Mihail Șișkin

Părul Venerei

MIHAIL ŞIŞKIN

Părul Venerei

Traducere din limba rusă şi note de
ANTOANETA OLTEANU

BUCUREŞTI, 2013

Şi rămăşiţele vor fi chemate şi li se va spune: „Dă înapoi ce nu-ţi aparţine; lasă vederii tot ce ai păstrat până a venit vremea. “ *Căci prin cuvânt a fost creată lumea şi prin cuvânt vom învia.*

Revelaţia lui Baruh, fiul lui Neria, 4, XLII

Darius şi Parysatis au avut doi fii: cel mare, Artaxerxes, şi cel mic, Cirus.

Interviul începe la opt dimineaţa. Toţi sunt încă somnoroşi, boţiţi, posaci – şi funcţionarii, şi interpreţii, şi poliţiştii, şi refugiaţii. Mai bine zis, cei ce trebuie să ajungă refugiaţi. Deocamdată sunt numai GS. Aşa sunt numiţi aici oamenii aceştia. *Gesuchsteller*[1].

Este adus primul. Prenumele. Numele. Data naşterii. Un tip buzat. Numai coşuri. În mod clar peste şaisprezece ani.

Întrebare: Descrieţi pe scurt motivele pentru care cereţi azil în Elveţia.

Răspuns: Am trăit la casa de copii de la zece ani. Am fost violat de directorul nostru. Am fugit. Într-o parcare m-am întâlnit cu şoferii care conduc tiruri în străinătate. Unul m-a scos.

Întrebare: De ce nu v-aţi adresat poliţiei cu o plângere împotriva directorului dumneavoastră?

Răspuns: M-ar fi omorât ăia.

Întrebare: La cine vă referiţi?

Răspuns: Păi la toţi, toţi erau mână-n mână. Directorul nostru m-a luat în maşină pe mine, pe încă un băiat şi două fete, şi ne-a dus la casa de vacanţă. Nu la casa lui, nu ştiu a cui era. Şi acolo s-au adunat cu toţii, toţi şefii lor, şi şeful miliţiei. S-au îmbătat şi ne-au pus şi pe noi să bem. Apoi ne-au dus în camere. Era o casă mare.

Întrebare: Aţi numit toate motivele pentru care cereţi să vi se acorde azil?

Răspuns: Da.

Întrebare: Descrieţi traseul dumneavoastră. Din ce ţară veniţi şi în cel loc aţi trecut graniţa Elveţiei?

Răspuns: Nu ştiu. Eram în tir, eram acoperit de cutii. Mi-au dat două sticle de plastic: una cu apă, alta pentru pipi, şi îmi dădeau drumul numai noaptea. Am fost dat jos chiar aici, după colţ, nici nu ştiu cum se numeşte oraşul, şi au spus unde să merg ca să mă predau.

Întrebare: Aţi avut activitate politică sau religioasă?

Răspuns: Nu.

Întrebare: Aţi fost condamnat sau anchetat?

Răspuns: Nu.

Întrebare: Aţi mai făcut cerere de azil în alte ţări?

Răspuns: Nu.

Întrebare: Aveţi un reprezentant juridic în Elveţia?

Răspuns: Nu.

Întrebare: Sunteţi de acord să vă supuneţi unei expertize pentru a vi se stabili vârsta după ţesutul osos?

Răspuns: Ce?

În pauză poţi bea cafea în camera pentru interpreţi. Încăperea aceasta are ferestrele spre şantier – se ridică o nouă clădire destinată centrului de primire a azilanţilor.

Paharul alb din plastic luceşte în mână şi toată încăperea e luminată de reflexele flamei – un sudor s-a instalat chiar sub fereastră.

Nu e nimeni, se poate citi vreo zece minute.

Şi aşa, Darius şi Parysatis au avut doi fii: cel mare, Artaxerxes, şi cel mic, Cirus. Când Darius s-a îmbolnăvit şi a simţit apropierea morţii, a cerut să vină la el ambii fii. Fiul cel mare i se afla atunci alături, iar după Cirus a trimis în regiunea peste care îl pusese satrap.

Şi paginile cărţii se luminează de la reflexele flamei. Te dor ochii când citeşti, după fiecare străfulgerare pagina devine neagră, închizi ochii – pătrunde până şi sub pleoape.

Apare în uşă Peter. Herr Fischer. Stăpânul destinelor. Face cu ochiul, adică e timpul. Şi el este luminat de o străfulgerare, parcă se fotografiază cu bliţul. Şi rămâne imortalizat aşa, cu un ochi mijit.

Întrebare: Îl înţelegeţi pe interpret?

Răspuns: Da.

Întrebare: Numele dumneavoastră?

Răspuns: ***

Întrebare: Prenumele?

Răspuns: ***

Întrebare: Câţi ani aveţi?

Răspuns: Şaisprezece.

Întrebare: Aveţi un paşaport sau alt document care să vă confirme identitatea?

Răspuns: Nu.

Întrebare: Trebuie să aveţi un certificat de naştere. Unde e?

Răspuns: A ars. Totul a ars. Casa noastră a ars.

Întrebare: Cum îl cheamă pe tatăl dumneavoastră?

Răspuns: *** ***. A murit demult, nu-l mai ţin minte.

Întrebare: Cauza morţii tatălui?

Răspuns: Nu ştiu. A suferit mult. Bea.

Întrebare: Indicaţi prenumele, numele şi numele de fată ale mamei dumneavoastră.

Răspuns: ***. Numele de fată nu-l ştiu. A fost omorâtă.

Întrebare: Cine a omorât-o pe mama dumneavoastră, în ce condiţii?

Răspuns: Cecenii.

Întrebare: Când?

Răspuns: Păi vara asta, în august.

Întrebare: La ce dată?

Răspuns: Nu ţin minte exact. Mi se pare că pe nouăsprezece sau parcă pe douăzeci. Nu mai ţin minte.

Întrebare: Cum a fost omorâtă?

Răspuns: Au împuşcat-o.

Întrebare: Indicaţi ultimul dumneavoastră domiciliu înainte de plecare.

Răspuns: ***. Este un sat mic de lângă Şali[2].

Întrebare: Indicaţi adresa exactă: strada, numărul casei.

Răspuns: Acolo nu e cu adresă, e pur şi simplu o stradă şi casa noastră. Adică nu mai este. A fost arsă. Nici din sat n-a mai rămas nimic.

Întrebare: Aveţi rude în Rusia? Fraţi? Surori?

Răspuns: Am avut un frate. Mai mare. A fost omorât.

Întrebare: Cine l-a omorât pe fratele dumneavoastră, când, în ce condiţii?

Răspuns: Cecenii. Tot atunci. I-au omorât împreună.

Întrebare: Alte rude în Rusia?

Răspuns: Nu mai e nimeni.

Întrebare: Aveţi rude în altă ţară?

Răspuns: Nu.

Întrebare: În Elveţia?

Răspuns: Nu.

Întrebare: Apartenenţa dumneavoastră naţională?

Răspuns: Rus.

Întrebare: Confesiunea?

Răspuns: Cum?

Întrebare: Ce religie aveţi.

Răspuns: Sunt credincios.

Întrebare: Adică ortodox?

Răspuns: Da. Nu înţelesesem întrebarea.

Întrebare: Descrieţi pe scurt motivele pentru care cereţi azil în Elveţia.

Răspuns: La noi veneau tot timpul cecenii şi spuneau că fratele meu să meargă cu ei în munţi, să lupte împotriva ruşilor. Că altfel îl omoară. Mama l-a ascuns. În ziua aceea veneam acasă şi am auzit strigăte prin fereastra deschisă. M-am ascuns în nişte tufe de lângă magazie şi am văzut că în cameră un cecen îl lovea pe frate cu patul

armei. Erau câţiva, şi toţi cu automate. Nu l-am văzut pe frate – era deja întins pe jos. Atunci mama s-a năpustit asupra lor cu cuţitul. Un cuţitaş de bucătărie cu care noi curăţăm cartofii. Unul dintre ei a împins-o spre perete, i-a lipit kalaşnikovul de cap şi a tras. Apoi au plecat, au stropit casa cu benzină dintr-o canistră şi au dat foc. Stăteau în jur şi se uitau cum arde. Fratele meu era încă în viaţă, auzeam cum striga. Mă temeam că o să mă vadă şi o să mă omoare şi pe mine.

Întrebare: Nu vă opriţi, povestiţi ce s-a întâmplat după aceea.

Răspuns: După aceea au plecat. Iar eu am stat acolo până s-a lăsat întunericul. Nu ştiam ce să fac şi unde să mă duc. Apoi m-am dus spre postul rusesc, pe drumul spre Şali. Credeam că soldaţii o să mă ajute cumva. Dar şi ei se temeau de oricine şi au început să mă gonească. Voiam să le explic ce s-a întâmplat, dar ei trăgeau în aer, ca să plec. Atunci mi-am petrecut noaptea afară, într-o casă dărâmată. Iar după aceea am trecut în Rusia. Iar de acolo aici. Nu vreau să trăiesc acolo.

Întrebare: Aţi indicat toate motivele pentru care doriţi să cereţi azil?

Răspuns: Da.

Întrebare: Descrieţi traseul dumneavoastră; prin ce ţări aţi venit şi cu ce fel de mijloace de transport?

Răspuns: Diferite. Cu trenuri personale, cu vagoane de dormit. Prin Bielorusia, Polonia, Germania.

Întrebare: Aţi avut bani să vă cumpăraţi bilete?

Răspuns: De unde? Am mers aşa. Am fugit de controlori. În Bielorusia m-au prins şi m-au aruncat din tren în mers. Bine măcar că mergea încet şi era o pantă. Am căzut bine, nu mi-am rupt nimic. Numai m-am zgâriat la un picior, într-un

ciob. Uite aici. Am înnoptat într-o gară şi o femeie mi-a dat un plasture.

Întrebare: Ce acte aţi prezentat la trecerea frontierelor?

Răspuns: Niciunul. Am mers noaptea pe jos.

Întrebare: Unde şi în ce fel aţi trecut graniţa în Elveţia?

Răspuns: Aici, în ăsta, cum îi zice...

Întrebare: Kreuzlingen.

Răspuns: Da. Pur şi simplu am trecut pe lângă poliţie. Ei verifică numai maşinile.

Întrebare: Cu ce bani v-aţi întreţinut?

Răspuns: Cu niciun ban.

Întrebare: Ce înseamnă asta? Aţi furat?

Răspuns: Depinde. Uneori, da. Dar ce era să fac? Vreau şi eu să mănânc.

Întrebare: Aţi avut activitate politică sau religioasă?

Răspuns: Nu.

Întrebare: Aţi fost condamnat sau anchetat?

Răspuns: Nu.

Întrebare: Aţi făcut cerere de azil politic în alte ţări?

Răspuns: Nu.

Întrebare: Aveţi reprezentant juridic în Elveţia?

Răspuns: Nu.

Cât timp imprimanta tipăreşte procesul-verbal, toţi tac. Băiatul se scobeşte sub unghiile negre, roase. Dinspre geaca şi blugii lui vine miros de ţigară şi urină.

Peter, lăsat pe spătar, legănându-se pe scaun, se uită pe fereastră. Pe cer, păsările ajung din urmă un avion.

Desenez în notes cruciuliţe, pătrăţele, le împart pe diagonale în triunghiuri, le colorez astfel încât obţin un ornament în relief.

Pe pereţi, de jur împrejur, sunt fotografii – stăpânul destinelor e mare pasionat de pescuit.

Uite-l în Alaska, ţine un peşte de branhii, iar dincolo e ceva din Caraibe, cu un cârlig mare ce iese din gura unei dihănii uriaşe.

Deasupra capului meu e harta lumii. E toată împunsă de ace cu gămălii multicolore. Cele negre sunt înfipte în Africa, cele galbene ies din Asia. Gămăliile albe sunt Balcanii, Bielorusia, Ucraina, Moldova, Rusia, Caucaz. După acest interviu o să mai apară una.

Acupunctura.

Imprimanta se opreşte şi becul roşu licăreşte – s-a terminat hârtia.

Stimate Nabucodonosaurus!

Aţi primit deja cartea mea poştală cu promisiunea unor detalii. Iată-le.

După ziua petrecută în locuri nu aşa de îndepărtate, am venit acasă. Am mâncat macaroane. Am recitit epistola dumneavoastră care mă bucurase aşa de tare. Am început să mă uit pe fereastră.

Vântul alunga înserarea. Ploaia cădea întruna. Pe gazon, cineva a uitat o umbrelă roşie, ca o tăietură în blana de iarbă.

Totuşi, s-o luăm în ordine.

E adevărat, nu în fiecare zi poştaşul ne răsfaţă cu misive din ţări străine! Şi încă ce misive! Printre atâtea facturi şi reclame, e o neaşteptată bucurie scrisoarea în care descrieţi în detaliu statul dumneavoastră nabucodonosaurusian, trecutul lui geografic glorios, fluxurile şi refluxurile istoriei, moravurile florei, obiceiurile faunei, vulcanii, legile, catapultele şi apucăturile canibalice ale populaţiei. Se pare că aveţi şi vampiri, şi draculi! Iar dumneavoastră deci împărăţiţi. Sunt măgulit.

E adevărat, scrierea dumneavoastră abundă în greşeli gramaticale, dar, în esenţă, ce diferenţă! Greşelile puteţi să învăţaţi a le corecta, dar iată, o asemenea misivă poate că n-o să-mi mai trimiteţi

niciodată. Împăraţii se maturizează aşa de repede şi uită de imperiile lor.

Nu mă mai satur să privesc anexata hartă a patriei dumneavoastră insulare, muncă temeinică a inspiraţilor cartografi imperiali. Şi ştiţi, o s-o pun în piuneze chiar aici, pe perete. O să mă uit şi o să ghicesc unde sunteţi dumneavoastră acum, în mijlocul acestor munţi, deşerturi, lacuri, hăţişuri de carioca şi capitale. Ce mai faceţi? V-aţi mutat deja din reşedinţa de vară la Palatul de toamnă? Sau dormiţi deja? Şi visul dumneavoastră e păzit de o flotă imposibil de scufundat – iată, în jurul insulei circulă triremele şi submarinele riguros încolonate.

Şi ce nume glorios pentru un stăpân virtuos, scris cu litere multicolore! Chiar am anumite presupoziţii cum de v-a venit în minte, dar mă abţin să le spun.

În misiva dumneavoastră mă rugaţi să vă trimit informaţii despre statul nostru îndepărtat, încă necunoscut geografilor şi deschizătorilor dumneavoastră de drumuri. Cum să las eu fără răspuns această întrebare?

Ce să vă spun despre imperiul nostru? Tărâm al făgăduinţei, ospitalier până la nori. Nu-i poţi străbate suprafaţa de călăreşti şi trei ani. După numărul de ţânţari pe trupuri de locuitori în nopţile de insomnie, nu are egal. Pe palisade aleargă veveriţe.

Harta noastră abundă de pete albe, când ninge. Hotarele sunt aşa de îndepărtate, că nici nu se ştie cu cine se învecinează imperiul nostru. Unii spun că se învecinează cu orizontul însuşi, după alte surse – cu cadenţa finală a trâmbiţelor îngereşti. Se ştie însă foarte bine că e amplasată undeva în nordul elinilor, de-a lungul liniei ţărmului oceanului celest pe care circulă flota noastră nebuloasă invincibilă, strict încolonată.

Floră încă mai există, din faună au rămas numai coroanele acestor copaci care seamănă cu nişte bancuri de mormoloci. Sunt speriate de vânt.

Steagul e un cameleon, legile sunt ca oiştea, despre vulcani eu personal nu ştiu nimic.

Întrebarea principală care a preocupat minţile imperiale nu numai o singură generaţie e cine suntem noi şi de ce? Răspunsul la ea, în pofida evidenţei, nu e clar. Din profil – hiperborei, din faţă – sarmaţi, într-un cuvânt, ori oroci, ori tunguşi. Şi fiecare e un minister. Am vrut să spun „mister".

Credinţele sunt primitive, dar nu lipsite de o oarecare poezie. Unii sunt convinşi că lumea e o cerboaică uriaşă a cărei blană sunt pădurile; paraziţii ce trăiesc în blana ei sunt animalele din taiga, iar insectele ce se învârt în jurul ei – păsările. Această cerboaică este stăpâna universului. Când cerboaica începe să se frece de un copac, tot ce e viu moare.

Pe scurt, imperiul acesta este considerat de cineva drept cea mai bună dintre lumi, în care supusul dumneavoastră – întrebaţi dacă sunt şef? – nu e şef. Cum să vă explic, stimate Nabucodonosaurus, cu ce ne ocupăm noi aici? Mă rog, o să încerc aşa: aceşti mormoloci de afară care se strâng unul în altul nu bănuiesc că, pur şi simplu, bate vântul, ei sunt convinşi că pe fiecare îl aşteaptă cineva, îl ţine minte, îl cunoaşte personal – toate vinişoarele, toate punctuleţele. Şi nu poţi deloc să-i convingi că nu e aşa. Şi iată că fiecărei făpturi i se dă o pereche: nepricepuţi şi posaci, iubitori de adevăr şi cei ai casei, stângaci şi dreptaci, gangsteri şi taxidermişti. Dar nimeni nu înţelege pe nimeni. Iată deci care e meseria mea. Tălmaci la cancelaria băjenarilor din ministerul apărării raiului.

Şi fiecare vrea să explice ceva. Şi speră că va fi ascultat. Şi aici sunt eu cu Peter. Eu traduc întrebările şi răspunsurile, iar Peter le notează, dă din cap, cică, ei, ei, nu prea v-am crezut. El nu crede pe nimeni. Uite, vine una şi zice: „Sunt o simplă păstoriţă, copil părăsit, nu-mi cunosc

părinţii, am fost crescută de un păstor de capre obişnuit, sărmanul Drias.” Şi începe să caute nod în papură. Copacii au roade, câmpiile sunt pline de grâne, vii pe dealuri, miresme plăcute. Atac al piraţilor, intervenţia duşmanilor. Unghii îngrijite strălucesc la lumina brichetei. „Dar am crescut la ţară şi nu am auzit niciodată de la nimeni nici cuvântul «iubire». Iar steriletul credeam că e ceva care seamănă cu un arc de canapea. Ah, Daphnis al meu! Ne-au despărţit pe noi, amărâţii! Triere după triere. Ba năvăleşte o grupare din Tyr, ba nişte musafiri din Methymna îşi cer drepturile. Daphnis m-a însoţit la clienţi ca un gardian. Coafura influenţează felul cum va decurge ziua şi, în cele din urmă, şi viaţa. Iar ei, vedeţi ce mi-au făcut la dinţi? Oricum dinţii mei sunt de două parale. Dar asta e de la mama. Ea spunea că, în copilărie, scorojea tencuiala de pe sobă şi o mânca. Avea lipsă de calciu. Şi eu, când eram însărcinată cu Ianocika, furam de la institut cretă de la profesori şi o rodeam. Iubirea este ca luna – ba creşte, ba scade, dar rămâne la fel ca ultima dată, şi mereu e la fel.” Peter: „Asta e tot?” Ea: „Asta e tot”. „Atunci uitaţi, duduie, îi întinde el, amprentele dumneavoastră.” „Şi ce-i cu asta?”, se minunează ea. „Păi e că în cartoteca noastră imperială spune că aţi fost anchetată.” Şi-i dă un şut în fund. Dar ea strigă din lift: „Încă nu sunteţi oameni, sunteţi tot lut rece, aţi fost modelaţi, dar nu s-a suflat nimic în voi!”

Altul, nici două vorbe nu poate să lege. Şi mai e şi pronunţia, ca a unui robinet de chiuvetă. Mă chinui, încerc să înţeleg ce mormăie acolo, iar Peter îşi aranjează lucrurile de pe birou, pentru a fi ca la paradă, ca şi cum el, şef de birou, primeşte parada creioanelor şi a acelor. Eşti la serviciu. Nimeni nu se grăbeşte. Lui Peter îi place ordinea. Iar acest GS bâiguie despre nu ştiu ce sesam, strigă să i se deschidă uşa. Bolboroseşte despre nu ştiu ce semne albe pe poartă, apoi roşii, încearcă să ne

convingă că a stat în banca sa şi nu a deranjat pe nimeni, n-a supărat pe nimeni, iar el a fost stropit cu ulei fierbinte. „Uitaţi, strigă, priviţi, oare se poate aşa? Să arunci cu ulei fierbinte pe un om viu?” Iar pentru a-l refuza pe tâlhar e suficient să găseşti neconcordanţe în depoziţii – Peter ia din raft registrul execuţiilor şi dă-i bice! Ia spune, stimate domn, câţi kilometri sunt de la Bagdadovka ta până în capitale? Care e cursul piastru-dolar? Ce sărbători naţionale sunt în ţara părăsită de tine, în afară de imaculata concepţiune şi primul om de zăpadă? Ce culoare au tramvaiele şi burdufurile? Şi cât costă o pâine neagră?

Sau se întorc, de exemplu, din prizonieratul babilonian iudeii, şi încep să cânte în cor aria din actul al treilea din *Nabucco*, iar şeful nostru de birou le spune: „Ce limbă se vorbeşte în regatul Chaldeei?” Ei: „În akkadiană.” El: „Cum se numeşte, la Babilon, templul zeului Marduk?” Ei: „Esagila.” El: „Dar Turnul Babel?” Ei: „Etemenanki.” El: „Şi cărei zeiţe îi sunt închinate porţile de nord?” Ei: „Lui Iştar, zeiţa Venus. Iar Soarele e personificat de Şamaş, Luna de Sin. Marte este Nergal. În Saturn, duşmanii babilonieni îl văd pe Ninurt, în Mercur, pe Naba, iar Marduk însuşi este identificat cu Jupiter. De la aceşti şapte zei astrali vine, apropo, săptămâna de şapte zile. Ştiaţi asta?” El: „Aici eu pun întrebările. Fiica ilegitimă a lui Nabucodonosor, din şapte litere, a doua este *b*,”. Ei: „Dar ce, ne luaţi de proşti? Abigail!”

Înainte de Peter, şef de birou a fost Sabina. Ea, dimpotrivă, îi credea pe toţi. Şi nu punea întrebări din cărticică. Şi nu punea niciodată ştampila *Prioritätsfall*. Şi au dat-o afară. Iar Peter pune ştampila aproape oricui. În dosar, pe prima pagină. Asta înseamnă examinarea rapidă a dosarului în vederea unui refuz. Acest GS semnează procesul-verbal, îşi ia rămas-bun, zâmbeşte studiat şi stăpânului destinelor, şi

tălmaciului, şi străjerului ce a venit după el, cu halebarda, el speră că de-acum va fi bine, dar Peter, imediat ce se închide uşa, îi pune ştampila.

Slujba asta nu era pentru Sabina. Când tălmaciul mergea cu ea, în pauză, la cafeneaua de vizavi, ea se plângea că, după ce se întorcea acasă de la serviciu, stătea la masă, iar în faţa ochilor o avea pe femeia care, în timpul zilei, la interviu, plânsese povestind cum i se smulseseră unghiile fiului ei, iar acel băiat fără unghii chiar stătuse alături, în sala de aşteptare. Copiii sunt interogaţi separat de părinţi.

— Aici nu ai voie să-ţi pară rău de nimeni, spusese odată Sabina. Dar mie îmi pare rău de toţi. Trebuie, pur şi simplu, să te poţi deconecta, să devii robot, întrebare-răspuns, întrebare-răspuns, ai completat formularul, ai semnat protocolul, ai trimis la Berna. Las' să ia ei o decizie. Nu, trebuie să-mi caut un alt serviciu.

Sabina era un şef de birou foarte tânăr. După ce a fost dată afară, s-a dus în celălalt capăt al imperiului şi i-a trimis tălmaciului o vedere ciudată. Dar asta nu e aşa de important. Poate că o să explic mai încolo. Sau n-o să explic.

Mi se pare că am deviat de la subiect, stimate Nabucodonosaurus.

Prin ce mai este slăvit imperiul nostru? Există la noi, imaginaţi-vă, şi submarine, şi deşerturi, şi chiar Dracula, dar nu un vampir, ci unul adevărat. Aici, de fapt, totul e adevărat.

Ce mai e? Rana de pe iarbă s-a închis – s-a întunecat.

Da, am uitat să spun că şi la noi mai există canibalism, numai că cel care îi mănâncă pe toţi nu e oricine, ci însuşi suveranul, sau suverana, nu m-am mai uitat demult în îndreptarul de curte, căci genul depinde de idiom, pe scurt, e unul, aşa să zicem un Irod cel Mare, dar, dacă nu te gândeşti mereu la asta, atunci aici poţi să trăieşti fluierând fără griji, poate acel mic motiv auzit azi în tramvai

– în staţia de lângă gară a coborât cineva, fredonând.

E amuzant gândul că poate cândva, peste mulţi ani, veţi primi scrisoarea aceasta şi probabil nici nu vă veţi aminti că aţi fost cândva împăratul acestui imperiu minunat, prins în piuneze.

Notesul, pixul, paharul cu apă. Afară e soare. Apa din pahar reflectă o rază de soare – nu o rază, ci un snop întreg de raze –, se revarsă pe tavan şi deodată, pentru o clipă, seamănă cu o ureche. Şi cu un fetus. Uşa se deschide. E adus cineva.

Întrebare: Descrieţi pe scurt motivele pentru care cereţi azil.

Răspuns: Am lucrat la vamă, la graniţa cu Kazahstanul. Militarii aduceau droguri în maşinile lor şi şeful meu era în înţelegere cu ei, trebuia să închidem ochii la tot şi să facem formele cum se cuvine. Am scris o scrisoare la FSB[3]. Peste câteva zile fata mea a fost călcată de o maşină, iar eu am primit un telefon şi mi s-a spus că e primul avertisment.

Întrebare: Descrieţi pe scurt motivele pentru care cereţi azil.

Răspuns: La alegerile pentru guvernator am susţinut activ candidatul opoziţiei, am luat parte la mitingurile de protest şi la strângerea de semnături. Am fost chemat la miliţie şi mi s-a cerut să încetez să mai fac dezvăluiri împotriva conducerii regiunii. Am fost bătut de mai multe ori de miliţieni îmbrăcaţi în civil. La cererea mea de azil sunt anexate certificate medicale care atestă ruperea maxilarului şi a mâinilor şi alte urmări ale loviturilor. Acum, aşa cum vedeţi, sunt invalid şi nu pot munci. Soţia mea, care a venit cu mine, are cancer la stomac.

Întrebare: Descrieţi pe scurt motivele pentru care cereţi azil.

Răspuns: Sunt bolnav de SIDA. La noi în oraş toţi mi-au întors spatele. Până şi soţia şi copiii. Iar eu am fost infectat când am stat în spital, când mi s-a făcut transfuzie. Acum nu mai am nimic: nici serviciu, nici prieteni, nici casă. În curând o să mor. M-am hotărât aşa: dacă e să dau ortul popii oricum, măcar să fie aici, la dumneavoastră, în condiţii omeneşti. Doar n-o să mă alungaţi.

Întrebare: Descrieţi pe scurt motivele pentru care cereţi azil.

Răspuns: A fost în ţara muntenească pravoslavnică un voievod pe nume Dracula. Odată, un paşă turc i-a trimis soli ca să-i ceară să renunţe la credinţa ortodoxă şi să i se supună. Solii, când vorbeau cu voievodul, nu şi-au dat jos turbanele şi, la întrebarea de ce îl jignesc în felul acesta pe marele stăpân, ei au răspuns: „Aşa e obiceiul la noi, Domnia Ta". Atunci Dracula le-a poruncit slujitorilor lui să bată în cuie turbanele pe capetele solilor şi le-a trimis trupurile înapoi, poruncind să se transmită paşei că există un singur Dumnezeu, dar obiceiurile sunt diferite. Paşa, mâniat, a venit asupra pământului ortodox cu armată mare şi a început să jefuiască şi să omoare. Voievodul Dracula şi-a adunat armata sa mică şi i-a atacat pe musulmani noaptea, a omorât o mulţime şi a semănat groază. Dimineaţă i-a inspectat pe luptătorii săi care rămăseseră în viaţă. Celui rănit din faţă, aceluia îi arăta mare cinste şi-l numea viteaz. Pe cel care avea însă rană în spate, poruncea să fie tras în ţeapă, spunând: „Nu eşti bărbat, ci muiere." Când a auzit asta, paşa a întors resturile armatei sale, fără să mai cuteze să atace acest pământ. Şi aşa a trăit mai departe voievodul Dracula pe pământurile sale, şi pe atunci, în ţara muntenească, erau mulţi cerşetori, oameni slabi cu duhul, bolnavi şi neputincioşi. Când a văzut el că pe pământul lui se chinuie atâţia oameni nefericiţi, le-a poruncit tuturor să vină la el. Şi s-a adunat

mare mulţime de nefericiţi, infirmi şi orfani, care aşteptau de la el mare milostivire, şi a început să-şi spună fiecare necazurile şi durerile, care despre piciorul pierdut, care despre ochiul scos, care despre fiul mort, care despre o judecată nedreaptă şi despre fratele aruncat în temniţă fără vină. Şi era plânset mare, şi geamăt prin tot pământul muntenesc. Atunci a poruncit Dracula să-i adune pe toţi într-o sală mare, construită pentru ocazia asta, şi a poruncit să li se dea mâncăruri alese şi băutură destulă. Ei mâncau, beau şi se veseleau. Atunci a venit la ei şi a întrebat: „Ce mai vreţi?" Iar ei au răspuns toţi: „Numai Dumnezeu şi Măria Ta ştiţi asta, mărite stăpâne! Fă cu noi aşa cum te povăţuieşte Dumnezeu!" Atunci el le-a spus: „Vreţi să vă fac fără durere pe lumea cealaltă, să nu mai aveţi nicio nevoie, să nu mai plângeţi după piciorul pierdut şi după ochiul scos, pentru fiul mort şi judecata nedreaptă?" Iar ei aşteptau de la el un fel de minune şi au răspuns toţi: „Vrem, Măria Ta!" Atunci el a poruncit să se încuie sala, să se pună în jurul ei paie şi să i se dea foc. Şi a fost un foc mare, şi toţi au ars în el.

Stimate Nabucodonosaurus!

M-am uitat în cutia poştală, nu am primit nimic de la dumneavoastră.

Aşa e, numai de noi nu vă pasă. Ei, şi nici noi nu cârtim, doar vă aşteaptă treburi de stat. Doamne fereşte, declaraţi cuiva război sau vă invadează extratereştrii! Faţă de toţi trebuie să aplicaţi principiul talionului. Numai de scrisori nu vă arde.

La noi totul e ca înainte.

Universul se extinde. Tălmaciul tălmăceşte.

Vii acasă şi nu poţi să-ţi scoţi din cap tot ce s-a întâmplat. Aduci totul acasă.

Nu poţi să te eliberezi deloc de oameni şi de cuvinte.

Iar acolo e la fel. Şi ce noutăţi ar putea fi în slujba de tălmaci? Totul merge în albia lui. Totul

respectă forma stabilită în sfere superioare. Fiecare întrebare după modelul stabilit, fiecare răspuns la fel. Iar pentru salutul standard, Peter nici nu-şi consumă vocea – îi dă interpretului să citească de pe hârtie în faţa speriosului GS. Tălmaciul începe să citească: „Bună ziua! Ce bine că aţi venit! Intraţi, vă rog, să ne omorâm împreună timpul în această zi nesfârşită! Luaţi loc, poate că aţi obosit pe drum. Nu aveţi nimic de câştigat aşa. Acum o să poruncim să pună samovarul! Cizmele, ei, cizmele de pâslă, puneţi-le aici, mai aproape de sobă! Ei, şi cum vi se pare cea mai frumoasă dintre petele albe de pe hartă, unde omul este ce este şi spune ceea ce tace? Nu aţi apucat încă să vă uitaţi în jur? O să aveţi timp! Poate că vreţi să staţi uite aici, mai departe de fereastră, pentru ca, Doamne fereşte, să nu vă tragă? O să-mi spuneţi dacă e curent? Aşa, bine. Da, şi deci despre ce să vorbim? Aşa, aici vin tot felul de oameni, unii boţiţi, cam prostuţi, cu dinţi stricaţi, şi mint. Încearcă să ne asigure că şi-au pierdut documentele, asta pentru a nu fi trimişi imediat înapoi. Şi mai vin şi cu detalii. Îşi întind palmele lor de elefant, în care li s-ar fi injectat vaselină topită.

Tot felul de povestioare de groază, ce să spun, să mori de frică. Şi o lungesc aşa, că n-ai decât să te apuci să scrii romane poliţiste. Că mama nu l-a învăţat în copilărie că trebuie să spună adevărul. Trag la coarda sensibilă! Vor să ajungă în rai! Iote şi mucenicii! Dar aici nu e vorba de milă, E vorba de explicarea circumstanţelor. Pentru a fi primiţi în rai, e foarte important de aflat ce s-a întâmplat în realitate. Dar cum să lămureşti asta, dacă oamenii devin aici poveştile spuse de ei? Nu mai explici nimic. Deci totul e simplu: din moment ce e imposibil să lămureşti adevărul, atunci trebuie să fie lămurit măcar neadevărul. Conform regulamentului, lipsa veridicităţii din depoziţii îţi dă temeiul de a pune tocmai această ştampilă. Aşa că mai bine inventaţi-vă o legendă şi nu uitaţi că

cele mai importante sunt detaliile mărunte, amănuntele. Cine ar fi crezut în aceeaşi înviere, dacă nu ar fi fost detaliul cu degetul băgat în rană, sau cum au început să mănânce împreună peşte prăjit? Şi, de fapt, ştampila e cu treaba ei, dar, cu mâna pe inimă, oare peisajul e aşa de negru, cum vă place? Păi uitaţi-vă în jur! Iată, norii se târăsc pe burtă. Iată, pe o bancă cineva a mâncat şi a lăsat un ziar, iar acum o vrabie ciuguleşte literele. Pe baraj, vedeţi, străluceşte gâtul unei sticle sparte şi se vede neagră umbra unei roţi de moară. Liliacul îşi răspândeşte parfumul ieftin şi crede că totul va fi bine. Pietrele, şi ele sunt vii, se înmulţesc prin fărâmiţare. Dar să nu ascultaţi. Ca nuca-n perete. O ţin numai pe-a lor: au fost atacaţi, legaţi, duşi în pădure, bătuţi şi abandonaţi. Poate că bine au făcut că i-au bătut! Datoriile trebuie plătite sau nu? Păi vedeţi! Sau uitaţi, au fost odată doi băieţi, s-au predat împreună: unul cică e dintr-o casă de copii de lângă Moscova, iar altul din Cecenia. Iar peste o săptămână au fost trimise de la poliţie paşapoartele lor – şi-au ascuns documentele într-un tub de beton de lângă calea ferată şi muncitorii lor au dat din întâmplare peste ele. Amândoi sunt din Lituania. Au venit în vacanţă. E scump să plătească hotelul, dar aşa, au un acoperiş deasupra capului şi primesc de mâncare. Şi rezultatele analizei măduvei osoase au arătat că au cu mult peste şaisprezece ani. Ştampilă. Ştampilă. Sau uitaţi, se predă o familie: tata, mama şi fata, din Ierusalim. Vor să ne asigure că au fugit din Jidiatino – nu mai aveau putere să îndure persecuţiile drevlenilor. Ăştia, zic ei, nu sunt drevleni, ci adevăraţi fascişti! Să-i mântuie Dumnezeu pe evrei, şi, dacă nu poate, măcar pe goi! Au început să povestească cum ortodocşii i-au bătut – soţului şi soţiei li s-au scos dinţii din faţă, iar fata, de nici doisprezece ani, a fost violată. Peter, aşa cum se cuvine, l-a interogat pe fiecare separat. Tata şi mama vorbeau cam acelaşi lucru,

ca dintr-un text învăţat pe dinafară: ameninţări prin poştă, telefoane nocturne, atacuri pe stradă în faţa scării et caetera. Iar după aceea a fost invitată fetiţa. Pe uşa deschisă se vedea că se lipise de mamă şi nu voia să vină, iar ea i-a spus: «Du-te, nu te teme!» A intrat, s-a aşezat pe marginea scaunului. Peter, pentru a o încuraja cumva, i-a dat o bomboană de ciocolată, el are, în sertarul din dreapta ciocolată pentru asemenea cazuri. Regulamentul nu prevede asta, dar cine interzice? Şi Peter întreabă dacă familia lor e religioasă, iar ea răspunde: «Ei, Doamne! Noi tot timpul mergem la biserică!» Şi, pentru a fi şi mai convingătoare, s-a închinat. De spaimă a încurcat tot. Tăticu' e probabil un negustor nefericit, iar cu partenerii drevleni treburile au mers prost. Pentru a se preda au ales o poveste standard, ceva sigur – cine va îndrăzni să nu-i pese de iudei? Credeau că vor scăpa: doar lipsa dinţilor nu poate fi simulată, şi violul copilului, conform expertizei medicale, avusese loc într-adevăr. Ştampilă. Şi câte mai vezi când semnează procesul-verbal! Unul, dând din cap ascultător, cică suntem oameni simpli, ce ne spuneţi să semnăm, aia facem, altul verifică până şi ortografia denumirilor geografice. Al treilea, care a venit cu un teanc de adeverinţe de la toate casele funerare, spitalele de traumatologie şi toate închisorile şi a încercat să ne asigure că nu mai crede pe nimeni în lumea asta, chiar a cerut o traducere în scris a procesului-verbal – cică ăsta oral e insuficient pentru el şi, din principiu, nu pune semnătura pe cine ştie ce. Imediat Peter i-a pus ştampilă. Şi ăla a vrut să facă şi aici miting. A trebuit să fluiere după strajă. A fost ameninţat cu halebarda. Unul ca ăsta până şi în ţara noastră ce-şi iubeşte aproapele o să ajungă repede la traumatologie. Iar al patrulea chiar ne roagă să trecem în procesul-verbal că aici la noi e bine, nu e nici frig, nici prea cald, iar la ei sunt patru anotimpuri: iarnă, iarnă, iarnă şi iarnă. Vă ştim

noi! Vă predaţi ca mucenici ai iernii, iar mai apoi dă-i cu furatul! De câte ori a fost aşa: mai întâi facem cunoştinţă la interviu – bună-bună, iar mai apoi întâlnirea previzibilă la poliţie, când sunt prinşi furând – tălmaciul face un ban în plus mergând şi la poliţie – o, cunoştinţe vechi! Mai demult, mai de demult! Şi din nou încep poveştile de groază, cică directorul magazinului „Migros", la ieşire, lângă case, în niciun caz nu a fost muşcat, iar dacă a fost muşcat, asta numai pentru că a început să-l strângă de gât. Aşa deci, să revenim la oile noastre. Ia uitaţi-vă la dumneavoastră! Aveţi părul cărunt şi sunteţi tot pe fugă! Unde e paşaportul? Nu ştiţi? Dar noi ştim: la gară, la biroul de bagaje. Sau în vreun *heim* de azilanţi, la vreun pretenar care s-a predat mai înainte. Uitaţi, o să vă facem documentele, o să primiţi foaie de drum în interes de stat, pe numele ales, o să plecaţi şi o să vă duceţi direct după acte. Ce, nu e aşa? Apoi o să fie totul aranjat, şi dă-i înainte: să furaţi şi să vindeţi pe bani puţini cele furate. Suferă, dar fură. Nici escroc, nici cartofor, ci hoţ ce te pândeşte noaptea pe drum. Dacă e flămând, şi un arhiereu fură. Şi ia nu ne mai frecaţi la creier cu munca! Păi cine are aici nevoie de voi? Aici şi fără voi sunt mulţi doritori. Mulţi chemaţi, oacheşule, dar puţini aleşi. Aici furaţi în magazine, iar la voi, în chioşcuri, vindeţi – asta e toată munca voastră. Şi ce dacă peste tot sunt alarme! Cum aşa, nu ştiţi cum să aranjaţi o treabă de-asta? Este foarte simplu: se ia o folie de aluminiu şi se lipeşte pe interior, e un fel de săculeţ reflector, niciun fel de alarmă nu mai funcţionează. Iei ce vrei. Apoi le expediaţi. Cum? Păi chiar şi prin poştă. Scrieţi că ar fi, chipurile, un cadou, lucruri la mâna a doua şi chestii de felul ăsta. Lucrul cel mai important e adresa expeditorului. În cartea de telefoane găsiţi pe cineva mai onorabil, e şi mai bine să fie vreo organizaţie de caritate. Atunci chiar că nu se prinde nimeni. E clar? Ce înseamnă nu se poate? Ochii se

tem, mâinile fac! Doar nu sunteţi voi primii, nici ultimii nu sunteţi! Aşa că ţineţi minte, spuneţi adevărul şi numai adevărul! Şi nu uitaţi că în poveştile voastre care îngheaţă sângele nimeni nu mai crede de mult, doar viaţa mai e făcută şi din iubire şi frumuseţe, de aceea eu dorm, dar inima mea veghează, iată vocea iubitului meu, care ciocăneşte: deschide-mi, sora mea, iubita mea, porumbiţa mea, curata mea! Am tot capul acoperit de rouă, buclele mele de umezeala nopţii sunt jilave. Aţi înţeles drepturile şi obligaţiile voastre şi că în rai oricum nu e nimeni lăsat să intre?" GS: „Da." Peter, luând de la tălmaci hârtia cu textul salutului: „Aveţi întrebări?" GS: „Chiar dacă cei ce vorbesc sunt fictivi, ceea ce se spune e real. Adevărul este numai acolo unde este ascuns. Bine, oamenii nu sunt adevăraţi, dar poveştile, poveştile sunt adevărate! Pur şi simplu, a fost violat în casa de copii, dacă nu acest individ buzat, atunci altul. Şi povestirea despre fratele ars şi mama omorâtă fusese auzită de la cineva de băiatul ăla din Lituania. Ce importanţă are cui i s-a întâmplat? Mereu se va întâmpla ceva, cu siguranţă. Oamenii aici nu au de-a face, poveştile sunt adevărate şi neadevărate. Pur şi simplu trebuie să spui o poveste adevărată. Totul cum a fost. Şi să nu născoceşti nimic. Noi suntem ceea ce spunem. Destinul proaspăt rindeluit este plin de oameni de care nu are nimeni nevoie, ca o arcă, restul e numai necunoscut. Vom fi ceea ce va fi trecut în procesul-verbal. Cuvinte. Înţelegeţi, gândul lui Dumnezeu despre rău este chiar răul." Peter: „Atunci să purcedem." Şi începe: Întrebare-răspuns, întrebare-răspuns. Iar pe ferestruică pătrund fulgi de zăpadă. Cum aşa? Tocmai ce-a fost vară şi acum deja s-a acoperit totul de zăpadă. Afară se vede curtea, acolo un negru, sub supravegherea unui poliţist, cu o lopată mare de fier, adună zăpada de pe o alee. Fierul subţire zgârie asfaltul, exact ca la Moscova. Dar tocmai a

fost adusă la interviu a doua serie matinală de GS îngheţaţi, sunt înfofoliţi în scurte şi fulare, în principal negri şi asiatici, bat cu picioarele pe zăpada proaspăt căzută şi copilul cuiva, vreun mic arab sau kurd, poate un iranian, cine să-i mai distingă pe ei, ăştia de cinci ani, tot vrea să ia zăpadă şi să facă un bulgăre, dar maică-sa strigă la el şi-l trage de mână. Întrebare-răspuns, întrebare-răspuns. Apoi pauză, cafea în paharul de plastic. Pe o altă fereastră e o altă curte, tot zăpadă, şi copii negri se joacă cu bulgări. Dar aceşti negrişori tocmai s-au jucat cu bulgării sau deja a trecut un an? Şi din nou întrebare-răspuns, întrebare-răspuns. Ca şi cum vorbeşti singur. Îţi pui singur întrebări. Răspunzi singur.

Înainte de a se culca, tălmaciul încearcă să citească, pentru a uita. Mai vrea, înainte de a stinge lumina şi a-şi pune capul pe pernă, să se ducă în celălalt capăt al imperiului, să meargă împreună cu Cirus prin pustie şi să facă treizeci şi cinci de parsangi[4] în cinci etape, având Eufratul în partea dreaptă. Acolo ţinutul este o câmpie, plată ca o mare şi acoperită de pelin. Plantele pe care le întâlneşti sunt tufe şi păpuriş – totul miroase minunat, ca o răşină. Acolo nu e niciun copac, iar animalele sunt variate: se întâlnesc măgari sălbatici şi struţi mari. Se mai întâlnesc şi dropii şi gazele. Călăreţii gonesc adesea după aceste animale. Măgarii, când sunt urmăriţi, ţâşnesc înainte şi apoi se opresc, pentru că aleargă mult mai repede decât caii. Când caii se apropie, ei fac din nou acelaşi lucru, şi nu ai nicio şansă să-i ajungi, doar poate numai în cazul în care călăreţii stau în locuri diferite şi îi hăituiesc pe rând. Carnea măgarilor prinşi seamănă cu carnea de cerb, dar e mai delicată. Nimeni nu a prins niciun struţ, iar acei călăreţi care pornesc după ei renunţă rapid. Când aleargă, struţul o ia mult înainte, folosindu-

se în timpul alergării şi de picioare, şi de aripile ridicate ca nişte catarge.

Închizi cartea, încerci să te culci, dar în cap auzi din nou întrebare-răspuns, întrebare-răspuns. Din nou despre miliţieni deghizaţi care au plăcerea de a sparge uşi, de a intra cu forţa în apartamente, de a întoarce totul cu susul în jos, de a lovi în rinichi, de a rupe o mână sau o coastă. Iar Peter îi întreabă: „În copilărie aţi mers cu părinţii pe Marea Neagră cu vasul de croazieră «Rossia» şi, în cele mai neaşteptate locuri, de exemplu, pe ventilatoarele de deasupra capului, aţi remarcat nişte inscripţii cu litere gotice «Adolf Hitler»?”

Răspuns: „Da, aşa a fost.”

Întrebare: „Fiul dumneavoastră, odată când au venit nişte musafiri, s-a băgat sub masă de plictiseală şi a început să le ia tuturor papucii şi toţi pipăiau orbeşte cu picioarele pe parchet?”

Răspuns: „Da, aşa a fost.”

Întrebare: „Mamei dumneavoastră, când aţi îngropat-o, i-aţi pus pe frunte o fâşie de hârtie cu rugăciunea, şi dumneavoastră v-aţi gândit deodată: «Cine şi când o va citi?»”

Răspuns: „Da, aşa a fost.”

Întrebare: „La Perm există râuşorul Stix? Care a îngheţat peste noapte? Aţi aruncat un băţ care-a sărit pe gheaţă şi gheaţa a răsunat lung, sec, uşor?”

Răspuns: „Da, aşa fost.”

Întrebare: „Dar unde s-a dus fata aceea care părea că înota noaptea în somn, cu o mână înainte, sub pernă, cu cealaltă înapoi, cu palma deschisă în sus, şi tare mai voiai să săruţi palma aceea deschisă, dar te temeai că se va trezi?”

Iar spre ziuă tălmaciul s-a trezit asudat tot şi cu inima bătându-i tare: a visat-o pe Galina Petrovna – cum îi ziceau toţi băieţii, Galpetra – şi totul din nou – lecţia, tabla, parcă nu ar fi existat deceniile trecute. Stătea întins, se uita în tavanul ce

se lumina, îşi venea în fire, ţinându-se cu mâna de inimă.

Şi acum se mai temea de ea?

Dar ce-a fost în vis uiţi imediat, rămâne numai senzaţia groazei.

Şi încă un lucru neplăcut – niciodată nu ştii în ce imperiu te trezeşti şi sub ce identitate.

Tălmaciul închisese deja computerul, dar l-a deschis din nou pentru a nota cum s-a chinuit, nu putea să adoarmă şi, brusc, şi-a adus aminte cum ne-a dus Galina Petrovna în excursie la Ostankino, la Muzeul Creaţiei Iobagilor. Era septembrie, dar căzuse prima zăpadă, şi Apollo din Belvedere se afla în mijlocul gazonului rotund acoperit de zăpadă. Am început să aruncăm în el cu bulgări. Toţi voiau să nimerească acolo unde e frunza, dar nimeni nu nimerea, iar mai apoi Galpetra a început să strige la noi şi ne-am dus să vizităm muzeul. Ţin minte ecoul din sălile reci, întunecoase, pline cu tablouri înnegrite de vreme. Pe parchetul acoperit cu ceară pluteau reflexele ferestrelor, ca nişte bucăţi de gheaţă. Alunecam ca pe un patinoar, în nişte papuci uriaşi de pâslă, puşi direct peste ghete, şi ne călcam unul pe altul pe călcâie, pentru a-l trânti pe cel din faţa noastră. Galpetra tot sâsâia la noi şi ne dădea scatoalce. O văd aievea cu mustăcioara de culoare închisă la colţurile gurii, într-un costumaş violet de lână, pe cap cu o căciuliţă albă, tricotată, din mohair, cizme de iarnă cu fermoarul pe jumătate deschis, pentru ca picioarele să nu fie prea strânse, peste cizme papucii de la muzeu care semănau cu nişte schiuri din Laponia. Din prezentările ghizilor am reţinut că dacă balerinele iobage dansau prost la teatru, atunci, după ce le ridicau fusta, erau snopite în bătaie în grajd, probabil am reţinut tocmai din cauza asta: după ce le ridicau fusta. Şi mai ţin minte că ni s-a arătat cum se făcea un tunet: dacă, în piesă, trebuia să fie reprezentată o furtună,

atunci într-o ţeavă uriaşă de lemn se turna pe sus boabe de mazăre. Asta intra în programul vizitei şi cineva, invizibil, făcea demonstraţia turnând de sus o pungă de boabe de mazăre. Dar, în principal, excursia mi-a rămas în minte din cauza faptului că cineva mi-a şoptit că Galpetra noastră e însărcinată. Asta mi se păruse atunci imposibil, de neimaginat, cum diriginta noastră care nu avea vârstă, mustăcioasă, să rămână însărcinată, doar pentru asta e nevoie să se întâmple ceea ce se întâmplă între un bărbat şi o femeie – o femeie, nu Galpetra noastră! Mă tot uitam la burta fetei bătrâne care se lupta neobosită în şcoală cu rimelul şi fardurile de ochi, şi nu am remarcat nimic – Galpetra era la fel de grasă ca de obicei. Nu voiam, nu puteam nicicum să cred aşa ceva, doar nu există imaculata concepţiune, dar m-au convins cuvintele: „Deja toată şcoala ştie că o să intre în concediu.” Şi în timp ce noi stăteam şi ascultam cum se transformă mazărea în bubuiturile unui tunet îndepărtat, în Galpetra ceva creştea inexplicabil, şi afară, prin zăpadă, se vedea clădirea centrului de televiziune Ostankino, iar prin zăpadă se ducea spre el Apollo din Belvedere, care nu lăsa în urmă-i niciun semn.

În această dimineaţă tungusă, tălmaciului îi e scris să se trezească într-o garsonieră vizavi de cimitir. Poate pentru că aici nu e prea scumpă chiria. Verdeaţa, ca oricare alta. Detaliată, şuierătoare, penată. Iar la radio, pretutindeni, nu numai în apartamentul vecin, se anunţă cu o voce vioaie despre crimele şi jafurile ce-au avut loc peste noapte. Crematoriul e greu de remarcat, parcă e o vilă oarecare, aşezată în pantă. Şi niciodată nu iese fum, deşi acolo se lucrează, cum se obişnuieşte aici peste tot, după o metodă bine pusă la punct. Toată treaba ţine de filtre. Coşul are filtre pentru a nu murdări ploaia.

Despre veveriţa care alerga prin curte am scris deja.

Multă vreme nu s-a văzut niciun vecin. Numai lenjeria lor. E spălată în subsol, acolo sunt câteva maşini de spălat. Maşinile sunt aproape mereu ocupate, iar pe frânghii, în uscătorii, îşi aşteaptă trupurile şosete decolorate, ciorapi bătrâneşti cârpiţi, chiloţi de dinainte de război.

Dinaintea cărui război?

Tălmaciului i s-a părut ceva ciudat. În casa asta, când a venit aici acum un an, ba nu, acum un an şi jumătate. Şi nu a înţeles imediat despre ce este vorba, ce nu e în ordine cu această clădire uriaşă în care mereu e linişte. A remarcat numai că nu se aud niciodată voci de copii. Iar mai apoi a observat că aici sunt numai garsoniere şi în ele locuiesc doar oameni bătrâni. Şosete decolorate şi chiloţi ambulanţi.

Tălmaciul primise apartamentul de la parter, ce dădea spre gazonul pe care mereu se află câte ceva. Acum iarba foşneşte din cauza picurilor de apă şi chiar sub fereastră îndură ploaia un tub de pastă de dinţi Colgate.

Vecinii din stânga şi din dreapta nu se văd, dar se aud. Cel din stânga tot fluieră acompaniat de brelocul cheilor. Cel din dreapta e vorbăreţ. Tot susură singur păsăreşte. Bântuie noaptea, iarnă ori vară, în izmene şi maiou. Odată, întorcându-se tălmaciul foarte târziu, pe la două noaptea, vecinul mătura aleea.

Pasta de dinţi e de la etajul şase. În primele zile după mutare au început să cadă de sus pe iarbă, chiar în faţa ferestrei, tot felul de obiecte – şi nu era în niciun caz gunoi. Odată a căzut telefonul, apoi nişte seturi de lenjerie de pat, apoi un radiou, nişte mâncare, polonice, deschizătoare de sticle, mărunţişuri de papetărie, tot felul de notesuri, cutii cu chibrituri, plicuri. Nu în fiecare zi. Uneori o săptămână nu zboară nimic, apoi, ia te uită, o foarfecă. Tălmaciul aduna toate astea în saci negri

de plastic pentru gunoi, iar toate lucrurile folositoare, ce să mai spunem, şi le însuşea, ce cădea din cer era dispărut. În sertarul biroului sunt creioane căzute din cer, lipici, foarfeca aceea. Şi tălmaciul nu-şi putea da seama cine le aruncă şi de ce. Iar într-o zi cu vânt iarba s-a umplut de foi albe căzute, ca şi cum pentru un copac de hârtie venise toamna. S-a dovedit că erau buletine de vot. Că doar aici la noi ori e un festival al lampioanelor, ori e un referendum. Şi în hârtiile astea erau indicate adresa şi numele. Încotro: către cea mai bună dintre lumi. Cui: lui Frau Eggli. Tălmaciul s-a dus să se uite la tăbliţele cu numele locatarilor şi totul s-a potrivit – Frau Eggli locuieşte chiar deasupra lui, la etajul şase. A urcat şi a sunat la uşă. Cine ştie, poate că a fost curent şi vântul i-a suflat hârtiile de pe pervaz. Pur şi simplu voia să i le înapoieze. Multă vreme nu a răspuns nimeni. Tălmaciul voia să plece, când în spatele uşii s-a auzit un foşnet. În cele din urmă uşa s-a întredeschis. Mai întâi l-a izbit mirosul, apoi, în întuneric, tălmaciul a distins o bătrână de opt sute de ani. Chiar s-a minunat cum poate veni atâta miros de la o făptură aşa de uscată. S-a scuzat şi a început să-i explice despre buletine, că, uite, cică au căzut de la ea, iar el le-a adus înapoi. Ea tăcea. El a întrebat, după ce s-a mai uitat încă o dată la tăbliţa de lângă sonerie: „Sie sind ja Frau Eggli, oder?” [5] Ea a îngăimat: „Nein, das bin i nöd!” [6] şi i-a trântit uşa în nas. Dacă nu e, nu e, poate că a fost înlocuită în copilărie. Şi, din când în când, mai cade câte ceva de sus.

Iar înainte de asta, tălmaciul a locuit în altă casă, şi nu singur, ci cu soţia şi fiul. Şi s-a întâmplat că acum soţia lui a devenit soţia altuia. Aşa se întâmplă şi în imperiul nostru, şi în toate celelalte. Nu e nimic deosebit.

La telefon, tălmaciul îl întreabă pe fiu de fiecare dată:

— Ce mai faci?

Şi fiul răspunde mereu:

— Bine.

La Crăciun, când tălmaciul a sunat să afle dacă i-a plăcut setul de iluzionism trimis în dar, fiul a spus:

— Toţi primesc daruri de la un singur tată, eu primesc daruri de la doi! Nu-i aşa că e mişto?

— Aşa e, a răspuns tălmaciul.

Şi fiul îi trimite uneori scrisori amuzante cu desene inserate. Odată şi-a imaginat ţara sa şi a desenat harta.

Tălmaciul a prins harta asta pe perete cu piuneze.

Întrebare: Aşa deci, afirmaţi că cereţi azil pentru sufletul dumneavoastră aşa de chinuit, de rănit, obosit de umilinţe şi încercări, de ticăloşii şi sărăcie, de idioţi şi proşti, şi că peste tot sunteţi ameninţat de pericolul iminent de a deveni jucărie şi victimă a răului, ca şi cum asupra neamului dumneavoastră, ca şi asupra tuturor, se află un blestem inevitabil, şi cum au suferit bunicile şi bunicii dumneavoastră, tot aşa suferă şi generaţia de azi, şi aşa vor suferi şi cele nenăscute, până la a şaptea spiţă, şi, dacă e cazul, şi mai departe. În calitate de dovezi materiale aţi prezentat un bilet de la Romanshorn la Kreuzlingen, perforat cu cleştele de un controlor nedormit, o foaie dintr-un caiet de elev cu nu ştiu ce desene de copil şi un trup extrem de uzat. Totuşi, s-o luăm pe rând. V-aţi câştigat pâinea cea de toate zilele – doar aveţi familie, mai aveţi pe cap şi o mamă bătrână şi o soră care nu s-a măritat –, lucrând ca gardă de corp pentru un jurnalist de succes, isteţ şi mare belea, care avea o emisiune de televiziune şi era adorat de muritori, căci le aducea în căsuţele şi palatele lor speranţă şi o fărâmă de lumină. La respectivul jurnalist au ajuns, Dumnezeu ştie de unde, nişte materiale despre sursa răului. Toată chestiunea stătea într-un ac. Acul fusese ascuns într-un ou, oul

într-un răţoi, răţoiul într-un iepure de câmp, iepurele în încă ceva, şi toate astea, la rândul lor, erau băgate într-un diplomat. Şi, în direct, jurnalistul fără frică s-a pregătit să facă public conţinutul şi, rupând vârful acului, să distrugă răul. Puternicii acestei lumi (doar răul crede mereu că este bun, iar binele, dimpotrivă, că e rău), se înţelege, nu dormeau. După ce a primit scrisori anonime, curajosul le-a citit pe toate cu voce tare şi imediat le-a rupt în bucăţele mici, demonstrând duşmanilor nevăzuţi, dar omniprezenţi, că-i dispreţuieşte. Şi, odată, pe o lapoviţă, v-aţi luat rămas-bun de la el zicând „pe mâine”, el s-a urcat în maşina acoperită de zăpadă, cu noua sa soţie – de cea veche se despărţise cu o jumătate de an înainte de această fleşcăială lichidă de pe parbriz, împrăştiată de ştergătoare, şi v-aţi spus că-l vedeţi pentru ultima oară. De fapt, gândurile dumneavoastră nu interesau niciodată pe nimeni. Ei stăteau în maşină după ce dăduseră drumul la căldură şi, în timp ce aerul din interior se încălzea, ei plănuiau să trăiască mult şi fericiţi şi să moară în aceeaşi zi şi în aceeaşi clipă. Ea spunea: „Să-l ia dracu’ de adevăr, nu e nevoie de niciun adevăr, Slavik, iubitul meu, mi-e frică pentru tine şi pentru mine. Te rog, te implor, nu e nevoie de nimic!” El se pregătea să răspundă, dar maşina a explodat. Ancheta a început să elaboreze varianta unei erori: dispozitivul exploziv fusese pus din greşeală sub maşină şi lucrătorii operativi au studiat datele posesorilor tuturor BMW-urilor albe de zăpadă, lăsate în aceeaşi seară cu lapoviţă în preajma centrului de televiziune Ostankino, unde, în parcare, sub fiecare felinar, crescuseră piramide vii din fulgi de zăpadă. Au mai căutat de asemenea diplomatul cu adevărul, dar nu l-au găsit. Fosta soţie a răposatului, ofensată şi călcată în picioare în privinţa esenţei sale feminine, încă de când el trăia, încercase să-l scoată din starea de inconştienţă pe cel care trădase iubirea lor şi, din

când în când, îl suna şi tăcea – o, ce mai seamănă toate femeile singure, părăsite, care-şi înăbuşă furia oftând în receptorul telefonului! Temându-se să nu înnebunească, s-a dus la psihoterapeut şi a plâns întruna două ore – doar trăiseră împreună atâţia ani. După ce a aşteptat perioada cuvenită, psihoterapeutul, care avea un ochi de sticlă – îl acoperea adesea cu palma –, i-a propus să-şi prezinte fericita viaţa trecută ca pe un film şi i-a spus că trebuie să se relaxeze, să închidă ochii, să se mai uite o dată la film derulându-l cu viteză, pentru ca toţi să gesticuleze repede, să se sărute ca şi cum şi-ar ciuguli nasurile şi să facă dragoste cu iuţeala hamsterilor, iar după aceea să scoată caseta din aparat şi s-o arunce la ghenă. „Noi nu avem ghenă în clădire!”, a răspuns femeia. În cele din urmă, când a aflat de cele întâmplate, din nou a început să urle, dar din cu totul alte motive – acum ea putea să-şi permită să se gândească la faptul că-l iubeşte, să-şi aducă aminte de lucrurile bune şi să se bucure de aceste amintiri. Acum erau lacrimi de recunoştinţă, care spălau sufletul şi aduceau uşurare. Fiindcă atunci când el era viu, ea, dacă se gândea la el, el era numai la trecut – ca şi cum ar fi murit, şi acum se întâmplase asta şi el murise cu adevărat, ea nu mai era nevoită să se prefacă. Odată, când s-a întors în apartamentul pustiu, a simţit că fusese cineva în cameră în lipsa ei. Toate lucrurile erau la locurile lor, dar ea a fost cuprinsă de o senzaţie ciudată, arzătoare. Picioarele o dureau de oboseală, s-a întins şi deodată a simţit mirosul pe pernă – mirosul lor. Deci venise. Era şi de înţeles – sufletul soţului omorât de mâini criminale nu voia să părăsească lumea asta, căci în ea rămăsese femeia care-l iubise şi ea avea nevoie de protecţia lui. Doar vrea aşa de tare să creadă că oamenii apropiaţi nouă, care au părăsit viaţa asta, nu sunt pierduţi pentru totdeauna, că sunt undeva alături şi, în clipele grele, pot să ne vină în ajutor. S-a scris mult despre caracterul convenţional al

morţii, când deodată pare că mortul e viu, şi la fel se întâmplă cu toţi morţii şi toţi ucişii. Doar rădăcinile ierbii trăiesc şi nu ştiu cine a mâncat-o. Altă dată, când a venit acasă, a văzut pe oglinda aproape oarbă de la bunica, acoperită de pete bătrâneşti, o inscripţie mare cu ruj roşu, făcută de mâna lui. Mortul spunea că dumneavoastră sunteţi ucigaşul lui. Asta, la drept vorbind, e şi de înţeles: ce vindem, aia furăm. Nu e surprinzător că tocmai gărzii de corp i s-a comandat crima. Pentru toţi e clar, aşa e mai simplu şi mai sigur. Iar dumneavoastră v-aţi aflat între ciocan şi nicovală. E greu să acceptaţi, dar nu e uşor nici să refuzaţi. Oricum ai da-o, sunteţi cel de la margine. Se înţelege, şi morţii pot greşi, dar înţelegeţi şi dumneavoastră. Şi iată că ancheta ia o nouă întorsătură şi dumneavoastră sunteţi acuzat de uciderea jurnalistului. Sunteţi nevoit să vă ascundeţi. Subiectul devine din ce în ce mai dinamic, acum, pentru a vă apăra, trebuie să-l găsiţi pe adevăratul criminal, sau, şi mai bine, să găsiţi acel adevăr dispărut. Parcă e un roman poliţist. Între timp, fosta soţie a ucisului s-a dus la o clarvăzătoare, de la aceea tocmai plecase o femeie care o rugase să alunge blestemul abătut asupra familiei ei – într-un an i-a murit pe neaşteptate soţul, au murit într-un accident de maşină fiica, ginerele şi nepoţica, nepotul e grav bolnav de la naştere, a rămas şi orfan, şi a mai fost şi un incendiu în apartament. În camera clarvăzătoarei mirosea a răşină aprinsă, iar afară, sub scoarţa unui copac bătrân, un gândăcel incrusta rânduri despre viaţa lui gândăcească, rânduri care nu vor fi citite niciodată de nimeni. După ce a primit onorariul convenit într-un plic şi după ce a numărat banii, clarvăzătoarea, la întrebarea cum să intre în legătură cu soţul care nu mai există, dar există totuşi, a dat adresa unei pagini de chat de pe internet pe care să intre în legătură online cu el, la apariţia primei stele. Pe

chat, la ora stabilită, era un singur vizitator. El. O interesa un singur lucru şi tot timpul ciocănea cu degetul arătător: „Iubitul meu, de ce m-ai părăsit?” El îi spunea ceva despre un cifru de la o casetă de păstrare a bagajelor din gara Belorusskaia, iar ea tot dădea întruna: „Vreau numai să înţeleg, de ce?” Dar să-i lăsăm singuri şi să vedem ce s-a întâmplat în acest timp cu dumneavoastră. Nu aţi mai putut să vă întoarceţi acasă, unde probabil eraţi aşteptat. Vă temeaţi că puteau să le facă ceva soţiei şi fiului dumneavoastră, deşi copilul nu era al dumneavoastră şi era deja mare, dar, pentru iubire şi evoluţia subiectului, asta nu are nicio importanţă, aşa că v-aţi dus la un prieten din armată, care, în copilărie, nu se jucase destul de-a soldăţeii şi care compunea panorama în plumb a bătăliei de la Waterloo. Prietenia din armată, v-aţi spus dumneavoastră, e sfântă. Oamenii care au fost împreună şi destul de apropiaţi, când se întâlnesc peste mulţi ani, caută acea apropiere trecută, deşi au devenit cu totul alţii; treaba asta poate fi comparată cu apa care a fost cândva într-o vază, iar apoi a devenit abur sau ploaie. Dumneavoastră aţi povestit, iar prietenul a fumat, şi fuioarele de fum din nări se loveau de farfuria cu macaroane. Şi-a dat seama că era o treabă fără sorţi de izbândă, că probabil va fi nevoit să moară pentru a vă ajuta, dar tocmai asta îl înghiontea. Parcă Dostoievski a spus că să-ţi sacrifici viaţa este, probabil, cel mai uşor dintre sacrificii. A doua zi, prietenul dumneavoastră, după ce şi-a pus tricoul, s-a dus la fosta soţie a jurnalistului, pentru a intra prin intermediul ei în contact cu spiritul celui mort şi pentru a afla taina diplomatului dispărut. Când au auzit împuşcăturile, lucrătorii de la spălătoria de vizavi au chemat miliţia şi echipa de intervenţie, care a fost reţinută într-un ambuteiaj şi care de aceea a ajuns abia după ce a trecut ora de vârf, l-a reţinut pe nobilul curajos, dar numai după ce i s-au strecurat în buzunar, în timpul încăierării disperate,

nişte linguriţe de argint, deşi el a încercat să spună că găsise în cameră, pe pat, cadavrul femeii care adulmeca perna şi care fusese omorâtă cu un foc în inimă. Se aruncase asupra ei pentru a vedea dacă poate s-o readucă în simţiri – de aceea sângele ei era pe hainele lui. Apoi i-a scos pistolul din mână, pistolul acela pus acolo de cineva, doar aşa, pentru a părea o sinucidere, iar din el a ieşit focul de control, pentru că siguranţa nu fusese pusă, iar prietenul dumneavoastră nu ştia să folosească arma. În felul acesta se explică sângele femeii de pe el, urmele de praf de puşcă şi amprentele degetelor lui pe pistol. Dar asta nu e deloc important, important e că tovarăşul dumneavoastră credincios a apucat să citească pe ecranul computerului deschis şi să vă spună la telefon, înainte de a fi arestat, numărul şi cifrul casetei de bagaje de la gară, de unde aţi luat diplomatul blestemat. Arestarea unui om nevinovat, care ajunsese în belea pentru dumneavoastră, conferă acţiunii, într-o oarecare măsură măcar, tensiune şi dramatism. Acum mergeaţi pe stradă cu răul în valijoară şi vă gândeaţi ce să faceţi. Toţi s-au întors când s-au auzit un zăngănit de sticlă şi un scrâşnet – o bătrână trăgea pe asfalt ca pe-o sanie o albie pentru copii plină cu sticle goale. Într-un părculeţ, tinere mame cu cărucioare discutau cum e mai uşor să-i înţarci pe copii, una spunea că ea, când i-a dat piept celui mic, şi-a uns sfârcul cu muştar, şi fiul, care deja începuse să vorbească, a spus strâmbându-se: „Ţâţa caca!” Dacă un copil suge la piept multă vreme, învaţă târziu să vorbească şi o să aibă o vorbire greoaie. Un pensionar care se uita la ele pe fereastră s-a dus la bucătărie, a rupt foaia calendarului şi a oftat: mâine Puşkin o să fie omorât. Spre amiază, zăpada a început să se facă fărâmicioasă, poroasă, nămeţii erau găuriţi ca de lăcuste, iar sub soc stratul de gheaţă care se topea parcă avea coşuri. La intrarea în restaurant, negrul în livrea mai că a început să danseze, bucurându-se

de soare, şi cu nasturii aurii strălucind, probabil venise aici cândva să înveţe. La grădiniţă, educatoarea, atunci când copiii s-au aşezat pe oliţe, a deschis fereastra, pentru a ajuta răceala şi a reduce frecvenţa. Pe fereastra unei cofetării se vedea o reclamă: „Ieri ai fost larvă, iar mâine cenuşă.” La grădina zoologică îşi făceau de lucru nişte pui de leu care mâncau un câine. La coafor, coafeza sughiţa după ce luase prânzul, gândindu-se că seara va învăţa din nou să cânte la chitară – ea punea sub corzi un burete, pentru a exersa silenţios acordurile. Vizavi, la liceul de artă, un model poza cu o şosetă pusă pe falus, nu avea un săculeţ special cu decoraţii. Crucea de pe cupola bisericii era legată cu lanţuri, să n-o ia vântul. Slujba se terminase, şi femei cu baticuri, după ce închiseseră drumul spre altar cu o sfoară întinsă, spălau mormăind podeaua călcată în picioare. La internatul pentru copii invalizi, pedagogul ridica saltelele din dormitorul fetelor, căuta prin paturi, scormonea prin noptiere în căutare de rimel, iar obiectul interzis, legat cu o aţă, se afla agăţat afară, atârnând sub fereastră. La piaţă, în acvarii pentru peştişori, se vindeau castraveţi puţin săraţi. Un caucazian neras ştergea mere cu o cârpă murdară. La şcoală se preda Gogol. Tânărul profesor povestea cum că fuga nasului este fuga de moarte, iar întoarcerea lui este revenirea la rânduiala firească a vieţii şi morţii. Nişte îndrăgostiţi mergeau cu autobuzul pentru a-şi concepe copilul, se lipeau unul de celălalt în înghesuială şi, împreună cu ceilalţi pasageri, ţopăiau pe platforma din spate – apoi, acasă, înţepenind cu râşniţa mirositoare de cafea în mână, ea îşi spuse: „Doamne, ce simplu e să fii fericit!”, iar el deschidea o cutie de sardine învârtind capacul pe cheiţă, ca şi cum ar fi întors lumea, ca pe un ceas. Şi altcineva trebuia să descarce carcasele de vită agăţate în cârlige, cu zăpada de pe ele strălucind în vagonul-frigider, unde se află o ceaţă geroasă şi în

jurul becului licăreşte un colac pâclos, luminos. Şi nimeni din oraş nu mai ştia taina pantalonilor albi, mulaţi, ai cavaleriei de gardă, care strângeau tare pulpele – trebuiau să fie îmbrăcaţi uzi şi să se usuce pe trupul gol. Dezamăgit, aţi pornit spre un filantrop cunoscut şi apărător al drepturilor omului, să-i spunem, să zicem, domnul Vânt, v-aţi înscris în audienţă şi aţi stat în anticameră, bătând darabana cu degetele în pielea sintetică a valijoarei. Vânt este singurul în toată lumea care v-ar putea ajuta să faceţi cunoscut adevărul şi să pedepsiţi răul aşa de triumfător afară. Doar cineva trebuie, în direct, în public, să rupă vârful acestui rău! Probabil aşa se gândeau mulţi, pentru că anticamera era plină de tot felul de fugari din Asia Centrală, în halate jerpelite, decolorate. Era un conac vechi pe care demult pusese ochii o bancă petrolieră. Tavanul era împodobit cu stucatură antică şi deja nu mai uimea pe nimeni faptul că Apollo, zeul artelor, îi omora, unul după altul, pe copiii Niobei, iar mai apoi o transforma şi pe ea în piatră, şi suferinţele mamei erau în felul acesta curmate. Dar aţi aşteptat în zadar – Vânt, în mod misterios, dispăruse din biroul său, iar trupul lui a fost găsit în parcul din apropiere, atârnând de o creangă uscată – iată misterul camerei încuiate, iubit de toţi. Şi chiar dacă presa făcea tot felul de supoziţii legate de mistică şi de forţe necunoscute de pe lumea cealaltă, totul se dovedise a fi simplu: trei oameni ai străzii, trei foşti tanchişti îndureraţi de umilinţa ţării, s-au decis să se răzbune pe liberali. Au fost reţinuţi după semne distinctive: dinţii putreziţi luceau în întuneric. Şi le mai plăcea să-şi aducă aminte că, la începutul anului 1938, asupra Leningradului se revărsaseră mormane de banane. Iar unul dintre ei a spus: dacă am şti că nu există moarte, că nu mori, ci pur şi simplu „treci” într-o altă viaţă, adică moartea nu e o chestie serioasă, intenţionată, atunci totul ar fi nedemn – trebuie să mori cu demnitate, bărbăteşte, în serios,

ştiind că există moarte. Dar iată ce s-a întâmplat. Unul a tras, mergând pe stradă, dintr-un pistol vechi, pentru duel, când a remarcat că domnul Vânt se afla chiar în faţa ferestrei deschise şi se gândea, nu se ştie de ce, la cizmele lui Turgheniev, văzute acum mulţi ani la muzeu. Cizmele se aflau într-o vitrină, uscate, moarte, şi nu-i venea să creadă că odată au fost vii, mirosind a picioare şi a piele, şi după vânătoare în ele se punea ovăz, pentru a scoate umezeala, că erau scoase la aerisit, iar mai apoi erau unse cu dohot. Când a auzit împuşcătura, Vânt se uita pe stradă, şi atunci cel de-al doilea tanchist – om al străzii, de la fereastra unui etaj superior, a aruncat asupra lui un laţ şi l-a tras în sus, iar mai apoi l-a scos pe cealaltă fereastră, ce dădea în parcul scăldat în lumina coaptă a serii şi semnat, ca o sentinţă, de o volută de lăstun, unde al treilea dintre participanţi a agăţat trupul lui Vânt de o creangă uscată. Se însera repede. Aţi plecat cu personalul la Podlipki, unde locuiau bătrâna dumneavoastră mamă şi sora, profesoară, care preda literatură. La gară, în difuzoare, se anunţa întruna că viaţa este un arc întins, iar moartea este zborul săgeţii lansate. În personalul încălzit, plin de oameni, asudat, aţi strâns lângă dumneavoastră diplomatul şi v-aţi imaginat că mama şi sora stau acum la masă, beau ceai, mănâncă clătite cu brânză dulce şi se uită la ştiri – tocmai arătau că un autobuz cu ostatici sărise în aer la Nazran’ şi bucăţile omeneşti pluteau, filmate iscusit cu mare viteză, ca nişte bulgări de zăpadă roşie. Tot trenul citea romane poliţiste. Este şi de înţeles. În romanul poliţist se presupune că – înainte de a săvârşi crima, înainte de a apărea primul cadavru – în lume există o anumită armonie iniţială. Apoi ea este tulburată şi anchetatorul nu numai că îl descoperă pe criminal, dar şi restabileşte ordinea lucrurilor. Este vechea funcţie a eroului cultural. În penumbra asta se simte foarte bine. Şi, mai mult, îi este şi clar unde

e binele şi unde e răul, pentru că binele învinge mereu şi nu se poate să greşeşti: dacă a învins, este deci binele. Şi, de fapt, oamenii citesc pentru că e groaznic să bâzâi în viaţă ca un ţânţar, undeva, în întuneric, nevăzut şi neauzit. Romanul poliţist este aceeaşi groază, ca în ziare, dar cu singura diferenţă că se termină cu bine. Pur şi simplu, nu are cum să se încheie altfel. Mai întâi frământări, groază, emoţie, lacrimi, pierderi, şi, până la final, totul rămâne în urmă. Ca în poveste: fiara de sub pământ a cucerit insula şi îi conduce pe oamenii încă nedesenaţi de tot, încă neînregistraţi. Mănâncă mereu capete. Lor le e frică, dar trăiesc. Trebuie totuşi să trăieşti cumva. Şi iată că apare eroul animat de curaj şi de înţelepciune orientală şi-i dă fiarei o cizmă în boaşe. Cât despre ziare, mai bine să nu le deschizi – acolo nu sunt ştiri, ci o adunătură de crime extrem de periculoase care-ţi îngheaţă sufletul şi suflă asupra giruetei opiniei publice: după ultimele sondaje, se cere din nou introducerea, în primul rând, a execuţiei publice pentru violarea fiicelor şi a fiilor şi, în al doilea rând, a Şarieii, pentru ca hoţilor să li se taie mâna – data viitoare când va voi să fure ceva, să nu aibă cu ce. Alături de dumneavoastră stătea o fată dizgraţioasă, păroasă pe faţă, care se prăpădea nopţile de lipsa dragostei şi care citea despre secta iudee a saducheilor. Dumneavoastră, aruncând o privire indiferentă, aţi prins rândurile în care se spunea: *saducheii afirmau că în viitor nu va fi nici beatitudinea veşnică a celor drepţi, nici chinuri veşnice pentru oamenii necinstiţi, negau existenţa îngerilor şi a duhurilor rele, precum şi viitoarea înviere a morţilor*. „Păi noi suntem chiar nişte saduchei”, aţi oftat dumneavoastră. Trenul se apropia de Podlipki. Afară, pe terasament, a lucit o jumătate de câine, legat de copii de şine. De la gară puteaţi să mergeţi cu autobuzul, dar aţi decis să mergeţi pe jos, să respiraţi puţin. Apropiindu-vă de blocul de patru etaje, aţi salutat bunicuţele de pe

bancă şi v-aţi spus: uite, o să fiu omorât, iar ele, aşa cum se cuvine, o să discute detaliile înmormântării, cum era sicriul şi dacă văduva a plâns tare. Aţi intrat în scară şi, în loc să alergaţi pe trepte, ca de obicei, pentru a nu inspira mirosurile de pe la colţuri, aţi început să urcaţi încet, cu precauţie, trăgând cu urechea, privind cu atenţie în întuneric şi strivind sub tălpi seringile goale. Şi aţi îngheţat. Sus, pe palierul următor, se afla cineva şi vorbea încet, iar când v-aţi oprit, discuţia s-a întrerupt. S-a auzit zăngănitul ivărului tras. Aţi înţeles că au venit după dumneavoastră, şi atunci a început descrierea naturii. Era o dimineaţă liniştită de vară. Soarele se afla deja destul de sus pe cerul curat, dar câmpiile încă mai străluceau de rouă, din văile abia trezite adia a prospeţime, şi în pădurea încă umedă şi liniştită începuseră să cânte vesel păsărelele dimineţii. În iaz, peste reflexiile norilor, alergau păienjeni de apă. Un plop tremurător, ucis de o furtună, era carbonizat. În jurul unei libelule lipite de o rază de soare se afla un nimb sticlos. În coroana stejarului erau căpuşe. Un ulm căpătase culoarea bronzului. Vântul pieptăna un brad, făcându-i cărare. Pădurea, în opinia lui Dante, reprezintă păcătoşii transformaţi în copaci. Pajiştea uscată pârâie sub picioare. Urechile sunt înfundate de trăncănitul cosaşilor. Un râuşor se târăşte ca un cazac şi trage de păr algele. Nimănui nu-i trece prin cap să dea un nume cerului, deşi şi acolo, ca în oceane, sunt strâmtori şi mări, gropi şi bancuri de nisip. Zăngănitul zăvorului se dovedise a fi sunetul scos de o cutie goală de bere aruncată aiurea. Discuţia de pe scară s-a reluat şi cineva a început să povestească mai departe despre câinele lui cu ochi omeneşti. El îl înţelegea pe stăpân din două vorbe. Lui i se părea că e om, numai că are blană şi labe. Dar când a făcut pui, s-a întâmplat ceva cu el. Odată, când a venit acasă, a văzut că le mâncase capetele puilor. Ceva se dăduse peste cap în natură, aşa ceva nu se putea întâmpla, aşa ceva

nu trebuia să se întâmple. A fost obligat să-l împuşte. „Am scăpat”, aţi oftat dumneavoastră uşurat şi aţi urcat. Aţi deschis uşa cu cheia dumneavoastră şi v-aţi tras înapoi când aţi văzut priveliştea din faţa dumneavoastră, cuprins de groază şi de uimire. Aşa cum s-a stabilit mai târziu în anchetă, începând de la trei dimineaţa somnul liniştit al locuitorilor cartierului a fost tulburat de nişte strigăte sfâşietoare, dar, speriaţi de ora sălbatică, hoţească, vecinii au stat ascunşi. În apartament totul era cu fundul în sus, peste tot era aruncată mobilă spartă. Pe un scaun se afla briciul cu lama însângerată. Două, trei şuviţe dese, lungi, de păr cărunt, smulse, se vede, din rădăcină şi lipite din cauza sângelui închegat, se agăţaseră de grătarul şemineului. Pe jos au fost găsiţi patru napoleoni de aur, un cercel cu topaz şi doi săculeţi cu ruble vechi, jubiliare, care aici sunt luate de automate drept moneda de cinci franci cu efigia lui Wilhelm Tell. Lângă fereastră, un borcan de trei litri cu o ciupercă – se uscase, se scorojise. Şi nicio urmă de sora şi de mama dumneavoastră! Cineva a observat în şemineu o grămadă mare de cenuşă, au început să pipăie în sus pe horn şi – o, groaznic! – au tras de cap cadavrul surorii: era cu picioarele în sus şi destul de departe, fusese împins în hornul îngust al sobei. Trupul era cald încă. Pielea, cum s-a dovedit la examinare, în multe locuri era julită – o urmare clară a eforturilor de a împinge cadavrul pe horn în sus, iar mai apoi de a-l scoate de acolo. Faţa era îngrozitor de zgâriată, pe gât erau vânătăi purpurii şi urme profunde de unghii, ca şi cum persoana fusese sugrumată. Şi, lucrul cel mai interesant, sora dumneavoastră a fost descoperită într-o cameră încuiată pe dinăuntru, fuseseră trase până şi ivărele de la ferestre. Din nou misterul camerei încuiate! Să vedem cum o să scăpaţi de data aceasta. După ce casa a fost luată la mână şi întoarsă pe dos, fără a se descoperi ceva nou, toţi au dat buzna jos, în curte, unde se descompunea

încet gunoiul de la ghenă, răspândind în aerul dezgheţat un miros puturos, şi acolo au dat de bătrâna moartă – fusese tăiată aşa de puternic cu briciul, că, la încercarea de a ridica totuşi cadavrul, capul se rostogolise. Şi trupul, şi faţa fuseseră mutilate, mai ales trupul nu mai păstra nimic omenesc. Peste tot în cameră fuseseră lăsate urme: resturi neterminate de clătite cu brânză dulce pe care le gustaseră criminalii, şi deci lăsaseră acolo saliva, chiştoace cu urme de ruj, în scrumieră un chibrit ars, cu coada carbonizată, pahare cu amprente ale degetelor, urmele unei ghete de la piciorul drept, mărimea patruzeci şi cinci, s-ar fi putut crede că răufăcătorii aveau doar câte un picior, dar echipa de anchetă nu a găsit niciun fel de probe şi motive, şi în comunicatul citit la conferinţa de presă se afirma că asasinul e un urangutan uriaş, violent, care a intrat pe fereastra care mai apoi s-a trântit singură, când animalul a fugit. Trec peste alte detalii din raţiuni de concizie, doar în curând e masa de prânz, stomacul deja ghiorăie, iar noi suntem abia la început, pentru că şi descrierea uciderii unor oameni despre care nu ştim chiar nimic nu stârneşte nicio durere deosebită, nicio mânie, niciun protest vehement, noi toţi plecăm ochii, nici usturoi n-am mâncat, nici gura nu ne miroase, trec peste alte detalii, repet, peripeţiile celelalte ale valijoarei, scrisoarea cifrată, gemenii care seamănă ca două picături de apă, intrări secrete, fereastra spartă pe dinafară – dacă cioburile sunt în interior; e spartă din interior, dacă cioburile sunt afară, şi deşi câinele, care nu lătrase când trebuia, ne duce cu gândul la faptul că asasinul era cunoscut, o să trec la depoziţiile dumneavoastră finale, la urmărirea finală în care subiectul, destul de slab conturat, ajunge la apogeu. Alergaţi cu diplomatul din cauza căruia s-a produs toată nebunia asta pe câmp, hrişca înflorea roz şi inul albastru, dar aici v-aţi încurcat şi apoi aţi făcut modificări în procesul-verbal, cum

că v-aţi adus aminte de un drum prăfuit printr-un câmp de căpşuni – după o zi caniculară mirosea puternic a aceste fructe. În urma dumneavoastră se ducea o urmărire pe viaţă şi pe moarte – pe de o parte, organele de ordine, pe de alta, mafia, lucru care, după cum înţelegeţi, e cam acelaşi lucru, şi iată că în faţa dumneavoastră e un râu deasupra plin de reflexii, iar dedesubt de timp, plin ochi de toate acestea. Un ciot a intrat în apă până la brâu şi prinde un fluture de varză cu palma întinsă. În spatele tufelor un băieţel prinde peşte. Aruncă cârligul, şfichiuind văzduhul cu capătul flexibil al undiţei lungi. Momeala ciupeşte apa, pe timp aleargă cercuri. Pe ele a început să sară o mingiuţă de ping-pong care pluteşte cu măreţie, fără grabă. Se aude cum undeva, în aval, urlă un lup, behăie o capră, se aude scârţâitul furchetului de la barcă. Lângă mal sunt hăţişuri de ţânţari. Un păianjen prinde în plasa sa puţină răcoare, o pune la păstrare pentru toamnă. L-am atins cu degetul, s-a urcat pe pânza sa pe cer. Deasupra râului au împietrit norii măreţi şi chiar atunci, de pe câmpul de varză, cei din satul de vacanţă iau căpăţânile cu sacii, după ce au sorbit laptele mamei: hoţul neprins e negustor cinstit. Cineva a pus lângă un gard un capac de pian. În umbra lui s-a răsucit un furtun greu, are apă în el. Un cuplu pe nisip, pe malul celălalt – de la distanţă nu-ţi dai seama ce e acolo – un sărut sau respiraţie artificială, dar nu mai ai când să meditezi, în spate sunt cei de la forţele speciale, deja se aude cum strigă: „Domnul ştie unde ne duce, noi aflăm numai la capătul drumului!” Şi mai scandează din gâturile lor spoite: „Nu e înfricoşător faptul că se termină viaţa, ci că ea poate să nu mai înceapă niciodată!” V-aţi dat jos ghetele pentru a înota mai uşor, aţi băgat în apa neagră un picior, imediat a intrat până la genunchi. Sub călcâi se târau alunecoase nişte tulpini, au luat-o la fugă, au ieşit bule de aer, a început să miroasă a putregai. Aţi băgat şi al doilea

picior – a început să se legene pe cercuri, a început să sară mingiuţa albă care ajunsese chiar lângă dumneavoastră. Aţi început să înotaţi, dar malul care vi se părea a fi la o aruncătură de băţ a început parcă să se joace cu dumneavoastră de-a prinselea. Aţi înotat mult, dar el se afla la aceeaşi aruncătură de băţ. Aţi început să vă pierdeţi puterile, doar trebuia să înotaţi cu o singură mână, şi diplomatul vă trăgea greu la fund. Mişcându-vă dezorientat, aţi înghiţit apă şi deasupra capului s-a închis tavanul de apă. Aţi deschis ochii – un perete galben cu o crenguţă de alge şi cercul soarelui prin tulbureala razelor. V-aţi luptat până ce deodată aţi simţit o uşurinţă incredibilă. Nu mai aveaţi nicio grijă, eraţi entuziasmat. Deodată v-a trecut prin cap: „De ce oare m-am luptat atât, dacă e aşa de uşor şi de minunat!" V-a salvat căpitanul Nemo cu Nautilus al său şi v-a pus pe mal la Romanshorn. Acolo aţi cumpărat acest bilet şi aţi luat trenul până la Kreuzlingen. După ce v-aţi instalat la fereastră pentru a vedea lacul Boden, v-aţi apucat să vedeţi câţi bani aveţi în portofel şi aţi dat de desenul fiului dumneavoastră, tocmai mâzgălitura asta pe care v-a desenat-o pentru ziua de naştere, şi de atunci purtaţi la dumneavoastră această bucăţică de hârtie, iar pe fereastră se întindeau copaci goi aplecaţi spre dreapta, ca nişte litere trasate de un scris de femeie, şi v-aţi dat seama că soţia dumneavoastră v-a scris o scrisoare, că vă iubeşte şi vă aşteaptă. Aţi adormit, iar mai apoi trebuia să coborâţi, aţi sărit pe peron şi v-aţi dat seama că aţi uitat diplomatul, precum şi toate documentele care vă confirmau identitatea, dar era deja târziu, trenul plecase. Aşa e?

Răspuns: Da. Se pare că e aşa. Nu ştiu. Poate că am încurcat câte ceva. Vă rog să mă scuzaţi, am emoţii.

Întrebare: Ei, dar liniştiţi-vă. Totul e deja în urmă. Vreţi nişte apă? Înţeleg, acum vă e greu.

Răspuns: Mulţumesc! Pe cuvânt de onoare, am încercat să povestesc tot cum a fost, dar vedeţi ce a ieşit.

Întrebare: Nu-i nimic grav. Fiecare povesteşte cum poate.

Răspuns: Nu am inventat nimic, aşa a fost totul. Mă credeţi?

Întrebare: Ce importanţă are dacă eu cred sau nu!

Răspuns: Poate că vi s-a părut că e mult prea mult, cum să spun, că e studiat, nu-i aşa, despre şemineu sau despre nori şi căpăţânile de varză furate, dar am povestit tot aşa cum a fost, ce rost ar avea să inventez?

Întrebare: Ei, dar nu mai suferiţi aşa! Aici nu numai poveşti din astea se spun. Totul e bine. Doar că seamănă cu un roman poliţist, aţi spus şi dumneavoastră asta, pur şi simplu vrem să se termine totul cu bine. Tocmai despre asta e vorba.

Răspuns: Da, despre asta e vorba. Chiar aşa. Vreau aşa de mult ca totul să se termine cu bine. Spuneţi-mi, o să fie totul bine?

Întrebare: Ascultaţi, sunteţi un om matur. Aveţi tâmplele cărunte. Aţi trecut prin viaţă. Oare nu înţelegeţi că ceea ce aţi povestit este în cele din urmă lipsit de importanţă pentru emiterea deciziei?

Răspuns: Cum e lipsit de importanţă? De ce? Şi atunci ce e important?

Întrebare: Ei, e lipsit de importanţă şi basta. Ce importanţă are cine a luat varza de pe câmp şi unde a dispărut diplomatul? A dispărut şi gata. Doar nu credeţi în realitate în răţoi şi în iepure, şi în nu ştiu ce ac fatal?

Răspuns: Nu, desigur.

Întrebare: Păi vedeţi!

Răspuns: Dar atunci ce e important?

Întrebare: Dar spuneţi, despre mâzgăleală şi copacii de pe mal, ca un scris aplecat, este adevărat?

Răspuns: Da.

Întrebare: O iubiţi?

Răspuns: Ce, este necesar pentru procesul-verbal?

Întrebare: Totuşi, ce naivi mai sunt oamenii! Vin aici şi cred că cineva are nevoie de ei. Şi dau năvală, se bagă, nici nu apuci să-i interoghezi pe toţi. Dar cine are nevoie de ei? Şi, lucrul cel mai important, cred în nu ştiu ce prostii. Unul ca dumneavoastră, chiar semănaţi cumva, cărunt deja, hârşit, murdar, cu nişte ochi la fel, care-şi pierduseră culoarea, roşii, a început să mă asigure că a citit el undeva, într-un ziar gratuit, că, de fapt, noi toţi am trăit cândva, dar mai apoi am murit. Şi că suntem înviaţi chiar la acea judecată, şi trebuie să povestim cum am trăit. Adică viaţa noastră este chiar acea povestire, pentru că trebuie nu numai să povesteşti în detaliu, dar şi să arăţi, pentru a fi clar – doar fiecare fleac e important, chiar dintre cele care zornăie în buzunar, fiecare cuvânt înghiţit de vânt, fiecare tăcere. Ca şi cum ar fi un experiment de anchetă în care se reconstituie ordinea evenimentelor care au avut loc: eu stăteam uite aici, la bucătărie, lângă fereastra acoperită de flori de gheaţă şi mă uitam pe un ochi mic de geam cum în curte cineva dădea zăpada, cu un făraş de gunoi din plastic, galben, de pe automobilul acoperit peste noapte de zăpadă, şi ea a ieşit din baie înfăşurată în halat, învârtindu-şi în jurul părului ud un prosop, a pornit föhnul, a desfăcut prosopul, a început să-şi usuce părul, răsfirându-l cu mâinile, şi eu am întrebat: „Vrei un copil de la mine?” Ea a întrebat la rândul ei: „Ce? Nu aud nimic!” Şi trebuie să arăţi cum ai stat lângă fereastră, să simţi geamul cu pielea, să asculţi zgomotul föhnului, să-i vezi părul încurcat, ud, prin care îşi strecoară degetele, să-ţi imaginezi acel făraş galben pe zăpadă. La judecata asta nimeni nu se grăbeşte, doar trebuie să se înţeleagă totul amănunţit, şi de aceea seara trebuie să arăţi o seară întreagă, iar viaţa – o viaţă întreagă. Şi uite, fără grabă, se

reconstituie tot, aşa cum a fost: astăzi nişte nori penaţi, mâine unii îngrămădiţi. Mirosuri, sunete, exact cum au fost. Şi arăţi cum ai dat peste o pietricică în caşă şi ţi-ai rupt dintele – uite restul îngălbenit. Sau cum, după voma din vagonul de metrou, ţi-ai dat seama că omul a mâncat fidea – miroase. Cum te-ai îndrăgostit în timp ce dormeai şi te-ai trezit apoi mai pe înserat fericit – auziţi cum omul de serviciu zgârie asfaltul?

Răspuns: Dar asta este aici în curte, priviţi, un negru îngheţat adună cu o lopată de fier zăpada, făcând-o morman! Iar acolo nişte negrişori se joacă cu bulgări!

Întrebare: Ei poftim, iar acelaşi lucru, cică totul e adevărat, până şi sunetele. Pe scurt, totul în jur este chiar acea povestire. Şi e imposibil să ascunzi ceva. Uite aşa m-am născut, aşa am trăit toţi aceşti ani, uite aşa am murit. Dar asta e o prostie, de fapt nimic nu e aşa. Nu poţi să fii aşa de naiv să crezi că cineva ar fi de acord să-ţi asculte toată viaţa! De fapt, vă rog să mă scuzaţi, m-am abătut, nu vorbesc despre ce trebuie.

Răspuns: Deci nu se va întâmpla nimic?

Întrebare: Doar ştiţi şi dumneavoastră, mai uşor trece o cămilă prin urechea acului.

Răspuns: Asta e tot? Trebuie să plec?

Întrebare: Ei, aşteptaţi! Luaţi loc.

Răspuns: Ce să zic, totuşi aveţi un serviciu interesant. Sunteţi chiar ca un anchetator. Ce, unde, încotro, de ce şi pentru ce. Scoate şi pune jos. Vrei, nu vrei, dă-i drumul.

Întrebare: Numai să ai la ce să dai drumul. Anchetatorul are un cadavru, toporul, probele, confruntările, recunoaşterile. Până în ultimul moment nu înţelegi cine a aruncat în bazin peştii otrăvitori. E o enigmă! O taină! Dar ce e taină aici?

Răspuns: Cum ce taină? Dar noi? Noi, cei care am trăit înainte, iar acum am venit? Oare noi nu suntem o taină?

Întrebare: Tainã e numai faptul cã am venit pe lume. Toţi se minunează de imaculata concepţiune şi nimeni nu crede în ea, dar de cea maculată nu se minunează nimeni. Asta e o tainã: totul a fost deja, iar dumneavoastră încă nu eraţi, şi acum sunteţi aici. Şi apoi din nou n-o să mai fiţi. Restul e cunoscut.

Răspuns: Ce e cunoscut?

Întrebare: Tot. Ce a fost şi ce va fi.

Răspuns: Dar cui îi e cunoscut?

Întrebare: Cum să vă explic eu mai simplu... Imaginaţi-vă, sunteţi invitat pe Insula Negrilor. Şi sunteţi bucuros. Aşteptaţi ceva frumos, altfel nici nu avea rost să vă invite. Vă duceţi şi visaţi la iubire. Ei, şi tovarăşa dumneavoastră întâmplătoare de călătorie de la fereastra de vizavi are pielea de culoarea scoruşului necopt de iulie, dar nu e prea frumos s-o priviţi aşa fix, şi vă abateţi privirea şi priviţi tot timpul pe fereastră, iar acolo e cerul înserării, care străluceşte şi el ca un scoruş necopt – apusul acesta îşi potriveşte culoarea în tonul pielii ei. Iar mai apoi, deja pe mal, marea e puţin cam înspumată, iar vântul e străpuns de ţipetele pescăruşilor. Chiar pe margine aleargă codobaturi cu paşi mici. Miroase a noroi adus la mal. Un chei mic. De picioarele lui se ciocnesc valurile, aruncă în noi stropi ca nişte boabe de struguri. Pescăruşii stau pe balustradele de fier. Păsările sunt suflate de vânt, se ridică o clipă şi se aşază din nou, şi ţiuie jalnic. Marea şi cerul se contopesc, ca şi cum o sticlă s-ar fi acoperit de broboane, iar mai apoi orizontul apare din nou, parcă trasat cu un creion fin, cu linia. Şi sosiţi, şi acolo, în camera dumneavoastră, pe un perete, e o numărătoare. Şi totul e scris în ea: şi despre aceşti negrişori de afară, care se joacă cu bulgării, şi despre dumneavoastră. Pentru că dumneavoastră chiar sunteţi un negrişor, vă duceţi să vă scăldaţi în mare, o să vă înecaţi şi o să vă salveze căpitanul Nemo. O să vă aducă în cabina

lui, o să vă permită să învârtiţi toate manetele şi rotiţele, să apăsaţi pe manivele, ivăre, supape, butoane, o să vă explice ce rost are fiecare, o să vă pună pe capul creţ cascheta sa transpirată, murdară, de căpitan. Înţelegeţi despre ce vorbesc?

Răspuns: Doar nu sunt mic. Toată treaba e în numărătoare. Dar asta am înţeles abia mai târziu. Dar la început, nu.

Întrebare: Şi apoi, toate poveştile sunt deja povestite de o sută de ori. Iar dumneavoastră sunteţi povestea dumneavoastră.

Răspuns: Dar care e povestea mea?

Întrebare: Păi, oricare. Mereu merge cel mai bine o poveste simpluţă, banal-sentimentală, cum ar fi că era prinţesă şi a ajuns Cenuşăreasă.

Răspuns: Eu am ajuns Cenuşăreasă?

Întrebare: Ei, este doar o figură de stil. O metaforă!

Răspuns: Păi să fi spus treaba asta de la început, nu aşa, nu ştiu ce Cenuşăreasă.

Întrebare: Ei, bine, nu vreţi Cenuşăreasă, haideţi să luăm altceva. Vreun procedeu mai puţin sofisticat, care să aibă rolul accentuării tensiunii şi acutizării situaţiei – ca, de exemplu, că sunteţi singur împotriva tuturor, singurul bun în mijlocul celorlalţi răi. Aşa, un cavaler care hoinăreşte prin metrou, un luptător pentru dreptate, un apărător al celor asupriţi, un protector al orfanilor, şi, mai mult, să fie şi văduv, el însuşi prigonit pe nedrept şi suferind pentru vina altuia. E ieftin, dar funcţionează mereu fără greş: un asemenea om bun, cu pumni, neapărat este compătimit şi oamenii aşteaptă din tot sufletul victoria lui.

Răspuns: Păi ce cavaler să fiu eu, spuneţi doar...

Întrebare: Ei, şi ce? Nu din copilărie aţi visat să fiţi un neînfricat căutător al adevărului? Aţi vrut să creşteţi şi să ajungeţi anchetator, să vă luptaţi cu infractorii, să pedepsiţi răul. Sau să plecaţi pe jos în taiga ca un fel de Robin Hood, să le luaţi

turiştilor ce au acumulat pe nedrept, că pe drept nimeni nu a acumulat nimic, şi să daţi totul casei de copii. Sau, ca acelaşi căpitan Nemo, să vă conduceţi submarinul la atac, să-i înecaţi pe cei răi şi să-i salvaţi pe cei buni!

Răspuns: Nu mai ţin minte. Ei, am visat.

Întrebare: Dar mai ţineţi minte cum aţi stat lângă o groapă, sau o carieră, sau o râpă, şi deodată acolo a început să ţipe un copil. V-aţi năpustit acolo, dar era doar o pisică.

Răspuns: Da, eram cu băieţii la foc. Acolo era o groapă mare de gunoi. Se aducea gunoiul din tot oraşul. Luai un disc spart şi-l aruncai în aer. Sau o buiotă de cauciuc – din ea făceai o praştie nemaipomenită. Becurile arse explodau ca nişte grenade. Şi, stăteam noi la foc, iar cei mai mari povesteau despre şcoala de corecţie. Era groaza noastră să nu ajungem acolo şi ascultam cum să te descurci odată ajuns. De exemplu, dacă nu ai ce fuma la izolare, şi ai poftă, ce faci? Aşa că ei scrijeleau scoarţa de pe nuielele de mesteacăn ale măturii şi o uscau. Iar pentru a fuma – nu erau chibrituri – luau vată din saltele sau perne, o puneau pe bec şi aşteptau până ce lua foc. Dar astea sunt aşa, floricele, dar era groaznic, ţin minte, şi să asculţi despre iniţiere. Asta când te bat cu prosopul umed, iar în el sunt băgate piesele de domino. Şi nu ai voie să ţipi. Iar mai apoi principala probă, un fel de joc în felul ăsta: ce vrei să fii? La alegere: aviator sau tanchist. Dacă aviator, atunci urcă-te sus şi sari, zbori cu capul în jos: doar tu ai spus că vrei aviator. Şi nu mai poţi schimba. Ai spus aviator, deci trebuie să răspunzi pentru cuvintele tale. Nimeni nu vorbeşte aşa, pur şi simplu. Vrei să fii tanchist? Atunci dă tare cu capul în uşa de fier, ca un berbec. Şi nu poţi să-ţi iei cuvântul înapoi. Imediat o să fii umilit. Iar dacă îţi iei elan şi alergi, înseamnă că eşti de-al lor şi ei pot în ultima clipă să pună o pernă. Şi trebuie să

treci prin asta, şi să nu te sperii, şi să dai cu capul în uşa de fier.

Întrebare: Dar în Afganistan aţi fost?

Răspuns: De unde aţi scos-o?

Întrebare: Prin metoda deducţiei. Ca Sherlock Holmes. Vine la el doctorul Watson, şi Holmes imediat îşi dă seama că acela a venit chiar din Afganistan. Dintr-o singură picătură de apă, omul care poate gândi logic poate trage concluzii referitoare la posibilitatea existenţei Oceanului Atlantic sau a cascadei Niagara, chiar dacă nu le-a văzut şi nu a auzit niciodată despre ele. Şi după unghiile doctorului, după mâneci, încălţăminte şi îndoitura pantalonilor la genunchi, după îngroşările de pe degetele mari şi arătătoare, după expresia feţei şi manşetele cămăşii imediat totul a devenit clar. Şi mai e şi rănit la mâna stângă cu o armă antediluviană. Nepotul a armat-o, iar bunicul a tras. Doar este elementar. Dar aici e vorba, pur şi simplu, de legile genului. Mai întâi Afganistan, apoi zilele banale, grele, ale vieţii de aici: lupta cu răul, nedreptatea, corupţia. E condamnat pe nemeritate. Apoi a luat-o pe căi greşite, s-a frânt, a ajuns killer. O generaţie pierdută, băieţi de plumb. Eroi şi victime ai unui război străin. Dumneavoastră le spuneţi: cum aşa, eu sunt veteran, mi-am vărsat sângele! Iar ei vă zic: păi nu noi te-am trimis acolo.

Răspuns: Dar asta ce treabă are aici?

Întrebare: Păi are, că aţi spus chiar dumneavoastră că totul e important, fiecare cuvânt. Oricare, chiar şi acea faimoasă cămilă. Mai ţineţi minte când aţi fost dus cu trenul – eşalonul militar a mers mult, prin arşiţă, şi când aţi văzut prima cămilă v-aţi adus imediat aminte de tata. Tatăl dumneavoastră era mecanic şi povestea că într-o dimineaţă, foarte devreme, conducea un tren prin stepă, în Asia Centrală, şi a văzut în faţă, chiar pe calea ferată, nişte cămile care lingeau rouă de pe şine. Tatăl dumneavoastră a tras sirena, ele s-au

risipit, dar una a fugit nu într-o parte, cu celelalte, ci s-a pus pe şine, chiar în faţa trenului. Garnitura nu s-a mai putut opri şi tatăl dumneavoastră a lovit-o. Mai ţineţi minte?

Răspuns: Da, dar de unde ştiţi asta?

Întrebare: Ei, de acolo, de acolo, de la cămilă. Chiar de la ea. Nu a putut trece prin urechea acului şi a fugit de tatăl dumneavoastră pe şine.

Răspuns: Dar asta nu vă priveşte pe dumneavoastră. Nici tatăl meu. Nici cămila aceea.

Întrebare: Dacă nu doriţi, nu e nevoie. Dacă nu, nu. De unde nu-i, nici Dumnezeu nu cere. Dar oare nu vedeţi şi dumneavoastră că, în afară de mine, nimeni în toată lumea şi în toată nelumea nu e interesat nici de tatăl dumneavoastră, nici de cămila aceea? Ei, continuaţi, acum o să povestiţi despre al treilea toast.

Răspuns: Ce amestecaţi şi al treilea toast?

Întrebare: Ei, cum să nu, pentru cei morţi. Acum o să povestiţi că, imediat ce v-aţi pregătit să ţineţi al treilea toast, pentru cei morţi, s-au auzit împuşcături. V-aţi uitat cu dispozitivul pentru vedere nocturnă să vedeţi cine trage, şi era chiar acel bătrân cu nepotul lui, cel care de dimineaţă vă adusese un pepene galben, iar dumneavoastră ii dăduserăţi o cutie cu conserve – bunicul trăgea, iar băieţelul încărca puşca – chiar acea armă cu care a fost rănit doctorul Watson. Dar numai că acolo, la voi, sunteţi eroi şi victime, iar aici sunteţi invadatori şi criminali. Şi războiul nu e al altora, ci al vostru.

Răspuns: Nu e adevărat. Acolo nu a fost nimic al meu. De la început. Când am venit era iarnă, dar nu era deloc zăpadă, doar vânt, ne pătrundea chiar până la oase, noi eram în pufoaice şi oricum îngheţam, iar ei umblau desculţi. Atunci am văzut pentru prima dată cum e vândut lemnul cu kilogramul. Este cântărit, se ceartă. Casele din kişlakuri sunt aproape din nisip. Ţăranii poartă un fel de halate rupte, femei nu sunt aproape deloc,

lângă tarabe stau pe vine ba cerşetorii, ba stăpânii acestor prăvălii. Iar pe rafturi ce nu se găseşte: şi casetofoane japoneze, şi televizoare, şi ceasuri de toate felurile, şi parfum franţuzesc. Şi la început nu era nicio ostilitate. Pur şi simplu totul era străin. Ţin minte, nu m-am simţit bine când am văzut cum un *dekhanin*[7] ara cu boi înjugaţi, iar în coarnele lor se afla un casetofon cântând ceva trist. Şi abia mai apoi îţi dai seama că nimic nu e ceea ce pare: nici copiii nu sunt copii, nici ţăranii nu sunt ţărani. Aleargă un grup de copii desculţi în spatele blindatului: „*Şuravi*[8], dă bacşiş!" La început le-am aruncat o cutie de carne sau de lapte condensat. Dar mai apoi l-am văzut pe primul mort: băiatul are vreo doisprezece ani, iar pe automat are nouă crestături – deci nouă băieţi de-ai noştri. Şi chiar atunci când au început să piară băieţii cu care apucasem să mă împrietenesc, atunci a început. Tare mai voiam să mă răzbun. Mai ales pentru ai noştri, care căzuseră prizonieri, pentru ceea ce le făceau. Şi mi-era şi mie groază să nu cad prizonier. Iar prizonierii luaţi de noi arată că sunt chiar bucuroşi, că totul o să se termine în curând. Pe primul îl ţin minte bine – stă jos, murdar, rănit, are mâinile legate la spate cu sârmă ghimpată şi nu se teme de absolut nimic, e supus total destinului. Indiferenţă şi calm. Asta a acţionat foarte apăsător. Şi am izbucnit. Unul îi dă una cu cizma, altul cu patul puştii, iar asta e contagios, s-a transmis şi altora. Apoi am văzut că ei mor împăcaţi numai de glonţ, mor cu demnitate, dar se tem groaznic de moartea fără sânge – să fii înecat, sugrumat sau spânzurat. Şi atunci am început să-i punem sub roţi sau să-i înecăm, tocmai lucrul de care ei se temeau cel mai tare. Şi atunci au început să ţipe, să urle, să se smucească. Iar asta numai ne excita. Mâinile se răsuceau şi se legau „rândunică" – asta e când îl legi cu cârpa turbanului la spate, astfel încât nu mai poate mişca nici mâna, nici piciorul. Şi trăieşti

acolo într-o încordare permanentă, că trebuie cumva să te detensionezi. Noi, când nu aveam operaţiuni, locuiam în nişte module temporare, şi în fiecare zi trebuia să facem o poznă pentru cei din modulul învecinat. Odată le-am mânjit tavanul cu lapte condensat – şi acolo sunt atâtea muşte... Ei ne-au agăţat deasupra capului, lângă uşă, rezervorul pentru spălat – cum deschizi uşa, totul se varsă în capul tău. Sau verificarea reacţiei: să vopseşti în verde o grenadă de exerciţiu şi să o arunci în camera altuia, să vezi cum reacţionează. Tare mişto! Unul se acoperă cu cearşaful, altul îşi pune un ziar pe faţă. Acolo nu poţi să stai fără glume. Pentru că te scoală noaptea şi mergi fără să ştii unde. Odată, tot noaptea, am acoperit defileul şi aşteptăm ceva. Vine o caravană cu asini încărcaţi din greu. Noi deschidem focul asupra lor. Dar erau locuitori ai kişlakului, duceau mere la piaţă. Doar fuseseră preveniţi că nu e voie să circule, dar oricum au pornit la drum. Voiau să ajungă mai devreme la bazar. Şi ne-am apropiat şi am văzut merele astea vărsate, coapte, frumoase, şi ne-a părut aşa de rău că am pus jos nişte locuitori paşnici, că a fost o greşeai! Aşa că niciunul dintre noi nu a ridicat de jos niciun măr. Nimeni n-a luat niciun măr. Acolo au şi rămas.

Întrebare: Au putrezit demult merele acelea, şi nimic n-a mai rămas din ele!

Răspuns: Ştiu. Dar au putrezit acolo. Iar aici, stau pe pietre, pur şi simplu se luminează din interior.

Întrebare: Unde aici?

Răspuns: Dumneavoastră aţi spus că am ajuns toţi pe Insula Negrilor. Este acolo unde noi nu suntem, lucrurile au o formă, iar aici e esenţa. Doar v-am înţeles corect, nu? Acolo, în valea aceea muntoasă, merele au putrezit, dar aici, pe insula asta, ele nu pot putrezi. Nu li se întâmplă nimic. Vor sta aşa mereu.

Întrebare: Şi aţi înţeles că binele şi răul sunt măşti diferite ale aceluiaşi lucru. Da?

Răspuns: Nu. Încă nu. Atunci nu înţelesesem nimic. Am înţeles numai că există ceva care te conduce şi te poate salva, cum sunt semnele sau talismanul. Cândva, în armată, era obiceiul de a-şi pune înainte de luptă lenjerie albă, dar acum totul e pe dos: înainte de luptă nu te speli, nu te razi, nu-ţi schimbi lenjeria, altfel o să fii omorât. Sunt şi interdicţii pe care nu poţi să le încalci, pentru a păcăli moartea. E ca şi cum închei un pact cu ea: eu nu fac asta, iar tu nu mă atingi azi. Dacă un rănit e în stare de inconştienţă, deci care nu avea mintea clară, se atingea cu mâna aici, între picioare, înseamnă că moare. Asta nu se putea întâmpla în niciun caz. Trebuia să-i ţii mâinile, să nu se atingă. Nu aveai voie să porţi lucruri ale unui mort, să-i iei locul. Nu aveai voie să arăţi asupra ta cum a fost rănit altul. Şi fiecare avea acolo talismanul său personal sau o regulă, dar totul trebuia ţinut secret. De la morţi nu am luat nimic, nici măcar ceasul. Şi am observat că, dacă un altul îmi încălca regula, murea. Dar mai apoi am înţeles că toate sunt prostii. Ce ţi-e scris, ţi-e pus în sertăraşul tău.

Întrebare: Şi negrişorul a trăit până la demobilizare şi s-a întors aici, la acel capăt al insulei unde cerul era palid, trenurilor li se năzărea să vină dimineaţa, iar răsuflările credincioşilor umplu bisericile?

Răspuns: Cam aşa. În primele zile totul era ciudat. Mergi pe stradă, uiţi de tine şi vezi numai acoperişuri. O tobă de eşapament şi eşti cât pe ce să te arunci la pământ. Şi au început zilele liniştite. Şi totul în ele nu era deloc omenesc. Şi tare mai voiam să le îndrept. Toţi au început să se aranjeze care cum a putut, să câştige ceva bani. Mi s-au propus tot felul de lucruri. Dar eu eram mândru, cinstit, naiv. O vreme am lucrat la piaţă, ca paznic. Iar mai apoi mi-am dat seama că nu mai pot aşa.

Era mult prea multă mizerie în jur. Mi-am dat seama că e nevoie de curăţenie.

Întrebare: Şi au început zilele liniştite ale unei vieţi civile devenite câmp de luptă, cum vi s-a spus la recrutare, lumină şi a întuneric. Şi mai întâi credeaţi că nu sunteţi singur, că sunt mulţi aşa ca dumneavoastră, un ordin întreg de cavaleri purtători de lumină, care să vă luptaţi cu lanternele cu fiara întunericului. Şi du-te şi bate-te cu el, pe negura asta, că nu se mai vede nimic. Adică, oriunde te-ai uita, peste tot e monstruozitatea asta. Chiar emblema voastră de pe mânecă înfăţişa un negrişor care, cu raza lanternei, ca o lance, străpunge botul monstrului, luminându-i glandele. Pe scurt, negrişorul s-a dus la circa de miliţie şi s-a făcut gabor. Aşa?

Răspuns: De ce mai întrebaţi, dacă ştiţi tot?

Întrebare: Eu ştiu ce e pe numărătoare. Dar dumneavoastră spuneţi-vă povestea. Conform numărătorii, negrişorii cumpărau apartamentele unor bătrâni singuri şi îi omorau. Şi asta a fost prima faptă a dumneavoastră. Mai ţineţi minte?

Răspuns: Cum să nu! Credeam că le-am văzut pe toate în Afganistan, dar aici e vorba de o crimă simplă într-un apartament simplu: venim, dar e atâta putoare, că nici în ani nu s-ar fi aerisit. Pe farfurie e un cartof acrit, acoperit cu muşchi cenuşiu. Paharul de chefir are pereţii albi crăpaţi. Iar în cameră, pe podeaua plină de sânge, se află o femeie bătrână într-un halat de molton, cu pantaloni roz pe dedesubt, cu ciorapi rupţi. Are piciorul cumva întors nefiresc. Faţa verde e plină de riduri, cu o grimasă de durere. Deodată mi s-a urcat ceva în gât şi m-a făcut să ies pentru o clipă din apartament. Am stat pe palier şi am fumat până m-am liniştit

Întrebare: Şi pe drumul de întoarcere, străpungând cu farurile ceaţa nopţii, plină de smocuri, nepieptănată, că doar era blana acelei fiare, purtătorii de lumină discutau un articol din

ziar – pot fi bolnavii incurabili ajutaţi să moară sau nu. Şi aţi decis că de, tot răul spre bine, că beţiva asta bătrână care vânduse apartamentul pe o frunză de coacăz oricum ar fi ajuns pe stradă şi ar fi murit îngheţată la ghenă, că, de fapt, ai numai belele cu ăştia fără casă.

Răspuns: Şi mai ales că locuia în curtea învecinată celei în care trăiam eu. A doua zi eu am liber, mă duc la pâine, trec pe lângă ghena de gunoi şi văd că au scos afară patul ei şi un balot cu lenjerie. Mă întorc peste cinci minute, cineva în papuci deja desface picioarele patului şi alături se află o femeie cu bigudiuri care dă indicaţii, iar balotul cu lenjerie a dispărut deja.

Întrebare: Pe scurt, când aţi intrat în miliţie, v-aţi transformat cumva viaţa într-un roman poliţist şi fiecare zi era citită ca o pagină proaspăt scrisă. Dimineaţă, la micul dejun, arunci o privire în numărătoare, ce avem noi azi, iar după-amiază chiar aşa se întâmplă.

Răspuns: Ei, despre ce roman poliţist e vorba?! Te uiţi în numărătoare, iar acolo sunt beţivi de pe stradă sau scandalurile domestice. Sau nişte puştani care fac golănii. Ăsta e tot romanul poliţist. Odată a fost o întâmplare, unor băieţi le-a dat prin minte să deraieze un tren, pentru ca, aşa cum au explicat mai apoi, să le ia oamenilor lucrurile de valoare. Şi uite-aşa, la un punct de trecere prin pădure au început să deşurubeze buloanele. Şi le-a mai dat prin minte să închidă şi semnalizarea – au tăiat cu cleştele cablurile sub şine. Şi, lucrul cel mai important, nu au putut deşuruba deloc eclisele de la îmbinări. Atunci au dat fuga la tatăl unuia dintre ei, la atelier, au adus o cheie specială, uriaşă. Şi atunci i-a descoperit un revizor de cale ferată. I-am întrebat pe băieţi dacă nu le-ar fi părut rău de oamenii din tren? Ştiţi ce au răspuns? Au rânjit, drept răspuns. Iar dumneavoastră vorbiţi de romane poliţiste.

Întrebare: Dar aţi arestat pe cineva!

Răspuns: Am arestat. Ţin minte primul arest: am intrat noaptea peste unii într-un apartament, am trezit copiii, ăia ţipă, soţia, speriată, în halat, ia pastile peste pastile, iar el, infractorul, devine nervos, se duce în pijama la şifonier, să se îmbrace şi înaintea covorului îşi dă jos papucii, iar mai apoi şi-i pune din nou, când iese de pe covor pe parchet.

Întrebare: Dar fiara? Unde era fiara? Aţi vrut să vă luptaţi cu fiara!

Răspuns: Unde era fiara? Doar aţi spus chiar dumneavoastră că fiara era ceaţa. A venit chiar la fereastră şi s-a frecat cu blana de grilajul balconului. Iar noi făceam raiduri împotriva ei. Ni se cerea să închidem ochii. După fiecare raid trebuia să dăm raportul şi să întocmim procese-verbale. Ca să vadă toţi că nu am făcut raidul degeaba. Dar, de fapt, nu era nimic de raportat, în afară de ceaţă. Colegul meu de schimb m-a învăţat – în zilele moarte scrii acolo procese-verbale pentru tot felul de contravenţii, dar nu pui data pe ele. Iar când e un raid, scoţi procesele-verbale din seif şi pui data necesară. Dar asta a fost numai la început. După aceea am ajuns într-o grupă specială. M-a luat la el Tătucu. Aşa-i spuneam toţi.

Întrebare: Şi era o grupă care se ocupa de închiderea unor crime extrem de periculoase?

Răspuns: Da. Dar nu mi-am dat seama de asta imediat.

Întrebare: Povestiţi despre Tătucu.

Răspuns: Păi ce să povestesc despre el? A fost, dar s-a dus.

Întrebare: Povestiţi, pentru că el v-a iubit ca un tată. Avea numai fete, iar el visa la un fiu. Şi aţi venit dumneavoastră cu firea asta bătăioasă.

Răspuns: Asta era porecla lui. Era tată pentru toţi cei din grupă. O legendă vie a departamentului – bătrânul fusese printre cei care-i scriseseră o scrisoare sultanului turc şi-l prinsese pe Grişka Otrepiev, tâlharul de la Tuşino[9]. Se povestea despre el că odată salvase o bătrână dintr-o copcă

de gheaţă. Dar bătrâna se aruncase din nou în copcă. Era sectantă şi credea că, dacă se va boteza iar şi va intra iarna în râu, sub gheaţă, pe o funie, de la o copcă la alta, o să ajungă un om nou, şi toate vechile păcate vor rămâne în viaţa veche, iar ea o să iasă nouă ca un prunc. Aşa că atunci când mi-am dat seama despre ce este vorba, am început să mă uit în arhivă la cazurile închise de Tătucu. Mă uitam şi nu-mi venea să-mi cred ochilor. Iau un dosar, îl răsfoiesc – e la comandă, e clar ca lumina zilei! Judecaţi şi dumneavoastră: omul are cătuşe la mâini şi cineva i-a smuls capul. Şi reiese că e o sinucidere. Iar în fotografiile puse la dosar se văd peste tot nişte urme de labe. Ea este fiara! Nu m-am mai stăpânit, m-am dus la locul crimei, iar acolo – o urmă de sânge. Chiar pe zăpada proaspătă. Merg pe urme şi ele mă poartă drept peste şinele de tramvai, spre Casa din piaţă! Este cea în care se află toate autorităţile oraşului – miliţia, tribunalul, primăria, casa de economii, poşta. Aşa se şi numeşte – Casa din piaţă, unde se bea cafea solubilă şi afară drumul e solubil. Şi urmele duc chiar spre scări. Şi toţi de afară au văzut aceste urme. Toţi sunt martori. Îi întreb: vedeţi? Dau din cap: cine nu ştie, e fiara! Am scris un raport, cică, aşa şi aşa, că cer redeschiderea cazului.

Întrebare: Vă simţeaţi erou?

Răspuns: Nu. Ei, poate puţin. Abia mai târziu mi-am dat seama ce fac. Dar atunci eram cumva chiar surescitat. Parcă într-adevăr eram eroul unui roman poliţist. Deodată devenise interesant să mă trezesc dimineaţa. Nu mai era vorba de raidul pe la prăvăliile de bere! Atunci încă mai credeam că viaţa trebuie să fie făcută din întâmplări.

Întrebare: Cazul a fost redeschis?

Răspuns: Da, dar nu imediat. Tătucu m-a chemat la el. Nu-l mai văzusem niciodată aşa de speriat. Conform numărătorii, îl aştepta

îmbrăţişarea ursului alb. Şi deci s-a speriat că a venit deja vremea.

Întrebare: Ce a spus?

Răspuns: A spus: „Mâncăm carne de vită, vita mănâncă iarbă, iarba pe noi.”

Întrebare: Asta a fost tot?

Răspuns: Nu. A mai spus că dacă piatra ar avea conştiinţă s-ar gândi că ea cade liber pe pământ, iar dacă nu ar gândi aşa, oricum ar cădea.

Întrebare: Dar a ţipat? A ameninţat?

Răspuns: Nu, stătea la fereastră, se uita în piaţă şi parcă vorbea singur. A spus: „Uite, ieri am ajutat-o pe soţie să taie varza. Iar noaptea nu am putut să adorm. Stăteam aşa cu ochii deschişi, iar afară crengile tăiau luna. Şi mă gândeam numai la tine – doar o să pieri.” A oftat, apoi a spus: „Eu, Anatoli Batkovici, poate că nu încap cu totul între caschetă şi ghete. Dar din moment ce trăieşti aici şi acum, înţelege, trebuie să trăieşti ca un râu – el curge şi nu ştie că iarna trebuie să îngheţe. Iar mai apoi vine iarna şi râul îngheaţă. Trebuie să trăieşti, Tolia, la acelaşi nivel cu veacul, nu să ieşi din malurile lui.”

Întrebare: Iar dumneavoastră?

Răspuns: Am spus: „Nu, Pavel Efimîci, trebuie să trăieşti la acelaşi nivel cu tine!”

Întrebare: De ce aţi vorbit aşa cu bătrânul? Doar vă voia binele.

Răspuns: Ei, ştiu eu. Ştiu. Era cât pe ce să înceapă să plângă: „Îmi eşti ca un fiu, crezi că nu te înţeleg? Şi eu am fost tânăr şi voiam să descopăr crimele, groaznice şi inumane, mânat de sentimentul mâniei şi justiţiei. Poate că voiam şi eu să umblu cu bucăţele arse de hârtie, să verific cine şi unde a fost în acea clipă ploioasă când afară se vedea poştăriţa pe bicicletă, cu o pungă de plastic pe cap, şi să aflu cine a rupt crengile bătrânului arbutus ce înfloreşte sub fereastra bibliotecii! Crezi că nu voiam să curăţ, dacă nu toată insula, măcar Ţarevokokşaiskul nostru de tot

felul de mizerii, să prind ticăloşii, să strivesc jigodiile? Dar mai apoi mi s-a explicat serios că râvna e de prisos. Şi ce importanţă are cine e criminalul?Pe cine interesează asta, dacă oricum toată lumea ştie că este un om banal, mărunt, neînsemnat! Dacă nu Petrov, atunci Sidorov. Ascultă, Anatoli, uite, am fost soldat în deşert şi, pentru că nu aveam ce face, prindeam scorpioni. Îi prinzi şi-I arunci într-un cerc de foc. Voiam şi noi, proştii, să ne uităm cum vor sfârşi sinucigându-se – o înţepătură otrăvitoare în ceafă. Dar uite: niciunul dintre ei nu a făcut aşa ceva, toţi voiau să trăiască până în ultimul moment, până ardeau. Ai înţeles?" Dar eu pe atunci nu puteam înţelege nimic. I-am răspuns: „Am văzut sânge, şi durere, şi moarte. Am omorât oameni, drepţi şi vinovaţi. Pe mine nu mă sperii. Ei, o să mă omoare, mare scofală. Cel puţin nu-mi va mai fi ruşine să trăiesc." Atunci, el a început să urle la mine: „Eşti încă un căţelandru, iar eu am soţie şi trei fete! Şi nu am nimic mai scump pe lume! Iar tu mă iei cu ruşine, neruşine! Mai întâi să ţii în mâna ta mânuţa copilului tău, după aia să vorbeşti de frică!" Şi şi-a dus mâna la inimă. Eu am dat să mă reped la el, iar el mi-a strigat: „Ieşi afară, mucosule!" Au sunat-o pe soţia lui, a venit şi l-am dus împreună acasă. Am ajuns, l-am culcat pe canapea. Ea mi-a spus: „Staţi puţin, nu plecaţi, o să vă servesc cu ceai". Copiii nu erau – fata cea mare era la institut, studia informatica, cea mică încă nu se întorsese de la şcoală. Pe pervazul lor erau numai răsaduri de roşii în cutii goale de lapte, iar pe pereţi fotografii. A început să-mi povestească despre toate rudele. Tatăl lui a fost preot, apoi s-a îmbolnăvit şi a orbit, iar fiul a trebuit să-şi ascundă originea şi a scris în toate formularele că tatăl lui invalid, şi se tot temea că se va afla. Bunica lui din partea mamei le supravieţuise celor patru copii ai ei – numai fii – şi-i spunea: tu eşti pentru mine cât toţi patru. În timpul războiului, când au fost evacuaţi, l-a salvat

mama – s-a angajat mulgătoare şi fura lapte, îl scotea într-o buiotă ascunsă pe pântece. Iar înainte de a muri, de-acum bătrână, spunea: să nu îndrăzneşti să mă îngropi cu inelele, să scoţi tot, că o să le fure, mai bine vinde-le! Iar ea, soţia lui Tătucu, când o alăptase pe cea mică, avusese atâta lapte, că se mulgea în pahar, îl acoperea cu tifon şi le chema pe cele mari prin fereastra deschisă, dar ele nu voiau să bea, li se părea prea cald, prea dulce. Îl bea chiar ea – de ce să se risipească?

Întrebare: Dar ce s-a întâmplat cu cazul redeschis?

Răspuns: Au renunţat la versiunea sinuciderii. Dar au acuzat-o pe soţia celui ucis, cică se pregătea să divorţeze şi el nu voia să-i dea nimic. Cazul era blocat cu lunile – oamenii sunt epuizaţi în arestul preventiv, dar s-a întors totul într-o clipă. Proces. Colonie.

Întrebare: Dar martorii? Doar au fost martori!

Răspuns: Au fost, dar au dispărut toţi. Păi dumneavoastră nu v-aţi speria să depuneţi mărturie, cu toate consecinţele ce decurg de aici?

Întrebare: Nu ştiu.

Răspuns: Păi tocmai despre asta e vorba.

Întrebare: Ce a fost după aceea?

Răspuns: M-am dus acasă.

Întrebare: Vă aştepta acolo o femeie mică, slabă, şi aveaţi nevoie să vă susţină ea pe dumneavoastră, aşa de mare şi de puternic?

Răspuns: Probabil da. Ea a spus odată că eu sunt un bărbat adevărat: pe dinafară buncăr, în interior camera copiilor.

Întrebare: Şi cum s-a întâmplat că pentru ea, încă o fetiţă, dumneavoastră, un bărbat matur, eraţi asemeni unui pisicuţ?

Răspuns: Ea numai părea Degeţica. O scosesem din arest, de la secţia de lângă gară. Fusese adusă beată. Băieţii noştri voiau să se distreze cu ea, iar mai apoi să-i dea drumul fără niciun fel de proces-verbal, dar mi-a părut rău de

fetiţă. Le-am spus: „Lăsaţi-o, e a mea.” Şi am luat-o la mine. Am adus-o, am băgat-o sub duş. Stăteam şi mă uitam cum îi curgeau pe piept, pe burtă, pe picioare şuvoaie negre de rimel. Avea pieptul mic de tot, cam cât un obraz umflat, dar sfârcurile tari, înalte, se iţeau ca două agrişe. Şi săruta cu patimă, îţi pocneau dinţii. Şi aşa a rămas la mine.

Întrebare: Dar aţi iubit-o?

Răspuns: Da. Nu ştiu. Probabil credeam că o iubesc. Înainte de ea nu avusesem chiar pe nimeni. Ea m-a învăţat de toate. Şi de fiecare dată striga aşa de tare, că vecinii începeau să bată în ţeavă. Odată, după asta, m-am dus la toaletă să mă spăl pe mâini – degetele mele fuseseră în ea, în toate orificiile – şi mă gândeam, privind la flaconaşele ei din faţa oglinzii, că totuşi nu este ca toate celelalte. În Afganistan mi se păruse că am înţeles câte ceva despre femei. Acolo veneau cu placer – era străinătate, li se plăteau cecuri grase. Puteai strânge bani pentru un apartament, puteai aduce câte ceva, haine, un televizor, la noi nu era nimic. Aşa erau vremurile – totul pentru cei de sus, pentru cei care aveau acces la magazinele cu circuit închis. Dar ce să faci dacă eşti un nimeni şi te cheamă alde ăla, dar vrei şi tu să trăieşti omeneşte? Ele mergeau la război pentru cecurile astea – lucrau în spitale militare, la depozite, la spălătorii. Se combinau cu vreun colonel. Sau cu un locotenent – era cam acelaşi lucru, pentru că locotenentul avea depozitul, dar colonelul îi putea comanda locotenentului să aducă ceva de la depozit. Locuiau la cămin, „casa pisicilor” i se zicea. Dar cu noi, soldaţii simpli, se înţelege, nu voiau s-o facă, ce eram noi pentru ele? Ce putea să primească o femeie de la noi? Şi ce să vezi, mi s-a părut că Lenka nu e deloc aşa. Cine eram eu? Nimeni, un gabor cu un salariu de mizerie. Dar s-a ataşat de mine. S-a lipit pe neobservate. Şi era veselă. Povestea haios cum a fugit de la părinţii ei,

credincioşi de rit vechi. S-a dus la o fabrică de aţă cu condiţii proaste, se îneca tot timpul cu praful de la fire, dar avea un loc la cămin. Apoi a plecat de acolo şi s-a angajat chelneriţă la o cafenea. Povestea cum îşi scobea mizeria de sub unghii şi o punea în îngheţată – povesteşte şi moare singură de râs. Mie îmi plăcea cum îşi umfla buza de jos şi-şi sufla părul căzut peste ochi. S-a dus să lucreze la un salon de coafură şi tot timpul mă tundea. Cum creştea puţin, cum mai tăia. Îmi plăcea aşa de mult când mă tundea! Şi-mi mai plăcea să mă uit cum se machiază. O tot întrebam: asta pentru ce este? Dar asta? Ea râdea şi-mi arăta, uite, ca genele machiate să fie şi mai lungi, trebuie să dai cu pudră şi săpun. Vârfurile genelor se lipeau ca nişte raze. Odată m-am întors târziu din schimb, am intrat în cameră, iar ea dormea cu capul băgat sub plapumă, numai părul i se întindea pe pernă. Băieţii de la secţie m-au prevenit că Degeţicile astea au gândurile lunecoase ca nişte şopârle, dar una ca asta intră în viaţa omului ca un cuţit, până la plăsele. Dar eu nu am ascultat. Credeam că mă invidiază. Odată m-am dus cu ea în afara oraşului, să ne plimbăm cu barca. Către lac ducea o potecă, printre tufele de mure. Lenka avea o fustă lungă, largă, înflorată, dintr-un material uşor, subţire. Şi fusta s-a agăţat de un rug de mure şi era cât pe ce să se rupă. Lenka s-a supărat ca un copil. Atunci i-am spus: „Lenka, hei, ce-i cu tine? Doar te iubesc!” Dar înainte de asta nu-i mai spusesem niciodată.

Întrebare: Vă pregăteaţi să vă căsătoriţi?

Răspuns: Da. Dar nu am mai apucat. Depuseserăm deja actele. Ea îşi alesese rochia de nuntă şi mă chemase la salon s-o văd, dar nu am mai avut când.

Întrebare: Dar, conform numărătorii, Degeţicăi îi era scris să se căsătorească cu o cârtiţă.

Răspuns: Aşa s-a întâmplat. Dar despre asta am aflat mult mai târziu.

Întrebare: Şi deci aţi ajuns acasă.

Răspuns: Am ajuns acasă. Mi s-a agăţat de gât. Deodată a şoptit ceva ciudat, serios: „Ce mult te-am mai aşteptat!” Ne-am aşezat la masă. Ea, pe sub masă, dându-şi jos papucii, îmi mângâia genunchiul cu laba piciorului. Apoi a întrebat: „Tolik, ce s-a întâmplat?” Am zâmbit: „Totul e în ordine. Mănâncă!” Ea s-a sculat, a ocolit masa şi mi s-a aşezat pe genunchi. M-a apucat cu mâinile de urechi – îi plăcea să mă prindă aşa şi să mă învârtă ca pe un volan –, m-a privit şi mi-a spus: „Simt că s-a întâmplat ceva. Spune, ce e?” Atunci i-am povestit tot: şi despre fiară, şi despre urme.

Întrebare: Iar ea?

Răspuns: Ea s-a speriat. I-am spus că trebuie să fac ceva. Altfel nimeni nu se va salva. Fiara asta le mănâncă tuturor capetele. Am îmbrăţişat-o: „Lenka, spune, ce să fac?” Ea s-a lipit strâns de mine: „Dragul meu, iubitul meu! Tu eşti puternic, tu poţi tot! Du-te în piaţă, stai în genunchi, fă-ţi cruce la clopote şi spune că eşti numai un fir de păr din blana ei. Şi totul o să fie bine.”

Întrebare: Iar dumneavoastră?

Răspuns: M-am simţit deodată foarte singur. Niciodată nu mai simţisem asta aşa de acut, singur. Chiar şi în îmbrăţişările ei. Complet singur.

Întrebare: Aţi aşteptat de la ea altceva?

Răspuns: Da. Probabil e o aiureală, o prostie, dar aşteptam cu totul altceva. Iar ea a fugit din bucătărie în cameră şi a strigat de acolo: „Chiar dacă n-am creier, dar tot am un uter şi vreau să nasc un copil de la un tată care să fie lângă el şi să-l iubească!” Apoi a început să plângă. Am plecat şi mi-am petrecut noaptea la secţie. M-am tot foit pe o bancă de lemn. M-am tot gândit ce să fac. Iar dimineaţa m-a chemat la el Tătucu şi m-a trimis într-o delegaţie. Total inutilă. Du-te acolo, nu ştiu unde, adu asta, ba nu, pe-aia.

Întrebare: Păi, pur şi simplu, v-a salvat. V-a trimis mai departe, v-a dat la o parte până se va linişti totul, până se va aranja, până se va uita.

Răspuns: Probabil. Acum aşa cred şi eu. M-am întors acasă, Lena nu era. Foarte bine, nu voiam s-o văd. Am început să-mi fac bagajele, trebuia să plec. Şi atunci aud soneria la uşă. Deschid – o femeie, nu prea tânără, cu înfăţişare de intelectuală, cu pălărie, cu gentuţă în mână. S-a dovedit apoi că era mama celei care fusese condamnată după deschiderea cazului. Întreb: „Ce doriţi?" Ea: „Nimic. Voiam numai să vă privesc în ochi." Am trântit uşa.

Întrebare: Şi nu v-aţi supus ordinului de a pleca în delegaţie şi, singur, aţi început să cercetaţi cazul, pentru că în faţa ochilor o tot aveaţi pe femeia asta şi trebuia să-i scoateţi fata din închisoare? Unul bun împotriva tuturor răilor? Un erou singuratic împotriva ceţii? Dar fiara era în dumneavoastră?

Răspuns: Nu. Mai degrabă da. Adică lucrurile nu erau aşa. M-am dus acolo, nu ştiu unde, şi în faţa ochilor într-adevăr am avut-o pe acea femeie, privirea ei. Am plecat iarna şi m-am întors într-o dimineaţă, primăvara. Stăteam întins pe patul de sus şi mă uitam pe fereastră cum făceau dragoste copacii. Şi gândurile mi se agăţau mereu de rugul acela de mur. Iar în dimineaţa următoare deja nu mai era primăvară, ci vară, mai bine zis, nu mai era nimic. Deşert. Dar nu unul cu nisip, ci cu pietre. Şi mergeam eu pe pietre şi căutam nu ştiu ce. Iar noaptea am văzut în depărtare focuri şi m-am dus să văd despre ce este vorba. Mai întâi am crezut că este o şatră de ţigani. Iar mai apoi – păi ce ţigani pot să fie? Mai degrabă refugiaţi. Erau care, cai. O tabără mare. Era târziu, probabil dormeau toţi. Lângă foc mai era cineva. M-am apropiat. Când flacăra s-a stins, silueta neagră de lângă foc s-a făcut şi mai mică. M-am apropiat mai mult şi m-am minunat: erau îmbrăcaţi ca grecii

antici. Şi vorbeau o limbă străină. Probabil făceau un film. Acum aşa se face – la ei totul e scump, dar aici e pe doi bani. De aceea vin.

Întrebare: Dar timpul şi spaţiul sunt vechi, roase, deloc rezistente. Dacă se agaţă de ceva – de acel rug de mure al dumneavoastră? Şi se rupe? Iar în ruptura asta pot să cadă orice doriţi, chiar şi nişte greci antici.

Răspuns: Se poate. Nu ştiu.

Întrebare: V-au observat?

Răspuns: Unul, când a auzit paşi, a sărit în sus, a început să se uite în direcţia mea, dar nu m-a văzut în întuneric. Am plecat mai departe pe drumul meu. În noaptea aceea mi-am dat seama ce trebuia să fac. Toată treaba era în numărătoare. Trebuia s-o opresc. Cum să spun... Trebuia să mă pun în calea numărătorii.

Întrebare: Pentru ca negrişorii să nu se ducă să se scalde în mare?

Răspuns: Da, trebuia să-i opresc pe negrişori. Să opresc tot. Ca totul să fie altfel. Ca să pot privi în ochii acelei femei. Ca să se întoarcă fata ei. Ca nimeni să nu se mai teamă de nimic. Ca viaţa să fie senină şi bună.

Întrebare: Dar ştiaţi doar că, după numărătoare, un negrişor care voia să oprească numărătoarea a ajuns la proces, apoi în penitenciar, şi acolo a început să fie umilit pentru că era gabor.

Răspuns: Da. Şi de aceea numărătoarea trebuia oprită.

Întrebare: Dar cum voiaţi să faceţi asta?

Răspuns: Foarte simplu. Trebuia să ies în piaţă şi să spun: „Eu nu sunt un fir de păr!”

Întrebare: Da, dar...

Răspuns: Nu mă întrerupeţi! Şi cum ziceam, mă întorceam cu trenul. În compartiment vecinii mâncau întruna: pe ziare boţite, nişte ouă crăpate, o roşie plesnită, firimituri de pâine, sare într-o cutie de chibrituri. Şi unul citea cu voce tare din acel ziar umed şi soios întins pe măsuţă cum că

insula noastră ocupă primul loc la numărul de avorturi pe cap de locuitor, iar în închisoare, dimpotrivă, niciuna dintre deţinute nu scapă de copii – toate îi păstrează şi încearcă să rămână însărcinate şi cu gardianul, şi cu oricine, cum să spun, imaculata concepţiune. Şi un bărbat care stătea vizavi şi băga un cartof în moviliţa de sare umedă de pe acel articol, de pe acele femei, spunea că pentru ele copilul este un mijloc de a primi o alimentaţie suplimentară, mai mult, nici să nu mai lucreze, dar lucrul cel mai important era să fie amnistiate pe motiv de naştere. Ele sunt eliberate cu prioritate. Iar mai apoi ies din penitenciar şi marea majoritate a acestor mame, conform statisticii, în libertate îşi abandonează copiii. Apoi a început să povestească despre colegul său, un preot, care avea o căţea cu ochi de om. Pur şi simplu om, numai că avea blană. Şi ea le-a rupt capetele puilor ei. Atunci popa a omorât-o. A luat o gură de ceai şi, privind pe fereastră, a spus: „Ce poţi să aştepţi de la o ţară în care mamele îşi omoară copiii?” Iar trenul tocmai trecea încet pe un pod peste un râu, iar pe râul îngheţat, pe zăpadă, erau doi – el şi ea – care scriau cu picioarele litere mari, uriaşe, ca să fie văzute de la distanţă, de cei din trenurile care treceau pe deasupra.

Întrebare: Şi ce scriau? Ce cuvinte?

Răspuns: Nu ştiu. Abia începuseră, iar trenul a trecut în goană.

Întrebare: Dar era ceva important!

Răspuns: Păi doar nu era să opresc trenul!

Întrebare: Ei, bine, bine. Şi deci v-aţi întors, aţi luat tramvaiul, aţi ajuns la Casa din piaţă.

Răspuns: M-am întors, am luat tramvaiul, am ajuns la Casa din piaţă. Plec eu din staţie. Văd de la distanţă că Tătucu îmi face cu mâna de la fereastră. Strigă neauzit, ciocăneşte cu degetele în sticlă, arată ceva cu mâinile. Văzuse că m-am întors fără permisiune şi a înţeles tot. Şi ajung eu

în mijlocul pieţei, şi atunci iese el în fugă pe uşă, strigând: „Anatoli! Ce faci? Taci! Nu trebuie! Nu vei schimba nimic, numai te distrugi!” Alergase pe scări, iar intrarea e chiar sub ferestrele unde e tribunalul. Şi atunci de la fereastră a căzut deasupra lui un ceas uriaş. Un urs alb de marmură, cu cadranul pe burtă.

Întrebare: Iată deci îmbrăţişarea ursului alb.

Răspuns: Da. Am dat fuga la el. Bătrânul abia mai respira, mai bine zis şuiera, aproape fluiera. Şi se uita în ochii mei. Ca şi cum înţelegea tot, dar deja nu mai avea rost. Înmormântarea a fost abia marţi – din cauza autopsiei, din cauza faptului că sâmbăta şi duminica sunt zile libere. A fost multă lume, toţi ai noştri, şefi, nişte veterani. Văduva şi cele trei fete cu batice negre. Era ger, aşa că mai întâi îşi puseseră căciuli, iar peste căciuli îşi legaseră baticele. Şi bărbaţii stăteau toţi cu căciulile pe cap şi băteau din picioare, pentru a se mai încălzi cât de cât. Sicriul a alunecat din sfori şi a aterizat vertical, a fost nevoie să-l scoată înapoi şi să-l coboare din nou. Săpaseră dinainte mormântul, iar în ajunul înmormântării dăduse gerul şi totul îngheţase bocnă – nu puteau să-l mai acopere. Ciopleau pământul cu târnăcoapele, cu lopeţile – doar nu era să laşi mormântul deschis. În sicriu, Tătucu era drept ca la paradă. O femeie de lângă mine – nu ştiu ce rudă era cu el – a oftat: „Uite, Paşa, şi în sicriu eşti frumos. Nu arăţi deloc ca un mort, ci ca un mire.” Iar eu mă uitam la el şi-mi aduceam aminte: la televizor se spusese că, înainte, oamenii erau îngropaţi şezând, în poziţia embrionului, cu picioarele lipite de piept, ca şi cum omul s-ar fi putut naşte a doua oară. Iar mormântul e ca un uter. Adică cufundarea în mormânt este un fel de acuplare cu pământul, ca un fel de fecundare a pământului de către om. Reieşea că Tătucu e mirele pământului. Pe de o parte, pentru noi era o înmormântare, pe de alţi parte, pentru el, o nuntă. De aceea morţii sunt

spălaţi şi îmbrăcaţi ca la nuntă. Şi cununa de pe capul lui Tătucu era tot o cunună asemeni celei de căsătorie. Şi greci ăia antici credeau că morţii, după ce se mor, continuă să trăiască în morminte şi se hrănesc acolo cu ce li se aduce, şi beau vinul vărsat pentru ei. Iar la noi e acelaşi lucru: m-am uitat la mormintele învecinate, ce nu se punea acolo în spatele crucii – şi mere, şi banane. Iar mai apoi mi-am venit în fire: Doamne, la ce mă gândesc! Aici trei fetiţe au rămas din cauza mea fără tată...

Întrebare: Şi atunci?

Răspuns: Atunci, la pomană, am băut pentru odihna sufletului lui o sută de grame, am mâncat o clătită şi am luat tramvaiul. Am ieşit în piaţă şi am spus ceea ce trebuia să spun. Am stat în staţie şi am spus: „Eu nu sunt un fir de păr!”

Întrebare: Şi?

Răspuns: Şi mai departe a fost totul după numărătoare. Tribunalul. Penitenciarul.

Întrebare: Iar judecătorul avea o etichetă din lut roşu pe frunte, avea o mantie dintr-o perdea purpurie, pentru duş, şi o perucă din smocuri de lână cenuşie?

Răspuns: Da. Dar de unde ştiţi?

Întrebare: Am ghicit. Iar procesul a fost cum se cuvine? Nu s-a încălcat nimic?

Răspuns: Totul a fost exemplar.

Întrebare: Şi ce a spus cel cu perdeaua?

Răspuns: Păi ce poate să spună un judecător? A spus că cele trăite curăţă sufletul, iar durerea puternică îl căleşte pe om, că adevărul nu poate fi văzut, dar de orbit orbeşti, că oamenii îşi vor binele unul altuia şi nu ştiu cum să facă. Apoi a început să zbiere: „Cum de nu puteţi să pricepeţi, nu sunt nişte ala-bala, nişte hop, ţop, asta e forţa vieţii! Ce, aţi vrut să vă puneţi de-a curmezişul vieţii?” Eu îi zic: „Vă rog să nu ridicaţi vocea la mine. Nu sunt pentru dumneavoastră un fir de păr. Nici procesul dumneavoastră, nici viaţa conform

acestei numărători n-o mai recunosc. Faceţi cu mine ce vreţi.” El s-a dezlănţuit: „Numai unor deştepţi li se pare că universul e simplu, ca o cizmă de pâslă: uite blana, uite pielea, uite urma însângerată peste şinele de tramvai, uite, i se iţeşte coada dintr-un horn, în amurgul îngheţat. Numai că poftim, nu e niciun erou pozitiv! De unde să vină el în lumea asta? Numai în romane îi trage el una iepurelui peste boaşe, dar ce să vezi, noi nu suntem în roman! Şi cine eşti tu, să fii împotriva numărătoarei? Pe ea se ţine lumea! Iar acolo scrie negru pe alb: negrişorul s-a încăpăţânat, i-a spus numărătoarei că nu se va duce la mare, aşa că ea l-a luat de ceafă. Îţi place, nu-ţi place, toţi se duc la mare! Şi nu te duci cu maşina la mare, ci zbori, şi-i pupi boaşele iepurelui! Ai înţeles, jigodie?” Şi a început să citească sentinţa care conţinea o singură frază: „Numai sălbaticii cred în lupta binelui împotriva răului.” Şi a mai spus că nu are niciun rost să stai de vorbă cu sălbaticii că să le demonstrezi că o păpuşă de lemn nu e un zeu, ci pur şi simplu o păpuşă. Şi, la plecare, a mai zis: „Iartă-mă, frăţioare, pentru mascaradă, dar înţelegi şi tu, nu în perucă stă treaba.”

Întrebare: Şi ăsta e tot procesul?

Răspuns: Păi ce, vi se pare puţin?

Întrebare: Deci s-a făcut judecata.

Răspuns: Mi-au permis o ultimă întrevedere cu mama şi sora şi la penitenciar. Dar Lenka nu a venit.

Întrebare: Nu aţi putut să-i iertaţi asta?

Răspuns: Mai întâi nu am putut, apoi am iertat-o. Apoi a început o altă viaţă. Eşti proaspăt, încă miroşi a libertate, încă nu înţelegi nimic, dar trebuie să ştii tot. Şi nimeni n-o să-ţi spună, să-ţi explice. Ai băgat lingura în buzunarul de sus al scurtei – nu se poate aşa, este semnul găozarilor. Sau ai venit în sala de mese, te-ai aşezat – nu se poate, e masa unde mănâncă găozarii.

Întrebare: Dar ce vreţi? Să nu mai existe găozari? Condamnaţii sunt trimişi în penitenciar pentru participare la violarea în grup a unor minori, ăsta e un act de violenţă, dar în felul acesta triumfă dreptatea. Ochi pentru ochi. Doar nu cred toţi în Judecata de Apoi. Deci aici trebuie să răspunzi pentru tot ce e al tău. Iar tu ai fost doar gabor. Aşa că pare a fi totul în ordinea lucrurilor. Şi apoi, găozarii sunt şi ei oameni, trăiesc şi ei cumva. Totul are ordinea sa. Găozarii sunt pur şi simplu o parte a ordinii. Oare nu aşa era şi la dumneavoastră?

Răspuns: Ba da. Dar la noi, în penitenciar, erau cam o mie de oameni, iar găozari cincisprezece-douăzeci. Stăteau la mese separate, nu dormeau în baraca comună. Un regim sever – nu te duci nicăieri din baraca ta, găozar sau nu. Dar ei dormeau în colţul lor, iepureşte. Desigur, era nevoie de ei. Făceau curăţenie în careu şi la toaletă. Erau murdari, urât mirositori. Şi fiecare dintre cei care treceau pe lângă ei trebuia să le dea un şut – de aceea încercau să nu apară în calea cuiva. Iar că erau murdari, asta era de înţeles. Spălatul chiar este o problemă pentru un găozar. Doar n-o să se ducă în baie cu un deţinut obişnuit. Păi, pentru ei nu era uşor nici să se deplaseze în penitenciar. Să zicem, de exemplu, că dumneavoastră sunteţi un găozar şi mergeţi pe scară, urcaţi la etajul barăcii, iar cineva vine din faţă. Dumneavoastră, când îl vedeţi pe respectivul, trebuie să vă băgaţi cu spatele într-un colţ şi să aşteptaţi să treacă pe lângă dumneavoastră, ca în nici un caz, nici măcar din întâmplare, să vă atingeţi de deţinutul cu drepturi depline. Şi dacă i se pare că nu prea respectaţi dreptul ăsta, o să vă lovească cu piciorul. Să dai cu piciorul nu se pedepseşte. Dacă dai cu pumnii într-un asemenea ins, este chiar o umilinţă, dar cu picioarele e foarte bine. Şi nu poţi să ridici nimic din curte. Dacă ai scăpat ceva, gata. Nu poţi să ridici nimic, pentru că

aceşti găozari mătură curtea. Dacă te duci la sala de mese şi ţi-ai scăpat lingura pe jos, s-a dus lingura. Şi, lucrul cel mai important, ai grijă să nu te contaminezi. Ai scăpat în celulă castronul pe jos, gata, se spune că e contaminat. Şi după aceea nu mai poţi să mănânci din el. Sau, dacă mănânci şi a căzut o bucată pe jos, trebuie să spui imediat: „A căzut pe ziar", deşi, desigur, acolo nici vorbă nu-i de vreun ziar.

Întrebare: Ei, dar în toate astea e un sens profund, igiena! Viaţa are nevoie de igienă. Iar pe insulă e viaţă peste tot. Totul e aşa de firesc.

Răspuns: Păi tocmai despre asta spun şi eu. De aceea ocupă paturile aflate mai aproape de uşă, pentru a contamina mai puţin. Dar oricum contaminează, într-un fel sau altul. Să spunem că un găozar foloseşte un pat. Apoi acesta nu mai este în brigadă, a fost eliberat sau a fost mutat pe undeva. Dar patul e gol, şi rămâne aşa multă vreme. Iar după legile din închisoare, paturile goale se strâng şi se duc la depozit. Dar îşi păstrează ele statutul de contaminate după ce au stat în depozit? Uite care-i problema! Că pot fi date oricărui deţinut. Şi apar dispute – fierul te poate contamina sau nu? Odată am vomat. Am găsit un găozar, să cureţe voma. Apoi m-am hotărât, pur şi simplu omeneşte, să-l ajut, i-am dat nişte pâine, i-am dat de fumat. Desigur, am făcut totul ca la carte: nu i-am dat nimic din mână în mână. Le-am pus pe jos şi am spus: uite, ia-le. Şi deodată am văzut o asemenea recunoştinţă în ochii lui! Ca din partea unui câine. Altfel nu poţi să spui. Aşa se uită la tine un câine bătut, dacă-l mângâi. Dar mi s-a zis: ce să spun, ţi-ai găsit de cine să-ţi fie milă! Câinii sunt câini. Dar e suficient să i se spună să te scuipe în sala de mese, şi gata. Desigur, şi asta e adevărat. Ce este, este. Şi găozarii au ierarhia lor – toţi se tem de găozarul-şef: dacă lui nu-i place de tine, mâine o să ajungi găozar. Îi spune oricărei târâturi de-a lui să te scuipe în

prezenţa tuturor şi gata. Apoi târâtura asta este bătută, călcată în picioare, i se rup oasele, dar tu eşti deja contaminat.

Întrebare: Dar spuneţi, ce e important acolo?

Răspuns: Ce e important acolo? Păi la fel ca aici, familia. Şi acolo trăiesc oameni, ca mine, ca dumneavoastră. E important colţul de lume în care eşti aşteptat, unde sunt bucuroşi să te vadă. Şi acolo oamenii locuiesc în familii, în colective. Familia te apără, te tratează, dacă e ceva, te întâmpină când vii de la izolator. Familia trebuie să pregătească haine de schimb, rezerve de ceai. Omul are nevoie de căldură. Şi să-i zâmbească cineva. Dar în penitenciar nu ai voie să zâmbeşti. Pentru că zâmbetul e un semn de câştigare a simpatiei celui slab faţă de cel puternic. Şi dacă cineva vine zâmbind, prima reacţie e de respingere, pentru că interpretezi asta ca un fel de viclenie, o ticăloşie ascunsă. Dar e aşa de important să zâmbeşti cuiva! Stai întins noaptea şi-ţi aminteşti cum, în copilărie, când nu puteai adormi, te jucai singur: îţi încălzeşti o mână sub plapumă, iar pe cealaltă o pui pe ceva rece. Iar mai apoi te joci de-a doi oameni care merg cu degetele-picioare pe dealuri-genunchi, pe cutele plăpumii, pe pernă. Ca şi cum unul a dispărut, iar celălalt rătăceşte în căutarea lui. Şi mereu mâna caldă o găseşte pe cea rece, şi omuleţii se bucură, se îmbrăţişează. Mâna fierbinte o încălzeşte, o salvează pe cea rece, o pune acolo la ea, sub plapumă, încălzeşte-te, încălzeşte-te! Şi mi-o aminteam tot timpul şi pe Lenka. Cum îşi umfla buza de jos şi sufla şuviţa de păr căzută pe ochi. Cum o aşezam în baie şi o spălam cu buretele, ca pe un copil, apoi o înfofoleam, o pieptănam, o duceam în pat. Chiar am visat de câteva ori că eram eliberat, mă întorceam acasă, şi era deja târziu, eu deschideam uşa cu cheia, intram pe vârfuri în cameră şi mă uitam cum dormea ea, cu capul băgat sub plapumă, numai părul i se revărsă

pe pernă. Iar mai apoi e aşa de groaznic să te trezeşti în celulă!

Întrebare: Dar cum vă hrăneau?

Răspuns: Păi nu de mâncare e vorba! Ştiţi ce era acolo cel mai important? Cuvântul!

Întrebare: Care cuvânt?

Răspuns: Ei, în general, cuvintele pur şi simplu. Tot ce se spune. Pur şi simplu, trebuie să răspunzi pentru fiecare cuvânt. Acolo nu e nicio lege în afară de cuvântul tău, pentru care trebuie să răspunzi. De exemplu, eşti nou venit în celulă. Ferestruica pe care se dă mâncarea e mică, iar oamenii sunt mulţi, mereu e înghesuială în timpul prânzului, al cinei. L-ai împins pe unul, ăla şi-a vărsat zeama. L-ai împins din greşeală, desigur. Dar acolo nu există „din greşeală”. L-ai lăsat fără mâncare. Şi tu i-ai oferit-o pe a ta, cică, sunt vinovat, mănânc-o tu. Dar ţi s-a răspuns: „Să mănânc eu rahatul tău?” Ai fost tratat ca un rahat, umilit. Şi dacă nu răspunzi la asta, ţi-ai stabilit singur locul. Ai fost acuzat şi dacă nu protestezi, dar să protestezi cu toată puterea vieţii tale, înseamnă că acuza a fost corectă. Şi nimeni n-o să te ajute. Trebuie să te aperi singur. Şi trebuie să înceapă o încăierare, iar tu trebuie să mergi până la capăt. Fiindcă, dacă accepţi cuvântul, atunci eşti chiar acest cuvânt. Vei fi un umilit. Şi atunci nu mai e de trăit. Iar dumneavoastră întrebaţi care cuvinte.

Întrebare: Dar totuşi, cineva trebuie să-ţi explice, când vii, ce se poate şi ce nu?

Răspuns: Nimeni n-o să explice nimic. De fapt, nici nu poţi să explici. Este aşa, ca aerul pe care îl respiri. Începi să le respiri şi le afli. Decât să pui întrebarea: „Se poate?”, atunci mai bine să nu întrebi niciodată, o să ţi se răspundă „Nu se poate”. Omul poate numai lucrurile pe care singur le consideră posibile pentru el. Mai simplu, ai dreptul la tot. Numai că, în acest timp, pentru tot ce faci şi spui, va trebui să răspunzi, pentru fiecare

pas şi pentru fiecare cuvânt. Am înţeles acolo ce înseamnă libertatea. Nu e în niciun caz lipsa sârmei ghimpate. Nu. Este lipsa fricii. Este atunci când nu ai de ce să te apuci. Când nu ai nimic, deci nu te temi să pierzi ceva. Când ai spus un cuvânt şi te duci după el până la capăt.

Întrebare: V-aţi simţit acolo liber?

Răspuns: O dată. Cu adevărat. Conducerea ştia totul despre mine, cine sunt, de unde. Şi am fost chemat şi mi s-a spus să fiu ciripitor. Că dacă n-o să informez, o să mă dea pe mâna lor. Şi în clipa aceea am simţit o libertate aşa de mare, cum nu am mai avut niciodată în viaţă. Le-am spus: „Nu sunt un fir de păr”.

Întrebare: Nu mai aveţi nimic de spus?

Răspuns: Păi ce să mai spun?

Întrebare: Ce s-a întâmplat după aceea?

Răspuns: Doar ştiţi. Ce mai întrebaţi aşa, degeaba?

Întrebare: Înţeleg, nu vreţi să povestiţi cum a fost.

Răspuns: Nu.

Întrebare: Atunci nu trebuie, nu spuneţi, dacă vă e greu. Pur şi simplu o să transcriu în procesul verbal din numărătoare.

Răspuns: Scrieţi ce doriţi.

Întrebare: Bine, o să scriu aşa: nu e aşa de simplu să umileşti un bărbat sănătos, puternic. Aţi fost trimis la izolatoare. Noaptea, când aţi adormit, v-au aruncat pe faţă un prosop plin de spermă. Aţi sărit în sus, dar n-aţi mai ajuns la chiuvetă, au început să vă lovească în cap cu ceva greu. Grupul sanitar din cameră e delimitat de o bară metalică, v-au obligat să vă aplecaţi peste bară şi au început să vă violeze pe rând. Şi mai apoi v-au băgat în fund şi coada de la mătură. Câteva zile aţi fost la spitalul închisorii, până s-a terminat hemoragia anală. Aşa e?

Răspuns: Ce importanţă are!

Întrebare: Apoi, după ce aţi fost trimis în penitenciar, v-aţi tăiat. Aşa e?

Răspuns: Ei, m-am tăiat, şi ce-i cu asta? Nu voiam să mă întorc. Voiam să fiu trimis la spitalul din district. Cu vreo două săptămâni înaintea mea, un băiat se tăiase şi fusese trimis acolo. Dar la noi adjunctul şefului închisorii, cel cu probleme de muncă operativă, al doilea om după stăpân, a venit, s-a uitat la mine şi a spus: „Niciun spital.” A fost chemat medicul, chiar pe coridor mi s-au cusut tăieturile şi am fost trimis înapoi la izolatoare. În celulă mereu găseşti ceva cu care să te tai. Am spart un bec. Mi-am tăiat burta, şi trebuie să tai cum se cuvine, ca să iasă maţele, în aceste situaţii medicii din penitenciar nu riscă să te coasă singuri. Vine din nou adjunctul şefului şi spune: „N-ai decât să crăpi aici, nu te trimitem nicăieri”. Mi-au pus cătuşele, mi-au cusut cum au putut burta şi m-au lăsat singur, legat cu cătuşele de o ţeavă.

Întrebare: Aţi vrut să muriţi?

Răspuns: De ce? Am vrut să trăiesc. Stătea, întins aproape fără cunoştinţă şi noaptea am simţit că a venit cineva. Era din nou adjunctul şefului. S-a aşezat pe un taburet. Mi-a spus: „Crezi că sunt o fiară? Pune-te şi tu în locul meu. Crezi că nu-mi pare rău de tine? Sigur că-mi pare rău! Un om îşi face seama, îşi scoate maţele în palmă. Dar imaginează-ţi: dacă o să te trimită la spitalul districtual, atunci o să se mai taie vreo alţi douăzeci! Nu trebuie să gândesc la mine, ci la unii ca tine! Trebuie să arăt tuturor că nu ţine chestia asta. Să nu se mai taie, să nu se mai mutileze! Şi tu spui că sunt fiară! Eu vă salvez, proştilor!”

Întrebare: El v-a salvat?

Răspuns: Da.

Întrebare: V-a trimis în spital?

Răspuns: Nu. Nu a fost vorba de spital. Acolo, noaptea, probabil am tot aiurat şi mi-am amintit de fel de fel, cum, de Anul Nou, eu şi

Romka al meu facem bradul – îl urc pe umerii mei şi el pune jucăriile pe crengile de sus. Sau cum, după baie, îl învelesc în prosop şi-l arunc pe pat, pe perne, îi tai unghiuţele – după baie s-au înmuiat, iar pernuţele degetelor s-au umflat, s-au încreţit. Şi cum, după aceea, când copilul sforăie uşor, îl mut în pătuţ şi în pat mă aşteaptă ea, iubita mea, unică, fierbinte, îmi şopteşte: „Vino mai repede!”

Întrebare: Staţi puţin, dar încă nu aveaţi nici această femeie, nici fiul!

Răspuns: Tocmai despre asta e vorba, că nu aveam. Nici nu ştiu cum să vă explic. Aceşti oameni aşa de dragi mie nu existau încă, dar eram deja gata să fac pentru ei orice. Pentru a trăi cu ea simplu, de la o zi la alta, crescând unul din altul. Pentru ca fiul meu, de ziua mea de naştere, să-mi deseneze tot felul de mâzgăleli şi să scrie cu un scris şovăitor, cu litere uriaşe: PENTRU TATA; pentru că această mâzgăleală, poate, este chiar cel mai important lucru din viaţă.

Întrebare: Deci de asta v-au prins, din cauza mâzgăliturii ăsteia?

Răspuns: Da.

Întrebare: Nu aveaţi nevoie de libertate?

Răspuns: Nu.

Întrebare: De aceea v-au eliberat?

Răspuns: Da. Am scris o cerere de graţiere: „Fir de păr. Recunosc numărătoarea. O să zbor la mare. Vă sărut”. Şi gata.

Întrebare: Şi ce-a fost după aceea?

Răspuns: Totul după numărătoare. Negrişorul s-a băgat ca un fir de păr în blană. A început să câştige foarte bine, s-a căsătorit.

Întrebare: Şi în ce consta serviciul dumneavoastră?

Răspuns: Ştiţi, mai înainte era un obicei: la înmormântarea împăratului, lângă sicriul lui erau sugrumaţi ţiitoarea lui favorită, paharnicul, comisul, şoimarul, chelarul, bucătarul. Pe scurt,

toţi cei ce răspundeau de viaţa lui. Copiilor, la şcoală, li se explică asta prin dorinţa de a-i asigura împăratului pe lumea cealaltă toate cele necesare. Dar, în realitate, nu există lumea cealaltă. Şi asta ştiu toţi elevii de şcoală, împăratul succesor omora lângă sicriul celui mort pe toţi apropiaţi aceluia, nu ai lui. Pentru ca personalul de servire să priceapă despre ce este vorba. Cum să spun, ca garanţie a securităţii şi a grijii.

Întrebare: Apropiaţii dumneavoastră ştiau cu ce vă ocupaţi?

Răspuns: Cum am început să primesc bani, am vrut să-i fac mamei un cadou. Ce-a văzut ea bun în viaţa ei? Ea a crescut la casa de copii, a lucrat toată viaţa la o fabrică de cauciuc. Când, în copilărie, ceream şi eu vreo jucărie, mereu îmi povestea despre casa de copii. Nu aveau caiete, aşa că fiecare bucată de hârtie era folosită pentru scris – scriau chiar şi pe marginile ziarelor vechi. Nici cerneală nu era, dizolvai în apă funingine de la sobă. Şi până zeama asta copiii o furau: cei care erau mai puternici pur şi simplu luau de la cei mai mici şi tocurile, şi creioanele, şi pâinea. Când nu voiam să mănânc supă, îmi spunea cum fusese dusă la casa de copii şi în prima seară i s-a pus în faţă un castron cu supă în care pluteau o mulţime de muşte, şi ea n-a mâncat. Dar mai apoi tot ce i s-a dat, a mâncat şi lingea farfuria, chiar şi dacă vecinul de masă scuipa în farfurie. Iar în timpul războiului casa de copii nu fusese evacuată, toată conducerea fugise, rămăseseră numai educatoarele şi copiii. Nemţii au cerut listele cu copiii, educatoarele le-au dat, dar mai apoi şi-au dat seama de ce le ceruseră – acolo era scrisă naţionalitatea. Nemţii au venit şi au luat copiii evrei. Mai întâi toţi ziceau că-i duc în ghetou, dar mai apoi s-a aflat că i-au împuşcat pe toţi. Pentru mine erau poveşti de pe vremea lui Pazvante-chiorul. Dar pentru ea totul era din acut, de acum. Şi mai povestea cum a lucrat la fabrica de cauciuc

– punea şanurile în cauciuc, pentru a face galoşi. Când a murit tatăl meu, ea, la serviciu, nu se putea abţine, plângea întruna, şi lacrimile curgeau pe şan. Ştia că o să fie rebut, dar nu se putea opri. Acolo unde cădea lacrima, cauciucul nu se mai lipea. Iar aerisirea era proastă şi se intoxicau, mai ales cei care lucrau cu clei. Odată, a început să plângă în hohote şi toată echipa conveierului a început să plângă. A fost nevoie să se oprească imediat banda rulantă – să se liniştească oamenii, să se calmeze. Şi deci mă duc eu la ea – pe atunci locuia singură, după aceea s-a mutat la sor-mea mai mare, la Podlipki. Sora mea e profesoară, aşa că nu poţi deloc sta de vorbă cu ea – imediat începe despre şcoala ei, despre ce lucruri îngrozitoare se întâmplă cu drogurile. Zice: „Aşa că nici nu mai vrei să faci copii – creşte copilul şi vreo jigodie îi dă să se injecteze într-o scară de bloc. Cei care le creează dependenţă de droguri copiilor noştri trebuie să fie spânzuraţi public! Public! În pieţe!” Pe scurt, vin la mama, cu un costum bun, cu ceas scump, numai ghetele costă cât face tot conveierul lor, probabil n-a câştigat atât toată viaţa, şi îi zic: „Mamă, uite, ţi-am cumpărat o excursie în Egipt. Du-te, vezi şi tu lumea!” Dar ea e numai lacrimi. O îmbrăţişez, o mângâi pe cap, la bătrâneţe s-a făcut mică, şi-a proptit faţa în stomacul meu. Zic: „Mamă, ei, ce-i cu tine?” Ea-mi răspunde: „Tolicika, fiule, nu-mi trebuie nimic, am de toate. Dacă cu tine totul e bine, nu-mi mai trebuie nimic!” Îi zic: „Mamă, ce spui? E vorba de Egipt! Leagănul civilizaţiei! Faraoni! Piramide! Mumii!” Şi nu s-a dus nicăieri. Pe pervazul ei era o ciupercă într-un borcan de trei litri. Mi-a propus să-mi dea şi mie, dar nu voiam să umblu cu borcanul după mine. Veneam pe fugă să o văd, cinci minute şi fugeam iar. Tot timpul îi spuneam: „Data viitoare!” Şi plecam. Şi ea rămânea în uşă cu borcanul în mână.

Întrebare: V-aţi căsătorit cu o femeie cu un copil. Îi cunoaşteţi povestea?

Răspuns: Nu. Nu am vrut să ştiu nicio poveste. Aşa de mult am aşteptat-o pe femeia aceasta, pe Tania mea, că nicio poveste nu mai conta. Şi ea mă aşteptase atât de mult, că restul nu mai avea nicio importanţă. E aşa de important să adorm şi să ştiu că ea e alături, se uită la mine, sprijinită cu coatele în pernă. Sau să-i iau mâna şi să mi-o pun pe ochi. Iar dimineaţa să mă trezesc în nas cu miros fierbinte de rufe călcate – ea calcă şi dinspre masa de călcat se ridică un abur parfumat. Îi dau telefon de la serviciu şi întreb: „Ei, sunt noutăţi?" Ea răspunde: „Sunt. Te iubesc şi mai mult." Când plecam undeva, îmi aranja lucrurile şi-mi tot strecura bileţele. Scria pur şi simplu aşa, vreo prostie: „Te sărut" Sau „Mi-e dor de tine, vino mai repede." Sau: „Stai drept, nu te gheboşa." Sau: „Te-am visat" Ea ştia să viseze.

Întrebare: Dar cu copilul a fost complicat? Totuşi, nu era al dumneavoastră...

Răspuns: Cu Romka? Păi l-am îndrăgit imediat. El, desigur, la început era îmbufnat. Soţia povestea că la cinci ani declarase că o să se însoare cu ea. Nu putea suporta ca ea să discute cu vreun bărbat – făcea imediat scandal, lacrimi, isterie –, era un apărător. Nu permitea să fie jignită. Odată, într-o staţie de autobuz, s-a aruncat cu pumnii într-un individ beat. Dar eu i-am spus: faci cu mine corăbii din săpun? Şi am început să ne facem flota noastră: vase de luptă, distrugătoare, submarine. Iei o bucată de săpun, o tai în bucăţi groase de un deget. Din bucăţile acestea, cu o bucată de lamă, decupezi cu grijă corpul navei, construcţiile de pe punte, turnurile armelor, bărcile de salvare. Iar catargele şi trunchiurile armelor le faci din sârmă. Funiile din aţă. Când săpunul se usucă, vopseşti nava cu tuş negru. Şi apoi pe masă pluteşte o escadră întreagă cu submarine! Nu putea să-şi mai ia ochii de la ele! Tot ofta: „Ah, să fiu eu acum

înăuntru, în cabina căpitanului!” Are părul roşcat, uneori îi spuneam în glumă Morcoveaţă şi el se bosumfla. Când ne-am depus actele pentru căsătorie, l-am înfiat. Tocmai învăţase să citească, citea tot ce prindea, toate firmele de pe străzi. Şi decizia de înfiere a luat-o şi a început să citească cu voce tare, pe silabe. Apoi a spus: „Tol’, da’ ce, acum eşti tatăl meu?” Şi eu am zis: „De ce acum? Şi înainte am fost tatăl tău, asta este pur şi simplu o hârtie.”

Întrebare: Dar pentru ea era important să spună ce s-a întâmplat atunci?

Răspuns: Probabil. Cred că da. Şi o chinuia că nu putea. Şi de aceea n-am întrebat nimic.

Întrebare: Aţi fi vrut să ştiţi?

Răspuns: Da. Fiindcă ea voia să aflu. Dar nimeni, în afară de ea, nu poate povesti asta. Ştiţi ce s-a întâmplat atunci?

Întrebare: Nu. Despre ea nu ştiu nimic, ştiu numai despre negrişori. Negrişorii s-au dus să se scalde în mare. Alături era un sat în care locuiau alţi negrişori. Negrişorii veniţi au fost preveniţi să fie cu ochii-n patru. Aşa că ea ştia şi înţelegea tot. Dar acolo, în satul acela, era un negrişor, Ruslan, care nu era deloc ca toţi ceilalţi. Când o întâlnea, spunea: „Tania, dintre ai noştri te supără careva? Dacă e ceva, spune-mi, sunt tot felul de oameni!” Îi aducea fructe din livada lui. Şi mai spunea că despre negrişorii din satul lui se povestesc tot felul de lucruri şi că pe el asta îl durea şi-i era ruşine, că nu erau toţi aşa. În ultima zi, a invitat-o la mare, la un picnic – venise un prieten din armată, iar pentru negrişori ospitalitatea, prietenia dintre bărbaţi este un lucru sfânt. Şi Tania şi-a dat seama că era imposibil să refuze. Asta însemna să-i arate că ei toţi sunt neoameni, în care nu te poţi încrede. Şi s-a dus cu o prietenă, Liusia. Liusiei i-a plăcut foarte mult Ruslan. Şi Taniei dumneavoastră. Îşi spunea: în niciun caz nu trebuie să mă îndrăgostesc de el, dar s-a îndrăgostit. Dar acel prieten din armată

imediat i-a displăcut. Roşcat, cu ochii cruzi, voce neplăcută. Şi imediat în interior au început să sune nişte clopoţei de alarmă: Ruslan cu roşcatul ăsta vorbesc între ei limba negrişorilor, noi nu înţelegem. Au venit la râu, s-au aşezat în jurul focului, am mâncat frigărui, au băut vin. Ruslan închina pahar după pahar şi de fiecare dată trebuia să bea neapărat până la fund – pentru iubirea maternă, pentru sănătatea viitorilor copii. Şi ea simţea că pericolul era aproape, dar cum nu era să te ridici şi să pleci? Au stat aşa, ca oile în aşteptarea tăierii. Liusia nu bănuia absolut nimic, hohotea, îi tot zicea: „Ei, ce stai aşa? Tanka, relaxează-te!” Au pornit în cele din urmă înapoi spre sat, târziu, întuneric. S-a simţit uşurată că totul urma să se termine. Deodată au cotit-o – ar fi trebuit să meargă drept, iar ei au luat-o spre mare. Au început să insiste: „Hai să mai stăm puţin, e o seară aşa de frumoasă!” S-au oprit pe ţărm. Ruslan şi Liusia au dispărut în pădurice, mai întâi s-a auzit hohotul ei, iar mai apoi s-au potolit. Tania dumneavoastră a rămas singură cu roşcatul ăla. Negrişorul a venit s-o sărute, a început să-i tragă de tricou. Ea l-a împins. El a venit din nou spre ea, pipăind-o peste tot cu privirea. Ea i-a zis: „Nu!” Deodată negrişorul roşcat a lovit-o peste faţă, i-a dat cu pumnul drept în nas. Niciodată n-o mai lovise nimeni aşa. Îi curgea sângele, dar ea nu simţea durerea, nu mai simţea de fapt nimic, parcă era paralizată. Iar el nu mai părea că vrea s-o violeze, nu-i dădea jos hainele, pur şi simplu o lovea, ca ea să spună da, vreau şi eu. Dar Tania i-a zis doar: „Nu!” Atunci a lovit-o cu piciorul în pântece – ea s-a chircit şi atunci i-a trecut prin minte: „Cum se poate aşa ceva? Toată seara am fost ca oamenii, şi deodată îmi dă cu piciorul în burtă! Ce mă mai doare, măiculiţă!” El a întrebat din nou: „Nu vrei?” Ea a dat din cap. Atunci el a început să şuiere: „Crezi că râzi tu de mine?” A luat o sticlă de gât, a spart-o de o piatră şi a zis:

„Acum o să-ţi tai faţa.” În momentul acela, Tania s-a speriat cu adevărat. El a frânt-o prin groaza asta. Deodată ea a încetat să mai fie om, nu mai exista, era numai un animal speriat ce urla de durere şi de groază, de groaza că urmează şi mai multă durere. Animalul din ea a spus: „Da! Vreau!” Şi roşcatul a avut-o pe Tania dumneavoastră în toate felurile. Apoi ea s-a târât lângă râu, să se spele. Atunci Ruslan şi Liusia s-au întors – mulţumiţi, fericiţi. Tania – era murdară, cu faţa plină de vânătăi. „Ce s-a întâmplat aici?” Ea a răspuns: „Nimic. Totul e bine.”

Răspuns: De ce mi-aţi povestit asta?

Întrebare: Ca să ştiţi ce a fost.

Răspuns: Ea a vrut să facă avort?

Întrebare: Nu. I-a spus mamei numai că a fost în sud şi a rămas gravidă şi că vrea să nască. Se aflau în bucătărie. Mama fuma şi tăcea. Nu avea voie să fumeze, era deja bolnavă, dar nu spusese nimănui despre asta. Apoi a stins ţigara sub fir de apă de la robinet şi a spus: „Foarte bine. O să ne faci un copilaş şi o să-l iubim. Dumnezeu nu ne dă încercări mai mari decât putem să ducem.” A mai apucat să-şi îngrijească puţin nepotul. Ce-i cu dumneavoastră?

Răspuns: Vă rog să mă scuzaţi, pur fi simplu mi s-au lipit ochii. M-am uitat la telefon şi deodată mi-am zis: dacă Tania sună acum aici – doar se mai întâmplă minuni în lume – şi întreabă: „Ai noutăţi?”, ştiu ce să-i răspund. O să-i spun: „Am. Te iubesc fi mai mult.”

Întrebare: Voiaţi să aveţi un copil împreună?

Răspuns: Desigur. Şi eu, fi ea. Mai întâi nu a ieşit nimic – nu putea deloc să rămână gravidă şi mă temeam că e din cauza mea, că la mine nu e ceva în ordine, doar ea mai avusese un copil. Dar mai apoi a rămas însărcinată. S-a întâmplat chiar în ziua în care ea a strâns la piept râşniţa frumos mirositoare, iar eu am deschis o cutie de sardine.

Am cumpărat de la farmacie un test şi ea s-a dus la toaletă – tocmai ne plimbaserăm pe bulevardul Gogolevski. Şi era iarnă, şi peste tot erau făcute alunecuşuri. Şi ea a alunecat spre mine, ca o fetiţă. Hohotea, dădea din mâini. A alunecat pur fi simplu în îmbrăţişarea mea. Nu a spus nimic, oricum am înţeles tot.

Întrebare: Ştiaţi că are probleme cu rinichii?

Răspuns: De unde să ştiu? Mai întâi totul a fost bine. Ţin minte, ne-am dus împreună la consultaţie, voiam neapărat să mă duc cu ea, nu ştiu de ce. Deodată am început să mă tem pentru ea. Şi imediat nu mi-a plăcut nimic. Au început să scrie istoricul bolii, ca şi cum sarcina e o boală. Şi la medic a trebuit să vină cu prosopul şi cu papucii ei sau să-şi pună în picioare pungi de polietilenă. Odată, la televizor, era o emisiune despre naşterea în mare. Arătau cum femeile însărcinate se duceau la mare şi năşteau acolo. Dădeau şi numărul de telefon la care să suni. Mai apoi Tania m-a întrebat brusc: poate să merg şi eu să nasc la mare? Dar asta era un fel de sectă, şi femeile apoi trebuiau să mănânce placenta, precum câinii. Am spus: nu te nelinişti, o să plătesc cât va fi nevoie şi totul o să fie în ordine. Tania a răcit la rinichi şi trebuia să stea la pat, a stat săptămâni în şir în pat bând multe lichide, se umflase, parcă avea gemeni. I se părea că se urâţise, şi de aceea îşi tot punea la ochi pliculeţe umede de ceai, credea că o ajută împotriva umflăturilor. Sau feliuţe de castraveţi. Dar toate astea când nu eram acolo: se temea să n-o văd aşa, cu ochii de castravete.

Întrebare: Dar fiul dumneavoastră? Era gelos?

Răspuns: Dimpotrivă. Romka se bucurase că o să aibă un frăţior sau o surioară. Ţin minte, stăteam seara în pat toţi trei şi o mângâiam pe burtă – eu pe o parte, Romka pe cealaltă. Am zis: „Creşte surioara!” Iar Romka: „Creşte frăţiorul!” Eu voiam o fetiţă, iar el un băieţel. La ecografie ni

s-a spus mai târziu că va fi băieţel. Romka s-a bucurat: „Ura! Am câştigat!” Fotografia de la ecografie am pus-o în ramă, pe un raft de cărţi. Mă trezeam dimineaţa cu câteva minute înaintea deşteptătorului şi mă uitam – ca printr-un bruiaj din cosmos: uite căpşorul, uite mânuţa. Ca şi cum ne saluta dintr-o navă cosmică, ca şi cum deja zbura spre noi de undeva, de pe o altă planetă, unde trăise toate aceste mii şi milioane de ani, aşteptându-ne. Apoi a fost pusă sub supraveghere. Nu putea trăi fără cărţi şi a luat câteva volume şi la spital. A încercat să citească, dar nu-i dădeau pace discuţiile femeilor. Mă duceam la ea în fiecare zi şi ne plimbam pe coridorul spitalului, apoi dădeam fuga la grădiniţă după Romka. Ea deschidea o carte pe care o citise şi întreba: „Uite, aici scrie că trupul omenesc e întins în timp şi în felul acesta umple cu sine tot spaţiul. Cum vine asta?” Ridicam din umeri – de unde să ştiu eu? Din moment ce scrie acolo, poate că aşa este. Ei ştiu mai bine. Întrebam: „Dar tu înţelegi?” Dădea din cap: „Încă nu. Dar cândva o să înţeleg.” Râdea: „Atunci şi eu o să înţeleg cândva,” Era acolo o infirmieră care spăla pe jos şi mormăia tot timpul: „Uite, aşa trăim toată viaţa într-o frică permanentă, mai întâi ţi-e frică să rămâi însărcinată, apoi să naşti, apoi, până la moarte, ţi-e frică pentru copil.”

Întrebare: S-a întors acasă fără copil?

Răspuns: Da. A încetat să mai simtă mişcarea în interiorul ei. Copilul era deja mort, în ea.

Întrebare: Vi s-a explicat ce s-a întâmplat?

Răspuns: Ni s-a explicat. Nu prea am înţeles. Mă temeam pentru Tania. Îi era foarte greu. Dar, lucrul cel mai important, nu ştiam ce să-i spun. Voiam s-o liniştesc, s-o alin, dar într-o asemenea situaţie e imposibil. Spuneam numai tot timpul: „Suntem împreună, ăsta e cel mai important lucru. Şi îl avem pe Roman. Şi o să mai avem un copil. Neapărat o să avem! Uite, o să vezi!”

Întrebare: Ce i-aţi spus băiatului?

Răspuns: Păi ce puteam? Aşa i-am şi spus, că frăţiorul nu s-a mai născut. Că a murit. Tania îl ducea pe Romka duminica la şcoala de pe lângă biserică. El se întorcea şi spunea sentinţe de felul: „A spune că nu există Dumnezeu este ca şi cum ai încerca să convingi nişte copii că nu au şi nu au avut niciodată părinţi.” Altă dată a venit şi a spus: „Nu a murit deloc! Pur şi simplu, ne aşteaptă undeva.” Mă temeam pentru Romka, că-i va fi greu la şcoală, că alţi băieţi îşi vor bate joc de el. Numai cu mama lui era belicos până la isterie, dar cu copiii ceilalţi era mut. Îi era frică să înoate în iaz – că va înghiţi mormoloci, că o să-l muşte lipitorile. Şi-i părea rău de toţi. Odată, iarna, pe ger, a adus acasă o pasăre, o găsise pe drum. Îngheţată bocnă – credea că o s-o încălzească şi o să învie. Dar ce fantezie avea! Se juca singur, punea două ceainice nas în nas şi zicea sunt doi elefanţi care discută unul cu altul, unul mare şi unul mic. Într-o zi, am fost cu el în baia publică, acolo era cald, gălăgie. El zice: „Tată, fă aşa!” Stătea în picioare şi-şi acoperea urechile cu palmele, apoi le descoperea şi din nou le acoperea – se auzea ca şi cum cineva plescăia în urechi. Stăteam aşa şi plescăiam din urechi. Înainte de a se culca îl punea în pat şi-i citeam ceva. Am recitit tot cu el, şi pe Robinson Crusoe, şi pe Gulliver, pe Münchausen, şi pe Jules Verne. A început să facă din săpun submarinul căpitanului Nemo. Şi aveam un ritual înainte de culcare – să spunem unde voiam să ne trezim fiecare. Pe o insulă nelocuită sau unde altundeva. Odată a spus că vrea să se trezească pe submarinul căpitanului Nemo, că acolo îl aşteaptă frăţiorul lui. Dar cel mai adesea eu adormeam mai repede decât el. Venea Tania, eu dormeam, iar Romka se juca cu piesele Lego sau se uita într-o carte. Mă temeam să nu pierd toate acestea. Mă temeam că li se poate întâmpla ceva. Lor li se poate întâmpla orice. Mi-e groază pentru ei.

Întrebare: Totul va fi bine.

Răspuns: Da?

Întrebare: Vă rog să mă credeţi, totul o să fie bine.

Răspuns: Ştiţi asta?

Întrebare: Ştiu.

Răspuns: De unde ştiţi?

Întrebare: Totul se termină mereu cu bine. Aşa se întâmplă de fiecare dată: mai întâi suferinţă, frică, emoţii, lacrimi, pierderi, iar în cele din urmă, totul se află deja în urmă. Şi nici nu-ţi mai vine să crezi că totul a trecut. Ca un vis urât. S-a dus şi gata.

Răspuns: Dar eu am adormit aici şi am visat că suntem din nou culcaţi pe patul nostru. Romka s-a strecurat la noi sub plapumă şi noi îi mângâiem burtica de o parte şi de alta, şi o întreb: „Cum, nu a murit?" Iar Tania îmi răspunde: „Ei, cum aşa, ascultă!" Şi îi mângâi burta şi vreau să-mi lipesc urechea de ea, să ascult, şi deodată mi se face aşa de frică să nu fie totul numai un vis şi că acolo, înăuntru, e moartea, şi că o să mă trezesc într-o celulă rece, cu cătuşe, şi pe mine, cumva ferit, o să mă trimită din nou în baracă.

Întrebare: Ei, ce spuneţi! Nu e nimic groaznic, totul e bine, totul a rămas în urmă! Nu mai trebuie să vă temeţi de nimic! Tot ce a fost rău e pur şi simplu un coşmar şi acum o să vă treziţi acolo unde, împreună cu fiul, aţi dorit să vă treziţi. Doar voiaţi să vă treziţi cu el în cabina din săpun a căpitanului! Şi acolo o să fie şi Tania dumneavoastră, şi Romka. Şi dumneavoastră sunteţi aşteptat acolo de frăţiorul lui. Şi mama dumneavoastră. Şi sora. Şi toţi cei care vă sunt apropiaţi şi dragi. Şi totul va fi deodată simplu şi clar, şi despre trupul omenesc care e întins în timp şi în felul acesta umple peste tot spaţiul cu iubirea sa. Iar pentru Romka e atâta întindere – un întreg submarin! Poate să atingă tot, să întoarcă manivelele, să apese manetele, ivărele, supapele,

butoanele, pârghiile. Şi însuşi căpitanul Nemo o să-i pună pe cap cascheta lui asudată, soioasă, încă fierbinte pe dinăuntru.

De dimineaţă, armata se porni spre Babilon. Era deja ora când gloata se îndrepta spre bazar şi popasul unde Cirus propusese să se ridice tabăra nu era departe, când îşi făcu apariţia Patesius, un pers de vază dintre apropiaţii lui Cirus, ce sosi în goană mare pe calul său înspumat strigându-le tuturor celor pe care-i întâlnea, în limbile barbarilor şi ale grecilor deopotrivă, că se apropie împăratul cu mare armată, gata să intre în luptă. După ce-l ascultă, Cirus spuse: „Ostaşi, împărăţia tatălui meu este aşa de mare, că se întinde la sud până în locurile în care oamenii nu pot trăi din cauza arşiţei, iar în nord – până la ţinuturile în care nu pot trăi din cauza frigului. De vom învinge, sunt obligat să le dau prietenilor mei putere asupra acestor ţări. Şi mă tem nu pentru că, în caz de izbândă, nu voi avea daruri pentru toţi prietenii mei, ci de faptul că nu voi avea suficienţi prieteni pe care să-i pot dărui.”

Cirus, coborând din car, îşi puse armura, se urcă pe cal, luă lancea în mână şi le porunci tuturor să se înarmeze şi să-şi ocupe locul după rang. El însuşi porni în luptă cu capul descoperit.

La miezul zilei, duşmanii tot nu se arătau. Numai după-amiază apăru o coloană de praf ce semăna cu un nor luminos, iar după un timp, pe câmpie, la mare distanţă, parcă crescuse un nor negru. Când duşmanii se apropiară, începură să strălucească scuturile de aramă şi vârfurile lăncilor, şi puteau fi distinse oştile. În faţă erau amplasate carele scitice. Pieziş, pe osia roţilor, erau puse seceri întoarse cu tăişul spre pământ, pentru a tăia în bucăţi tot ce întâlneau în drum. Armata barbară se apropia cu pas măsurat, iar cea elină stătea pe loc şi se organiza, înghiţind în sine trupele noi ce se adăugau. Cirus şedea călare în

faţa soldaţilor săi şi se uita când într-o parte, când în cealaltă, măsurându-i cu privirea şi pe duşmani, şi pe prieteni. Clearhos se apropie de el călare şi încercă să-l convingă să rămână în spatele luptătorilor şi să nu se expună pericolului. „Ce spui, Clearhos!, exclamă Cirus. Eu caut o împărăţie, iar tu mă sfătuieşti să arăt că sunt nedemn de a fi împărat!" Armata duşmanului se apropia încet, liniştită şi fără strigăte, în tăcere deplină.

Stimate Nabucodonosaurus!

Azi avem seară de corespondenţă şi mă grăbesc deci să vă aştern câteva cuvinte.

Nu ştiu cum e la dumneavoastră, dar la noi aici cuvintele se formează noaptea, condensându-se din ceaţă de cuvinte. Praful cuvintelor se transformă într-un anume fel – ni s-a explicat odată, la şcoală, dar am uitat tot, fie cu implicarea condensatorului Liebig, fie sub influenţa variaţiilor climatice – în nişte seminţe pe limbă.

Sau poate că e pur şi simplu legea insomniei.

Apropo, aţi primit oare ultima mea misivă în care vă povesteam despre vânătoarea de becaţe, nunta fără mire, biletul rupt de pe pianul acoperit de lac lunar, război, duel şi portarul de la universitate care juca artistic table cu dopurile recipientelor de la ora de chimie? Chiar aşa, dar oboseşti să dai mereu vina pe poştă! O pui expres, îi rogi s-o ducă mai repede, gâdili cu vârful degetului palma imensă întinsă de uriaşul şef de poşă, cică, dragul meu, în numele vechii amiciţii, să nu te reţin, iar el, în loc să înhame dulăii săi bine hrăniţi, trimite nişte câini jigăriţi. Iar după tundră vine taigaua. Acolo se merge numai pe gheaţa Tunguskăi îngheţate. Şi asta dacă se iveşte vreo ocazie.

Lucrul cu adevărat uimitor e că dumneavoastră veţi primi această misivă a mea cu noutăţi poate peste mulţi ani. La noi acum e

douăsprezece şi jumătate. Şi douăsprezece şi jumătate al meu se mută la dumneavoastră. De fapt, mi se pare că am spus deja că în nemărginirea noastră ceva nu e în ordine cu timpul.

Douăsprezece şi jumătate al meu e făcut din cutii de banane. Au rămas nedeschise după mutare. Stau aliniate pe lângă perete. Le-am lăsat temporar, în primele zile, pentru a le despacheta mai apoi, dar iată că primele zile s-au tot lungit, au cuprins în ele anotimpuri, ciclul zăpezii în natură şi ciupitura ţânţarului.

E un lucru foarte comod să ai aşa ceva pentru mutare. De la Denner am luat atunci câteva cutii minunate. Şi cum voiam să caut ceva şi nu mai ţineam minte unde s-ar putea afla, a trebuit să scot tot. Tot felul de boarfe, vechi notesuri, ziare, reviste, manuscrise, tăieturi din ziare, însemnări, un Egipt dinainte de nisip, o plombă căzută, debutul a patru cai pe pod, adânciturile din parchet făcute de nişte tocuri ascuţite.

Şi am mai găsit hârtii din acelaşi Egipt de dinainte de nisip, pe când tălmaciul era un tânăr profesor la oroci şi tunguşi, primea bani puţini şi după şcoală alerga să dea meditaţii. Tânărul profesor tocmai publicase într-o revistă prima povestire din cauza căreia trebuia să se răstoarne lumea, dar, în pofida aşteptărilor, nu s-a răsturnat. Din fericire, nimeni n-o poate răsturna, însă, în compensaţie, într-o dimineaţă ploioasă de iarnă – trecuse deja jumătate de iarnă, şi geruri şi zăpadă încă nu fuseseră, şi brazii de Anul Nou, aruncaţi, încă se mai vedeau prin curţi, pe iarba ofilită –, tânărul profesor fusese sunat de la una dintre editurile care, pe atunci, se deschiseseră în fiecare pivniţă, şi i se propusese să scrie, pentru o serie de biografii, o carte despre o cântăreaţă cândva cunoscută, interpretă de romanţe.

Când i-a auzit numele, şi-a adus aminte imediat de subsolul din Starokoniuşennîi, de pick-upul electric, antediluvian, cu braţul rupt, pe care

tatăl lui, fost militar pe submarin, îl cârpise cu bandă izolieră albastră. Viitorul tânăr profesor asculta la el, la infinit, discurile sale cu Cippolino şi Nenea Stiopa[10], iar tatăl lui – discurile sale vechi, negre, grele, şi atunci trebuia să comuţi de la 33 de turaţii la 78. Ştrengar şi neascultător, se înţelege, adora să asculte totul pe dos, şi atunci Signor Tomată ciripea totul în liliputană, iar pe discurile tatălui vocile femeilor semănau cu vocea lui nenea Vitia, vecinul din curte, care, în timpul războiului, avusese falca mutată, şi mergea, aşa se spunea, cu o ţeavă de argint pusă în gât.

Fostul militar de pe submarin avea un disc al acestei cântăreţe. Când venea beat, îl punea întruna. Mama se ducea la vecini sau la bucătărie, iar tata trântea uşa în spatele ei, îl lua pe sus pe viitorul profesor, se aşeza pe canapeaua pe care dormeau toţi trei – femeia îl punea pe fiu în pat, deşi el avea pătuţul lui, deci între ea şi bărbat, probabil aşa se apăra, prin intermediul copilului, şi vorbea despre nu ştiu care Zosia care îi dăruise discul acesta, când submarinul lor se afla, după război, la baza din Libava. Poveştile cu Zosia erau neinteresante pentru viitorul tânăr profesor care atunci cerea să i se povestească despre pepeni. Şi atunci tatăl îşi aducea aminte că fura cu băieţii pepeni verzi şi galbeni de pe calea ferată. Viitorul profesor îşi imagina tot, ca pe un film: uite, garnitura îşi încetineşte mersul, tatăl erou, luându-şi elan, începe să sară pe scara vagonului cu pepeni, se strecoară, lipit de peretele instabil, de ferestruicile de sub acoperiş şi aruncă din mers, din vagonul plin, pepeni galbeni sau verzi. Uneori pepenii se sparg, explodează ca nişte bombe. Apoi sare abil chiar în mijloc, între doi stâlpi şi se rostogoleşte în pantă. Viitorul tânăr profesor se mândrea foarte tare cu tatăl său şi cu acei pepeni.

Chiar şi acum, când scriu toate astea, am deodată chef de un pepene verde, ca şi cum nu tata, ci eu mă strecor, lipit de peretele vagonului

huruitor, spre ferestruica deschisă, acolo e întuneric şi ştiu deja că în vagon nu sunt pepeni verzi, pentru că simt spre mine un iz de coajă fierbinte, parfumată, întunecată, de pepene galben.

Şi deci despre acea cântăreaţă de pe disc, care cânta cu vocea lui nenea Vitia cel ce avea în gât ţeava de argint, i se propusese tânărului profesor să scrie. S-a dovedit că era încă în viaţă, deşi toţi credeau că murise demult. Editurii i se transmiseseră amintirile şi jurnalele ei. Trebuia să se întâlnească cu ea şi să-i înregistreze pe bandă povestirile.

Sărmanul tânăr profesor, se înţelege, a acceptat imediat, mai ales că i se promisese un avans – trei sute fabuloase de dolari. La şcoală nu câştiga atât nici într-un an. Nu ştiu de ce ţin minte că afară, în curte, când vorbeam la telefon, două fetiţe se jucau de-a Anul Nou, înfigând un brad pe jumătate scuturat cu resturi de beteală într-un morman de noroi de lângă ghena de gunoi, şi-şi făceau daruri, întinzând în mâinile goale ceva nevăzut de nimeni, în afara lor.

În ziua stabilită, când trebuia să meargă la editură pentru contract, era ger – totul era îngheţat şi lucea ca sticla, şi strada, şi tramvaiul. Oamenii erau cărunţi pe la tâmple. Mustăţile şi bărbile tuturor era argintate şi fiecare îşi purta în faţă răsuflarea ca pe o vată de zahăr aeriană, fără beţişor. Se vedea de departe că la intrarea în metrou se afla un nor uriaş de aburi, dens. Deasupra uşilor, pe denumirile staţiilor, pe fronton şi pe coloane se depusese o gheaţă de jumătate de metru.

În beciul în care se afla editura trăgea curentul prin toate ferestrele acoperite de un strat gros de promoroacă, iar oamenii stăteau cu hainele pe ei. Redactorul care se ocupa de cartea aceasta, o femeie, stătea pe un scaun şi acoperea crăpăturile dintre ramele ferestrei cu un scotch lat. La spate, de fustă, i se agăţase o aţă albă, şi tânărul profesor

îşi dădu seama că avea deodată chef să-i ia aţa asta şi s-o înfăşoare pe deget: Aleksei, Boris, Viktor... Femeia se înfăşurase într-un şal, tuşea şi-şi sufla nasul în batista lipită de nas şi-i spuse să nu se mai uite la ea.

— Acum sunt groaznică. Uitaţi-vă mai bine la Sinai!

Pe calendarul de pe perete erau nişte munţi arşi de soare. Femeia într-adevăr avea ochii purulenţi, şi tânărul profesor, tulburat, se uită ascultător la Sinai. Acolo era o zi caniculară, aerul era fierbinte, tremura, palpita.

Cât timp viitorul autor al biografiei completa contractual, dama, trăgându-şi mereu nasul, se plângea ce greu îi e să lucreze cu bătrânii şi povestea despre nu ştiu ce regizor de film, despre care se scrisese la fel o carte din această serie, şi care uita tot timpul că fiul lui murise demult şi întreba mereu: „Dar unde e Vasia?” De fiecare dată i se spunea că s-a dus o fugă la magazin. Bătrânul, mulţumit de răspuns, continua să povestească despre tinereţea sa, cu lux de detalii.

Nu i s-au dat acasă jurnalele propriu-zise, tânărul profesor a putut să ia numai fotocopiile, dar s-a uitat pe acele caiete în aceeaşi zi, aşezat pe o canapea de piele îngheţată, de pe coridorul îngheţat al redacţiei, alături de o plantă anemică într-un hârdău, care nu îngheţa probabil numai pentru că hârdăul era folosit şi pe post de scrumieră. Degetele îi îngheţaseră şi fusese nevoie să-şi pună mănuşile, era incomod să dea paginile cu ele, îi alunecau şi nu voiau să se întoarcă, de vreo două ori caietele preţioase chiar îi săriră din mâini pe podeaua murdară, dar, din fericire, atunci nu era nimeni pe coridor.

Jurnalele, în coperte multicolore, antediluviene, miroseau neplăcut de la mucurile de ţigară din hârdău, şi prin acest miros puturos şi stătut răzbătea mirosul lăsat de timp în paginile scrise. Şi mirosea foarte puţin şi a ceva feminin,

mai bine zis, de bătrână, ca un fel de parfum vechi. Cerneala se decolorase, iar uneori ea scrisese şi cu creionul. Unele însemnări erau datate, altele nu. Scrisul era mai degrabă neîngrijit, tot timpul diferit: paginile erau ba parcă netede, egale, ba schimonosite. Unele locuri erau pur şi simplu murdărite cu o culoare neagră, groasă. Uneori erau pagini albe – ca şi cum voise să se completeze mai târziu. Apoi din nou însemnări dezordonate. Unele pagini erau smulse. Judecând după numerotare, trei dispăruseră de tot.

Îngheţat, tânărul profesor se întoarse în biroul redactorului şi începu din nou să se uite la Sinaiul scăldat în soare, epuizat de arşiţă. Şi-a spus: „Ce bine că tocmai aici s-a deschis albastrul cerului şi a dat tablele poporului ales, şi nu în aerul greu de la intrarea acoperită de gheaţă a metroului moscovit!” Iar dama, trăgându-şi nasul, dădea indicaţii cum că trebuie să mă duc mai repede să mă întâlnesc cu eroina, pentru că are mult peste nouăzeci de ani, şi deja încurcă totul, uită tot, dar încă mai are momente de luciditate, şi uite, eu trebuie să nimeresc într-un asemenea moment şi să vorbesc cu ea. Amintirile începuse să le scrie demult, dar oricum nu putuse ieşi din copilărie, iar mai apoi renunţase.

— Asta vă va ajuta, a spus dama, dar să nu speraţi prea mult, am încercat să citesc asta, nu e ce ne trebuie. Lucrul cel mai important e să încercaţi s-o faceţi să vorbească. Daţi măcar din cap.

Tânărul profesor a dat ascultător din cap, băgând dezinvolt în buzunar bancnotele de o sută de dolari pe care nu le mai ţinuse până acum în mână.

— Cum să vă explic ce doresc eu, continuă ea. Esenţa cărţii – este un fel de ridicare din mormânt –, ca şi cum ar fi murit şi toţi ar fi uitat de ea, şi atunci dumneavoastră îi spuneţi: arată-te! Înţelegeţi?

El dădea din cap:

— Da, da, sigur, ce să nu fie clar?

Apoi, în metrou, când se ducea acasă, tot pipăia în buzunar să vadă dacă cele trei hârtii minunate sunt la locul lor. I se părea că toată lumea vede ce are el şi-i era frică să nu-i ia cineva banii în înghesuiala plină de transpiraţie din subteran.

Autorul viitoarei biografii cercetă în aceeaşi noapte teancul de fotocopii ale jurnalelor şi amintirilor ei. Bătrâna într-adevăr scria foarte detaliat despre nişte oameni necunoscuţi, interesanţi numai pentru ea, îşi amintea tot felul de detalii neimportante, total inutile pentru cartea ce i se comandase.

A doua zi, tânărul profesor, în pauză, a sunat la numărul primit de la redacţie. I s-a spus că Bella Dmitrievna se simte rău şi nu poate primi pe nimeni pentru interviu. A fost rugat să sune săptămâna următoare. Săptămâna următoare s-a repetat scenariul. În cele din urmă, a reuşit să stabilească întâlnirea şi el s-a dus în aleea Triohprudnîi.

Era deja primăvară şi, în curtea plină de Jiguli ruginite şi de maşini străine pline de noroi, ieşea de sub zăpadă tot gunoiul adunat peste iarnă. Interfonul era stricat, liftul nu mergea şi a fost nevoit să urce pe scara plină de cărămizi sparte lăsate de renovarea care se lungea, de ziare şi de capete de scrumbii. Se simţea mirosul moscovit al scărilor – urină, pisici şi var umed. Soneria nu funcţiona. Tânărul profesor a ciocănit. După ce cineva s-a uitat multă vreme pe vizor, uşa s-a întredeschis. I s-a spus că noaptea bătrâna fusese dusă la spital. În întunericul coridorului putea să vadă numai nişte mâini pline de făină. În clipa aceea, când tânărul profesor discuta cu mâinile albite de făină de pe care cădea o pulbere, şi-a dat seama că nu va ieşi nimic din cartea asta despre cântăreaţă.

Apoi a mai sunat de câteva ori. Eroina lui revenise de la spital, dar nu mai avea rost să se întâlnească cu ea – nu mai avea momente de luciditate. A rugat să i se permită măcar o singură întâlnire – să încerce, poate va ieşi ceva.

— Păi ea nu recunoaşte pe nimeni, i s-a răspuns. Aveţi conştiinţă, tinere! Lăsaţi în pace un om bătrân şi bolnav, nu se poate aşa ceva!

Timpul trecea. Tânărul profesor a aflat că seria aceea de biografii, pentru care trebuia să scrie şi el cartea cu pricina, s-a întrerupt încă înainte de a începe. Apoi s-a ales praful de o bancă mare şi, odată cu ea, a dispărut şi editura. Apoi s-au întâmplat tot felul de lucruri şi teancul de fotocopii inutile, puse într-o pungă de brutărie, a rămas să zacă pe undeva, printre alte hârtii şi cărţi.

Când Bella Dmitrievna a murit, el deja făcea pe tălmaciul departe. A aflat din întâmplare despre moartea ei, venind odată la Moscova. Avusese loc şi înmormântarea, cu articole în ziare, emisiuni la televiziune. Şi s-a nimerit că tălmaciul mergea cu treburile prin oraş şi a ajuns chiar pe Triohprudnîi. Curtea şi casa erau greu de recunoscut, totul era renovat, în limuzinele proaspăt spălate care străluceau în soarele de iunie se plictiseau nişte namile tunse scurt, în costume scumpe. Două mămici tinere, lăsând cărucioarele, rupeau crengi de liliac înflorit. Tălmaciul a stat puţin alături de tufele mirositoare. Apoi, nu se ştie de ce s-a hotărât să intre. Interfonul era tot stricat. Pe scară mirosea a vopsea în urma renovării proaspăt încheiate şi, la acest miros nou, se mai adăugase şi cel vechi – pisici, urină şi var umed.

A sunat la uşă. A deschis aceeaşi femeie cu care discutase tânărul profesor în urmă cu câţiva ani. Numai că acum în mâinile ei pline de făină era un telefon mobil. Se părea că apartamentul fusese cumpărat de cineva, şi pe coridor se îngrămădeau lucruri adunate pentru mutare. Musafirul nepoftit a început să explice că vorbise cândva cu ea la

telefon, pentru că se pregătea să scrie o carte despre Bella Dmitrievna, şi chiar fusese aici. A fost întrerupt:

— Ce doriţi?

Nici el nu ştia foarte bine ce voia şi de ce venise. Doar nu era să-i explice despre pick-upul vechi, cârpit cu bandă izolieră, de pe Starokoniuşennîi, despre Signor Tomată, despre vocea lui nenea Vitia, despre mirosul de coajă de pepene galben. Fără să ştie precis de ce, a întrebat:

— Dar aţi fost de faţă când a murit? Cum a murit?

Femeia a zâmbit:

— Vă trebuie pentru presă sau vreţi să ştiţi cum a fost în realitate?

A ridicat din umeri:

— Cum a fost în realitate.

— Atunci uitaţi: nu a mai putut, răposata, în ultima vreme, să se cace deloc, ce vreţi, avea o sută de ani! Şi atunci, în noaptea aia, aud ca un tunet. Alerg, avea o veioză aprinsă pe noptieră – era pe jos, spartă, iar Bella Dmitrievna căzuse din pat – era toată, Doamne, iartă-mă, plină de căcat. Şi deja îşi dăduse sufletul. Dumnezeu s-o ierte!

Prin bucătărie aleargă un porcuşor cu o codiţă amuzant! Eu mă joc cu el, ne-am împrietenit. Grohăie aşa de molipsitor! Grohăim în doi, cuprinşi de un entuziasm porcesc. Apoi îl văd, cu aceeaşi codiţă amuzantă şi vie, în sufragerie, pe farfurie. Plâng în hohote şi vreau să fug de la masă. Ţin minte, îmi era groază, mai ales că voiau să-mi pună în farfurie, pentru a mă linişti, codiţa tăiată. Probabil a fost prima prezenţă a morţii în viaţa mea.

Câţi ani oare? Trei? Patru? Nu eu, desigur, bătrână, neînţelegătoare, prostită, ci fetiţa aceea îndepărtată.

Al cincilea copil, nemaiaşteptat.

Ţin minte că fratele meu Saşa, cel mai mare dintre copii, era bolnav de scarlatină. A fost izolat de noi şi eu vorbeam cu el prin uşa închisă. Fratele meu mă asigura că i se ia pielea, pentru nimic în lume nu voiam să cred aşa ceva, şi el îmi strecura fâşiuţe de piele prin gaura cheii.

Soră-mea Ania, draga mea Niusia, învaţă la aritmetică, face exerciţii cu nasul în manual, eu mă ţin de capul ei, ea mă pune pe genunchi şi eu rămân fără suflare când văd că stiloul face nişte semne uimitoare, de neînţeles. Niusia îmi povesteşte despre adunare şi scădere. De Paşte, când mergem la cimitir, şi descopăr că deasupra morţilor stau nişte plusuri.

Mama îi duce pe cei mici, pe Maşa, pe Katia şi pe mine, la o cofetărie franţuzească de pe Bolşoi Prospekt. Îmi place numele prăjiturilor care se topesc în gură – *petits fours*. Apei Seltzer îi spunem apă clocotită, pentru că face bule şi-ţi pişcă limba.

Când ne certăm şi ne încăierăm, mama ne pune să ne împăcăm înainte de a ne duce la culcare, ca să nu rămână rău până mâine.

Parfumul mamei e „Muguet de mai”.

La masă nu avem voie să ne învârtim şi să ne fâţâim, în niciun caz nu putem pune mâinile pe genunchi, ci pe masă, şi nu aşa, pur şi simplu, ci astfel încât ambele degete arătătoare să atingă marginile farfuriei. Nu ştiu de ce, se crede că aşa îşi ţine mâinile ţarul.

Mama spune că fiecare om trebuie să sădească copaci şi să sape fântâni, fiecărui copil i se alocă în curte o brazdă şi sădim şi noi ceva acolo şi udăm. Eu dau fuga în fiecare zi să mă uit cum ies la lumină firişoarele mele de mazăre, cum se înalţă lăstarii mei verzi. Apoi, într-o noapte, se strecoară la noi nişte băieţi din Temernik şi calcă totul în picioare. Mama ne spune că trebuie să sădim din nou, dar eu nu mai vreau.

Dimineaţa, mama e într-un halat cu mâneci largi – e tare plăcut să-ţi bagi capul pe mânecă. După micul dejun, adulţii beau cafea, iar ea le dă copiilor, cu linguriţa, câte o bucăţică de zahăr, după ce a înmuiat-o în cafeaua neagră din ceaşca sa. Iar eu mai am obiceiul să-i ling mâna mamei, drept pentru care îmi spune „linge-tot”. Eu interpretez asta literal, de aceea şi spun „linguţă”, şi nu „limbuţă”.

Îmi place când ea scrie scrisori – îmi dă voie să adaug în finalul rândurilor semne de exclamare.

Mama ne cântă din Ceaikovski, *Albumul copiilor*. În mod deosebit mă emoţionează *Înmormântarea păpuşii*. Ţin minte că o iau pe Liza mea, care ştie să închidă şi să deschidă ochii, şi o pun într-o cutie. Plâng pentru că a murit. Apoi mi-e dor de ea. Vreau să deschid cutia, dar mă opresc singură: nu, nu se poate, doar Liza a murit, nu mai există. Şi atunci totul se ridică în mine împotriva acestei imposibilităţi: de ce nu se poate? Uite-o, iubita mea Liza, uite-i şuviţele ei de păr bogate, blonde, uite-i obrăjorii roz, uite-i rochiţa de mătase, uite deschide ochii şi iese din cutie ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic! Nu te teme, Liza! Nu există niciun fel de moarte!

Vine ziua când îi dau unei fetiţe să se joace puţin cu Liza mea, iar când ne supărăm, ea, într-o criză de furie, îi scoate ochii păpuşii. În capul gol, de porţelan, cu găvanele negre ale ochilor, se mişcă răsunător bilele mici de sticlă ale ochilor.

Bucătăria este domeniul doicii care, în acelaşi timp, îndeplineşte şi rolul de bucătăreasă. Tot acolo doica îşi primeşte amorezii. Seara apar vardişti, marinari cu armonice. Eu încă nu ştiu cuvântul „exploatare”, dar este chiar ceea ce face doica noastră cu ei – ba scot covoarele în curte, ba spală podelele. Pentru podele îi preferă pe cavaleri – spălători profesionişti de podele. Ei îşi fac apariţia o dată pe lună, flirtează cu ei la bucătărie şi îi serveşte cu râvnă cu mâncare. Pentru mama e

o zi de coşmar, pleacă de acasă, dar mie, dimpotrivă, îmi place incredibil de mult că în casă totul se întoarce cu susul în jos şi miroase a mastică.

Când e ziua de naştere a vreunuia dintre noi, de dimineaţă, doica aşteaptă la uşă, ca să-ţi dăruiască imediat ceva, cum deschizi ochii.

De Mucenici, pe 9 martie, ea coace ciocârlii cu aripile întinse, ca în zbor, cu ochi de stafide. Nu le mâncăm pe toate, lăsăm capetele pentru părinţi – numai le scoatem ochii şi sugem stafida dulce. Strigăm: „Ciocârlii, veniţi, luaţi iarna cea rece, aduceţi primăvara cea caldă: ne-am săturat de iarnă, ne-a mâncat toată pâinea.” În fiecare zi, pe masa noastră e pâine proaspătă, frumos mirositoare, adusă de la brutărie, dar în momentul acela mi se pare că într-adevăr nouă, după iarna lungă, nu ne-a mai rămas nicio fărâmiţă, şi numai ciocârliile pot să ne aducă salvarea. Înainte de a le băga în cuptor, doica mereu pune în una dintre ele o monedă sau un ineluş. Ciocârlia cea mai dorită mereu ajunge la mine – în mod evident, doica, după ce a reţinut în care anume a pus ineluşul, mi-o strecoară mie. Sunt convinsă că sărbătoarea asta e legată într-un anume fel de coţofana hoţomană, şi mă minunez foarte tare când aflu că în felul acesta serbăm ziua celor patruzeci de mucenici din Sevastia. Ţin minte că, la biserică, doica împunge cu degetul într-o icoană întunecoasă în care nu pot să disting nimic, numai capetele sfinţilor, cu aurele, adunate ca într-un ciorchine de strugure, şi-mi povesteşte în şoaptă că nefericiţii au fost duşi dezbrăcaţi pe gheaţă şi au îngheţat.

Îmi place mirosul de candelă şi de tămâie de la biserică, mai ales iarna, când afară e viscol şi e ger. Doica îmi spune că tămâia e aprinsă pentru ca lui Dumnezeu să-i miroasă plăcut. Sunt convinsă că în biserică trăieşte Dumnezeu, şi doica mă susţine – doar iarna e frig afară, fiecare are casa lui, şi biserica e casa în care se încălzeşte El.

De la Crăciun până la Bobotează, pe la toate uşile se face o cruce cu cretă albă, împotriva duhurilor necurate. Apoi, cu apă sfinţită din râu, sfinţeşte tot, şi de-acum poţi să nu te mai sperii de toţii dracii ăştia care mişună, fiindcă după Crăciun, Dumnezeu, bucuros că i s-a născut Fiul, descuie toate uşile şi-i lasă pe draci să se distreze puţin.

În lumea doicii, dracii sau îngerii sunt la fel de reali precum ciorapii şi galoşii. Şi eu, la unison cu ea, nu mă îndoiesc că fiecărui om, la naştere, i se dau un drac şi un înger, care nu te părăsesc nicio clipă, îngerul stă în partea dreaptă, iar dracul în stânga, de aceea nu trebuie niciodată să scuipi în dreapta şi trebuie să te culci mereu pe partea dreaptă, pentru a avea faţa îndreptată spre îngerul tău şi a nu vedea în vis ceva rău. Îngerul notează toate faptele tale bune, iar diavolul pe cele rele, şi când omul moare, îngerul se va lupta cu diavolul pentru sufletul lui păcătos. Dacă începe să-ţi ţiuie urechea stângă înseamnă că amăgitorul a zburat la Satana să-i spună despre păcatele făcute în timpul zilei, şi a venit înapoi, ca să stea din nou de strajă şi să aştepte o ocazie şi un motiv de ispită. În timpul furtunii, dracul, urmărit de săgeţile fulgerului, se ascunde în spatele omului. Când îl loveşte pe drac, Ilie Prorocul îl poate omorî şi pe nevinovat. De aceea, în timpul furtunii, trebuie să-ţi faci cruce.

Înainte de culcare îmi imaginez cum arată îngerul meu păzitor, ce aripi ca de zăpadă are el, moi şi frumos mirositoare, ca puful cu care se pudrează mama.

Doica mă duce undeva. Pe drum vedem că nişte băieţi aruncă cu pietre în tufişuri. Doica se întristează şi bolboroseşte că nu se poate aşa ceva – în aer sunt îngeri şi poţi să-i nimereşti din greşeală. În tufişurile pe lângă care am trecut se mişcă ceva. Băieţii cu pietrele în mâini aşteaptă să plecăm. Văd în tufişuri o pasăre, un porumbel cu aripa lovită. Îl luăm cu noi. Locuieşte până seara în

bucătăria noastră, iar a doua zi dispare. Doica îmi spune că s-a făcut bine şi a plecat. N-o cred, dar tac. Iar înainte de a mă culca, îmi imaginez că, dacă îngerul meu păzitor ar avea aripa ruptă, eu l-aş vindeca.

Undeva, sub podele, trăieşte duhul casei, un locuitor invizibil, păzitorul tuturor celor vii. Nu poţi să-l vezi pe duhul casei, omul nu are puterea aceasta, dar îl poţi auzi şi chiar poţi să-l atingi, mai bine zis să-i simţi atingerea: el vorbeşte ca foşnetul frunzelor şi-i mângâie noaptea pe cei ce dorm cu laba lui moale.

Doica mă învaţă să mă rog, într-un colţ are multe icoane, dar preferata mea este icoana Maicii Domnului cea cu Trei mâini. Îmi place când doica îmi povesteşte despre ea. Când Irod voia să-l omoare pe micul Hristos, Maica Domnului a fugit cu el în Egipt şi, pe drum, au ajuns-o nişte tâlhari. Ea alerga cu Pruncul în braţe, alerga, alerga, şi deodată a văzut un râu în faţa sa. S-a aruncat în apă, pentru a trece pe malul celălalt şi a se salva de urmăritori. Dar cum să înoate cu copilul? Cum să înoate cu o singură mână? Şi s-a rugat Maica Domnului fiului său: fiul meu drag, dă-mi o a treia mână, că altfel nu pot să înot. Pruncul a auzit rugăciunea mamei şi i-a crescut a treia mână. Şi atunci i-a fost uşor să înoate şi a ieşit pe malul celălalt.

Mă tem de Judecata de Apoi şi chiar ştiu că va fi înainte de Lăsata Secului, pentru că săptămâna de dinaintea ei se numeşte săptămâna Judecăţii de Apoi. Tocmai într-o asemenea săptămână se va ivi un apus roşu ca sângele, într-o seară geroasă, şi îmi spun că a venit deja – fug la bucătărie şi-i dau doicii caramelele şi turta dulce pe care le ascunsesem.

Împotriva tăieturilor, pentru a opri sângerarea, cel mai bun remediu este, după ea, pânza de păianjen. Odată iau briceagul, fără să i-l cer tatei, nu ştiu cum fac de îmi curge sânge din deget.

Doica dă fuga în magazie să adune pânză de păianjen de prin colţuri, acoperă cu ea tăietura şi leagă apoi cu cârpe. Pentru tata e o sălbăticie şi, când află despre ce este vorba, strigă cu răutate la salvatoarea mea. Vrea să spele rana cu iod, eu nu cedez şi plâng până când nu-i cere iertare doicii. Ea stă supărată, apoi, lăcrimând, face asupra lui semnul crucii şi vine momentul împăcării, dar nu pentru multă vreme.

Când ne întoarcem, de Paşte, de la biserică, tata se indignează că toţi se împărtăşesc cu aceeaşi lingură – e o cale sigură să te îmbolnăveşti! Doica protestează: copilul botezat nu poate păţi nimic!

Ţin minte că el povestea cum, în copilărie, studiase flautul şi renunţase, nu mai putuse cânta după ce profesorul, pentru a-i arăta cum se face, a cântat la acelaşi instrument şi mai apoi tata trebuia să bage în gură muştiucul, după el.

De Bobotează, doica e convinsă că apa sfinţită e atotvindecătoare şi, cu cât iei mai devreme aghiasmă, cu atât e mai sfântă. Ţărănci, muncitori, bătrâni, bătrâne se duc la copci, înghesuindu-se. Atunci unui bolnav i se şterg cu apă sfinţită ochii. O femeie toarnă apă cu gheaţă în gura unui copil bolnav. Mi-e frică de îmbulzeală, de mulţimea înnebunită, încep să urlu. Roşie la faţă, doica, ciufulită, mă apucă de mâini şi mă obligă să iau o înghiţitură chiar din sticlă. Mă strâmb. Ne întoarcem acasă.

Doica ia câteva înghiţituri şi stropeşte toată casa – e convinsă că asta o să ne apere de necazuri şi de deochi. Îmi povesteşte înainte de culcare că, în ajunul Bobotezei, în apă se scaldă însuşi Hristos, de aceea apa se unduieşte. Dacă te duci la miezul nopţii la râu şi aştepţi lângă copcă, vine un val – este Hristos care se cufundă în apă. Tata care, se pare, stă în uşă şi ascultă, începe să râdă. Întreabă: cum poate să fie vindecătoare apa în care se scaldă un purcel bubos?

Îmi aduc aminte de tata şi imediat am în gură un gust de lămâie – el mereu consuma şi-i obliga şi pe copii să bea suc proaspăt stors de lămâie. La masă, în sufrageria scăldată de soare, ne apropiem pe rând de el şi primim câte un păhărel. Pe muchiile paharului se reflectă raze de soare şi sar prin toată camera, pe pereţi şi pe tavan.

Ştiu că eu sunt favorita tatei. Uneori mă ia cu el, fără surori, în vizită la o cunoştinţă de-a tatălui – o barcă pe roţi, dar cu vâsle adevărate. Plutesc în ea pe coridoarele largi.

Tata e un specialist cunoscut în oraş, în domeniul bolilor de piele, şi lucrează la spitalul orăşenesc, dar primeşte adesea bolnavi şi acasă, mai ales persoane din înalta societate care evită o prea mare publicitate în chestiuni aşa de delicate. Odată, lăsată fără supraveghere, încep să scormonesc în dulapul lui în căutarea de cărţi cu poze şi în curând sunt descoperită stând pe parchet şi privind la imaginile colorate ale organelor sexuale bărbăteşti, bogat împodobite cu toate bolile posibile. Apoi multă vreme mă uit cu repulsie la bărbaţii din jur – mi se pare că toţi au asemenea boli. Cu o şi mai mare groază, aproape cu disperare, mă uit după aceea la tata şi la fratele meu Saşa. Nici nu îmi vine să cred că şi lor, între picioare, le creşte o tumoră groaznică.

De atunci, tata ţine mereu pregătite nişte albume nevinovate. Comandă toate cărţile editate la Moscova de Knebel şi, când voi vizita prima oară Galeria Tretiakov, mă va cuprinde senzaţia că m-am întors în copilăria mea.

Tata este interesat de istorie, comandă reviste de specialitate şi o dată, vara, îi duce pe copii să vadă ruinele unui oraş grecesc antic. Grecia antică pare a fi chiar alături – oraşul Tanais, întemeiat de coloniştii greci din Kerci, se află în apropiere de Don, în staniţa Elizavetovskaia. Ţin minte numai arşiţa de la amiază, nişte gropi şi nişte gorgane îndepărtate, în stepă. Tata povesteşte despre

filosofi şi viticultori, despre hitoane şi peplosuri, iar eu mă plâng că mor de cald şi vreau să beau apă. Aştept să plecăm din Tanaisul ăsta, care e format numai din gropi şi pietre împrăştiate. Nu am chef să cred în niciun fel de greci antici. Când aud că oraşul se afla la graniţa lumii de atunci, între cultură şi barbarie, între lumină şi întuneric, şi a fost distrus de barbari, mă minunez că a fost distrus de băieţii din Temernik care călcaseră în picioare florile noastre, că doar mama le zicea şi lor barbari. În creier îmi licăreşte o concluzie de copil: poate că şi despre noi se va spune cândva că am fost greci antici care au trăit în mijlocul barbarilor?

Apoi, în brişcă a cărei capră e încinsă de soarele fierbinte, de mă frige la şezut, mergem mult, spre un gorgan scit în care oamenii de ştiinţă au găsit aur. Sunt hurducată şi mă ia ameţeala din cauza soarelui fierbinte. Vreau să văd aurul, dar şi aici mă aşteaptă o dezamăgire. Ţin minte numai că nişte oameni i-au întins tatălui meu nişte cupe ciudate. Se pare că sunt nişte cranii şlefuite din care au făcut scrumiere. Şi mai şi glumesc zicând că este răzbunarea pentru cneazul Sviatoslav, din al cărui craniu pecenegii şi-au făcut cupă pentru vin. Tata nu fumează, dar o asemenea scrumieră se va afla mai apoi pe biroul lui.

Noaptea ador să mă strecor afară din cameră şi să mă cuibăresc în patul din dormitorul părinţilor. Este un fel de joc – mama mă ascunde sub plapumă, iar tata mă caută şi mă dă pe uşă afară, vorbind de nu ştiu ce mistere la care copiii nu sunt admişi. Încurc totul şi spun ministere. Ei râd, mama dă din cap şi mă duce la culcare în camera copiilor.

Apoi, peste mulţi ani, am aflat că tata, încă de pe atunci, avea deja o altă familie.

La biserică mergea rar, iar la cimitir, aproape niciodată. Era agasat că oamenii se duc să-i salute pe morţi de Paşte, spun „Hristos a înviat” unei

cruci, le dau de mâncare morţilor ouă îngropate în pământ, le lasă pe morminte clătite şi le toarnă şi vodcă, tot pe morminte. Era entuziasmat de germanii care inventaseră crematoriile. În *Niva* citise şi arătase tuturor articolul în care se spunea despre construcţia cuptoarelor şi ofta în glumă: „Uite, să prind şi eu crematoriul de la Rostov!”

Cu toate acestea, mi se pare că era un om profund religios, nu ştiu cum de se îmbinau toate. Odată eu, deja ştiind alfabetul şi citind totul vioaie, de-a valma, descifram cu voce tare: „Iată, la anul, pe vremea asta, am să viu din nou la tine şi Sarra, femeia ta, va avea un fiu.” Iar ce era obişnuit la femei se încheiase la Sarra. Şi a râs Sarra în sine şi a zis Domnul lui Avraam: „Este oare ceva cu neputinţă la Dumnezeu?” Şi pentru mine era amuzant, ca pentru Sarra. Tata a spus: „Nu înţeleg ce e aşa de amuzant aici.”

Pe bunici nu-i ştiu, au murit înainte de a mă naşte eu.

În fiecare primăvară mergem la târg la Nahicevan. Pe Gheorghievskaia, unde este biserica armeană Sf. Gheorghe, pe maidanul dintre Nahicevan şi Rostov, se deschidea un târg uriaş şi ţinea o săptămână. Ţin minte scrânciobul şi caruselul împodobit şi pictat cu animale fantastice care se învârteau în jurul orgii. Circul – la intrare oamenii erau chemaţi de actori şi clovni. Cumpărăm halva şi portocale, cvas şi tot felul de dulciuri.

Peste mulţi ani voi afla că, din porunca Ecaterinei, armenii şi grecii fuseseră exilaţi din Crimeea şi aruncaţi în voia sorţii în stepele sălbatice. Au murit mii, dar pe monumentul dedicat împărătesei, din Nahicevan, scria: „Din partea armenilor recunoscători.” Copiii ruşi, după ce prindeau o buburuză, cântau: „Buburuză, zboară la cer, adu-mi pâine, neagră şi albă, numai să nu fie arsă”, iar armenii: „Buburuză, arată-mi drumul spre Crimeea.” Dar asta va fi după aceea, iar acum

la iarmaroc mănânc halviţă – dacă o muşc, bucăţica rămasă în mână se lipeşte de dinţi şi se întinde până ce ajunge să semene cu o trompă de elefant.

În timpul unei procesiuni religioase întâlnim o bătrână cu un băiat, venind din sens invers. Eu şi doica mergem pe stradă şi cântăm despre Hristos. Văd că bătrâna îi acoperă repede faţa cu baticul, să nu vadă. Doica mârâie cu răutate: „Vezi, să nu se pângărească!...” Aşa aflu eu prima dată de evrei.

Doica îmi povesteşte că evreii, în ziua Judecăţii, vor aduce o ofrandă – bărbaţii învârtesc deasupra capului un cocoş legat, femeile o găină şi-l roagă pe Dumnezeu să arunce asupra păsării pedepsele pentru păcatele celor ce se roagă. „Iote-te, dă din cap doica, cocoşul şi găina l-au răstignit pe Hristos!” Şi mai aflu şi despre circumcizie, şi că în momentul circumciziei sângele băiatului e supt de un om anume. Mi se face frică. Şi nu mi-e deloc clar de ce-i circumcid pe bieţii băieţi!

Sunt tot mai multe locuri unde nu vreau să merg. La bazar, odată, în prezenţa mea, este prinsă o hoaţă şi încep s-o bata. Eu sunt cu mama şi cu Niusia. Mama ne duce repede într-o parte, să nu vedem. Peste o vreme ne întoarcem să cumpărăm ce nu apucaserăm. Văd că măturătorul acoperă sângele cu nisip.

Şi nu-mi place bazarul şi din cauza hingherilor, cei care vânează câini vagabonzi. Hingherii aruncă pilule otrăvite cu stricnină. De câteva ori vedem cum se chinuie un câine, murind. Dar numărul câinilor fără stăpân nu scade, pe teritoriul eliberat apar timizi, cu limba într-o parte şi cu covrigi în coadă, câini din Nahicevan. Şi când sunt terminaţi toţi, îşi fac apariţia cei din Rostov.

Am şase ani. Ştiu ce înseamnă cuvintele „grevă”, „revoluţie”, „pogrom”.

Niusia şi Maşa, care se duc la gimnaziu, vin fuga înapoi într-o dimineaţă şi povestesc că, în

mijlocul lecţiei, afară s-au auzit strigăte şi focuri de armă. Cineva a tras cu puşca în fereastra sălii mari în care se află portretele împăratului şi ale întregii familii imperiale, care se văd bine de pe stradă. Acum lecţiile se suspendă des, din cauza grevelor profesorii nu pot să vină la timp.

În oraş sunt tulburări. Toţi au feţe neliniştite. Nimeni nu vrea să-mi explice nimic. Aud că evreii au tras într-o procesiune şi au omorât un băiat care ducea icoana, în faţa tuturor. Mi-e tare milă de băiat şi plâng neconsolată.

Arde Bazarul nou. Deasupra oraşului se ridică o coloană de fum negru, dreaptă din cauza lipsei vântului, ca o cizmă uriaşă.

Cuvântul „pogrom" îl aud mereu. Doica şopteşte tulburată cu cineva: crucea albă pe poartă – deci trebuie cruţată casa sau, dimpotrivă, nu trebuie? Pune cruci şi icoane la fereastră şi iese chiar ea cu icoana la poartă. Pe mine, sub supravegherea Katiei şi a Maşei, mă ţin în camera copiilor. Dispare Saşa, a fugit în oraş, toţi sunt neliniştiţi pentru el, mama ia picături. Tata e tot timpul la spital. Niusia, ca şi cum nu s-a întâmplat nimic, se aşază la pian, vrea să studieze la conservator, să ajungă o muziciană celebră. Toţi sar în capul ei, să înceteze imediat. Ea strigă: „Păi nu pot să pierd lecţia din cauza unor ticăloşi!"

Mama aduce în camera noastră pe o fetiţă necunoscută, oacheşă. O cheamă Lialia. Tremură speriată. Mama ne spune că Lialia e evreică. Un cuvânt groaznic, dar fetiţa nu e deloc groaznică, dimpotrivă, ni se face extrem de milă de ea. Ea e aşa de nefericită, este păcălită, i se spune că nu a existat Hristos. Noi vrem s-o ajutăm şi încercăm s-o convingem că Hristos există. Ea începe să plângă. Mama, intrând în camera copiilor, crede că o jignim pe Lialia şi se supără pe noi.

Apoi Lialia o să fie cea mai bună prietenă a mea. Fratele ei, Efrem Ţimbalist, mai mare cu zece

ani, e violonist, o să plece în America, o să devină un muzician celebru.

Pogromul continuă câteva zile. Saşa apare şi dispare din nou, în pofida faptului că mama îl imploră să nu se ducă nicăieri – peste tot prin oraş se trage. În camera copiilor, el ne povesteşte ce a văzut. Trupul băiatului ucis a fost purtat pe străzi. De la fereastra unei farmacii s-a aruncat în stradă cu sticle cu acid sulfuric. Fratele meu spune că a găsit două degete tăiate şi că sunt la el, în etuiul pentru ochelari. Vrea să-l deschidă să ni le arate, dar noi fugim urlând. El râde.

Ni s-a poruncit să nu ne apropiem de fereastră, dar una dintre surori face mereu acolo de pază şi noi, cu grijă, ascunzându-ne, aruncăm câte o privire: uneori trec în fugă nişte oameni cu lucruri la subsuoară. Trec nişte mujici cu meloane, meseriaşi cu pălării de toate formele – unul are un braţ de şepci. Un băiat jerpelit are o şapcă nou-nouţă de gimnazist. În apropiere se află un magazin de pălării.

Seara tragem cu urechea cum tata, întors de la spital, povesteşte câte cadavre fuseseră aduse în ziua respectivă – morţii au răni grave, au fost omorâţi cu bâtele, pietrele, lopeţile.

În cele din urmă suntem lăsaţi pe stradă. Acum mulţimi de oameni merg pe stradă să se uite la magazinele devastate. Stăm în faţa unei sinagogi incendiate. Alături e casa avocatului Wolkenstein, şi ea devastată şi arsă. Îmi dau seama că am fost chiar aici în vizită cu tata şi m-am plimbat în barca cu roţi. Mă gândesc cu groază la barcă: oare a ars şi ea? Mă uit în jur îngrozită – dacă unul dintre oamenii care merg acum alături de mine pe stradă a rupt şi a ars acea barcă uimitoare, minunată...

Viaţa continuă. Odată întreb de ce mă cheamă Isabella. Tata răspunde: în cinstea reginei spaniole. Asta îmi place. Mă joc de-a regina spaniolă. Mai bine zis, ştiu că sunt regină. Nu e vorba de rochia lungă, făcută dintr-un şal al mamei, şi nici de

coroana pe care mi-am meşterit-o din hârtie aurie, e vorba de ştiinţa mea ascunsă: sunt regină. Dimineaţa mă spăl multă vreme, făcându-mi din spumă de săpun mănuşi lungi, până la cot, de bal.

Surorile tocesc la istorie, îmi ajunge în auz un nume cunoscut şi trag cu urechea. O, groaznic, aflu deodată că Isabella a Spaniei i-a prigonit pe evrei. Cum aşa? Este total imposibil! Regina mea şi pogromurile! Îmi aduc aminte din nou de degetele tăiate din etuiul pentru ochelari – Saşa, s-a dovedit, nu minţise deloc. Degetele i le confiscase tata, tăcut, şi dimineaţa le-a luat la el, la spital.

Dau fuga la tata, mă năpustesc în cabinetul lui, îl întreb speriată şi cu speranţă despre Isabella mea. Numai el mă poate salva acum. Tata nu e singur, are consultaţii şi la birou se află un bărbat. Mă tem că tata o să se enerveze, o să mă alunge, dar el mă ia în braţe şi-mi explică cu o voce liniştită că da, într-adevăr, Isabella a dat un asemenea decret, dar trebuie să ne gândim şi că, în acelaşi an, Columb, trimis de ea, a descoperit America. Şi rezultă că dacă ea nu l-ar fi trimis pe Columb, cine, când şi unde ar fi descoperit America asta? Poate până în zilele noastre nu ar fi existat nicio Americă. Şi noi nici nu am fi ştiut. Columb şi lipsa Americii descoperite de el, nu se ştie de ce, mă liniştesc.

Nu e vorba deloc de prigoana evreilor spanioli şi nici de Columb, ci de faptul că eu îl iubesc pe tatăl meu frumos, inteligent, încântător şi ştiu că şi el mă iubeşte. Şi restul, în afară de iubirea mea şi de cel care mă iubeşte, nu are nicio importanţă.

Din acel an groaznic mi-a mai rămas în minte bubuitul tunurilor. Decembrie. Întunecat, geros. Toţi rostesc cu groază cuvântul „Temernik”. Pe străzi e periculos să mergi – acolo e Temernik. La şcoală, Saşa şi surorile nu sunt lăsaţi să se ducă, din cauza Temernikului. În oraş se dă o luptă

adevărată: o baterie de cazaci deschide foc dinspre vechiul cimitir evreiesc spre Temernik. În zori o explozie înfricoşătoare cutremuri tot oraşul. Un obuz a căzut în sala de mese a uzinei „Aksai", unde era un depozit de muniţie. Mor mulţi oameni – cineva povesteşte că au văzut în copaci bucăţi de trupuri sfârtecate şi de haine.

Când, pe stradă, văd oameni în haine murdare, cu feţe posace, ştiu – sunt Temernik. În zilele de sărbătoare, când sunt beţi, atunci sunt şi mai înfricoşători. De Lăsata Secului, eu şi surorile mergem la o sărbătoare care se transformă într-un câmp de luptă – mai multe mahalale din Temernik se încaieră. O luăm la fugă.

Primăvara, în oraş apar ţiganii. Saşa şi prietenii dau fuga să vadă tabăra. Povesteşte apoi că ţiganii au suflat printr-o ţeava un arici, astfel acele i-au ieşit, şi apoi l-au fript în lut. Nu-l credem, dar adulţii confirmă că aricii sunt o delicatesă pentru ţigani. Eu declar că nu-mi plac ţiganii. Mama protestează: dar tu mănânci pui, iar ei arici. O vreme, după discuţia asta, nu mai pot să mănânc copanul meu preferat pe care mi-l dă tata, după ce înfăşoară osul într-un şerveţel.

Doica şi tata îşi reiau disputa despre ţigani. Doica a auzit că ţiganii sunt evrei care au plecat împreună cu Moise din Egipt, dar că sunt o ramură blestemată, decăzută a evreilor, care nu a ascultat de proroc şi continuat să se plece viţelului de aur, că la evrei făceau mereu treaba cea mai murdară – de fierari, şi că ei făcuseră cuiele cu care a fost răstignit Hristos. De aceea i-a şi pedepsit Dumnezeu, să fie alungaţi mereu.

Tata protestează că e o prostie, că au venit din India, dar, de fapt, nimeni nu ştie nimic serios despre ei, pentru că ei nu au scriere. Dacă nu scrii ceea ce a fost cu adevărat, spune tata, atunci totul dispare şi nu mai rămâne nimic, ca şi cum n-ar fi fost nimic. „Uite, mai ţii minte ce a fost acum un an?", mă întreabă. Eu nu ţin minte nu numai ce a

fost acum un an, dar nici ce a fost ieri. „Uite, vezi, continui tata, de aceea trebuie să ţii un jurnal şi să notezi tot, tot.”

Tata ne dăruieşte tuturor caiete frumoase pentru jurnale, chiar şi mie, deşi abia învăţ să scriu.

Când merg cu Niusia la cofetărie, pe drum, pe Nikolskaia, se leagă de ea o ţigancă. „Să-ţi ghicesc, să-ţi spun cum o să fie bărbatul tău!” Fuste colorate, pline de praf. Te apucă cu mâinile negre de mizerie. Niusia se smulge, râde: „Eu am logodnic.” Şi aşa aflu pentru prima oară de existenţa lui Kolia, viitorul soţ al Niusiei. Ţiganca se tot ţine de ea, nu se lasă. Niusia cedează: „Bine, ghiceşte-i surorii mele!” Am în mână o pară zemoasă, tocmai cumpărată de la un chioşc. Ţiganca îmi ghiceşte în palmă. Aflu că o să trăiesc mult, o să fiu regină, că o să am cavalerul meu, va fi o iubire adevărată, până la moarte, şi că mi se va naşte o minune. Apoi îmi ia para muşcată şi o scuipă repede pe toate părţile. Mi-o întinde din nou mie, cică, ia-o, acum totul se va împlini. Îmi ascund mâna la spate. Ţiganca pleacă cu para mea, cu fustele pline de praf.

Înainte de culcare, mă gândesc la cavaler şi la minunea care mi se va naşte cândva. Ştiu deja de unde vin copiii, dar totuşi nu-mi pot imagina că un copil ar putea să iasă dintr-o găurică aşa de mică.

Saşa începe să citească romane despre cavaleri. La balul mascat de la liceu se îmbracă într-o armură făcută din carton acoperit cu hârtie argintie şi îşi pune şi un coif.

Discuţie la ceaiul de seară despre duelul lui Puşkin. Mama o urăşte pe Natalie. Şi eu o urăsc: doar Puşkin a murit din cauza ei. Alunecă o frază în care se spune că Puşkin a fost un cavaler adevărat. Nu mi-l pot imagina în armură şi cu vizieră şi râd. Tata spune: „Ca să fii cavaler, nu trebuie neapărat să fii îmbrăcat în armură de fier, cavalerismul este o stare sufletească.” Întreb:

„Tată, tu eşti cavaler?” El râde tulburat. Mama sare deodată de la masă şi fuge – o văd pentru prima dată în starea aceasta, ea mereu aşa de liniştită, de afectuoasă. Surorile îmi spun, în taină, că mai avem un frăţior, dar nu e făcut cu mama.

Nu ştiu de ce, nu-mi place să desenez, mă irită mai ales creionul alb, care mi se pare o prostie incredibilă, dar ador să mă joc de-a teatrul. Ni se cumpără un teatru de jucărie: o cutiuţă cu un fronton şi cu o cortină care se ridică. De o parte şi de alta sunt desenate loje, în ele stau copii în rochiţe la modă pe vremea lui Puşkin. În interior se află decoruri – fundaluri şi culise laterale pentru cinci acte, după motivul basmului despre peştişorul de aur. Peştişorul moralizator ne plictiseşte imediat şi noi ne imaginăm decorurile şi personajele noastre. Katia şi Maşa decupează şi pictează, iar eu aşez figurinele mici, vorbesc şi cânt aproape pentru toţi. Organizam spectacole pentru copiii mici din anturajul nostru – eu sunt deja mare. Afară e un amurg geros de iarnă, iar aici e o pădure fermecată, flori plăcut mirositoare. Copiii ascultă cu inima la gură.

Vara nu facem un teatru de păpuşi, ci unul adevărat. Între mesteceni întindem o funie, pe care întindem cearşafuri – cortina deci. Aducem scaune, taburete, invităm copii cunoscuţi, vecini. Scormonim prin comode şi cutii de carton. Din casă dispar lucruri mai mult sau mai puţin bune pentru spectacol: pălării, mănuşi, umbrele, pleduri.

Dar cel mai mult pe lume îmi place să cânt. Şi nu să cânt pur şi simplu, ci să dau viaţă la ceea ce cânt. De un mare succes se bucură „Pe vechiul drum al Kalugăi”. Eu prezint cum, la versta[11] patruzeci şi nouă, se plimba un voinic cu o ghioagă, apoi mă costumez în personaj feminin şi arăt cum:

Venea prin pădure, prin pădurea întunecoasă
o femeioară,

Murmurând o rugăciune,
De mână femeia asta avea un copil,
Iar în braţe ducea un sugar.

Rolul sugarului îl joacă păpuşa mea. Pasiunea se dezlănţuie şi eu asemenea, arătând cum tâlharul cel violent o ia pe sărmana femeie de păr şi o omoară! Iar când el o omoară şi pe păpuşa mea şi fulgerul îl loveşte pe ucigaş, atunci mă arunc la pământ şi termin de cântat, întinsă pe jos:

Cu forţa săgeţii de fulger
Tâlharul acesta a fost omorât.
Sub acest plop trăsnit
Se află acelaşi tâlhar de care am vorbit!

Mamei nu-i plac capodoperele mele şi nu pot să înţeleg de ce. Dar tata e mereu entuziasmat, orice aş face eu, mă ia în braţe, mă sărută şi-mi spune regină a Rostovului şi a întregului Nahicevan. Sărutarea lui mă gâdilă, din cauza bărbii. Când avem musafiri, mereu mă roagă să interpretez ceva. Nu mă tem deloc de public. Dimpotrivă, nu e interesant să cânt pentru mine, am nevoie de oameni care să trăiască alături de mine. Toţi cei din jur spun că m-am născut cu o voce magnifică şi sunt entuziasmaţi de sunetul atât de puternic, din piept, pe care îl scot corzile vocale ale unei copilițe.

Mă tot uit întruna în albumul tatălui meu, cu reproduceri ale tablourilor pictorilor ruşi şi deodată îmi dau seama că mă compar pe mine cu cei de-acolo. Parcă devin ei. Uite-o pe ţarevna Sofia. Mă ridic în mijlocul camerei, ca ea, cu părul despletit pe umeri, cu mâinile încrucişate pe piept, furioasă pe cineva. A fost închisă în cameră, aşa cum sunt închisă şi eu în camera copiilor, dacă nu fac ceva cum trebuie. Numai că mi-e groază din cauza streleţului spânzurat la fereastră[12]. Îl întreb pe Saşa despre streleţi. Fratele meu îmi povesteşte şi

despre răscoala lor, şi despre fereastra spre Europa[13]. „Ai înţeles?” „Am înţeles.”

E uimitor că atunci totul îmi era clar. Dar acum că sunt bătrână şi mi-am trăit viaţa, acum nu mai înţeleg nimic. Reiese că viaţa asta este drumul parcurs de la înţelegere la neînţelegere.

Şi Saşa mă linişteşte, îmi spune să nu-mi fie teamă, că nu mai sunt demult streleţi, nimeni nu mai taie capete, au trecut vremurile acelea.

Despre cum a fost omorât Saşa o să scriu mai târziu.

Răspuns: Ce mănuşă?

Întrebare: Istoria este o mână, dumneavoastră sunteţi mănuşa. Istoriile vă schimbă ca pe mănuşi. Înţelegeţi, istoriile sunt fiinţe vii.

Răspuns: Dar eu?

Întrebare: Dumneavoastră încă nu. Vedeţi, sunt nişte foi goale de hârtie.

Răspuns: Dar uitaţi, eu am venit. Stau jos. Mă uit pe fereastra asta acoperită de zăpadă. Viscolul s-a potolit. Totul e alb, alb. Văd pe perete fotografii – iată-l şi pe ăsta luat de branhii. O hartă cam ciudată. Nu pot distinge contururile continentelor. Nu e o hartă, ci un arici – s-a întins printre hăţişurile de căpşuni şi de afine, fructele s-au înţepat în acele mici.

Întrebare: Păi aici nu e deocamdată nimeni.

Răspuns: Cum nu e nimeni? Dar atunci de la cine e umbra asta care cade? Vedeţi, pe perete? O palmă. Iar acum un cap de câine. Ham, ham! Iar dacă facem cu două mâini, vedeţi, e un vultur ce zboară. Acum un lup clănţăneşte din dinţi.

Întrebare: Ei, nu. Un câine. Un lup. Astea nu sunt adevărate. Istoria dumneavoastră e un mire, dumneavoastră sunteţi mireasa. Istoriile îl aleg pe om şi încep să călătorească.

Răspuns: Am înţeles. Deci aşa. Notaţi. Nu am vrut să-i spun nimic soţiei, dar ea a simţit că ceva nu e în ordine. Am încercat să las impresia că nu s-

a întâmplat nimic, că totul e în ordine. Apoi s-a dovedit că ea aflase tot de la o prietenă. Soţia i-a povestit aceleia la telefon că începusem să vin acasă posac, să mârâi, iar ea i-a zis: „Păi ce, nu ştii nimic? Al tău a încurcat-o, s-a împrumutat, şi foarte mult, îi bate ceasul!” Ea nu mi-a spus niciun cuvânt, a dat fuga unde nu trebuia şi acolo i s-a explicat să nu se bage unde nu-i fierbe oala. Şi m-am ţinut până în ultimul moment, răspundeam glumind la întrebările ei şi chiar parcă o liniştisem că o să mă descurc. Şi atunci am izbucnit, băusem ca să uit, şi am început să dau tot afară, am turnat tot: cum am luat bani de la bancă, am dat la altă bancă, aceia au fost atacaţi de ceceni, a trebuit să iau din nou bani pentru a-i da înapoi – s-a ales praful. Ea a înţeles numai că banii sunt pierduţi, dobânda creşte de la zi la zi şi că vor să mă omoare. A început să urle: „De ce să te omoare? Că mortul nu mai dă nimic înapoi!” Am urlat şi eu: „Nu înţelegi?!” Niciodată nu mai ridicasem vocea la ea. Să vând apartamentul, casa de vacanţă, maşina – totul era o prostie, nu ajungea pentru nimic, iar termenul era vineri.

Întrebare: Nu e asta.

Răspuns: Da, înţeleg.

Întrebare: De unde sunteţi? Din ţara în care în pat oamenii gem şi tac, numai cuvinte murdare, cele curate nu mai există?

Răspuns: Pur şi simplu vreau şi eu să fiu liber de soartă şi de patrii.

Întrebare: S-a făcut vineri?

Răspuns: Da.

Întrebare: Cui îi aparţinea banca: tunguşilor sau orocilor?

Răspuns: Orocilor.

Întrebare: Ce ştiaţi despre aceşti oameni?

Răspuns: Puţin. Ei cred că prima femeie s-a prăvălit într-un bârlog şi a născut mai apoi doi copii – un ursuleţ şi un băiat. Cei doi fraţi au crescut şi unul l-a omorât pe celălalt, ăsta a fost

începutul lumii. Când băiatul acela a crescut, a devenit vânător.

Întrebare: Ce a fost după aceea?

Răspuns: După aceea un cerb uriaş a răpit soarele şi vânătorul s-a dus după el, pentru a-l aduce înapoi.

Întrebare: L-a adus?

Răspuns: Nu. Adică, da. Ei s-au dus foarte departe. Cerbul aleargă aşa de tare pe cer, după ce a muşcat soarele. Dar tot timpul se întoarce. Moebius a lipit cerul în felul său. Iar Calea Lactee este urma lăsată de schiurile vânătorului. Şi acolo, sus, se merge pe schiuri. Pe cer se află mereu o pârtie de schi. Vânătorul merge în cerc, când pe partea vizibilă a cerului lui Moebius, când pe cea invizibilă. Există trei lumi: cea de sus, iarna şi cea de jos, care este şi cea mai importantă – *mlîvo*[14]. Când oamenii de sus croiesc blănurile de animale pentru încălţăminte şi îmbrăcăminte, resturi cad pe pământ şi se transformă în vulpi, iepuri, veveriţe. Oamenii de sus ţin de nişte aţe sufletele oamenilor de jos, copacii de sus – sufletele copacilor de jos, ierburile de sus – pe ale ierburilor de jos. Imediat ce, nu se ştie din ce motiv, se rup aţele astea – omul începe să se îmbolnăvească şi să moară, copacul se usucă, iarba se ofileşte. Drumul spre lumea de sus este printr-o despicătură în cer, *niangnia sangarin* – este Steaua Polară. Iar în lumea de jos, în *mlîvo*, viaţa nu se deosebeşte deloc de cea de pe pământ, e tot iarnă, numai că soarele străluceşte când pe pământ e noapte, iar luna – când e ziuă. Iarna trece în *mlîvo*, mai bine zis, omul, când se duce în *mlîvo*, ia iarna cu el. Acolo trăiesc aceeaşi viaţă de iarnă, vânează, prind peşte, fac sănii, repară harnaşamente, cos haine. Se căsătoresc când soţul de pe pământ se căsătoreşte şi el, fac copii, se îmbolnăvesc şi mor, adică se nasc din nou aici, trezindu-se femeie sau bărbat, în toiul iernii. În *mlîvo* totul este la fel, numai că nu

aşa. Un om viu e invizibil acolo pentru locuitori, cuvintele lui sunt auzite ca un pârâit din vatră.

Întrebare: Deci acolo, în *mlîvo*, există şi camera asta, unde pe pereţi se prinde peşte, iar pe scaune oameni, unde e o paradă a agrafelor, iar harta a fost prinsă în piuneze, unde au rămas istoriile, iar oamenii au fost luaţi de vânt, şi de pervaz se sprijină peisajul de iarnă?

Răspuns: Nu ştiu. Noi nu suntem oroci. Noi nu credem în nimic altceva decât în iarnă.

Întrebare: Dar la noi cum a început lumea?

Răspuns: Şi noi avem doi fraţi. Dar mai întâi peste tot a fost apă. Nimic în afară de apă şi era imposibil să trăieşti undeva. Apoi a venit iarna, apa a îngheţat şi totul a început să fie tare.

Întrebare: Dar fraţii?

Răspuns: Unul era bun, celălalt rău. Unul i-a făcut din zăpadă pe tunguşi, celălalt pe oroci.

Întrebare: Dar *mlîvo*?

Răspuns: Mlîvo chiar este *mlîvo*.

Întrebare: Dar cei doi care s-au trezit în toiul iernii, cum s-au trezit ei? Daphnis şi Chloe?

Răspuns: Da. Chloe e oroci. Daphnis e tungus.

Întrebare: Capre, oi, fluiere? Dar iernile calde – şi ele sunt perechi?

Răspuns: Nimeni nu a evitat şi nu va evita iubirea, cât există frumuseţe şi ochi s-o vezi.

Întrebare: Dar cine vrea să fie soţia unui păstor pentru câteva mere?

Răspuns: Păi ce, nu ştiţi? E ca un fel de boală. Omul se simte rău, dar virusurile se simt bine. La ei sunt chiar zorii civilizaţiei. Chloe nu mai mânca, nu mai dormea noaptea, nu mai avea grijă de turma sa, ba râdea, ba plângea, ba adormea brusc, ba din nou sărea în sus. Faţa îi era când palidă, când roşie ca focul. Suferă mai puţin o viţică atunci când e înţepată de un tăun. Privirea i se stinsese, tapetul a început să se mişte. Sunt bolnavă, dar nu ştiu ce boală este, sufăr, dar nu am

nicio rană, sunt tristă, dar niciuna dintre oile mele nu a dispărut. Închide ochii, iar degetele picioarelor caută pe pipăite îmbinarea dintre foile de tapet.

Întrebare: Dar este iarnă. Gerul ajunge până la copcile sutienului. Şi nimeni nu vrea să se căsătorească cu un om de zăpadă.

Răspuns: În *mlîvo* există ceva mai puternic decât iarna. Nu s-au întâlnit o mie de ani Şi aşa de dor le-a fost. Şi deodată s-au dorit unul pe altul. Şi atunci au început să se topească gheţurile. Noaptea, tot orăşelul a fost trezit de un bubuit lung, amplu – gheaţa se spărsese şi începuse să plutească pe râu. A doua zi de dimineaţă, toţi au ieşit să se uite cum drumul pe care se plimbaseră ieri o luase din loc. Trei zile gheţurile s-au rupt şi au huruit, groase, translucide. Se spărgeau cu stropi de un pud[15], se ridicau, încălecau bucată peste bucată. Se târau pe mal, era cât pe ce să dărâme căsuţele de pe margine. Râul din bucăţi uriaşe de gheaţă adunase stânci, curajoşii se căţăraseră pe ele, se urcaseră chiar în vârf şi înotau pe lângă ele, ca pe o corabie uriaşă, strălucitoare. Şi în mijlocul acestor capete înfierbântate era şi Chloe. Îşi scosese căciula cu urechi şi părul începuse să-i zboare în bătaia vântului.

Întrebare: Când plutea aşa pe bucata de gheaţă, îi fusese luată de vânt căciula lui Chloe. Chloe s-a întins după căciulă. Daphnis după Chloe.

Răspuns: Păi văd şi eu că nu e deloc aşa.

Întrebare: Numai că nu trebuie să născoceşti nimic. Totul există deja. Şi iarna, şi *mlîvo*.

Răspuns: Dar ce să faci dacă aşa a fost totul? S-a răsturnat în apă şi el a apucat-o de guler, a salvat-o. De fapt, fuseseră schimbaţi la naştere. Într-un vis prevestitor totul le fusese prezis, de la prima până la ultima zăpadă. O femeie care aşteptase la poarta şcolii, după un program prelungit, i-a băgat ei în mână un inel şi a plecat într-o maşină scumpă, lui cineva i-a pus o grămadă

pe bani pe carnetul de cec, cât timp el va face primii paşi pe sub masă, mai apoi vor începe reformele şi totul se va face praf. Copiii vor creşte, hormonii îşi vor face de cap. Dragoste-pacoste-coaste. Ea jură pe o oaie că se va păstra pentru el şi-i spune: „Jură pe turma asta şi pe capra aceea care te-a hrănit că n-o s-o părăseşti pe Chloe cât îţi va fi credincioasă. Dacă însă ea va greşi faţă de tine, să fugi de ea, s-o urăşti şi, ca pe un lup, s-o omori!” El o să jure, cu o mână ţinându-se de capră, cu cealaltă de un ţap, că o va iubi pe Chloe cât timp şi ea îl va iubi, dacă însă se va duce după altul, atunci el se va omorî, n-o va omorî pe ea. Ea se bucură şi îl crede – doar se va naşte păstoriţă şi va fi sigură că oile şi caprele sunt pentru ei, păstorii, adevăraţi zei. Apoi ei vor fi separaţi de nişte tâlhari şi ea se va căsători cu şeful lor, unul cu un mic sfârc pe buza de sus. Va da de mâncare iarna porumbeilor – e ger, iar ei au nişte picioruşe aşa de subţiri, ca nişte crenguţe. Iar Daphnis, convins că ea e moartă – chiar el a auzit claxonul de alarmă al tramvaiului, scârţâitul ruginit al frânelor, strigătele trecătorilor, a văzut trupul ei într-o baltă de sânge, nemişcat, doar degetele i se mişcau –, îşi va lua lumea în cap şi se va întoarce în capitală, va locui într-o cameră cu un student la medicină, acela va toci de dimineaţă până seara manualele, va asculta şi va ciocăni trupul nesărutat al păstorului. Nu se ştie de ce, a reţinut denumirea *musculus cremaster.* Odată va sta întins pe patul său pliant, cu o mână sub cap, se va uita la fereastra îngheţată cu ferigi şi hieroglife ce strălucesc în soare şi se va gândi la poporul său, la berbecul ce s-a împotmolit în rugi, pe care Avraam îl adusese ca jertfă în locul lui Isaac al său, iar în acest timp, va veni studentul, furios, de la examen: nu a putut găsi nu ştiu ce muşchi, iar profesorul îl mai şi ironizase, cică, e uimitor, aşa ceva nu s-a mai întâmplat! Apoi pe Daphnis îl va dori Lycaenion, o soră medicală care fură spirt din sala

de operaţie pentru a-l schimba la piaţă pe ţoale. Ea are o coadă lungă.

Întrebare: Staţi puţin!

Răspuns: De ce?

Întrebare: Păi amândoi au fost schimbaţi?

Răspuns: Păi ce-i aşa de deosebit?

Întrebare: Păi se întâmplă aşa ceva?

Răspuns: Doamne, ce nu se întâmplă! Ea a fost înlocuită la palat, iar el la casa de copii.

Întrebare: La care palat?

Răspuns: Păi de ce nu întrebaţi la care casă de copii? Tocmai despre asta e vorba! Toţi vor să afle cum sunt înlocuiţi copiii la palat, unde parchetul e dat cu ceară de alunecă veteranii la audienţă, tot ţinându-se unii de alţii, mai ales cei cu un singur picior, iar împăratul prusac mânca foarte repede şi, cum termina cutare fel de mâncare, li se schimbau şi celorlalţi farfuriile. Şi nimeni nu este interesat de spitalul raional – nu era medic de gardă, iar infirmiera de noapte era beată moartă. Nu voiau să primească pe nimeni, decât atunci când se va repara acoperişul de deasupra secţiei de obstetrică. Nici medicamente nu mai erau de mult, iar cele care veneau erau vândute pe sub mână de medicul-şef sau prin intermediul rudelor aceloraşi bolnavi. Trebuia să vii cu tot de-acasă – şi cearşafuri, şi halate, iar tusea era tratată cu untură de câine obţinută de la câinii vagabonzi prinşi. Mă ascultaţi?

Întrebare: Vă rog să mă scuzaţi, pur şi simplu am început să mă gândesc la ceva. Uitaţi-vă pe fereastră, vedeţi, antena aceea îndepărtată, în amurg, e ca o insectă prinsă în chihlimbar! Nu mă băgaţi în seamă, pur şi simplu mi-a captivat privirea. Dar de ce să-i înlocuiască?

Răspuns: Cum de ce? Tatăl, chiar dacă e împărat, e totuşi etiopian, pe când ea e albă. Tata o s-o tragă pe mamă la răspundere, ce-i cu asta? Şi ea ce să spună? Că, în momentul conceperii, s-a

uitat la imaginea albă a Andromedei? Ea, frate, e etiopiană.

Întrebare: Bine, dar la casa de copii?

Răspuns: Păi acolo, dimpotrivă, ce să vezi, nu e oroci, ci un negrişor! Ce-i de făcut? Şi deodată un incendiu! A început la Ţariovo Zaimişce şi a tot ars jumătate de an. Ce uscăciune mai era! În nebunia aia a luat un copil străin, a cărui mamă a murit în incendiu, apoi a ieşit pe fereastră. Iar pe copilul său l-a lăsat de izbelişte. Şi toate documentele au ars. Ancheta a stabilit că la originea incendiului a stat neatenţia în folosirea focului: o găină care făcea câte un ou pe lună, se coafa, s-a grăbit, a uitat în graba mare să stingă spirtiera de pe masă folosită pentru înfierbântarea cleştilor, perdelele de muselină care s-au umflat din cauza curentului au atins flacăra şi au început să ardă. Dar la noi oamenii sunt sălbatici, abia aşteaptă să se răzbune pe cineva – i-au acuzat de toate pe actorii care, numai în izmene, fugiseră din hotelul de pe lângă cârciumă, beţi, mai mult adormiţi. Leonidovii şi Moskvininii ăştia rataţi şi-au făcut cum-necum geamantanele, le-au aruncat în căruţă şi au început să se strecoare spre râu. Era o pălălaie aşa de mare, că se vedea totul ca ziua. Peste tot erau numai plânsete, strigăte, oameni beţi. Pompierii s-au năpustit să salveze în primul rând birturile şi depozitele de vinuri – prea puţin le păsa lor de orăşeni. S-au legat de actori: oare nu cumva sunt lucruri furate? I-au înconjurat femeile, furioase, rămase fără case, cu copii mici de poale, au reţinut căruţa, au luat calul de frâu şi au început să-i strige pe bărbaţi: „Veniţi aici, uite-i, incendiatorii, uite-i! Dă-le! Dă-le!” Aceste femei sărmane puteau fi înţelese, la urma urmelor, erau sinistrate. Au dat fuga beţivi, au început să-i ia de gât, să-i arunce în noroi. Pe lângă ei alergau femei cu găleţi – au început să-i lovească şi cu găleţile. Le-au dat o bătaie soră cu moartea. Trupurile

mutilate au fost trase spre râu, să le înece. Una i-a scuipat unui mort drept în gură.

Întrebare: Dar mai apoi s-a explicat că nu erau ei de vină, nu?

Răspuns: Păi era clar că nu erau ei. Dar din moment ce năpasta a început, e greu de oprit. Ţăranii au început să dea foc cerealelor moşierilor. Silozurile uriaşe au ars două, trei zile, luminând noaptea – chiar puteai să citeşti la lumina aia.

Întrebare: Dar aţi spus chiar dumneavoastră că a fost vorba de nişte cleşti şi de o spirtieră, nu?

Răspuns: Păi asta numai ancheta a născocit-o, să-i scoată pe ai lor basma curată. Doar sunt oroci, o mână spală pe alta. Una voia să vândă o casă, au venit cumpărătorii să o vadă, iar noaptea a fost pus incendiul, casa a ars, doar rudele ei au fost cele care au pus focul, nu voiau ca ea să fie mai bogată, voiau să fie la fel de săracă precum ele. Ce nu e clar aici?

Întrebare: Dar ce a fost în realitate?

Răspuns: Păi ce a fost în realitate nimeni n-o să afle niciodată. Un căpitan în rezervă s-a îndrăgostit de o ticăloasă de genul acestei Chloe, una care arăta ca o mieluşea, şi-a părăsit soţia care-şi petrecuse viaţa tot prin garnizoanele din taiga, l-a blestemat pe fiul cel mare pe care-l jignise o asemenea atitudine faţă de mama lui, dar şi faptul că pierdea moştenirea, nu cine ştie ce, dar oricum e jignitor că dispare de sub nas, şi a cheltuit căpitanul cu acrobata asta de pat tot ce a adunat, iar mai apoi ea i-a pus, în locul semnului de carte din *Războiul iudeilor*, chiar acolo unde se povestea că Antioh murise, iar tronul lui şi ura faţă de iudei le moştenise fiul lui, un bilet cu greşeli de ortografie, cică te-am iubit cu adevărat şi tu chiar ai fost primul pentru mine, nu ceea ce ai crezut tu atunci, că eu mi-aş fi înţepat degetul cu un ac, pentru a cădea câteva picături pe cearşaf. Eu nu sunt aşa. Dar acum m-am îndrăgostit de altcineva. Doar ştii şi tu, dragul meu, micul meu sforăitor,

cum se întâmplă. Deodată vine un aşa uragan, că nimeni nu te întreabă, te apucă de guler şi te aruncă în cer. El a găsit biletul, l-a citit, dar, cu o asemenea inimă, că nu prea mai rămăsese cine ştie ce viaţă în el. Căsuţa a fost scoasă la vânzare. Dar era asigurat pentru o sumă frumuşică. Căpitanul s-a dus să se roage la icoana făcătoare de minuni a Sfântului Nicolae, a îngenuncheat în faţa ei: „Ajută-mă, că sunt botezat cu numele tău, arată-mi ieşirea!" A ridicat el capul şi a văzut o lumânărică pâlpâind. S-a dus la magazin, a cumpărat vreo două funturi[16] de lumânări. A venit acasă, a socotit că arde un ţol pe oră. A măsurat lumânările – au ieşit vreo optsprezece ore. Le-a pus sub scară, a pus de jur împrejur lucruri inflamabile, a turnat gaz. A aprins fitilul, s-a închinat şi a plecat la Moscova, cică treaba e în mâinile Tale! Credea că va arde totul până la ora două noaptea. La Moscova s-a dus la „Iar"[17], a băut şampanie, pe la ora unu noaptea s-a dus la toaletă, când trecea pe coridor s-a întâlnit cu unul şi i-a trosnit una în mutră. Scandal, poliţie. A fost încheiat un proces-verbal, că în noaptea asta cutare păcătos vinovat de iubire a ofensat cu fapta şi i se va face dosar penal. Iar în acest timp, căsuţa se aprinsese deja. Pentru trei rublişoare date sectoristului şi-a băgat în buzunar o copie a procesului-verbal. A primit asigurarea fără nicio discuţie. I-a trimis toţi banii fiului. Nu a luat nimic pentru sine. Nicio rublă, nicio copeică.

Întrebare: I-au înlocuit, ei, şi ce-i cu asta? Poate că toţi am fost înlocuiţi.

Răspuns: Dar asta s-a întâmplat după aceea, iar cu nouă luni înainte de asta a avut loc imaculata concepţiune.

Întrebare: Nu există.

Răspuns: Despre asta s-a scris şi în ziare.

Întrebare: Aveţi în vedere cazul acela din horn?

Răspuns: Da. Mama lui Daphnis lucra pe un şantier de reparat vapoare. Trebuia să cureţe rugina de pe coşuri. Pe dinafară mai era cum mai era, dar pe dinăuntru era chin mare. Coşurile au diametrul cât un om. A intrat înăuntru în patru labe, apoi a început să iasă, să-şi tragă fundul înapoi. Fundul era deja în afară, iar ea încă în coş. Şi atunci s-a şi întâmplat totul. S-a smucit, dar ce să faci într-o îmbrăţişare de fier? A strigat, dar vocea era dusă în celălalt capăt al coşului – tirajul. A ieşit, şi-a ridicat chiloţii, tricoul, pantalonii de lână, pantalonii vătuiţi, iar în jur nu era nimeni, ningea doar. Şi nu era nicio urmă, totul era acoperit de zăpadă. Cădeau nişte fulgi mari, cât o palmă de copil. Ei au acolo raze de soare, ploi, lebede, porumbei, iar la noi este iarnă, zăpadă.

Întrebare: Staţi puţin, nu este în direcţia noastră. Aşa o să ajungeţi până la moşi, strămoşi, până când strămoşul ce se trata cu struguri la Le Mans a făcut cunoştinţă cu Paganini, care suferea deja de o slăbiciune generalizată şi de un început de paralizie la aparatul respirator şi care, în timpul unei discuţii, îşi strângea nările cu două degete, lucru care arăta extrem de ridicol, şi că, în acelaşi timp, strămoşii dintr-o altă linie, stinsă, prindeau raci – luau o pisică moartă, îi tăiau labele şi o băgau în vizuina racilor.

Răspuns: Aveţi dreptate. Iarna timpul este cam alunecos. Îi alunecă un picior şi nu se ştie unde şi când o să te trezeşti. Când te uiţi, eşti deja în războiul ruso-turc! Şi încă e bine dacă eşti într-un nămete pe Şipka. Că deodată te trezeşti într-o fundătură uitată de lume, unde ziarele ajung rar şi vin în teancuri. Pui mâna pe ultimul număr şi strigi la bătrâna ta: „Maşa! Maşa! Generalul Ganeţki a luat Plevna! Osman Paşa s-a predat necondiţionat!” Dar ea le citeşte mereu în ordine şi şuieră nemulţumită: „Mereu te grăbeşti! Eu sunt departe, am ajuns tocmai la Dolni Dubnik, abia acum o să asedieze cetatea.”

Întrebare: Ascultaţi, păi aşa o să ajungem până la grecii antici! În curând o să apară şi Xenofon. Dar mai întâi trebuie să fie o luptă, elinii trebuie încă să-şi cânte peanul. Măcar asta pricepeţi? Suntem în cealaltă direcţie a timpului! Haideţi să luăm totul în ordine. Am fost în *mlîvo*. Aşa?

Răspuns: Noi chiar suntem în *mlîvo*, aici timpul nu are două direcţii, cu timpul nu prea e totul clar, iar afară e iarnă.

Întrebare: Ce a fost după aceea?

Răspuns: Au tăbărât nişte tâlhari asupra lor. Adică asupra noastră. Asupra mea şi a lui Chloe. Noi, voi, ce importanţă mai are. Oricum toţi am fost înlocuiţi. Tu nu eşti tu. Eu nu sunt eu. Noi nu suntem noi. Chiar dumneavoastră aţi spus că suntem numai nişte mănuşi pe care ni le pun iarna istoriile pentru a ne încălzi în ger.

Întrebare: Mă rog, să facem o pauză.

Răspuns: Ce vreţi să spuneţi? Nu credeţi că am fost atacaţi de tâlhari?

Întrebare: Nu ştiu. Oricum n-o să aflu cine sunteţi în realitate. Intraţi în acest birou de pescari, povestiţi tot ce nu există şi nu a existat, vă opintiţi, vă înecaţi, vă trageţi nasul, plângeţi, prezentaţi adeverinţe din spital, vă sumeticaţi pulovărele şi cămăşile pentru a arăta cicatricile, ca şi cum cineva poate să creadă că aţi fost atârnat într-un cârlig, cereţi să beţi puţină apă, vă ştergeţi lacrimile şi mucii cu şerveţele de hârtie, din pachetul care se află mereu pe birou în faţa dumneavoastră, nu ştiţi ce să faceţi cu mâinile, vă roadeţi unghiile, vă scormoniţi excrescenţele, vă scărpinaţi ciupitura de ţânţar de pe gleznă, dar, de fapt, dumneavoastră, ca atare, adevărat, nu existaţi. Tot apar mereu grecii! Până şi de aici, de la înălţimea etajului doi, se vede că armata barbarilor este ca o coajă întunecată pe pământ. Dar iată, şirurile de elini au înţepenit într-o aşteptare încordată, oştenii însă stau în picioare, ţinând

scuturile lipite de picior. Pe flancul drept al Eufratului se află lacedemonianul Clearhos, i se alătură beoţianul Proxenus, Menon cu tesalienii pe aripa stângă a trupelor eline. Cirus cu barbarii lui sunt mai la stânga. Prin şirurile falangei trece un zgomot uşor, ca un acces de vânt – se transmite strigătul de luptă care se dă pentru a doua oară trupelor: „Zeus salvatorul sau victoria!” Ultimele minute chinuitoare de dinaintea luptei durează insuportabil de mult. Distanţa până la persanii care atacă în tăcere e mai mică de trei stadii. Şi elinii, în cele din urmă, după ce au terminat de cântat peanul, pornesc împotriva duşmanului. Partea stângă a falangei s-a întins puţin în faţă şi ceilalţi vin în fugă. Atunci toţi încep să strige în onoarea zeului Enyalius şi fug înainte. Soldaţii lovesc lăncile cu scuturile, speriind caii duşmanului. Armatele se ciocnesc, intră una într-alta, se încleştează ca doi piepteni.

Răspuns: Credeţi că dacă eu sunt o mănuşă nu înţeleg nimic? Chiar nimic? N-am decât să fiu o mănuşă, dar sunt o mănuşă gânditoare! Şi ce, eu nu înţeleg oare că iarna e una, iar *mlîvo* cu totul altceva? În iarnă, viaţa, ca un viscol, a traversat strada pe culoarea roşie, şi caut-o, şi fluier-o, iar în *mlîvo* e zăpada de mai an – uite-o, e umedă, lipicioasă, numai bună să faci un bulgăre din ea, afânat, mirositor, cu seminţe de frasin şi cu o parte murdară, de pământ, şi din bulgări fă o cetate. Inaccesibilă. N-o s-o cucerească nimeni. În cetatea asta totul se păstrează împreună cu o rezervă de bulgări, pentru a-i alunga pe copiii pe de strada populată de oroci. Tot ce e în iarnă a dispărut. În iarnă totul dispare. Şi vara. Şi copilăria. Daphnis şi Chloe ai noştri au fost duşi la aceeaşi grădină zoologică. În bazinul plin cu mătasea-broaştei plutesc coji de pâine, ambalaje de bomboane. Îngheţata curge până la cot. Acuplare în cuşca maimuţelor. Rumeguş ce miroase a urină. Un miros dens, puturos, de animale. În cuştile ruginite

mor de plictiseală şi de căldură animalele înnebunite. Casiera din gheretă, la fel de înnebunită în captivitatea ei strâmtă, a izbucnit în afara ferestruicii. Şi în iarnă, când a venit dezgheţul, toată această grădină zoologică, cu toate animalele ei, cu cuştile, mirosurile şi cu acea casieră cu ghereta ei – totul s-a topit. Toţi au murit – şi animalele, şi mirosurile, şi casiera. Iar aici, în *mlîvo*, a rămas tot, toată grădina zoologică, şi nu li se întâmplă nimic nici acelor animale, nici cojilor de pâine ce s-au înăcrit în apa neagră, nici îngheţatei de pe coate, şi casiera mereu se va agita în ghereta ei şi nu va muri niciodată. În iarnă nu există în niciun caz nicio Chloe, dar în *mlîvo* ea încă îşi mai hrăneşte păpuşa cu fragmente de hârtie. La cimitir sunt căpşune şi bunica spune că nu trebuie să rupi şi să mănânci nimic din ce creşte aici, pentru că asta îi supără pe morţi, ei te pot pedepsi, şi acolo, la cimitir, printre morminte şi morţi, ea se simte deodată infinit de vie. În prima zi de vacanţă, sare din pridvor şi nimereşte cu piciorul gol într-o greblă căzută pe iarbă. Meştereşte o căsuţă din cutii de încălţăminte, decupează uşa, îşi ascunde o mână în căsuţa, iar cu cealaltă ciocăneşte şi întreabă: „Pot intra?”, şi nu dă voie în casă celeilalte mâini, îi întinde mamei o bucăţică de gogoaşă înfiptă în furculiţă şi, răsfăţându-se, i-o vâră în gură, dinţii furculiţei s-au înfipt în cerul gurii, curge sânge. Visează la tata, ca el să o culce şi să povestească cum noaptea, pantofiorii, dacă-i pui corect, cu grijă, o să fugă în ţări uimitoare de unde aduc vise şi le pun copiilor sub perne. Învaţă să sară în apă – bunica se împotriveşte, dar bunicul spune că asta e bine şi că fata trebuie să fie mereu la fel de puternică şi de neînfricată, ca un băiat, că în viaţă o să-i prindă bine. Cheia a lăsat-o mereu sub o cărămidă, în stânga pridvorului, unde sunt tufele de scânteiuţe, când săltă cărămida, acolo e o coropişniţă. Noaptea, pe fereastra deschisă, mereu încearcă să

se strecoare măceşul. Sânul stâng creşte, iar cel drept nu. Se priveşte în oglindă – ce respingător e totul acolo, şi degetul miroase ca la grădina zoologică. Îşi spune: unde sunt eu şi unde sunt eu? Pielea e o graniţă? Sau un dublu? Sau un sac în care am fost băgată şi care e tras undeva? Şi ce va rămâne din mine, dacă scădem trupul? La casa de vacanţă, peste gard, dacă fluieri puţin, vine un ciobănaş plin de coşuri. S-a tulburat, a înţeles din privirea ei că a văzut că el, noaptea, când ea se duce la culcare, el se uită pe fereastră, din spatele tufei de liliac. Sunt rachete de badminton, dar nu e şi minge. Am încercat să jucăm cu conuri de pin – ele zboară cu zgomot şi nu se mai întorc. Am găsit o mingiuţă de ping-pong. Vântul a suflat-o imediat în urzici. Cine a aruncat-o să se bage! S-a băgat el, şuierând din cauza arsurilor. A început să lovească drăcăria verde cu racheta. A băgat mingea în buzunar şi am plecat la râu. De pe un podeţ pe jumătate putred, scârţâitor, scuipă, aplecaţi peste balustrada încă udă de ploaie, în Kliazma cea plină de noroi. Într-o rază, pe suprafaţa apei, se vede un pufuleţ de la ţânţari. Dacă scuipă în acelaşi timp, în apă încep să se întindă opturi. Pe balustradă sunt scrijelite nume care putrezesc împreună cu lemnul. El a vrut să scoată cuţitul – din buzunar a alunecat mingiuţă, s-a ciocnit de balustradă şi a pleoscăit în apă chiar în reflexia lui Chloe, chiar acolo unde se vedeau chiloţeii. Dar acesta nu este Daphnis. Daphnis nu poate să adoarmă şi vede că mama se dezbracă în întuneric, îşi dă jos furoul şi el scoate nişte scânteiuţe albastre. A inventat cu băieţii o armă a lor – luau un hopa-mitică, în partea mai grea băteau un cui, pălăria era pilită şi apoi ascuţită cu pila. În capul gol de plastic al lui hopa-mitică făceau o tăietură în cruce şi puneau nişte bucăţele de carton ca nişte pene. Dacă arunci aşa ceva, ca o piatră, la zece paşi străpunge o scândură cu cuiul înfipt. Bunica îi coase găurile din pantaloni şi mârâie că acum sunt toţi sătui, nu ca în lagărul

unde lucrase ca felceriţă, la arest, şi unde, de la un orfelinat din apropiere, veneau tot timpul copii la ei, la marginea penitenciarului, şi cereau câte ceva de mâncare şi cerşeau haine, aşa că îi era milă de ei: lua pufoaicele de la morţi şi le dădea copiilor. Îi duceau la muzeu, acolo, în tabloul *Ultima zi a Pompeiului*[18] sunt oameni înaintea morţii – peste câteva minute nu va mai exista nimeni. Peste un an vor fi duşi din nou la muzeu, iar acolo, în tablou, sunt fix aceleaşi câteva minute. Pe 1 septembrie al fiecărui an au loc luptele rituale între şcoli – învinge ba orocii, ba tunguşii. La sărbătoare se duc toţi cu o larmă solemnă, la tribună şamanul regional, lângă monumentul din parcul central, unde se înalţă un grup statuar din granit – un erou, comandantul salvat de el şi un cal: cineva, cândva l-a salvat, de la ceva, pe comandant, l-a adus în spate de pe câmpul de luptă, şi uite-i, au ajuns până la ai noştri, două zile nu au avut pic de apă şi eroul a făcut rost de câteva guri pentru comandant, iar el a băut urină de cal. Şamanul, după înfăptuirea ritualului, spune la microfon, încă respirând greu şi scuturând din clopotul ca un evantai: „Toţi căutaţi ceva, iar mai apoi se pare că, pentru fericire, e suficienta pur şi simplu puţină iarnă”. De la vecină am auzit de *mlîvo*. Ea are nişte lentile groase, ca şi cum ochii sunt lipiţi de ele. Şi mi se pare că, dacă va da jos ochelarii, acolo o să-i rămână ochii, în sticlă. Daphnis îi spune: „Nu e niciun *mlîvo*! E numai iarnă.” Ea: „Există, numai că de aici nu se vede. Tot ce e departe pare că nu există, de exemplu, Dumnezeu sau găina ale cărei pene se păstrează, până la învierea găinilor, în perna ta, sau locuitorii ăia din Ţara de Foc. Ei sunt pur şi simplu foarte departe. Până la ei nici cu Beagle nu ajungi. Na, citeşte!” Mama, obosită, a venit târându-se de la serviciu, îşi spală mâinile albastre – a deschis conserve, lucrează ca femeie de serviciu la şcoala de duminică de pe lângă biserică şi, când primesc ajutoare umanitare, mai

întâi deschid conservele şi după aceea le împart, că altfel o să le piardă, oamenii le vor schimba pe băutură. Fiul se maturizează în garsoniera îngustă, de unde atâta viaţă personală. Iar alături se construiesc blocuri noi, ale administraţiei locale. A depus o cerere şi s-a aşezat la coadă, dar coada nu se mişcă. L-a trimis pe fiu în tabăra de vară şi s-a decis. S-a gătit, s-a vopsit, s-a parfumat şi s-a dus în audienţă la directorul adjunct. A primit-o foarte scurt: „Lăsaţi cererea!" şi a mai spus că trebuie să vină în inspecţie, să vadă condiţiile de trai. A venit în ziua stabilită, cu diplomatul. „Deja totul e pe masă, dumneavoastră, Dmitri Dmitrievici, sunteţi flămând de la serviciu, aţi obosit, mâncaţi puţin, am făcut sarmale, gătesc bine, dar uitaţi, nu am pentru cine!" El a deschis diplomatul, a scos de acolo o sticlă de coniac. Ea a pus pe masă paharele. El a turnat. „Haideţi să bem ştiţi pentru ce, Tatiana Kirillovna, nu pentru apartament, ce treabă are aici apartamentul? Să bem uitaţi pentru ce – a spus un om că fiecare are în suflet o gaură de dimensiunea lui Dumnezeu, aşa că toate astea sunt numai prostii. Fiecare are o gaură de dimensiunea iubirii!" A început s-o ocărască cu vorbe din piaţă, apoi a amuţit, s-a prăvălit într-o parte ca un sac, respira greu şi a început să înghită tot – i-a înghiţit părul ei lung şi doar că n-a putut s-o înghită cu totul, nici s-o dea înapoi, a băgat degetul, era cât pe ce să verse. Apoi au stat întinşi cu şoldurile atingându-se, lipiţi unul de altul. „Vă rog să mă scuzaţi, Dmitri Dmitrievici, transpir foarte tare!" El a început să-i lingă sudoarea de pe trup. S-a urcat din nou. A primit un apartament de două camere.

Întrebare: Carele perşilor pornesc înapoi, în chiar grosul duşmanului, măturând rândurile şi împroşcând sângele celor căzuţi sub seceri. Barbarii, tremurând, o iau la fugă. Elinii îl urmăresc pe duşman din toate puterile, strigându-se unii pe alţii să nu se împrăştie, să rămână

încolonaţi. Când vede că i-a învins Clearhos pe duşmanii ce se aflau în faţa lui şi-i urmăreşte mai departe, Cirus scoate un strigăt de bucurie, iar cei din jur deja îi fac plecăciuni până la pământ, ca unui împărat. Cirus, cu toată suita sa, se năpusteşte chiar în inima trupelor duşmane, acolo unde străluceşte în razele soarelui care apune vulturul imperial de aur, pe un băţ lung de lance. Când Cirus îl zăreşte pe împărat în anturajul său numeros, şi sare imediat spre Artaxerxes, cu strigătul: „Îl văd!", căutând o posibilitate de a lupta cu fratele său. Aruncă lancea şi-l loveşte pe împărat prin armură, astfel încât tăişul îi intră în piept ca de două degete. Lovitura îl aruncă pe Artaxerxes de pe cal şi în suita lui imediat încep tulburarea şi fuga, dar împăratul se ridică în picioare, cu puţini însoţitori ajunge pe o colină învecinată şi de acolo, de la adăpost, urmăreşte mersul luptei. Între timp, pe Cirus, nimerit în mijlocul unei mulţimi de duşmani, calul îl duce tot mai departe. Deja se întunecă şi duşmanii nu-l recunosc, dar prietenii îl caută pretutindeni, iar el, mândru de victoria sa, plin de patos vitejesc, călăreşte înainte strigând: „La o parte din calea mea, jerpeliţilor!" Dar atunci, un oarecare tânăr pers, pe nume Mithridates, vine în fugă dintr-o parte şi aruncă o suliţă care-l nimereşte în tâmplă pe Cirus. Din rană ţâşneşte sângele şi Cirus, asurzit, cade la pământ. Calul lui, zburând într-o parte, dispare în întuneric, iar polonicul, plin de sânge, alunecat din şaua armăsarului, este luat de servitorul lui Mithridates.

Răspuns: Nu, nu e în niciun caz aşa! Şi trebuie să se înceapă în cu totul alt fel! Ştiţi ce? Ştergeţi tot ce a fost înainte de asta! Trebuie să începem imediat cu ce e mai interesant. Despre cum Daphnis e cu Lycaenion, iar Chloe cu Pan. Da, chiar cu asta! Aşa că uitaţi, Daphnis făcea şi el un ban noaptea – descărca, la un combinat de prelucrarea cărnii, carcase de vită din vagoane

frigorifice şi deci se întoarce el în cămăruţa sa pe care o împărţea cu studentul la medicină, spre ziuă, când cea născută aşa de devreme abia fusese cuprinsă de Eos cea cu degetele roz. Medicul nu este, dar este Lycaenion. A găsit-o pe sora medicală tânjind în pat şi ochii ei erau umezi de iubire. Părul desfăcut ocupa o jumătate din pat. Iar înainte de asta, am uitat să spun, cu Chloe nu se prea lega: Chloe spunea că părul îi era de culoarea fructelor de mirt, el o învăţase să cânte la nai, iar când ea începea să cânte, el îi lua naiul şi aluneca uşor cu buzele peste toate trestiile, părea că o învaţă, îi corecta greşelile, dar, de fapt, prin intermediul acestui nai o săruta modest pe Chloe – apoi, îmbrăţişaţi, stăteau culcaţi, dar fără a ajunge undeva, din nou se sculau, voiau să mănânce şi beau vin după ce-l amestecau cu lapte. Lycaenion începea să fumeze şi zicea: „Tu, Daphnis, o iubeşti pe Chloe, am aflat eu noaptea de la nimfe. Apărute în vis, mi-au povestit despre lacrimile ei şi ale tale şi mi-au poruncit să te salvez, să te învăţ treburile amoroase. Şi treburile astea nu sunt numai sărutări şi îmbrăţişări şi nici ceea ce fac ţapii şi berbecii. Ţie îţi plac cuvintele, cuvintele pentru tine sunt mai dulci ca sărutările. Dar cuvintele strică totul. Vino aici!” El a vrut să spună ceva, dar ea i-a pus palma peste buze: „Eu ştiu tot!” Când s-a ridicat de pe el, picăturile de spermă curgeau din ea pe burta lui. Le-a adunat în palmă, a început să se ungă cu ele pe piept. A zâmbit: „E cea mai bună cremă!” S-a sculat, s-a îmbrăcat, s-a dus la fereastră, bocănind cumva ciudat pe parchet. A tras draperiile. Abia atunci a observat el că ea are copite de capră. S-a întors, s-a aşezat pe pat după ce şi-a aruncat părul pe spate, stând picior peste picior. Din nou a început să fumeze, dând din copite. A spus, după ce a scos o şuviţă de fum: „Nu sunt deloc ceea ce ai crezut tu. Nu sunt pur şi simplu o fată cu coadă. Eu sunt soră de caritate. Caritatea e fratele meu, iar eu sunt sora lui. Ei, şi

ce dacă am copite? Pur şi simplu nu toate sentimentele tale sunt coapte, unele mai trebuie încă să crească. O să mai iubeşti multe femei, mai multe decât trestiile din naiul tău. Crede-mă, doar sunt mai bătrână decât Cronos şi decât toate secolele lui."

Şi Daphnis va merge mai departe s-o caute pe Chloe a sa, pentru că mănuşa gânditoare este mereu pierdută. În iarnă, mănuşa pierdută se duce mereu acolo, nu ştiu unde, să caute acel lucru pe care nu-l ştiu. Dar în *mlîvo* totul trebuie să fie clar. Uite începutul, uite sfârşitul. Totul e prestabilit de visul profetic. Pentru că nu prorocia este cauza evenimentelor, ci un fel de fugă în Egipt este cauza profeţiei. Dacă, în cele din urmă, ceea ce e prorocit se întoarce în iarnă, înseamnă că o să ne întoarcem. Da, chiar aşa, totul, totul trebuie făcut altfel! Să fie schimbată şi mănuşa, şi istoria! Deşi aşa, înainte de toate sunt eroii. Asta e în iarnă, în dezgheţ, după ce a căzut într-o băltoacă, mănuşa îşi poate permite să devină moale, până ce îngheţul nocturn n-o transformă în oţel. În *mlîvo* nu e loc pentru moliciune! Aici mănuşile îşi iau ţeluri de neatins şi, cu o încăpăţânare inaccesibilă unui muritor, se duc spre el ca acel vânător care se duce după cerbul care a furat soarele. Numai cum poate el să lase în urma sa o urmă înstelată de schiuri? Daphnis trebuie să încerce să atingă imposibilul, să ţină piept singură imperiului binerăului şi să învingă! În iarnă, mănuşile pur şi simplu se caută una pe alta, pentru a se lipi, pentru a fi băgate în acelaşi buzunar, iar aici să pună totul la bătaie! Nu numai că trebuie să o ajute să nască pe o femeie însărcinată, în noapte, în vagonul de metrou blocat, o femeie întâlnită întâmplător, o vagaboandă beată, să taie buricul cu un briceag după ce l-a dezinfectat în vodca din sticla neterminată a femeii, să-l înfăşoare pe noul cetăţean al metroului în haina sa, asta poate oricine, nu, de fapta lui, de precizia lui, de iuţeală, de apăsare, de bagajul de

cunoştinţe, dar, înainte de toate, de dorinţa de a se sacrifica nu de dragul vreunei Chloe, ci de dragul a ceva important, de exemplu, al nemuririi sau de dragul acelui comandant din piaţă, care, deşi mort de sete, nu a băut urina de cal, aşa că uite, de el va depinde ceva extrem de important! De exemplu, acelaşi Constantinopol şi strâmtorile – să fie înapoiate orocilor sau nu? Sau Alaska? Acţiunea, se înţelege, trebuie să aibă loc înainte de război, pentru ca evenimentele, în cele din urmă, să-i atingă pe toţi. Şi Daphnis o să se jertfească, ieşind din lift şi ajungând din întâmplare în epicentrul evenimentelor mondiale, va preîntâmpina un atentat împotriva emisarului englez şi va salva mii de vieţi pe câmpurile unor războaie inutile! Inima iubitoare e mai puternică decât imperiul bineräului! Sau, în cel mai rău caz, el pur şi simplu poate încerca să-şi salveze pielea, lucru care nu e mai puţin uman. Dar asta e acolo, în iarnă, Daphnis poate să o lase pe Chloe a sa şi să fugă peste mări şi ţări, ascuns în spatele unor cutii dintr-un tir, după ce a înghiţit o mulţime de somnifere, înconjurat de sticle de plastic – una pentru a bea, alta pentru a se urina, iar aici, în *mlîvo*, el trebuie să se ducă acolo, nu se ştie unde, şi să găsească ceea ce nu ştiu, pentru a învinge moartea, şi termenul e vineri. Şi neapărat o să găsească, o să vedeţi! Şi încă un lucru la fel de important, ce eroi pot fi cei care nu sunt descrişi? Doar pe păstorul ăsta cu păstoriţa lui poţi aşa de uşor să-i confunzi cu alţi păstori şi păstoriţe! Personajele trebuie introduse astfel încât să poată fi reţinute, nu ca un fel de cocktail-party de iarnă, când sunt prezentaţi imediat cincizeci de oameni, şi apoi în viaţă nu-ţi mai aduci aminte nici de nume, nici de buze! În privinţa înfăţişării lui Daphnis, totul, de fapt, e simplu, uitaţi-vă la mine! Dar Chloe, cum s-o descriu? Mă rog, aşa: imaginaţi-vă un portret al unei femei tinere, pictat de Lorenzo di Credi, Florenţa, 1459/60-1537, ulei pe lemn, la Muzeul

Metropolitan urci nu pe scara principală, ci pe cealaltă, după ce treci prin Evul Mediu, şi acolo trebuie să mergi nu spre Tizian, ci imediat s-o iei la stânga, chiar lângă uşa care duce la primul etaj, aveţi grijă, e uşor să n-o observaţi şi să treceţi pe lângă ea. Asta este portretul ei exact, doar bustul. Ea e înfăţişată în negru, stă pe jumătate întoarsă şi are pe deget un inel care, în mod evident, va trebui să joace un rol important, din moment ce a apărut deja de două ori în povestea asta. Şi încă ceva foarte important: în cazul unui număr aşa de mare de personaje, trebuie imediat să se lase să se înţeleagă care dintre ele e cel mai important, pentru a nu fi nicio încurcătură, ca nimeni să nu creadă că e un cuvânt. Uite-o pe Chloe. Dar ea nu e pur şi simplu una oarecare, cine spune că nu poţi ţine răul în tine – din cauza asta se face cancerul, de aceea trebuie să scapi de el, să-l dai mai departe, şi nu numai cea care, în mlaştină, a cules imortele, a împletit din ele colivii pentru cicade şi adesea, când făcea asta, uita de oile sale. Nu! Este chiar cea căreia i se iţeau sfârcurile ca nişte agrişe şi care, în cafenea, îşi scobea pe neobservate murdăria de sub unghii şi o punea în îngheţată. Doar ea a strigat că nu are creier, dar are uter şi de aceea vrea să facă un copil din iubire. Mai bine zis, o să strige mai apoi, când o să i se pună pe mână o altă istorie, deocamdată Chloe spune aşa: cred în Dumnezeu numai cei care trăiesc ziua de mâine, dar eu trăiesc numai acum. Eu nu mă căiesc deloc că am ales un asemenea drum, el m-a făcut independentă şi puternică. Şi *mlîvo* va face minuni din Chloe! Dacă, în iarnă, ea nu e frumoasă, aici este şi mai puţin frumoasă, urăşte cu şi mai multă furie şi iubeşte şi mai pătimaş. Dacă acolo e neînsemnată, atunci aici e şi mai neînsemnată, şi vrea şi mai mult să fie iubită, şi în *mlîvo* singurătatea e şi mai insuportabilă decât în iarnă. Şi ea nu e deloc obligată faţă de cineva să fie ideală – mănuşile ireproşabile sunt plicticoase.

Când lucra la coafor pentru dudui bogate, poate că era supărată pe viaţă şi credea că ea, aşa de tânără şi de trecătoare, ea trebuie să aibă tot, nu proastele astea grase. De fapt, dacă obiectul invidiei este una tânără şi frumoasă, emoţiile sunt şi mai puternice. Şi cine nu poate, în adâncul sufletului, s-o înţeleagă pe sărmana Chloe? Ea, lăsând-o pentru o vreme pe clientă şi trecând pe lângă haina scumpă din blană ce atârna în cuier, pe umeraş, trăgea pe neobservate peste ea cu briciul. Nimeni n-a bănuit-o niciodată. Dar gata cu toate aceste poveşti de gară! Păi ea se delecta cu rolul pe care şi-l imaginase, îl interpreta cu mare plăcere: un orfan, un îngeraş care a ajuns la groapa de gunoi a vieţii. Legenda: a venit să dea la facultate, a fost jefuită, violată. Pe machiajul frumos – doar este machieuză cu diplomă – se pune fard. Puţin albastru pe sub ochi, pentru a arăta o oboseală uşoară, însă fără a dăuna frumuseţii şi atractivităţii. Pe sub manichiura ireproşabilă se vede puţin doliu. Buzele umflate trebuie uşor albite cu fond de ten. O dezordine uşoară, deloc supărătoare, a hainelor, în locul cel mai vizibil – pe umărul mic, fragil – cusătura mânecii e ruptă, prin crăpătură se vede o vânătaie. În iarnă, Chloe de fiecare dată se căsătoreşte cu un sticlete în mână, iar în *mlîvo* ea tinde spre ceva imposibil. Daphnis trebuie să găsească până vineri taina nemuririi, iar ea va fi a lui Daphnis. Şi de fiecare dată când crede că îl îmbrăţişează pe iubitul, dragul, unicul, micul ei sforăitor, Daphnis, se trezeşte în braţe cu Pan, care o iubeşte pe Pythia, o iubeşte şi pe Syrinx şi se leagă mereu de diadele din pădure, le ţine calea nimfelor. Odată, când Chloe păştea turma, juca şi cânta, Pan, apărut în faţa ei ca Daphnis, a început s-o ispitească, împingând-o spre ce dorea el, şi i-a promis pentru asta că toate caprele vor făta deodată câte doi iezi, ea i-a dat, iar el, după ce a primit ce-a vrut, a început să se ridice de pe podea şi să sară prin cameră, ca în ring, făcând mişcări de

box îndreptate spre un adversar invizibil. Umerii şi pieptul străluceau de sudoare, ca o armură. Deasupra canapelei, într-un cui, erau agăţate nişte mănuşi, iar în dulap, în spatele geamului, se aflau cupele câştigate. „Daphnis, îl cheamă ea, iubitul meu!” Dar Pan îi spune: „De ce nu ai spus, proasto, că e pentru prima dată?” Când Chloe şi-a dat seama de înşelăciune, a spus sec: „Dă-mi mănuşile!” Pan, zâmbind de furia ei, o ajută pe Chloe să şi le pună, uriaşe, grele, ca nişte perne rotunde ale unei canapele de piele. Ridică palma: „Dă-i!” Chloe loveşte deodată nu în palmă, ci pe faţă, şi încă o dată, încă o dată, cu toată puterea, disperată, cu furie. Pan, năucit, se dă înapoi, pipăindu-şi nasul cu degetele, apoi începe să râdă: „Ei, ca să vezi!” Începe să se ferească din faţa loviturilor ei, să sari prin ringul din cameră, făcând o fentă când la stânga, când la dreapta, pocnind-o peste fund. Strigă: „Dă-i, Lionka, arde-o!” Ea se enervează că nu mai poate să-i dea în faţă. Din întâmplare, ea loveşte un pahar de pe masă. Dă intenţionat jos vaza de pe televizor. Apoi începe să spargă geamurile dulapului şi cupele. Pan o doboară cu o lovitură în maxilar. Ea se târăşte până acasă plânsă, cu mâna la falcă. A pus zăpadă la falcă. Din cerul cenuşiu cădea ceva uşor, luminos. Pe drum a mai intrat şi într-un magazin, să cumpere lapte pentru pisică. Chloe avea o mâţă căreia îi plăceau musafirii şi stătea numai în braţele lor. Şi acum, când nu era nimeni acasă, pisica a sărit pe pervaz, s-a instalat pe ferestruica deschisă şi prindea fulgii de zăpadă cu lăbuţa. Apoi ea a căscat şi nimeni nu a văzut ce gât mare şi vălurit are pisica. Doar atrage tot ce e nevăzut. Şi, când povestim despre mănuşă, trebuie să ştim ce este vizibil şi ce este invizibil. Despre aceste lucruri invizibile trebuie să povestim. Fără s-o vezi pe Chloe, să ştii despre ea tot, şi lucrurile cele mai neînsemnate, chiar când se duce după apă la Tunguska şi ia cu ea toporul, pentru a sparge

gheaţa din copcă. Şi, pentru a nu se duce tot mereu, Chloe şi mama ţin la rece, în tindă, bucăţi de gheaţă într-un sac de zahăr tos cubanez, apoi umplu cu ele un butoi dintr-un colţ al bucătăriei, unde se topesc în voie. Iar la scurtă vreme după ce încep să se topească, nu mai poţi ieşi nicăieri fără apărătoarea de ţânţari. Îşi pun pufoaicele, se ung cu solidol. Dacă te duci în pădure, de la răspântie se aude bâzâitul puternic, monoton. În zilele cu vânt, norii de ţânţari sunt duşi spre orăşel. Se lipesc de pereţi, de parcă le-a crescut o blană caselor. De trei, patru ori pe vară trebuie să facă nişte afumătoare: într-un lighean găurit se dă foc la scoarţă uscată, şipci, se lasă să se aprindă, apoi se pun deasupra muşchi şi crengi verzi de brad, răşinoase. Iese un fum greu, înţepător. Şi, oricum, până la căderea gerului sunt mâncaţi o mulţime de ţânţari cu lingura. Dar pe cine interesează, fiţi bun şi spuneţi-mi, casele astea amărâte? Să lăsăm iernii ciuma şi lipsa de iubire! Nu, trebuie să mutăm acţiunea undeva la sud, care, aşa cum se ştie, atenuează gândurile, dar ascute sentimentele. Vedeţi cum pulsează apusul pe uşa rotativă de sticlă a hotelului scump de pe malul Pontului Euxin, ceea ce înseamnă, pentru cei mai puţin culţi, marea ospitalieră? Doar e mai plăcut să suferi pentru erou într-un oraş care a fost cândva al doilea după Atena, nu degeaba scria Strabon că în Dioscuria comerţul se desfăşura prin intermediul a trei sute de interpreţi. Şi cum se poate fără fotograful de pe plajă – în pantaloni scurţi şi cu sombrero, cu o maimuţică pe umeri, cu un crocodil galben, gonflabil, la subsuoară? Sau să plecăm la bazarul din Damasc, unde sunt vânduţi băieţi aproape pe degeaba şi sunt învăţaţi de toate, chiar, după dorinţă, sunt şi castraţi. Sezon mort în Creta – mandarinele şi portocalele sunt căzute pe sub copaci în parcuri, dar nu sunt gustoase. Şi ni se pare ciudat că progeniturile ciclopilor şi cicadelor sunt insulele. Ploile nu prea trag acolo. Şi dacă

termenul e într-adevăr vineri, atunci ce să mai întârziem! La drum! Unde vezi cu ochii! Trebuie găsit ceva împotriva morţii, măcar o amuletă, măcar un descântec. Cuvinte magice. Le spui şi nu-ţi mai este deloc teamă de nicio moarte. Daphnis o să iasă din casă, iar în curte totul e alb, alb din cauza zăpezii căzute peste noapte. Tramvaiele s-au oprit, trenurile circulă cu întârziere. Cade o zăpadă deasă, încet, de anul trecut. Un bloc uriaş, nou construit, parcă se ridică în zăpadă ca un zepelin. Când va trece pe lângă gineceu, cineva va bate în sticlă. Daphnis o să se oprească, o să se uite. Dar e Lycaenion care face cu mâna, îl cheamă pe ferestruică, cică, vino repede aici, o să-ţi spun ceva foarte important. Daphnis dă din cap: „Nu am timp!" Lycaenion desface ferestrele lipite pentru iarnă, după ce le smulge cu zgomot. O să strige: „E imposibil să-i dai fiecărei orbite câte un ochi, fiecărui craniu câte un om! Dar eu am un secret! Vino aici!" Iese pe geam, îşi aruncă coada pe fereastră ca pe o frânghie. „Ei, ce mai pierzi timpul?" Pentru mai multă rezistenţă, se sprijină cu mâinile de pervaz. „Prinde, urcă-te, iubitul meu, unicul meu, micul meu sforăitor!" Daphnis fuge mai departe, fără să se oprească, şi va fugi până ce după zăpadă o să apară iarba verde şi tot ce e ascuns o să fie vizibil. Dar Daphnis va continua să meargă şi să meargă. Umbra frunzişului face panglica drumului mătăsoasă. Se zăreşte un lăstun. Un melc se ia la întrecere cu umbra sa. Apa îşi duce veacul într-o băltoacă. O pietricică a intrat în sanda. Un stejar cu multe mâini. Amurgul e păstos. O colibă. Se poate ascunde în fân, pentru a înnopta. Face o gaură mică, cât un bănuţ. Daphnis se întinde cu capul într-acolo de unde a venit, iar cu picioarele în poteca înstelată. Noaptea te mănâncă ţânţarii. Somnul e asudat şi neliniştit. Daphnis se întoarce toată noaptea de pe o parte pe alta şi dimineaţă se va trezi cu picioarele într-acolo de unde a venit şi

cu capul acolo unde soarele încă îl mai trage după el pe cerbul încăpăţânat. Daphnis o să se scoale şi o să plece mai departe, minunându-se de peisajul întors pe dos. Cu cât va fi mai aproape de oraşul natal, cu atât mai mare va fi uimirea lui. Deja se văd fleşele, cupolele, acoperişurile, când pe lângă Daphnis, dinspre oraş, trece în fugă un om cu capul însângerat, el va avea ceva strâns în pumn. Daphnis îşi va spune: „E pur şi simplu uimitor, ce seamănă oraşul acesta cu al meu!” Şi va grăbi pasul. Iar în oraş, între timp, cât timp Daphnis lipsise, se întâmplaseră următoarele. Venise vara. Doi pietrari oroci lucrau la un tungus şi, cât timp acela se duse la capişte, începuse să plouă. În ploaie devin vizibile acele aţe care se întind de la copacii de sus la copacii de jos, de la iarba de sus la iarba de jos, de la oamenii de sus la umbre. Dar cum stăpânul nu era, în cămara din beci orocii au văzut multe vase de argint şi de aur şi au vrut să le fure. Aşa au şi făcut. S-au băgat în beci şi au luat tot ce au găsit acolo din argint şi aur. Atunci unul dintre ei, cel care intrase primul, şi-a spus: „Dar de ce să împart eu prada, dacă pot să iau singur tot?” După ce s-a gândit aşa, s-a apropiat de tovarăşul său tocmai când acela ieşea din beci prin trapa îngustă şi l-a lovit aşa de tare cu un ciocan în cap, că acela a căzut mort. Orociul a luat toată prada şi dus a fost. Imediat ce s-a terminat ploaia şi pe râu se ridica un abur din nisip, stăpânul s-a întors şi a văzut că în beci era un cadavru. Sărmanul tungus a început să tremure de groază. Ce să facă? Mai întâi, a vrut să ia cadavrul pe ascuns, să nu ştie nimeni, pentru că se temea foarte tare de răzbunarea orocilor. Dar criminalul, după ce a ascuns argintul şi aurul, deja alerga pe străzi şi striga: „Tunguşii au tăiat un oroci! Veniţi toţi repede aici! Tunguşii au tăiat un oroci!” Imediat mulţimea furioasă s-a pornit din toate părţile spre malul Tunguskăi, unde, în căsuţe amărâte, se adunaseră durerea şi speranţa, şi era rost să se facă

vărsare de sânge. Tunguşii l-au scos pe targă pe şaman. Mulţimea, la vederea bătrânului, a amuţit. „Ce vreţi să faceţi, nefericiţilor?”, a zis el cu o voce slabă, dar se auzea fiecare cuvânt, până şi râul îşi ţinea suflarea. „Din cauza unui mort să-i omorâţi pe vii? Ei, a murit, a murit. Nu e mare lucru. Cum de moartea cuiva poate să fie o surpriză? Viaţa este o coardă, iar moartea este aerul. Fără aer coarda nu poate să răsune. Şi apoi, el nu s-a dus de tot, ci numai s-a desprins. Iar că nu e tungus criminalul, asta e de înţeles. Dar voi, văd, aveţi nevoie de nişte dovezi. O să le primiţi imediat! În casă lucrau doi pietrari oroci. Cât timp a plouat, au intrat în beci. Când ploaia s-a terminat, firul de aţă care-l lega pe unul dintre ei de cer s-a rupt. Asta e tot. Şi acum cel omorât o să ne arate singur cine e ucigaşul lui. Aduceţi-l pe mort!” Aşa s-a şi făcut, l-au adus pe orociul cu capul spart şi l-au pus la picioarele şamanului. Mulţimea s-a tras înapoi. Bătrânul s-a uitat în jur, a văzut-o în rândurile din spate ale orocilor pe Chloe. I-a făcut semn cu mâna, să vină. Mulţimea s-a tras la o parte. Chloe, privind speriată în jur, a venit în faţă. Era nervoasă şi tot timpul, cu buza de jos umflată, îşi tot sufla părul ce-i cădea în ochi. Bătrânul a întins mâna cu palma în sus, parcă aşteptând ca ea să pună ceva acolo. Chloe, fără să priceapă nimic, s-a uitat în jur, ridicând din umeri şi zâmbind tulburată. Bătrânul a spus: „Inelul!” Ea: „Care inel?” El: „Chiar acela, altfel de ce ar fi apărut în istoria asta? Chiar acesta este amuleta căutată!” Chloe a încercat să-şi scoată inelul, dar, de spaimă, nu ieşea deloc de pe deget. A început ea să-şi umezească pielea de pe deget cu limba. În cele din urmă inelul a alunecat, bătrânul l-a pus în palma mortului şi i-a strâns aceluia degetele. Mulţimea îşi ţinea răsuflarea. Mortul a înviat. Mulţimea a scos un strigăt de mirare. Mortul s-a ridicat şi a început să-şi caute criminalul. Imediat l-a văzut cum se ascundea în spatele altora şi a început să strige:

„Tu eşti ucigaşul meu!” Mulţimea, uimită, s-a aruncat ţipând spre răufăcător, pentru a-l sfâşia, iar mortul, folosindu-se de agitaţia generală, a dispărut pe neobservate. Şi trece Daphnis pe străzi şi totul i se pare cunoscut, numai podurile au devenit mai scunde – apa se ridicase după ploaie. Deodată vede gineceul. Era identic. De la fereastră iese din nou aceeaşi Lycaenion. Se urcă cineva la ea, cățărându-se pe coadă. Totul e la fel, dar cumva altfel. Ca şi cum toţi ar fi fost schimbaţi. Deodată lui Daphnis îi trece prin minte că poate pur şi simplu s-a răsucit în somn şi acum a venit în oraşul său. Se duce acasă la Chloe. Casa pare a fi la fel. Şi mirosurile din scară sunt la fel. Aceeaşi sonerie. Deschide Chloe – la fel, numai că e cumva străină. Întreabă: „Pe cine căutaţi?” Daphnis remarcă: în cuierul din hol e o manta de gabor, cu epoleţi. Nu ştie ce să spună. Din bucătărie se aude o voce de bărbat: „Cine e? Ce vrea?” Chloe îi răspunde peste umăr: „Nu ştiu, tot un cerşetor!” Vocea: „Dă-i una peste ceafă, o să-i piară cheful de cerşit!” Daphnis şopteşte în cele din urmă cu buzele uscate: „Oare nu mă recunoşti?” Chloe: „Nu.” Daphnis: „Dar sunt Daphnis al tău!” Chloe: „Aţi înnebunit? Daphnis este ursitul meu, uitaţi-l, se află în bucătărie, mă cheamă la masă. L-am căutat multă vreme, toată viaţa, şi l-am găsit în cele din urmă. Ne pregătim să ne căsătorim, aşa a fost în visul prevestitor, e adevărat, într-o cu totul altă istorie.” Daphnis: „Dar noi suntem în istoria asta! Şi eu până vineri trebuie să găsesc un remediu împotriva morţii. Uite, m-am gândit, poate o fi inelul acesta? Ei, mai ţii minte, cel despre care ai povestit tu, ceva despre ziua lungă.” Chloe îşi ascunde mâna la spate şi zice: „Astea sunt numai prostii, nemurirea începe la femei între picioare.” Şi închide uşa. Apropo, ne întrebăm, de ce aşa de mare abundenţă de oameni inutili, care tot apar? Istoria e mică, nu ajunge pentru toţi. Cineva poate contesta: mănuşile principale nu se pot descurca fără aceşti chelneri,

vânzători de ziare, portari, bătăi la hotel, fotografi pe plajă, voci din bucătării şi mantale de gabori. Aşa că trebuie să-i lăsăm să spună „Masa e servită!” Restul ce rost are? De exemplu, acest fotograf căruia îi străluceşte aurul din gură. Cine are nevoie de el? De ce trebuie să ştim de aşteptarea lui înfricoşată în toţi aceşti ani, că dacă deodată se va auzi soneria la uşă şi în prag o să-şi facă apariţia fiica lui pe care nu a văzut-o niciodată, deja adultă – tot timpul calculase câţi ani are ea. De ce să ştim că el a vrut odată să fotografieze nişte mere, ca Man Ray, dar nu i-a ieşit nimic? Când încă avea soţie, şi-o imagina pe chiriaşa care fusese la ei, la casa de vacanţă, vara trecută, o vede din nou cu ochii închişi cum îşi scoate chiloţeii căzuţi, mai întâi un picior, apoi celălalt, cum fesele ei tari se întăresc la atingere şi se strâng aşa de tare, că nu poate pătrunde nici vârful limbii, cum face pipi în faţa lui – şuvoiul iese cu întrerupere, nisipul se umezeşte şi se întăreşte imediat. Soţia fotografului ştie de mult că soţul o înşală – uneori noaptea, sprijinită într-un cot, îl adulmecă şi simte un parfum străin, totuşi s-a împăcat cu poziţia de femeie jignită, dar înţeleaptă. Pe perete este fotografia fratelui ei mai mic – militar, erou, a murit în timp ce-şi îndeplinea obligaţiile de serviciu, dar, de fapt, murise înecat în voma sa, într-un şanţ. Alături e fotografia tripleţilor făcuţi de sora ei. Din spatele gardului se aude discuţia vecinei lor, o azeră, cu poştaşul, ea vorbeşte prost ruseşte – voia să spună „mai mult de o lună”, dar a ieşit „un astru şi puţin”. Vara mereu închiriau camerele celor veniţi la staţiune – un chiriaş, docent din Kursk, făcea un dicţionar, se tăiase într-o sticlă spartă pe mal, s-a dus cu autobuzul la spital, autobuzul a făcut un accident – a rămas înţepenit la o trecere de cale ferată, iar mai apoi listele acestea cu coloane de cuvinte erau pe borcanele de dulceaţă – soţia nu punea capace, ci, ca în vechime, le acoperea cu hârtie şi le lega cu

sfoară. Odată a închiriat toată casa un sculptor, lucra în grădină, şi deodată a început să plouă. Sculptorul striga: „Ajutaţi-mă, bustul, bustul din grădină, trebuie să-l ducem pe terasă!” L-au tras amândoi, el a alunecat, bustul s-a spart în bucăţele. Fiul are o minte de matematician – vreo cifră întâmplătoare, de exemplu, numărul maşinii – pentru el e 19 la cub. Nu se ştie de ce îşi aduce aminte că în copilărie venise la ei în vizită un unchi, fratele mamei, şi nu se scălda niciodată cu ei, nici nu-şi schimba tricourile de faţă cu altcineva, iar la duş, pe o crăpătură, a reuşit să vadă de ce – avea două perechi de sfârcuri. Era gras şi sânii de sus erau aproape ca de femeie, iar cei de jos erau ca nişte pete mai mici. De pe terasă mereu se vede apusul. Odată un nor a fost străpuns de o rază ca o vâslă. Iar casa o cumpărase fotograful de la văduva unui veterinar moscovit – acela, la pensie, se stabilise la mare, închiria camerele de la parter şi adora să le povestească seara chiriaşilor ce animale tratase el la vremea lui: înainte de război erau numai cai, apoi porci pe lângă cantine, iepuri. În timpul războiului, din nou cai. După război – purcei, vaci, capre, găini. Animalele erau ţinute pe Arbat, pe strada Gorkogo – în curţi, în poduri, în băi. În marea nebunie a anilor ’52-’53 – câini. Pentru festivalul tineretului şi studenţilor din ’57 – porumbei, lebede, raţe de pe iazuri. Apoi tot mai mulţi câini şi pisici. Când citea ziarele, bătrânul veterinar se bucura de catastrofe, ca Blok de dispariţia Titanicului, fiindcă mai exista oceanul. Şi nimeni nu avea nevoie de toate astea: nici veterinarul, care murise încă din timpul Olimpiadei, nici el însuşi, cu crocodilul său galben la subsuoară, hoinărind pe mal, – pietrişul de sub picioare scârţâie şi alunecă, nici fiul lui matematician, care se îndrăgostise de o fată de familie bună, studentă la un institut de fizică şi tehnică, inteligentă, dar surdă. Îi şopteşte la ureche cuvinte de dragoste, şi ea: „Ce?” Când a primit

primul aparat auditiv, doctorul a spus că dacă poartă părul lung, aparatul n-o să se vadă. Totul este de prisos. Mai ales că după aceea a venit războiul şi casa a ars, iar fotograful şi toţi ceilalţi deja au murit sau vor muri. Şi atunci de ce să povestim despre ei? Trebuia ca de la început să-l eliminăm pe fotograful ăsta cu plaja lui care de dimineaţă se zgribuleşte, liniştită, fiindcă se aude că, undeva, în munţi, se strigă ceva ininteligibil, de felul: „Thalassa! Thalassa!” Din cauza unora ca el, care apar doi paşi pe partea asta şi continuă pe cealaltă, ca în cerul lui Moebius, lumea se ramifică la infinit, creşte ca un bulgăre din zăpada de anul trecut, îndepărtând atacul tâlharilor. De aceea în visul prevestitor nu se suflă nicio vorbuliţă despre ei. Deşi, la drept vorbind, şi visele prevestitoare nu trebuie crezute până la capăt. Pentru că, atunci când visezi ceva prevestitor, lucrul cel mai important este să te trezeşti la timp. Ca să nu mai fie nimic. Să te trezeşti nunta mănuşilor. Chloe îşi rupe un toc – semn rău – şi o să plângă tot timpul când, în faţa analoghionului, preotul o va pune să se veselească precum Rebeca. Corul va cânta prelung un psalm din David: „O să-i vezi pe fiii fiilor tăi! Pace lui Israel!” Dar Daphnis, transpirat în costumul incomod, cu o senzaţie neplăcută pe degetele murdare de la lumânare, îşi va spune: „Ce treabă are aici Israel?” Dar mai apoi vor fi atacaţi de tâlhari.

Întrebare: Când, după un leşin îndelungat, Cirus îşi vine în sfârşit în fire, câţiva eunuci care se află alături vor să-l urce pe un alt cal şi să-l ducă într-un loc sigur. Dar el nu mai are putere să se ţină în şa şi eunucii îl duc aşa, ţinându-l dintr-o parte şi din alta. Picioarele i se taie, capul îi cade în piept, totuşi este convins că a învins, auzind cum cei ce fug îi spun împărat şi-l imploră să-i cruţe. Între timp, câţiva amărâţi din Caunus – sărmani care vin în urma armatei împăratului, îndeplinind cea mai neagră şi mai murdară muncă, se alătură şi ei din

întâmplare însoţitorilor lui Cirus, considerând că sunt de-ai lor. Doar atunci, după ce văd pelerinele roşii de deasupra armurilor, îşi dau seama că în faţa lor sunt duşmanii, pentru că luptătorii împăratului au pelerine albe. Atunci unul dintre ei, după ce aruncă din spate o suliţă spre Cirus, îi taie o venă de sub genunchi. Prăbuşit la pământ, Cirus se loveşte cu tâmpla rănită de o piatră şi-şi dă duhul. Când a aflat de moartea fratelui său, Artaxerxes, înconjurat de curteni şi luptători cu făclii în mâini, coboară de pe colină şi se apropie de Cirus cel mort. După obiceiul persan, trupului i se taie capul şi mâna dreaptă. Împăratul porunceşte să i se dea capul fratelui. După ce-l apucă de părul des şi lung, luminat puternic de numeroasele torţe, Artaxerxes îl arată tuturor.

Răspuns: Până vineri nu mai rămăsese prea mult timp, trebuia făcut ceva repede. Stăteam la bucătărie, ne ţineam de mâini şi tăceam. Ea se uita pe fereastră. Deodată a spus: „E deja decembrie, dar zăpadă tot nu e.” Iar mai apoi... Dar dumneavoastră nu mă ascultaţi deloc!

Întrebare: După bătălie, împăratul, dorind ca toţi să vorbească şi să creadă că şi-a ucis fratele cu mâinile sale, i-a trimis daruri lui Mithridates, cel care-l lovise pe Cirus cu o suliţă în tâmplă, şi a poruncit să i se spună: „Împăratul te răsplăteşte cu aceste daruri pentru că ai găsit şi ai adus polonicul lui Cirus”, la care Mithridates, după ce a tăcut, şi-a ascuns supărarea, că doar lui i se cuvenea onoarea victoriei, şi aici era vorba de nu ştiu ce polonic! Şi a fost el invitat la un banchet şi a venit în straie scumpe şi cu podoabe de aur dăruite de împărat. După ce a mâncat, turnându-i vin, cel mai important eunuc al împăratesei-mamă, Parisatida, a spus: „Ce veşminte frumoase, Mithridates, ţi-a dăruit împăratul, ce coliere şi brăţări, şi ce sabie scumpă! Explică-mi, prietene, oare într-adevăr e o faptă aşa de măreaţă să iei şi să aduci polonicul căzut de la şaua calului?” Fără să se controleze,

Mithridates, căruia vinul oricum îi dezlegase limba, a răspuns: „Puteţi să flecăriţi cât doriţi despre nu ştiu ce polonice, eu vă spun: Cirus a fost omorât cu mâna asta! Am ţintit în ochi, am greşit puţin, dar am străpuns tâmpla dintr-o parte în cealaltă. De la rana asta a şi murit.” Toţi ceilalţi, când au văzut necazul şi sfârşitul nefericit ale lui Mithridates, şi-au lăsat ochii în jos, numai stăpânul casei a găsit ce să spună: „Prietene Mithridates, hai mai bine să bem şi să mâncăm, plecându-ne în faţa geniului împăratului, iar cuvintele care depăşesc înţelegerea noastră mai bine să le lăsăm.” Eunucul i-a transmis Parisatidei această discuţie, iar ea lui Artaxerxes. Împăratul era furios de nu se poate. Şi atunci a poruncit să fie omorât Mithridates prin tortura cu albiile. Au luat două albii lipite bine una de alta şi într-una dintre ele a fost pus cu faţa în sus nefericitul viteaz slobod la gură, iar deasupra au pus cealaltă albie, aşa că rămăseseră afară capul şi picioarele, iar tot trupul era înăuntru. Apoi lui Mithridates i s-a dat să mănânce, el a refuzat, dar i s-a înfipt un ac în ochi şi aşa a fost obligat să înghită. Când a mâncat, în gură i s-a turnat lapte amestecat cu miere, şi cu acelaşi amestec a fost uns pe faţă. Albia era învârtită tot timpul astfel încât soarele să bată mereu în ochii celui torturat şi o mulţime incredibilă de muşte i se lipea de faţă. Dar pentru că el făcuse tot ce face invariabil orice om oare mănâncă şi bea, în necurăţeniile ce putrezeau în scurtă vreme au început să se facă viermi care pătrundeau în intestine şi se apucau să roadă trupul viu. Şi aşa s-a chinuit Mithridates şaptesprezece zile, pentru că el există şi nu mai poţi să-l faci inexistent. Şi nicicum nu poţi să iei înapoi suliţa aruncată.

Răspuns: În acea ultimă noapte ne-am iubit aşa de tare, cum nu mai făcuserăm niciodată. Am uitat de tot pentru o oră sau două, iar când m-am trezit deja se luminase şi afară totul era acoperit de zăpadă. M-am sculat încet, să n-o trezesc şi pe ea.

M-am îmbrăcat, mi-am pus paltonul, căciula. Am aruncat o privire în dormitor. Un picior îi ieşise de sub plapumă. Pe călcâi era o cicatrice – cândva, în copilărie, sărise într-o greblă. A tras cu grijă după el uşa de la intrare, a coborât. A băgat, din obişnuinţă, degetul în cutia poştală. Uşa scării s-a trântit în spatele lui. Toată curtea era albă şi zăpada tot mai cădea. Proaspătă, matinală. Cineva o dădea cu un făraş galben, transformând-o într-un nămete. Din cauza zăpezii viscolite nu circulau tramvaiele. Oamenii se duceau în şir indian spre metrou, prin locul viran – deja se făcuse o potecuţă. Totul se ascunsese sub zăpadă, şi părculeţul copiilor, şi ghena de gunoi. Şi din nou începu să ningă aşa de tare, că într-o clipită strada dispăru de tot în ninsoare. Alb. Tăcere. Iarnă.

Dau examen de admitere la gimnaziul „Bilinski" de pe Prospektul Taganrogski, în casa Hahladjaev. Clădirea aceasta există şi acum – e un celebru magazin de încălţăminte cunoscut tuturor locuitorilor Rostovului.

La examenul de admitere, după ce am turuit în faţa părintelui *Tatăl nostru*, de emoţie fac o reverenţă, în loc de o plecăciune adâncă.

Gimnaziul începe, la drept vorbind, cu magazinul de papetărie al lui Iosif Pokornîi de pe Sadovaia. E suficient să spui: „Bilinski, clasa întâi", că mi se şi face pachetul în care sunt toate manualele, caietele, acuarelele, pensule de mărimi potrivite, tocuri, gume, penarul. Dorind să demonstreze cât de moale e părul de veveriţă, vânzătorul îmi trece pensula peste obraz.

De dimineaţă mama mă piaptănă şi îmi împleteşte codiţele aşa de strâns, că-mi trage pielea de nu mai pot să deschid gura, iar ochii îmi devin piezişi, ca la chinezi. Mă trimite la gimnaziu cu surorile, mă sărută, îmi îndreaptă codiţele şi şorţuleţul, ne dă la fiecare câte cincisprezece copeici pentru prânz. De pe drum cheltuim banii

pe dulciuri – dropsuri sau o bucată de halva de la vânzătorii ambulanţi, ei în mod special aleg locuri în apropierea şcolilor.

La intrare e un portar cu galoane. Bătrânul dă şi ia paltoanele profesorilor, sună la începutul şi la sfârşitul lecţiei, privind la ceasul mare, o pendulă, din vestibul. În timpul liber stă în colţul său cu o carte în mână – se spune despre el că e tolstoian, nu mănâncă nici carne şi că, după ce a citit *Holstomer*, şi-a lăsat moştenire scheletul cabinetului de anatomie al gimnaziului.

Nu putem să întârziem – la opt şi jumătate se închide garderoba, iar în clasă nu putem veni cu paltoanele. Ţin minte chiar numărul meu de la garderobă – 134. Acelaşi număr e şi în interiorul galoşilor – pe căptuşeala zmeurie, din catifea.

Dar de ce îl mai ţin minte? Cine are nevoie să ştie despre un număr care nu mai există, de la o garderobă care nu mai există nici ea? Niciodată nu voi mai putea agăţa în acel cârlig paltonul pe care îl purtaseră înainte surorile mele. Nici vreodată iarna, după lecţii, nu am să mai pot coborî la garderobă şi nu am să-mi mai pot trage pantalonii groşi, pe care îi uram aşa de tare, pe sub rochiţa de uniformă, nu am să-mi mai pot lega gluga înainte de a pleca acasă. Şi nici casa nu mai există. Şi, de fapt, nu mai există nimic din ce a fost legat cu mine. Nimeni şi nimic.

Dar poate că există. Iat-o în faţa ochilor mei, e sala de spectacole de la etaj, în care reflexia din ferestre poate şerpui aşa de frumos pe parchet. Fiecare dimineaţă începe cu rugăciunea colectivă. Profesorul de canto, Iuli Pavlovici Ferrari, ne dă notele la pian – sol şi si pentru cântatul pe două voci, „Împăratule ceresc”, „Mântuieşte-i, Doamne, pe oamenii tăi”, „Fecioară maică a Domnului”. Dragul şi bunul Iuli Pavlovici! Încă din prima zi îmi remarcă vocea, mă roagă să rămân după lecţii. O să iau parte la toate spectacolele pentru copii şi la concerte.

Tot ce am cumpărat de la magazin pentru lecţii se dovedeşte insuficient. Din fericire, am surori cu experienţă care mă învaţă că, în afară de manuale şi caiete, o gimnazistă care se respectă trebuie să aibă un album pentru versuri şi desene, că sugativa roz, pusă în caiet, este un semn de lipsă de gust şi aproape de sărăcie, că trebuie să cumpăr sugativă de altă culoare şi s-o lipesc de caiete cu panglici cu funde bogate. În clasă am dreptul deplin de a mă uita cu dispreţ, pieziş, la fetele cu sugative amărâte, roz. Aşa mă port şi cu colega mea de bancă, o fetiţă cu un nas de raţă şi cu bucle aurii. Odată a declamat aşa de expresiv fabula lui Krîlov *Doi câini*: „Juju, bichonul creţ...", că, din cauza buclelor ei, pe ascuns toţi încep să-i spună Juju. Ţin minte că îi dăruiesc cu dispreţ sugativă „cum se cade să ai" şi că ea începe, din cauza asta, să plângă amar.

Dar acum, după tot ce a fost, mi se pare minunat, pur şi simplu de poveste, că nişte sugative idioate puteau să otrăvească aşa de tare viaţa!

Juju învaţă gratuit, pentru că e săracă. Toţi ştiu despre ea că o creşte o mamă singură, care în tinereţe a fost guvernantă pe la diferite familii.

Sunt prietenă cu Mila, căreia toţi îi spun Mişka. Îmi place pentru că este neastâmpărată. Mişka vrea să fie căpitan de vapor sau cercetător în Africa şi la biserică se închină numai pentru cei ce plutesc şi călătoresc. Îmi place totul la ea, până şi rigla pătată de cerneală. La toaletă, lângă lavoare, sus, sub tavan, pe o grindă, se află un prosop lung, cusut la capete, trebuie să tragi de el pentru a te şterge: Mişka, prinzându-se de el, se leagănă, de parcă face nişte paşi de uriaş. Probabil cântărea cât un fulg, pentru că grinda nu s-a rupt.

În pauză, în sala de concerte, alerg după Mişka, parchetul e alunecos ca un patinoar. După ce mă lovesc de pianul care se află într-un colţ, îmi pierd cunoştinţa şi-mi vin în fire numai în

cabinetul directoarei gimnaziului – Zinaida Gheorghievna Şiriaeva. Ea-mi freacă tâmplele cu ceva cu miros respingător, drept pentru care e imposibil să nu-mi vin în fire. Toţi se tem de directoare. Buzele ei subţiri mă sărută. Ea o să moară de holeră în anul 1920.

Relaţiile din clasă sunt complicate. Îi scriu un bilet Nataşei Martianova, pe care toată lumea o iubeşte şi-i spune Tala: „Dragă Talocika, hai să fim prietene.” Ca răspuns, uimire: oare eu nu ştiu că e prietenă cu Tusia? O urăsc pe Tusia. Ea e fricoasă şi mai e şi foarte obraznică. E mioapă, nu vede nimic din banca întâi. Pe atunci ochelarii erau o raritate şi ea se temea de ironii. Numai după indicaţiile insistente ale conducerii gimnaziului ea apare în clasă cu ochelari, care o fac şi mai monstruoasă.

Şi mai sunt prietenă şi cu Lialia. Ei îi cresc nişte ochi uriaşi, căprui. E cea mai frumoasă din clasă şi toţi o invidiază. Mai mult, ea e scutită de rugăciunea de dimineaţă şi de catehism.

Fiecare clasă are locul său în biserică – cele mici în faţă, cele mari în spate, când trec într-o clasă mai mare se mută în biserică într-un loc nou. Lângă fiecare clasă se află mereu câteva scaune pe care, în timpul slujbei, doamnele le aşază periodic pe cele slăbite, să se odihnească câteva momente. Fetele spun că, într-un anumit moment al slujbei, după ce preotul rosteşte nişte cuvinte, poţi să-ţi pui o dorinţă şi ea se va împlini. Toate stau şi aşteaptă, se tem să nu piardă acele cuvinte, pentru a se împlini ceva scump.

Uite, să aduni şi să îndeplineşti acele dorinţe scumpe...

Catehismul e predat de părintele Konstantin Molceanov. Părintele este amator şi cunoscător într-ale apiculturii. La lecţie, fetiţele şmechere încep cu naivitate să-l întrebe despre albine, stupi, larve, şi el începe să povestească, este furat de val şi vorbeşte o oră întreagă despre minunile

albinelor. Apoi, când aude clopoţelul, îşi dă seama că a bătut câmpii şi se linişteşte singur, cică, nu-i nimic, albinele sunt şi ele lăsate de Dumnezeu.

Odată, el povesteşte despre învierea morţilor şi Mişka deodată îi pune o întrebare care ne uimeşte pe toate: „Păi cum să înviem noi din ţărână, dacă trupurile noastre vor fi mâncate de viermi, viermii vor fi mâncaţi de păsări, păsările vor zbura prin toată lumea şi poate şi ele vor fi mâncate?”

Părintele Konstantin tace câteva momente, apoi răspunde: „Dacă un cizmar face o cizmă şi apoi o face bucăţi şi o bucată o aruncă în Africa, alta în America, a treia în Asia sau la Polul Nord, iar mai apoi adună toate bucăţile, pentru el nu va fi o problemă să coasă la un loc toate aceste bucăţi şi să facă cizma ca la început Şi la fel, după moartea noastră, când trupul va ajunge şi cer, şi pământ, şi copaci, şi apă, Dumnezeu va aduna la un loc toate bucăţile.”

Viermii l-au mâncat demult pe părintele Konstantin, păsările au ciugulit demult acei viermi şi au zburat prin lume, iar cerul, pământul şi copacii demult au înghiţit acele păsări. Doamne, odihneşte trupul lui, iubitorul de albine!

Pe supraveghetoarea clasei, Natalia Pavlovna, o numim, între noi, Nataleşka. Nimeni n-o iubeşte pentru că e plină de răutate şi ranchiună, şi mai are şi o pată uriaşă pe tot obrazul. E grasă, scundă şi, pentru a părea mai înaltă, poartă şi o coafură înaltă şi tocuri înalte. Vorbeşte mereu tăios, tare, ca şi cum sparge cuvintele ca pe nişte nuci. Chiar când laudă, parcă ceartă. Odată, când îl înlocuia pe un profesor bolnav, Nataleşka ne dă o temă, iar ea scrie toată ora ceva. Directoarea gimnaziului, Şiriaeva, aruncă o privire în clasă şi o cheamă pentru câteva minute pe coridor. Cât timp ele vorbesc în spatele uşii întredeschise, Mişka, care stă în banca întâi, în faţa catedrei, după ce-şi întinde gâtul, citeşte cu voce tare rândurile

neterminate ale unei scrisori în care Nataleşka îi făcea cuiva o declaraţie de dragoste: „Iubitul meu Volodecika! Vreau să-ţi sărut picioarele, da, chiar picioarele!” Când se întoarce, Nataleşka îşi dă deodată seama, după tăcere, că lucrurile nu sunt în ordine. Vede pe masă scrisoarea lăsată, o ia, o mototoleşte şi se uită speriată în clasă. Atunci una dintre fetiţe izbucneşte prima şi apoi toate murim de râs. Izbucnesc şi eu, pentru că nu poţi deloc să ţi-o imaginezi pe Nataleşka cu pata ei purpurie sărutându-i picioarele unui Volodecika. Deodată ea izbucneşte, fuge spre uşă, se opreşte, amintindu-şi probabil că pe hol poate da de directoare şi, băgată într-un colţ, începe să plângă. Reaua, nesuferita noastră Nataleşka plânge încetişor şi e neconsolată. Nouă ni se opreşte râsul în gât şi toate vrem, nu se ştie de ce, să nu mai râdem, ci să plângem şi noi. Atunci se aude clopoţelul. Nataleşka se întoarce, are faţa plânsă, obrazul sănătos e şi el purpuriu, ca şi cei bolnav. Îşi trage nasul în batistă şi spune, pentru prima dată nesfărâmând nuci, ci încet, aproape în şoaptă: „Plecaţi.”

Fetele încearcă să ne convingă că Volodecika este profesorul nostru de desen, Vladimir Gheorghievici Steinbuch. Înainte de ora lui, portarul pune pe tabla din clasă o bucată mare de postav verde. Vladimir Gheorghievici se aude deja de pe coridor – mereu mârâie încetişor, tot ceartă pe cineva. Intră, da din cap fără să se uite la noi, îndreaptă cutele batistei, aranjează nişte figuri geometrice din ghips. Deloc tânăr, urât, cu un nas umed, care-i curge mereu, cu buza răsfrântă. Şi nu înţeleg cum ai putea să vrei să-i săruţi picioarele astea acoperite cu ghetre vechi. Despre el se spune că, în tinereţe, chiar a studiat în Italia, era un pictor de succes, dar a început să bea din cauza unei prinţese care, după ce l-a chinuit, l-a părăsit. Fetele cele mici îşi spun una alteia tot ce aud de la cele din clasele mai mari. Uneori profesorul de desen

uită de sine şi începe chiar la oră, ameninţând pe cineva de afară, să mârâie încetişor: „Desenează o biciuire la administraţia plasei, că cineva o să înceapă să bată din palme! Dar uite, na asta!” Şi spre geamul ferestrei arată degetul, iar buza i se răsfrânge şi mai mult, i se întoarce pe dos.

Germana e predată de Evghenia Karlovna Volceaneţkaia: Evgheşka. Nu acceptă ca în clasă să se audă nici cel mai mic sunet de prisos – interzice în timpul lecţiei şi să-ţi ascuţi creionul. Şi toate astea cu o voce cu care poţi să tai sticlă. Ne temem de ea şi nu este iubită, despre ea se spune că părinţii i-au făcut cadou o cutie de bomboane de ciocolată cu douăzeci şi cinci de ruble strecurate înăuntru. Ura pentru Evgheşka trece şi asupra articolelor şi participiilor ei. Mie îmi pare cu atât mai rău, fiindcă tata, când mâncăm acasă fulgi de ovăz, mereu glumeşte: de ce Herr Kules şi nu Frau Kules? Poate că, din cauza aceasta, înainte de gimnaziu mi se părea că germana trebuie să fie ceva vesel.

Însă noi toate suntem îndrăgostite de franţuzoaica noastră pe care celelalte profesoare şi doamne din şcoală nu o pot suferi. Maria Iosifovna Marten nu e ca toate celelalte, îmbrăcate în albastru şi negru – ea poartă bluze viu colorate, o vulpe roşcată pe umeri şi o perucă roşcată pe cap. La lecţie noi cântăm *Sur le pont d’Avignon* şi dansăm, luându-ne de mână cu ea. Ea sare pe intervalul dintre bănci, ca şi cum într-adevăr suntem pe acel celebru pod, într-un Avignon incredibil, inexistent. Odată, Maria Iosifovna aduce o fotografie şi descoperim uluite că singurul pod din lume pe care oamenii numai asta fac, cântă şi dansează, se întrerupe undeva la mijlocul râului. După lecţii, franţuzoaica noastră este aşteptată la poarta gimnaziului de un ofiţer.

Cel mai rău stau cu aritmetica şi, în general, cu ştiinţele exacte. Tata, la cină, încearcă să-mi explice problema despre ţăran, barcă, lup, capră şi

varză, despre toate aceste mutări de pe un mal pe altul, dar eu văd numai ochii caprei şi îmi imaginez aievea lupul, varza, şi râul, şi ţăranul care se enervează pe mine, pentru că acasă, probabil, îl aşteaptă soţia şi copilaşii.

La noi începe perioada adoraţiilor. Boala bileţelelor şi a oftaturilor le cuprinde pe fete, una după alta. Încep să ador şi eu. Obiectul adoraţiei mele este Nina Rokotova, din ultima clasă, de la pedagogie, cu o coadă groasă şi lungă, mai jos de brâu. Nina mi se pare cumva o fiinţă superioară. În pauză, elevele merg pe coridor ţinându-se de mână şi eu încerc să merg astfel încât să fiu lângă ea. În faţa mea se leagănă coada ei, legată cu o panglică albă de mătase. Nina discută cu o prietenă despre o ceartă de la patinoar – obiect de discuţie pentru tot gimnaziul: din cauza ei, a Ninei mele, elevii din clasa a opta de la gimnaziul de băieţi au făcut un duel şi s-au luat la bătaie cu patinele! Mişka, fiind atunci la patinoar şi văzând tot, povestea că duelgiii au fost până la urmă despărţiţi, dar unul dintre ei a apucat să-i taie altuia obrazul cu lama patinei şi cel tăiat şi-a pierdut cunoştinţa şi a fost dus la spital. Şi totul din cauza iubirii! Pentru ea, pentru Nina mea! Alerg în spatele ei, îi prind capătul cozii groase şi-l sărut. Nina nu-i permite nimănui să-i atingi coada, numai mie!

Mi se pare că toată lumea e îndrăgostită. Sunt îndrăgostite toate fetele din gimnaziu. Sunt îndrăgostite surorile. Sora mea Katia se îndrăgosteşte, din fotografii, de pilotul Kuzneţov, care pluteşte în cer cu Blériot-ul său uşor ca un fluture, aşa scriau ziarele. Fratele meu Saşa e împotriva lui Kuzneţov din cauza lui Gaber-Volînski, care are un Farman. Pasiunile se apără cu disperare, până la lacrimi. Când Kuzneţov face zboruri în Rostov, începe nebunia. Tot oraşul se duce pe câmpul de lângă crângul Balabanovskaia. Nu poţi să te strecori nici pe Skobelevskaia, nici pe Gimnaziceskaia. Toate locurile cu plată din

interiorul poligonului îngrădit sunt pline, mulţimea de curioşi stă ca o masă compactă, nemişcată, lângă gard, oamenii se urcă pe porţi, pe acoperişuri, atârnă din balcoane. Publicul este prevenit că zborul se face conform regulilor Aeroclubului Panrus şi va fi considerat ca încheiat dacă aparatul se va menţine în aer nu mai puţin de trei minute. Kuzneţov, întâmpinat cu ovaţii nebuneşti, se urcă în Blériotul său, care într-adevăr seamănă cu un fluture. Avionul începe să ruleze, îşi smulge pentru o clipă roţile de pe câmp, dar aterizează imediat, lăsându-se pe aripa dreaptă. Pentru a consola publicul, se anunţă că biletele sunt valabile pentru o nouă demonstraţie peste câteva zile, când vor fi reparate elicea şi aripa. Zborul nu va reuşi nici peste o săptămână – aviatorul cade din nou, după ce abia s-a ridicat, şi pilotul pleacă din oraş fără glorie, luându-şi avionul lovit. Iubirea Katiei pentru Kuzneţov se duce. Dar triumfă Saşa – Gaber-Volînski, care a venit şi el repede la Rostov, zboară cu Farman-ul său deasupra publicului şi a crângului cu mult peste cele trei minute.

Şi Maşa are o idilă. Îi face curte Boris Müller, fiul profesorului de germană de la gimnaziul de băieţi. Sunt parte extrem de activă în idila ei – o ajut pe soră-mea la transmiterea „secretelor”. Mă surprinde o senzaţie minunată, necunoscută: pur şi simplu nu transmit un bileţel, ci slujesc iubirea! Maşa mă tot descoase: cum a luat scrisoarea, ce şi pe ce ton a spus când a citit, care a fost expresia de pe chipul lui. Când Boris vine în vizită la noi, Maşa se închide uneori cu el în camera ei şi eu trebuie să-i anunţ cu un semnal convenit dacă apare mama. În spatele uşii se aud voci emoţionate, înăbuşite, mi se pare chiar că se ceartă. Apoi linişte. Oare cum pot tăcea aşa de mult?

Boris se pregăteşte să fie ofiţer de marină. Biletele lui, pline de asigurări ale iubirii sale, sunt

scrise cu nişte litere egale, ce seamănă cu nişte faguri.

Boris şi Maşa se duc la cinematograf şi mă iau şi pe mine. Mă uimeşte un film color despre fluturi. Boris explică cum asta se face manual: femeile ce lucrează la întreprinderea cinematografică pictează cadrele şi-şi strică ochii, iar mai apoi orbesc. Nu mă mai simt bine din cauza acestei logici simple. Cineva trebuie să orbească pentru ca noi să vedem nişte fluturi frumoşi.

Boris e luteran şi odată, pe drum, când ne plimbăm toţi trei intrăm şi în biserica protestantă. Mă uimeşte că acolo oamenii se roagă stând în bănci.

Maşa se uită mereu în oglindă, întorcându-se astfel ca să se vadă umflăturile de pe piept. Ea suferă că nu-i creşte nimic, însă îmi creşte mie, deşi este cam devreme.

Văd că soră-mea, într-un calendar misterios, marchează cu cerculeţe nişte zile şi, hodoronc-tronc, o întreb despre asta tocmai în clipa în care Boris e în vizită la noi: se pregătesc să meargă la el să facă muzică şi strângem notele. După ce scap porumbelul, mă îngrozesc la gândul că am întrebat ce nu trebuia. Maşa se înroşeşte, şi Boris la fel. Soră-mea mă loveşte cu toată puterea cu notele pe cap şi dispare în camera ei. Boris ciocăneşte la uşă, ea nu deschide. El pleacă, spunând printre dinţi: „Proasta!” Nici până acum nu ştiu dacă a spus asta despre mine sau despre Maşa.

În aceeaşi zi fatidică, Maşa, când pune masa, calcă prost şi-şi sparge buza de marginea mesei. Sângele curge din abundenţă şi, după aceea, câteva zile, ea merge cu un plasture sub nas, mai bine zis, refuză să mai iasă din cameră. Se teme că o s-o vadă cineva cu faţa asta. Din când în când o apucă criza de isterie, că acum e un monstru şi nimeni n-o s-o mai iubească. Încercăm s-o liniştim pe Maşa, dar ea nu vrea să asculte pe nimeni, iar la mine

strigă: „Pleacă!” I se pare că totul e numai din cauza mea. Ştiu că nu sunt vinovată cu nimic şi, în acelaşi timp, îmi dau seama că numai eu sunt vinovată de toate. Cu lacrimi în ochi, îi povestesc mamei despre ce s-a întâmplat, caut alinare la ea. Ea răspunde: „Natura, o dată pe lună, îi aduce aminte femeii că poate fi mamă.” Pentru prima dată mama nu mă înţelege. Şi nu se poate face nimic. Cicatricea urâtă o să-i rămână Maşei pe viaţă.

Saşa râde de „iubirile” noastre, dar şi el are o idilă, şi una nefericită. Şi el îi scrie cuiva scrisori. Uneori începe să vorbească despre femei de sus, cu dispreţ. Simt că el ştie ceva ce noi nu ştim. Mi-e frică să-l întreb. Văd numai că din când în când tata îi dă, pe ascuns de mama, câte trei ruble.

E îndrăgostită şi Niusia, ea are deja logodnic, dar cu Kolia al ei aproape nu are când să se întâlnească – cântă cu orele la pian. Niusia e speranţa şi mândria familiei noastre, doar se va duce se înveţe la Petersburg, la conservator, şi neapărat o să devină o pianistă celebră în toată lumea. Se pare că numai ea se îndoieşte de asta.

Eu studiez muzică acasă. Sunt învăţată nesistematic, ba de mama, ba de Niusia. Niusia deschide *Şcoala lui Hünten*, începe să-mi explice sistemul de note, dar se plictiseşte foarte repede să facă pe profesoara şi mă lasă mamei, făcându-mă să plâng din cauza unei sentinţe ofensatoare, că nu pot concerta din cauza mâinilor mici, abia pot să iau octava. Nimănui nu-i trece prin minte să-mi spună despre poziţionarea corectă a mâinilor, eu le încordez cum pot, pentru ca, cu degetele mele slabe, să scot un sunet mai puternic; mama îmi laudă „lovitura”. De fapt, asemenea lecţii îmi strică mâinile, dar eu învăţ cu plăcere şi, cum pricep cheia de bas, încep singură să descifrez cântecelele.

La Rostov vine în turneu regina. Nu a Spaniei, ci una adevărată, Vialţeva. Toate

conversaţiile sunt despre ea. La gimnaziu se spune că nasturii de la botinele ei înalte, la modă, sunt din briliante. Saşa, care a aşteptat-o cu colegii la ieşirea din hotel, pe Taganrogski Prospekt, spune că abia a scăpat cu viaţă din învălmăşeală, când ea a aruncat în mulţime fotografia cu autograf. Tata povesteşte la cină că, atunci când vine în fiecare oraş în care există universitate sau alte instituţii de învăţământ superior, Vialţeva se duce mereu la rector şi întreabă care dintre studenţi a întârziat cu plata studiilor şi imediat scrie un cec. La recepţia organizată în onoarea ei de oficialităţile oraşului, ea a întrebat ce este de văzut la Rostov. „Păi la noi nu e nimic!", se mândreşte tata şi chiar aruncă furculiţa pe masă. „Nu e nimic! E o gaură!"

Mama spune dispreţuitor la adresa „incomparabilei":

— O cameristă!

Toţi cei de la masă se indignează, eu cel mai tare. Eu şi surorile ascultăm acasă neîncetat discurile de gramofon cu înregistrările Vialţevei. Eu îi cânt întreg repertoriul.

Tata se duce s-o vadă la teatrul Asmolovski şi-l poate lua numai pe unul dintre noi. Are doar două bilete. Tragem la sorţi. Hârtia norocoasă din şapca lui Saşa ajunge la mine! Nu mai dorm noaptea, apoi mă chinui toată ziua, nu mai pot rezista până seara. În cele din urmă suntem în teatrul arhiplin. E spectacol cu casa închisă. Sala ba izbucneşte în ovaţii, ba stă cu sufletul la gură, ascultând vocea divină. Sala e plină de iubire. Avem locuri bune, dar chipul Vialţevei nu-l pot vedea deloc din cauza lacrimilor care-mi ţâşnesc din ochi. Prind cu sete fiecare clipă, fiecare mişcare a mâinilor, felul în care se apleacă, cum aşteaptă ropotul aplauzelor. Aerul se umple ca un burete de iubire pentru regina incomparabilă. Regina primeşte cu măreţie această iubire. Ea îşi permite să iubească. Mă uit la tata, la ochii lui arzători Din clipa aceea ştiu tot despre mine. Când

adorm, îmi imaginez ziua în care o să-mi văd numele pe afiş, scris cu litere groase, ş adorm fericită.

Locuim pe Nikitskaia, aici dă intrarea de serviciu de la „Palermo” – este sala de concerte de vară, amplasată într-o grădină, iar intrarea principală este după colţ. Aici dau spectacole, în turneu, regine de rang mai mic. Facem o gaură în gard şi ascultăm – Nina Tarasova, Maria Iudina, Ekaterina Iurovskaia. Eu mă uit cu atenţie, încercând să reţin, cum mi se părea atunci, lucrul cel mai important – cum trebuie să faci plecăciunea în faţa publicului, cum să primeşti ovaţiile entuziasmate. Acasă, în faţa oglinzii, repet tot felul de plecăciuni. Odată trec prin piaţa Sobornaia şi deodată mă sperie o explozie de aplauze – brişca a speriat un stol de porumbei. Sunt cuprinsă de o senzaţie de fericire incredibilă izvorâtă din convingerea că toate acestea se vor petrece neapărat: scena îngropată în flori, ovaţii, plecăciuni. Şi fac recunoscătoare plecăciuni porumbeilor.

Tata cumpără discuri. Eu şi surorile, febrile, uitând de tot, învârtim pe rând mânerul gramofonului şi ascultăm iar şi iar vocile iubite, până ce mama începe să se plângă de dureri de cap. Dacă nu cântă gramofonul, încep eu. Pur şi simplu nu pot să tac, când totul cântă înăuntrul meu şi se zbuciumă să iasă afară!

Încercăm să nu ratăm niciun concert. Ziua, la „Palermo”, sunt multe muşte, iar seara – ţânţari, publicul goneşte insectele dând din mâini şi mi se pare că dirijorul face şi el acelaşi lucru cu bagheta sa, în faţa vampirilor insistenţi. În pauză bărbaţii ies din pavilion să fumeze, femeile şi copiii, însoţiţi de doici şi guvernante, se înşiră la coadă la toaletă. Mă uit la ei şi-mi spun: ei încă nu ştiu nimic despre mine. Dar deja îi iubesc. Şi în niciun caz pentru viitoarea lor iubire pentru mine, ci pur şi simplu aşa. Îmi place tot de aici.

Trecut nu există, dar dacă e să-l povesteşti, cuvintele se pot întinde pe zile întregi sau, dimpotrivă, ani întregi pot fi înghesuiţi în câteva litere.

Iată-mă, cu foaia matricolă care dovedeşte trecerea în clasa următoare mă întorc acasă fericită şi mândră de mine.

Şi din nou foaia matricolă.

Şi din nou.

Amintirile nu au nici dată, nici timp, nici vârstă. Ţin minte că prietena mea, frumoasa Lialia, mă învaţă să sărut. În loc să pregătesc lecţiile şi să rezolv problemele despre negustorul care, nu se ştie de ce, nu afla fără noi cât postav trebuie să taie, ne sărutăm până când ni se umflă buzele. Tot întreb cine a învăţat-o pe Lialia să sărute aşa. Ea tace. Apoi recunoaşte – verişoara ei, în vacanţa de iarnă. Şi ce importanţă are când a fost asta, câţi ani am, în ce clasă sunt, în ce secol, pe care planetă! E important numai că văd totul ca acum: Lialia e pe canapea în faţa mea, cumva neobişnuită, portocalie în razele piezişe ale soarelui la amurg, îşi şterge cu batista pata de cerneală din palmă, şi batista e portocalie, colorată de amurg, iar acum e şi violetă, de culoarea cernelii. Lialia o înmoaie în salivă, din nou freacă pata, din nou o udă şi freacă, iar acum şi buzele, şi limba sunt pline de cerneală. Şi nimic, niciodată, nu va putea şterge cerneala de pe buzele ei, nici timpul, nici moartea.

În cele din urmă, mă îndrăgostesc „cu adevărat” de un bărbat adult. Mai bine zis, de fotografia lui văzută în revista *Ogoniok*, sub care scrie: „Prinţul Iusupov, conte de Sumarokov-Elston” – în pantaloni albi, cu o rachetă de tenis în mână, cu un zâmbet orbitor. Simt de la prima vedere că el este alesul meu, cavalerul meu. Nu mă îndoiesc că soarta va face astfel încât să ne întâlnim. Cum şi când, nu are importanţă. Soarta aranjează totul singură, ne va face să ne întâlnim, ne va arunca pe unul în braţele celuilalt. În manual

e un desen: două echipaje de câte opt cai trag în direcţii diferite emisferele Magdeburg care nu sunt legate prin nimic una de alta, pur şi simplu din ele este tras aerul. Un vizitiu loveşte caii cu toată puterea, dar aceste emisfere s-au lipit una de alta cu atâta putere, că nu pot fi deloc dezlipite. Ştiu că şi noi vom avea o asemenea iubire – nicio forţă din lume nu ne va putea dezlipi.

Se îndrăgostesc unii şi de mine, dar cât de puţin seamănă cavalerii mei din Rostov cu prinţul Iusupov conte de Sumarokov-Elston! Îmi fac curte gemenii Nazarov de la gimnaziul „Stepanovskaia” – cu urechi mari, tâmpi, violenţi. Nu lasă pe nimeni nici măcar să se apropie de mine. Pentru că un băiat din gimnaziul lor a patinat cu mine, îi dau o lecţie – îl bat în garderobă, sub paltoane.

Tata zice despre gemeni că sunt o greşeală a naturii, nu aşa de periculoasă, dar totuşi o greşeală. Dacă îi opunem, neapărat va fi vorba de un conducător şi un condus, şi unul îl ia la bătaie pe celălalt. Remarcă faptul că ei se luptă mereu pentru întâietate unul în faţa altuia. Odată iarna, în râpă, în parcul Novoposelenski, unde toţi, pe două pante, se dau cu săniile, Nazarovii se iau la întrecere – zboară unul în direcţia celuilalt – primul care se va speria va pierde. Toată lumea se opreşte, să se uite cum se vor ciocni unul de altul, frunte în frunte, ochi în ochi, cine va clipi primul va pierde. În ultimul moment, unul dintre ei se loveşte de un nămete şi zboară într-o parte. Aşa s-ar fi omorât unul pe altul dacă nu ar fi fost nămetele ăla.

Mai întâi nici nu-i pot deosebi, apoi, într-un moment, începe să mi se pară că nici nu sunt gemeni – aşa de deosebiţi sunt. Dar este imposibil să-l iubesc pe vreunul dintre ei. Când suntem invitaţi la nişte cunoştinţe comune, la o onomastică, unul dintre ei, Semion, după ce a prins momentul, rămâne singur cu mine în cameră.

Trebuie să vorbim despre ceva, dar el stă transpirat şi roşu.

În mai, când fraţii identici trec pe sub ferestrele gimnaziului nostru, în vestoane albe de in, cu gulerul închis cu nasturi, şi se holbează spre ferestrele de la care se uită elevele, celălalt, Peria, se uită aşa de atent, că se loveşte cu toată puterea de un stâlp de telegraf.

Vara, în vacanţă, se duc cu părinţii în Germania. Din toată călătoria, când sunt întrebaţi ce au văzut în Europa, gemenii Nazarov îşi aduc aminte numai de cetatea Nürnberg şi de *Folterkammer* din ea, camera de tortură, şi Fecioara de fier în care erau torturaţi nefericiţii, fiind uimiţi de asemenea şi de instrumentele pentru tot felul de execuţii şi torturi – foarfece de fier pentru tăierea limbii, ac pentru scoaterea ochilor, aşchii care erau băgate sub unghii şi unele de dat foc, şi tot aşa. O impresie deosebită le făcuseră – şi atunci trec la şoapte şi povestesc numai copiilor mici la ureche, dar tot se aude – cleştii pentru strivirea părţilor sensibile ale corpului bărbătesc.

Dar Nazarovii devin şi salvatorii noştri, când eu şi Mişka, Tusia şi alte prietene de la gimnaziu ne ducem la plimbare în Nahicevan. Se leagă de noi nişte ucenici beţi din Temernik şi Nazarovii, ţinându-se scai după mine, se iau curajoşi la bătaie cu ei. De atunci ne ducem să ne plimbăm numai în parcul Novoposelenski, unde nu poate fi vorba de nicio salvare din faţa huliganilor făcută de gemeni, care poartă la ei cuţite şi boxuri.

Lumea e construită ciudat: gemenii Petia şi Sioma sunt gata să înjunghie un om pentru mine, dar eu nu-i iubesc pe ei, ci o fotografie, o hârtie, un amestec minunat de alb şi negru, şi totul e aşa de simplu, că e imposibil de explicat.

Am început să recitesc cele scrise şi deodată mi-am dat seama că nu am povestit nimic despre sora mai mică a mamei, tanti Olia, care venea uneori de la Petersburg.

Iat-o cum năvăleşte iute, ciocănind din tocuri, în camerele noastre care, odată cu sosirea ei, devin mici, prăfuite şi plicticoase, căci ea e mereu grăbită, mirosind frumos, adiind a capital. O trântim pe canapea, o sufocăm cu sărutări. Ea ne aduce tuturor cadouri – aşa cum cum dă din cap cu reproş mama, lucruri inutile. Nu se ştie de ce, aceste lucruri inutile se dovedesc toate remarcabile, toate aceste pene, ace de păr, cărticele, evantaie.

Tanti Olia spune că trebuie să trăieşti *zefiroso*. Şi ea aşa şi respiră, şi merge, şi mănâncă, şi râde – *zefiroso* – uşor, aerian. Uneori îi place să te năucească cu întrebări de felul: „Ce preferi; o mâncare bună dintr-o farfurie urâtă sau una proastă dintr-o farfurie frumoasă?”

Odată, seara, după cină, joc pe roluri fabula *Libelula şi furnica*, învăţată pentru gimnaziu, fără să mă îndoiesc că acum toţi mă vor aplauda plini de entuziasm în faţa talentului meu actoricesc, e suficient numai să rostesc cu degetul arătător ridicat în tavan, moralizator: „Atunci du-te şi dansează!” Dar tanti Olia, fără să mai aştepte finalul, sare în sus şi, întrerupându-mă, strigă: „Dar nu e aşa! Nu e aşa, Bellocika!”; îmi explică tanti Olia cum trebuie înţeles corect sensul fabulei: „Libelula e veselă şi drăguţă, a trăit exact aşa cum trebuie trăită viaţa asta – să te veseleşti, să cânţi, să te bucuri de soare şi de cer, să fii bună şi să te bazezi pe bunătatea altora! Ea a servit frumuseţea, înţelegi? Dar furnica e o nemernică, lacomă, ca toţi bogaţii, mic-burghezii şi trivialii.”

Tanti Olia ne aduce jurnalul Başkirţevei[19], deasupra căruia mai că nu se şi roagă, şi seara ne citeşte din el cu voce tare: „Oamenii de aceea se ruşinează de goliciunea lor, căci nu se simt perfecţi. Dacă ar fi convinşi că pe trup nu e nicio pată, niciun muşchi urât conturat, niciun picior strâmb, atunci s-ar plimba fără haine şi nu s-ar ruşina... Oare poţi să rezişti şi să nu arăţi ceva cu

adevărat frumos şi cu care să te poţi mândri?” Tanti Olia povesteşte că a fost în Elveţia la lacul Lugano şi că a stat acolo câteva săptămâni într-o colonie unde toţi umblă goi – şi bărbaţi, şi femei. Şi ea mai este indignată şi de faptul că nici în artă nu sunt reprezentate genitaliile masculine, chipurile, nu este cuviincios, dar astea sunt sfânta sfintelor, taina existenţei şi sensul creaţiei lumii! Hristos, continuă ea, a fost răstignit gol, aşa cum se cuvenea sclavilor condamnaţi la moarte, iar mai apoi toate răstignirile adevărate au fost distruse de popi care au începe să-l îmbrace pe Hristos! Bătrâna noastră doică o ascultă pe uşa întredeschisă şi scuipă tare: „Ruşine!” Ea n-o iubeşte pe tanti Olia şi mai ales asemenea discuţii care, în opinia ei, nu fac decât să ne strice.

Nici mamei nu-i plac discuţiile acestea, dar nu poate să plece sau să tacă, deşi încearcă s-o contrazică pe sora ei: „Ce spui, Olia! Dar este o ruşine naturală, omul are nişte limite morale care despart josul de sus, există totuşi şi restricţii morale sfinţite de o experienţă umană milenară, de legi, de religie, la urma urmelor!”

Tanti a noastră se agită, sare în sus, începe să alerge prin cameră şi să demonstreze că în toate religiile, de la începuturi, toate acestea au fost perfect naturale şi, de fapt, s-au aflat în centrul adoraţiei, lumea antică s-a plecat în faţa lui Priap, şi ăsta a fost o divinitate, şi numai creştinismul a pervertit tot – pentru că nu poate suferi tot ce e viu şi, de fapt, este o religie a morţii, şi de aceea nu va avea viaţă lungă şi în curând o să se stingă, deja aproape s-a dus. „Şi e suficient numai să te uiţi în Biblie, se înfierbântă tanti Olia, şi acolo oamenii s-au plecat în faţa lor ca în faţa celor mai sfinte lucruri, punând mâna chiar peste acest loc. Când Avraam îl trimite pe servitorul său după soţie pentru Isaac, el îi spune: pune mâna ta sub pulpa mea şi jură-mi-te pe Dumnezeu, stăpânul cerului şi

al pământului. Şi apoi sclavul pune acolo mâna pe Avraam şi jură pe tot! Poftim!”

Tanti Olia se adresează surorilor mai mari, dar eu stau ghemuită în fotoliu, ascult şi reţin. Sunt entuziasmată de ea, dar, în acelaşi timp, îmi pare rău de ea, pentru că, aşa cum spun surorile, ea e singură, în pofida numeroaselor idile. Tanti Olia a fost cândva căsătorită, dar i-a murit copilul. Apoi şi-a părăsit soţul şi nu a mai avut nicio familie.

„Şi, de fapt, am ratat totul chiar de la naştere, continuă tanti Olia fumând o ţigară şi deschizând o ferestruică în întunericul geros, iar în cameră pătrund pe acolo strigăte de beţivi şi lătrat de câini. Trebuia să apărem pe lume nu aici, ci undeva lângă o mare caldă şi, de fapt, într-un alt mileniu, în acea Grecie antică în care iubirea era dorită şi nu se temeau să iubească, unde viaţa era grosolană şi naturală, nu grosolană şi nenaturală, ca acum. Şi puţin probabil că în Ellada viaţa să fi fost mai grosolană decât în Temernikul vostru!”

O iubesc pe tanti Olia pentru că mereu ne spune lucruri ciudate. Ştiu că Hristos ne-a poruncit să-i iubim pe toţi, dar ea se indignează de creştinism: „Oare cum poţi separa în om una de alta – trupul de Dumnezeu, spune ea. Este la fel ca şi cum ai afirma că rădăcinile şi florile sunt două fiinţe diferite!”

Tata o ascultă în tăcere pe tanti Olia, numai uneori face nişte observaţii. Odată, când discuţia ajunge la originea religiei, el spune că la început nu a fost deloc iubire, ci vânătoare, că trebuia să omori animalul sălbatic pentru a supravieţui. Şi vânătorii şi-au inventat ca ajutor un vânător mare, puternic, care să-i ajute să omoare. „Nu, protestează tanti Olia, Dumnezeu a început cu acea femeie căreia i s-a îmbolnăvit copilul şi nimeni nu mai putea s-o ajute. Şi nu-i mai rămăsese nimic decât să ridice mâna la cer şi să se roage.”

O ascult pe tanti Olia şi-mi amintesc de suburbiile Rostovului, în regiunea atelierelor de la

calea ferată Vladikavkaz: mirosuri groaznice, peste tot sunt numai „cadavre vii” ce stau culcate în propria vomă şi-n sânge. La uşa cârciumii sunt strigăte de femei, încăierare de beţivi, dezolare. Din toate se simte situaţia fără ieşire, sărăcia, lipsa de sens – de la înjurături, de la mizerie, de la oameni. Iar tanti Olia afirmă că trebuie să trăieşti cu lumea ca nişte tineri însurăţei, să te îndrăgosteşti în fiecare zi de lumea asta, pentru că tinerii însurăţei sunt plini de iubire şi se uită la tot ca şi cum văd pentru prima oară. „Trebuie să-ţi trăieşti toată viaţa ca într-o lună de miere, ne spune tanti Olia, şi să te căsătoreşti cu tot – cu un copac, cu cerul, cu cărţile şi cu toţi oamenii din lume, cu o floare frumoasă, până chiar şi cu aerul acesta îngheţat ce vine pe ferestruică!”

Stimate viitor fost Nabucodonosaurus!

Ura! Am primit vederea de la dumneavoastră! E plăcut, fiind peste mări şi ţări, în capitala capitalelor, să mă uit la slovele dumneavoastră şi să aflu că la dumneavoastră totul e bine. Se înţelege, tălmaciul a fost foarte îndurerat să afle că nu doriţi să mergeţi la şcoală. Dar, spuneţi şi dumneavoastră, cine vrea? Dar mai apoi, cândva, veţi avea ce să vă amintiţi.

Nici nu vrei să-ţi aminteşti, dar îţi aminteşti. Vă rog să mă credeţi. Aşa se întâmplă mereu cu trecutul.

De exemplu, s-o luăm pe aceeaşi Galpetra, despre care am scris deja într-una din epistolele precedente. Au trecut atâţia ani, nici nu ştiu dacă mai trăieşte sau nu, dar ea e din nou ca în realitate.

Nu ştiu cum e la dumneavoastră la şcoală cu disciplina, dar la noi, la lecţiile Galpetrei, mereu era o linişte ideală. Dar ea era desenată în toalete: un cap cu mustăţi şi cu nişte ţâţe de un pud. O răzbunare nevinovată de copil. La mai mult nimeni nu îndrăznea. Nimeni nu o iubea. Nici copiii, nici profesorii.

Pentru Galpetra, eroul preferat era Janusz Korczak[20]. Cum făceam noi vreo poznă, ea se apuca să strige la noi şi, mai devreme sau mai târziu, ajungea la Korczak. Când povestea despre el, devenea alta. Şi vocea i se schimba: „Dar cum, cum să laşi copiii singuri într-un vagon sigilat şi într-o cameră de gazare?” Mereu povestea acelaşi lucru, cu aceleaşi fraze. Toţi ştiau deja ce o să spună, pe dinafară. Şi de fiecare dată în ochi îi apăreau lacrimi, când ajungea la cuvintele: „Şi uite, pe cinci august patruzeci şi doi, Janusz Korczak şi-a dus elevii de la casa de copii afară, i-a încolonat şi, după ce au ridicat steagul verde al regelui Maciuś, au pornit pe ultimul lor drum, iar Korczak însuşi mergea înainte, ţinând de mâini doi copii.” Şi se încheia totul aşa: „Înţelegeţi pentru cine suferea el? Pentru cine şi-a dat viaţa? Pentru voi! Iar voi...” Când spunea asta, un isteţ mai cult a trântit că Korczak nu era deloc Korczak, ci Goldszmit, şi ea s-a supărat, cică nu fusese niciun evreu! Începea să-l apere şi să se indigneze, că e suficient să te naşti nu ştiu când ca un om de bine, că imediat încep: dar uite, are nume de evreu!

Isteţul în niciun caz nu avusese asta în vedere, dar deja era imposibil să te mai dezvinovăţeşti.

Galpetra preda botanică şi zoologie, şi în clasă, pe pervazuri, creşteau în ghivece tot felul de plante. Ea ştia denumirea fiecăreia în latină şi repeta tot timpul:

— Plantele sunt vii, dar sunt numite într-o limbă moartă. Uitaţi, vedeţi, în clima din sud astea sunt buruieni, cresc pe unde se nimereşte, dar la noi sunt plante de apartament. Fără iubirea omenească şi căldură nu vor supravieţui în iarna noastră.

De la lecţiile ei mi-a rămas în cap numai că există plante cu flori şi plante criptogame.

Eu mi-am adus aminte, dar de ce să ţină minte tălmaciul toate astea?

Odată, Galpetra trecea pe coridor, având pe spate o hârtie lipită cu scotch. Este aceeaşi caricatură. Cea cu ţâţele uriaşe. Cineva reuşise să i-o lipească pe neobservate după oră. Viitorului tălmaci i-a trecut prin minte pentru o clipă să dea fuga şi să ia hârtia aia sau să-i spună să se uite. Dar numai pentru o clipă.

Aşa şi dumnevoastră, stimate viitor fost Nabucodonosaurus, trebuie să mergeţi la şcoală, pentru ca mai apoi să vă aduceţi aminte de tot felul de prostii inutile, cum ar fi hârtiile cu desenul de la toaletă, pentru că tocmai din astea este făcut totul.

Vă scriu de pe acoperiş. Aici, pe acoperişul Istitutto Svizzero, e o terasă cu vedere spre oraşul etern. Toată Roma se vede ca în palmă. Numai că palma e foarte mare.

Iată vederea mea. În dreapta, deasupra Villei Borghese, s-a înălţat din nou un balon cu aer cald, colorat ca o montgolfieră veche. În stânga undeva, atârnat peste Piazza Venezia, huruie un elicopter, s-a lipit de cer ca o muscă de o hârtie lipicioasă, zumzăie şi nu se mişcă din loc. Până la Colli Albani sunt numai cupole şi acoperişuri. Iar drept înainte, peste San Pietro, se învârte o pată întunecată, vie. Un stol uriaş de păsări. Ba se strânge, devenind mai întunecată, mai densă, ba se întinde, se umflă, se roteşte, îşi schimbă culorile. Ca şi cum pe cer zboară un ciorap uriaş care tot timpul este întors pe dos. De unde sunt aici atâtea păsări?

Pe acest acoperiş stă tălmaciul o jumătate de zi. Apoi coboară. În clădirea uriaşă e linişte – statuile privesc în tăcere tablourile. Totul este din marmură albă: pereţii, scările, coloanele, parca sunt şlefuite din zahăr tos. Cândva, vila asta a fost construită de un magnat elveţian al zahărului, care voia să vadă Roma în palma sa întinsă. Acum aici e Institutul Elveţian. În spatele fiecărei uşi stau bursieri şi zile întregi tot fac câte ceva. Un pictor, în prima seară chiar, l-a invitat pe tălmaci la el în

atelier şi i-a povestit multă vreme despre proiectul său: un stomac uriaş digeră Berna, chiar i-a arătat o animaţie pe computer. Un alt pictor l-a invitat şi el în atelier şi i-a arătat că face *Lampenbrote*[21] din franzele mari, printr-o găurică, scotea miezul, punea înăuntru un beculeţ şi le atârna de tavan. Pictorul a stins lumina şi au rămas în întuneric, iar deasupra capetelor au început să lumineze franzelele. În atelierul al treilea, într-un turn din care puteai vedea toată Roma, o pictoriţă şi-a smuls părul din cap şi l-a lipit de o bucată de săpun, pentru a face harta lumii. Ea chiar i-a dăruit tălmaciului harta lumii.

Tălmaciul, după ce-şi lăsă laptopul în cameră, iese pe Via Ludovisi. Mirosurile străzii romane: benzină, cafea pe uşile larg deschise ale unui bar, tămâie şi lumânări de la o biserică, mirosuri de la micul magazin, urină şi var umed dintr-un pasaj. Peste tot e larmă: trecătorii încearcă să explice ceva la *telefonino* al lor. Un câine turbat a muşcat un motociclist şi acum în oraş e epidemie, boala a trecut şi la maşini, şi la autobuze, toate gonesc ca nebune. Au înnebunit şi capacele de la canale, se dau acum Dumnezeu mai ştie cine: unde pui piciorul, peste tot este S.P.Q.R – „Senatus Populus Que Romanus”. Printr-un capac de canal iese abur, dens, greu, umple strada plină de motociclete. O pată albă într-un peisaj stradal. O ruptură. Sau Roma fusese aşa de privită că se uzase?

Deasupra capetelor se află steagul ghidului, cu o batistă roz agăţată în vârf de băţ. Tălmaciul merge după el. Este condus la Barberini. Tritonul din piaţă suflă în scoică, cu fălcile umflate, are în fiecare obraz câte o portocală. Un şuvoi cu o cărare dreaptă în creştet. Aici erau puşi cândva, spre a fi identificaţi, morţii. Apa se loveşte de pavaj.

Mirosurile, zgomotele sunt romane, dar culoarea caselor e complet moscovită, în Sivţev

Vrajek aceeaşi culoare avea stucatura jumulită a vechilor conace – caldă, plăcută.

Pe Via Sistina spre Gogol. Numerele caselor au înnebunit şi ele. S-au aranjat într-o ordine posibilă numai la Roma. Uite-l, numărul 125. Lângă uşă, pe o tăbliţă, sunt nume. Acum aici locuieşte un oarecare De Leone. Ferestrele de la etaj. Din spatele jaluzelelor se uită cineva. Jos e un staul pentru măgari. Dacă aţi şti cu ce bucurie am părăsit Elveţia şi am zburat la sufleţelul meu, la frumoasa mea Italie! Ea e a mea! Nimeni din lumea asta nu mi-o ia! M-am născut aici. Rusia, Petersburg, zăpezi, ticăloşi, departamentul, catedra, teatrul – toate astea le-am visat!...

Să sun? O să deschidă un bătrânel – după ce va afla că a venit un străin la el, va anunţa studiat că Gogol nu este, că a plecat şi nimeni nu ştie când se va întoarce, dar şi că, după ce se va întoarce, cel mai probabil se va culca şi nu va primi pe nimeni.

Un ghid cu băţul de bambus deasupra capului conduce strada spre Trinita dei Monti. Cârpa albă, legată ca o fundă, zboară ca un fluture de noapte deasupra mulţimii.

Treptele spaniole sunt ţesute din trupuri, mâini, picioare – un goblen viu fugit din muzeele Vaticanului. Un negru se agaţă de cupluri cu buchete de trandafiri. Sub picioare se târăsc soldaţi de plastic, cu cheiţă, strigă ceva în limba lor din plastic, trag cu puşca, după ce ochesc în şerveţele mototolite, în pahare strivite. O bătrână cu un baston s-a ghemuit pe o placă de marmură, întinde mâna, bolboroseşte ceva încet, se aude numai *prego* şi *mangiare*. Degetele murdare îi tremură. Exact din pasajul subteran din staţia Elektrozavodskaia – a învăţat să spună în italiană numai două cuvinte.

Tălmaciul se aşază pe trepte, se uită la mulţime în jos, în jurul fântânii Barcaccio, pe Via Condotti, plină ochi de capete, ca o caşă. Ca şi cum o oală fierbe capetele astea, le tot fierbe, şi

nimeni nu-i spune: „Oală, nu mai fierbe!”, şi a dat în foc pe toate străzile.

Tălmaciul se uită la casele cărunte în iarnă, la norii maţi de decembrie.

Acum câţiva ani tălmaciul stătuse pe scările astea, dar nu singur.

Leucippe şi Clitophon. Piram şi Thisbea. Tălmaciul şi Isolda.

Tălmaciul fusese aici cu Isolda sa. Copilul lor împlinise un an şi ei, lăsându-l la bunică, veniseră aici pentru câteva zile. Trebuia să evadeze din apartamentul mic ce mirosea a copil, s-o ducă pe Isolda departe de tot acest mod de viaţă mecanic, domestic, care te demoraliza treptat, te înnebunea încetişor din cauza tuturor acestor mese la ore fixe, pamperşi, spălături, băiţe, nopţi de insomnie. Era aşa de important ca aceşti părinţi nedormiţi, chinuiţi, să revină, măcar pentru câteva zile, cei care fuseseră înainte de asta: un bărbat şi o femeie care se iubeau.

Veniseră în Piazza di Spania seara târziu şi văzuseră atunci o nuntă, chiar pe acei miri pe care îi văzuseră mai înainte la Laterano. Mireasa nocturnă era încă în rochie albă diurnă, de mireasă, stătea pe trepte, şi cânta la chitară şi cu vocea *Yesterday*. Şi mirele cânta, şi musafirii. Şi toată scara spaniolă cânta împreună cu ei: *I believe in yesterday*...

Au trecut numai câţiva ani, şi Roma e alta, deşi totul este la locul ştiut, nici statuile nu au dispărut. Aceleaşi *palazzo* jupuite, cu stucatura căzută, ştirbă. Iar statuile de pe ele par de la distanţă nişte insecte uriaşe, ridicate în două labe, totul e ca atunci. Şi aceleaşi pisici se ascund pe sub maşini. Şi e aceeaşi mizerie pe stradă, aceeaşi stemă de marmură deasupra uşii, acoperită de muşchi, şi aceleaşi grilaje ruginite în pătratele întunecoase ale ferestrelor oarbe de mult. Şi acelaşi susur al apei în scoica barocă, plină de muşchi, acoperită de iederă. Şi totul e altfel.

Din acea primă Romă rămăsese numai senzaţia de ploaie şi soare. Bluza leoarcă de apă, lipită de trupul ei – Isolda îşi dezlipea de ea ţesătura lipicioasă. Sunetul cauciucurilor pe pavajul acoperit de ploaie, dar deja sclipind în soare – este chiar special, cu plescăitul lui, cu şuieratul lui umed. Pe pereţii umezi, pe frunze, pe pietre se află un soare lichid, orbitor. Din toate se ridică un abur – şi dinspre plăcile trotuarului, şi dinspre lenjeria umedă agăţată deasupra capetelor, şi dinspre spinările statuilor. După ploaie, aerul devine tăios, mirositor, proaspăt, dar numai pentru câteva minute, apoi din nou totul s-a încins şi, din cauza gazelor de eşapament, nu mai ai ce să respiri.

De dimineaţă până seara muzee, galerii, biserici. Pânze întunecoase, altare aurite, trupuri de marmură.

Roma trupurilor. Trupuri sunt pretutindeni – de piatră, dar trupeşti – de bărbaţi, de femei, jumătăţi de animal. Muşchi, sâni, sfârcuri, fese, pulpe – de dioscuri, împăraţi, madone, tritoni, zei, fauni, sfinţi. Şolduri, genunchi, gambe, călcâie, degetele picioarelor desfăcute.

Roma aceea se făcuse cioburi.

O şopârlă zboară iute, pieziş, pe un perete, s-a ascuns sub o frunză, a rămas numai coada, ca o semilună minusculă. Unde a fost asta? În nişte ruine din cărămidă, subţiri, de două degete.

Deodată iar ploaie – pe uşa deschisă a trattoriei sar stropi. O aversă adevărată – pe trotuare şi pe caldarâm sunt şuvoaie clocotitoare. De sub maşini ne priveşte o pisică roşcată – se ascunde acolo de ploaie. Tălmaciul comandă lasagna şi *due bicchiri*. Isolda îl învaţă să ciocnească italieneşte. Trebuie să spună:

— *Cento giorni come questo!*[22]

Ei beau pentru ca aceşti stropi, care ajung până la picioarele lor goale, zgomotul ploii, pisica roşcată, italianul de la masa vecină care şi-a

îndesat telefonul între ureche şi umăr, pentru că aşa e mai uşor să explice cu mâinile – pentru ca toate acestea să se repete de o sută de ori. Acel restaurant e chiar la doi paşi, pe Via della Croce. Stătuseră acolo multă vreme, obosiţi, cu picioarele care-i dureau. Meniul era numai în italiană şi ei arătau cu degetul pe cartonul murdar, iar chelnerul le explica, arătând spre el însuşi: acesta este ficatul. Iar asta? Se bătea pe şold, cică o bucată de file. Dar asta? Îşi lipise coatele de şolduri şi începu să dea din palme, ca din nişte aripioare: *piccione, piccione*!

Atunci, la Roma, pentru prima oară după un an plin peste măsură de griji – cum să găsească de lucru, apartamentul, cum să-şi ducă viaţa cu copilul mic – tălmaciul văzuse ce frumoasă se făcuse Isolda după ce născuse. Văzuse asta când mergeau pe coridorul hotelului – se schimbaseră şi voiau să ia cina undeva în oraş – ea mergea înainte şi spunea ceva şi el, parcă prima oară, i-a văzut părul, despicătura rochiei, cum i se legănau şoldurile, mersul pe tocuri. Ea spunea ceva întoarsă în penumbra culoarului îngust şi becurile din tavan îi schimbau chipul la fiecare câţiva paşi – ba era unul obişnuit, total domestic, un profil, ba unul străin, necunoscut, pe care dorea să-l atingă cu degetele, să-l sărute.

Luaseră atunci cina la Ulpia, chiar deasupra forului lui Traian, stătuseră pe terasa descoperită. Pe măsuţe ardeau lumânări pântecoase în păhărele de sticlă – se întunecase deja. Jos, departe, la vreo opt sau zece metri – acolo timpul se măsoară în metri – se afla Roma antică, mai bine zis, cioburile ei – fiecare ruină era luminată. Coloanele erau prăvălite ca nişte oase roase de măduvă. În aşteptarea acelui *carré di agnello*, beau vin şi-şi citeau din ghidul turistic, încercând să înţeleagă ce şi unde fusese acum două mii de ani, dar era total imposibil să te descurci în toate aceste foruri ale lui Vespasian, Augustus, Cezar, Nerva, care

treceau din unul în altul, şi se mai şi părea că cea mai mare parte a acestor foruri fuseseră îngropate la loc în timpul lui Mussolini. Tălmaciul se uita la Isolda şi atunci, la lumina lumânării, observase pentru prima oară că i se mişcă vârful nasului când vorbeşte sau mănâncă. Mai înainte, nu se ştie de ce, nu văzuse asta.

Încercau să găsească în ghid ceva despre denumirea restaurantului, cine era Ulpia asta: o zeiţă, o femeie, un oraş? Dar în cărţulie nu era nimic despre asta. De undeva, de jos, se auzeau strigăte de pisici care-şi serbau nunta pisicească nevăzută într-o fundaţie uriaşă, care, încet, încet, era năpădită de buruieni. Şi nu-mi venea să cred că tocmai aici, cândva, fuseseră expuse, pentru a fi privite de toţi, palmele tăiate ale mâinilor lui Cicero, lipite la tribuna oratorilor. Era un fel de nepotrivire între acele mâini fixate atunci de tribună şi această groapă uriaşă din faţa noastră, goală, acum a pisicilor, acoperită de buruieni.

Isolda îşi scosese sandalele şi-şi pusese pe sub masă picioarele pe genunchiul tălmaciului. El îi mângâia pe sub faţa de masă degetele şi asculta cum citea ea despre columna lui Traian pe care, nu se ştie de ce, se afla Petru, luminat de un proiector. Părea că ninge, pentru că, spre noapte, pe străzile Romei se scuturau, ca dintr-o pernă sfâşiată, valuri de fluturi de noapte, şi ele explodau la lumina felinarelor, a ferestrelor, a farurilor, a proiectoarelor. Fluturii se învârteau în jurul lor, toţi voiau să ajungă la lumină. Isolda îi alunga de deasupra lumânării cu cartea.

Se întorseseră la hotel puţin ameţiţi de Chianti şi grappa. Stăteau şi se uitau la basoreliefurile de pe cea mai cunoscută columnă a lumii: uite, iscoadele romane se întorc cu capetele tăiate ale dacilor, uite dacii se predau şi femeile şi copiii îşi părăsesc casele, iar romanii se instalează în ele cu animalele lor, aici un dac se înjunghie pentru a nu se preda romanilor, acolo un soldat îi

sărută mâna lui Traian, puţin mai sus sunt femei dace cu făclii, le dau foc unor soldaţi romani omorâţi, goi, deasupra lor capete de romani în lănci, pe zidurile fortificaţiilor dace, şi mai sus romanii taie copaci – şi în pari sunt din nou capete – şi aşa la nesfârşit, în sus, pe spirală – simbolul mişcării, al progresului, iar în vârf de tot e un bătrân – îşi ţine răsuflarea, se teme să se mişte, să-şi piardă echilibrul, nu poate deloc să-şi dea seama cum a ajuns aici, la o asemenea înălţime – lucrul cel mai important e să nu te uiţi în jos, că te ia ameţeala.

Tot oraşul era plin de fluturi de noapte – se învârteau în jurul felinarelor, cădeau morţi pe caldarâm şi încă mai fremătau. Băieţii le dădeau foc cu brichetele. Tălmaciul, în copilărie, aşa dădea şi el foc cu chibriturile mormanelor de puf de plop. Toată Moscova era acoperită de puf, ca o zăpadă. Iar băieţii aceştia dădeau foc zăpezii de fluturi.

Era foarte cald chiar şi noaptea. Când urcaseră la ei, la hotel, în cameră era sufocant. Isolda dăduse drumul unui şuvoi puternic de apă rece la chiuvetă şi-şi băgase sub el palmele, degetele, coatele. Tălmaciul a îmbrăţişat-o, a luat-o în braţe şi a dus-o prin toată cameră, a lăsat-o pe pat – cu mâinile ude, de gheaţă, Isolda l-a tras spre ea. Şuvoiul robinetului deschis vuia. Isolda a şoptit:

— Du-te şi închide-l!

Dar tălmaciul a răspuns:

— Plouă afară.

În acea primă zi, la Roma, tălmaciul se uitase tot timpul la femeia asta, aşa de obişnuită, cotidiană şi, în acelaşi, timp necunoscută şi credea că, poftim, tocmai asta e fericirea: să auzi cum i se lovesc dinţii de pahar, când bea, să vezi cum i-a alunecat pe sân o picătură, când a vărsat apă. Să-i adulmeci mirosurile. Ea mirosea în acea zi a sandale noi – a magazin, piele, clei, transpiraţie,

parfum. Să stai culcat pe patul de hotel şi să vezi prin crăpătura uşii, în oglindă, cum merge ba fără fustă, ba fără bluză. Să te uiţi cum îşi îndreaptă sutienul strâmt. Să simţi cu obrajii şi palmele nişte mici înţepături – îşi răsese părul de pe picioare acum câteva zile şi acum crescuse puţin şi înţepa. Iar când Isolda intrase în cadă şi dăduse drumul duşului, mi se păruse că s-a îmbrăcat în apă.

Înainte de a adormi, în noaptea aceea, îşi masaseră unul altuia picioarele obosite în timpul zilei. Stăteau sprijiniţi faţă în faţă, sprijiniţi în coate. Tălmaciul îi masa crema de lavandă pe călcâie, pe cicatricea de pe picior – urma de la operaţia de după un accident de maşină, şi Isolda povestea că, în copilărie, când mergea cu părinţii prin arşiţa deşertului, în Iran, ea tot cerea: „Mamă, adu-mi răcoare!”, şi mama scotea mâna pe fereastră, o ţinea aşa câteva momente şi apoi aducea în palmă, în maşina înfierbântată, aerul de afară, şi i-l punea pe gât.

În somn, Isolda îşi aruncase cearşaful, în lumina lunii pielea ei strălucea, acoperită de broboane. Şi tălmaciul s-a gândit atunci că e nevoie de multe pentru a te simţi fericit: să fii puţin cherchelit de grappa, de Roma, de iubire, de luna strălucitoare de afară care atârnă ca şi cum e o coadă de şopârlă ascunsă după un nor, după o frunză, să adormi cu femeia asta şi să ştii că mâine va fi dimineaţă, şi nu pur şi simplu o dimineaţă, ci o dimineaţă la Roma, când simţi aşa de acut că ai foarte puţin timp şi nu poţi să pierzi nicio clipă, ca trebuie să te duci repede să te cufunzi în acest oraş.

Tălmaciul s-a trezit peste noapte pentru că era ciupit de ţânţari. Nu putea să doarmă de mâncărimi şi-şi tot scărpina ciupiturile. A aprins lumina, a început să plesnească cu ghidul pe pereţi, lăsând pe tapet pete însângerate. Apoi nu a mai putut să adoarmă la loc. A ridicat cearşaful de jos, s-a înfăşurat în el, s-a lungit pe pervaz, aplecat spre strada romană care se lumina, încă adormită,

goală, deja rece. Spre ziuă a început din nou să plouă şi totul a prins să strălucească, în pavajul umed al caldarâmului se reflectau luminile farurilor, ale reclamelor, firmelor barurilor, ale vitrinelor. Totul mirosea, se părea că şi pervazul şi pereţii clădirii emanau şi ele nişte mirosuri deosebite, romane. Tălmaciul se gândea la Tristan. Înaintea tălmaciului, Isolda îl avusese pe Tristan. Se iubiseră şi se duseseră şi ei în vacanţă în Italia.

Odată plecaseră în vacanţă şi avuseseră un accident. Undeva între Orvieto şi Todi. Mergeau pe un drum şerpuit, deasupra Tibrului. La o curbă, a intrat în ei un camion.

Tristan conducea maşina. El a murit imediat. Cu toracele strivit de volan.

Dar Isolda supravieţuise. Avusese şaisprezece fracturi.

Trecuseră câţiva ani, şi între timp ea se căsătorise cu tălmaciul, şi acum se iubeau şi mergeau în vacanţă în Italia.

Şi odată tălmaciul s-a aşezat la computer, pentru a face o traducere. Pe atunci aveau un computer comun. Deodată tălmaciul a văzut, uitându-se pe ultimele documente ce se deschiseseră, o denumire ciudată. Isolda lucrase în ajun la documentul acela. Tălmaciul ştia că nu trebuie să citeşti scrisorile altuia şi nici documentele. Dar totuşi l-a deschis. S-a dovedit a fi un jurnal pe care îl ţinea ea.

Mai întâi tălmaciul a vrut să închidă documentul, fără să citească.

Apoi a început să citească.

Era un jurnal ciudat. Isolda nu nota în fiecare zi şi nici în fiecare lună. Numai atunci când îi era rău.

Tălmaciul a început să citească aceste însemnări, pentru a afla ce scrie, pe ascuns de el, omul cu care îşi împarte viaţa.

Când le era bine, ea nu nota nimic, zilele acelea ca şi cum n-ar fi fost. Dar când îi era greu,

când avea crize de sufocare din cauza vieţii împărţite cu tălmaciul, se aşeza la computer, deschidea documentul acesta şi se descărca. Certurile lor, de care tălmaciul uitase demult, continuau să trăiască, înregistrate pe urmele proaspete, încă nepotolite, neiertate.

Şi mai era ciudat că jurnalul ăsta îl scria pentru Tristan.

Cel care murise primea în paginile acestea iubirea, iar tălmaciul supărările, durerea, înrăirea.

Ea nota cuvintele pe care şi le aruncau unul altuia, pentru a arăta durerea, dar nu nota ce-şi şopteau după aceea.

Tălmaciul şi-a propus să nu-i zică nimic Isoldei şi să nu mai citească ceea ce nu-i era destinat lui.

În mod curios, când rezervaseră biletele pentru Roma şi aleseseră hotelul, Isolda voise chiar acest hotel, deşi nu avea nimic deosebit. Şi atunci când s-a aplecat pe fereastră spre strada aceea ploioasă, tălmaciul a înţeles deodată că tocmai în acest hotel fusese ea cu Tristan. Şi apoi s-a mirat şi el: cum de a putut să-i treacă prin cap o asemenea prostie?

Tălmaciul s-a întins iar în pat, multă vreme nu a putut să adoarmă, pentru că se gândea tot timpul la Tristan, Isolda fusese cu el la Roma. A rememorat toate întâmplările din timpul zilei şi i-a trecut prin minte că tocmai ea ciocnise la fel cu Tristan, spunând: „Cento giorni come questo!” Şi poate că tot acolo stătuseră, poate chiar în aceeaşi trattorie – oare de ce îl adusese tocmai acolo? – şi afară ploua la fel, şi ei aşteptaseră lasagna în timp beau Chianti, adus, poate, în aceleaşi carafe.

În cap îi veniră tot felul de fleacuri, detalii al căror sens se desluşea abia acum. Aterizaseră la Fiumicino şi au trebuit să cumpere bilet de tren pentru Roma. Acolo erau automate la care se putea plăti cu cardul. Isolda a spus:

— Mai bine nu, dacă o să-l înghită? Mi s-a mai întâmplat asta. La casă era o coadă lungă şi tălmaciul se duse totuşi la automat – şi totul se întâmplă cum era de aşteptat: nici bilet, nici card. Benvenuto all'Italia! Tălmaciul a rămas lângă automat, iar Isolda s-a dus să caute pe cineva care să-i ajute. Ea vorbeşte puţină italiană. Cei care se aflau la ghişeu n-o puteau ajuta. Cine putea s-o ajute nu era aici. Şi ei stăteau aşa lângă automat şi aşteptau ceva. Isolda s-a enervat şi tălmaciul încerca să o liniştească, toate sunt fleacuri, totul o să fie bine, că el apucase deja să sune să i se blocheze cardul. Isolda repeta întruna:

— Gottverdälli![23]

Apoi au venit nişte italieni, au deschis automatul cu cheia şi tălmaciul şi-a primit cardul. Au cumpărat bilete de la casă şi au luat expresul până la Termini. Acum însă, noaptea, îi vine în minte că probabil şi Tristan păţise la fel cu cardul.

Mai înainte, Roma îi întâmpina pe vizitatori la intrarea principală – la Porta del Popolo, dar acum îi primeşte pe la intrarea de serviciu. Te târâi până la gară prin nu ştiu ce suburbii murdare. Tălmaciul se uita întruna pe fereastră, în timp ce se apropiau de Termini, unde e oare Roma? Vedea doar nişte curticele monstruoase, neprietenoase. Primul lucru pe care l-a văzut când au ieşit din gară era un McDonalds. *Ecco Roma*?[24] Isolda l-a liniştit: ca să înceapă Roma, trebuie să intri în bar şi să bei, în picioare, primul espresso. Au intrat într-un bar lung şi îngust în care, ca într-o peşteră, locuia o maşină fornăitoare de făcut cafea, au băut în picioare primul lor espresso, ca şi cum era o licoare magică, şi într-adevăr a început Roma. Dar acum tălmaciului îi trecu prin minte că, probabil, Tristan îi spusese odată: „Ca să înceapă Roma, trebuie să intri în bar şi să bei, în picioare, primul espresso."

De-atunci, de la Roma, după noaptea aceea, tălmaciul a început să vadă lucruri simple, la care nu se gândise înainte. De exemplu, Isoldei îi plăcea să i maseze scalpul, puternic, până ce unghiile ajungeau la pielea capului – asta o ajuta când o durea capul sau nu putea să se trezească, dar trebuia să se dea jos din pat devreme. Probabil asta ajuta la circulaţie şi într-adevăr simţea o oarecare uşurare, claritate. Şi tălmaciului îi plăcea când Isolda îi apăsa scalpul cu degetele, mai întâi încetişor, apoi din ce în ce mai tare. Şi aşteptau de multă vreme metroul roman, iar tălmaciul îi masa aşa capul. Ea a închis ochii, a început să toarcă. Şi tălmaciul a întrebat-o:

— El a inventat asta?

Ea a încetat să mai toarcă, a deschis ochii.

— Despre ce vorbeşti?

În momentul acela în staţie a năvălit trenul, acoperit tot de graffiti. Atunci ea nu înţelesese sau nu voise să înţeleagă, iar tălmaciul nu mai întrebase nimic.

Au rătăcit prin muzeele Vaticanului şi au ajuns într-o galerie lungă, pustie: şiruri de sculpturi albe de-a lungul pereţilor. Trupuri fără viaţă. Mâini, picioare, capete, sâni, pântece – totul fusese descoperit în pământ, iar acum era expus pentru recunoaştere. Vase, sarcofage, basoreliefuri. Şi din nou trupuri – fără ochi, fără mâini, fără picioare, castrate. În locul organelor sexuale erau frunzuliţe. Ce nu putuse fi acoperit era spart cu ciocanul. Pe un orb musculos Isolda, privind în jur – oare n-o vede cineva? – îl atinse cu mâna acolo unde nu mai era nimic:

— Ce idioţi! De ce urau aşa de tare viaţa?

Cândva toate aceste statui fuseseră zei sau oameni, dar acum se transformaseră în stâlpi de sare şi fuseseră aduse aici. Cadavre de marmură. Erau puse în şir, ca un fel de gardă de onoare la o recepţie în împărăţia morţilor. Isoldei i-a trecut prin minte să-i învieze: să dea fiecăruia o istorie.

„Uite, ăsta, uite, era superstiţios şi şi-a pus mai întâi sandala pe piciorul stâng, iar mai apoi pe cel drept. Medicul i-a prescris, pentru boala de piept, să se trateze cu lapte de măgăriţă – şi el bea câte un pahar mare la şase dimineaţa. Şi avea şi fesele păroase.” Şi aşa, împreună cu tălmaciul, inventau câte ceva despre fiecare. Uite, ăsta, o copie romană a unui original grecesc pierdut, îi plăcea să cânte şi, când cânta, i se umflau nările. Odată mergea mulţumit spre casă şi cânta, iar un trecător i-a spus că tu mergi aşa şi nu ştii că ţi-a ars casa, şi soţia, şi ai pierdut tot. Iar în copilărie mama îl învăţase să folosească frunze de brusture când se duce la toaletă, să le rupă de pe drum. Uite, asta e tot o copie romană a unui original grecesc pierdut, îi plăcea un bărbat însurat şi se temea să fie fericită cu el, nu putea să se bucure de fericirea ei, pentru că ştia că va trebui să plătească pentru fericire, iar când lui i s-a îmbolnăvit copilul, ea a înţeles imediat de ce. Dar uite, acest luptător, e tot o copie romană, s-a întors acasă nevătămat din război – şi soţia s-a bucurat că era viu, iar copiii de daruri. Şi avea nişte dinţi, de putea să muşte un cui. Iar odată s-a lovit la o unghie – unghia a crescut şi o pată neagră s-a întins pe dedesubt. Şi dintr-odată şi-a spus că, atunci când pata va ajunge la marginea unghiei, se va întâmpla ceva bun. Dar pata nu a mai crescut, n-a mai avut când.

Aşa mergeau şi înviau morţii. Dar acum tălmaciului nu-i mai iese din cap că Isolda făcuse asta şi cu Tristan, că jocul ăsta îl inventase el atunci, şi ei tot aşa, îmbrăţişaţi, mergeau prin această galerie infinită plină de sculpturi moarte şi le dădeau frânturi de viaţă resturilor de marmură.

Şi mai era acolo un sarcofag – un soţ şi o soţie, erau întinşi faţă în faţă, sprijiniţi în cot. Ea avea bucle mici, el avea o barbă tunsă scurt. Se uită unul la altul zâmbind. Uite, tocmai îşi masaseră reciproc picioarele obosite în timpul vieţii – acum vor adormi şi se vor trezi împreună.

Aproape toate sculpturile erau copii ale unor originale dispărute. Până şi acel celebru Apollo din Belvedere. Deşi pentru tălmaci era o copie a acelui Apollo care se afla în zăpadă la Ostankino şi pe care cândva îl bombardase cu bulgări.

Tălmaciul i-a povestit Isoldei despre Galpetra, despre Apollo de la Ostankino, şi ea râdea.

Galpetra îşi ducea în fiecare lună clasa la muzeu, cel mai adesea la Muzeul Puşkin de pe Volhonka. Când treceau pe lângă David, fetiţele, privind spre pubis, şuşoteau şi chicoteau şi, nu se ştie de ce, era foarte neplăcut din cauza drugului de fier înfipt în spatele eroului, ca să nu cadă, în asta era un fel de înşelătorie, şi mai ales că ghida repeta tot timpul că în acest muzeu toate exponatele sunt copii.

La copia lui Laocoon spuse:

— Priviţi ce minunat a înfăţişat sculptorul antic suferinţele pe faţa tatălui sub ochii căruia pier amândoi fiii!

Despre original a spus că se află în Italia, la muzeul Vaticanului, şi tălmaciul a ţinut minte cum a oftat Galpetra:

— Ei, să putem şi noi vreodată să aruncăm o privire...

La întrebarea dacă sunt întrebări, viitorul tălmaci, în uniformă de elev, lustruită la genunchi şi în coate, a întrebat:

— Dar de ce ne arătaţi copii? La muzeu totul trebuie să fie adevărat.

Ca răspuns, ghida a explicat că totul e adevărat în Italia, iar aceste sculpturi sunt copii fidele, adică practic sunt acelaşi lucru cu originalele, şi a condus grupul mai departe.

Şi de această dată era la Roma tălmaciul, dar, din nou, totul se dovedea a fi o copie – şi sculpturile din muzeele Vaticanului, şi statuile de îngeri ale lui Bernini de pe Ponte San Angelo, şi Marc Aureliu de pe colina Capitolină, şi

monumentul egiptean de la Santa Trinita dei Monti, iar după cele adevărate trebuie din nou să meargă cineva şi să le găsească.

Până şi Tibrul i se păruse o copie proastă a altceva, dispărut, adevărat. Tălmaciul şi Isolda se uitau de pe pod la apa moartă, maronie, la malurile scunde acoperite de un strat uscat de noroi crăpat şi cumva nu le intra în cap că şuvoiul acesta agitat, acoperit de o spumă murdară este chiar acel Tibru în care, într-o zi însorită de octombrie, crucea îl ajutase pe Constantin să-l înece pe păgânul Maxentius, după care lumea a devenit creştină. În mocirla asta?

Şi tălmaciul însuşi se dovedea a fi o copie a unui original pierdut.

În ghid au citit, în capitolul despre Laterano, despre scara sfântă din palatul lui Pilat din Pont şi despre capetele lui Petru şi Pavel ce se păstrează în bazilica papală. Au plecat spre Laterano. Au coborât la metrou, unde nu puteai să respiri, şi Isolda a spus că obosise şi mai bine s-ar plimba din nou prin vreun parc – în ajun fuseseră la Villa Borghese, pe o alee găsiseră o bancă goală, undeva, în spatele stadionului, tălmaciul s-a întins pe scânduri şi şi-a pus capul pe pulpele ei, s-a sprijinit cu obrazul de pântecele moale. Isolda îi ciufulea părul. Era vânt şi umbrele crengilor îi alergau pe faţă, pe umerii goi, pe iarbă, pe aleea acoperită de nisip, pe statuile de marmură. Tălmaciul stătea culcat şi citea cu voce tare din ghid despre nu ştiu ce arc de triumf: un împărat furase pentru el statui şi basoreliefuri de pe arcul altui împărat.

Isolda a spus:

— Priveşte, iată arcul de triumf!

Acolo se aflau pini, umăr la umăr, şi la subsuorile lor se afla cerul. Asta fusese în ajun, dar acum, în metrou, Isolda mă întreabă:

— Vrei neapărat să vezi scara şi capetele astea?

— Da.

— Crezi că sunt adevărate?

— Uite, tocmai de asta vreau să mă conving.

Au intrat într-un vagon vopsit cu graffiti, sufocant, arhiplin.

Pe drum Isolda i-a povestit că, la ei la şcoală, erau ore de religie şi că ei urau toate astea. Iar tălmaciul i-a povestit Isoldei că la ei la şcoală erau lecţii de propagandă antireligioasă. Şi le ţinea, la dirigenţie, aceeaşi Galpetra. Tălmaciul ştia din copilărie că nu există Dumnezeu, şi de aceea pentru el, pentru acel elev chinuit de acnee, de pilozitatea timpurie, de lipsa de dragoste şi de frica de moarte, era foarte important să-L găsească. Sau ceva asemănător. Şi clasa murea de plictiseală, iar Galpetra turuia că Dumnezeu fusese inventat de oamenii Bisericii, pentru a-i ameţi mai uşor pe oamenii naivi, inculţi, că judecata de Apoi fusese inventată pentru a păcătui chiar ei şi a nu-i lăsa şi pe alţii s-o facă, şi tot ce se cuvenea să se spună la asemenea lecţii. „Numai babele pot crede în Dumnezeu, spunea Galpetra. Creştinismul este religia sclavilor şi a sinucigaşilor. Nu există şi nu poate exista niciun fel de viaţă de apoi – tot ce e viu moare şi e imposibilă orice înviere. E o logică simplă: dacă Dumnezeu există, atunci nu există moarte, dacă există moarte, atunci nu există Dumnezeu.” Isolda râdea şi spunea că, dimpotrivă, la ei, la lecţiile de religie, voiau să îi convingă că Dumnezeu există, dar că şi ei mureau de plictiseală.

Şi tălmaciul şi Isolda se aflau în faţa unei clădiri pe care scria: *Sancta sanctorum*. Au intrat. Acolo, jos, în stânga intrării, sub sticlă, era expusă o machetă a palatului lui Pilat din Pont şi se putea vedea unde anume se aflase scara asta. Fusese adusă la Roma de la Ierusalim, treptele fuseseră acoperite cu scânduri, iar locul unde căzuseră picăturile de sânge ale lui Hristos fuseseră acoperite cu sticlă. Şi, tălmaciul şi Isolda stăteau şi

se uitau cum se aşază oamenii în genunchi şi se caţără pe trepte. Fiecare se târa în felul său. Unul repede, repede, depăşindu-i pe alţii. Altul se oprea mult pe fiecare treaptă, atingea scândurile lucioase, pe jumătate roase, cu fruntea şi le săruta pe fiecare. O femeie se uita mereu înapoi şi-şi îndrepta fusta. O fată tânără, invalidă, fusese adusă în cărucior şi era ajutată să-şi pună genunchii pe fiecare treaptă. Apoi ea, crăcănată, se târa în sus. Se vedea cu ce mare efort făcea fiecare mişcare. Apoi a venit un grup de elevi şi ei se târau vesel, gălăgios, împingându-se şi murdărindu-se unii pe alţii cu adidaşii şi cu sandalele – în mod evident, asta le făcea o plăcere deosebită. Şi atunci, când el şi Isolda stăteau în picioare în faţa scării şi se uitau cum o depăşeau elevii pe invalidă, în chiar acel moment tălmaciul a fost atins de cineva pe umăr. Mai întâi nu a acordat atenţie – peste tot sunt hoarde de turişti şi toţi se înghesuie. Atunci din nou l-a atins cineva. S-a întors şi a văzut-o pe Galpetra. Purta aceeaşi căciuliţă de mohair şi acelaşi costum violet din lână. Până şi fermoarul cizmelor erau pe jumătate tras, iar peste cizme papuci de muzeu. Aceleaşi mustăţi, acelaşi pântece. Ea dădea din cap spre scară:

— Ei, ce mai stai, caţără-te!

Şi, după ce a clătinat cu reproş din cap, a spus:

— Şi atunci nu m-ai crezut...

Nu se ştie de ce, tălmaciului i s-a părut important să-i spună despre asta Isoldei, dar ea nu a înţeles. A întrebat:

— Ai întâlnit o cunoştinţă?

Galpetra a dispărut.

S-au dus să vadă capetele.

Când traversau piaţa, de undeva se auzea muzică, un cântecel italian în care se repeta tot timpul *amore, amore, amore*, şi tălmaciului i s-a părut cumva ciudat că o să vadă un cap – sau măcar o bucăţică de os, ce importanţă are – al

acelui om care, la al patrulea cântat al cocoşilor, se dusese după El pe mare – ieşise din barcă, păşise peste bord şi pusese piciorul pe un val.

În catedrală era, ca pretutindeni, mare înghesuială din cauza turiştilor, difuzoarele bolboroseau în latină. Ei hoinăreau prin mulţime şi tălmaciul tot nu putea pricepe unde e capul. Mişcarea mulţimii i-a adus înapoi spre chioşcul de la intrare. Isolda a întrebat-o în italiană pe vânzătoare, care a arătat spre una dintre vederi. În fotografie era un altar numai din aur şi marmură, ca un turn – semăna cu ilustraţia din basmul despre cocoşul de aur. Vânzătoarea a ciocănit pe vedere cu unghia ei lungă, cu ojă verde cu steluţe, şi a arătat în sus, cică, mergeţi spre altar şi priviţi în sus.

Tălmaciul a înţeles de ce ei nu văzuseră imediat ceea ce căutau – intraseră în catedrală nu pe poarta principală, ci prin una laterală. Acum se strecurau prin mulţime spre altar venind dinspre intrarea principală. La primul nivel al turnuleţului de poveste, în spatele unor gratii şerpuitoare, aurii, erau într-adevăr expuse două busturi. Tălmaciul s-a uitat atent, dar a văzut numai ceva vopsit, cu obraji roz, cu părul negru. Difuzoarele trecuseră pe italiană şi se înveseliseră, se animaseră, fiecare al doilea cuvânt era *amore.* Deasupra confesionarelor ba se stingeau, ba se aprindeau beculeţe. Se strecura pe lângă ei, prin mulţime, un grup de japonezi, în spatele unui băţ de schi cu o batistă verde legată în vârf.

Isolda a spus:

— Eşti satisfăcut? Să mergem!

Înainte de a pleca, s-au oprit lângă o capelă din stânga intrării – acolo avea loc o cununie. S-au uitat prin grilaj: mirele şi mireasa stăteau pe scaune, iar în faţa lor stătea în picioare preotul, în alb, şi spunea ceva. Era amuzant cum dădea din mâini. În mod clar, nu îi lipseau cuvinte şi, cu adevărat în italiană, gesticulând disperat, încerca

să-i convingă pe tineri să se iubească până la moarte şi după aceea.

Tălmaciul şi Isolda au ieşit şi au scos harta cu care mergeau prin Roma. Era o hartă veche, se rosese la îndoituri, se rupsese, mai mult, nimerise, odată cu ei, în ploaie şi, în cele din urmă, se făcuse ferfeniţă. Dar Isolda nu voia să cumpere una nouă, zicea că s-a obişnuit cu ea. Tălmaciul şi-a spus că, probabil, cu harta asta mersese prin Roma atunci, cu Tristan.

Chiar alături se afla biserica sfântului Clement, în care era îngropat Chiril, de numele căruia sunt legate literele fără de care nimic nu ar fi existat în viaţa tălmaciului.

— Hai să intrăm!, a propus tălmaciul, dar Isolda a răspuns că o dor picioarele şi că nu mai merge nicăieri.

S-au aşezat la o măsuţă, într-o cafenea de pe stradă.

— Ai fost acolo data trecută?

— Nu.

Tălmaciul a început s-o convingă că nu era deloc departe, zece minute în direcţia Coloseumului, de acolo o se să poată lua metroul şi vor ajunge la hotel, dar Isolda a spus că o rod sandalele noi. Şi a mai zis:

— Şi, în general, nu înţeleg de ce trebuie să vezi neapărat toate aceste lanţuri lipite, frânturile astea adunate de undeva şi oasele nu se ştie cui!

Tălmaciul ştia de ce voia să meargă acolo cu orice preţ.

Trebuia s-o ia de lângă Tristan, din Roma lui în alta.

Tălmaciul a încercat să-i povestească despre Chiril. Mai bine zis, a vrut să-i povestească el ceva ce în mod clar nu ştia Tristan. Deodată, i s-a părut tălmaciului că nu-i povesteşte ei, ci lui. Uite, tu, Tristan, nu ştii asta, dar eu ştiu. Ascultă! Vechiul Hersones – acum este Sevastopol, şi uite aici, Tristan, începe lumea fără tine. Acolo unde a fost

înecat sfântul mucenic Clement, cel de-al treilea papă al Romei şi discipol al lui Petru, în timpul războiului civil fuseseră înecaţi ofiţeri. Li se legaseră – unora de gât, altora de picioare – ancore vechi, bucăţi de fier, pietre şi fuseseră aruncaţi în apă. În nişte amintiri, tălmaciul citise că scafandru care se scufundaseră acolo, în locul acela, se treziseră ca într-o pădure: trupurile moarte voiau să iasă la suprafaţă şi, legate, stăteau la fundul apei, unele cu picioarele în sus, altele cu capul în sus, erau împinse toate într-o parte de curentul de adâncime, aşa cum sunt îndoiţi copacii de vânt, şi unuia i se ridicaseră mânecile cămăşii ca nişte aripi. Şi uite, pe malul acela trecuse Chiril, care primise din nori alfabetul chirilic – literele tălmaciului. Cel ce primise literele cereşti povestea despre mucenicia lui Clement locuitorilor Hersonesului, care nu ştiau nimic despre asta şi nu-l credeau. Atunci Chiril a înotat până la locul acela şi a început căutările, pentru a-i convinge. Nivelul mării scăzuse în secolele ce au urmat după Clement. Marea se retrăsese şi se formase o limbă de nisip. Şi uite, Chiril a căutat în acel nisip şi nu a putut găsi nimic. Locuitorii aceia râdeau de ei. Dar Chiril a continuat să sape nisipul, pentru că, se înţelege, nu oase căuta el – cine are nevoie de oase? Nu coaste şi nu un craniu voia el să găsească, ci o dovadă. Pur şi simplu trebuia să strălucească în soare o coastă albită de mare şi nisip. Ceva trebuia să demonstreze că există Dumnezeu şi deci că nu există moarte. Numai o minune putea să demonstreze asta. Şi uite, în nisip a strălucit ceva, a început să lucească în soare – o coastă. O coastă de o albeaţă orbitoare. Au săpat mai departe şi au găsit capul şi toate celelalte. Şi i-a mai uimit pe toţi mirosul frumos. Iar mirosurile sunt limba lui Dumnezeu. Şi uite, aceste oase plăcut mirositoare au fost aduse de Chiril la Roma. Şi el însuşi a fost înmormântat în aceasta biserică,

împreună cu Clement. Probabil pentru că şi oasele lui miroseau la fel de frumos.

— Iar oase!, a oftat Isolda. Bine, să mergem!

Au mai stat puţin în cafenea, au băut câte un espresso din nişte ceşcuţe minuscule, ca nişte coji de ouă, şi au pornit spre San Clemente. Isolda a spus numai că neapărat trebuie să intre pe drum într-o farmacie ca să-şi cumpere un plasture. Dar pe drum nu au găsit nicio farmacie.

Isolda deja şchiopăta când au ajuns. Se enervase şi tăcea. S-a aşezat în biserică pe o bancă şi a spus că nu va intra în niciun subsol.

Tălmaciul a coborât acolo singur.

Alerga pe sub bolţile slab luminate şi, la rândul său, se enerva pe Isolda, dar mai mult pe sine, că o adusese până aici nu se ştie de ce, cu piciorul cu bătături, puteau să fi venit mâine sau poimâine.

De jur-împrejur erau nişte sfărâmături. Era umezeală. Tălmaciul depăşea grupurile de turişti care erau duse un nivel mai jos, unde, în nişte beciuri la fel de umede, ceţoase, fusese adorat Mithra. Tălmaciul s-a dus şi acolo, dar era acelaşi lucru: spărturi, umezeală.

În penumbra pasajelor găsi în cele din urmă mormântul lui Chiril. Se ascundea undeva, într-o parte. Pe o placă de marmură se aflau nişte flori de hârtie, acoperite de un strat gros de praf. Iar pereţii din jur erau plini de plăci memoriale pe care erau eternizaţi conducători uitaţi care dăduseră ucazuri în chirilice.

Şi în momentul acela tălmaciul a văzut-o pe Isolda. Coborâse totuşi. Avea în mână ghidul.

— Aici eşti!, a spus Isolda. Eu am stat şi am citit. Ascultă, se pare că aici nu sunt moaştele lui Chiril. Alea au fost aruncate în anul 1798 – a fost o revoltă şi toate oasele au fost aruncate pe străzi. Şi nici papă mucenic Clement nu a fost, probabil au existat doi Clement – un consul, el într-adevăr a fost mucenic, dar nu a fost papă, iar celălalt a fost

papă, dar nu mucenic. Şi mai apoi, în legendă, s-au suprapus. Şi aici mai scrie că, după noile cercetări, Petru nici nu a fost la Roma!

Pe lângă noi, fără să se oprească, trece un grup de japonezi. Erau conduşi în mithraeum. Ridicau sus picioarele, pentru a nu se împiedica în penumbră de pardoseala neregulată de pământ. Unul câte unul, turiştii dispăreau în deschizătura îngustă ce ducea la etajul inferior. Tălmaciul şi Isolda au urcat, au ieşit afară unde până şi vântul plin de miros de benzină li s-a părut, după subsol, aer proaspăt, şi s-au dus spre Coloseum, cu pauze dese. Ea şchiopăta şi se ţinea de mâna lui.

Strada se umplea iar de chioşcuri. S-au oprit lângă unul care avea ghiduri ale Romei în toate limbile. Tălmaciul a început să răsfoiască o ediţie în limba rusă. I-a arătat Isoldei, cică, uite, ce prostii editează ăştia, pur şi simplu nişte fotografii cu denumiri, nici vorbă să scoată ceva cum trebuie. În momentul acela a sărit spre el vânzătorul, italian, care a început să turuie, probabil, lăuda marfa, îi convingea să cumpere, mai că începuse să-i bage cu forţa cărţile în mâinile tălmaciului, să arate cu degetul la ilustraţii, cică, uite ce poze frumoase! Tălmaciul i-a dat cartea înapoi, dar gestul a fost cumva stângaci, cartea i-a alunecat din mâni, a căzut. Isolda s-a precipitat s-o ridice, a început să-i zâmbească vânzătorului. I-a şoptit tălmaciului că el trebuie să zâmbească şi să se scuze.

— Vrea să-mi bage pe gât o porcărie şi tot eu trebuie să-i zâmbesc politicos?

— Da, a spus Isolda, oricum trebuie să zâmbeşti politicos.

— De ce trebuie eu să-i zâmbesc politicos?

— De aia.

— Nu trebuie să-i zâmbesc nimănui politicos.

— Trebuie.

Când s-au îndepărtat de chioşc, Isolda a spus:

— Eşti grobian.

Am izbucnit:

— Nu ca Tristan.

Isolda s-a oprit L-a privit în ochi pe tălmaci. În privirea ei erau şi uimire, şi obidă, şi durere. S-a întors pe călcâie şi a plecat cu pas grăbit, şchiopătând de un picior. Ar fi trebuit să ia metroul, dar Isolda pornise într-o cu totul altă direcţie, înapoi, spre Laterano.

Tălmaciul ar fi vrut să se ducă după ea, s-o ia de mână, s-o oprească, dar, în loc să facă asta, s-a întors şi a pornit spre Coloseum. Mergea şi încerca să se convingă: nu-i nimic, oricum nici ea şi nici el nu au unde să se ducă în altă parte, se vor vedea seara la hotel.

Trotuarul era plin de ambalaje, hârtii, sticle de plastic strivite. În mâinile tălmaciului erau zdrenţele hărţii. Le-a aruncat.

29 septembrie 1914. Luni.

Astăzi am avut un coşmar! Mi-e ruşine să-l scriu. Zburam pe coridorul gimnaziului nostru, nu ştiu de ce, goală.

De dimineaţă am fost cu Tala la Ignatievi. Din nou am făcut bandaje din tifon şi le-am rulat, dar acum nu manual, ca înainte. Ni s-au adus nişte maşini pentru tăierea bandajelor şi putem să le rulăm tot cu o maşinărie specială, aşa că manual ne rămâne numai să punem pachetele. E foarte comod aşa şi putem să facem mult mai multe!

Vremea e rea, când e soare, când plouă.

Am citit ce am scris în această zi anul trecut. Ce copil mai eram!

30 septembrie 1914. Marţi.

Maşa a primit o scrisoare de la Boris şi ne-a citit-o cu voce tare. Nu tot, probabil ceva, ce era mai interesant, a omis, pentru că am fost nevoiţi să ascultăm numai descrieri detaliate ale exerciţiilor de la liceu, programul zilnic, cu ce sunt hrăniţi şi cum e vremea. El şi tatăl lui s-au hotărât să-şi

schimbe numele. Acum nu mai sunt Müller, ci Melnikov. Cum va fi făcut subofiţer de marină, o să vină după Maşa şi o să se căsătorească. Când a citit despre asta, s-a înroşit toată! Era o seară aşa de minunată, am mai stat multă vreme şi am vorbit, iar noaptea, Maşa, cu lacrimi în ochi, a venit la mine în pat – visase că Boris e pe corabie şi se duce la fund. Voiam s-o liniştesc dar am început şi eu să plâng.

Oare cum poate lua Dumnezeu tot, înainte de a da ceva? Desigur, nu poate.

O invidiez foarte tare pe Maşa – îl iubeşte aşa de mult pe Boris!

1 octombrie 1914. Sărbătoarea acoperământului Maicii Domnului.

„Iubirea este nu se ştie ce care vine nu se ştie de unde şi se termină nu se ştie când". Madeleine de Scudéry.

Mâine, în sfârşit, vor începe cursurile. Mi s-a făcut aşa de dor de Mişka, de Tala, de toate ale noastre, chiar şi de profesorii noştri! Clădirea gimnaziului „Bilinskaia" e folosită drept lazaret, iar noi vom merge pe Bolşaia Sadovaia, la liceul „Petrovskoe", vizavi de hotelul „Bolşaia Moskovskaia". Orele se vor face în două schimburi, elevele de gimnaziu de dimineaţă, iar băieţii după-amiază.

De dimineaţă era soare, dar acum a început să plouă.

3 octombrie 1914. Vineri.

Pe bancă am găsit scrijelite cu cuţitul iniţialele mele. Ce prostie!

Fetele corespondează cu băieţii de la real, le lasă bilete în bancă. Numai eu şi Talia considerăm că este o prostie. Toate discuţiile sunt numai despre schimbul al doilea şi despre cine de cine s-a îndrăgostit. Toate sunt înnebunite după Terehin.

Un păun! Un prost patentat! Nici nu am chef să scriu despre asta!

Maşa a intrat în Societatea Surorilor de Caritate şi s-a înscris la nişte cursuri de două luni. Vrea neapărat pe front, în armata activă, şi suferă că nu ajunge acolo, că, până va face ea cursurile, războiul se va termina. Învaţă să bandajeze şi pune bandaje tuturor celor din casă. Dar nu toţi au chef de aşa ceva. Aşa că ea o chinuie pe sărmana noastră doică. Chiar acum, la bucătărie, doica, supusă, stă pe un taburet cu capul bandajat şi aşteaptă până ce Maşa va verifica în carte.

Ieri, Maşa a avut prima zi la lazaret. Când s-a întors acasă, s-a spălat întruna şi s-a clătit cu parfum. Voia să scape de mirosul de spital. La masă nu a mâncat nimic. A promis că ne va lua pe mine şi pe Tala cu ea la spital. O să ni se permită să citim şi să cântăm pentru răniţi.

6 octombrie 1914. Luni.

Astăzi am primit o scrisoare de la Niusia, din Petrograd. Ne scrie despre studiile ei la conservator şi că în capitală se simte peste tot războiul. La Teatrul „Mariinski”, înaintea fiecărui spectacol, sunt intonate imnurile statelor aliate. Mai întâi cel rus, apoi *La Marseillaise*, apoi *God Save the King*. Cât timp trebuie oare să stai în picioare?! Wagner şi, în general, germanii au fost excluşi de tot din repertoriu. Iar în marile magazine au apărut tăbliţe: „Vă rugăm să nu vorbiţi în germană”, chiar şi în secţia germană a Bibliotecii Publice s-a pus anunţul: „Bitte, kein Deutsch!”[25] În tramvaiul cu care Niusia mergea la conservator un bătrânel care făcea pe galantul i-a cedat locul unei doamne şi a spus, din obişnuinţă: „Bitte, nehmen Sie Platz!”[26], şi a fost aruncat din tramvai! Groaznic!

8 octombrie 1914. Miercuri.

Lumea a înnebunit! Săptămâna trecută citeam în ziar că la Petrograd o elevă de gimnaziu s-a aruncat pe fereastră, ţinând în mână o icoană. Astăzi, pe o ploaie torenţială, sub umbrele, l-am îngropat pe Dmitri Poroşin de la gimnaziul de băieţi „Belovolski", fiul unui anchetator. S-a împuşcat cu pistolul tatălui! Lialia a spus că era îndrăgostit de amanta tatălui său. Câte prostii auzi de la fetele astea!

10 octombrie 1914. Vineri.

„Iubirea este o trădătoare. Ea ne zgârie pe toţi de ne dă sângele, ca o pisică, imediat ce vrem să ne jucăm cu ea." Ninon de Laclos. Oare unde găseşte Tala toate acestea!?

Gemenii Nazarov au fugit pe front. Au lăsat o scrisoare. Şi pentru cine! Pentru Tusia! Ea a găsit-o în banca ei, tare s-a mai mândrit şi, înainte de a i-o da directoarei, le-a citit tuturor cu voce tare, în pauză. Nazarovii scriau că ori îşi vor găsi liniştea sub o cruce de stejar, ori se vor întoarce cu medalia Sf. Gheorghe.

14 octombrie 1914. Marţi.

În pauză m-am uitat pe fereastră, împreună cu celelalte fete, cum fratele Talei, Jenia Martianov, face în curte exerciţii la paralele. Dar dacă el o fi cel care-mi scrijeleşte peste tot iniţialele? Ce prostie! Dar atunci, la fereastră, parcă mă furnica ceva şi pe mâini, şi pe picioare.

Jenia sărea cu aşa abilitate jos, ca un acrobat de circ, îşi arunca foarte frumos mâinile şi se uita mândru în direcţia noastră Fetele au început să bată din palme. Am plecat de la fereastră, pentru că îmi spuneam: dar dacă privirea lui mă caută tocmai pe mine? Am deschis un manual, m-am concentrat pe rândurile de Utere. Şi acolo era vorba despre Cicero.

M-am privit o jumătate de seară în oglindă. Acasă toţi îmi spun că sunt frumoasă, dar uite – un

cartof în loc de nas, obraji umflaţi, o bărbie îngrozitoare, o frunte respingătoare! Dar ochii! Dar genele! Sprâncenele! Totul pare neterminat, jalnic! Oare poate fi iubit cineva care arată aşa? Şi mai sunt şi lecţiile astea stupide! Doamne, ce treaba are aici Cicero? Ce Forum? Ce treabă are Roma cu mine? Ce treabă am eu cu nu ştiu care Numa Pompiliu?

19 octombrie 1914. Duminică. Sfântul Ioan de Kronstadt.

Am fost la liturghie. La biserică am văzut-o pe mama Nazarovilor. Stătea în genunchi şi nu s-a mai putut ridica, au sărit s-o ajute. Îmi pare aşa de rău de ea! Nicio veste de la gemeni.

22 octombrie 1914. Miercuri.

La gimnaziu s-a făcut molitvă în cinstea Maicii Domnului din Kazan'. Ne-am rugat pentru eliberarea Rusiei de sub germani, ca, odinioară, de sub polonezi. Nu-mi place că fetele noastre tot timpul şuşotesc. Dumnezeu ştie despre ce! Toate fetele sunt îndrăgostite şi-şi arată una alteia, sub jurământul de a păstra tăcerea, jurnalele cu însemnări: „Azi am încetat să mai fiu îndrăgostită de N şi m-am îndrăgostit de X", indicând nu numai data, dar şi ora! Ce copii mai sunt!

Eu nu arăt nimic nimănui. Jurnalul acesta este numai pentru mine. Pentru nimeni altcineva. Poate că o să-l arăt numai celui pe care îl iubesc cu adevărat. Pentru că poveştile Talei, ale Lialiei, ale celorlalte – nu e nimic adevărat! Dragostea adevărată nu este aşa!

Am luat din nou de pe raft Maria Başkirţeva, am deschis la jumătate, iar acolo una dintre surori a notat cu creionul: „Semăn cu un chimist răbdător, neobosit, care-şi petrece nopţile deasupra retortelor sale, pentru a nu rata clipa aşteptată, dorită. Mi se pare că asta se poate întâmpla în

fiecare zi, şi eu mă gândesc şi aştept... Întreb neliniştită – oare nu e asta?”

Şi eu mă ascult tot timpul – oare nu e asta?

Se pare că nu... Nu. Nu!

Pe marginile unei pagini s-a adăugat: „Iubirea e cea mai mare fericire, chiar şi o iubire nefericită.” Scrisul Maşei. Ea are o iubire nefericită cu Boris? Aş vrea şi eu o bucăţică din asta! Ce o mai invidiez!

29 octombrie 1914. Miercuri.

La gimnaziu toate au început să-şi facă manichiura: îşi taie pieliţele cu forfecuţa, îşi lasă unghii lungi, le pilesc să aibă o formă frumoasă.

Eu am mâini aşa de urâte!

Ieri, în clasă, s-a stricat lumina şi a venit un electrician. A adus o scară lungă cu picioare mobile. S-a urcat aproape de tavan, s-a chinuit acolo şi deodată văd că fetele încep să facă fiţe în faţa lui, să cocheteze. Le dispreţuiesc! Şi asta numai pentru că în clasă a intrat un bărbat tânăr!

31 octombrie 1914. Vineri.

Evgheşka s-a îmbolnăvit, probabil grav, pentru că germana este predată acum, în locul ei, de tatăl lui Boris. L-am mai văzut când eu şi Maşa ne-am dus în vizită la ei. Atunci Nikolai Viktorovici era foarte simpatic şi vesel, tot timpul ne servea cu dropsuri. În faţa clasei e cu totul alt om, posac, inaccesibil. Oricum uram germana din cauza Evgheşkăi şi a războiului, dar acum nimeni nu-i poate ierta schimbarea numelui: era Müller, dar a devenit Melnikov. Toţi văd în asta numai laşitate şi carierism. După lecţii, la garderobă, fetele încep să spună porcării despre el, să imite cum ne învaţă pronunţia Nikolai Viktorovici. Într-adevăr, are dinţi strâmbi şi urâţi, dar din cauza asta să râzi de un om? Şi deodată m-am simţit aşa de furioasă! Ce fel de prietene sunt astea! Pur şi simplu o haită plină de răutate! Şi am spus tare şi

clar: „Şi-a schimbat numele nu pentru că e laş, ci pentru că îi e ruşine pentru naţia sa!” S-a făcut linişte. Toate se uitau la mine. M-am întors şi am plecat. Pe drum mi s-a făcut foarte, foarte rău. M-am speriat că de-acum o să mă boicoteze. Dar acasă mi s-a făcut altă frică, frica de frică. Oare sunt o fricoasă că m-am speriat să nu rămân singură? Mi-e groaznic de ruşine. Sunt la fel ca ele. Nu sunt cu nimic mai bună. Nu, sunt mai rea. Pentru că ele râdeau de Nikolai Viktorovici sincer, iar eu i-am luat apărarea şi apoi m-am speriat singură de curajul meu.

Şi am mai şi recitit însemnarea de miercuri. Cum de pot scrie despre alţii şi să-i judec, dacă nu sunt cu nimic mai bună decât ei? Ce să spun, începuseră să facă pe cochetele în faţa unui electrician! Nu e vorba de electrician! Pur şi simplu au vrut să placă tuturor, de fapt, tuturor din jur şi ca toată lumea să se îndrăgostească de ele, până şi ultimul electrician! Şi eu sunt la fel. Groaznic!

4 noiembrie 1914. Marţi.

Astăzi a fost o zi minunată, cu soare. M-am dus la Tala, ca să ne plimbăm. Ea s-a dus să se schimbe şi, ca de obicei, s-a înfăşurat aproape o oră întreagă. Cât timp am aşteptat-o, Jenia a ieşit din camera lui şi m-a chemat la el. M-am dus şi el mi-a arătat cristalele de sulfat de cupru pe care de două luni le creşte pe pervaz. Parcă sunt nişte smaralde adevărate! N-am mai văzut aşa ceva! Jenia e uimitor! Apoi a coborât Tala şi am plecat.

Iar acum m-am băgat în pat să mă culc, dar nu pot, mă tot gândesc la el. Îi văd ochii, mâinile puternice, musculoase, picioarele zvelte. Are mâini frumoase, chiar în ciuda faptului că sunt pătate de reactivi. Iar pe obraz are o cicatrice – s-a încăierat în parcul Novoposelenski cu golanii din Temernik, unul dintre ei l-a rănit cu un box. Ce puternic este şi neînfricat!

Şi tot nu este ce trebuie? Nu este el? Nu, nu, nu.

În dimineaţa aceasta, pe drumul spre gimnaziu, am văzut-o din nou pe bătrâna nebună cu bonetă, în colţ cu Taganrogski. Ce coşmar, are incontinenţă! Stă în picioare, iar sub ea e o băltoacă. Şi deodată mă întreabă cu o voce de mort: „Ţi-ai făcut lecţiile?" Vocea ei încă îmi răsună în urechi. Ce groaznică e bătrâneţea!

noiembrie 1914. Marţi.

Toată săptămâna nu am notat nimic, pentru că nu s-a întâmplat nimic.

Dar ce ne-a mai făcut azi Juju a noastră!

După lecţii, în cabinetul de chimie, a înghiţit un cristal mare de fenol! Cine se putea aştepta la aşa ceva din partea şoricelului nostru cenuşiu? O sinucidere romantică nu arată în realitate deloc romantic. Sărmana Juju nu mai putea din cauza vărsăturilor, se murdărise toată – şi rochia, şi ghetele, şi ciorapii, până şi fundele din păr. Am văzut toate că mâncase fidea. Respingător! A fost dusă la spitalul tatei, să i se facă spălături.

Toate fetele încercau să ghicească cine e el. Juju e aşa de ascunsă!

„Femeile sunt de trei feluri: bucătărese, guvernante şi prinţese."

12 noiembrie 1914. Miercuri.

Până şi azi, deşi toată noaptea se aerisise clasa, se simţea mirosul lăsat în urmă de Juju. Totul e în ordine acum. Oricum o să râdă de ea, când o să apară din nou! Sărmana! Şi se pare că s-a îndrăgostit de Jenia Martianov! De Jenia al meu! Nu ştiu dacă să cred sau nu. Asta spune Lialia, dar poate că spune aşa numai ca să mă enerveze pe mine? E în stare. Şi zice că e prietena mea cea mai bună!

De Jenia al meu? De ce al meu?

La lecţie, m-am uitat la animalele împăiate din dulapuri, la borcanele cu broaşte în spirt, la busturile stupide din papier-mâché ale reprezentanţilor diferitelor rase: un chinez, un indian, un negru – şi deodată mi-am spus: totul e simplu. Probabil sunt un monstru. Probabil nu ştiu să iubesc. Pur şi simplu nu ştiu. Toţi ştiu, iar eu nu. Ar trebui să fiu împăiată aşa, ca animalele astea, şi să fiu expusă. Oare poţi să iubeşti aşa ceva? Sigur că nu.

17 noiembrie 1914. Luni. Postul Crăciunului.

Prima zăpadă. Şi ce mai zăpadă! A acoperit tot Rostovul.

A trebuit să scot paltonul de anul trecut, care mi-a rămas mic.

Astăzi am mai întârziat după lecţii, fetele plecaseră deja, am ieşit în curte, unde băieţii de la real se jucau cu bulgări şi a trebuit să trec printre ei. Mi-era frică singură! Dar oricum m-am dus. Şi atunci un bulgăre m-a lovit din spate, în umăr! Şi un hohot mizerabil. Îmi spun să nu mă întorc! Strâng din dinţi şi merg mai departe. Aud tropăit în spate. Vine cineva în fugă. Din ultima clasă, Kozlianinov. A venit repede şi a bâiguit: „Vă rog să mă scuzaţi!” Aşa de tare m-am mirat, că nu am avut ce să spun. Iar apoi m-am simţit aşa de veselă! Am zburat spre casă şi, fără să mă dezbrac, m-am dus la oglindă. Obrajii sunt rumeni, ochii îmi ard. Ce ochi minunaţi am! Şi ce frumuşică sunt!

Doica s-a apucat să mârâie ca am adus zăpadă în casă, dar eu sar s-o sărut!

22 noiembrie 1914. Sâmbătă.

Toţi spun că aşa ger nu a mai fost niciodată.

Am fost cu Jenia la patinoar. El mi-a dus patinele şi apoi mi-a legat şireturile botinelor. Ce plăcut a fost! Am patinat, luându-ne de mâini. Toţi se uitau la noi. Am trecut de câteva ori pe lângă

Juju. De fiecare dată se făcea că nu ne vede! Apoi ne-am aşezat pe o băncuţă. Jenia povestea foarte amuzant despre colegii lui. Râdeam aşa de tare!

Ce-i asta? Ce e cu mine? Eu iubesc?

Am scris asta şi mi s-a făcut tare frică de aceste două cuvinte: eu iubesc.

23 noiembrie 1914. Duminică.

Mi se pare că a venit. Iubesc. Am aşteptat aşa de mult, că acum mi-e şi frică să cred. Oare e adevărat? Nu, mai bine să nu mă amăgesc. Toate astea nu sunt adevărate. Nu!

Astăzi l-am văzut pe Jenia numai de la distanţă. El s-a uitat la mine. A zâmbit. Desigur, îl iubesc! Îl iubesc! Jenia e deosebit! Nu seamănă deloc cu ceilalţi!

Seara a venit pe la noi Viktor. Şi el a fost cuprins de elanul general! Viktor nu a fost mobilizat, fiind singurul copil la părinţi, dar el arde de patriotism şi s-a înscris ca rezervist în armata populară. Este imposibil să ţi-l imaginezi mergând la atac: cam miop, stângaci. A venit în uniformă: veston, pantaloni de călărie, şapcă fără cozoroc, manta. Hainele de soldat l-au făcut deodată asemănător cu cei care merg în detaşamentele de marş. A spus că mama lui e disperată, pentru că se duce cu grad inferior şi o să stea în cazărmi soldăţeşti.

25 noiembrie 1914. Marţi.

Aud şoapte în spatele uşii: mama îi spune tatei că e ceva în neregulă cu mine. De trei zile citesc Biblia. Tata spune iritat: „Dar dacă omul citeşte Biblia, asta nu înseamnă că s-a îmbolnăvit!” Mama îi face semne să tacă şi intră la mine, se aşază, îşi lipeşte buzele de fruntea mea şi spune că nu se poate să stau acasă toată duminica, trebuie să ies, să mă plimb, să mă aerisesc. Dar eu dau din cap şi aştept să plece – vreau să recitesc acelaşi lucru a suta oară. Nu pot să mă rup de rândurile

astea: „De dormit dormeam, dar inima-mi veghea. Auzii glasul celui drag! El la uşă bătând zice: «Deschide-mi, surioară, deschide-mi, iubita mea, porumbiţa mea, curata mea, capul îmi este plin de rouă şi părul ud de vlaga nopţii».”

27 noiembrie 1914. Joi.

Astăzi am cântat pentru răniţi. După ore am fost cu Lialia şi Tala la spitalul militar, în vechiul nostru gimnaziu. Am mers prin clasele transformate în saloane şi am întrebat cine vrea să scrie acasă. Unii soldaţi au fost bucuroşi, ne-au rugat să mai stăm cu ei, să nu plecăm. Alţii, dimpotrivă, se jenau, se fereau. Unul e rănit la vezica urinară şi abia merge cu o sticluţă după el. L-am văzut cu sticluţa plină, am vrut s-o iau, s-o duc la toaletă, dar el s-a înroşit, nu mi-a dat-o. Şi eu m-am ruşinat îngrozitor. Pur şi simplu e o prostie. Doar aici nu e nimic ruşinos!

În fiecare salon am fost rugată să cânt. Spuneau că vocea mea le vindecă rănile mai bine decât orice medicament!

Un băiat roşcat şi-a pierdut degetele de la ambele mâini. Un guraliv aşa de simpatic, tot timpul îi distra pe cei din jur. Povestea cu mândrie despre înfrângerea armatei austriece, cum soldaţii slavi nu vor să lupte şi divizii întregi se predau. El nu putea să mănânce singur şi noi îi dădeam cu linguriţa.

Şi mai spunea că la el casă prindea somni de mărimi incredibile, şi-şi întindea cioturile tăiate ca să ne arate. Atunci m-am abţinut, dar acum nu mai pot. Scriu şi urlu.

Azi nu l-am văzut pe Jenia. Dar dacă nu mă mai iubeşte? Dacă eu am inventat asta?

2 decembrie 1914. Marţi.

Astăzi! S-a întâmplat astăzi!

M-a sărutat!

M-am dus, ca de obicei, după Tala, să mergem la lazaret. Puţin mai devreme decât de obicei. Deloc intenţionat, aşa s-a întâmplat! Acasă era numai Jenia. M-a întrebat dacă nu vreau să văd cristalele lui. M-am apropiat de fereastră, iar el m-am îmbrăţişat din spate. M-a sărutat pe gât, pe ureche şi pe obraz!

Ce furioasă mai sunt pe mine! Mă uitam numai înainte, ca năroada, şi nu puteam spune niciun cuvânt. Eram împietrită! Nu puteam să-mi mişc nici mâna, nici piciorul. Şi ochii mi-i lipisem de cristalul ăla idiot de sulfat de cupru! Aveam în minte numai asta: „Doamne, mă sărută, iar eu stau ca o momâie!” Voiam aşa de mult să mă întorc, să-i cuprind gâtul cu mâinile, să-l sărut şi eu! Pe buze! Şi voiam aşa de mult să-i sărut cicatricea de pe obraz, şi nu ştiu de ce, nu am putut!

Şi atunci s-a auzit uşa de la intrare! A venit Tala! M-am smuls şi am ieşit repede din cameră, ea n-a apucat să vadă nimic.

Ne-am dus la lazaret, Talka flecărea ceva, eu nu auzeam şi nu vedeam nimic! Înăuntru totul cânta, pur şi simplu nu mai puteam de bucurie! Chiar simţeam că am un zâmbet prostesc.

Dar acum mă simt aşa de rău. Oare ce-o fi crezut despre mine?

La lazaret tocmai fusese adus un băiat care luase de pe stradă o petardă şi o aprinsese şi îi explodase chiar în mâini şi-i arsese faţa. Tatăl copilului, cât timp medicul îi dădea jos pielea arsă şi-i punea bandajul, a început deodată să plângă în hohote şi să-şi tragă nasul, nu putea deloc să-şi găsească batista. I-am întins un şerveţel, l-am îmbrăţişat pe omul acela străin, am început să-l sărut pe obraz, pe tâmplă, am şoptit ceva liniştitor.

Dacă e tot un sărut, tot o îmbrăţişare, de ce aici, cu un om străin, totul e aşa de simplu, iar acolo, cu iubitul, totul e aşa de complicat?

Cu iubitul? Doamne, ce bine e: cu iubitul...

3 decembrie 1914. Miercuri.

Doamne, cât îl mai iubesc!

Da, sunt convinsă, este ceea ce am aşteptat. Este ceva adevărat. Ce fericită sunt!

Tot timpul mă gândesc la el, la Jenia al meu. E aşa de neobişnuit! O să ajungă un mare chimist. Astăzi, la patinoar, am obosit şi m-am aşezat chiar pe zăpadă, iar el făcea piruete în faţa mea. Patinează aşa de frumos! Şi ce-l mai urăsc pe golanul acela din Temernik, dacă l-ar fi lovit mai sus pe Jenia, ar fi nimerit în tâmplă!

Juju nu vorbeşte cu mine. N-are decât! Este iubirea mea! Este fericirea mea, nu a ei! Nu toţi pot fi fericiţi.

Toate prietenele mele au idile, numai Mişka e singură. Dar ea nu suferă deloc din cauza asta sau lasă impresia că nu suferă. Ea ascultă dispreţuitoare discuţiile fetelor şi se dă cu patinele, în picioare, pe dealul îngheţat, aşa cum nici toţi băieţii nu îndrăznesc să facă. E groaznic! Poţi să-ţi faci praf nasul!

Vizitiii sunt ninşi ca nişte Moşi Crăciuni. Toţi spun că acest Crăciun o să fie cu zăpadă, cu viscol.

6 decembrie 1914. Sâmbătă.

Să dea Domnul sănătate şi fericire tuturor Nicolailor şi, mai ales, celui de care depinde victoria ruşilor!

Viktor s-a întors. Nu l-a ţinut mult. A declarat comisiei că nu vede nimic şi a fost lăsat în pace. A venit plin de răutate şi a început să spună că nu poate suporta instrucţia, sălbăticia obiceiurilor şi mirosul groaznic. A spus foarte serios: „M-am dus să apăr patria, dar nu am învăţat decât să-i salut pe generali.” Spunea asta aşa de comic, că toţi au început să râdă. Viktor mai întâi s-a supărat, dar mai apoi a început să arate foarte amuzant cum trebuie să stai drept şi să dai onorul la vederea unui general, îşi holba aşa de tare ochii, că puteai să mori de râs!

Dar Katia e fericită. Toată seara l-a ţinut pe Viktor de mână, ca şi cum s-ar fi temut că o să fugă din nou. Şi ce-a găsit la el? E un clovn!

Cat de diferit e Jenia! Nu e deloc aşa! Inteligent, profund, adevărat! Ce interesant a povestit astăzi despre chimistul Lavoisier! Când Lavoisier a fost ghilotinat, Robespierre a spus: „Revoluţia nu are nevoie de chimişti."

Ce prost, Robespierre ăsta!

1 decembrie 1914. Joi.

Ei, de ce, de ce mă urăşte aşa de tare Zabugski ăsta? Pentru că nu mă pricep deloc la geometria lui? Păi nimeni nu pricepe nimic din ea! Nici Lialia, nici Tala. Nici Mişka! Şi ele sunt mai proaste ca mine! Când Zabugski ne ceartă, spune că ne împărţim fără rest. Pur şi simplu nu poate să ne explice nimic cum se cuvine!

Astăzi Zabugski a rupt un compas mare şi a început să faci pe tablă un cerc cu ajutorul unei cârpe lipite cu un capăt de tablă, iar în celălalt având strânsă o bucată de cretă. Toate am început să râdem. S-a enervat şi, după ce a scris nu ştiu ce formulă, a pus punct pe tablă cu aşa putere, că o bucata de cretă s-a făcut fărâme. Toate am râs! Iar la tablă m-a chemat pe mine! Iar m-a făcut să plâng. Asta poate! Mă cheamă şi, în tăcere, mă examinează cu o privire dispreţuitoare. Vreau să mă înghită pământul!

În plus, mai are şi un neg urât, care îi creşte într-o parte, pe nas. Un neg magnetizant, pentru că tot timpul îţi atrage privirea. Şi nu vrei să te uiţi, dar te uiţi.

Tata lucrează acum şi la administraţia oraşului, se ocupă de evacuaţi, umblă prin oraş toată ziua. Am fost cu el azi la spitalul de nebuni. Îl tot certa pe unul, iar eu mă uitam cum infirmiera spăla pe jos, mirosea neplăcut a clor, şi alături de ea se afla un bolnav, dar cu o faţă inteligentă,

normală. Deodată i-a luat mâinile murdare de la cârpă şi i le-a sărutat. Asta m-a uimit.

Acum mi-am adus aminte de sărutul ăsta şi am început să mă simt prost. Ce groaznic e, probabil, să te pierzi aşa. Să te pierzi pe tine. Să nu dea Domnul să-mi încep vreodată însemnarea din jurnal cu „sprezece martombrie”[27].

12 decembrie 1914. Vineri.

Astăzi la spitalul militar s-a întâmplat ceva îngrozitor. Am scris pentru Evriujihin, orbit, cu un bandaj gros pe ochi, o scrisoare ca să o trimită în satul lui, părinţilor şi logodnicei. Stăteam pe coridor lângă fereastră. M-a rugat să-l las să-mi atingă mâna şi a început s-o mângâie cu degetele sale dure, de pământ. Apoi degetele au urcat în sus şi a început să-mi apuce sânul. M-am speriat, m-am tulburat, dar el a încercat să mă îmbrăţişeze, să mă strângă. Am vrut să strig, dar m-am abţinut. I-am dat la o parte mâna, am sărit în sus, am ieşit în fugă. Afară, deodată, mi s-a făcut ruşine. Voiam să-i povestesc lui Jenia, dar nu puteam. Mi-am dat seama că sunt lucruri pe care nu poţi să le povesteşti nimănui.

13 decembrie 1914. Sâmbăta.

Am primit de la Jenia un bilet în care mă anunţa că de la ora patru nu va fi nimeni acasă. Abia am rezistat până la trei şi jumătate! Am alergat. M-am apropiat de casa lor şi am murit de frică să nu dau nas în nas cu Tala şi cu părinţii lor.

Am stat pe canapeaua din sufragerie fără să aprindem lumina şi ne-am sărutat!

Ne-am sărutat!

Ce senzaţie uimitoare! Nu, este imposibil să descrii! Sunt fericită! Şi ce bine sărută el!

Am scris, dar acum că nu am dormit jumătate de noapte, mă tot gândesc: oare cine l-o fi învăţat să sărute aşa de bine?

16 decembrie 1914. Marţi.

La gimnaziu am adunat daruri pentru front, pungi pentru tutun, batiste. Şi mi-a trecut prin minte că cel care va primi batista mea poate e chiar acel băiat din Temernik cu care s-a luat la bătaie Jenia.

La spitalul militar, un rănit căruia i s-a amputat un picior şi-a pierdut minţile. Când Maşa i-a adus cârja, a aruncat-o cu toată puterea în ea. Maşa are acum o vânătaie mare pe picior.

27 decembrie 1914.

Pentru prima dată am un Crăciun aşa de trist. Mi-e aşa de rău! Martianovii au plecat în vacanţă. N-o să-l văd pe Jenia două săptămâni!

Am fost cu fetele în parcul Aleksandrovski din Nahicevan acolo era o petrecere populară cu muzică. Ne-am dat cu trenuleţele pe pantă. O mulţime de oameni.

Merg şi mă gândesc: ce-mi trebuie mie toate astea, dacă el nu este aici?

Seara ne-am ghicit: pe marginile unui lighean cu apă am lipit cu miez de pâine mestecat hârtiuţe cu dorinţe. Am dat drumul pe apă într-o coajă de nucă, ca într-o bărcuţă, unui muc de lumânare aprins, luat de la biserică. Trebuia să sufli astfel încât lumânarea, după ce ajungea la hârtiuţă, să-i dea foc – a cui hârtiuţă va arde, aceleia i se va îndeplini dorinţa. Şi trebuia să sufli cu grijă, să nu se stingă flacăra. Dacă se stinge, e semn rău. Am scris un singur cuvânt pe care nu pot să-l spun nimănui, altfel nu se va împlini. M-am gândit: aş putea să scriu în jurnal, apoi mi-am zis că e mai bine să nu risc, n-o să scriu. Ne-am înţeles să suflăm încetişor, abia, abia, dar am început să suflăm cu toată puterea şi coaja de nucă s-a scufundat. Corăbioara noastră s-a scufundat! Toate am început să râdem şi să ne stropim cu apa din lighean. Însă Maşa s-a dus într-un colţ şi stătea singură, cu ochii plini de lacrimi. Desigur, s-a

gândit imediat că ăsta e un semn rău pentru Boris al ei – el o să plece în curând pe mare. Mi-a fost aşa de milă de ea! M-am apropiat, m-am aşezat lângă ea, am luat-o de mână, am început s-o mângâi: „Surioară, Maşenka, ei, ce-i cu tine, nu trebuie! Totul o să fie bine!”

Dar de unde să ştiu eu că o să fie bine? De unde să ştiu, în general, ce va fi? Nu ştiu nimic nici despre mine.

Jenia, unde eşti? Ce este cu tine? Te gândeşti oare la mine?

ianuarie 1915.

Anul Nou. Mai întâi am fost acasă, apoi ne-am dus care pe unde. Tata şi mama la culcare, Saşa pe undeva, cu grupul său, surorile cu ale lor. M-au chemat şi pe mine, dar am refuzat. Acum stau singură în noaptea de Anul Nou şi sunt tristă. Pentru prima dată în viaţă am băut un pahar de şampanie. Voiam aşa de mult să ciocnesc cu Jenia, cu Tala, dar ei sunt departe. Unchiul lor are o moşie în gubernia Ekaterinoslav. Îşi petrec acolo mereu vacanţele, în nu ştiu ce Sokolovka.

M-am gătit multă vreme, mi-am pus rochia mea azurie, am prins o broşa, am făcut o fundă frumoasă. Dar în cap răsuna mereu: de ce? El n-o să mă vadă. Ne-am pus fiecare câte o dorinţă: când ceasul a început să bată ora douăsprezece, fiecare şi-a ars bileţelul cu dorinţa şi a înghiţit cenuşa, altfel nu se împlineşte. Până şi pe mama şi pe tata i-am pus să le înghită. Dar nu a fost aşa de amuzant. Am scris din nou acelaşi cuvânt singur. Am început să cântăm cu buzele negre de la cenuşă. Şi deodată totul a început să fie insuportabil. Fără Jenia totul e monoton, stupid şi neînsemnat. M-am dus în camera mea şi toţi au plecat repede. Mi se pare că în familia noastră lucrurile nu sunt în ordine. Tata, în ultimul timp, a început să fie complet altul. Şi cu mama aproape că nu mai vorbeşte.

Îl iubesc! Îl iubesc! Îl iubesc!
Să fi fost şi eu la acea Sokolovka minunată!

2 ianuarie 1915.

La doică vine finul ei. Un băiat tânăr şi fără o mână. E pisar şi pe front i-a fost smulsă mâna dreaptă. Acum învaţă să scrie cu stânga.

O recitesc pe Maria Başkirţeva. Doamne, am citit asta acum un an şi nu am înţeles nimic! „Mi se pare că sunt făcută pentru fericire – fă-mă fericită, Doamne Dumnezeule!" Despre mine este vorba! „Sunt creată pentru triumfuri şi senzaţii puternice, de aceea lucrul cel mai bun pe care-l pot face e să devin cântăreaţă" începe să mi se pară că ea sunt eu, noi suntem acelaşi om, că ea nu a murit niciodată. Doar eu trăiesc. Nu ei, ci mie îmi plac cel mai mult în lume „arta, muzica, pictura, cărţile, rochiile, luxul, gălăgia, liniştea, râsul, tristeţea, dorul, glumele, iubirea, frigul, soarele, toate anotimpurile, orice vreme, câmpiile liniştite ale Rusiei şi munţii din jurul Neapolelui, zăpada iarna, ploaia toamna, primăvara cu neliniştea ei, zilele liniştite de vară şi nopţile minunate cu stele strălucitoare." Şi, în plus, Jenia. Ea nu ştia de Jenia al meu.

3 ianuarie 1915.

În Niva, la sfârşitul ediţiei, sunt publicate listele cu ofiţerii morţi pe front: în faţa fiecărui nume e o cruciuliţă, ca un valet de treflă.

E un război groaznic, dar noi ne completăm una alteia un chestionar despre iubire. Ce groaznic e construită lumea – problema asta a chestionarului devine deodată mai importantă decât toate războaiele din lume: „Împăratul avea o fată care se îndrăgostise de un om simplu. Împăratul, când a aflat de asta, s-a supărat şi a vrut s-o omoare. Prinţesa plângea, îl implora pe tatăl său şi el decise aşa: la circ, în arenă, să se facă două uşi – în spatele uneia va fi un tigru

înfricoşător, flămând, în spatele celeilalte o femeie frumoasă. Iubitul fetei va fi scos în arenă şi va trebui să deschidă la nimereală una dintre uşi. Dacă o va deschide pe cea cu tigrul, va avea parte de moarte. De va deschide cealaltă uşă – va primi de soţie pe femeia frumoasă, i se vor da mulţi bani şi va fi trimis pe o corabie într-o ţară frumoasă, îndepărtată. Prinţesa ştia unde era tigrul şi unde era femeia. S-au adunat oamenii la circ şi condamnatul se uita cu priviri imploratoare spre prinţesă – ajută-mă! Fata îndrăgostită suferea, ba se înroşea, ba pălea, apoi a arătat spre o uşă. Ce era în spatele ei?"

Am răspuns sincer că, desigur, femeia frumoasă, pentru că iubirea nu poate fi egoistă şi nu poate dori răul. Iar într-o noapte albă, mi-am adus aminte că noi trei – eu, Tala şi Lialia – eram la Tala acasă, Lialia l-a rugat pe Jenia să-i explice o problemă şi au dispărut împreună în camera lui, şi mi-am dat seama: tigrul...

Stimate Nabucodonosaurus!

Nu am mai primit nimic de la dumneavoastră, în afară de vederea aceea. Dar eu vă trimit vederi din Roma din două în două zile. Nu-i nimic, nu e nicio problemă, totul e bine.

Apropo, a ajuns aici în doi timpi şi trei mişcări vederea aceea a dumneavoastră. Sunt numai minuni!

E interesant, când o să primiţi oare această ultimă misivă a mea?

Asemenea scrisori circulă încet, mai ales dacă nu le trimiţi.

Scrisorile netrimise ajung mai sigur.

Scrisorile netrimise au particularitatea de a străpunge timpul. Fără niciun timbru şi ştampile – un salt – şi ajung în mâinile dumneavoastră. Putem peste mulţi ani şi multe ierni să trăncănim despre starea vremii – eu sunt acum şi aici, iar dumneavoastră sunteţi tot acum şi aici. Ce mai e

pe la dumneavoastră? Universul s-a extins? Dar ce zi a săptămânii e? Ce emisferă e afară?

Poate că aveţi o familie, un copil. E băiat?

Nu mă îndoiesc că odată o să-i arătaţi scamatoria pe care v-am arătat-o eu, iar mie mi-a arătat-o fostul militar de pe submarin. Văd ca acum – mergem duminică să ne tundem, eu mă smiorcăi pentru că mi-e frică de maşina de tuns şi urăsc frizeria, el mă trage de mână şi apoi, deodată, îmi spune – uite o scamatorie! Şi are loc o minune. Tata, într-o clipită, creşte, devine un uriaş, ia tramvaiul din staţie şi mi-l pune în palmă.

Scamatoria, desigur, nu e cine ştie ce, dar cred că şi fiul dumneavoastră i-o va arăta cândva fiului său. O să se facă uriaş şi o să-i pună în palmă un tramvai sau o casă, sau un munte.

Poate că tocmai în asta constă scamatoria.

Au trecut săptămâni, luni, şi uneori tălmaciul deschidea computerul Isoldei, când ea nu era acasă – aveau de-acum fiecare laptopul lui – şi citea ultimele însemnări.

Când făcea asta, tălmaciul avea sentimentul că fură.

Dar el chiar era un hoţ.

Uneori ea nota pur şi simplu frânturi din acea viaţă, de dinainte de tălmaci. Despre vacanţa în Italia.

„Şi mai ţii minte când ne-am certat atunci la Pisa? Am sărit din maşină şi am trântit uşa. Am trântit-o aşa de tare, s-o fac praf. Ai plecat, înfuriat, rău, m-ai părăsit. Acolo se tundea gazonul şi mirosea a iarbă proaspăt cosită şi a benzină. În piaţă erau peste tot turişti cu mâinile întinse, ca şi cum se sprijineau cu mâinile de aer – pozau pentru fotografii: sprijineau turnul ce cădea. Am intrat în catedrală, m-am aşezat pe o bancă, oricum nu aveam unde să merg. Acolo era răcoare, iar afară era arşiţă. Am închis ochii – zăngănitul maşinii de tuns iarba pătrundea prin uşile deschise şi chiar şi

în catedrală era un miros puternic, proaspăt, de iarbă tăiată. Am stat aşa şi m-am gândit la tine, cât te mai iubesc. Şi că o să stau aşa şi o să te aştept. Şi ştiam că o să te întorci şi o să mă găseşti."

Tălmaciul citea din jurnalul ei numai când se certau. Şi acum se certau din ce în ce mai des.

Tălmaciul ştia că Isolda poate să verifice când se deschisese documentul ultima oară, dar se temea să-l întrebe pe un programator cum să facă să nu se poată afla asta.

Şi era şi mai ciudat să citească despre faptul că Isolda era noaptea cu tălmaciul, dar îşi imagina că Tristan o îmbrăţişează în întuneric.

Tristan, în niciun caz tălmaciul, era cel care o săruta şi care venea la ea noaptea.

Odată, Isolda s-a întors acasă când hoţul se afla la computerul ei, dar el a apucat să-l închidă, pentru că ea s-a dus mai întâi la toaletă.

Altă dată, tălmaciul a citit o nouă însemnare, că fiul lor seamănă cu Tristan, aşa cum arăta el în fotografiile din copilărie.

Tălmaciul a început să scormonească pe rafturile Isoldei, în dosarele ei, în albume, în cutii, voia să găsească fotografiile lui Tristan. Cândva i le arătase chiar ea, dar el nu le dăduse atenţie, nu le reţinuse. Acum se uita cu atenţie la fiecare fotografie, oare chiar era o asemănare?

În fiecare an, la ei acasă se adunau prietenii Isoldei şi ai lui Tristan – în ziua morţii lui.

Aşa s-a nimerit ca, în ajunul următoarei întâlniri, tălmaciul şi Isolda, din cauza unui fleac, se certaseră iar. Chiar se spărseseră şi vase. Când Isolda s-a dus la serviciu, tălmaciul a deschis computerul ei, a deschis acel document şi a citit: „Astăzi m-am dus să mă culc în camera copilului. Am auzit cum respiră copilul şi am vrut aşa de tare să fi fost copilul nostru. Chiar este copilul tău. Al tău, nu al lui."

Când Isolda s-a întors de la serviciu, tălmaciul s-a apropiat de ea şi a îmbrăţişat-o, aşa

cum o îmbrăţişa după certuri, pentru a se împăca. A spus cum îşi spuneau de obicei:

— Pace?

Ea a zâmbit, s-a lipit cu faţa de pieptul lui:

— Mulţumesc! Mă temeam aşa de tare că azi iar o să fie rău.

Tălmaciul a zâmbit:

— Totul o să fie bine!

Au venit musafirii. Isolda a pregătit *raclette*. Era cald, lumea vorbea.

Tălmaciul s-a dus să-l culce pe copil, i-a citit înainte de culcare despre Urfin Juice[28] şi tăietorii stejarilor. Era timpul ca băiatul să doarmă, dar el tot mai cerea să i se citească, şi tălmaciul citea şi citea.

Nu voia să se ducă dincolo, la ei.

În cele din urmă copilul a adormit, tălmaciul a stins lumina, s-a întins în întuneric şi a ascultat respiraţia copilului.

A ieşit din cameră la desert. Era vorba despre Rusia, despre Cecenia. Un tehnician dentar, ciugulind dintr-un strugure, l-a întrebat pe tălmaci ce simte un om dacă face parte nu dintr-un popor mic, aşa cum sunt elveţienii sau cecenii, ci dintr-o naţiune mare – şi atunci s-a poticnit – nu de cuceritori, nu de asupritori, ci aşa, cum să spun – el învârtea între degete boaba de strugure, tot nu putea găsi cuvântul necesar şi se uita la tălmaci zâmbind, ca şi cum aştepta ajutor.

Tălmaciul a şoptit:

— Dacă e rus.

Tehnicianul a început să râdă, a aruncat boaba în gură, a mestecat-o, a mai rupt una:

— Ai înţeles ce am în vedere, nu?

— Sigur că am înţeles.

Tălmaciul a turnat restul de vin din sticlă, s-a dus la bucătărie după o alta şi, când s-a întors la musafiri, începuse o discuţie despre un film făcut de ceceni. Cineva văzuse fragmente la televizor.

Tălmaciul a spus că nişte ziarişti, cunoştinţe de la Moscova, îi trimiseseră caseta. Isolda l-a întrerupt:

— Nu e nevoie!

Tălmaciul a tras-o la el, a sărutat-o pe gât:

— Sigur, n-o s-o pun.

Musafirii au început să insiste:

— Ba da, arătaţi-o!

Tălmaciul voia să refuze, că, de fapt, e mai bine să n-o pună, pentru că aceste cadre nu fuseseră arătate de nicio televiziune, nici măcar în Rusia.

— Cu atât mai mult arătaţi-ne-o! Arătaţi-o!

Mai ales tehnicianul dentar voia să vadă ceea ce nu trebuia să vadă.

Tălmaciul a dus farfuriile la bucătărie, Isolda a venit după el şi i-a spus încet, ca nimeni să nu audă:

— De ce vrei să-mi strici seara?

Tălmaciul i-a răspuns:

— De unde ai scos-o şi pe-asta?

În cele din urmă caseta este în aparatul video, toţi se aşezară, tălmaciul îi dă drumul.

Mai întâi cineva se roagă să i se plătească răscumpărarea, este încă un copil, chinuit, murdar, probabil un soldat prizonier, i se taie un deget, el plânge, scâncind. Degetul este adus în faţa obiectivului.

Apoi un străin – vorbeşte în limba engleză – întinde spre cameră un borcan cu un lichid tulbure, urină cu sânge, se plânge că a fost lovit în rinichi, în momentul acela este lovit din spate cu o vergea de fier, sare în sus, urlă.

Isolda, care de la început nu voise să se uite, a ieşit pe balcon să fumeze.

Unul dintre musafiri s-a sculat după primele cadre şi s-a dus după ea.

Soldatului prizonier urmează să-i taie gâtul. El se smulge, strigă: „Nu! Nu!” Dispare undeva în josul cadrului. Este ridicat din nou, mâna neagră cu degetele strâmbe pe faţa roşie.

Un alt musafir s-a sculat şi a ieşit în tăcere din cameră.

Un bătrân îşi face cruce liniştit, către cameră, şi spune: acum o să mă omoare şi vreau să spun că vă iubesc foarte tare, şi pe tine, Jenecika, şi pe tine, Alioşa, şi pe tine, Vitenka! I se taie capul. Camera arată în primul moment nu capul, ci gâtul – mare –. e gras, probabil are mărimea 45, şi deodată se face mic, parcă e un pumn, şi din ei începe să curgă sânge.

În faţa televizorului au rămas doi – tălmaciul şi tehnicianul dentar. Am stat şi ne-am uitat cum este violată o femeie care strigă tot timpul: „Vă rog, lăsaţi copilul în pace!” I se arde cu bricheta părul pubian, apoi i se bagă înăuntru un bec mic şi i se sparge sticla. Femeia urlă, geme, se chirceşte pe jos. Curge sânge. Un bărbos cu ochelari negri îi bagă, zâmbind, ţeava pistolului în fund şi apasă pe trăgaci.

— Ajunge, a spus tehnicianul dentar, închide-l!

Tălmaciul a închis televizorul şi s-a dus la bucătărie să facă codul. Musafirii au plecat repede.

Isolda, în noaptea aceea, s-a dus din nou să se culce în camera copilului. A spus, în loc de „noapte bună”:

— Te urăsc.

26 august 1915. Miercuri.

Astăzi, pe patinoar, fratele meu mi-a făcut cunoştinţă cu noul său prieten, Aleksei Kolobov, student din Varşovia, evacuat cu toată universitatea. Patinam cu Lialia şi am văzut de la distanţă că cineva îmi făcea cu mâna de la o masă care se afla pe margine. Am pornit spre mantinelă. Saşa ne-a prezentat. Orchestra cânta aşa de tare, că trebuia să ţipăm ca să ne înţelegem. El are nişte ochi uimitor de albaştri, o mână frumoasă, îngustă, şi s-a înroşit foarte amuzant când a dat mâna cu mine. I-am propus să patineze, a refuzat. Nu ştie.

În prezenţa lor am început să mă simt prost şi am fost chiar plictisită. N-ai despre ce să vorbeşti. Mai bine zis, nu chiar plictisită, ci aşa, neliniştită. Voiam să fug, să mă ascund. Am fugit la mijlocul patinoarului, în agitaţia generală.

Dar acum scriu şi mă gândesc de ce m-a afectat asta? Poate, poate...

27 august 1915. Joi.

S-au întors Martianovii. Azi l-am văzut pe Jenia. M-am minunat: ce-am putut vedea la el?

A venit tata cu o hartă şi am început s-o examinăm cu toţii.

Pe front lucrurile sunt din ce în ce mai proaste – s-au cedat Polonia, toată Lituania şi Bielorusia. Saşa şi tata urmăresc în fiecare zi retragerile pe hartă. La Rostov au venit evacuaţi de pretutindeni.

Noaptea m-am gândit la Jenia şi mi-am adus aminte din nou că odată începuse să-mi arate un experiment, cum magnetul, printr-o foaie de hârtie, le conferă unor pilituri de fier un desen simetric, iar eu am spus că nu-l mai iubesc – şi ce amărât a rămas el după cuvintele mele, abătut, neajutorat, cu magnetul şi hârtia în mână.

Probabil sunt foarte rea. Dar nu-mi e deloc milă de el. Mai bine zis, îmi e milă, desigur, dar din cauza acestei mile el devine şi mai jalnic.

Nu m-am îndrăgostit de Aleksei. Da, simt. Ştiu.

29 august 1915. Sâmbăta.

După vacanţă, toată lumea vine şi povesteşte despre idilele din vacanţă – cred că cea mai mare parte a lor sunt inventate.

Mişka ne-a uimit. În timpul verii a făcut cunoştinţă cu un tânăr student la drept – mama lui închiriase o casă de vacanţă alături. El i-a spus că o iubeşte, că anul următor va termina universitatea şi se va căsători cu ea. Dar a doua zi a venit mama lui – importantă şi mândră, şi a îngenuncheat în

faţa ei – a Mişkăi! – şi a implorat-o să-l refuze pe fiul ei. A început s-o convingă că amândoi sunt tineri şi nu se potrivesc deloc, că Mişka o să se simtă stingheră în cercul lor. Şi că el se va ruşina cu ea, o să fie nefericit. În cele din urmă a spus ca sunt plini de datorii şi că el are o logodnică bogată, o duduie din lumea bună, şi că, dacă Mişka într-adevăr îl iubeşte pe fiul ei, atunci, pentru fericirea lui trebuie să renunţe la el. Mişka i-a trimis o scrisoare de adio în care scria că n-o să se mai vadă niciodată şi că e liber, iar ea îl va iubi mereu.

Nu ştiu dacă să cred sau nu. Deşi Mişka nu a minţit niciodată.

M-am dus la spitalul militar.

Norii sunt cenuşii, ca halatele de la spital.

Sufletul mi-e foarte trist. Tot timpul mă gândesc la Aleksei. El s-a împrietenit cu Saşa şi uneori trece pe la noi, dar nu mă bagă deloc în seamă. Nici eu pe el. Fie e ruşinos, fie e plicticos. Mai degrabă varianta a doua.

31 august 1915. Luni.

A apărut Piotr Nazarov. S-a schimbat foarte mult, s-a maturizat. Despre Sioma mai întâi s-a spus că a fost ucis, dar a venit o carte poştală prin Crucea Roşie. Este prizonier la nemţi.

8 septembrie 1915. Naşterea Maicii Domnului.

Fratele meu chiar a devenit adult – îşi rade barba.

Toţi au devenit adulţi – şi Katia, şi Maşa.

Dar eu? Eu sunt în ultima clasă de gimnaziu! Şi ce am observat? Acum eu sunt obiect de adoraţie! Mi-a apărut o admiratoare dintr-o clasă mai mică, Musia Svetliţkaia, care arde de iubire pentru mine şi-şi tot manifestă admiraţia. Aleargă după mine în pauză, ca un căţeluş, se ţine de mine, îmi sărută mâinile! Mai întâi mi-a plăcut, dar acum am început să mă satur. Şi, lucrul cel mai rău, nu pot să scap de ea! De dimineaţă, pe drumul spre

şcoală, i-am cumpărat o ciocolată umplută cu cremă, cea pe care o îndrăgeam din copilărie, într-o hârtie colorată cu două panglici. Numai că acum tragi de una – apare un desen cu faţa răutăcioasă a lui Wilhelm, tragi de cealaltă – apare capul moţat al cazacului atotprezent Kuzma Kriucikov[29]. I-am dăruit-o Musiei – era cât pe ce să izbucnească în plâns de fericire. Doamne, cât mai vreau să iubesc şi eu aşa pe cineva!

10 septembrie 1915. Joi.

Vremea e groaznică.

A fost din nou Aleksei pe aici. Chiar că nu mă observă. Nici eu pe el. Îl displac din ce în ce mai mult. Ce să fie asta – aroganţă? Superioritate? Crede că nu sunt destul de mare pentru discuţiile lor de frunţi înalte?

Nici nu-mi trebuie!

12 septembrie 1915. Sâmbătă.

Gata, m-am îndrăgostit! Şi cum! Şi m-am îndrăgostit chiar din prima clipă, atunci, pe patinoar, pur şi simplu am ascuns asta de mine, mă temeam să nu mă rănesc, să mă doară. Ce a fost cu Jenia a fost un fleac. Copilărie. Jenia e un copil, un băieţaş. Pur şi simplu încă nu ştiam ce înseamnă iubirea!

Aleksei! Alioşa! Ce nume minunat!

Şi ce zi minunată!

13 septembrie 1915. Duminică.

Astăzi am fost cu Aleksei la cinematograful „Renaşterea”, am văzut *Stenka Razin*. Stau şi nu văd nimic, numai simt apropierea lui, mâna lui pe mâna mea.

Şi cum mai ştie să mă sărute! Numai cu el, cu Aleksei al meu, am aflat ce e un sărut de bărbat! Nu poţi să-l compari cu nimic! De două zile, parcă sunt în delir.

Şi încă ceva foarte important: pe drumul de întoarcere Alioşa povestea că studenţii au format un cerc de teatru şi pregătesc un spectacol de binefacere. El nu joacă, dar răspunde de lumini. M-a întrebat dacă vreau să particip. Doamne! Eu? Să particip? Şi să pregătesc un spectacol împreună cu Alioşa? Păi o să mor de fericire! Am întrebat ce vor să pună în scenă. Încă nu s-au decis. Kostrov o să pună spectacolul, cel care a studiat la studioul Teatrului de Artă!

Ca să vezi! Sunt aproape artistă!

Probabil trebuie să mă ruşinez, dar eu vreau să fiu pe scenă, vreau să fiu în centrul atenţiei, vreau aplauze, vreau să vină spre mine din sală valuri de entuziasm şi de iubire! Probabil este ceva rău, dar nu am ce face.

Împreună cu Cursurile Superioare de fete de la Varşovia a fost evacuat şi Institutul de Medicină pentru fete. Tala şi Lialia vor să se înscrie acolo. Mă îndeamnă să mă duc cu ele.

Nu, eu îmi ştiu drumul. O să cânt. Vreau să cânt şi nimic nu mă poate opri – nici războiul, nici un cutremur, nici potopul planetar! Câţi ani am aşteptat clipa aceasta, să apar pe scena aceasta! Şi ce? Să renunţ la mine? Nu, o să cânt în viaţa asta, nu vreau să aştept o alta!

Sau teatrul.

Ce fericită sunt! Alioşenka al meu!

17 septembrie 1915. Joi.

Astăzi, la lecţia de zoologie, R.R. a adus un schelet – fetele s-au speriat, au început să ţipe, dar şi-a găsit cum să ne liniştească, a spus că este scheletul bătrânului nostru portar de la „Bilinskaia”, tolstoianul, cel care-şi lăsase prin testament trupul ştiinţei şi propăşirii. Nici nu ştiam că a murit. Bătrânul a dispărut undeva după mutarea gimnaziului nostru. Se spunea că a plecat la Novocerkassk, la sora lui.

Dumnezeu să-i odihnească sufletul! Că trupul nu va avea linişte.

Din profil, R.R. seamănă cu un rozător. E respingător. E şi mai respingător ca Zabugski, şi ne consideră aprioric nişte idioate. La prima lecţie a început să ne arate experimentul său – cică nu Dumnezeu a creat sistemul solar, ci priviţi: se apucă să învârtă în pahar, cu linguriţa, o picătură de ulei – din cauza mişcării puternice, picătura mare se rupe şi se fragmentează în câteva mai mici – un tablou grăitor al apariţiei sistemului solar, cu tot cu planete. „Aţi înţeles?" „Da." „Aveţi întrebări?" „Nu." S-a enervat: „Trebuia să întrebaţi – cine a învârtit atunci lingura? Deşteptelor!"

El ne spune „deştepte", ca să nu ne spună idioate.

Se spune că directoarea e îndrăgostită de el.

Jenia e încă un copil. M-am întâlnit cu el pe stradă, a venit la mine, voia să-mi spună ceva, dar tăcea şi-şi învârtea neajutorat în mâini şapca de elev.

Iar Aleksei e matur, inteligent, adevărat. Cu el e aşa de interesant! E aşa de citit, ştie aşa de multe lucruri! Se pare că francezii au inventat teatrul ca joc, iar teatrul grecilor este *ago*, adică acţionez, trăiesc. De acolo vine şi cuvântul agonie.

Chiar aşa: pentru mine teatrul nu e un joc, ci sunt viaţa şi moartea înseşi.

Nu pot să adorm. M-am băgat cu nasul în pernă şi-l văd pe el cum zâmbeşte, cum mă sărută. Astăzi i-a intrat o geană în ochi şi i-am scos-o cu limba.

19 septembrie 1915. Sâmbătă.

Şi aşa, s-a stabilit, punem *Revizorul*! O să o joc pe Maria Antonovna.

Kostrov e un mare închipuit, se comportă de parcă e Stanislavski şi ne cere tuturor să-l ascultăm ca pe Dumnezeu, ca şi cum ne-am afla chiar în studioul Teatrului de Artă. Dar, pe de altă parte, e

inteligent şi chiar e talentat. Şi-mi place că totul e serios la noi.

Şi el e un artist adevărat. Ştie totul despre teatru. I-a căzut din întâmplare din rol o pagină şi imediat s-a aşezat pe ea. Ne-a explicat că este un gest vechi de protecţie al actorilor. Dacă nu te aşezi pe rolul căzut, o să fie un eşec.

Tala s-a supărat că acum nu mai am timp să merg cu ea la spital. Sau este din cauza lui Jenia? Îşi iubeşte aşa de tare fratele!

Probabil este rău ce fac eu – între ajutorarea răniţilor şi teatru, am ales teatrul. Dar arta, oare ea nu este tot un ajutor pentru oameni? Nu ştiu. Trebuie să mă mai gândesc la asta. Dar la repetiţii e aşa de interesant! Şi la spital tot timpul e acelaşi lucru!

Am recitit cele scrise şi m-am gândit: ce egoistă mai sunt! Mi s-a făcut ruşine faţă de Tala.

Astăzi, după repetiţie, când toţi au plecat, Kostrov a povestit foarte amuzant că la filmări, când s-a turnat *Apărarea Sevastopolului*, au venit locuitori de acolo, cu petiţii şi jalbe. Ei văzuseră marele alai în uniforme brodate şi au crezut că sunt nişte şefi mari. Şi de Kostrov, îmbrăcat în uniformă de general, se agăţase o bătrână, plângea şi cerea ceva. Nu putea să creadă că nu era general. Pentru a nu strica filmarea, a fost nevoie ca ţăranii să fie alungaţi cu poliţia.

La cină povestesc despre repetiţie, iar tata întreabă: „Dar ştiţi ce e cel mai important în *Revizorul*? „Demascarea?” „Nu.” „Scena mută?” „Nu.” „Atunci ce?” „Lucrul cel mai important este cum Bobcinski roagă să i se transmită împăratului că există un anume Piotr Ivanovici Bobcinski.” „De ce?” „Nu se poate explica. Poţi numai să înţelegi.”

Uneori tata ştie să fie incredibil de respingător!

Te sărut, Alioşa! Noapte bună!

3 octombrie 1915. Sâmbătă.

Aşa de mult timp a trecut şi nu am mai scris nimic! Nu am când. Sunt mereu la teatru, cu Alioşa. La gimnaziu nu fac mai nimic. Trebuie neapărat să fac un efort, că altfel îmi va fi ruşine să am note proaste!

Intru în rol. Mă costumez acasă şi merg machiată la teatru. Doica, când m-a văzut într-o zi, a început să râdă. M-am enervat pe ea, am trântit uşa. E bătrână şi proastă!

Încerc să pătrund în esenţa rolului meu, să intru în profunzimea caracterului personajului meu: uite, sunt îndrăgostită de Hlestakov. Dar cum aşa? De ce? Că e un nimeni, un scamator, un beţiv! Un prost, ce mai! Aşa ceva nu există! Uite, eu îl iubesc pe Alioşa. Şi asta pot să înţeleg. Dar el nu e deloc aşa. E inteligent, fermecător, delicat, cu tact. Frumos, curajos. Are o gură aşa de frumoasă, şi nasul, şi fruntea! Dar mâinile! Poţi să te îndrăgosteşti numai de mâinile lui!

Dar toate astea nu intră deloc în lucrul la rolul meu. Trebuie să găsesc nişte puncte de legătură – ceea ce eu înţeleg şi-mi e cunoscut, de ce m-aş putea îndrăgosti şi eu. Iar îmi imaginez faţa stupidă a lui Petrov cel cu urechile mari, a lui Hlestakov al nostru, nu, nu iese nimic!

Şi nu iese pentru că mă gândesc tot timpul numai la Alioşa – el o să vină azi la cină la noi. Stau lângă fereastră şi mă uit. Afară e toamnă, frig, ploaie, băltoace.

Deodată mi-a venit un gând stupid, că dacă aş muri acum, caldarâmul ăsta, şi copacul ăsta aproape căzut, câinele ud care vine în fugă, şi cerul ăsta ploios deasupra Rostovului – asta ar fi totul. Asta e toată viaţa mea. Ce coşmar!

Vine!

Scriu iar seara.

Alioşa a povestit foarte interesant că, la începutul războiului, el, părinţii şi fratele lui mai mic erau în Germania şi, ca toţi ruşii, au fost

trimişi în Elveţia. Oamenii care locuiau acolo de ani buni au primit douăzeci şi patru de ore să-şi strângă lucrurile! Au traversat lacul Boden pe un vapor, alături de însuşi Kacealov! S-au întors prin Italia şi, pe mare, până în Grecia.

Pe unde nu a fost el, iar eu nu am văzut nimic, în afară de Rostovul ăsta blestemat! Se pare că *Cina cea de taină* a lui Leonardo, pictată pe peretele trapezei unei mănăstiri din Milano, e pe cale de dispariţie! A fost pictată cu vopseluri în ulei şi stratul de vopsea se coşcoveşte şi cade sub forma unor petale subţiri, cu marginile răsucite! Nu m-am putut abţine şi am exclamat: „Groaznic!” Dar Saşa, prostul, a spus: „Mii de oameni mor în tranşee, iar aici vorbim de vopsea!” Chiar aşa i-am spus: „Eşti un prost!” Am început să mă cert cu frate-meu şi Alioşa, inteligentul meu, ne-a împăcat cu atât de mult tact!

Din Salonic au mers cu trenul până în Serbia. Şi au fost transportaţi gratis, pentru că sânge rusesc se vărsa pentru Serbia: controlorul le-a verificat, în loc de bilete, paşapoartele cu stema noastră. Lioşa povestea că sârbul se uita la ruşi cu compătimire, chiar supărător. „Păi ce, noi ne dăduserăm sângele?”, a spus Alioşa. „Noi am fugit, şi mârâiam din cauza lipsei de confort şi a banilor şi ne uram pentru un locşor în plus!”

Apoi au ajuns în Bulgaria, de acolo în România – de unde, pe vapor, pe Dunăre, până la Marea Neagră. Alioşa a spus că seamănă cu gurile Volgăi. Tata a întrebat: „Dar Ismail? Doar aţi navigat pe lângă Ismail!” Alioşa a început să râdă şi a spus că văzuse Ismailul chiar din întâmplare – ieşise să fumeze. „Dar tot Ismailul seamănă cu pontoanele noastre de la Don.” „Asta e tot?” „Asta e tot.”

Am obosit, nu mai am timp şi nici putere să scriu.

Lioşenka! Te iubesc şi te sărut! Pe mâine!

5 octombrie 1915. Luni.

Din nou Zabugski ăsta! O să mă facă să-mi pun ştreangul de gât! Astăzi, la lucrarea de control, mergea prin clasă, avea grijă să nu copieze nimeni. De fiecare dată, când trecea pe lângă banca mea, se oprea în spatele meu, privea peste umăr în caietul meu gol şi şuiera: „Frumos! Frumos!" Era cât pe ce să încep să plâng. S-a aplecat aşa de tare, că-i simţeam respiraţia respingătoare. O dată chiar mi s-a părut că mi-a atins părul – probabil abia s-a abţinut să nu mă apuce de coadă şi să tragă de ea. Şi-şi tot scarpină negul!

Scriu şi după cină. Am povestit numai despre torţionarul meu, dar tata a spus că Zabugski, anul trecut, şi-a îngropat nevasta care a murit la naştere, împreună cu copilul. Nu ştiam. De ce oamenii sunt aşa de răi? De ce sunt aşa de rea?

9 octombrie 1915. Vineri.

Astăzi am fost la Alioşa, voia să mă prezinte părinţilor lui. Mi-a fost puţin cam frică. Alioşa mi-a spus apoi că le-am plăcut! Sunt oameni foarte simpatici. Şi au văzut o lume întreagă, au trăit în tot felul de ţări. Tatăl lui povestea că, în anul 1894, a trăit un cutremur groaznic la Constantinopol, când, în două minute, au murit două mii de oameni. A mai spus că a văzut sus, pe zidul Sfintei Sofia, urma mâinii însângerate a sultanului, pe care a lăsat-o când a intrat călare în biserică, peste munţii de cadavre, după asediul oraşului.

Eu de ce nu am fost nicăieri? Doamne, vreau aşa de mult să văd lumea!

Părinţii lui Aleksei au vorbit mult despre Varşovia, unde au trăit atâţia ani. Povesteau că niciodată polonezii nu i-au iubit pe ruşi, până şi vânzătorii din magazine, când auzeau că se vorbeşte ruseşte, imediat începeau cu „nu pricep ruseşte", iar trecătorii, dacă întrebai cum să ajungi undeva, îi trimiteau pe „moscal" în direcţie greşită. Iar eu tăceam şi deodată am spus că noi, ruşii, nu

ştim să ţinem răul şi iertăm totul tuturor, şi am povestit că Niusia a scris într-o scrisoare că, din compătimire pentru Polonia, în „Viaţa pentru ţar” acum eroul nostru naţional moare nu din cauza săbiilor poloneze, ci a gerului. Toţi au început să râdă şi eu m-am tulburat groaznic, dar Alioşa s-a uitat la mine aşa de frumos, că am început să mă simt uşurată şi am râs şi eu în hohote împreună cu ceilalţi.

Fratele mai mic al lui Aleksei este un băiat foarte simpatic, dar tare enervant – a năvălit în camera fratelui şi nu mai voia deloc să plece. Alioşa i-a promis că-i arată o scamatorie şi numai după plata asta Timoşka a fost de acord să plece: Alioşa a turnat nişte apă într-o găletuşă de jucărie şi, în curte, a început s-o învârtă aşa de tare, că nu s-a vărsat niciun strop de apă din găletuşa întoarsă cu fundul în sus.

Ne-am sărutat, apoi am vorbit despre teatru, apoi m-a întrebat despre spitalul la care merg. Dar acolo nu mai fusesem de mult şi mi s-a făcut ruşine. Alioşa a început să spună ce-l chinuie, că alţii trebuie să lupte, iar el stă în spatele frontului. Nu poate fi mobilizat. Şi a mai spus că bunicul lui din partea mamei e german.

Pur şi simplu nu ştiam ce înseamnă un sentiment cu-adevărat puternic! Acum iubesc. Acum ştiu că e adevărat.

12 octombrie 1915. Luni.

Jenia, în mod demonstrativ, ca să-mi facă mie în ciudă, îi face curte Lialiei. N-are decât. Chiar mă amuză asta.

13 octombrie 1915. Marţi.

Astăzi Alioşa a spus că vrea să se ducă pe front. Mi s-a făcut frică Vrea să se ducă voluntar. „Nu am dreptul să rămân curăţel în mizeria asta generală.”

Mi-e groază.

15 octombrie 1915. Joi.

Astăzi i-am spus în fine mamei că vreau să fiu actriţă şi că, după terminarea gimnaziului, o să mă duc la Moscova, să dau examen la cursurile de dramă. Mai întâi a tăcut, apoi a izbucnit. A început să strige că nu mă lasă nicăieri, pentru că mă atrage, aşa cum s-a exprimat ea, „mlaştina vieţii boeme". Dar eu i-am spus că, în mod clar, consider viaţa liniştită, burgheză, cu minciuna ei sfruntată şi plictiseala ei, mult mai rea, şi vreau să mă consacru artei. S-a dus repede la bufet după picături: „Păi ce pricepi tu din teatru? Toate visează să ajungă ca Ermolova şi Savina, dar ajung întreţinutele unor ticăloşi bogaţi şi joacă ţărăncuţe sărace cu cercei de mii de ruble sau se transformă în gloabe de teatru cu o leafă de patruzeci de ruble!" Ştiam că va fi împotrivă şi eram gata să ascult ceva de genul acesta. Dar apoi a făcut ceva ce nu-i voi putea ierta! Voiam să plec, dar ea a strigat după mine: „Uită-te şi tu în oglindă! Cu o asemenea înfăţişare visezi să devii actriţă?!"

Sunt un om groaznic, urât. Îmi urăsc mama.

Alioşenka, cât îmi lipseşti acum!

17 octombrie 1915. Sâmbătă.

Tata e de aur! Dragul meu, bunul meu, inteligentul meu tată! Am vorbit cu el o jumătate de seară şi a spus că-mi va plăti lecţii cu Kolţova-Selianskaia! Numai să nu-i spun nimic mamei. Tăticul meu minunat, cât te iubesc!

Marţi am prima lecţie.

18 octombrie 1915. Duminică.

Astăzi am întârziat la repetiţie, am fugit cât am putut, m-am împiedicat şi caietul cu rolul a alunecat jos! Coşmar! Imediat m-am aşezat pe el, chiar pe trotuarul murdar. Toţi se uitau ca la o nebună. Dar eu am stat aşa, mi-am tras sufletul şi am fugit apoi mai departe. Era cât pe ce să întârzii!

Azi, Alioşa arăta foarte rău. A răcit şi strănuta. Voiam să-l duc acasă, dar a stat la repetiţie până la sfârşit.

Viktor al Katiei îi joacă pe Dobcinski şi Bobcinski – e găselniţa regizorului nostru, ca amândoi să fie jucaţi de acelaşi actor. Viktor nici nu trebuie să joace vreun rol special, în viaţă chiar e Bobcinski şi Dobcinski, în aceeaşi persoană.

Ogloblina e îndrăgostită până peste urechi de Kostrov – iar s-a înroşit întruna, a încurcat replicile. În cele din urmă Kostrov n-a mai rezistat, a izbucnit, a început să alerge pe scenă, să strige la ea: „Ieşi pe scenă, de unde? Din ce viaţă? Ce a fost în culise? Ce ai făcut acolo? Ai dormit? Uite, ai apărut adormită, târşindu-ţi papucii, cu fusta legănându-se! Ai trăit în afara scenei, uite, viaţa asta s-o aduci!” Ea, desigur, era în lacrimi. El a fost nevoit să-i ceară iertare. Chiar a şi îngenuncheat, când ea se pregătea să plece. Casă de nebuni!

19 octombrie 1915. Luni.

Am fost cu Alioşa la *Renaşterea*. A fost interesant să vedem filmul, dar, dacă e să-l povestesc, e o prostie. Sculptorul Mario are o logodnică, dar el se întâlneşte cu fosta lui iubită, Stella. Nunta nu mai are loc şi Mario, disperat, se duce la mănăstire. Acolo lucrează la o statuie. Între timp, la mănăstire vine un grup vesel, face şi Stella parte din el. Ea îl recunoaşte pe Mario şi încearcă să-l ispitească. „Nu mă poţi uita! Trăsăturile statuii sunt ale mele!” Atunci el ia ciocanul, sparge sculptura, apoi o omoară pe Stella şi se aruncă de pe o stâncă.

Am ieşit şi mergeam prin ploaie. Tot Rostovul era sub umbrele şi în galoşi. Mă lipeam de Alioşa şi mă gândeam: în film nu era vorba de iubire, ci de o prostie. Dar iubirea e aici, el şi eu. Oare Alioşa chiar vrea să se ducă pe front? Cum poate, uite aşa, să plece şi să mă lase?

20 octombrie 1915. Marţi.

Tocmai m-am întors de la Nina Nikolaevna. Ce neobişnuită este! Bătrână, dar frumoasă, graţioasă, inteligentă! Îi ştie pe toţi!

Şi totuşi, ce nedrept e construită lumea! Nimeni nu mai are nevoie de aşa ceva! Toată viaţa ei, toată experienţa ei, toată frumuseţea ei, toate cuvintele ei, cunoştinţele, amintirile despre oameni, istorie – totul se va duce odată cu ea!

Despre Kadmina, celebra cântăreaţă cu care a fost prietenă în anii tinereţii, a spus: „O proastă! S-a otrăvit pe scenă cu măciulii de chibrituri din cauza unei iubiri neîmpărtăşite!”

Despre ea: a părăsit teatrul pentru că nu voia să termine ca o bătrână comică.

Despre partener: „Nu trebuie să aibă mâinile transpirate.”

Despre numele de scenă: când a ajuns actriţă, mama a obligat-o să-şi schimbe numele, să nu facă familia de ruşine. „Lucrul cei mai important e să se potrivească iniţialele, din cauza monogramelor de pe lenjerie şi de pe linguri.”

Şi mi-a mai spus: „Ai talent, copilă! Dar asta e puţin. Nici puterea de muncă nu ajunge. Nici iubirea pentru teatru nu ajunge. Totul e puţin! Trebuie ca durerea să bată la uşa ta – trebuie să treci prin toate şi să afli tot – şi ceea ce nu trebuie să ştii, la fel.”

De ce-mi trebuie mie durere? Nu vreau niciun fel de durere! Pe pervazul ei, într-un ghiveci mare, nu e nimic, numai pământ. Am întrebat: „Nina Nikolaevna, ce-i asta?” „Am pus un sâmbure de lămâie şi mi-am pus o dorinţă: dacă o să crească un copăcel, o să trăiesc mult. Prostii de om bătrân.”

Pe comodă e o fotografie – al doilea soţ al ei, actorul Selianski, un bărbat foarte frumos. A văzut că mă uitam la fotografie şi a început să râdă. A început să povestească ce beţiv era. A făcut ceva, a

ajuns la tribunal şi, înainte de a-i pleda cazul, avocatul îi spune: „Numai să nu spuneţi niciun cuvânt de la dumneavoastră. Uitaţi, v-am scris textul, învăţaţi-l şi jucaţi-l!” A fost achitat. „A fost cel mai bun rol al lui!”

Şi mi-a explicat tot despre Hlestakov. Totul e foarte simplu! O să mă îndrăgostesc, dar în niciun caz de Hlestakov, ci de Petersburg, de viaţa aceea îndepărtată, adevărată! Şi nici măcar de Petersburg, ci pur şi simplu de iubirea lui. M-am îndrăgostit de iubire! Şi aşa deodată totul a fost clar!

Şi-a adus aminte cum a sosit Sarah Bernhardt la Odessa. Celebrităţii franceze i se făcuseră şicane din cauza originii ei evreieşti şi pe Deribasovskaia cineva chiar aruncase cu o piatră în trăsură. Bernhardt era pe atunci slabă şi roşcată. Toţi vorbeau despre excentricitatea ei, că doarme într-un sicriu, că acasă umblă în costumul lui Pierrot. „Dar, de fapt, era o cabotină. Şi mult lăudata ei voce nu făcea nici pe sfert cât a Ermolovei!” Ascultam şi-mi spuneam: oare este pur şi simplu invidia unei bătrâne ratate? Una are de toate – glorie mondială, succes, iar cealaltă moare de frig, la bătrâneţe, într-un Rostov amărât. Dar poate că avea şi ea la fel de mult talent ca şi celebra Sarah Bernhardt. Şi atunci despre ce este vorba? De ce soarta e milostivă cu unii, iar pe alţii îi pedepseşte?

Soarta mea! Să fii blândă cu mine! Te rog eu, ce te costă? Dă-mi tot!

24 octombrie 1915. Sâmbătă.

De dimineaţă m-am trezit şi primul lucru pe care l-am văzut au fost nişte firişoare de praf pe un munte de lumină. Era chiar un munte de-a curmezişul camerei – din soare şi praf, tare, rezistent – să te dai pe el ca pe derdeluş!

Ce bine e să te trezeşti uite aşa, să-ţi vii de undeva în fire: puneţi-vă, mânuţele mele, puneţi-

vă, picioruşele mele! Şi să ştii că deja te aşteaptă iubirea!

Alioşenka! Lumina mea! Cât de mult te iubesc! Cum de am trăit fără tine? Fără ochii tăi albaştri! Şi cum mai ştiu ei să-şi schimbe culoarea! Ce-mi mai place să mă uit cum strălucesc când azuriu, când cenuşiu, când se înnegresc de tot, când se dilată pupila.

Cu Jenia totul era aşa de complicat – să te lipeşti de el, să săruţi, dar cu Alioşa e aşa de bine, aşa de uşor! E groaznic numai că eu nu ştiu să-i arăt toată tandreţea, iubirea, devotamentul.

Ce bine e să te trezeşti şi să ştii că-l vezi azi!

5 noiembrie 1915. Joi.

Mai mare râsul! Conform piesei, trebuia să cad „fulgerată" şi, repet seara în camera mea, exersez căderea – vine mama speriată: „Ce s-a întâmplat?"

7 noiembrie 1915. Sâmbătă.

Se pare că mama lui Alioşa e epileptică. Stăteam în camera lui când l-a chemat fratele mai mic. Ne-am dus în fugă, era întinsă pe jos, în criză, era întinsă ca o săgeată întinsă într-un arc invizibil. Îi ieşea o spumă din gură – am şters-o cu batista, iar Alioşa îi ţinea capul. Ochii i se dăduseră peste cap, făcuse pe ea, apoi, după criză, stătea întinsă ca un cadavru.

Sărmanul Alioşa! A suferit aşa de tare!

14 noiembrie 1915. Sâmbătă.

Astăzi s-a întâmplat ceva îngrozitor. Mi se pare că nici nu mi-am dat prea bine seama de toată grozăvia. Dar am senzaţia că în interior, în suflet, totul e deja atins.

Repetiţia, ca de obicei, am început-o cu un exerciţiu – personajul tocmai îşi omorâse iubita. O omorâse în camera vecină şi acum venise la noi. Căzusem sub masă de râs, Viktor juca rolul

criminalului şi arăta cum o făcuse bucăţi şi o mâncase. Dar mai apoi Kostrov mi-a spus mie să joc acelaşi lucru: tocmai îl omorâsem, în spatele uşii, pe iubitul meu. Şi am ieşit pe coridor şi deodată am rămas ca paralizată. Eu am omorât? Pe iubit? Pe care iubit? Cum aşa, am omorât? Cum aşa, iubit? Aleksei e iubitul meu? Mă strigă în scenă, iar eu stau ca înlemnită. Şi-mi dau seama că niciodată nu voi juca nimic de felul ăsta. Nu pot şi, lucrul cel mai important, nu vreau. Kostrov mă chemă nemulţumit: „Ei, unde eşti?" Scap cu o glumă: „Păi l-am otrăvit, iar apoi m-am otrăvit şi eu, stau moartă alături!"

Toţi au râs, dar deodată mi s-a făcut frică.

Doamne, oare nu sunt actriţă?

17 noiembrie 1915. Marţi.

Am recitit şi m-am îngrozit: despre ce prostii scriu! Astăzi Alioşa a spus că pleacă pe front. Deja totul e stabilit. Nu mi-a spus până în ultimul moment, nu voia să mă tulbure.

Am fost la Nina Nikolaevna şi nu am putut să mă adun deloc. A remarcat imediat că nu sunt în apele mele şi era foarte nemulţumită.

„Fiecare actriţă vrea să joace o femeie adevărată, îndrăgostită şi nefericită." Nu înţeleg. Nu e adevărat. Nu aşa trebuie să fie. De ce o femeie adevărată trebuie să fie îndrăgostită şi nefericită, şi nu îndrăgostită şi fericită?

Mi-a arătat ceva în faţa oglinzii – în salon are o oglindă mare, din trei părţi, în care te poţi vedea în mărime naturală, din toate unghiurile. Mă uitam la ea şi-mi spuneam: ce bătrână e şi cum nu mai e nimănui de folos. Să nu dea Dumnezeu să ajung aşa! Dar ea, deodată, ca şi cum mi-ar fi citit gândurile: „Am fost şi eu ca tine, tânără, frumoasă şi mă temeam de bătrâneţe tot ca tine, şi uite, Dumnezeu m-a pedepsit." Şi a mai spus: „Mai bine să fii bătrână decât moartă. Dar asta încă nu poţi pricepe."

Recitam un monolog şi deodată am început să urlu – din cauza lui Alioşa. Nina Nikolaevna a început să ţipe la mine, a bătut cu palma în masă: „Niciodată să nu plângi cu adevărat! Publicul n-are decât să creadă că plângi, dar tu nu trebuie să plângi!” Nu mai puteam continua lecţia, nu am început să-i explic nimic, m-am scuzat că mă simt rău şi am plecat.

18 noiembrie 1915. Miercuri.

Peste o săptămână el nu va mai fi cu mine.

Alioşa e logodnicul meu. Eu sunt logodnica lui. Astăzi am spus asta părinţilor lui. Mama lui a început să plângă, ea e îngrozită că Alioşa pleacă pe front, iar tatăl lui m-a sărutat şi a spus nişte cuvinte foarte frumoase, importante. Mi-a spus că sunt fiica lui. A început să ne binecuvânteze cu icoana, dar o ţinea invers asta a remarcat numai Timoşka şi a început să râdă, şi pe toţi ne-a pufnit râsul. A fost aşa de uşor, aşa de bine!

O să ne cunună când o să termin gimnaziul ăsta stupid.

Nu vreau să le spun nimic părinţilor mei. Mai târziu, nu acum. Ştiu că totul se va termina din nou cu scandal şi valeriană. Nu vreau.

Alioşa m-a condus acasă şi pe drum am intrat în catedrala Aleksandr Nevski. Erau mulţi refugiaţi acolo. De fapt, oraşul tot e plin de refugiaţi. Vin la Rostov de peste tot – se salvează din sud armenii, de frica turcilor, din sud-vest vin cei din Galiţia, din vest – polonezii, ucrainenii, evreii – celor din urmă li s-a permis să se instaleze în afara zonei lor obişnuite – din nord-vest vin cei din zona Balticii.

Am stat în picioare cu lumânările în mână şi mi-am imaginat cum ne vom cununa aici. M-am uitat la tot şi parcă am încheiat un legământ al meu cu lumânările, şi cu picturile lui Vasneţov, şi cu mozaicul de pe jos, şi cu iconostasurile şi tronurile de marmură, şi cu plopii canadieni de la fereastră, şi cu vuietul bolţii, şi cu mirosurile de tămâie şi de

ceară topită – că ne vor aştepta şi noi vom veni neapărat.

Alioşa s-a aplecat la urechea mea şi a spus să mă uit cum preotul le pocneşte peste buze pe bătrânele care

La mijlocul frazei a început să ţârâie mobilul.

— Baumann, Direktion fur Soziales und Sicherheit[30].

E clar, au nevoie de interpreţi.

— Grüzi, Herr Baumann! Kann ich Ihnen helfen?

— Wir haben einen Dringlichkeitsfall, hätten Sie jetzt Zeit zu kommen?

— Nein, Herr Baumann, es tut mir leid, aber ich kann nicht.

— Schade. Es ist eben sehr dringend. Und ich kann niemand finden, Vielleicht könnten Sie sehr kurz bei uns vorbeikommen? Ich habe da einen jungen Mann bei mir, ich muss ihm etwas mitteilen. Aber er versteht nichts, weder Deutsch noch Englisch.

— Es geht wirklich nicht, Herr Baumann. Ich bin jetzt in Rom.

— In Rom? Schön. Wissen Sie was, vielleicht konnten Sie ihm etwas per Telefon ausrichten? Nur ein paar Worte. Der junge Mann steht hier neben mir, ich gebe ihm den Hörer, und Sie sprechen kurz mit ihm.

— Gut. Was soll ich ihm sagen?

— Also, er heisst Andrej. Es geht um zwei Brüder, Asylsuchende aus Weissrussland, aus Minsk. Sagen Sie ihm, dass sein Bruder Viktor gestern um 18 Uhr vor dem Durchgangszentrum in Glatt bewusstlos aufgefunden wurde. Er lebte noch, aber starb unterwegs ins Spital. Es ist nicht klar, was passiert ist. Entweder hat ihn jemand aus dem Fenster gestossen oder es war ein Selbstmord oder ein Unfall, die Ermittlungen laufen noch. Alles zeugt davon, dass er betrunken war. Er ist

vom dritten Stock mit dem Hinterkopf auf den Asphalt gefallen. Wir haben versucht Andrej das zu erklären, aber er hat nichts verstanden. Das ist alles.

— Gut, Herr Baumann, geben Sie ihm den Hörer[31].

Receptorul a spus cu o voce speriată, chiar de copil:

— Alo?

— Andrei, asta e situaţia. Fratele tău Viktor...

— Ce s-a întâmplat cu el?, a întrebat dintr-o suflare voce din receptor.

Am spus tot ce trebuia să spun.

O vreme receptorul a tăcut. Apoi s-a auzit un sunet ciudat care semăna cu un sughiţ.

— Alo, Andrei, mă auzi?

Reţinut, printre sughiţuri:

— Da.

— Dă-i receptorul domnului Baumann.

Din nou vocea vioaie, a poliţistului:

— Baumann.

— Ich habe es ihm gesagt, Herr Baumann.

— Merci vielmal! Und schönen Tag noch!

— Ihnen auch![32]

Alioşa s-a aplecat la urechea mea şi a spus să mă uit cum preotul le pocneşte peste buze pe bătrânele care se duc să sărute crucea, iar fetelor le întinde crucea delicat.

Mai întâi m-am supărat pe el, dar mai apoi mi s-a făcut aşa de ruşine, că din cauza unei asemenea prostii am putut să mă supăr pe el! Doamne, dar dacă o să fie omorât? Cum o să mai trăiesc? Şi din nou mi s-a făcut aşa de frică, că mi s-au tăiat picioarele, m-am apucat de Alioşa să nu cad.

20 noiembrie 1915. Vineri.

Onomastica Aniei Trofimova. Dansuri, râsete. Am fugit la toaletă, m-am încuiat, am început să

urlu. Cum pot să mă veselesc dacă el pleacă peste trei zile, şi poate pentru totdeauna!

22 noiembrie 1915. Duminică.

Mâine Alioşa o să plece pe front.

Azi am mers pe străzi, am îngheţat, am intrat la cinematograf. Nu vedeam nimic – numai lumina oarbă ce se mişca în întuneric. Era ciudat şi imposibil – mâine o să plece pe front, iar noi stăteam şi ne uitam la o prostie. L-am tras de mână: „Să mergem!" Am plecat, fără să vedem sfârşitul.

Nu ştiu: să scriu despre asta sau nu.

O să scriu.

Am venit la noi. Am urcat la mine în cameră. Am încuiat uşa pe dinăuntru. Am stins lumina. L-am îmbrăţişat. Am spus: „Fă-mă a ta, Alioşa!" Am stat aşa în picioare, îmbrăţişaţi în mijlocul camerei. A început să spună că nu poate aşa, iar eu am spus: „Aşa vreau eu!" Amândoi ne temeam şi ne ruşinam. Nu, nu voi scrie nimic.

Nu înţeleg nimic din ce s-a întâmplat. Ştiu numai că nu am făcut nimic cum trebuie!

Am o mare greutate pe suflet. Totul a fost şi dureros, şi plin de ruşine. Nu a ieşit nimic, el a plecat, nu mi-a explicat nimic. Ce? Ce nu am făcut cum trebuie?

Alioşa, cât te iubesc şi ce rău şi frică îmi e!

23 noiembrie 1915. Luni.

Astăzi l-am petrecut pe Alioşa. Am fost toţi la gară, au fost multe cunoştinţe, de tot felul. Trenul se afla la capătul şinelor, unde se terminau peroanele, am mers mult pe traverse. Am tot aşteptat ca Alioşa să se apropie de mine, dar el era ba înconjurat de prieteni, ba stătea cu părinţii. După seara de ieri mă simţeam aşa de prost, aşa de rău, că nu am îndrăznit să mă duc la el. Apoi a venit el şi ne-am îmbrăţişat. Nu am putut să-l privesc în ochi. Toate femeile din jur – care-şi

petreceau fiii, fraţii, logodnicii – plângeau, dar eu parcă eram înţepenită. M-am lipit numai de mantaua lui şi mă uitam cumva împietrită cum soldaţii aleargă în vagoane şi cum planşeul se îndoaie sub greutatea lor.

Iar când am plecat, am auzit şoptindu-se despre mine: „Poate că el nu se mai întoarce, iar ea nu are nicio lacrimă.” Şi chiar ştiu cine a spus asta.

Când am ajuns acasă, am început să plâng în hohote.

Alioşenka, cum o să trăiesc fără tine?

Mi-a dăruit, ca amintire, un ceas – în capac e o şuviţă de păr.

24 noiembrie 1915. Marţi.

Prima zi fără Alioşa.

Ziua Sfintei Ecaterina. Ziua am avut o dimineaţă literar-muzicală pentru clasele mici, seara – bal-concert pentru cele mari. Nu m-am dus.

Abia m-am întors de la Nina Nikolaevna. Am recitat monologul *Sunt singură...* şi am tot izbucnit, de câteva ori am luat-o de la început – *Sunt singură...* Şi îmi spun: ce dracu’, nu sunt deloc singură şi nu sunt deloc acolo unde trebuia să fiu conform actului piesei, ci în camera asta ce miroase a bătrână. Şi în faţa mea, pe masă, era o carafă cu apă în care era o lingură de argint, cică să se purifice apa, altfel bătrâna care-mi spune „copilă” nu o bea. Şi deodată toate acele cuvinte pe care trebuia să le spun pe scenă mi s-au părut o minciună şi o prostie. Şi iar încercam s-o iau de la capăt: Sunt singură...

Şi în momentul acela mi-am dat seama: nu învăţ nici un fel de artă, eu învăţ să mint. Mi s-a făcut silă şi m-am plictisit. Am turuit cumva şi am plecat repede.

M-am aşezat să-i scriu o scrisoare lui Alioşa. Dar ce să-i scriu, nu ştiu. Aş vrea să-i scriu cum îl iubesc şi nu pot. O să înnebunesc, oare ce nu am

făcut bine? Eu singură am stricat seara aceea! Ce gândeşte acum despre mine?

Voiam să-l sărut, să-l alint, voiam să fie fericit cu mine! De ce a ieşit aşa de îngrozitor? Şi aşa de ruşinos! Aşa de ruşinos, şi de dureros, şi rău!

De la Alioşa, nimic.

27 noiembrie 1915. Vineri.

De la Alioşa, nimic.

Cum îmi amintesc din nou seara aceea, cum am început să-mi desfac bluza, cum i-am luat mâna şi am lipit-o de mine – din nou mi s-a făcut insuportabil de ruşine! Şi cum s-a jenat el, cum s-a chinuit că nu putea să facă nimic! Şi cum ne-am îmbrăcat mai apoi, temându-se să ne uităm unul la altul!

Iartă-mă, Alioşa, numai eu sunt vinovată de tot!

1 decembrie 1915. Marţi.

Nina Nikolaevna mi-a povestit azi despre spectacolele de la Moscova ale celebrului teatru din Meiningen, cum de pe scenă dintr-odată a început să miroasă a pin, când era reprezentată pădurea.

Mi-am spus că n-o să mă mai duc la ea.

De la Alioşa, nimic. Probabil, după ce s-a întâmplat, n-o să-mi mai scrie.

4 decembrie 1915. Vineri.

În sfârşit o scrisoare de la Alioşa!

Am aşteptat, am aşteptat, dar uite că a venit, şi nu puteam să deschid plicul – am citit de câteva ori adresa – era mâna lui, scrisul lui.

„Draga mea! Iubita mea! Îndepărtata mea!”

Am înghiţit, am parcurs repede rândurile – trei pagini – căutând ce era mai important, iar ceea ce era cel mai important era la sfârşit: „Ne-am despărţit şi abia acum am înţeles cu adevărat ce mult însemni pentru mine în viaţa asta şi ce tare te

iubesc, şi că, în comparaţie cu iubirea mea, sunt neînsemnate şi frica de moarte, şi tot acest război!”

Transcriu rânduri din scrisoarea lui şi Alioşa parcă se apropie, parcă e undeva alături, în spatele umărului meu. Parcă mă leg cu el prin intermediul acestor cuvinte, prin aceste litere!

„Ţi-am trimis o scrisoare chiar de pe drum, dar nu ştiu dacă ai primit-o sau nu. La mine totul e bine.” Nu am primit nimic, Alioşa! Nimic!

„Stau într-un bordei făcut din pivniţa unei case distruse. Pe masă sunt o sticlă, vai, cu lapte, o pâine şi o lumânare. Astăzi am tras numai de dimineaţă. Sunt singur în baterie. Ofiţerii s-au dus toţi în sat.

Acum sunt ocupat toată ziua – a fi aghiotant nu e aşa de împovărător, dar nu poţi pleca de lângă telefon. Adormi şi-ţi sună în ureche – te trezeşti imediat şi asculţi, apoi dai fuga şi-i raportezi comandantului.

Ieri, la 10 seara, ni s-a spus că se apropie un dirijabil. Imediat am ordonat să se stingă toate luminile şi peste câteva minute a început o canonadă îngrozitoare. Pe cerul înstelat licărea o steluţă roşie, pâlpâitoare, pe lângă ea, în jur, explodau proiectile, în scurt timp dirijabilul era chiar deasupra noastră. În aer era o gălăgie îngrozitoare şi şuierau proiectilele. Schijele şi gloanţele veneau jos, făcând un zgomot asemeni celui făcut de lapte când e mulsă vaca, dar numai că e mai lung. Proiectilele explodau foarte aproape şi des, focul lumina corpul dirijabilului – în formă de trabuc, întunecos.”

Şi încă trei pagini. Am recitit de o sută de ori. Doamne, salvează-l şi păstrează-l întreg!

Abia acum, după ce a plecat acolo unde îl ameninţă moartea, în fiecare zi, în fiecare oră am început să-mi dau seama ce înseamnă iubirea şi că nu am ştiut să iubesc şi să-i arăt toată tandreţea mea, tot ce simt pentru el, şi pur şi simplu nu am putut să-i spun despre iubirea mea! Şi deodată mi-

a fost clar că sunt incomparabil inferioară şi nedemnă de el şi că sunt vinovată faţă de el pentru că i-am dat puţină iubire!

Astăzi m-am întors de la lazaret pe întuneric, pe frig – acolo murise un rănit – şi mi-am imaginat cu groază că Alioşa, Doamne fereşte, e deja rănit şi că moare acum undeva, într-un lazaret sau pur şi simplu în întuneric, într-o tranşee, sau în zăpadă, şi mă cheamă, şi deodată mi s-a strâns inima aşa de tare: n-o să se întoarcă! N-o să se întoarcă! Şi eu o să fiu vinovată de asta – el trebuia să fie salvat de iubirea mea, iar el primise de la mine aşa de puţin, că nu ajunge, n-o să-l salveze...

Sunt vinovată că nu am putut să-l iubesc aşa cum merita el.

8 decembrie 1915. Marţi.

„E seară. Stau în bordei lângă telefonul de lângă care eu, ca aghiotant al diviziei, nu pot să plec. Sună mereu.

Războiul nu este deloc ceea ce vă imaginaţi despre el. Proiectilele, e adevărat, zbiară, dar nu aşa de des şi nu mor aşa de mulţi oameni. Războiul acum nu mai e o grozăvie, şi, în general, oare mai există grozăvii pe lume? La urma urmelor, şi din nişte fleacuri poţi să faci ceva îngrozitor. Zboară un obuz – dacă te gândeşti cum o să te omoare, cum o să gemi, cum o să te târăşti – atunci sigur că ţi se face frică. Dacă însă priveşti lucrurile liniştit, atunci gândeşti aşa: se poate să fiu omorât, aşa e, dar ce-i de făcut? Să fierb în propria frică? Să mă chinui fără chinuri? Cât sunt viu, respir.

Nu vreau să mă laud, dar deja nu-mi mai e aşa de frică, aşa ca înainte, şi aproape nu mă mai tem deloc. Dacă aş fi fost la infanterie, cred că m-aş fi obişnuit cu fricile de la infanterie, care sunt mai multe. Singurul lucru în care am cedat în faţa spaimei mamei mele a fost că m-am dus la artilerie, nu la infanterie. Un ofiţer din bateria noastră a observat că artileristul nu bagă în seamă

proiectilele, nu se teme de gloanţe, infanteria dimpotrivă. Vezi ce ridicole sunt spaimele noastre aici.

Mă gândesc tot timpul la tine, draga mea, şi simt că iubirea mea pentru tine e din ce în ce mai puternică, cu fiecare zi care trece. Ce mai faci tu acolo?”

12 decembrie 1915. Sâmbătă.

„Ieri a fost pentru prima oară periculos. Un proiectil a căzut la doi paşi de mine. Dumnezeu m-a salvat. O mină subterană. Mina subterană este un proiectil care cade drept, aproape vertical, şi se scufundă adânc în pământ. Explozia nu are puterea de a ridica pământul şi apare numai un fum. Minele acestea sunt rare, am avut noroc.

Scrii că ai fost să te rogi pentru mine în acea biserică a noastră, uite, vezi, a ajutat.

Şi ştii ce este cel mai amuzant? Lucrul la care m-am gândit în acel ultim moment, când a zburat proiectilul spre mine. Probabil crezi că eroul tău, privind spre cer, se vedea ca un fel de Andrei Bolkonski pe câmpul de la Austerlitz sau ceva de felul acesta? Nimic asemănător. Gândurile mele se învârteau în jurul faptului că în buzunarele mantalei ne-am gândit să ţinem nişte buiote mici, pentru mâini – într-un corp metalic, învelit în catifea, se află cărbuni. Uite, vezi, ce bine că nu am murit atunci. Ar fi fost jignitor să mor cu o asemenea prostie în minte.

Toată ziua la orizont atârnă «salamuri», corectează tirul. Azi am privit de la punctul de observaţie – avem o lunetă Zeiss minunată.

Lucrul cel mai greu e inactivitatea forţată. Aici e aşa de important să-ţi ţii mintea ocupată! Ziua voiam să citesc şi să mă uit la ceva de matematică şi mi-a părut rău că nu am luat la mine Grenville, Elemente de calcul diferenţial şi integral. Am rugat-o deja pe mama să-mi trimită cartea asta. Dar deocamdată sunt nevoit să citesc

în reprize, ce se nimereşte. Uneori am noroc. Şi acum mi-a zâmbit norocul: am luat de la un ofiţer din bateria a doua o carte de popularizare despre telegraful fără fir şi am stat cu ea până seara. Iar de dimineaţă, ca o răsplată pentru bucuria de ieri: am vrut să aprind o ţigară şi un chibrit «deloc periculos» a scăpărat şi mi-a sărit drept în ochi, chiar pe cristalin, pe care l-a şi ars. S-a format o băşică albă deschid greu şi ochiul. Medicul local, de la căile ferate, s-a uitat şi mi-a spus că am scăpat cu bine, pentru că, după spusele lui, în asemenea cazuri, se arde de tot. Şi este uimitor că în aceeaşi zi ghinionul l-a lovit şi pe prietenul meu Kovaliov – în ultimul timp m-am apropiat foarte mult de omul acesta care mi-a părut la început inaccesibil şi plin de pretenţii, dar, de fapt, are un suflet simplu şi bun. Aşa că uite, când diluau spirtul, Kovaliov, dorind să verifice tăria vodcăi, a încercat să-i dea foc cu chibritul. În acest timp spirtul a explodat şi i-a ars mâinile, gâtul şi buzele, aşa că a făcut peste tot numai băşici. Vezi cum se mutilează oamenii singuri, fără niciun război?”

13 decembrie 1915. Duminică.

Aproape am încetat să mai scriu în jurnal, pentru că tot timpul liber îl petrec cu scrisorile pentru Alioşa.

Însă includ şi aici scrisorile lui, şi rezultă un fel de jurnal comun, al meu şi al lui Alioşa. Doamne, acum un an puneam floricele între pagini, iar acum – scrisorile lui Alioşa.

Toată noaptea a nins şi oraşul e frumos, festiv, proaspăt. Şi imediat mă gândesc: dar cum îi e lui acolo, pe poziţii? Precis îngheaţă. Mă uit la cer şi nu am nicio bucurie.

Sau la gimnaziu. Am început să mă gândesc la Alioşa şi parcă m-am trezit într-un alt timp – la grecii antici. Ce treabă are aici Ellada? De ce Homer a scris atâtea pagini despre nu ştiu care Troia? Toate astea nu fac cât un rând al lui Alioşa!

Ce chin să mergi la gimnaziu şi să stai la nişte lecţii neînsemnate, stupide! Ce-mi trebuie mie asta, dacă eu vreau să-l îmbrăţişez şi nu pot?

Am scris o scrisoare cu totul deosebită. Despre ceea ce nu am vorbit cu nimeni. Şi m-am hotărât să nu o trimit. Mi-am imaginat cum Alioşa se va întoarce şi cum o s-o citim împreună, stând pe canapea, sprijinindu-ne în umeri, tâmplă lângă tâmplă.

14 decembrie 1915. Luni.

„Am fost trimis în misiune în oraş. Am trecut prin câteva localităţi. Peste tot e distrugere totală. Pe stradă şi în curţi e aruncată mobilă scumpă, părăsită, maşini de cusut stricate, gramofoane.

Am ieşit de la statul major şi, în piaţa principală, am auzit muzica militară – o înmormântare. Un general era dus pe afet. M-am întrebat cum se fixează un sicriu pe o armă. Din moment ce sunt artilerist, şi eu voi fi înmormântat la fel. Am stat să mă uit. Ca să vezi, draga mea, ce prostii mă interesează! Apoi am fost la biserică. Acolo un diacon îl chema pe Dumnezeu, cerându-i să dăruiască «victoria armatei noastre iubitoare de Hristos». Dar ceilalţi nu sunt iubitori de Hristos? Deodată mi-am adus aminte de bunicul german. El m-a învăţat să citesc *Vater unser*[33].

Şi acum, în clipa asta, în tranşeele germane aflate de partea cealaltă a pădurii, cineva citeşte o rugăciune şi-l roagă pe Dumnezeu să dea victoria armatei lor iubitoare de Hristos. Cine va fi învingător înseamnă că e mai iubitor de Hristos?

Cu tine discut despre orice pe lume, dar aici, în tranşee, de fapt nu se vorbeşte niciodată cu voce tare despre lucruri importante – oamenii fumează, beau, mănâncă, discută despre fleacuri, despre cizme, de exemplu. Nici nu-ţi imaginezi că pe tema asta oameni cu educaţie pot vorbi ore în şir! Moartea poate că trage cu urechea la discuţiile lor, dar ei îşi vor aminti cum erau cizmele înainte de

război, că nu puteai să le dai jos fără ordonanţă, erau aşa de înguste, că era imposibil să-ţi strecori degetul pe lângă carâmb. Şi să te cerţi ce e mai bine să foloseşti, talc sau sacâz. Şi se spune că unul avea o scândurică cu o tăietură pentru toc, pentru cazul că nu avea cine să-l ajute. Şi râzi în hohote, prieteneşte, fericit, când cineva povesteşte cum, pentru paradă, cizmele erau cusute pe picior şi apoi erau descusute. Dar ştii ce iese acum la modă? Ultimul răcnet sunt botinele cu jambiere, aşa cum poartă ofiţerii de aviaţie şi de la blindate. Dar astea sunt numai visuri, noi purtăm aici cizme de pâslă şi burki – astea sunt nişte cizme călduroase caucaziene din pâslă neagră.

Noaptea, înainte de culcare, mi-am adus aminte de locotenentul lui Gogol din Riazan', care nu putea deloc să adoarmă tot admirându-şi cizmele noi. Şi mi-am zis: noi toţi, cei care am vorbit toată seara despre cizme, vom dispărea, iar acel locotenent va rămâne. Şi îşi va admira în fiecare seară călcâiul cizmei, cusut aşa de bine.

M-am întins în pat, am citit rugăciunea de seară, dar tot nu pot să dorm – am aprins din nou lumina şi-ţi scriu. Vreau aşa de mult să vorbesc. Dar, drăguţa mea, nici nu mai ştiu ce să-ţi scriu.

Un soldat m-a învăţat o rugăciune care se spune în fiecare zi de nouă ori, era convins că aşa nimic nu i se poate întâmpla. Uite-o: «Dumnezeu Tatăl e în faţă, Maica Domnului e la mijloc, iar eu sunt în spate. Ce se întâmplă şi cu Dumnezeii, se întâmplă şi cu mine.»

Şi acum o repet şi eu în fiecare dimineaţă de nouă ori. Mi-am spus: dacă ne vom revedea, înseamnă că rugăciunea soldatului m-a ajutat!"

16 decembrie 1915. Miercuri.

La gimnaziu, la lecţie, Zabugski iar m-a examinat respingător. Şi îşi tot freca negul cu degetele. Şi deodată totul a fost aşa de josnic! Nu vreau să-i scriu despre asta lui Alioşa.

Stăteam în clasă şi parcă am fost trăsnită: ce fac eu aici? De ce? Am cerut voie să ies. Pe etaje e linişte, peste tot sunt lecţii. Am coborât – aud portarul, vorbeşte la telefon. Nu voiam să trag cu urechea, dar el nu mă vedea şi credea că e singur, îi telefonase unei pasiuni a sa, cameristă, şi glumea grosolan, stabilea o întâlnire.

Ce incredibil de trivial e totul, şi amărât, şi respingător.

Lioşenka al meu, unde eşti? Când o să ne vedem?

M-am dus, după gimnaziu, la catedrala Naşterea Maicii Domnului pe Staropocitovaia. Intru în fiecare zi să mă rog pentru Alioşa în diverse biserici. În jur sunt mame, soţii, surori, logodnice. Stăm toate şi ne rugăm pentru acelaşi lucru: salvează-l şi ţine-l sănătos!

18 decembrie 1915. Vineri.

„Alaltăieri o bombă a căzut într-o magazie de proiectile de la bateria a treia, dar ele nu au explodat, aşa cum s-ar fi cuvenit. Au fost aruncate în sus ca nişte popice. Toţi vorbesc de spionaj în spatele frontului. Dar spionajul ăsta, în mod paradoxal, a salvat multe vieţi. Ce a mai încurcat Dumnezeu lucrurile pe lumea asta!

Locotenentul Kovaliov – mi se pare că ţi-am scris despre el – mi-a adus din Caucaz nişte cizme. Costă numai 12 ruble, sunt foarte moi şi uşoare, ca nişte pene.

În curând o să-ţi trimit fotografia mea călare.

Tot timpul îţi recitesc scrisorile. Sărut cuvintele pe hârtia boţită, îţi sărut mâna care a scris cuvintele astea. O sărut şi aştept. Doar o să ne vedem, nu? Nu poate să se întâmple aşa ceva, să nu ne mai vedem deloc, nu? Aşa e?”

20 decembrie 1915. Duminică.

M-am dus la părinţii lui Alioşa. Am vrut să stau puţin în camera lui, dar acum acolo e stăpân

Timoşka. A început să-mi arate o scamatorie: a frecat nişte ceară roşie cu o bucată de postav aşa de tare, că nişte hârtii tăiate bucăţele au sărit în sus şi s-au lipit de ea. Timoşka decupează din hârtie omuleţi, soldăţei.

Nu prea îi reuşeşte, sunt inegali, ba taie un picior, ba o cascheta cu o ureche. Am început să-l ajut.

Apoi m-am dus acasă, dar străzile, de la începerea războiului, s-au umplut de infirmi: parcă cineva îi decupează aşa, fără grijă, cu foarfecă – ba taie o mână, ba un picior de la genunchi.

Doamne, fă aşa ca Alioşa să se întoarcă la mine viu şi nevătămat!

21 decembrie 1915. Luni.

„Sunt de atâta timp în linia întâi, dar abia ieri a fost prima mea luptă adevărată. Toate cele ce am văzut şi am suferit aici înainte de asta şi despre care ţi-am scris ca despre ceva foarte important nu sunt, în realitate, decât fleacuri.

Am înaintat pe poziţia detaşamentului vecin pentru întărire, am aşteptat atacul şi deodată ne-am trezit nas în nas cu germanii. Am tras pentru prima dată cu puşca într-un om. Pentru că nu eram obişnuit, la primul foc m-am lovit în obraz. Am ocupat tranşeele şi imediat a fost adus din faţa mea un rănit – chiar acel soldat, Vasilenko, care m-a învăţat rugăciunea, mai ţii minte, ţi-am scris despre el? Am fost nevoit să mă lipesc de perete, pentru a-i lăsa să treacă. Deşi sunt pe front de mai mult de o lună, am văzut pentru prima oară un trup omenesc făcut praf. Mi s-a făcut rău şi am vrut acasă – pentru prima dată mi-a trecut prin minte gândul că poţi fi omorât şi aşa – mai întâi să te chinui multă vreme, fără rost.

Germanii au trecut la atac şi s-a ajuns la luptă corp la corp. Nu am omorât pe nimeni. Ştiu numai că eram aproape mort, dar m-a salvat Kovaliov. S-a aruncat asupra mea un german şi se pregătise

deja să-şi înfigă baioneta, dar Kovaliov a reuşit să tragă în el cu pistolul. Acela a căzut. Glontele i s-a înfipt undeva în gură. Şi-a acoperit obrazul distrus cu mâinile. Din gură sângele îi ţâşnea ca o fântână. Stătea întins şi se uita la noi. Kovaliov s-a apropiat şi a tras în ochiul celui culcat. El a mai trăit câteva momente şi s-a uitat la noi cu ochiul stâng, i se zbătea pleoapa. Am reţinut fragmentele însângerate ale dinţilor.

Draga mea, iubita mea, ce fac, de ce îţi scriu toate astea? Iartă-mă!”

25 decembrie 1915.

Crăciunul. Groaznic. Respingător. Acasă e imposibil să stau. Toţi s-au certat unii cu alţii, s-au insultat. Şi nu pot să-i scriu despre asta lui Alioşa.

Tata s-a certat cu mama şi a plecat dincolo, la cealaltă familie a sa.

Şi am stat la masă fără el, toţi tăceam. Nu intra nimic în gât – nici caşa de orz fără lapte şi unt, nici compotul. Am aşteptat steaua, dar a nins tare.

Saşa, pentru a spune şi el ceva, a început să ne turuie că steaua de la Betleem este de fapt Venus, atunci şi noi, hodoronc-tronc, ne-am luat la ceartă, am început să strigăm unii la alţii. Eu am început să plâng, am plecat la mine în cameră.

Crăciunul este sărbătoarea oamenilor care se iubesc, a familiei, dar noi de mult nu mai avem familie.

Şi tata acum e acolo, cu celălalt copil al său. Probabil desfac darurile.

Lioşa, nu mai pot fără tine! Nu pot să trăiesc fără tine!

29 decembrie 1915. Marţi.

„Ura! Astăzi am primit un pachet de acasă şi – încă o dată ura! – am scos fularul împletit de tine, l-am desfăcut şi deodată am simţit parfumul ascuns în ochiurile de lână – mirosul tău! Mirosul

iubitei mele, din fularul ce a prins viaţă! Cine ar fi ştiut cât vreau să te îmbrăţişez, să mă lipesc de părul tău şi să-l adulmec, să-l sărut, să-l inspir!

Crăciunul va trebui să-l petrecem pe poziţii. Îmi pare foarte rău că nu voi putea să ajung la vecernie.

Am luat şi am răsfoit la întâmplare Evanghelia pe care mi-a dat-o mama. Am început să citesc revelaţia lui Ioan şi mi-am dat deodată seama că Apocalipsa e din cauza fricii de moartea personală. Moartea generală este o dreptate care te linişteşte. E groaznic să mori, pentru că e jignitor să rămâi în urmă – alţii se duc mai departe şi vor vedea ceea ce pentru tine va rămâne pentru totdeauna ascuns după cotitură. De aceea în Apocalipsă lucrul cel mai neplăcut e că nu o să fie.

Am încercat să adorm şi iar nu am putut. M-am aşezat să-mi notez gândurile care nu lasă creierul să se odihnească noaptea. Apocalipsa, de fapt, uite-o aici, cotidiană, geroasă, cu viscol, e pur şi simplu întinsă în timp. Toţi mor, numai că nu în acelaşi timp. Dar, de fapt, care e diferenţa dacă pleacă aşa sau altfel lumi întregi, generaţii, imperii. Unde e Bizanţul? Unde sunt romanii? Unde sunt elinii? Nimic. Nu e nimic. Nimic şi nimeni, nici învingători, nici învinşi. Totul a dispărut – pur şi simplu, nu aşa teatral, precum «cerul legat ca un pachet», ci cotidian. Omul din toate vrea să facă o tragedie – şi neapărat la grămadă, în masă, să aibă un efect mai mare. Îl citeşti pe Ioan, dar ăsta e Hanjonkov[34] curat! Dar am vorbit prea mult. Dormi, draga mea! Dormi! Noapte bună! Te sărut acum, prin toate aceste verste din noaptea asta, deci sunt cu tine!”

10 ianuarie 1916. Duminica.

Scrisori de la Alioşa nu vin de aproape două săptămâni şi pur şi simplu înnebunesc, dar în noaptea asta am avut un vis groaznic. M-am trezit udă de lacrimi. Merg cu el undeva, pe o noapte geroasă, într-o troică. Şi îl simt aşa de aproape,

respiraţia lui, buzele. Deodată m-a cuprins aşa de puternic dorinţa de a trăi deplin, cu toată fiinţa, voiam să aud la nesfârşit sunetele clopoţeilor şi scârţâitul plăcut al tălpicilor. Şi dintr-odată toate acestea au dispărut undeva şi sunt singură. Şi sunt dusă undeva, ca în copilărie, cu obrajii frecaţi înainte cu untură de gâscă, toată faţa. O simt lipicioasă, mi-e silă. Untura s-a încins, a început să curgă. În faţa mea sunt crupe de cai cu cozi acoperite de promoroacă. Le văd clar, simt mirosul blănilor de urs pe care stau şi sudoarea de cal şi gazele scoase tot timpul de animale. Şi deodată m-am trezit şi am simţit... a murit...

Inima era să-mi plesnească.

11 ianuarie 1916. Luni.

O scrisoare de la el! E viu! E viu! E viu!

„Crăciunul a trebuit să-l facem pe primele poziţii – germanii nu ne-au deranjat deloc nici în Ajun, nici de sărbătoare. De Ajun, la baterie s-a aprins un brad, a fost pus în faţa bordeielor. Era o seară liniştită şi lumânările nu s-au stins. Fără să vreau, gândurile au zburat la voi, la Rostov. Mi-am imaginat viu seara aceasta: mai întâi agitaţia de pe străzi, apoi potolirea freamătului de pe stradă şi, în sfârşit, bat clopotele pe la biserici, solemn, de sărbătoare, anunţând liturghia şi apoi, vecernia. Oamenii, după terminarea slujbei, pleacă din biserici şi se duc pe la case cu o stare de bucurie, de sărbătoare. Aici însă e linişte de tot, şi la noi, şi la germani. A fost o noapte înstelată şi liniştea asta aducea şi mai multă tristeţe şi se simţea şi mai puternic înstrăinarea noastră. Mi-am adus aminte de casă, de copilărie, cum, sub faţa de masă, puneam fân, în amintirea naşterii lui Hristos şi ce frumos mirosea în cameră, amestecându-se mirosul de fân cu mirosul de brad. Crăciunul la noi era o zi de post şi nimeni, de dimineaţă până la apariţia primei stele, nu mânca. Făceam foamea până seara şi ne uitam la stea, după aceea ne

aşezam la masă. Mâncam nişte plăcinte deosebite, de Crăciun: cu orez – regele alb, cu fasole – regele galben, cu prune – regele negru. Scriu şi mi s-a făcut poftă să mai gust iar din acele plăcinte! Mi-aş umple cu ele stomacul pe nerăsuflate!

Te sărut! Noapte bună! O să termin mâine.

Termin acum scrisoarea pe care am început-o alaltăieri şi grăbesc s-o trimit cu o ocazie.

Nu, nu mai apuc să termin de scris, o trimit aşa cum e. Afară e soare, ger, zăpada străluceşte şi vrăbiile, ciripind pătrunzător, s-au năpustit asupra unei balegi proaspete de cal – fericirea vrăbiilor!"

Întrebare: Vă rog să descrieţi traseul dumneavoastră.

Răspuns: Am ieşit şi am pornit fără să ştiu unde merg şi am mers patruzeci de zile.

Întrebare: Prin ce ţări aţi trecut?

Răspuns: Am venit în ţara în care locuiesc oameni cu capete de câini. Şi ei, chinocefalii, se uitau la mine şi nu mi-au făcut niciun rău. Trăiesc peste tot cu copiii lor, făcându-şi cuiburi între pietre. Am mers eu prin ţara lor o sută de zile şi am ajuns în ţara pigmeilor. Şi am întâlnit o mulţime de bărbaţi, de femei şi de copii. Când i-am văzut, m-am speriat, crezând că o să mă mănânce. Şi mi-am spus: o să-mi ciufulesc părul de pe cap şi o să pornesc repede spre ei. Căci dacă o să fug, o să mă mănânce. Şi am făcut aşa şi ei au fugit, după ce şi-au luat copiii, scrâşnind din dinţi. Şi am urcat pe un munte mare, unde nici soarele nu străluceşte, nici un copac nu c, nici iarba nu creşte, sunt numai jivine şi şerpi care şuieră şi-şi scrâşnesc dinţii. Şi-şi scrâşneau dinţii viperele, şi năpârcile, şi aspidele, şi vasiliscii. Am văzut şi alţi şerpi, dar nu le ştiam numele. Aşa am mers eu patru zile, auzindu-le şuieratul. Mi-am acoperit urechile cu ceară, nefiind în stare să îndur şuieratul şerpilor.

Întrebare: Spuneţi adevărul?

Răspuns: Uitaţi, am încă ceară în urechi. Apoi am mers mai departe încă cincizeci de zile, fără să ştiu drumul, şi am găsit o bucată de gheaţă înaltă ca de un cot de la pământ şi, după ce am ros-o, am trecut prin ţara aceea.

Întrebare: Unde, când şi cum aţi trecut graniţa?

Răspuns: Am ajuns până la un râu mare şi am băut atâta apă din el, că buzele mele au început să se lipească de dulceaţă, o dulceaţă ce întrecea dulceaţa mierii şi a fagurilor de albine. Şi, când a venit ora nouă, s-a revărsat o lumină pe râul acela, de şapte ori mai luminoasă decât lumina zilei. Şi erau vânturi în ţara aceea: vântul de la apus, de culoare verde, iar dinspre răsărit un vânt roşcat, iar din nord un vânt precum sângele proaspăt, iar din partea de sud un vânt alb ca zăpada.

Întrebare: Chiar spuneţi adevărul?

Răspuns: Lăţimea acelui râu e precum cerul care se reflectă în apă, iar adâncimea precum clipa trecută, nu are fund. Şi când am vrut să-l traversez, râul a început să strige spunând: „Nu poţi tu să treci prin mine, căci nu se poate ca un om să treacă prin apele mele. Uită-te ce se află deasupra apelor.” M-am uitat şi am văzut un perete din nori care se ridica din apă până la ceruri. Şi mi-a spus norul: „Prin mine nu trece nicio pasăre din lumea asta, nici adierea vântului, şi nimeni altcineva nu poate trece prin mine.”

Întrebare: Şi cum aţi trecut totuşi graniţa?

Răspuns: Şi m-am rugat eu la Domnul-Dumnezeu, şi au crescut din pământ doi copaci, minunaţi şi împodobiţi foarte, plini de roade plăcut mirositoare. Şi s-a aplecat un copac care se afla de partea aceasta a râului, şi m-a luat în vârful său, şi m-a dus aşa de sus, apoi s-a aplecat până la mijlocul râului. Şi el a fost întâmpinat de celălalt copac care m-a luat în vârful său, s-a aplecat şi m-a pus pe pământ. Aşa s-au înălţat copacii şi m-au trecut peste râu.

Întrebare: Bine, să zicem că aşa e. Dar câţi ani aveţi? Aici aţi scris că nouăsprezece, dar în realitate?

Răspuns: Pe atunci când am făcut o sută şaizeci şi cinci de ani, mi s-a născut un fiu, Metusala, şi după aceea am mai trăit două sute de ani, şi am făcut în total trei sute şaizeci şi cinci de ani.

Întrebare: Ce a fost după aceea?

Răspuns: În prima noapte a lunii Nisan am dormit. Şi în vis mi-a intrat în inimă o durere mare. Şi am spus, plângând, căci în vis nu puteam pricepe motivul durerii: ce se va întâmpla cu mine? M-am trezit şi am stat multă vreme întins, fără să dorm. Tot plin de sudoare. Nu puteam să pricep unde m-am trezit. Apoi mi-am amintit. Am vrut să fug undeva, parcă mă trezisem altul, nu eu. În jur era numai sforăit, pufăit. Undeva picura apa. În depărtare trecea o maşină. Deodată s-a auzit un ceas. Acolo, înăuntrul lor, totul trăieşte. Apoi am găsit o căciulă, mi-am pus pelerina pe umeri şi am ieşit. Am spart gheaţa de pe o băltoacă – a plesnit ca un evantai.

Întrebare: Atunci, în acea noapte de iarnă din aprilie cu o uşoară tentă de mucegai de martie, a început totul?

Răspuns: Nu ştiu. Mi-am dat jos căciula – sudoarea s-a evaporat imediat. În întuneric, lângă gheretă, cineva a început să se mişte. M-a strigat: „Enoh, tu eşti?" Am răspuns: „Eu." El: „Vino aici! Am nişte lapte condensat!" M-am apropiat, numai că nu mi-am dat seama cine este. A deschis cutia cu o baionetă. Am început să mâncăm cu degetele. Îţi înmoi un deget şi lingi.

Întrebare: Şi de ce tocmai Enoh?

Răspuns: Mereu mi s-a spus aşa, şi la grădiniţă, şi la şcoală, şi în armată. Că doar numele meu e Enohin. De aia îmi ziceau Enoh.

Întrebare: Vă ziceau aşa şi nu aveau nicio idee despre rezervoarele de nori şi rezervoarele de

rouă, ca să nu mai vorbim despre ceea ce se află între putreziciune şi neputreziciune?

Răspuns: Despre ce vorbiţi? Nu înţeleg.

Întrebare: Bine. Numai că nu avem prea mult timp – pe toate corăbiile, şi pe cele scufundate, şi cele care plutesc, se bate cartul. Uitaţi care e treaba, povestiţi mai repede despre cum pocnea elasticul de la chiloţi pe burta goală, că altfel n-o să ne descurcăm.

Răspuns: În primele zile la unitate m-au bătut.

Întrebare: Probabil aşa se şi cuvenea?

Răspuns: Păi, nici nu ne împotriveam. Ştiam că, după depunerea jurământului, o să mă bată mai tare peste faţă, dar deocamdată, până la jurământ, nu ne băteau peste faţă.

Întrebare: Spuneţi, ce unitate era asta şi unde era amplasată.

Răspuns: O unitate ca toate unităţile, nu e nimic deosebit. Acolo, la intrare, sunt doi pini, ca nişte santinele, iar mai înainte era un întreg batalion de pini. Asta nu e chiar aşa de important. Important este că stau jos în camera de odihnă duminică, mă uit la televizor, atunci vine Griul: „Scularea! În cazarmă e bordel! Fuga!” Dau fuga, iar acolo soldaţii sunt culcaţi pe paturi, iar al meu e răvăşit. Îl aranjez, dar Griul îl deranjează din nou. Şi aşa o oră întreagă. Şi toţi se amuză. Şi mai primesc şi picioare de la cei ce stau culcaţi. Şi Griul tot timpul îşi pocneşte elasticul de la chiloţi de burtă. Am venit câţiva soldaţi tineri de la şcoală, şi nouă, aşa cum se obişnuieşte, în prima noapte ne-au făcut primirea: ne-au spus să dăm iarna afară din cazarmă cu prosoapele. Unul a refuzat, aşa că i-au dat cu taburetul în cap. Dar a mai fost un caz...

Întrebare: Da, ştiu, vă ştiu eu toate cazurile! Acum o să începeţi să povestiţi că dimineaţa trebuia să curăţaţi closetul cu periuţa de dinţi.

Răspuns: Cum, şi dumneavoastră aţi făcut-o?

Întrebare: Păi dumneavoastră ce credeaţi, că sunteţi singur, cum aşa? Păi alţii nu au făcut pentru babaci patul, nu le-au cusut gulerele? Mai ţineţi minte baraca? Băieţi tunşi spală şi calcă hainele din bumbac pentru babaci. Iar Griul are o bluză extrem de strâmtă, după moda babacilor. Şi deodată te vezi în oglinda crăpată, transpirată, iar în ochi ai numai frică – să nu-ţi facă rău, să nu te ardă.

Răspuns: Şi dumneavoastră aţi avut un Gri? Şi-i plăcea şi lui să-şi plesnească peste burtă elasticul de la chiloţi?

Întrebare: Odată i-am cusut gulerul şi m-am înţepat la deget, şi aşa de rău, că am stricat gulerul – a curs o picătură de sânge. Griul a fost furios!

Răspuns: Păi aşa ceva mi s-a întâmplat şi mie! Mai întâi îmi dă cu pumnul în burtă şi se uită cum mă chircesc, mă sufoc, sunt plin de muci, apoi cu cotul în spinare, ca să cad jos. Apoi cu cizma, dar nu aşa, la nimereală, ci să nu rupă nimic. Şi-i mai plăcea să facă şi aşa: îmi leagă mâinile la spate şi cu palma îmi acoperă nasul şi gura, să nu mai pot respira, şi aşteaptă. Cum începi să-ţi pierzi cunoştinţa, atunci ridica puţin palma să iei o gură de aer, şi din nou îţi opreşte respiraţia. Apoi mă lasă şi-şi şterge palma de părul meu scurt.

Întrebare: Dar mai ţineţi minte când v-au văzut în baie scula mică, albişoară, fără vreun semn de pilozitate, şi nu se puteau deloc opri din râs? Dar dumneavoastră nu v-aţi supărat pe ei, nu? Judecaţi şi dumneavoastră: doi ani la cazarmă, şi numai în ziua de baie, când sunteţi scoşi în oraş, poţi să te uiţi la civili, dar şi ăia sunt, în marea lor parte, ofiţeri îmbrăcaţi în civil, iar femeile sunt numai soţii de ofiţer, până şi baia publică este numai la un cvartal de cazarmă. Şi cizmele, şi frunzele – până şi ele tot stau la taclale în piaţă. Iar băieţii sunt vii, vorba-ceea, în sensul că încă nu sunt morţi, despre ce să le vorbeşti dacă nu despre femei, la ei tot învăţământul politic e numai despre

în ce gaură i-a băgat-o muierii. Iar adjunctul comandantului pe probleme politice, după ce şi-a pus rasa, în colţul roşu le spune acelaşi lucru: bătrânul spartan, neputincios, care s-a băgat în dispozitiv pentru a se duce la război, e întrebat – unde te duci tu aşa? Iar acela, schimonosindu-şi buzele într-un zâmbet, răspunde, cică dacă nu e alt folos de la mine, măcar duşmanul să-şi tocească sabia în mine. Oare poţi să laşi aşa, singuri, atâţia bărbaţi fără femei? Şi pentru aşa de mult timp! Asta e o porcărie! Stai culcat noaptea, îţi bagi capul sub plapumă – şi vrei aşa de tare să săruţi, să te lipeşti, să penetrezi! Şi-ţi imaginezi cine ştie ce. Şi picăturile de viaţă, mari şi fierbinţi, mor în cearşaf. Şi apoi dormi pe cearşaful umed şi rece.

Răspuns: Da, toţi au numai un singur lucru în minte. Şi băutură. Când au fost lăsaţi prima oară în permisie, Griul îmi spune – să aduci o sticlă, altfel îi aliniez pe toţi noaptea şi o să-ţi fac felul în prezenţa tuturor – să pregăteşti gaura!

Întrebare: Aţi adus?

Răspuns: Păi ce era să fac?

Întrebare: Dar la punctul de control nu vă percheziţionau?

Răspuns: Venea chiar Griul. Doar nu e bestie. Voia mai cu seamă să bage groaza. Se poate trăi oriunde. Dar e foarte greu. Nici nu adormi bine, că Griul, beat, se prăvăleşte, tu te ridici să-i dai jos cizmele. El râgâie – simţi: castraveţi săraţi şi varză acră. „Plecăciune!” – strigă, te face să te apleci. Te apleci, el din nou: „Şi mai jos, fătălău căcăcios, mai jos!” Începi să te încrunţi, te apleci. Griul te ia de gât şi-ţi trage faţa chiar spre fundul lui în chiloţi albaştri. Aşteaptă câteva clipe, se concentrează şi se băşeşte. „Ei, ai mirosit destul?” Apoi îţi dă drumul. „Du-te, culcă-te!” Şi din nou te bagi în patul supraetajat şi-ţi aduci aminte înainte de culcare de ceva frumos. De mama, de exemplu. Ah, să mă trezesc acasă, iar ea a făcut deja gogoşi,

totul e pe masă. Iar aici deja s-a luminat de ziuă şi eşti trezit cu peria de frecat pe jos în faţă.

Întrebare: Dar puteaţi să evitaţi asta, nu?

Răspuns: La noi unul a încercat să evite, s-a spânzurat de curea, dar aşa, să se sugrume, voia să primească „articolul 7b”[35]. Nu a ieşit nimic. Griul l-a făcut să sape tranşee în spatele cazarmei şi toţi s-au căcat pe el.

Întrebare: Şi dumneavoastră la fel?

Răspuns: Şi eu.

Întrebare: De ce?

Răspuns: Păi chiar nu înţelegeţi?

Întrebare: Înţeleg.

Răspuns: Şi atunci de ce întrebaţi?

Întrebare: Ce a fost după aceea?

Răspuns: Am primit un automat la depozitul de muniţie, mi-am pus semnătura în registru. Deodată – bucurie, o anumită libertate, că pot aşa de uşor să mă duc şi să-mi descarc muniţia în toţi oamenii din jur. Şi, lucrul cel mai important, în Gri. Şi nimeni şi nimic n-o să mă oprească. Am luat kalaşnikovul şi mă duc să mă plimb de-a lungul sârmei ghimpate. Merg aşa, privesc cu atenţie în întuneric. A nins, totul străluceşte de la zăpadă. Te ia cu frig. Şi scârţâie sub picioare. Şi aş fi vrut să ronţăi un măr verde. Merg aşa, mă uit la stele, încerc să-mi dau seama ce constelaţii sunt, dar, de fapt, nu ştiu niciuna, în afară de Carul-Mare. Am găsit două stele ca două puncte şi-mi spun că, asta să fie constelaţia mea, constelaţia celor două puncte. Şi mă mai gândeam la cum a explicat Griul crearea lumii – că toate planetele sunt atomii unei alte lumi, superioare. Iar atomii noştri sunt şi ei nişte planete. „Uite, acum o să scuip, spunea Griul, şi în lumile alea mii de asemenea galaxii, precum Calea noastră Lactee, o să se acopere cu un lighean de aramă!” Poate că Griul are dreptate şi poate că aşa e. Merg aşa, mă gândesc la Dumnezeu ştie ce şi în orice clipă poate să apară schimbul sau ofiţerul de serviciu. Atunci,

ştiţi şi dumneavoastră, trebuie să strigi conform regulamentului: „Stai! Cine e?” Dacă nu răspunde cum se cuvine, tragi în aer. Este prima împuşcătură. Dacă nu se opreşte la avertisment, atunci glonţul următor îl tragi în cel ce se apropie.

Întrebare: Şi ce? Care e problema?

Răspuns: Ei, tocmai despre asta e vorba, că mai întâi tragi în cel ce se apropie, iar abia după aia în aer. Problema e dacă după aia se poate stabili care glonţ a fost primul şi care al doilea?

Întrebare: Asta e numai teorie. Povestiţi cum v-aţi aşezat pe vine şi v-aţi înfipt în burtă ţeava automatului cu închizătorul ridicat şi cu siguranţa lăsată.

Răspuns: Mi s-a părut în momentul acela că stau deasupra unei latrine. Şi viaţa asta e tocmai gaura asta căcăcioasă şi de acolo trage curentul. Şi eu mă prăvălesc aşa, acum, chiar în gaura asta. Iar ei după aceea vor râde de mine, chiar şi după asta. Pentru ei totul e amuzant.

Întrebare: Şi chiar în momentul acela s-a auzit tunetul?

Răspuns: Da, undeva, în depărtare, a început să tune, surd, lung, ca şi cum cineva alerga pe acoperişurile garajelor. La noi, acolo unde locuiam, afară, în dreapta, era poarta unei fabrici, iar în stânga erau garaje. Eu şi băieţii alergam pe acoperişuri. Acoperişurile se îndoiau, fierul era ruginit, crăpat. Îmi plăcea cum bubuia tropăitul nostru. Ca şi cum produceam un tunet îndepărtat. Iar proprietarii garajelor strigau la noi şi ne goneau. Odată au făcut o ambuscadă. Noi săream de pe un garaj pe altul şi eu m-am prăbuşit, nu am sărit cum trebuie şi am căzut. Am fost tras şi au început să mă bată.

A văzut mama, pe fereastră, şi a venit în fugă. M-ar fi bătut de moarte, dacă nu ar fi fost ea.

Întrebare: Deci acolo, pe cer, s-a auzit un tunet, ca şi cum cineva alerga pe acoperişurile garajelor, şi ce?

Răspuns: Şi eu am întrebat: „Doamne, cum ai putut tu să faci toate astea?”

Întrebare: Şi atunci aţi fost chemat la Gri, iar el stătea în fotoliul ginecologic. Aşa?

Răspuns: Da, trebuia să scoatem din beciurile unui spital vechi tot felul de vechituri. Şi în curte era un fotoliu ruginit, de neînţeles. Chiar acela. Şi Griul s-a aşezat în el, desfăcându-şi picioarele în cizme, tot trăgând de elasticul chiloţilor. În afară de chiloţii albaştri, nu mai avea nimic pe el.

Întrebare: Şi nu v-a tulburat că dumneavoastră frământaţi zăpada sub picioare, respiraţi gerul nopţii, iar el e numai în chiloţi?

Răspuns: Păi la asta, în momentul ăla, chiar că nu m-am gândit. Am fost chemat la Gri, eu mă duc, ce să mai întreb. Acolo tocmai îl băteau pe un găgăuz. Un băiat aşa umflat, din Moldova, nici nu ştiu cum ajunsese la noi. Griul a spus că găgăuzii nu sunt de fapt un popor, ci urmaşii armatei turceşti rămase acolo, şi chiar cuvântul „găgăuz”, în turcă, înseamnă „trădător”. Şi fiecare trebuia să vină şi să facă ceva cu el. Eu l-am lovit cu vârful cizmei pe pulpă şi chiar a sărit în sus, s-a apucat de picior de durere. Trădătorul este trădător, ce să-ţi mai pară rău de el! Nici nu mai are importanţă dacă e găgăuz sau nu.

Întrebare: Şi ce a făcut găgăuzul?

Răspuns: Nimic, a început să scâncească într-un colţ şi după aceea să care cu toţi ceilalţi paturile de spital în curte.

Întrebare: Şi atunci?

Răspuns: Şi atunci am întrebat: „Cum ai făcut lumea asta, Griule?”

Întrebare: Şi el?

Răspuns: Şi el a răspuns tot plesnindu-se pe burtă cu elasticul de la chiloţi: „În fiecare scuipat zboară un univers. Numai ţi se pare că santinela e nemişcată şi soarele apune, în timp ce, încă din timpul lui Copernic, se ştie că soarele stă pe loc, iar lumea zboară la dracu’. Mai întâi a fost omul,

apoi scuipatul lui. Pentru a trimite în zbor universul, trebuia să creez omul. Şi am făcut carnea lui – din acest pământ acoperit cu mucuri de ţigări, sângele lui – din apă ruginită de la robinet, ochii lui – dintr-o sticlă verde, oasele – din picioarele paturilor, mintea – din nori, venele şi părul – din iarna uscată, pulsul – din curent, respiraţia – din vânt, mătreaţa – din viscolul uscat, plin de zăpadă. Şi am poruncit ca el să umble prin lume în căutarea lui Dumnezeu, a cărnii şi a părţii femeieşti. Şi ca pe drum mereu să-i dispară urmele, dar să rămână piciorul. Şi să se spună despre câine că a murit, iar despre om, că a crăpat."

Întrebare: Dar măcar aţi înţeles ce greu e să fii stăpânul lumii! Unghiile vor să trăiască, şi ele nu sunt vinovate că dumneavoastră le roadeţi. Broasca-ţestoasă vrea să afle ce va fi la sfârşit, iar copilul o sparge de asfalt, pentru a afla ce a fost la început. Plugarul cere ploaie, iar marinarul vânt la pupa şi vreme senină, generalul cere război, iar soldatul visează că se întoarce acasă şi aruncă epoleţii pe ferestruică.

Răspuns: Despre ce vorbiţi?

Întrebare: Despre faptul că, dacă, într-adevăr, suntem numai nu ştiu ce atom în flegma Griului şi zburăm la dracu', atunci şi în acel univers din scuipat oricum o pisică stă la o fereastră şi prinde cu laba fulgii de zăpadă. Şi în acel univers este la fel nu ştiu ce Talmud în care se povesteşte că la un înţelept venise în fugă un viţel, trist că vor să-l taie, şi înţeleptul îi spune: „Du-te acolo unde te duc, pentru asta ai fost făcut."

Răspuns: Ce pisică? Şi ce înseamnă toate acestea?

Întrebare: Păi, asta înseamnă că mai întâi eu sunt un gradat vechi, iar dumneavoastră un nou-venit, iar mai apoi, dimpotrivă, dumneavoastră sunteţi un gradat vechi, iar eu un nou-venit. Cineva trebuie să ne înveţe şi pe noi, nou-veniţii! Pur şi

simplu trebuie să înţelegi limba destinului, gânguritul ei. Noi însă suntem orbi din naştere, nu vedem nimic şi nu putem prinde legătura dintre evenimente, unirea lucrurilor – aşa îşi sapă cârtiţa tunelul şi dă de nişte rădăcini groase şi pentru ea e un obstacol de netrecut şi nu-şi poate imagina coroana care este hrănită de aceste rădăcini. Aşa şi plutonul care merge în marş, înşirându-se de tot pe drumul din pădure, în toiul iernii fără zăpadă, când crengile goale ale copacilor au ieşit deja din ceaţa dimineţii, nici plutonul nu poate înţelege acea pădure – lumina ei toamna, vântul, foşnetul frunzelor, faptul că ea seamănă cu plămânii cuiva. Vertebratele şi nevertebratele reacţionează diferit la ce este în jur – primele îşi cresc temperatura, când temperatura mediului scade, şi oricum îngheaţă, iar celelalte trăiesc mereu în armonie cu mediul şi, dacă vine iarna, se transformă în gheaţă, iar mai apoi, după ce aşteaptă puţin, se topesc. Trebuie să aşteptăm, să rezistăm şi atunci o să ajungem nişte polonice şi o să fim liberi de lovituri, şi vom ajunge şi babaci, şi atunci alţii vor spăla efectele pentru noi, ne vor coase gulerele, ne vor curăţa cizmele, ne vor scărpina tălpile şi în sala de mese ne vom umple cu vârf farfuriile, pentru ca tinerii flămânzi să nu mai aibă ce mânca, cei care ştiu aşa de puţin despre iubire şi aşa de mult despre ură. Şi dacă unul dintre mucoşi se va aşeza în prezenţa noastră pe singurul taburet din baracă, vom spune, plesnindu-ne elasticul de burtă, că aici a avut loc o jignire a babacului şi de aceea fiecare trebuie să vină şi să-l scuipe în gură. Şi nimeni nu va îndrăzni să se opună. Şi fiecare în parte va veni şi va scuipa. Tocmai pe asta se ţine acel univers din scuipatul zburător, altfel lumea se va prăbuşi, se va face praf, va zbura în toate părţile, ca un teanc de hârtie scrisă şi împrăştiată pe parchet.

Răspuns: Este necesar?

Întrebare: Este iniţierea. Minunea transformării unui vierme bubos într-un fluture

sidefat! Împărtăşirea din lumea enigmatică şi uimitoare a adulţilor! Ritualul bărbăţiei, prin care, dacă treceţi, veţi duce mai departe taina aceasta prin toată ţara, în toate garajele şi paturile. Ce să spun, au scuipat ori s-au pişat, ori s-au băşit! Pentru a ajunge bărbat, în fiecare cultură au inventat oamenii ceva. Nu sunteţi voi nici primii, nici ultimii. Acelaşi Tacit spune că la hitiţi novicele nu-şi tăia barba şi mustăţile până nu omora un duşman. La taifali şi heruli nu puteai atinge o femeie până nu omorai un porc mistreţ cu mâna goală! Şi ar trebui să ziceţi mersi că nu vi se taie nimic între picioare, ca unora. Iar în Sumatra, tinerilor nu li se face circumcizie, ci incizie, li se deschide partea inferioară a uretrei, după care bărbaţii pot să urineze numai şezând, ca femeile. Totul e simplu: tinerii, luptători la început de drum, trebuie să-şi piardă esenţa umană şi să capete o esenţă mai înaltă, să devină lupi sau urşi, sau câini sălbatici. Aşa că nu e nimic grav. Aţi fost chinuit cât a trebuit. Dar nu despre asta e vorba.

Răspuns: Dar despre ce e vorba?

Întrebare: E vorba despre frumuseţe.

Răspuns: Păi ce e frumos aici, zgomotul elasticului de la chiloţi plesnit de burtă?

Întrebare: Aduceţi-vă aminte cum jucau soldaţii fotbal în curtea acelui spital cu o minge de cauciuc găurită şi după fiecare lovitură apărea o adâncitură care, încetişor, se întindea – mingea parcă îşi trăgea sufletul, trăgea aer în sine prin gaură. Apoi Griul, după ce a sărit din fotoliul său, a lovit aşa de puternic, că mingea a început să semene cu o căciulă de cauciuc. Oare nu simţiţi în asta frumuseţea? Nu ca pe o copertă lucioasă din vitrina unui chioşc, ci una adevărată, vie. Ca să nu mai vorbesc despre faptul că oamenii aceştia în chiloţi albaştri şi în cizme, care aleargă după mingea-căciulă prin curtea plină de sticle sparte a spitalului, au făcut jurământul de a aduce o jertfă şi sunt gata să se dăruiască pe sine, creierii lor – ca

nişte nori, pulsul lor – ca un curent, respiraţia lor – ca un vânt, pe altarul patriei, oare în asta nu e nicio frumuseţe? Oare nu sunt frumoşi cei doi care urcă pe munte cu o legătură de lemne pentru jertfă, bătrânul şi băiatul care tot întreba: „Dar unde e mielul, tată?” Iar bătrânul răspundea: „Aşteaptă puţin, o să vezi!” Aşa şi aici, uite-i, aleargă toţi împreună, o ceată bronzată, asudată, tropăind cu cizmele grele, alunecând pe cioburile de sticlă de pe jos, şi li se pare că aleargă după o minge, pentru a o lovi şi mai tare în burtă, dar numai li se pare. Ei aleargă după mingea care şi-a dat duhul în curtea spitalului, pe drumul pietruit, şi mai departe, ba prin câmpul de secară, ba prin pădurea de mesteceni. Uneori se opresc să-şi tragă sufletul, când cineva aruncă mingea pe acoperişul garajelor, şi cât timp cineva bubuie cu cizmele pe acoperişurile de fier, ei, parcă venindu-şi în fire, întreabă: „Griule, dar unde e jertfa? Unde e mielul?” „Aşteptaţi puţin, o să vedeţi!”, răspunde el, şi atunci iar aruncă mingea de pe acoperiş şi toţi aleargă după ea, într-o gloată veselă. Tropăie cu cizmele prin câmpul de secară, prin pădurea de mesteceni. Şi mâine mereu o să fie război.

Răspuns: Ce repede s-a întunecat!

Întrebare: Nu-i nimic, mai amurgim un pic.

Răspuns: E linişte aici la voi. Clopoţei. Vacile pasc în ceaţă.

Întrebare: Da, aici e linişte.

Răspuns: Spuneţi, dar de ce notaţi tot ce spun eu, dacă oricum nu are nicio noimă? Se va spune: ai ascultat clopoţeii, hai, valea de aici! Ştiu, aşa li se spune tuturor.

Întrebare: Ca să rămână ceva de la dumneavoastră.

Răspuns: Deci ceea ce scrieţi despre mine o să rămână, când eu nu voi mai fi?

Întrebare: Da.

Răspuns: Dar ceea ce nu scrieţi o să dispară împreună cu mine? Şi n-o să rămână nimic?

Întrebare: Nu. Nimic.

Răspuns: Şi pot să povestesc despre tot, tot, tot?

Întrebare: Puteţi, dar aveţi foarte puţin timp. Povestiţi despre cei pe care îi iubiţi.

Răspuns: Pot să spun despre mama?

Întrebare: Puteţi.

Răspuns: Aşa, să mă concentrez. Doar trebuie să-mi amintesc ceva important. Ţin minte că odată, în copilărie, am adormit, dar am auzit prin somn că a intrat ea şi, probabil, în haină de blană, pentru că în cameră s-a făcut frig. Aţi notat?

Întrebare: Da. Asta e tot?

Răspuns: Staţi puţin, nu mă grăbiţi. Şi aşa mă pierd.

Întrebare: Poate despre acele cutii de bomboane sau despre îngheţată?

Răspuns: Da, desigur. Mama lucra la un magazin şi aducea acasă cutii de bomboane expirate. Adică ea aducea acasă unele foarte bune, dar le vindea pe cele vechi. Tare uşuratică mai era – după aceea au pus-o să vândă îngheţată la o tonetă, iar ea chiar din prima seară s-a îmbătat şi a dat totul pe degeaba, şi a adormit chiar la locul de muncă. Dar asta nu e deloc important! Mă încurcaţi.

Întrebare: Şi altceva?

Răspuns: Mai ţin minte că eram internat în spital şi părinţii nu aveau voie în salon, era carantină. A venit mama şi striga la mine de jos, dar nu se auzea nimic, ferestrele erau izolate pentru iarnă. Pacienţii scriau cu litere mari pe hârtie ce să le aducă rudele şi lipeau hârtiile de geam. Dar în ziua aceea geamul îngheţase.

Întrebare: Ştiţi de ce v-a dat numele tatălui?

Răspuns: Nu.

Întrebare: Şi-a imaginat că, atunci când o să creşteţi şi o să alergaţi cu băieţii, ea o să vă strige bucuroasă, ca şi cum l-ar striga pe el, pur şi

simplu, ca să vă uitaţi la ea. Dar despre tată ştiţi ceva?

Răspuns: Nimic. Şi nici n-am vrut să ştiu vreodată. Un mizerabil. Ne-a părăsit înainte de-a mă naşte eu. A murit. Ţin minte că a murit iarna, într-un alt oraş, acolo unde locuia, iar primăvara eu şi mama ne-am dus la el. În compartiment cu noi mergea un bătrân ciudat, plin de tatuaje, care, privind pe fereastră la şine, a spus deodată că sub fiecare traversă e un mort. Am ajuns la cimitir, zăpada se dusese, pământul se dezgheţa, şi în locul moviliţei de deasupra mormântului era o adâncitură. Mama a spus, lipindu-mă de ea, şi stând acolo, în faţa lutului ce se lăsase deasupra tatălui meu: „Ei, uite, acum nu mai avem tată." Ca şi cum până în clipa aceea el existase. Nu ştiu de ce, nu pot să-mi amintesc nimic când trebuie. Au fost aşa de multe, dar nu ştiu ce să povestesc mai important.

Întrebare: Povestiţi despre altceva. Vă plăcea să citiţi?

Răspuns: Îmi plăcea. Era o carte cu poze care arătau din ce e făcut un om: cinci cuie mici însemnau că atâta fier se află în organismul nostru. O ceşcuţă de sare arăta câtă sare e în noi. Şi aşa mai departe: polonice, vase gradate, comete. Şi-mi mai plăceau cărţile despre aventuri pe mare – cel mai mult îmi plăcea când, pe corabie, se bătea cartul. Dar cartea mea favorită era de istorie, despre cneazul Vasilko. În cartea asta un frate îşi orbea fratele cu cuţitul. Am tot citit şi m-am gândit ce vremuri animalice mai erau. Şi oamenii erau cumva violenţi, grosolani.

Întrebare: Dar ce s-a întâmplat acolo, la casa de vacanţă, cu mingea de ping-pong?

Răspuns: Păi, nimic deosebit. Am furat de la o bătrână din vecini o lupă şi dădeam foc furnicilor. Chiar ţin minte că în clipa aceea îmi spuneam: o să vină o furnică şi nu o să bănuiască nimic, dar eu ştiu că i-a mai rămas numai foarte

puţin – şi trosc! – soarele focalizat asupra ei. Sau asupra alteia, dar pe aceea o graţiez. Execut şi graţiez. Pe unele le execut, pe altele le graţiez. Şi nimic nu depinde de ele. Şi nu sunt ele de vină deloc. Pur şi simplu, eu sunt cel ce decide soarta furnicilor! Şi atunci cineva a fluierat. M-am uitat în spate. Ea stătea lângă gard. Lenka vecinilor. Într-o mână avea rachetele de badminton, în alta o mingiuţă de ping-pong. Mă chema să ne jucăm. Asta-i tot. Cu badmintonul nu a ieşit nimic şi ne-am dus la râu – am scuipat de pe podeţ în apă. Ce-i de povestit aici? Asta a fost vara, în vacanţa de la Bîkovo, ne luptam cu şcoala din pădure, trăgeam unii în alţii cu conuri de pin peste gard. Ce bine puteai să loveşti conurile cu rachetele de badminton! Zburau ca nişte gloanţe. Eu şi Lenka ne ascunseserăm în tufişuri, adunând în tricou mormane întregi de conuri, muniţia noastră, şi trăgeam în bolnavi – era şcoala din pădure pentru tuberculoşi. Iar ei în noi. Apoi Lenka a aruncat cu griblură. Atunci şi ei au început să arunce în noi cu griblură, se asfalta un drum pe-acolo şi erau mormane de griblură. Un război adevărat. I-am spart cuiva capul, i-a dat sângele.

Întrebare: Ştiţi că aveţi un fiu?

Răspuns: Ştiu că există. Dar nu ştiu nimic despre el. Nici nu l-am văzut niciodată.

Întrebare: Povestiţi despre mama copilului.

Răspuns: Pe Lika am visat-o aici. Imaginaţi-vă: eu sunt la post, iar brusc apare ea. Îi spun tare: „Stai, o să trag!” Iar în şoaptă; „De unde ai apărut?” Vine, mă sărută pe gură şi-mi pune mâinile pe umeri, iar degetele ei mi se par nişte trese pe epoleţi. O prostie. Mă urcam pe o funie la ea, intram pe fereastra căminului. Lika râdea, spunea că e coada ei. Lucra ca soră medicală şi învăţa la fără frecvenţă. Uneori noaptea nu pot să adorm: aş vrea să o ating, să-i miros părul. Şi văd, ca aievea, că prin dresurile ei negre genunchii i se fac roz şi şoldurile puternice îi întind fusta scurtă.

Odată aveam o unghie ruptă, care agăţa, şi ei îi era frică pentru dresuri. Mi-a spus: „Stai puţin!” Şi-a luat foarfecă scurtă, strâmbă, şi mi-a tăiat restul de unghie.

Întrebare: Ce vă spunea ea? Ceva important?

Răspuns: Odată, când mi-am pus capul pe burta ei, a spus deodată: „Într-o viaţă anterioară ţi-am fost mamă.”

Întrebare: Dar despre bănuţii de ciocolată?

Răspuns: Da, în copilărie îi fusese dăruită o gentuţă frumoasă, din catifea, cu un lănţişor auriu, plină de bănuţi de ciocolată în hârtii argintii şi aurii. Mergeau undeva cu trenul şi ea voia să se culce cu geanta, dar i s-a spus că ciocolata o să se topească, Iar noaptea au fost prădaţi şi li s-a luat tot, şi gentuţa asta.

Întrebare: Şi altceva?

Răspuns: Şi mai ţin minte că ea îşi ştergea cizmele cu o cârpă şi spunea că e imposibil să trăieşti în oraş, unde în fiecare zi iese sarea pe cizme.

Întrebare: Dar cum v-a explicat că nu sunteţi singurul?

Răspuns: A spus că iubirea e aşa de mare, că nu poate exista singură, că e ca o portocală, deplină, dar e formată din feliuţe distincte. Trebuie să-l iubeşti şi pe primul, şi pe al doilea, şi pe al treilea, ca, în total, să iasă chiar acea iubire mare – pur şi simplu, oamenii pe care îi iubeşti sunt cu mult mai puţini decât iubirea ta, ea nu încape în ei. Lika avea un caieţel în care îşi nota diverse panseuri. Desigur, nu ale sale. Le citea pe unde le citea şi le copia, că un copac aruncă mai multe seminţe decât poate să crească pământul, că un pârâu al unui râu de munte are în rezervă o albie extrem de mare, pentru când sunt apele mari, primăvara, iar în suflet sunt mai multe cute decât e nevoie pentru viaţa de zi cu zi. Şi că va veni o vreme când sufletul va începe să-şi întindă cutele.

Ştiu, asta nu era iubire. Iar dacă era iubire, era una de neiubit.

Întrebare: Nu ştiţi nimic

Răspuns: Haideţi să vorbim despre altceva.

Întrebare: Cum doriţi. Dar acum înţelegeţi de ce a dat băiatului numele dumneavoastră?

Răspuns: Mereu mă încurcaţi. Despre ce am vorbit? V-am povestit despre instrucţie? Aşa? Apoi am fost trimişi la Mozdok. Acolo era un praf ca în peşteră.

Întrebare: Cum aşa?

Răspuns: Atâta praf, că, dacă mergi în blindat, în jur se ridică până la cer şi face nori deasupra capului. Ca într-o peşteră. Apoi coboară din cer pe pământ. Pe păr, pe haine, pe mâncare. Şi toţi încep să semene unii cu alţii. În primele zile faţa se umplea aşa de tare de praf şi se bronza de la soare, că în timpul spălatului nu puteam să-mi trec mâna peste faţă, orice atingere îmi producea o durere ascuţită. Feţele arătau ca o masă uniformă întunecată din care lucea numai albul ochilor. Cu săptămânile nu ne spălam, iar când venea camionul cu apă, ne dezbrăcam de tot şi ne băgam sub furtun. Ne spălam hainele şi, ude, ni le puneam la loc pe noi. Reuşiţi să notaţi?

Întrebare: Da.

Răspuns: Iar când ploua, într-o clipă praful se transforma într-un noroi impracticabil. Totul se acoperea cu un fel de aluat. Aluatul acesta înghite tot, toate urmele. Peste tot e noroi şi umezeală. Lutul gras întins de tancuri se lipeşte de cizme sub forma unor cocoloaşe de un pud. La intrarea în cort îţi cureţi cizmele cu o lopată de genist, dar lutul acesta oricum cade pleoscăind pe paturi, pe pături, intră în pelerine, se bagă în ţevile automatelor. Şi e imposibil să-l cureţi: doar ce te speli pe mâini şi, ce să vezi, totul e cuprins din nou de o mizerie lipicioasă. Te tâmpeşti, te acoperi de o coajă de lut, încerci să te ascunzi în pelerina caldă, să-ţi păstrezi căldura. Mâinile sunt, în noroiul ce

nu se poate spăla, ca acoperite de mănuşi. Lemnele umede din cort le stropeşti cu ulei – torni din cutia de conservă în soba mică şi prin cortul jilav se întinde un fum acru, răşinos.

Întrebare: Ce vă mai amintiţi din primele zile acolo?

Răspuns: Cum treceam pe lângă copii. Un mic stol de băieţi şi fetiţe se tot întindea pe drum. Le zâmbeam, încercam să-i facem să râdă, să ne strâmbăm la ei – niciun copil nu ne zâmbea. Şi mai urlau şi câinii înfometaţi ţinuţi în lanţ, lângă casele părăsite şi arse. Iar la Groznîi câinii urlau, dimpotrivă, graşi, mâncaseră mortăciune.

Întrebare: Am notat, mai departe.

Răspuns: Odată cortul a fost pus în interiorul unei case distruse, fără acoperiş, ferestrele fuseseră acoperite cu cărămizi, şi am găsit pe jos o găletuşă de copil în care adunase apă şi îngheţase, iar când am răsturnat-o a căzut o bucată de gheaţă.

Întrebare: Mai departe.

Răspuns: Ne luptam cu setea şi niciunul dintre noi nu folosea tabletele pentru dezinfectarea apei, pe care ni le puseseră în raţii, pentru că trebuia să ţii apa cu ele patru ore. Păi îţi dădeai duhul aşteptând. Dar ne era aşa de sete! Şi atunci beam, luând apă chiar din râu, o apă tulbure, de culoarea cimentului.

Întrebare: Ce gust avea apa aceea?

Răspuns: Ce vă interesează asta? Apa mirosea a ouă stricate. Cineva a spus că hidrogenul sulfurat e bun pentru rinichi. Şi în fiecare zi ne repetam că hidrogenul sulfurat e bun pentru rinichi. Dar de ce e nevoie să rămână mirosul acelei ape?

Întrebare: Spuneţi mai departe.

Răspuns: Şi am mai reţinut nişte femei în pantofi călcaţi la spate, purtaţi ca papuci, şi în haine colorate. Refugiatele din Cecenia se îmbracă în haine viu colorate. Îşi înfăşoară capul în basmale pestriţe, frumoase. Dacă e doliu, atunci pun negru, dar se leagă la cap cu ceva extrem de

pestriţ. Ţin minte, una se apropiase de ceea ce mai rămăsese din casa ei şi rămăsese aşa, în picioare, tăcută. S-a uitat mult la casă, apoi s-a uitat la mine şi a plecat la fel de tăcută.

Întrebare: Şi altceva?

Răspuns: Mai ţin minte cum l-au omorât pe Gri.

Întrebare: Asta unde a fost?

Răspuns: A fost omorât lângă Bamut. Începuse să fumeze în mânecă, ascunzând chiştocul în adâncul mantiei, şi a zis: „Enoh, nu te mişca!", apoi a sărit undeva după colţul magaziei, după ce şi-a înfăşurat cureaua automatului pe încheietură. Şi atunci s-au auzit împuşcături – el se târăşte înapoi cu burta sfârtecată, ies maţele, în paie, în rahat. Unde a şi murit. Eu stau alături, jos, şi văd că sângele se amestecă cu o baltă de apă de sub el. Şi-mi mai aduc aminte de cer – cu nori ca nişte aripi, în amurgul vălurit.

Întrebare: Ce aţi simţit după tot ce v-a făcut?

Răspuns: Griul e bun. Fără el ne-ar fi fost tare rău. Acolo, în cele din urmă, toţi deveniseră nişte animale, dar el rezistase. Odată, după o luptă, am nimerit peste un rănit. Înainte de asta, avuseserăm ocazia să vedem ce făceau ei cu răniţii noştri, am văzut pentru prima dată: erau doi băieţi cărora le-au scos ochii, le-au tăiate urechile, toate maţele pe-afară. Ne-am înfuriat, l-am legat rănit de un blindat şi l-am târât pe pământul uscat. După aceea l-am lăsat într-un loc viran, voiam să-l ţinem să respire niţel la soare. Dar Griul a venit şi l-a împuşcat. I-a fost milă de el. Toţi au fost nedumeriţi, dar n-aveai ce să spui împotriva Griului. Dar a murit prosteşte. Deşi nimeni nu moare inteligent. Odată când am tras cu luneta, m-am aşezat prost – forţa de recul l-a nimerit pe Gri drept în ureche – s-a trântit într-o parte, a început să-şi strângă nasul cu degetele, să-şi desfunde urechile, să înghită. Credeam că o să mă omoare, dar nu a făcut nimic. A înjurat numai. Acolo Griul, în război, mi-a fost ca un frate. Şi

mâncarea o împărţeam, şi noaptea, şi iarna, ne înveleam în aceeaşi prelată. Uneori dormi direct pe stradă, alteori într-un pat elegant, fără să te dezbraci, în pelerinele noastre murdare. Îmi pare rău de Gri. Iar când beam, mereu dădea paharul peste cap, se gândea puţin şi spunea: „Ah, parcă îmi merge Dumnezeu desculţ prin vene...” A trecut atâta timp, iar eu tot mă mai trezesc noaptea, pentru că mi se pare că îşi plesneşte de burtă elasticul de la chiloţi. Mă trezesc, întreb în întuneric: „Griule, tu eşti, ai?”

Întrebare: Asta e tot? Sau mai e ceva?

Răspuns: Peste tot era scris pe ziduri, pe casele distruse: porci ruşi.

Întrebare: Aţi omorât locuitori paşnici?

Răspuns: Ei sunt paşnici numai ziua, la bazar, dar noaptea, vânează maşinile cu răniţi cu aruncătoarele de grenade. A fost prins un aruncător de grenade care trăgea în băieţii din divizia noastră. A fost legat cu sârmă ghimpată de arma lui, au turnat benzină peste el şi i-au dat foc. Dacă cei din maşina pe care o lovise arseseră, atunci să ardă şi el. Mai întâi a tăcut. Ne dispreţuia. Apoi, când a început să-l cuprindă focul, a început să urle.

Întrebare: Aţi tras în copii?

Răspuns: Asta pentru ce vă interesează?

Întrebare: Pentru a ierta. Cineva trebuie să ştie tot şi să ierte tot.

Răspuns: Dar cine sunteţi voi, aici, pentru a ierta?

Întrebare: Eu numai notez. Întrebare-răspuns. Ca să rămână ceva de la dumneavoastră. O să rămână numai ceea ce notez eu acum.

Răspuns: Asta nu se poate ierta. Uitaţi-l, stă în picioare, îşi şterge nasul plin de muci – mâneca hainei, până la cot, luceşte de muci. E încă un copil, dar ştie că noi, ruşii, l-am omorât pe tatăl lui. O să crească şi o să se răzbune. Şi n-o să ne ierte. Şi n-are ce face. Nici nu are altă variantă. L-am

luat şi am găsit în buzunarele lui zece cartuşe – toate gloanţele aveau vârfurile pilite. Dacă ajunge în corp, un asemenea glonţ acţionează ca o bombă. Băiatul ăsta, cu mâinile astea ascunse în mâneci lustruite de muci, n-o să crească mare şi n-o să tragă în fiul meu.

Întrebare: Mai departe.

Răspuns: Pe mine nimeni nu poate să mă ierte, pentru că nimeni nu va îndrăzni să mă acuze de ceva. E clar?

Întrebare: Ce a fost după aceea?

Răspuns: Nu mă grăbiţi.

Întrebare: Nu mai avem timp. Aduceţi-vă aminte numai de lucrurile cele mai importante.

Răspuns: Ce?

Întrebare: Cum pe stradă se juca un copil şi deodată capul i s-a făcut ţăndări – un lunetist rus. Sau despre bombardamentul de la Şali, cum o fetiţă de vreo trei ani se juca în drum, lângă casă, atunci a trecut un avion şi ea s-a volatilizat – în sensul deplin al acestui cuvânt – în loc de fetiţă a fost îngropat paltonaşul ei. În cecenă, copil se spune *malik du*, ceea ce înseamnă, cuvânt cu cuvânt, „este un înger".

Răspuns: Despre ce vorbiţi? Amestecaţi lucrurile. Asta nu mi s-a întâmplat mie.

Întrebare: Ce importanţă are? Povestiţi despre cum a venit mama dumneavoastră să vă caute în Cecenia.

Răspuns: Nu ştiu nimic despre asta.

Întrebare: A venit la ea cineva de la comandamentul militar să facă percheziţie şi i s-a întins o hârtie – „Predaţi-l pe fiul dumneavoastră de bunăvoie." Şi aşa a aflat ea că fiul ei era fugar. Părăsise samavolnic unitatea. A mers pe strada aia a voastră, Gastello, şi şi-a spus: „Doamne, fă ca el să fie bine, sănătos şi, dacă nu poţi, dacă e să moară, fă să fie omorât imediat şi să nu fie chinuit". A cerut concediu de la serviciu şi nişte bani, ca să se ducă să-şi caute fiul, dar i s-a

răspuns: mai întâi luaţi de la unitate o adeverinţă că v-a dispărut fiul. S-a pregătit şi a traversat toată ţara până la Vladikavkaz, de acolo a ajuns la statul major al unităţii. Acolo i s-a spus: găsiţi-l şi aduceţi-l la noi. A început să se ducă la recunoaştere – în frigidere uriaşe erau păstrate cadavrele arse, toate erau la fel. Maiorul care venise cu ea a îndemnat-o: „Mamă, recunoaşte pe cineva.” Ea nu a priceput, dar cum să-i explici? Acolo se mai adunaseră şi alte femei, locuiau împreună şi-şi căutau fiii. Şi spuneau că nu vor pleca din Cecenia până nu-şi vor găsi fiii, vii sau morţi. Seara stăteau şi ghiceau: îşi smulgeau câte un fir de păr din cap, îl treceau printr-un inel şi-l agăţau deasupra unei fotografii. Dacă inelul stă nemişcat, fiul e mort, dacă se mişcă, e viu. Iar ziua băteau satele – stă o cecenă lângă albie, în faţa casei distruse, iar rusoaica vine la ea cu fotografia: „Mamă, nu l-ai văzut cumva pe copilul meu?” Iar ele, stând pe vine, sunt toate la fel. „L-am văzut, răspunde, este cel care l-a omorât pe fiul meu.”

Răspuns: Staţi puţin...

Întrebare: Aţi fugit fără să îndepliniţi ceea ce trebuia să faceţi?

Răspuns: Staţi puţin! Pur şi simplu, am vrut să adorm şi să mă trezesc altcineva. Să nu mai fiu eu. Să mă întorc sub pielea mea nu acolo şi nu atunci. Şi am visat că sunt la post, dar apare ea. Îi spun tare: „Stai, o să trag!” Şi, în şoaptă: „De unde ai apărut?” Vine, mă sărută pe gură şi-şi pune mâinile pe umerii mei, iar degetele ei mi se par nişte trese pe epoleţi. M-am trezit şi nu-mi puteam da seama unde sunt. Eram pe nu ştiu ce corabie, una ciudată, ca de la muzeu. În jurul meu erau nişte oameni ciudaţi, marinari. M-a înghiontit unul, s-a dovedit a fi şeful de pe corabie, avea un ochi cenuşiu, altul căprui, un beţivan şi un criminal, şi a început să strige: „Ce dormi, când Dumnezeu a ridicat pe mare un vânt puternic şi s-a

făcut furtună grozavă, iar corabia e gata să se spargă?”

Întrebare: Ce corabie e asta? Ce marinari? Unde mergeaţi?

Răspuns: O corabie care mergea din Jaffa la Tharsis şi care s-a scufundat demult, demult, şi marinarii au murit demult, demult, dacă vor fi trăit. Şi pe corabie era cartul, şi căpitanul a strigat la mine ca marinarii să se înspăimânte şi fiecare să-şi cheme zeul, şi au început să arunce în mare încărcătura. „Şi tu ce dormi aici la oglindă?, a strigat el. Scoală-te, cheamă-l pe Dumnezeul tău! Poate că al tău o să-şi aducă aminte de tine şi n-o să pierim!” Şi şi-au spus marinarii: „Să tragem la sorţi, să aflăm din cauza cui ne-a ajuns necazul ăsta”. Şi au aruncat sorţii şi am ieşit eu. Atunci au întrebat: „Spune-ne, din cauza cui ne-a lovit necazul? Ce ocupaţie ai tu şi de unde vii? Unde e ţara ta şi din ce popor eşti? Şi le-am spus: „Eu sunt fugar. Poporul meu, în chiloţi albaştri şi cu cizme de pâslă, joacă fotbal cu o minge desumflată. Noaptea am ieşit în curte. În întuneric, lângă gheretă cineva se mişca. Mă striga: «Vino încoa’! Am aici nişte lapte condensat!» M-am apropiat, numai că nu mi-am dat seama cine este. El a deschis cutia cu baioneta. Am început să mâncăm cu degetele. Bagi un deget şi lingi. În momentul acela el a spus că mâine trebuie să mă duc în nu ştiu ce Ninive lângă Katâr-Iurt, la căutări. Mi s-a făcut frică, pentru că mi-am dat seama că m-am trezit nu eu, ci altcineva.” Şi s-au înfricoşat marinarii, pentru că şi-au dat seama de cine fug eu. „Du-te, au început să urle corăbierii, du-te mai repede la Ninive! Tu fugi din faţa Domnului!” I-am întrebat: „Dar ăsta cine este?” Ei s-au minunat şi mai tare: „Dumnezeu este lucrul fără de care viaţa este imposibilă.” Eu le-am spus: „Ei, dar staţi puţin! Nouă ni s-a spus despre o condensare originară a ceva care apoi a explodat şi de atunci tot creşte şi creşte – universul se extinde. Aşa că,

marinarilor, cum vine asta?" Ei mi-au spus: „Ceva în genul ăsta. La început a fost iubirea. O concentrare de iubire. Mai bine zis, încă nici nu era iubire, ci nevoia de ea, pentru că nu exista încă nimeni care să fie iubit. Dumnezeu se simţea singur şi-i era frig. Şi iubirea asta cerea o ieşire, un obiect, voia căldură, să se lipească de cineva drag, să miroasă plăcut a ceafă de copil, de ceva al său, carne din carne, şi Dumnezeu şi-a făcut un copil, ca să-l iubească: Ninive. A luat un soldat omorât lângă Bamut. Îl ştii, este Griul. Şi din trupul lui a făcut pământul. Din sângele care curgea din rănile lui a făcut râurile şi mările. Munţii – din oase. Bolovanii şi pietrele – din dinţii din faţă şi din măselele de minte. Din craniu – bolta cerească. Creierii lui sunt norii, pulsul – curentul, respiraţia – vântul, mătreaţa – zăpada. Dar astea chiar el ţi le-a spus. Părul lui devenise iarba uscată. Şi uite-aşa a început Ninive. Pentru noi e imposibil de imaginat, dar pentru El este, poate, ca şi cum ai scuipa. Poate că noi suntem numai scuipatul Lui. Şi ce importanţă are dacă te-ai trezit tu însuţi pe corabie sau nu?" M-am speriat: „Şi acum ce-o să fie?" „O să te aruncăm peste bord şi Domnul o să-i poruncească balenei uriaşe să te înghită, dar asta e o greşeală de traducere, doar tu nu eşti plancton, dar nu are importanţă. E important că balena asta uriaşă are un gât vălurit." „Şi după aceea? Cum o să ajung la Ninive?" „Asta nu mai ştim. Treaba noastră marinărească este să batem de cart. Aşa că, uite, o să te duci la Ninive şi o să faci tot ce trebuie. Şi acolo o să mai fie ceva cu un copac, nu mai ţinem minte exact. Fie el o să se usuce deodată, fie, uscat fiind, o să înflorească. Într-un cuvânt, Domnul o să se întristeze şi o să spună: „Cum să nu-mi pară rău de Ninive, oraş mare, în care sunt o sută douăzeci de mii de oameni, care nu ştiu să facă deosebire între mâna stângă şi cea dreaptă, şi o mulţime de animale." O să i se facă

milă şi o să distrugă Ninive, ca să nu-i mai chinuie nici pe oameni, nici pe animale.”

Întrebare: E deja târziu. Priviţi, s-a întunecat de tot.

Răspuns: Eu le-am spus: „Luaţi-mă şi aruncaţi-mă în mare şi marea o să se liniştească pentru noi.” Iar ei bat din nou de cart şi răspund: „Dar tu oare nu ţi-ai dat seama că noi suntem deja în pântecele balenei, din moment ce ea are un gât aşa de vălurit, aşa cum era cerul acela lângă Bamut? Aşa suntem şi noi înghiţiţi de cer. Aşa suntem şi noi toţi în interiorul acestei balene. Ne-am aranjat şi trăim cât de cât. Vedem în fiecare zi bolta vălurită a gâtului său, şi nu-i nimic, ne-am obişnuit. Pentru că în interiorul balenei totul e echilibrat şi armonios – şi sunt exact atâtea morţi câte naşteri, iar naşteri exact atâtea câte morţi – niciuna mai mult sau mai puţin, şi în această contabilitate totul se potriveşte, mereu se va potrivi, tot timpul.” Şi am întrebat: „Şi unde să mă duc eu?” Ei au răspuns: „Tot aia este. Toate drumurile tale duc la Ninive. Du-te unde vrei.” Şi m-am dus. După ce am dat colţul, m-am trezit în amurg. În penumbră am văzut o barză pe un acoperiş – nu i se vedeau picioarele şi parcă atârna în aer. Înfloriseră călinii, spre seară se desfăcuse şi caprifoiul. Se auzea un sunet îndepărtat de clopot, ca şi cum se zgâria cu polonicul într-un ceaun uriaş, la bucătărie. Trenul îndepărtat părea o linie trasată într-un caiet de şcoală. Am mers multă vreme pe şosea, ferindu-mă cu mâna de faruri. Apoi am stat la o trecere şi m-am uitat cum alături, pe platforme, erau transportate automobile în poziţii necuviincioase – un camion urcat peste un alt camion. Amurgul s-a mai încălzit puţin şi în apa stătută a iazului norii pluteau nu ca o peliculă, la suprafaţă, ci se luminau din adâncuri. M-am uitat mai bine – se reflectau aceiaşi nori penaţi, ca un gât al cerului. Mi s-a aşezat pe mână o buburuză întârziată şi a alunecat spre cot, rostogolindu-se

peste firele de păr, mai bine zis, părul o ridica pe ea, ca nişte valuri. Credeam că ar fi trebuit să fie deja Ninive, unde ziua caniculară începe de la prima geană a dimineţii, iar când vine iarna, totul se scrie din nou negru pe alb, şi în afara simţului comun mai este un altul, singular, care este mai puternic, şi zăpada chiar e iubire, şi omul e acolo unde e trupul lui.

Întrebare: Am obosit.

Răspuns: Aşteptaţi, a mai rămas puţin. Am fost la Ninive. Am fost uimit că acolo totul era exact ca la noi. O pisică prindea fulgii de zăpadă cu lăbuţa, pe corăbii se bătea cartul, cneazul Vasilko îşi orbise fratele cu cuţitul, mama dădea îngheţata pe degeaba şi s-a culcat lângă tonetă, făcută ghem. Pe mine mă chema ca pe tata, iar pe fiul meu îl chema ca pe mine. Se auzeau bubuituri îndepărtate de tunet ori se apropia o furtună, ori era cineva care alerga pe acoperişul garajelor. O unghie ruptă s-a agăţat de fustă şi de dresuri. În baracă novicii le coseau gulerele babacilor. Câinii râgâiau, după ce se saturaseră mâncând carne de mort. În oglindă se reflecta pieziş ceasul, întors pe dos. În beci erau aruncate grenade. Mamele arătau tuturor celor de la piaţă fotografii ţinute în pungi de plastic. Un lunetist a scos dintr-un cap ţăndări roşii. Babacii scuipau în caşa neterminată din farfurie. În locul copilului a fost îngropată o haină de copil. Peste gard zburau conuri şi griblură. Oamenii erau împuşcaţi de milă. O minge sâsâia şi nu-şi putea trage sufletul când era lovită în plin. Şi nimeni nu voia să simtă milă, ca să nu mai chinuie pe cineva. Din compătimire Dumnezeu a promis să se milostivească de Ninive, dar totul a rămas ca mai înainte, aşa cum a fost. Şi atunci am văzut că în fotoliul ruginit, ginecologic, stătea Griul. Îmi făcea semn cu degetul să mă duc la el. M-am apropiat, alunecând cu cizmele pe sticla spartă de pe asfalt „Griule, tu eşti? Oare nu ai fost omorât lângă Bamut?” A scuipat printre dinţi pe asfalt, şi-a

dus mâinile la ceafă şi a zâmbit: „Cum să fiu omorât, dacă vorbeşti cu mine?” Atunci am întrebat iar: „Griule, păi ce, tu eşti Dumnezeu?” El a scuipat din nou, s-a scărpinat la subsuoară şi a spus: „Trebuie să crezi sau să ştii.”

Întrebare: Dar credinţa şi ştiinţa sunt acelaşi lucru.

Răspuns: Aşa i-am spus şi eu. Şi l-am mai întrebat: „Doamne, de ce nu-ţi pare rău de Ninive?”

Întrebare: Şi el?

Răspuns: Şi el a zâmbit: „Oare încă nu ai înţeles, prostule, că Dumnezeu nu există?” Şi şi-a plesnit pe burtă elasticul de la chiloţi. În momentul acela cineva a fluierat. M-am uitat în urmă. Ea stătea în spatele gardului, sub un salcâm – într-o mână avea rachetele de badminton, într-alta mingiuţa de ping-pong. Îşi umfla buza şi-şi sufla bretonul ce-i intra în ochi. Mi-a întins mingiuţa, a zâmbit şi m-a chemat: „Vino încoa’!”

Întâmpinarea Domnului

Nu am mai pus mâna pe jurnal în tot acest timp. A trecut o lună de când a fost omorât Alioşa. Am fost la biserica Aleksandr Nevski. Am aprins o lumânare pentru el. M-am aşezat în acelaşi loc în care am stat atunci cu el. M-am uitat din nou la toate, ca atunci, cu el: la fresca lui Vasneţov, la mozaic, la iconostas. Totul e ca atunci. E şi acelaşi preot. Numai plopii nu se văd pe ferestrele îngheţate, şi nici Alioşa nu mai e.

Apoi m-am dus la el acasă. Serghei Petrovici nu era. Tatiana Karlovna era în camera ei, întinsă pe pat. Am stat puţin cu ea, apoi m-am dus la Timoşa. Îi place omuleţul gras făcut din cauciucuri, cu cască de automobilist şi ochelari, din reclama cauciucurilor Michelin – îl găseşte în ziare şi-l colorează cu creioane colorate. Am stat cu el, am colorat împreună. Tima acum poate să

râdă fără grijă, fericit. Pentru el fratele nu mai există.

Seamănă aşa de tare cu Alioşa!

În noaptea aceea am simţit tot că el nu mai există şi m-am trezit. Iar a doua zi am primit scrisoarea – am citit, m-am bucurat că e viu, dar Alioşa deja nu mai exista. Aşa de viu vedeam acolo, la el, soarele afară, gerul, cum străluceşte zăpada, fericirea vrăbiilor, dar el fusese deja omorât.

Pe drumul de întoarcere m-am întâlnit cu Nina Nikolaevna Nikitinskaia. De atunci nu ne mai văzuserăm. Ea nu ştia nimic, îmi spune: „Oare poţi să mergi aşa de împrăştiată? În public nu trebuie să fii întoarsă pe dos, când totul se vede, ci să fii cum trebuie! Las' să creadă toţi că nu poţi avea nimic neplăcut şi că te-ai obişnuit cu faptul că toţi ţi se supun – şi bărbaţii, şi circumstanţele!" Am început să plâng, i-am spus că Alioşa a fost omorât. A exclamat: „Copila mea!" M-a îmbrăţişat a început să plângă împreună cu mine. Era o bancă acolo, ne-am aşezat. A început să-mi povestească cum a murit bărbatul pe care-l iubise ea în tinereţe. Era cu Skobelev în Bulgaria. M-a impresionat mult: o femeie bătrână, înţeleaptă, ştie ce înseamnă să pierzi oameni apropiaţi! Cum ştie ea să găsească ce să spună într-un asemenea moment, ceva important, adevărat! Şi din senin ea îmi spune că-mi pusesem căciuliţa în mod clar fără implicarea oglinzii. Iar la despărţire mi-a spus: „Dacă vrei să fii mare actriţă, trebuie să ştii tot despre iubire şi să ştii să trăieşti fără ea." Doamne, nu mă consola, ci juca rolul unui înger păzitor!

Nu vreau să devin o mare actriţă. Vreau să-mi fie înapoiat Alioşa al meu!

Am vrut să pun data şi m-am încurcat. Ştiu că e sâmbătă.

Uneori mă prăbuşesc undeva, mă pierd. Astăzi am umblat prin apartament, m-am uitat pe fereastră, astă-toamnă daliile nu au fost tăiate, le-a

apucat zăpada şi au rămas aşa până la dezgheţ, iar acum sunt nişte bulgări cenuşii, plini de umezeală. Atunci s-a întors mama şi mi-a luat tăcută oala din mână. Se pare că tot timpul am umblat prin apartament cu oala. Mă întind pe pat şi nu pot să mă ridic. De ce să mă ridic, unde să mă duc, de ce să mănânc, să vorbesc? Şi ochii se apucă să numere dungile din covoraş. Una, două, trei, patru, cinci. Treizeci şi şapte, treizeci şi opt. Una, două, trei, patru, cinci. Şi gâtul îmi este aşa de uscat, ca şi cum am băut un pahar cu nisip în loc de apă. Stau culcată, iar în cap am nişte monologuri pe care le-am învăţat cu Nina Nikolaevna. *Sunt singură*... Atunci nu puteam pricepe despre ce este vorba. *Sunt singură*...

8 februarie 1916. Luni.

În pauză azi am rămas în clasa pustie. Ferestrele erau deschise, se aerisea. Şi totul mi se părea aşa de necunoscut, străin. Ce sunt toate astea din jur? Unde sunt? De ce? Atunci s-a uitat pe uşă Musia – Musia a mea, căreia din nou am uitat să-i cumpăr bomboane. A dat fuga, m-a sărutat, m-a mângâiat. Am strâns-o, am lipit-o de mine tare, tare.

Zăpada cădea întruna.

9 februarie 1916. Marţi.

Astăzi s-a întâmplat ceva foarte rău. M-a căutat Kostrov. Abia l-am văzut şi mi-am dat imediat seama, am simţit despre ce este vorba şi chiar de la început ştiam ce vreau: o să refuz. El a spus că s-a îmbolnăvit Ogloblina, iar peste trei zile e premiera, la care e invitat însuşi L., care acum este în turneu la Rostov. A început să mă roage s-o înlocuiesc, să-l ajut, să-l salvez pe el şi pe toţi. Am răspuns: „Nu.” Kostrov s-a tulburat aşa de tare, că deodată mi s-a făcut milă de el. Şi am spus: „Bine!” Kostrov a plecat fericit, dar eu nu-mi găsesc locul. Ce am făcut? De ce?

Este o trădare.

Alioşa, iubitul meu, mâine o să mă duc şi o să refuz.

13 februarie 1916.

Astăzi a fost premiera.

Ce ciudat a fost! Cum s-a dat totul peste cap! Înainte de spectacol stăteam jos, mă pieptăna un machior invitat de la teatrul Asmolovski, şi era cât pe ce să sar în sus şi să fug, dar el m-a ţinut cu forţa. Toţi umblau ca nebuni, îşi repeta fiecare textul încetişor. Kostrov le strângea tuturor mâinile şi repeta: succes! Toţi îl trimiteau la dracu'. Deodată mi-am spus: ce fac eu aici, în mijlocul acestor nebuni cu favoriţi şi mustăţi lipite, în costume de carnaval? De ce? Kostrov s-a apropiat de mine: „Ei, cum e, Bellocika? Totul e în ordine?" Am făcut un efort, am dat din cap. Cu ochii închişi îmi repetam: trebuie să mă concentrez, concentrare. Acum e important numai textul, numai rolul. La celelalte o să mă gândesc mâine. Eu sunt sunet, cuvânt şi gest. Totul cum m-a învăţat Nina Nikolaevna. În cap îmi răsuna vocea ei: dacă nu-ţi stăpâneşti trupul, o să te stăpânească el.

Apoi totul a fost ca într-o ceaţă. N-am mai fost eu, m-am transformat într-o cu totul altă femeie. Şi tot timpul m-am tot privit cu atenţie, de parcă aş fi stat la o parte. Vocea suna cu totul altfel. Şi aşa am ieşit pe scenă şi am jucat. Oare încă mai eram eu?

Dar când am ieşit să facem reverenţe, mi-a trecut prin minte: dar dacă Alioşa n-a fost omorât, dacă o să se întoarcă, fără să scrie nimănui nimic, şi dacă s-a întors şi a aflat că sunt aici, a venit şi stă undeva, în ultimul rând, se uită la mine, se bucură, bate din palme. Am început să plâng, toţi credeau că de fericire. Dar eu chiar plângeam de fericire. Dar nu pot deloc să explic asta.

După spectacol, L. a venit în culise, Kostrov ne-a prezentat pe toţi. Zoia Subbotina a vrut să facă o reverenţă şi a dat cu fundul de clapele pianului! Toţi erau cât pe ce să moară de râs! L. mi-a întins mâna şi mi-a şoptit ceva la ureche. Iar eu eram încă machiată, asurzită, nu înţelegeam nimic – nu am priceput, dar mi-a fost jenă să-l rog să-mi spună din nou.

L. a rămas la cină cu noi. Toţi erau entuziasmaţi. El povestea foarte hazliu cum şi-a început cariera la un liceu de balet – interpreta picioarele din spate ale leului în baletul *Fiica faraonului*. Îi place să fie în centrul atenţiei şi el ştie să facă asta. L-a chemat pe Peria, nepotul lui Kozlov, şi i-a scos dintr-o ureche un grivennik[36], iar din cealaltă o bomboană. E aşa de uşor pentru el să dăruiască oamenilor din jur un zâmbet, bucurie. Kostrov a ţinut un toast pentru L., iar el pentru noi. A spus: „Voi sunteţi teatrul rusesc de mâine!” Toată seara s-a uitat la mine! Sau aşa mi s-a părut mie. El nu e deloc ca-n fotografii. E mult mai bătrân. Dar în realitate e şi mai frumos. Înalt, impunător. Are un baston din stuf spaniol al cărui mâner e făcut dintr-o tibie de om. Glumea, cică astea sunt moaştele acelui Yorrick.

Acum nu pot să dorm: oare ce mi-a şoptit? Dacă o fi spus că am jucat minunat şi că am talent?

Alioşenka! Azi am jucat pentru tine!

16 februarie 1916. Marţi.

Astăzi Leonid Mihailovici a recitat în faţa răniţilor din lazaretul nostru. M-a văzut şi, când ne-am luat rămas-bun, s-a apropiat simplu, ca şi cum eram cunoştinţe vechi. A spus că mai are două ore până la spectacol şi că ar vrea să se plimbe puţin, să respire aer curat. A întrebat dacă accept să-i ţin companie. Să accept? Doamne Dumnezeule! Cum să nu accept? Pentru el? Am pornit-o către parcul Kommerceski, acolo unde

totul încă e acoperit de zăpadă, pe alocuri aleile sunt curăţate, în alte părţi zăpada e călcată.

A povestit cum născocise nişte aripi pentru Stanislavski în „Hannele" de Hauptmann – celebra scenă când apare îngerul morţii şi-şi întinde aripile care umplu toată scena.

Şi mai spunea că fusese la Cehov, când era bolnav. Cehov, lângă pat, avea mai multe cornete făcute din hârtie. Scuipa în cornetele astea şi le arunca într-un coş.

Mergeam, ascultam şi-mi bubuia capul: poate e un vis? Doamne Dumnezeule, cine se plimbă cu mine în parcul nostru Kommerceski? E în acelaşi timp şi aşa de simplu, şi aşa de străin de locurile acestea.

Apoi a început deodată să spună că în jur sunt mulţi oameni, dar e imposibil să găseşti un prieten adevărat. Leonid Mihailovici a spus: „Cei căsătoriţi trăiesc toată viaţa ca nişte câini, dar mor ca nişte boieri, iar celibatarii toată viaţa trăiesc ca nişte boieri, dar mor ca nişte câini."

La despărţire mi-a sărutat mâna. Când şi-a scos mănuşile a început să miroasă aşa de frumos! Bine măcar că aveam şi eu mănuşi, că mi-ar fi văzut degetele roase. De fiecare dată jur să nu-mi mai mănânc pieliţele, dar mai apoi uit şi-mi rod din nou degetele!

M-a invitat la celelalte spectacole. El o să plece la Moscova peste o săptămână. E drăguţ, frumos, bun. Şi aşa de nefericit! E foarte singur. Am simţit asta.

17 februarie 1915. Miercuri.

Nu l-am recunoscut când a ieşit pe scenă! Cum s-a metamorfozat! Nu era el, ci chiar Brand! Să redai profunzimea sentimentelor unui om gata să-şi jertfească fericirea personală, singurul fiu, soţia aşa de mult iubită! Şi nu de dragul patriei, pe câmpul de luptă, ci de dragul a ceva incomparabil mai important! Şi a jucat genial finalul – singur,

părăsit, hulit! Dar neînvins! Oare într-adevăr există aşa ceva pentru care să poţi jertfi orice, chiar şi iubirea?

După spectacol l-am aşteptat la ieşire. Acolo era o mare aglomeraţie! M-a văzut, mi-a făcut cu mâna, m-am înghesuit ca să ajung la el şi m-a invitat să vin la cină cu actorii. Ne-am dus la „Belvoir", pe Sadovaia, acolo fusese rezervată o sală mare. Ce frumos şi vesel a fost! Gogolev şi Varinskaia se prosteau şi nu lăsau pe nimeni să scoată niciun cuvânt. Leonid Mihailovici arăta foarte obosit şi a tăcut aproape tot timpul. Gogolev povestea despre învierea morţilor! Nu ştiu dacă totul e adevărat sau a inventat el, pentru a ne amuza. Se pare că, mai înainte, încercau să-i învie pe oameni prin intermediul galvanismului. Un om de ştiinţă pe nume Bichat, în timpul revoluţiei franceze, făcea experimente pe trupurile celor executaţi la ghilotină şi a scris un întreg tratat ştiinţific despre cum, datorită galvanismului, a reuşit să producă mişcarea muşchilor în trupurile decapitate. Iar Galvani însuşi, care inventase galvanismul, apărea în amfiteatrele de anatomie din Londra şi Oxford cu experimente publice – electrocuta cadavrul, astfel încât capul deschidea ochii şi-şi mişca limba. Vai ce mai discuţii, ţinând cont că se lăsa noaptea! Cineva încerca să ne convingă că toate astea sunt numai vorbe de copii şi că medicina modernă merge înainte cu paşi aşa de mari, că în curând va putea să prelungească viaţa omului practic la infinit. Varinskaia s-a îngrozit: „O veşnicie întreagă să trăiesc bătrână!" Toţi râdeau în hohote! Iar Leonid Mihailovici stătea tăcut pe canapea şi eu m-am aşezat alături de el şi l-am întrebat: „Dar dumneavoastră ce părere aveţi?" „Păi eu cred că Skriabin a murit din cauza unui furuncul şi că infecţia a căpătat-o de la frizerie, iar el n-a mai apucat să facă nimic, deşi voia să facă." „Şi ce, acum nu trebuie să mai mergi

să te tunzi la frizerie?” „Nu, trebuie să faci repede tot ce vrei.”

Dar ce vreau eu să apuc să fac? Vreau să apar pe scenă şi să iubesc.

Mama e nemulţumită că în fiecare seară mă întorc aşa de târziu. Mârâie că dimineaţa abia mă mai trezesc. Nu e vorba de gimnaziu. Pur şi simplu nu-i place prietenia mea cu actorii!

18 februarie 1916. Joi.

Astăzi după-amiază m-am plimbat din nou cu Leonid Mihailovici! E foarte interesant să discut cu el. E foarte inteligent şi citeşte aşa de mult! Ştie atâtea lucruri!

Vorbea foarte interesant despre timp şi despre artă. Timpul este un fel de maşină de distrugere. „O ghilotină de birou, dacă doriţi. Ceva în felul unui aparat de tăiat pâine. Taie capul fiecărei secunde. Cum apare, poc! Treaba artistului e să oprească mâna care învârte această maşină. Să-ţi pui mâna ta pe a aceluia.”

Tot timpul vorbea despre moarte şi nemurire. A spus că îi citeşte foarte mult pe autorii antici, pe greci. Acum citeşte Xenofon. Am spus că am încercat să-l citesc, dar că e groaznic de plicticos, tot felul de deplasări, parasange, toţi se omoară între ei. L-am întrebat ce lucruri interesante a găsit acolo. „Aveţi dreptate. Oamenii aceştia nu sunt interesanţi. Nişte mercenari au venit într-o ţară străină să omoare şi să înlocuiască un tiran cu altul, iar mai apoi toată cartea se retrag spre mare, să plece acasă. În asta nu e nimic nici frumos, nici nobil. Dar nu despre ei e vorba. Ei nu sunt cu nimic mai buni sau mai răi decât soldaţii de astăzi care trag acum în cineva, chiar în clipa asta.” „Dacă ei nu, atunci cine?” „Autorul, Xenofon. Imaginaţi-vă câţi oameni au dat ortu’ (chiar aşa a spus – au dat ortu’, ce expresie neplăcută!), iar grecii ăştia au rămas, pentru că el a scris despre ei. Şi de trei milenii, de fiecare dată când văd marea

spre care i-a dus el, sar să se îmbrăţişeze unul pe altul şi strigă: Thalassa! Thalassa! Pentru că el i-a dus la o mare cu totul deosebită. Thalassa e marea nemuririi."

Dacă toate mările ar fi una...

Doamne, ce nevoie e de o întreagă mare a nemuririi?

După aceea a trecut la Egiptul antic. Explica de ce la egipteni cel care aduna bălegarul era considerat o fiinţă sacră. Se pare că egiptenii frământau aluatul cu picioarele, iar lutul cu mâinile, şi bălegarul era adunat cu mâinile, pentru că vaca era un animal sacru, şi de aceea şi bălegarul era sacru. Şi, de fapt, tot ce provine de la viaţă e sacru: şi lucrurile cele mai mari, şi cele mai mici. Şi ce poate fi mai neînsemnat decât un gândac de bălegar? Deci el este cel mai sacru.

De unde ştie el toate astea? Poate le inventează? Dar poate totul e mai simplu: în clima noastră bălegarul rămâne multă vreme o turtă umedă, urât mirositoare, dar în Egipt, după câteva minute, se usucă de tot? Doamne-Dumnezeule, ce plicticoasă este filosofia mea de bălegar şi în ce lume uimitoare trăieşte el!

19 februarie 1916. Vineri.

Ieri l-am văzut în *Ideea* lui Andreev. Jocul lui e uimitor şi nu poate fi comparat cu nimic!

Azi ne-am plimbat din nou o oră întreagă. Am vorbit despre lucruri foarte importante. Nu înţelegeam tot.

Toate necazurile noastre ruseşti sunt din cauza disprețului pentru trup. Totul e întors cu susul în jos – lucrul cel mai sfânt se dovedeşte a fi josnic: „O să se mântuiască cei care nu s-au pângărit cu femeile, căci caştii sunt esenţa." La vechii babilonieni, de fiecare dată după ce un bărbat stătea de vorbă cu o femeie, afuma cu tămâie – într-un alt loc, acasă la ea, acelaşi lucru îl făcea şi femeia cu care vorbise el.

În Babilon, era obiceiul ca fiecare femeie să fie obligată să aibă o dată în viaţă o legătură cu un străin în templul Mylittei – asta le privea pe toate, şi pe bogate, şi pe sărace, şi pe cele de familie bună, şi pe ţărăncile simple. Femeia urca în templu cu o cunună de sfoară pe cap şi stătea până ce un străin sau un vagabond oarecare, sau un infirm, sau orice ins diform îi arunca o monedă şi îi spunea: „Te chem în numele zeiţei Mylitta.” Oricât de mică ar fi fost moneda, femeia nu avea dreptul să-l respingă şi se ducea cu acel bărbat, oricine ar fi fost el. Uite, asta e adevărata iubire pentru aproape. Femeile cuviincioase îşi arătau în felul acesta mila pentru cei care nu aveau iubire, alinare, căldură, ceea ce-i trebuie fiecăruia, fără de care nu poţi trăi. Şi în asta constă marea castitate, curăţie, sfinţenie, iubire. Eşti infirm, în afara societăţii, un monstru, un străin nefericit, fără casă – oricum eşti un om, eşti demn de iubire. Aceasta este adevărata milă arătată celuilalt, nu copeicile noastre.

Nu pot să fiu de acord cu el, dar simt că e o fărâmă de adevăr în ceea ce spune.

În aer e primăvară. Totul se topeşte. Noaptea totul picură.

20 februarie 1916. Sâmbătă.

Ieri a fost ultimul spectacol. Mâine Leonid Mihailovici o să plece. Ne-am întâlnit să ne luăm rămas-bun şi am vrut pentru ultima oară să ne plimbăm prin parcul nostru orăşenesc. E dezgheţ, totul se topeşte. Nu poţi să treci pe alei. Am mers pe trotuare de-a lungul gardului, du-te vino. Ne-am luat rămas-bun de câteva ori, iar mai apoi am plecat din nou împreună. Leonid Mihailovici m-a invitat la cină la restaurantul de la Bolşaia Moskovskaia. Am deschis gura pentru a refuza, dar, hodoronc-tronc, am acceptat! Iar mai apoi, la intrare, mi s-a făcut frică. M-am speriat că o să mă vadă cunoscuţii. Şi mai eram şi îmbrăcată total nepotrivit. Leonid Mihailovici a vorbit cu unul

dintre angajaţi şi am fost duşi, pe lângă uşa salonului cel mare, într-un separeu.

Tacâmuri de argint, cupe de cristal, şervete apretate, un palmier lângă oglindă! O frumuseţe! Să ţi se facă şi frică! Ne-am aşezat pe canapeaua de catifea de lângă şemineu. Mi-a luat mâna, a vrut să mi-o sărute, dar mi-am retras-o – eram jenată de degetele mele roase! M-a întrebat: „Ce-o să spuneţi acasă?” „O să spun că am fost la o prietenă.” Mă comport ca şi cum în fiecare zi merg prin restaurante! Dar tremur pe dinăuntru! Şi nici nu ştiu de cine mă tem cel mai mult, de el sau de mine! L. a comandat de toate. Ni s-a adus şampanie într-o frapieră cu gheaţă. Am ciocnit: „Pentru viitorul dumneavoastră!” „Pentru viitorul meu!” Mi-am înmuiat numai buzele – şi un val aşa de minunat mi-a cuprins tot trupul! Leonid Mihailovici a povestit despre soţie, copii, iar în urechi auzeam numai: „Unde sunt? Ce se întâmplă cu mine? Oare totul este de-adevăratelea?”

E căsătorit a doua oară, şi la fel de nefericit ca prima oară. Cu soţia, lasă numai impresia că sunt o familie. Are doi copii din prima căsătorie. Cel mai mare, o fată, a ales şi ea scena, dar cel mai mic, băiatul, e orb din copilărie. Ce coşmar! Voiam aşa de mult să-l compătimesc! Dar nu am putut spune nimic mai inteligent decât să întreb: „Şi nu se poate face nimic?” El a zâmbit amar şi a spus: „Vă rog să mă scuzaţi! Ce să mai vorbim despre asta? Haideţi să vorbim despre dumneavoastră!”

A spus că am o voce uimitoare şi un talent uriaş. M-a rugat să cânt. De undeva a apărut o chitară. Cânta aşa de frumos! Am cântat câteva romanţe, preferatele mele. El a spus tot felul de lucruri plăcute, dar nu din amabilitate, îi plăcuse foarte mult, ştiu asta foarte sigur! Şi a mai spus că iubirea mea, oricare ar fi ea, va depinde numai de mine: cum Shakespeare este jucat de mii de actori, numai de ei depinde ce le va da Shakespeare, aşa şi iubirea – poate da multe, dar poată să nu dea

nimic, numai repulsie, şi trebuie să ai un talent deosebit de a iubi, de a te dărui în iubire. Ce adevărat este! Şi eu simţeam aşa, numai că nu puteam să găsesc aceste cuvinte.

Probabil m-am ameţit. Era aşa de bine, aşa de plăcut! Din sală se auzea o muzică aşa de frumoasă! Şi deodată a încetat să-mi mai fie frică. Groaza dispăruse undeva. Numai pieliţele începură să mă enerveze, când mi-am clătit mâna cu apă şi lămâie după creveţi, dar nu mă mai jenam deloc. Şi acum mă mai deranjează pieliţele! Şi voiam aşa de tare să-mi ia mâinile şi să mi le sărute! Dar el se temea după ce i le smulsesem aşa de brutal. Sau poate din cauza creveţilor?

Leonid Mihailovici a ieşit puţin, dar eu mai voiam nişte şampanie – m-am hotărât să beau pe ascuns chiar din sticlă, dar acolo nu mai era nimic – numai mirosul acru. Nici nu am observat că am băut noi o sticlă întreagă! Am băut numai un pahar. Sau două? El s-a întors şi a spus că o să mă conducă până acasă, dar eu am refuzat, am spus că vreau să merg pe jos. A mers cu mine. Mâine are tren de dimineaţă. Ne-am luat rămas-bun total aiurea. Ce de cuvinte stupide! Mi-a urat succes. Voiam aşa de tare să-l sărut la despărţire şi nu m-am decis. El s-a întors şi a plecat. Începuse ploaia şi el era fără umbrelă.

Am intrat în casă, mama a sărit imediat în capul meu. Dar eu m-am încuiat la mine şi notez tot.

Doamne, ce om cuviincios mai e, drăguţ, bun! Sensibil, delicat! Şi ce nefericit!

21 februarie 1916.

Numai un bilet de la L. Scrie că nu s-a dus cu trenul acela, pentru mine. Mă roagă să ne întâlnim. I-am scris un singur cuvânt: „Nu.”

1 martie 1916.

A trecut o săptămână, dar eu mă simt în continuare murdară. Da, sunt o făptură murdară, ticăloasă. Mi-e silă de mine. Mi-am spus: trebuie să spun tot cum a fost, cu toate detaliile cele mai josnice, cele mai umilitoare! Să fie totul şi mai umilitor, şi mai ruşinos. Doar am meritat asta!

Am spus „nu", dar am alergat la el. Am mers repede, să ajung înaintea biletului. Era în camera de hotel. El tace, eu tac. Am în minte numai: „Ce fac? Ce fac?" Nu m-a îmbrăţişat, nu m-a sărutat, nu m-a atins. S-a dus spre fereastră. „Acum o să-ţi recit nişte versuri minunate. În genunchi!" Îmi bubuie în tâmple: „Eu, în genunchi?" Iar el se uita la mine cu o asemenea privire, ca mi-am pierdut total voinţa. „În genunchi!" Picioarele s-au îndoit singure. El recita ca un zeu. Nu ştiu cât timp: două minute? Doi ani? Apoi m-a ridicat, m-a aşezat la masă. Nu observasem că masa era pusă. Nu am mâncat nimic. Nici el. A întrebat dacă nu-mi pare rău că am venit. „Nu." Şi atunci s-a ridicat de la masă şi s-a aşezat în genunchi în faţa mea. Gata, nu mai pot să scriu.

Sunt o făptură mizerabilă, depravată.

Am venit în seara aia foarte târziu acasă. Am intrat pe neobservate în bucătărie şi mi-am pus un păhărel de vodcă. Beam vodcă pentru prima oară în viaţă. Am pus două linguri de zahăr şi am băut-o. În acel moment a intrat mama în bucătărie. A început să ţipe la mine. Tăceam. A început să-mi ceară să-i spun adevărul, unde am fost. Mai întâi am vrut s-o mint, că la Tala, dar mai apoi am vrut deodată să-i spun ceva dureros! Am întrebat-o: „Vrei să ştii neapărat adevărul?" „Da!" „Am fost la «Bolşaia Moskovskaia», la Leonid Mihailovici." Am spus şi am plecat la mine. Am auzit că mama se aşezase pe scaun în bucătărie şi plângea, dar nu m-am întors la ea.

Alioşa, te-am trădat.

Mai ţii mine, atunci nu se întâmplase nimic. Nici tu nu ştiai, nici eu. Te-am trădat de două ori,

Alioşenka, pentru că mi-am dat seama de ce poate trupul. L. are mâini uimitoare. Şi ce uimitor şi plăcut e să fii femeie în mâinile lui!

Atunci, cu tine, Alioşa, a fost şi dureros, şi înfricoşător, şi ruşinos. Dar cu el a fost cu totul altfel. Şi-i sunt recunoscătoare.

Şi ştii care e lucrul cel mai urât, Alioşa? I-am povestit despre tine. Iar el a spus: „Deci nu el a fost." Mai întâi nu am priceput nimic: „Cum nu el?" „Aşa, nu a fost el."

Alioşa, iartă-mă, sunt nedemnă de tine.

Abia acum am înţeles, Alioşenka, că o să mă iubeşti pentru totdeauna. Pentru totdeauna. Tu n-o să mai ai pe nimeni, în afară de mine.

Mă dispreţuiesc şi mă urăsc.

14 aprilie 1916. Joi.

Mi-am spus că n-o să mai fie niciun jurnal, dar am făcut ordine la mine în birou şi am găsit caietul ăsta gol. Cândva îl pregătisem pentru jurnal.

A murit doica. În Săptămâna Patimilor. N-a mai apucat Paştele. Visa să moară de Paşte.

În ultimele săptămâni a suferit foarte mult. Devenise îngrozitoare, slăbise tare, faţa, gâtul, totul îi era parcă plin de riduri lăsate. A fost pusă pe masă, sub masă se pusese o albie de spălat, de fier, plină de gheaţă. Peste noapte moarta s-a schimbat la faţă, toate ridurile i s-au netezit, ca şi cum n-ar fi existat boala groaznică.

Am ascultat ectenia şi deodată au izbucnit, s-au luminat cuvintele: la loc de linişte, loc de verdeaţă, loc de lumină. Unde este asta?

Soţul îi murise în tinereţe, iar când am întrebat-o odată de ce nu s-a căsătorit a doua oară, a spus: „Morţii văd tot şi se bucură, şi se întristează pentru noi, şi când o să ne întâlnim, cum să fiu eu cu doi bărbaţi?"

Mama a făcut pasca şi a ieşit cumva neadevărată. Doica, când frământa pasca şi o

punea în tavă, mereu îmi întindea lingura de lemn: „Linge!” Şi o lingeam. Şi nu era nimic mai gustos! Şi acum mama mi-a întins lingura şi a spus: „Linge!” Nu am spus nimic şi am ieşit. Cu mama am ajuns ca două străine. Totul părea ca de obicei, clopotele sunau de sărbătoare, lumânările se vedeau pe străduţe, dar nu era niciun fel de dispoziţie pascală. Şi numai faţă de doică voiam să-mi cer iertare, dar deja nu mai puteam s-o fac.

Doica, în ultima lună, citea din Biblie tot felul de prorociri: va veni sfârşitul lumii, fratele se va ridica împotriva fratelui, va fi foamete şi va fi molimă. Va veni vremea când oamenii se vor ascunde în crăpături, pentru a-şi salva viaţa. Poate că în felul acesta îi era mai uşor să plece?

Tata, la pomană, s-a apucat să spună că la musulmani nu se îngroapă în sicrie, ci mortul e înfăşurat în giulgiu şi dus la locul de îngropare pe o targă specială, trupul e pus în pământ cu picioarele în jos, e îngropat cu faţa spre Mecca, iar dacă îi moare musulmanului o soţie creştină sau evreică şi se ştie că e însărcinată, trebuie să fie îngropată, dimpotrivă, cu spatele la Mecca, pentru ca pruncul din pântecul ei să fie întors cu faţa spre acest loc sfânt. Ascultam şi am văzut deodată că e bătrân. Începuse să se aranjeze ca să arate mai tânăr, să-şi vopsească părul cărunt, cumpărase un costum negru-cenuşiu, un material la modă, în brazi, şi toate astea îl îmbătrânesc şi mai mult. Are un deget bandajat – a ajutat la operarea unui caz complicat şi s-a tăiat, înainte nu se întâmpla aşa ceva. Iubitul meu, dragul meu tată, şi deodată aşa de bătrân... Nu m-am abţinut, m-am apropiat din spate, i-am cuprins gâtul cu mâinile, m-am lipit de el. Iar el: „Stai puţin, Bellka, nu mă deranja!” Şi a spus în continuare ceva. Şi mi s-a făcut aşa de groază că o să moară şi el!

La loc de linişte, loc de verdeaţă, loc de lumină...

A venit o nepoată a doicii de la ţară, să-i ia lucrurile, şi a început deodată să spună că am păcălit-o pe doică, că nu-i plătiserăm tot, şi că nişte cercei şi broşe dispăruseră. Mama a alungat-o.

A mai venit o scrisoare de la Maşa, care descrie în detaliu cum s-a dus la Boris, de la Petrograd la Abo. Scrie că acolo nu se simte deloc războiul, pe drum, în orice gară, poţi să mănânci foarte bine – la bufet pui într-o cană o marcă şi iei tot ce se află pe masă – carne, peşte, gustări, vinuri de orice fel, desert. Boris a dus-o la Helsingfors la un restaurant unde au comandat labe de urs şi limbă de cerb! Şi mai scrie că e fericită, dar se teme îngrozitor pentru Boris. Tot timpul are un vis, că el se scufundă. „Mă trezesc transpirată, iar el e alături. Dacă el nu este, dacă este pe navă, nu pot să mai adorm.” Au un mic apartament şi ea descrie în detaliu ce se află acolo şi cum încearcă să facă totul cât mai confortabil pentru Boris. Acolo e un alt război – marinarii pier împreună cu nava sau se întorc acasă, la viaţa lor obişnuită.

La Helsingfors e un lucru nemaivăzut pentru Rusia – în tramvai nimeni nu te întreabă de bilet, dar fiecare pune un bănuţ în cană.

Katia se pregăteşte să se mărite cu Viktor, se vor muta la Moscova.

De la Saşa nu am mai primit demult nicio veste.

Niusia a fost aici şi a plecat din nou. Am fost cu ea la *Văduva veselă* a lui Lehar, a fost jucată de trupa lui Krîlov. Mi-a plăcut foarte mult, dar Niusia strâmba din buze. Tot Rostovul merge şi fredonează melodii de acolo.

Mă simt singură acasă – toţi au plecat.

Uite câte am mai scris.

După ce au făcut traversarea pe la amiază, elinii au intrat în formaţie şi au pornit prin vale, către munţi, cel puţin cinci parasange. Oastea se

întindea, şerpuia ca un miriapod uriaş. În apropierea râului nu mai erau copaci din cauza luptelor cu carduhii[37]. Elinii şi-au întins tabără, iar noaptea a căzut o zăpadă abundentă. Zăpada s-a cernut ore întregi, densă, grea, şi până în zori acoperise armele şi oamenii culcaţi, ferecase picioarele animalelor de transport. Nu-ţi venea să te scoli, pentru că zăpada te încălzea ca într-un culcuş. Dar când Xenofon s-a ridicat aproape gol şi a început să spargă lemne, imediat s-a mai sculat un om, i-a luat toporul din mâini şi s-a apucat să taie el lemnele. În urma lui şi alţii începură să se ridice, să aprindă focuri şi să se ungă cu unsoare. În ţara asta muntoasă era multă unsoare care se folosea în loc de ulei de măsline. Era pregătită din slănină de porc, seminţe de susan, migdale amare şi terebentină.

Toată ziua următoare au mers prin zăpada adâncă şi mulţi oameni erau chinuiţi de foame şi de frig. Traversarea era foarte grea, pentru că vântul de miazănoapte le bătea chiar în faţă, îngheţându-i pe oameni şi făcându-i să împietrească. Atunci unul dintre preoţi a propus să se aducă o jertfă vântului. A fost adusă şi, fără urmă de îndoială, tuturor li s-a părut că forţa vântului scăzuse. Înălţimea zăpezii era de-o orghie[38], şi din cauza asta au murit multe animale de transport şi oameni de la aprovizionare, şi până la treizeci de soldaţi. Xenofon, aflat în ariergardă, trebuia să-i adune pe cei căzuţi pentru a-i îngropa cu onorurile cuvenite, dar asta era imposibil de făcut şi morţii erau pur şi simplu acoperiţi cu zăpadă.

Duşmanii veneau după elini pe urmele lor, înşfăcând animalele de transport epuizate şi încăierându-se pentru o bucată. Pe cei rămaşi în urmă urmăritorii îi pedepseau groaznic, tăindu-le, după obiceiul lor, mâna dreaptă. Numai gândul unui asemenea sfârşit îi mâna înainte pe soldaţi,

dar totuşi, oboseala era aşa de mare, că mai şi rămâneau oameni în urmă: unii căpătau, din cauza zăpezii orbitoare, o boală de ochi, altora degetele de la picioare le degerau din cauza frigului. Trebuia să te mişti întruna, să nu stai liniştit nicio clipă, iar noaptea să te descalţi. Dacă cineva se culca fără să facă asta, atunci curelele îi intrau în carne şi îngheţau, căci încălţările lor, *carbatinus*, vechi şi uzate, erau făcute din piele de taur proaspăt smulsă.

Din cauza acestor nenorociri, unii soldaţi rămăseseră în urmă şi au văzut o bucată neagră de pământ. Zăpada se topea din cauza evaporării apei dintr-un izvor care se afla în apropierea trecătorii împădurite. Soldaţii s-au aşezat acolo şi au refuzat să meargă mai departe. Xenofon a încercat să-i convingă cu argumente să nu rămână în urmă, arătându-le că după ei vin duşmanii în număr mare şi, în cele din urmă, s-a şi supărat. Dar soldaţii l-au rugat să-i omoare, pentru că nu mai aveau putere să meargă mai departe. Atunci s-au hotărât să încerce să-i sperie pe duşmanii ce veneau după ei, pentru a nu-i ataca pe cei ce rămăseseră în urma trupelor. Era deja întuneric şi duşmanii se apropiau, vorbind tare între ei în limba lor barbară. Atunci soldaţii sănătoşi din ariergardă s-au pregătit şi au alergat asupra duşmanilor, iar bolnavii au început să strige şi să-i lovească din toate puterile cu lăncile peste scuturi. Barbarii s-au speriat, au pornit prin zăpadă către defileul împădurit şi nu s-a mai auzit nici măcar un sunet.

Xenofon şi detaşamentul său, după ce le-au spus bolnavilor că a doua zi vor veni după ei, au pornit înainte şi, nici nu au făcut patru stadii, că au întâlnit pe drum nişte soldaţi ce dormeau în zăpadă, înfofoliţi, dar fără strajă. I-au trezit şi ei au spus că detaşamentele din faţă nu mai merg înainte. Xenofon a pornit mai departe şi a trimis nişte peltaşti rezistenţi cu porunca de a afla motivul opririi. Ei au spus că toată armata se

odihneşte. Atunci şi detaşamentul lui Xenofon a întins tabăra pentru odihnă. Noaptea elinii au petrecut-o pe lângă focuri. Unde ardea un foc, după topirea zăpezii, se forma o groapă mare, şi aşa se putea măsura grosimea zăpezii.

Tot pe atunci în ţara muntenească prin care treceau elinii se sărbătorea ziua Armatei Roşii. Locuitorii din Groznîi au fost mânaţi în piaţa principală şi anunţaţi că, din cauza faptului că populaţia republicii îi ajutase pe germani, partidul şi guvernul luaseră decizia de a-i strămuta pe toţi găgăuzii şi trădătorii, „Împotrivirea este inutilă, li se citea celor adunaţi din ordinul cutare, pentru că sunteţi înconjuraţi de armată şi va fi împuşcat oricine nu se va supune şi va încerca să fugă."

Mulţimea năucită, moartă de frică – povesteşte în continuare Xenofon –, în frunte cu oficialităţile locale, a pornit în rânduri de câte patru spre târg, unde oamenii au fost încărcaţi în camioane şi duşi la calea ferată, dar nu la gară, ci la triaj, unde erau urcaţi în vagoane pentru transportul vitelor.

În alte localităţi erau arestaţi numai bărbaţii, iar femeilor li se ordonase să-şi strângă lucrurile şi să fie gata, împreună cu copiii, ca a doua zi să părăsească locuinţele. Prin case umblau soldaţi ruşi care le ajutau pe mamele tulburate să-şi adune lucrurile, le spuneau să ia haine groase şi mâncare, nu patefoane şi covoare, le ajutau să-şi ducă lucrurile la camioane.

În după-amiaza aceleiaşi zile începuse să cadă o zăpadă abundentă şi apăruseră dificultăţi la deplasarea oamenilor, mai ales în regiunile montane. Erau transportaţi cu camioane Studebekker trimise din America prin Iran, prin Legea de împrumut şi închiriere. Maşinile stăteau cu motoarele pornite, cu farurile aprinse, luminând zăpada ce cădea. În depărtare se vedeau lumini – farurile puternice ale altor zeci de camioane.

Locuitorii aulului Haibah au refuzat să urmeze ordinul de a-şi părăsi casele. „Mai bine murim toţii”, strigau bătrânele şi îi cereau lui Dumnezeu să nu accepte nedreptatea şi să-i ia mai repede, să nu-i lase să moară în pământ străin, ci să fie îngropaţi în pământul strămoşilor lor. La Haibah, din aulurile învecinate au fost aduşi toţi cei care nu puteau şi nu voiau să plece de bună voie – bolnavi, bătrâni, cei care fuseseră prinşi pe drum, cei care păşteau vitele, cei care se ascunseseră. Oamenii au fost adunaţi în grajdul colhozului. Prin crăpături intra un vânt îngheţat care te pătrundea până la oase. Soldaţilor li s-a ordonat să căptuşească cu fân grajdul lung, pentru ca oamenilor dinăuntru să nu le fie frig – aşa li s-a spus celor din grajd. Apoi voievodul muntean, pe nume Gveşiani, a poruncit să se încuie porţile şi să se dea foc grajdului

Cădea o zăpadă cu fulgi mari, umezi, soldaţii alergau prin noroi şi se căzneau să dea foc paielor umede. Un şofer a turnat benzină din canistră. Au izbucnit flăcările. S-a ridicat repede o pălălaie mare până la cer.

Înăuntru s-a stârnit panică. Sub presiunea oamenilor înnebuniţi, porţile au cedat. Cei care din faţă au căzut, împiedicând calea celor care veneau din urma. În fugari s-a tras cu automatele. Pentru a se termina totul mai repede, soldaţii au aruncat grenade înăuntru, peste cei care urlau.

Voievodul muntean a trimis la Moscova lista victimelor incendiului. Aceasta este lista cu numele lor, dar nu e nimeni obligat să o citească. Se poate întoarce pagina.

Gaev Tuta, 110 ani;
Gaeva Sari, soţia lui, 100 de ani;
Gaev Hatu, fratele lui, 108 ani;
Gaeva Marem, soţia lui, 90 de ani;
Gaev Aiauddi, fiul lui Hatu, 45 de ani;
Gaeva Hesa, soţia lui Aiauddi, 30 de ani;
Gaev Hasabek, fratele lui, 50 de ani;

Gaev Hasan şi Husein, copiii lui Hesa, gemeni, născuţi în ajun;
Gazoev Ghezahma, 58 de ani;
Soţia lui Zano, 55 de ani;
Fiul Mohdan, 17 ani;
Fiul Berdan, 15 ani;
Fiul Mahmad, 13 ani;
Fiica Jaradat, 14 ani;
Fiica Taihan, 3 ani;
Duli Ghelagaeva, 48 de ani;
Fiul ei, Sosmad, 19 ani;
Al doilea fiu, Abuezid, 15 ani;
Al treilea fiu, Ghirmaha, 13 ani;
Al patrulea fiu, Movladi, 9 ani;
Fiica Zainad, 14 ani;
A doua fiică, Sahara, 10 ani;
Pakant Ibraghimova, 50 de ani;
Fiul ei, Adnan, 20 de ani;
Fiica Petimat, 20 de ani;
Minegaz Cibirgova, 81 de ani;
Nora ei, Zalimat, 35 de ani;
Fiul Zalimat Abdulmajed, 8 ani;
Fiica Laila, 7 ani;
Fiica Marem, 5 ani;
Kavalbek Gazalbekov, 14 ani;
Zano Dagaeva, 90 de ani;
Kerim Amagov, 70 de ani;
Musa Amagov, 8 ani, din Cearmah;
Data Bakieva, 24 de ani;
Maţi Habilaeva, 80 de ani;
Medicul Ghiriha Gairbekov, 50 de ani;
Petimat Gairbekova, soţia lui, 45 de ani;
Adnan Gairbekov, fiul lor, 10 ani;
Medina Gairbekova, fiica lor, 5 ani;
Zuripat Bersanukaeva, 55 de ani;
Fiica lui Hanpat Bersanukacva, 19 ani;
A doua fiică a lui, Bakuo, 17 ani;
A treia fiică a lui, Baluza, 14 ani;
A patra fiică a lui, Baisari, 9 ani;
A cincea fiică a lui, Bazuka, 7 ani;

Fiul Mohmad-Hanip, 11 ani;
Familia lui Abuhaj Batukaev:
Mama lui, Habi, 60 de ani;
Soţia lui, Pailah, 30 de ani;
Fiul lui, Abuezid, 12 ani;
Fiica lui, Asma, 7 ani;
A doua fiică a lui, Gaşta, 5 ani;
A treia fiică a lui, Saţita, 3 ani;
Fiica nou-născută, Toita;
Familia lui Kosum Altimirov:
Fiica Zaluba, 16 ani;
Fiul Ahmad, 14 ani;
Al doilea fiu al lui, Mahmad, 12 ani; Familia lui Kaihar Altimirov:
Fiica Tovsari, 16 ani;
Fiul Abdurahman, 14 ani;
Fiul Muţi, 12 ani;
Hoj-Ahmad Eltaev, 15 ani;
Saidat-Ahmad Eltaev, 13 ani;

A mai murit – îşi continuă povestirea Xenofon – Alimhodjaeva Pailaha. Nu ştiu câţi ani avea ea, dar a fost şi ea omorâtă la Haibah. Cadavrul ei, după ce au plecat soldaţii, a fost recunoscut de locuitorii refugiaţi în munţi după coada care nu-i arsese. Coada aceasta a fost păstrată în toţi aceşti ani de sora ei şi se află şi acum pe undeva.

Ninsoarea acoperise drumurile din munţi şi până la aulul îndepărtat din raionul Galanciojski, ultimul înainte de trecătoare, soldaţii au ajuns pe o poteci acoperiţi de zăpadă, cu un ghid din activul de partid local. Soldaţii, temându-se să nu îndeplinească la timp ordinul, se grăbeau. Ei îi duceau pe bărbaţi, iar restului locuitorilor li se poruncise să se pregătească pentru evacuare, fiindcă soldaţii se vor întoarce imediat ce timpul va permite. Bărbaţii erau duşi în şir pe poteca îngustă, pe buza prăpastiei. Un cecen l-a apucat deodată pe un soldat ce mergea alături şi s-a aruncat în jos cu el. Aşa au început să facă şi

ceilalţi prizonieri. Soldaţii au deschis focul. Toţi bărbaţii din aul au murit.

Cele întâmplate în defileu au fost văzute de nişte copii care au alergat acasă şi au povestit cum muriseră taţii lor. Bătrânii s-au adunat şi au început să stabilească ce e de făcut. Atunci cel mai bătrân dintre toţi s-a ridicat şi a început să se învârtă într-un dans vechi al morţii, aşa cum era dansat de moşii şi strămoşii lui. Şi atunci au intrat în cerc şi au început să joace toţi bătrânii şi bătrânele, şi femeile, şi copiii din aul. Toţi au jurat să moară, dar să nu se predea ruşilor. Apoi capii satului au stabilit că nu se vor putea lupta, căci nu au nici arme, nici putere. Dar nici nu vor aştepta până ce vor veni după ei, să-i ducă din pământul strămoşilor lor. Toţi locuitorii rămaşi s-au pregătit, au luat numai lucrurile strict necesare şi au pornit în sus, în munţi, în trecătoare.

Drumul era greu prin zăpada adâncă, vântul îi punea la pământ. Femeile ţineau în braţe copiii mici lipindu-i de ele, ca să nu îngheţe. Până la trecătoare au ajuns, dar nu toţi: oamenii, epuizaţi, se aşezau în zăpadă şi îngheţau.

Şi aşa au mers mult, pierzând noţiunea timpului, epuizaţi şi îngheţând în viscol. Deodată cei care mergeau în faţă au văzut jos, unde începea valea, nişte focuri. Chiar pe zăpadă ardeau focuri lângă care dormeau nişte oameni. Erau elinii.

Locuitorii aulului au întrebat dacă nu pot şi ei să se încălzească la foc şi să primească ceva de mâncare. Grecii au împărţit cu cecenii puţinul pe care îl aveau. Xenofon, cum a putut, le-a explicat acelor oameni îngheţaţi, obosiţi, flămânzi, care nu înţelegeau limba elină, că îi duce pe grecii săi la mare. „Thalassa!” a arătat Xenofon cu mâna în direcţia mării. „Thalassa!”

Şi a doua zi de dimineaţă au plecat împreună mai departe.

26 iulie 1919. Vineri.

Ce plăcut este să începi un caiet nou! Şi mai ales dacă sunt şi veşti bune! Descurcăreţul ăsta de Torşin a aranjat spectacole în cadrul momentelor de divertisment de la cinematografele „Soleil”! O să avem spectacol duminica, de şase ori – trei spectacole de zi şi trei de seară. Scheciul e îngrozitor de prost, dar iese amuzant. *Don Juan flămând*. Scena este o declaraţie de dragoste. Un elev de gimnaziu flămând vine la întâlnire – şi, în cele din urmă, cade în genunchi şi recunoaşte ca vrea să mănânce. Torşin face nişte grimase, că e imposibil să nu râzi. Ne cuprinde un hohot de râs sălbatic, nu ne putem opri deloc. Ne venim în fire, începem conform textului, ca şi cum totul e bine, dar e suficient să ne privim în ochi şi din nou hohotim de ne dau lacrimile. Să nu dea Domnul să ne comportăm aşa şi în public!

Şase reprezentaţii pe zi! O să fim bogătani!

Iar mâine Pavel o să mă ducă în cele din urmă la Nikitina! Crema Osvkag[39]-ului de la Rostov!

27 iulie 1919. Sâmbătă.

Ce furioasă sunt pe Pavel!

În cele din urmă m-a luat cu el sâmbătă la Nikitina. Chiar salonul prinţesei Evdoksia Kodorovna! Lumea bună! Primul bal al Nataşei Rostova! Ce coşmar!

Ea, Nikitina, este o femeie fermecătoare, dar invită la ea pe Dumnezeu mai ştie cine! O anume Mirtova, poetă, mi se pare din Kiev, se strâmba mereu, vorbea mai tare ca toţi şi hohotea cu o voce de bas nelalocul ei, nu lăsa pe nimeni să scoată un cuvânt şi tot îi dădea întruna cu versurile ei. Oare, pentru a plăcea tuturor, trebuie mereu să te comporţi vulgar şi provocator? Dar, mă rog, toată seara e în centrul atenţiei bărbaţilor!

Am fost rugată să cânt. Am refuzat foarte puţin, cum se cuvine, şi atunci simt asupra mea privirile dispreţuitoare ale tuturor acestor celebrităţi ale capitalei. Ce m-a mai enervat asta!

Sfiiciunea a dispărut imediat, a apărut o anumită furie veselă, o frenezie. Ei, ia staţi puţin! Ies eu, cu o mână pe pian, în alta o batistă. Şi atunci o lovitură: Pavel a spus să nu-mi fac griji în privinţa acompaniamentului, dar cine ia loc la pian? Chiar Mirtova aia! A cântat groaznic, nu mă asculta. Dar ce să faci? Am început să cânt. În sinea mea m-am enervat şi pe Pavel, şi pe Mirtova asta care-şi imagina că e concertul ei. Şi mai şi scârţâia scaunul sub ea, tot timpul! Voiam să mă înghită pământul!

Dar, în pofida acestor lucruri, succes! Cirikov însuşi a venit şi mi-a sărutat mâna! A miorlăit că am viitor şi că voi cânta pe scenele din capitală. Totuşi, e plăcut să auzi asemenea cuvinte! Mi-a lăudat foarte tare vocea.

Poftim, a spus un compliment obişnuit, aşa cum au mereu pregătite asemenea celebrităţi, şi m-am topit. Dar simt şi eu că am cântat bine!

Pavel s-a agăţat imediat de cineva, de nu ştiu care profesor, nu i-am reţinut numele. De mine nici nu s-a apropiat după aplauze! Ei, foarte bine că nu a venit, că ar fi primit o scatoalcă. Nu se pricepe la nimic!

O să mai scriu vreo câteva cuvinte despre celebrităţi. Doar nu bei în fiecare zi ceaiul cu cei mari! Cirikov a citit din noul său roman. Iar eu, de tulburare, nu puteam să mă concentrez deloc, totul trecea pe lângă mine. Picioarele îmi tremurau, nu putea să mă liniştesc. Şi mai era şi foarte cald, deşi ferestrele erau deschise. Am transpirat, mi se tot părea că o să-mi lucească obrajii şi nasul şi că nu voi putea ieşi să mă pudrez. Am auzit numai o poveste despre un prizonier care stătea într-o celulă izolată din bastionul închisorii de mulţi ani şi că trebuia să petreacă acolo toată viaţa, până la moarte, şi odată el, cu coada lingurii, a zgâriat pe perete o barcă, s-a urcat în ea şi a plecat de acolo, şi când au deschis uşa să i se dea mâncarea, celula era goală. Cirikov, când a terminat lectura, după

aplauze, a spus în mod neaşteptat: „Romanul acesta este barca mea. O să-l scriu, o să mă urc în el şi o să plec de aici.” Toţi tăceau şi tăcerea devenea cumva stânjenitoare. Atunci Nikitina a salvat situaţia şi a întors totul cu o glumă: „Şi asta spune un om care are cinci copiii” Evdoksia Fiodorvna e inteligentă, dar se îmbracă groaznic de învechit. Paul Poiret a învăţat-o pe femeie să simtă şi să-şi iubească trupul, iar ea...

Apoi ne-a invitat pe toţi în salon şi ne-a servit cu piroşti şi prăjituri – le făcuse chiar gazda. Am băut ceai din ceşti aurite în interior, nu ştiu de ce, mi se părea că e vin roşu. Am stat cu soţul ei. Ca să vezi numai – se agita în jurul meu un fost ministru! Pavel stătea vizavi şi în loc să-i arunce logodnicei priviri scrutătoare, pline de gelozie, tăbărâse pe prăjituri, tot discutând cu vecinul său. Şi cu ce-şi amuza dama omul meu de stat? Cu povestiri despre cooperaţie! O temă incredibil de pasionantă! Am remarcat că toată seara cavalerul meu, ce-mi oferea neîncetat covrigei, nu a schimbat o vorbă cu soţia. Iar la ea se observa ceva chiar cu profesorul ăla, Ladîjenski, mi se pare. E amuzant să-i studiezi pe oameni. Ea l-a salvat de Pavel, l-a luat de mână şi a gângurit ceva cu el într-un colţişor.

Apoi toţi au reînceput să-l asculte pe Cirikov. El povestea despre închisorile sale, cea ţaristă şi cea roşie: când a fost închis pentru *Odă pentru ţar*, a putut să scrie în voie, avea linişte şi tot ce-i trebuia pentru a trăi, primea chiar şi diurnă, iar anul trecut a fost arestat la Kolomna şi a reuşit să scape de execuţie numai printr-o minune. Piesa lui, *Evreii,* nu fusese jucată în Rusia înainte de revoluţie, a pus-o numai Orlenov în timpul turneelor din străinătate. I s-a spus că *Evreii* fusese pusă anul acesta de Glagolin în Harkovul cucerit de roşii, cu trupa lui Sinelnikov şi, în ultima scenă, a apărut în faţa spectatorilor Hristos în chipul sectoristului, era lovit peste obraz şi era scuipat în

faţă. Şi au mai şi ieşit nişte actriţe de la studioul Wolf, goale de tot, fetele alergau prin sală, se aşezau lângă spectatori ş.a.m.d. Până şi Valerskaia jucase goală de tot!

A fost întrebat despre Gorki. Le-a tăiat-o: „Smerdiakov al revoluţiei ruse!” Ca să vezi, să spui aşa ceva, despre cine! Despre Gorki! Poate că pur şi simplu îl invidiază, de aceea ura asta? Dar, de fapt, Cirikov e vioi, glumeţ, chiar blând. Cu el te simţi confortabil şi simplu. Parcă a venit de undeva din trecut cu papionul său, cu cămaşa de o albeaţă ireproşabilă. În ultima vreme, bărbaţii au devenit aşa de puţin preocupaţi de ei, s-au troglodit, dar el se menţine. E căsătorit cu actriţa Iolşina. La Rostov e fără soţie, ea e cu copiii mai mici în Crimeea, au o casă acolo, iar cei mari sunt împrăştiaţi prin toată ţara. Ce ciudat mai sunt făcuţi şi oamenii: el nu ştie ce e cu fiul său, dacă mai trăieşte sau nu, şi cu toate acestea stă aici, lângă samovar, mănâncă piroşti cu ficat şi povesteşte anecdote.

Şi, mai interesant, în lipsa soţiei, cine are grijă de albeaţa cămăşilor?

Iar piroştile, apropo, sunt o mare porcărie. Dinţii se lipesc în aluatul aproape crud. Se vede că gazda salonului a început recent să se joace, demonstrativ, de-a bucătăreasa. Dar, se înţelege, cu toate acestea, toţi o laudă politicoşi.

Mai era acolo un ins cu o faţă de negustor credincios de rit vechi care făcea nişte glume dintre cele mai nereuşite. Iar mai apoi am aflat, abia la finalul serii, că este producătorul de film Trofimov, care filmează acum în apropiere de Rostov, pe banii agenţiei, pelicula „Pentru o Rusie unită”. I-am şoptit lui Pavel să mă prezinte, iar el mi-a zis: „Păi nu îl cunosc!” „Ei, găseşte tu ceva!” „Bine, Bellocika!” Şi asta a fost tot. Nu va fi nimic, ştiu deja ce înseamnă „Bine, Bellocika!”

Nikitina ne-a dăruit la despărţire câte un exemplar din cartea sa de versuri care abia

apăruse. *Roua zorilor*. Mi-a scris ca dedicaţie: „Fermecătoarei Isabelle”.

Iar seara s-a terminat foarte amuzant. Se discuta despre programul întâlnirii viitoare şi Nikitin a spus că voia să citească din amintirile la care lucrează acum, despre asediul Palatului de Iarnă şi despre cum a fost arestat guvernul provizoriu, dar Mirtova l-a întrerupt din nou şi a început să povestească şi ea că, în acea seară de 25 octombrie, se afla şi ea la Petrograd şi se dusese cu cineva, cu unul cu care avea o idilă, să vadă *Don Carlos* la Casa Poporului, şi trebuia să cânte Şaliapin. Mai întâi, totul a fost ca de obicei, teatrul era arhiplin şi, când pe scenă a apărut Şaliapin, publicul a aplaudat neobosit, domnişoarele de la galerie strigau isteric, iar când s-a încheiat ultima pauză şi cortina trebuia să se ridice, în sală s-a stins lumina şi s-au lăsat întunericul şi o linişte deplină. Toţi stăteau în întuneric şi li se făcuse frică. S-a stârnit un val de şoapte, că undeva arde. S-a auzit un sunet, părea să se taie decorurile pe scenă. Nimeni nu spunea nimic şi nu se ridica. Apoi, în întuneric, cineva a ieşit de după cortină şi a spus că nu era niciun incendiu, şi că se va restabili curentul electric. „Şi în întunericul acela el m-a cerut în căsătorie! Apoi s-a aprins lumina şi spectacolul a continuat. Credeam că se taie decorurile, dar se trăgea, era răpăitul mitralierelor! Şi eu voi scrie cândva despre asta, vor fi memoriile mele revoluţionare!”

Că doar sunt oameni care la toate înmormântările vor să fie ei morţii!

28 iulie 1919. Duminică.

M-am trezit cu sentimentul că trebuie să am o explicaţie cu Pavel. Chiar azi, fără întârziere. Nu mai trebuie să amân discuţia asta.

Am pornit spre noul lui laborator, încă nu fusesem acolo, în clădirea fostului atelier

fotografic al lui Meyersohn, pe Sadovaia, care a fost rechiziţionată de Osvag.

Am venit şi nu puteam începe. Pavel developa fotografii din ultima sa delegaţie. Era groaznic. Povestea tot timpul. Nu se putea opri. Trebuia să spună tot. Nu puteam să-l întrerup. Ce lucruri de groază sunt în jur! Nu a mai rămas nimic omenesc! Fotografiase execuţii. Cazacii şi ofiţerii pozau servili. Spânzurau câte doi deodată, după ce aruncau funia peste o grindă, ca să se sugrume unul pe celălalt. Unul trebuia împuşcat, a fost pus în mijlocul drumului, dar el a strigat: „Proştilor, puneţi-mă la perete, că în spate e un drum de trecere!”

Stăteam în picioare la lumina lămpii roşii şi din baie apăreau chipuri mutilate de copii. Am închis ochii, nu mai puteam să mă uit, iar el povestea despre ce văzuse la kalmîci. Pe pământurile lor puseseră ochii demult ţăranii din satele ruseşti, de aceea îi susţineau pe bolşevici şi-i distrugeau pe kalmîci, tăiau sate întregi care acolo se numesc *hoton*. Îi omorau pe toţi cei care nu apucaseră să fugă. Mi se pare că era vorba de cătunul Bolşoi Derbetovski, nu mai ţin minte exact. Paşa fotografiase temple budiste arse – *hurul*. Totul era pângărit, murdărit cu necurăţenii. Imagini sparte ale lui Buddha. Cărţi sacre rupte. În loc de icoane ei au cârpe de mătase – fuseseră jefuite, şi toate acestea sunt din Tibet. Într-un templu au dezgropat moaştele nu ştiu cărui Lama, au aruncat oasele în drum. Doamne, ce s-au mai sălbăticit oamenii!

Paşa adunase resturile sculpturilor budiste, mâini şi capete sparte, şi a adus toate astea la Rostov, vrea să facă o expoziţie.

Am luat în mână o statuetă. Un mic Buddha cu capul spart.

Paşa a început să mă sărute. Nu am putut. L-am respins. El m-a îmbrăţişat şi a spus: „Înţeleg.”

Dar eu voiam să-l zgârii cu unghiile şi să strig: „Nu înţelegi nimic! Nimic!”

Şi a mai povestit cum au mers prin stepă şi au văzut nişte porci. Au trimis doi oameni să ia un purcel. Dar au venit cavaleriştii, au stat puţin şi s-au întors. „De ce nu aţi luat porcii?” „Au mâncat cadavre de oameni.”

Acolo erau agăţate peste tot fotografii, să se usuce. Nu puteam să mă uit la toate. Mi s-a făcut rău. Ochii parcă mi se lipiseră de una: din nisip ieşeau nişte picioare goale. Albe de tot. Şi nu puteam să-mi iau nicicum privirea. Mi-am adus aminte imediat de fratele meu, cum în copilărie, la râu, îl îngropam în nisip. Îl îngropam aşa de tare, că rămâneau afară numai capul, mâinile şi cele două tălpi. Saşa striga: „Dezgropaţi-mă!” Iar noi râdeam în hohote şi-l gâdilam la tălpi. Şi deodată mi se păru că acolo, în fotografia aceea, era Saşa. Pavel îmi spunea: „Bellocika, linişteşte-te, te rog! Nu trebuia să-ţi arăt astea! Dar cu cine să vorbesc şi eu? Înţelege-mă!” „Lasă-mă în pace!” Am plecat repede, trântind uşa. Am fugit acasă şi tot timpul am văzut în faţa ochilor picioarele albe, goale.

29 iulie 1919. Luni.

Astăzi a trecut pe la mine Musia. Nu am mai văzut-o de mult. S-a făcut aşa de mare, de frumoasă! Mi s-a aruncat de gât. Şi toată lacrimi! Ce s-a întâmplat? Îmi întinde o scrisoare. „Dragă Musia! Te iubesc foarte mult!” O întreagă epistolă de dragoste cu greşeli gramaticale şi, la final, ameninţarea de a se sinucide. „Îl iubeşti?” „Nu.” „Ei, atunci nu mai pune la suflet!” „Dar ce să fac?! Dacă într-adevăr o să se sinucidă?” O mângâi pe cap. „Ei, n-are decât!” „Păi cum poţi să spui aşa ceva?!” S-a supărat şi a plecat. Am ieşit fuga după ea, am chemat-o, dar n-am mai putut s-o prind.

Imediat mi-am adus aminte de Torşin: „Din cauza iubirii se moare rar, dar se nasc adesea oameni.”

Musia este încă un copil.

Exersez în fiecare zi, lucrez la diafragmă. Cânt şi-mi imaginez că se află Koreţkaia în spatele meu, mă ascult cu urechile ei şi-mi fac singură observaţii, ca ea: „Eliberează laringele! Ridică buza de sus! Nu coborî pieptul!” Şi parcă simt mâna ei pe diafragma mea. Mă ajută foarte mult! Ce recunoscătoare îi sunt!

Trebuie să am explicaţia cu Pavel. Asta mă chinuie.

30 iulie 1919. Marţi.

Mahno a fost profesor. În Rusia totul e ciudat: de ce profesorii conduc bande şi fac pogromuri?

Voiam să mă duc la Pavel, dar nu am mai fost. Mâine.

31 iulie 1919. Miercuri.

Ce uşor mi-e sufletul! Astăzi toată ziua am simţit o bucurie cumva inexplicabilă.

Înainte de prânz am repetat la „Soleil”. Sala mi s-a părut aşa de mare! Dar vocea sună foarte bine. Acompaniator e Rogaciov. E din Moscova, a lucrat ca acompaniator şi la compania lui Mamontov. Mai întâi a vorbit de sus cu mine. Mai apoi, după ce am cântat, aroganţa i s-a dus! M-a lăudat sec: „Sunt foarte bucuros. Nu mă aşteptam!” Dar din gura lui asta înseamnă ceva!

În el se simt imediat experienţa şi măiestria. Sunt foarte mulţumită. Ne-am înţeles ce romanţe şi în ce moment să interpretăm. A spus să-mi înfrânez temperamentul. „Trebuie să-ţi păstrezi mintea rece.”

M-am dus după repetiţie să mă plimb prin oraş. Soare, un vânt uşor, era bine! Pe Sadovaia, între „Ceaşca de ceai” şi cofetăria „Fillipov” era aşa de multă lume, ca de vreo sărbătoare. Mi se pare că nu numai eu, dar şi ceilalţi au senzaţia că toate grozăviile din lume se vor termina şi va reîncepe o viaţă omenească, în cele din urmă.

Dar ce vitrine! Ce mătăsuri, ce pălărioare, ce costume de gata, ce parfumuri, ce bijuterii! Ce elegant erau îmbrăcaţi oamenii! Câţi ofiţeri eleganţi în impermeabilele lor nou-nouţe! Tot timpul se deschid noi cafenele şi restaurante! Dar afişele! Teatre, cabarete, concerte! Doamne, ce bine că e din nou o viaţă obişnuită! Războiul a fost o boală. Şi încet-încet, toată lumea s-a însănătoşit. Şi Rusia o să se însănătoşească.

Pe Sadovaia colţ cu Taganrogski, ca de obicei, era aglomeraţie în faţa vitrinei cu harta. Steguleţele în trei culori urcă din zi în zi tot mai sus, şi mai sus. Oamenii vin să se uite la viaţa şnurului gros, galben. Şi toţi discută cu însufleţire, toţi sunt strategi! Şnurului nu i-a mai rămas decât să se întindă puţin şi războiul o să se termine! O să mă văd din nou cu Maşa, cu Katia, cu Niusia!

Am intrat în hotelul în care s-a instalat Osvag, acolo, pentru toţi doritorii, un general important, fost director al unei instituţii de învăţământ privilegiate, explica tabloul acţiunilor militare. Prezenta steguleţele de pe hartă, ridica mâinile şi-i străluceau coatele roase ale vestonului cenuşiu. Chiar ca în Trei surori: Moscova! La Moscova! Spre Moscova!

Am dat nas în nas cu Juju. S-a angajat acolo şi ia acasă corecturi ale materialelor scoase de Osvag. Radia toată. Într-o rochie verde din *georgette*. Niciodată nu a avut bun-gust. Şi, de fapt, de ce blondele se încăpăţânează toate să poarte un verde-puternic? Nu-i vine deloc bine. E tare mândră şi se laudă că primeşte zahăr, făină şi lemne de la depozit, până şi alcool de la Abrau-Dyurso!

Nu am putut vorbi – soldaţii trăgeau nişte baloţi grei cu cărţi şi Juju se grăbea şi ea. A spus că s-a angajat la departamentul profesorului Grimm şi că, dacă vreau, ea poate să pună o vorbă. A ţăcănit cu tocurile pe scară în direcţia din care se auzea zgomotul maşinilor de scris.

Cum să nu! Acum nu mai pot să fac nimic fără protecţia lui Juju!

Dacă vreau...

Dar nu vreau!

Ştiu ce vreau. Şi o să fie aşa cum vreau eu!

Am văzut pe afiş că vor veni Emelianova şi Monahov! Uite, o să primesc bani şi o să-mi cumpăr cele mai bune bilete!

1 august 1919. Joi.

Ieri a fost aşa de bine! Dar astăzi de dimineaţă parcă m-am prăbuşit într-o groapă neagră. Am trecut pe lângă afişul de la „Soleil", cu numele meu. Şi nu am simţit nimic, în afară de frică.

Doar în public sunt curajoasă, iar toate fricile şi lacrimile le primesc aceste pagini. Mă tem să nu mă prăbuşesc, mă tem că n-o să pot să cânt bine, că va fi sala goală. Mă tem de orice. Dar lucrul cel mai important este că mă tem să nu fiu minţită în faţă! Să mi se spună minciuni din milă! Dar dacă, cu adevărat, nu am nici voce, nici talent?

Noaptea am avut acelaşi coşmar cu ţânţarul! Iar şi iar!

Nu ştiu nimic şi nu pot nimic! Mi-am băgat în cap că sunt cântăreaţă şi, uite, am luat-o peste nas. Da, peste nas! Aşa-mi trebuie!

Tot ce vreau e să uit, dar acelaşi vis îmi bântuie noaptea prin cap. Închid ochii şi sunt din nou pe scenă, în fostul Club al vânzătorilor. Sunt anunţată, ies, nu văd nimic, încep să cânt bucata mea preferată, din repertoriul Pleviţkăi: „Deasupra câmpiilor, deasupra curatelor câmpii" şi din nou se repetă grozăvenia! M-am înecat! Mi-a intrat ţânţarul în gât!

Na, luaţi debut! Dacă aş fi avut coada mai lungă, m-aş fi spânzurat cu ea!

Am scris să mă eliberez, să uit de asta.

Toţi vorbesc despre sosirea trupei lui Kacealov de la MHAT! Tocmai a fost Vertinski şi

acum vine şi MHAT la noi! O să-i văd pe toţi! Pe Kacealov, pe Ghermanova, pe Knipper!

Am cumpărat o culegere de cântecele ale lui Vertinski. Doamne, este genial! Aşa de viu o văd pe fata sărmană cu un picior, care cere printre mormintele de la Bojenka un dar de primăvară – două picioruşe noi, şi fracul liliachiu al negrului care şi-a vândut paltonul, şi pe femeia aceea înnebunită care-i săruta pe buzele vinete pe iuncherii morţi.

Ce bine că atunci, la Maşonkov, nu ne-am zgârcit şi am cumpărat bilete în rândul al treilea – optzeci şi cinci de ruble! Dar cele din primul rând costau o sută!

Puteau să scrie cu nişte litere mai mari.

Ce vanitoasă trebuie că mai sunt. Pfui!

Mâine o să mă întâlnesc cu Pavel. Este ultima noastră zi.

2 august 1919. Vineri.

Veşti proaste. Am simţit imediat că se întâmplase ceva cu Pavel. Ne-am întâlnit, ca de obicei, la coloane, la Asmolovski, apoi ne-am dus la „Empire”. Totul revine în albia sa. Servitorii, în frac, cu cămaşă apretată, bine raşi, mirosind a parfum. Doamnele cu haine bune. O muzică frumoasă – e adevărat, muzicanţii, evrei, s-au decolorat cu peroxid şi sunt blonzi. Dar a cântat oribil una în trecere prin Rostov. Roza Ciornaia! Numai numele spune totul! Şi i s-au mai şi aruncat trandafiri! Nu înţeleg nimic oamenii ăştia! Dacă e o mutră drăguţă, ce mai contează! Pavel tot tăcea, apoi a spus: „Să plecăm de aici! Nu pot să sufăr publicul ăsta!” Dar eu voiam să mai stau puţin acolo! Şi iar nu am spus nimic. M-am ridicat ascultătoare şi am plecat. Am mers pe Sadovaia pe lângă hartă. I-am spus: „În curând, cu voia Domnului, totul o să se termine!” Iar el a tăbărât pe mine: „Nu se va termina nimic!” A început să spună că Osvag ascunde tot, iar dacă cineva începe

să vorbească despre ce se întâmplă, imediat este trecut în rândul agenţilor bolşevici. „Mai ales că la contrainformaţii sunt numai jefuitori, hoţi şi ticăloşi – un om onest nu se duce acolo! Se luptă pentru scaune şi putere, peste tot sunt jafuri şi corupţie, dar toţi tac, îşi apără pielea!”

Mi-am dat seama că se întâmplase ceva cu el. Am început să-l întreb, mai întâi a tăcut, apoi a spus că are neplăceri la Osvag. Aflase despre o întâmplare şi voise să se scrie despre asta în ziare, dar fusese chemat şi ameninţat să tacă. În vagoanele de la Novorossisik, în loc de proiectile, haine şi alimente pentru front, se transportau mărfuri care aparţineau speculanţilor. Şi asta mai ales că frontul nu primeşte nimic din spatele frontului, în afară de desenele naive ale Osvag-ului cu imaginea Kremlinului şi a nu ştiu căror viteji. Lipsesc proiectilele, iar comandantul cu colaboratorii săi transportau ţesături, parfumuri, ciorapi de mătase, mănuşi, lipind la tren un vagon cu încărcătură de război şi pur şi simplu punând în fiecare vagon câte o cutie cu şrapnele, motiv pentru care trenul a trecut peste tot fără nicio problemă, ca fiind militar.

Am mers multă vreme. Pavel îi înjura foarte tare pe aliaţi. În realitate, puţin le păsa de noi – trimiseseră haine fie de mărimea unor pitici, fie a unor uriaşi. Veniseră câteva vagoane de ghete numai pentru piciorul stâng! Trimiseseră lănci de bambus, trimiseseră mitraliere fără gloanţe şi încărcătoare la care gloanţele noastre nu se potrivesc, nişte tunuri din timpul războiului cu burii. M-a amuzat că englezii au trimis asini care nici nu au ajuns pe front, s-au transformat pe drum în frigărui, dar Pavel s-a supărat pe mine.

Săptămâna viitoare pleacă din nou în delegaţie.

Când am trecut pe lângă laboratorul lui, a spus că tot timpul vine bătrânul Meyersohn, al

cărui fiu s-a dus cu bolşevicii. Vine, se uită tăcut la atelierul său şi pleacă.

Mi se pare că, din cauza acestui bătrân, suferă mai mult decât pentru mine.

Din nou nu m-am putut hotărî să încep discuţia noastră cea mai importantă. Mi s-a strâns inima: cum să-i spun chiar acum? Ce se va întâmpla cu el? Cum o să se ducă el pe front cu asta pe suflet? Nu, o să avem explicaţia când o să se întoarcă.

3 august 1919. Sâmbăta.

O zi aşa de lungă! S-o luăm pe rând.

Din nou o seară la Nikitini. Mai bine n-am fi fost!

Nu m-am abţinut cu Pavel chiar de la început. El venise după mine, iar eu abia începusem să mă îmbrac. A început să mă zorească. Pur şi simplu, m-au apucat dracii! Puţin îi pasă lui cum arăt! Numai să rezolvăm cât mai repede soarta lumii! I-am spus că soarta lumii o să mai aştepte! O *entrée* bună trebuie nu numai pe scenă, de aceea întârziem exact atât cât va fi necesar! S-a bosumflat. Şi aşa ne-am făcut apariţia, supăraţi unul pe altul. Dar când am intrat, toate privirile s-au aţintit asupra mea!

Numai că ce rost a avut? Nu i-a trecut nimănui prin minte să mă roage să cânt ceva!

Cirikov nu era, Trofimov nu era. Era însă Boris Lazarevski! Am o carte de povestiri a lui. Ţin minte că mi-a plăcut foarte mult, iar tata a spus atunci: „De ce să scrii cum scrie Lazarevski, din moment ce scrisese aşa şi Cehov mai înainte?” Şi mai era şi Krivoşein, de la redacţia *Marii Rusii*, care tocmai se mutase de la Ekaterinodar. Dar pe ăştia îi ştim! Chel, gras, miroase de la o verstă a transpiraţie, şi a trecut repede la vorbe cu echivoc. A fost din nou profesorul acela, numele lui e Ladîjnikov. Şi din nou toată seara s-a dat în spectacol Mirtova! De ce să-i invite pe unii ca

ăştia? Nu înţeleg. Şi au mai fost şi nişte şoricei cenuşii, oameni de ştiinţă. Nu am reţinut numele niciunuia.

Nikitin nu a citit, s-a scuzat că încă nu e gata. M-am uitat la Evdoksia Fiodorovna. Acela era momentul! Dar ea către profesorul său, cică, povestiţi-ne ceva interesant! Şi a început! Un adevărat circ!

S-au încăierat Nikitin cu Ladîjnikov. Şi încă cum! Ce mai săreau scânteile! Ca doi cocoşi pentru o găină!

Ladîjnikov începuse să spună că Armata de Voluntari nu e cu nimic mai presus de cea Roşie. „Ei sunt Temernik, şi noi suntem acelaşi Temernik, numai că noi în copilărie am fost spălaţi şi curăţaţi şi am învăţat franţuzeşte, dar la prima ocazie ne băgăm în mocirlă şi suntem la fel ca ei! Gata, a început! În Rusia puterea se ţine numai cu dinţii, cum şi-a desfăcut ţarul puţin dinţii, totul s-a prăbuşit! Şi cu cât sunt mai puternici dinţii, cu atât mai mult poporul rus permite mai mult: mâncaţi-ne! Că, dacă nu, vă mâncăm noi pe voi! Şi acum se luptă cu răul cavalerii albi de la contrainformaţii, şi noi facem execuţii în acelaşi crâng în care au fost executaţi ai noştri!” Şi a mai spus că oricum o să pierdem războiul ăsta, chiar dacă o să învingem, pentru că am devenit la fel ca aceia împotriva cărora am luptat. A bătut cu pumnul în masă aşa de tare, că era cât pe ce să sară vaza şi a început să mârâie: „Binele trebuie să învingă răul, în asta constă forţa lui!”

Şi totul în maniera asta, dar nimeni nu asculta pe nimeni! Nikitin: „Ne obligă să strigăm ura, dar trebuie să strigăm ajutor! La Osvag vin de pretutindeni materiale că mobilizarea s-a dus dracului, că ţăranii pun mâna pe arme şi fug în păduri, iar ei sunt trecuţi în dosare!” S-a năpustit asupra conducerii Armatei de Voluntari. „Frontul e străpuns, desculţ şi dezbrăcat, iar ei stau aici în impermeabile elegante şi beau şampanie. Unii

strigă că o să cucerească în curând Moscova şi fură, iar alţii nu au nimic, în afară de conştiinţă şi păduchi, şi ei se duc la moarte! Pentru ce? Pentru Rusia? Pentru care Rusie? Pentru asta? Păi oare merită?”

Şi a început să curgă şuvoiul: şi patrie, şi datorie, şi misiune, şi jertfe sfinte, şi popor! E adevărat, cineva a spus frumos: nu trebuie să jucăm pasienţe într-o casă care arde!

Ascultam toate astea şi aveam şi eu chef să strig: Doamne, care misiune? Care datorie? Care popor? Oamenii vor pur şi simplu să trăiască, să se bucure, să se îndrăgostească!

Lazarevski a încercat să-i împace, a mutat discuţia înspre calendar, că nu e deloc înţelept să se renunţe la calendarul gregorian introdus de bolşevici. Într-adevăr, cu ce e vinovat calendarul, săracul? Şi a mai spus o frază uimitoare: „Au vrut să scoată din calendar treisprezece zile, dar au făcut o spărtură în timp!” Ce bine a spus! Noi suntem o spărtură în timp. Dar nimeni n-a stat să-l asculte, au început să răcnească mai departe. Lazarevski s-a îmbufnat că nu-l mai asculta nimeni, a mai stat cam o jumătate de oră şi a plecat.

Sărmanul Pavel tot încerca să strecoare şi el ceva despre ideea sa rusă! El nu-şi dăduse seama că miza era, pentru cei ce polemizau, nu ideea, ci stăpâna casei! De unde să priceapă el lucruri aşa de simple! El le înţelege numai pe cele complicate.

Ţipetele au continuat şi la ceai. Începuseră să vorbească despre bunul plac şi cruzimi, despre faptul că de spiritul armatei de voluntari demult s-a ales praful. Nikitin, despre armată: „S-a ridicat cu sfinţenia unui mucenic şi s-a prăbuşit ruşinos, aşa e totul în Rusia!” Şi din nou, pe rând: lozincile au fost false, încrederea e călcată în picioare, faptele de vitejie sunt dispreţuite! Ascultam şi mi se părea că toţi învârt mânerul aceleiaşi flaşnete! Ce plicticos este!

Spre finalul cinei, când toţi mâncaseră pe săturate şi obosiseră de atâta ceartă, discuţia a trecut la cavalerism. Ladîjnikov a spus că la noi nu a existat niciodată instituţia cavaleriei, ci numai virtutea supunerii, a ascultării, a dizolvării în masă: „Cavalerul este mereu singur, garant nu al patriei şi al ţarului, ci al onoarei!” Nikitin a început să protesteze că tocmai în Rusia există un cavalerism autentic, pentru că la baza cavalerismului se află noţiunea de datorie. „Ei au o domniţă frumoasă, noi avem Rusia. Cavalerii lor şi-au legat viaţa de nu ştiu ce proastă nespălată, cu centura de castitate pe pântece, dar noi ne-am legat cu poporul, cu patria! Oare asta nu înseamnă cavalerism adevărat?”

Pavel a apucat atunci, într-o pauză, cât timp cei doi oponenţi au luat câte o gură de ceai, să sublinieze că în istoria rusă au fost numai două feluri de cavalerism – al opricinicilor, în timpul lui Ivan cel Groaznic, şi în timpul scurtei comenzi a lui Pavel asupra cavalerilor de Malta. Ladîjnikov a răspuns pe un ton dispreţuitor: „Îndrăznesc să vă aduc aminte, tinere, că în armata rusă încă din anul 1894 a fost permis duelul, şi asta spune ceva! De fapt, cred că nici nu eraţi pe lume.” L-am lovit pe Pavel cu piciorul pe sub masă, ca să tacă, pentru că simţeam că o să se aprindă şi o să vorbească în plus. După acest moment am plecat repede. O seară stricată! Pavel m-a condus acasă şi atunci Osvag-ul a încasat-o! Şi „prostia orgolioasă”, şi „amărâţii ăştia care-şi dau aere!” Mai e ceva ce nu poate el să le ierte: „Primesc de la Osvag sume uriaşe şi le cheltuiesc pe editarea versuleţelor lor! Uite-o, inteligenţia rusă în toată splendoarea sa!”

Am trecut pe lângă Maşonkin. Pretutindeni cafenele, restaurante, cabarete, lumină, muzică, oamenii cântau, râdeau, dansau! Şi aşa de tare aveam chef să dansez! Să scap de toate discuţiile astea! Am tras de el: „Hai să mergem, Paşenka, te rog!” Dar mi-a răspuns: „Acum tocmai citesc

Istoria cruciadelor. O potriveală uimitoare! Acolo este un amestec de idealism şi egoism animalic, şi aici, la noi, e la fel. Pe front proştii entuziasmaţi se jertfesc, iar deştepţii încearcă să se descurce şi să dea bir cu fugiţii în spatele frontului, unde e bacanală, petrecere pe timp de ciumă!”

Toată seara am suportat, dar nu mai puteam! L-am apucat de urechi şi am început să-i strig chiar în faţă: „Pavel, trezeşte-te! Nu suntem într-o carte! Noi suntem aici şi acum!” Iar el: „Dă-mi drumul, mă doare! Mâine trebuie să plec de dimineaţă. Sunt foarte obosit şi vreau să dorm.” M-am întors şi am plecat. Nu mai puteam aşa! El s-a împleticit după mine, ca un câine în lesă. I-am spus: „Pleacă! Lasă-mă în pace! Nu pot să te mai văd!” Dar el venea oricum. Aşa am ajuns până pe Nikitinskaia. Oare cum o să pot să-l las mâine, uite-aşa? Dar dacă o să se întâmple ceva cu el? Am dat fuga, l-am îmbrăţişat.

Când ne-am despărţit, a întrebat deodată: „O să mă aştepţi?” De ce a spus aşa? Se teme că o să-l părăsesc, că n-o să-l mai aştept?

O să-l aştept. Şi o să-i spun tot când o să se întoarcă.

4 august 1919. Duminică.

Astăzi a fost prima reprezentaţie la „Soleil”. După proiecţia filmului, se ridică ecranul. Am ieşit pe scenă şi mi-am dat seama imediat că nu era bună rochia. Trebuia una de culoare închisă, neagră sau bordo. Asupra mea era o lumină puternică – nu vedeam chiar nimic, m-a orbit – la repetiţie asta nu fusese aşa! Deodată m-am pierdut, nu ştiam cum să mă mişc în lumina aceea, ce să fac cu mâinile. Şi simţeam cum de emoţie mă acopeream de pete! Tot e bine că nu am căzut de pe scenă! Trebuia să cânt pentru o persoană din sală, dar în faţa mea era o groapă neagră. Mi s-a strâns gâtul, am început să-mi forţez corzile vocale. Bine că am cântat numai trei romanţe. A

patra nu aş mai fi putut s-o cânt. Cât timp era numărul celui cu balalaica, am început să respir, cum m-a învăţat Koreţkaia, să-mi liniştesc nervii: trei inspiraţii scurte, rapide, şi una lungă, adâncă. Şi tot timpul am numărat în minte inspiraţiile. Rogaciov, suflet bun, m-a susţinut: a venit şi mi-a şoptit că am cântat minunat! Apoi al nostru *Don Juan îndrăgostit*. Deja mă mai liniştisem. Torşin a spus: „Uită-te la mine. Urmăreşte-mă cu ochii. Totul o să fie bine!" Şi a fost. Publicul se prăpădea de râs. Torşin e un geniu al comediei!

După aceea s-a coborât ecranul şi au venit alţi spectatori. De fiecare dată sala a fost plină! Iar noi aşteptăm spectacolul următor şi ne uităm la film în spatele ecranului, pe dos. Pană şi subtitrarea am învăţat să o citesc invers. Şi de fiecare dată îmi dădeam jos pantofii, singurii mei pantofi de concert, cu toc înalt, pentru a-mi odihni picioarele. Apoi totul a mers bine. Am obosit groaznic, nefiind obişnuită. Am primit banii, am vrut să mă duc să chefuiesc, dar nu mai aveam nicio putere.

De oboseală nici nu pot să adorm. Nervii mei sunt întinşi la maximum. Închid ochii şi sunt din nou pe scenă, iar în jur numai aplauze. Şi fac plecăciune în pernă!

5 august 1919. Luni.

Trebuie să scriu toată grozăvenia asta.

S-a întors Tala şi a venit la noi. Mi-era groază să mă uit la ea. Şi mai erau şi păduchii. Am dus-o cu mama în camera goală a Katiei, am pus hârtii pe jos, am adus un lighean cu apă caldă, am spălat-o, am schimbat-o. Am învelit în hârtie toate hainele ei de pe jos şi am dat foc la tot.

Lazaretul lor de campanie a ajuns pe mâna lui Mahno, mai bine zis, banda s-a retras şi a dat chiar peste lazaret. Ofiţerii răniţi au fost omorâţi cu baionetele. Înainte de a fi executat, doctorul i-a rugat s-o lase în pace pe soţia lui, pentru că e însărcinată. Cineva a spus: „Păi o să vedem

imediat asta!” şi i-a spintecat pântecele cu baioneta. Apoi a fost torturat. Tala avea cianură de potasiu – surorile de caritate o primiseră tocmai pentru asemenea situaţii. Ea ţinea otrava într-un săculeţ la gât, pe lănţişorul cu crucea. A vrut s-o ia, dar nu a putut. A fost violată. Apoi a venit comandantul lor şi a luat-o la el. Iar noaptea a ajutat-o să fugă.

Tala povestea liniştită, apoi deodată a tăcut, ca şi cum s-ar fi prăvălit în sine. Ne-am culcat împreună sub aceeaşi cuvertură – i-am încălzit picioarele reci ca gheaţa. Noaptea Tala a avut o criză de isterie.

6 august 1919. Schimbarea la faţă.

Ce a mai povestit Tala:

Serioja Starovski a murit foarte stupid şi îngrozitor – chiar în trenul sanitar. Stătea în uşa vagonului de vite cu capul scos. Între timp se făceau manevre în gară – vagonul a fost împins puternic, uşa s-a tras şi i-a rupt gâtul.

Tala a participat la operaţii „de maxilar” şi „de tobă”, adică deschidea toba cu materialul steril sau ţinea maxilarul bolnavului aflat sub anestezie. Povestea că e un chin să ţii maxilarul în cazul unei trepanaţii, mai ales dacă se află capul într-o parte – degetele îţi amorţesc – şi cum să ţii, când chirurgul începe să cioplească? Şi medicul ţipă dacă tremură capul sau dacă sora nu dă instrumentul potrivit! Odată au operat câteva zile fără să răsufle, şi i s-a cerut socoteala, câţi oameni fuseseră bandajaţi, dar era imposibil să reţină cineva numărul lor, şi atunci Tala a adus o cutie cu mazăre şi încă una goală – la fiecare bandajare punea un bob de mazăre, iar mai apoi număra câte erau.

Pentru a-i omorî pe prizonierii bolşevici, chemau doritorii. Strigau: „Cine doreşte să se răzbune!” La început veniseră puţini, dar mai apoi din ce în ce mai mulţi. Şi, încă de vii, îi omorau cu patul puştii. Iar înainte de a-i executa, îi şi mai

torturau în mod special. Era imposibil să le iei apărarea. Tala încercase, dar un voluntar, un ins mai vârstnic, i-a spus: „Asta e pentru fata mea.”

Tifosul este peste tot, doar că nu a ajuns până la Rostov. În curând trebuie să ne aşteptăm şi la asta. Vagoanele sanitare trebuiau închise noaptea, altfel bolnavii inconştienţi fugeau, hoinăreau prin gări, unii îmbrăcaţi, alţii numai în lenjerie. Ajută numai silovarzinul, injectarea lui opreşte imediat evoluţia bolii, dar, în acelaşi timp, distruge imunitatea şi te poţi contamina din nou.

Câte ar trebui să notez în fiecare zi, dar nu am nici nervi, nici putere.

E război, iar eu cânt. Nu pot, ca Tala, să-i bandajez pe răniţi. Pot, desigur. Dar asta pot şi alte sute de fete, da, mult mai curajoase şi mai hotărâte, dar nu unele ca mine. Nu, şi eu sunt curajoasă şi hotărâtă. Dar eu vreau să cânt. Şi nu sunt vinovată că tinereţea mea s-a nimerit în timpul războiului! Şi altă tinereţe n-o să mai am! Şi sunt convinsă că e la fel de important să cânţi, când în jur există ură şi moarte. Poate e şi mai important.

Aşa cred eu: dacă undeva, pe pământul ăsta, răniţii sunt omorâţi cu patul puştii, trebuie ca în alt loc oamenii să cânte şi să se bucure de viaţă! Şi cu cât e mai multă moarte în jur, cu atât mai important e să-i opui viaţa, iubirea, frumuseţea!

7 august 1919. Miercuri.

Astăzi era cât pe ce să fim aruncaţi în aer. Bătrânul Jirov a văzut peste gard că băieţii Pankov se joacă cu praf de puşcă englezesc. Praful ăsta de fapt arată ca o macaroană – lung, cu o gaură pe interior, numai că e maroniu. Jirov a spus că macaroanele astea sunt puse în proiectile şi au această calitate: dacă e presiune, praful acesta se aprinde imediat şi explodează, dacă pur şi simplu i se dă foc, arde până la capăt, dar nu face nicio explozie.

8 august 1919. Joi

Astăzi am petrecut seara împreună cu tata. De o sută de ani nu mai stătusem cu el de vorbă aşa, ca înainte. L-am întrebat despre Elena Olegovna. A spus că o iubeşte de mult pe femeia asta, iar cu mama s-a înţeles să păstreze aparenţele de dragul nostru, până vom mai fi crescut. A venit să-şi ia restul de hârtii. L-am ajutat să-şi adune lucrurile.

S-a plâns de condiţiile imposibile din lazaret. Răniţii sunt capricioşi şi-şi permit multe – aduc vin în lazaret, bântuie prin oraş până noaptea târziu răcnind cântece şi nu pot fi controlaţi. Ce poate să facă sora de gardă, dacă şi ea se teme de ei ca de moarte? Medicamente nu sunt, bolnavii operaţi, din lipsa materialelor pentru bandaj, nu sunt bandajaţi câteva zile, operaţiile se amână cu zilele. E o singură seringă pe secţie! Toaletele sunt mizerabile, paturi sunt aşa de puţine, că răniţii stau chiar pe scânduri sau şi pe jos, şi se acoperă cu cârpele lor. Sărmanul tata, suferă aşa de tare, dar nu poate să facă nimic! Tot e bine că în oraş nu a început o epidemie groaznică de tifos, dar este aşteptată. Totul se fură – şi infirmierele fură, iau tot ce se poate lua şi se duc la ţară – rămân numai şefii de secţii. Tata a obţinut de la primar să se anunţe o colectă şi s-a publicat în ziare ordinul de a da lenjerie pentru spitaL S-a donat, dar lenjeria e furată de spălătorese, o iau pe cea bună şi aduc în loc nişte otrepe. Se fură şi se bea spirtul medicinal, în ciuda mirosului, fiindcă se adaugă în mod special, pentru a nu fi băut!

Cel mai rău e în secţia celor cu boli psihice. Aceştia au fost uitaţi de tot.

Se promit salarii care nu se dau, tata se întreţine din specializarea sa de bază. Glumeşte amar: „Gonococilor le e indiferent ce putere e afară.”

S-au sălbăticit toţi, chiar şi personalul medical. Tata a povestit o întâmplare groaznică. La secţia de chirurgie se afla o soră medicală rănită, o

bolşevică. Supraveghetoare era Maria Mihailovna Andreeva, o ţin minte foarte bine, a fost la noi în vizită. Fiul ei învăţase la şcoala de cadeţi şi fusese torturat de cazacii roşii. Rănile acelei femei supurau, dar nu i s-a făcut niciun bandaj – Maria Mihailovna nu dădea voie nimănui, spunea: „Căţeaua merită o moarte de căţea!”

9 august 1919. Vineri.

Se vede succesul de la „Soleil”! Azi am fost invitată să cânt la „Mozaic”!

Torşin a promis să aranjeze o reprezentaţie la „Grotesc”! Deja a vorbit cu Alekseev. Acolo o să se joace „Strâmbul Jimmy” cu actori de la teatrul din Kiev. O să fiu pe aceeaşi scenă cu Vladislavski, Kurihin, Henkin, Bucinskaia!

Am cântat deja la „Divertisment” şi „Iacht”. Acum „Soleil”. O să urmeze „Mozaic”! Şi s-a deschis în fine şi „Buf” de pe Sennaia! După toate demonstraţiile, acolo a fost mare distrugere. Am intrat să mă uit şi nu am mai recunoscut nimic! Finisarea luxoasă a sălii, separeurile confortabile, sistemul electric! Şi acolo o să cânt eu! Da, o să cânt! Şi scena de la Asmolovski o să fie a mea! Şi la Maşonkin! Şi la Nahicevan! Toate scenele sunt ale mele! Uite, o să vedeţi!

Am recitit şi am început să râd singură. Un adevărat Hlestakov.

Dar vreau aşa de mult!

10 august 1919. Sâmbătă.

Am fost cu mama la panihida pentru Saşa. A trecut un an de când nu mai este.

În ultima vreme, mama e aşa de pierdută! Îmi e aşa de milă de ea!

Am venit acasă şi am ridicat paharele pentru Saşenka al nostru. Şi mama a luat o înghiţitură, şi eu.

Ne-am amintit tot felul de lucruri. Ca şi cum toate s-ar fi petrecut în altă viaţă. Ne-am adus

aminte cum Saşa intrase în cameră strigând: „Ce, nu ştiţi nimic?” Toţi s-au speriat, mama şi-a dus mâna la inimă. Voise să spună că în noaptea ce trecuse fătase căţeaua vecinului. Văd ca acum: mama se duce la bufetul unde păstra flaconaşul cu picături calmante, eu, Katia şi Maşa izbucnim în hohote şi dăm fuga să vedem căţeii. Iar mai târziu, în aceeaşi zi, am aflat că într-adevăr începuse războiul.

La mama pe noptieră se află mereu *Viaţa protopopului Avvakum*. Ea repetă adesea: „Se apropie timpul suferinţei. Trebuie să suferiţi serios.” Astăzi a spus că, odinioară, când citise cuvintele astea, le reţinuse, dar nu le înţelesese. „Dar acum totul a devenit aşa de simplu: pedeapsa este dată în niciun caz pentru păcate, ci pentru fericire. Totul îşi are preţul său: pentru fericire – durerea, pentru iubire – naşterea, pentru faptul de a te fi născut – moartea.”

Ne-am adus aminte de toată grozăvenia din februarie anul trecut, de ce am suferit atunci, când Saşa s-a ascuns câteva zile în cimitirul soldatului necunoscut împreună cu alţi studenţi şi elevi de gimnaziu din detaşamentul studenţesc al generalului Borovski, care nu plecaseră cu Kornilov. Bieţii nefericiţi se ascundeau în cripte. În nopţile cu ger! Unul dintre ei s-a strecurat noaptea în oraş şi le-a dat de veste părinţilor lui, iar aceia, în lanţ, au transmis până la noi. Eu m-am dus la el, i-am dus haine groase, mâncare. Era periculos să merg cu boccelele şi mă înfăşurasem în cât mai multe straturi de lenjerie, mă străduisem să mă strecor prin vreo spărtură în gard, să nu fiu observată la poarta principală. Acolo, în criptele îndepărtate, se ascundeau mulţi ofiţeri. Saşa povestea că unul înnebunise şi începuse să cânte – fusese sugrumat, ca să nu-i dea de gol cu strigătele lui. Tata, prin intermediul doctoriţei Kopi, al cărei soţ fugise cu voluntarii, făcuse rost de acte şi noaptea Saşa şi câţiva colegi au reuşit să fugă.

Apoi cineva a trădat, la cimitir s-a făcut o ambuscadă şi cei care au fost găsiţi au fost împuşcaţi, toţi.

Peste tot se făceau percheziţii. Noi am ars atunci, de groază, din cauza lui Saşa, multe hârtii, şi a dispărut şi jurnalul meu.

Mama a adunat toate bijuteriile noastre de aur şi le-a îngropat într-o cutie de tablă – iar mai apoi n-am mai putut să le găsim. Probabil că cineva ne-a pândit şi le-a dezgropat. Iar bicicleta cea nouă a lui Saşa, tata – pe atunci nu mai locuia aici –, de teama rechiziţiei, a făcut-o bucăţi pe care le-a împrăştiat prin toate colţurile apartamentului. Ţin minte că Saşa se mândrea cu Duxul său. El şi tata se certaseră înainte să o cumpere, ce e mai bun, Dux al nostru sau cele străine, Triumf sau Gladiator?

Apoi mi-am amintit cu mama de acea percheziţie când au năvălit beţi, turbaţi: „Ce ştiţi despre fiul dumneavoastră?" şi a început coşmarul, cu ruperea tapetului şi scoaterea scândurilor din podea. Şi ne-au mai cerut şi ceai de-a trebuit să le încălzim apă. Despre percheziţii îmi povestise mai înainte Tosia Gorodisskaia. Fratele ei, Petia, plecase în Campania îngheţată[40] şi murise undeva în Kuban. Când Tosia îmi povestise scrâşnind din dinţi ce şi cum au luat de la ei, mă minunasem de un asemenea ataşament pentru lucruri. Tatăl ei este un bancher bogat. Că doar se poate trăi şi fără covoare persane, şi fără argintărie! Ce mare nenorocire dacă oameni care au muncit cu sudoarea frunţii şi nu au avut niciodată nimic îşi iau cu mâinile lor pământul sau casa, sau mobila pe care o merită prin toată viaţa lor şi care, la urma urmei, le-a fost furată! Că doar nu din muncă dreaptă a adunat Tosin tatăl palatele de piatră! Chiar ei trebuiau să-şi împartă singuri avuţia sau să facă ceva pentru ceilalţi – e ruşinos să trăieşti în bogăţie într-o ţară săracă şi să te mai şi lauzi cu bogăţia ta! Şi a venit şi răzbunarea. Doar Blok cel

genial a explicat tot în poemul său! Dar când au venit la noi mi-am dat seama că e vorba de lucruri şi nu de valoarea lor. Când au pus mâna pe tot ce le-a plăcut, mama a început să-i implore, să plângă, iar eu am înţeles: e vorba de demnitatea umană. Mai bine era să taci! Dar atunci ne-a salvat tata. La sfârşitul percheziţiei s-a încuiat cu ei în cabinetul lui şi i-a consultat pe toţi. Iar la plecare, unul i-a mai şi spus: „Mulţumesc, doctore!”

Acele bucăţi ale bicicletei se află şi acum prin toată casa, cum au fost ascunse de tata. Şi Saşa n-o să le mai asambleze niciodată.

11 august 1919. Duminică.

În primul rând, l-am văzut pe Zabugski. Bătrânul aproape că a înnebunit şi a decăzut complet. Murdar, boţit, dar m-a aşteptat cu un buchet de flori. Sărmanul Evgheni Aleksandrovici! Cum să uit ce minune a făcut atunci? La examenul lui sunt aeriană, iar Zabugski trece tot timpul pe lângă mine – nu pot să copiez nimic! Fac cu coada ochiului semne imploratoare Lialiei, să-mi trimită o fiţuică, şi deodată Zabugski îmi pune pe neobservate pe masă o foaie frumos împăturită. O deschid şi e scrisul lui! Toate rezolvările, toate răspunsurile! Iar după examen m-a rugat să vin în cabinetul lui şi a început să-mi facă declaraţii de dragoste şi să mă ceară în căsătorie!!! Mai mare râsul!

Ce amărât mai este! Şi ce oarbă sunt eu, nu am văzut nimic! Când mergea prin clasă şi se oprea lângă banca mea, când îmi sufla drept în ceafă, mi se părea că voia să mă tragă de coadă, iar el, probabil, voia să o atingă, să o mângâie.

Admiratorii mei! Unul şi unul! Nici nu mai ştii unde să te ascunzi!

Ce să mai zic de acel băiat anonim, admiratorul meu tăcut, plin de furuncule! De o lună îmi tot ţine calea, dar se teme să se apropie. Mă gândesc să-l ademenesc cu o bomboană şi să-i

dau o mamă de bătaie, să înveţe la şcoală, nu să se ţină de prostii!

Şi dentistul acela cu capodopera lui: deschideţi gura – şi nicio plombă!

Dar Goriaev! Doar că el mi-a plăcut, şi încă cum! Până în clipa în care ne-am ciocnit, în faţa cabinetului tatei. Stătea la rând! M-a văzut şi s-a înverzit. Ei, oare ce avea? Sifilis? Gonoree? Şi cu asta gata, s-a terminat amorul!

Ştiu că pot să mă fac plăcută. Tot timpul simt asupra mea priviri flămânde, avide.

Dar oare asta vreau?

Noaptea plâng şi mor, iar dimineaţa mă scol din nou curajoasă şi puternică. Iar mai apoi vin iar noaptea şi groaza. Nu pot să rămân singură. Deodată începe să mă chinuie un dor, o asemenea sete de iubire, de tandreţe, de atenţie, că mi se pare că o să mă duc după primul pe care-l întâlnesc, care mă cheamă tandru!

Uneori, foarte rar, îl visez pe Alioşenka. Şi sunt din nou elevă de gimnaziu şi nu am decât iubirea asta. Sunt visele mele cele mai curate, cele mai triste şi cele mai luminoase. Apoi merg ca o somnambulă, smulsă din viaţă. Încerc o repulsie faţă de toţi bărbaţii, indiferent cine ar fi. Probabil e o boală. Boala iubirii întrerupte de moarte. Aşa o să şi bolesc de Alioşa, toată viaţa.

Ce bine că Alioşa nu vede asta.

Dar dacă vede?

12 august 1919. Luni.

Săptămâna viitoare o să se întoarcă Pavel.

Când mă gândesc la el, inima mi se strânge din cauza senzaţiei ciudate de nu ştiu ce vină, de nu ştiu ce dor, de o singurătate şi-o plictiseală care sunt imposibil de descris!

Cum să-l vindec de această iubire inutilă? O prostie! Nu există iubire inutilă. Dar ce să fac? Îi vreau fericirea şi-l chinuiesc.

De ce-l chinuiesc? Pentru că şi eu mă simt rău.

Uneori mi se pare că Pavel este cel mai apropiat prieten al meu. Vreau aşa de mult să mă lipesc de el, să mă ascund la pieptul lui.

Dar alteori, dimpotrivă, simt că nu e deloc aşa, ca este un om străin, de neînţeles.

Mama spune: „De ce îl chinui pe Pavel? Căsătoreşte-te cu el!" El a făcut cererea în căsătorie ca pe vremuri – a venit la tatăl meu, a vorbit cu mama. Ca şi cum ei, nu eu, îmi decid soarta.

Să mă căsătoresc! Cu cineva trebuie să mă căsătoresc. Trebuie? De ce trebuie?

Am fost năucită de îndrăgostirea sa. Am fost prostită de entuziasm. Iubirea e contagioasă.

Ştiu că voi iubi un singur om, dar nu el va fi acesta!

Cât de mult o să mai pot suporta asta? Iar dacă o să ne despărţim, ce va fi cu mine?

Va fi aşa de incomod, va fi gol înăuntru fără toate aceste gânduri.

Şi dacă nu? Dacă nu-l iubesc deloc? De ce să mă ţin de el? Şi ce mă mai ţin, mi-am înfipt ghearele în el, dinţii!

O să fiu puternică. O să fiu rece. O să-i spun aşa: Pavel, te iubesc foarte tare, dar iubirea nu înseamnă totul.

Nu, nu aşa.

Trebuie direct: nu-ţi place că eu vreau să fiu pe scenă, că vreau să fiu în centrul atenţiei, că oamenii se extaziază în faţa mea, că îmi fac complimente, că voi avea mereu admiratori, iar asta e inevitabil, dacă ieşi pe scenă. Dacă nu, pentru ce este scena? Pentru a da iubire nu numai unuia, ci mai multora, şi să faci ca toată lumea să se îndrăgostească de tine! Şi pe tine te doare asta! Mai bine zis, îţi mângâie orgoliul, dar şi mai tare îţi zgârie sentimentul de proprietate. Da, mie îmi face plăcere că mi se acordă atenţie, că sunt iubită,

că pentru asta îţi este dată viaţa, să fii iubit! Şi, dimpotrivă, ce femeie nu se simte jignită dacă nu e băgată în seamă? Uite, te-am făcut şi pe tine să te îndrăgosteşti! Înţelegi ce s-a întâmplat? Te-am făcut să te îndrăgosteşti de mine şi acum nu ştiu ce să fac cu iubirea ta!

Nu, tot nu e ce trebuie. O să spun aşa: suntem foarte diferiţi. Tu eşti un om bun, Pavel, bun, curajos, puternic. Dar ai un suflet greu. Mi se pare că nu ştii să râzi. Iar eu sunt uşoară! Vreau să râd şi să mă bucur de tot, de toate lucrurile frumoase din lume! Uite, tata mi-a făcut cadou o cămaşă nouă de mătase, cu dantele adevărate de Bruxelles. E aşa de plăcut s-o pui pe pielea goală! Iar tu, tu, în general, ştii să te bucuri de viaţă? Mai ţii minte, Paşa, ai spus: cum poţi să cânţi şi să te bucuri, când sunt vremuri ca astea, când în jur există atâta durere şi nefericire, atâta rău! Dar eu cred că dacă frumuseţea şi iubirea nu sunt în pas cu timpul, atunci trebuie să fii frumos şi să iubeşti în ciuda timpului!

El o să întrebe: „Despre ce vorbeşti?” Ca de obicei, n-o să mă înţeleagă.

Te vezi numai pe tine! Uite Pavel, de exemplu, fotografia. E foarte important dacă vrei să fii vizibil, pe scenă, să ai fotografii frumoase. Am tot aşteptat să mă fotografiezi şi pe mine, să-mi faci un portret frumos, pentru mine e aşa de important! Dar ţie nu ţi-a trecut prin minte, până ce nu te-am rugat. Te-ai scuzat, te-ai ocărât că eşti un prost. L-ai făcut, dar nu e reuşit. Şi nu ai când să faci altul. Şi n-o să te mai rog niciodată asta. Tu ai lucruri mult mai importante decât mine. Iar eu am rămas aşa, fără o fotografie bună.

Nu, despre fotografie n-o să spun nimic. Trebuie să spun simplu şi fără explicaţii – doar oricum n-o să priceapă nimic: dacă o să mă mărit cu tine, o să fie o greşeală, una dureroasă pentru amândoi.

Oare o să pot să spun toate astea? Nu ştiu.

Am o părere foarte bună despre el şi-mi pare rău. Îmi pare rău de sentimentele lui pentru mine. Puternic şi curajos, devine neajutorat şi amărât când e vorba de iubire. Şi gelos. Şi supărăcios. Iubirea şi mila sunt poli diferiţi. Şi asta înseamnă că nu-l iubesc deloc.

De ce nu am o explicaţie cu el? Pentru că ştiu că o să-l doară foarte tare. E uşor să dăruieşti iubire, e greu să o iei.

Pavel, toată problema e că ai nevoie de o soţie care să-ţi facă o casă, confort, căldură. Şi pentru mine toate acestea sunt la fel de importante, şi eu vreau să dau cuiva asta! Dar, în afară de asta, mai e ceva în viaţa mea, fără de care casa şi confortul, şi toate celelalte îşi pierd orice semnificaţie! Nu pot să-mi imaginez viaţa fără scenă. Am încercat acea senzaţie minunată pe care e imposibil s-o redai în cuvinte. Am încercat să-ţi explic acele sentimente, dar tu le-ai spus dispreţuitor extaz scenic! Tu pur şi simplu nu poţi pricepe ce înseamnă clipele acelea când te simţi stăpâna lumii, când deja nu mai cânt eu, cineva mă cântă! Trebuie să încerc asta mereu şi mereu. Altfel nu pot trăi! Şi de aceea trebuie să fiu gata de multe, multe sacrificii.

Prostii. N-o să pot să-i spun nimic! O să-i spun numai aşa: Pavel, tu poţi să-i dăruieşti fericire unei femei. Dar nu uneia ca mine.

13 august 1919. Marţi.

Paşa, dragul meu, frumosul meu, iartă-mă pentru toate aceste prostii, te iubesc foarte, foarte mult! Numai întoarce-te mai repede!

14 august 1919. Miercuri.

M-am văzut cu Juju. Acum are o idilă cu un englez de la misiune. „E aşa de deosebit!” L-a uitat deja pe Wolf al ei. Şi acela fusese „aşa de deosebit!” E uimitor că nimeni nu-şi mai aduce aminte de germani! Pur şi simplu, au uitat toţi. Ca şi cum n-ar fi existat nimic. Tot ce e ruşinos

memoria şterge servilă. Ne-am bătut ce ne-am bătut, şi apoi au venit căştile germane pe străzile Rostovului – doar că nu mai erau duşmani, mai, mai că erau eliberatori! Şi cum s-au schimbat toţi imediat! Mai deunăzi se îmbrăcau toţi sărăcăcios, încercau să fie mai hârşiţi, să pară mai neînsemnaţi, iar apoi, într-o clipită, au scos tot ce aveau mai bun – mătăsuri, bijuterii, doamnele, în primul rând, şi-au pus pălăriile! Bărbaţii cravatele, cămăşile apretate, ghetrele. Vitrinele magazinelor au început deodată să strălucească, în spatele lor erau mărfuri adevărate, produse coloniale, ţesături, încălţăminte, ceasuri! Asta după toate rechiziţiile! Şi de unde au apărut astea? Mai deunăzi toată lumea adulmeca după mâncare – deodată mâncarea a început să adulmece după portofele. Germanii au interzis comerţul şi spargerea seminţelor de floarea-soarelui şi imediat au dispărut, iar înainte numai asta găseai! Pur şi simplu, ţi-era ruşine să te uiţi ce bucuroşi erau toţi de sosirea germanilor! Imediat linişte şi ordine, au apărut de undeva şi măturătorii care curăţau sârguincios străzile şi trotuarele nemăturate Dumnezeu mai ştie de când. Jafuri, crime, percheziţii, rechiziţii – parcă au fost luate de vânt. Ce ruşinos şi umilitor e că ordinea şi eliberarea ruşilor le pot face numai nemţii!

Nu pot pricepe cum de se întâmplă aşa ceva: ne-am luptat cu nemţii ca să fie bunăstare şi ordine în ţara noastră, dar le-am putut avea numai când nemţii ne-au învins. Numai ce s-a întâmplat cu calea ferată! Într-o clipită vagoanele şi sălile gărilor au fost împărţite în clase, trenurile au început să meargă după grafic, disciplina a ajuns ca înainte de revoluţie! Deodată, la intersecţii, au apărut stâlpi cu indicarea precisă a direcţiilor şi distanţelor – drumul spre gară, spre oraş, spre comendatură – toate în „10 minute de mers pe jos”. Imediat a început să funcţioneze telefonul urban, s-a pornit electricitatea, nu mai trebuia să

orbecăi seara la lumânare în odăile întunecoase. Pur şi simplu, te uimea cu ce bucurie au acceptat toţi ordinea – germană, cu steag german fâlfâind deasupra oraşului – şi nu sunt capabili să facă nimic singuri! Şi cum s-au mai bucurat toţi când, la concerte, s-a pornit să se cânte muzica germană care nu se mai auzise de mult – Wagner! Cu Wagner mai e de înţeles. Dar celelalte cum pot fi explicate?

La tata începuseră să vină să se trateze ofiţeri germani. Ţin minte cu ce durere a spus el atunci că Rusia nu e deloc măreaţă, ci e pur şi simplu o ţară mare de sclavi şi că trebuia să fie o colonie germană, şi că, de îndată ce vor pleca nemţii, imediat o să ne tăiem aici unul pe altul, o să sărim unul la gâtul altuia.

Şi poftim, au plecat nemţii.

15 august 1919. Joi. Adormirea Maicii Domnului.

Toţi au ajuns nişte bestii.

Azi am văzut cum a fost spânzurat un om, se spunea că e unul Afanasiev, un agitator bolşevic. În piaţa gării. Mă dusesem după gaz, iar acolo se adunase o mare mulţime. Stăteau tăcuţi, lipiţi strâns unul de altul. Muierile scânceau. Era mânat, împins din spate cu paturile armelor. Vreo douăzeci şi cinci de ani. A fost dus lângă un copac. Nu făcuseră nici măcar o spânzurătoare. De ce, dacă sunt copaci? Un soldat i-a pus ştreangul de gât şi, după ce a măsurat, a aruncat funia pe după o creangă groasă. Nu a reuşit de prima dată. A aruncat de câteva ori. Băiatul stătea şi se uita, cu ochii larg deschişi. Voia să mai strige ceva, dar n-a mai apucat.

Am ajuns acasă mai mult moartă decât vie. Am deschis cartea Nikitinei. „Norii se vălătucesc, şuvoaiele curg, zgomot de sticlă. Picăturile sunt dese, aşa e, nu e aşa, viaţa a trecut.” Doamne, ce prostie! *Roua zorilor*. „Fermecătoarei Isabelle.” Am aruncat-o într-un colţ.

De ce Isabelle? Ce Isabelle sunt eu pentru ea? Toţi fac numai fasoane şi vor să arate că sunt altcineva. E josnic. Şi eu sunt la fel. N-o să mă mai duc la ei.

Tot timpul mă gândesc la Pavel. Ce face? Unde e? Mi-e teamă pentru el. Nu mai pot.

16 august 1919. Vineri.

A venit Musia. Din nou râuri de lacrimi. „Ce-i asta? S-a sinucis?" „Nu." „Şi atunci de ce boceşti?" „Nu mă mai iubeşte!" „Ei, foarte bine!" „Dar acum îl iubesc eu!"

17 august 1919. Sâmbătă.

S-a întors Pavel. Slavă Domnului, e viu şi nevătămat. A trecut doar pentru o clipă, a spus că azi, mâine voluntarii lui Belov vor lua Kievul. A dat fuga la laborator. Tras la faţă, neras, într-o manta murdară, cu pete aurii de bălegar.

Completez seara. Acum am venit de la el. Arată foarte rău. Din nou a văzut atâtea. A povestit cum mergea cu artileriştii pe câmpul pe care se dădea o luptă şi erau multe cadavre. Era greu să deplasezi armele şi să nu calci peste cineva: Armata Roşie fugea, se lăsau prinşi, dar cazacii au făcut măcel. Cei din căruţe încercau să treacă cu roata peste capete care pocneau sub roţi ca pepenii. Pavel a început să-i ocărască, dar ei se jurau că e din întâmplare şi hohoteau. El s-a dat jos şi a pornit pe jos mai departe, să nu mai audă trosnetul capetelor sub roţi şi hohotul ălora. „Unii morţi tresăreau convulsiv. Dar poate că încă mai erau vii. Şi ştii ce am înţeles? Am înţeles că-i urăsc pe toţi!"

Am stat aşa în penumbra roşie. Şi-a diluat soluţiile, iar eu îl mângâiam pe spate, pe cap. Mi se părea că are febră. M-am speriat – dacă are cumva tifos? El a început să mă liniştească zicând că e o răceală obişnuită. Dar sufletul mi-e greu.

18 august 1919. Duminică.

Astăzi am fost toată ziua la „Soleil”. M-am târât acasă cu greu, am obosit ca un câine. Vreau să scriu numai câteva cuvinte.

Am interpretat cu Torşin al patrulea divertisment, am ieşit în curte să ne odihnim, şi deodată cine apare? Nina Nikolaevna a mea! Turbată ca o furie. Nici nu o remarcasem în sală. A spus pe un ton nemulţumit: „Ce aţi jucat?” „Cum ce? *Don Juan flămând*. Un elev de gimnaziu îşi explică pasiunea în dragoste, dar se gândeşte la mâncare.” În momentul acela, Nina Nikolaevna a izbucnit iar: „Nu, nu aţi jucat deloc asta! Am văzut numai că vă era cald şi că voiaţi să turuiţi totul cât mai repede şi să plecaţi!” Am încercat să mă justific: „Nina Nikolaevna, este a patra reprezentaţie în aceeaşi zi!” Ea s-a aruncat asupra mea: „Ce-l priveşte asta pe spectator? Că la salon nu-l întrebi pe coafor câte cliente a avut şi dacă a obosit sau nu!” A jucat din nou cu noi toată sceneta şi abia după aceea ne-a lăsat să jucăm şi a cincea oară.

Uite încă o vedere netrimisă.

Este o vedere cu nişte barcazuri care ies din ploaie, ca pe o fereastră.

Casa se afla chiar pe ţărmul micului port Massa Lubrense. Pe vreme bună, în stânga se vedea Capri, iar în dreapta Vezuviul.

În ziua aceea, de dimineaţă nu era nici Capri, nici Vezuviul, şi nu-ţi mai rămânea nimic de făcut decât să te plimbi sub umbrelă sau să citeşti. Isolda se dusese să se plimbe cu copilul, iar tălmaciul scosese din portbagaj, în pungi de hârtie de la „Migros”, două pachete de cărţi pe care, înainte de plecare, le alesese din biblioteca Seminarului slav.

Pe fereastra bucătăriei se vedea ce mici sunt femeia şi copilul de pe mal şi ce labe uriaşe au valurile lovindu-se de ţărm.

Tălmaciul a şters picăturile de pe coperta cărţii de deasupra, care s-a dovedit a fi vieţile

sfinţilor ruşi, şi s-a apucat să o răsfoiască. A dat peste descrierea vieţii lui Antonie Romanul şi a fost captivat de istoria italianului care devenise făcător de minuni la Novgorod.

„Cuviosul Antonie s-a născut la Roma în 1067 dintr-o familie de oameni bogaţi şi a fost educat în bună-cuviinţă. Şi-a pierdut repede tatăl şi mama şi, după ce le-a împărţit săracilor toată averea sa, a început să umble prin lume în căutarea unei vieţi cuvioase, dar peste tot dădea numai de minciună, desfrâu şi nedreptate. Căuta iubirea şi n-o putea găsi."

Femeia şi copilul se făcuseră şi mai mici, erau cât o picătură de apă de pe fereastră.

„Odată stătea culcat pe pământ, printre flori, şi se uita cum crucea albă de pe petuniile roşii cheamă o coloană de furnici să asedieze Ierusalimul lor furnicesc. S-a auzit bătaia unui ceas, Antonie a tresărit – trecuse jumătate din viaţă. Aşa Dumnezeu se poate transforma într-un obiect sau într-o creatură, sau în sunetul unui clopot – precum laptele în brânză.

Şi cuprins de disperare şi îndurerat în inima sa – continuă autorul –, Antonie a ieşit din oraş. A mers fără să se întoarcă, zi şi noapte, până ce a ajuns pe malul mării. Nu avea unde să meargă mai departe şi s-a căţărat pe o piatră ce ieşea din apă. A stat pe piatră toată ziua, întors cu spatele spre oraşul lăsat în urmă şi privind spre mare. Apoi s-a lăsat noaptea şi el tot nu a plecat de pe piatră şi nu s-a întors cu faţa. Şi aşa a mai stat el încă o zi şi încă o noapte. Şi o săptămână. Şi două săptămâni. Şi o lună. Şi deodată piatra s-a smuls de pe mal şi a plutit."

Mai departe legenda împingea piatra cu Antoni, cu curent cu tot în jurul Europei şi, în cele din urmă, ajungea pe malurile Volhovului. La drept vorbind, după aceea viaţa căpăta un caracter banal, cu minunile vindecărilor şi cu moaştele neputrezite care dispăruseră, împreună cu racla de aur, în anul

1933. Rămăsese numai cu un băţ de rogoz cu care Antonie venise de la Roma. Apoi s-a întors Isolda, care a spus că ea o să plece cu copilul mâine, pentru că aşa nu se mai poate trăi.

Isolda şi tălmaciul se hotărâseră să vină în vacanţă în acest loc ca să încerce să-şi salveze familia.

Dar familia deja nu mai exista. Pur şi simplu, trăiau în acelaşi apartament, înverşunaţi. Isolda îl punea noaptea pe copil între ei doi. Aşa făcea uneori mama tălmaciului, luându-l cu ea pe canapea, în subsolul de pe Starokoniuşennaia, pentru ca băiatul, care trebuia să unească, să fie un gard, un perete, o graniţă.

Se hotărâseră să vină tocmai aici, la Massa Lubrense, pentru că aici îşi petrecuseră vacanţa cu câţiva ani înainte de ploaia aceasta.

Atunci totul era altfel. În stânga în fiecare zi se vedea Capri, în dreapta Vezuviul. Pe fereastra dormitorului intrau barcazurile pescarilor. În fiecare noapte pescarii locali se duceau pe mare şi dimineaţă le aduceau peşte proaspăt şi *frutti di mare*, de care copilul se speria fiindcă mişcau, trăiau.

Marea abia se legăna, suspendată la orizont, ca pe o frânghie de rufe.

Uneori ploua, dar erau ploi scurte, fierbinţi, după ele totul strălucea şi fumega. Odată fiul a scormonit într-un rond de flori umed după ploaia torenţială şi a spus că râmele sunt maţele pământului.

Ea se scălda în fiecare zi. Uneori la mal apa era tulbure şi murdară, în jur pluteau alge şi coji de pepene galben, dar dacă înotai mai departe, începea cu totul altceva – acolo totul era transparent, şi în apă, şi în cer, şi se vedea că pe mal vântul ciufulea viţa-de-vie şi lucea în soare ghinda aurită a bisericii.

Tălmaciul şi Isolda luau cina la restaurantul de pe mal, unde copilul în fiecare seară tot sugea

spaghetele lungi. Era aşa de obosit după activitatea din timpul zilei, că adormea chiar în scaunul pentru copii lipit de măsuţa din restaurant şi ei rămâneau mult şi beau vin „Lacrima Christi" de pe pantele Vezuviului, ascultând răsuflarea copilului adormit şi zgomotul valurilor.

Ei aveau copacul lor, un platan, şi, înainte de a se duce la culcare, îşi treceau degetele peste coaja lui netedă – la lăsarea întunericului, aerul devenea mai proaspăt, dar ea rămânea caldă.

Noaptea, în direcţia Neapolelui, se vedeau lumini dincolo de mare, se părea că dincolo de apa neagră se află un cuib uriaş de licurici fremătători.

Stelele erau uriaşe, colţuroase, inegale, măcinate grosier.

Probabil că tălmaciul şi Isolda n-ar fi trebuit să vină iar tocmai la Massa Lubrense.

Se hotărâseră, după expresia Isoldei, să dea familiei o ultimă şansă. Că este totul în zadar, fusese clar chiar de la început: se certaseră din nou – din cauza ferestrei deschise – încă de la ambuteiajul de lângă Saint-Gothard, iar mai apoi tot drumul merseseră în tăcere.

Noaptea stătuseră de vorbă până la trei: despre acelaşi lucru, nişte cuvinte fără rost, nimănui necesare, apoi tălmaciul a încercat să adoarmă în sufragerie, pe o canapea incomodă, acoperindu-şi capul cu perna, pentru a nu mai auzi scâncitul Isoldei.

De dimineaţă nu mai aveau putere să mai vorbească despre ceva. Copilul simţea că lumea lui se prăbuşeşte şi stătea într-un colţ, liniştit, ascuns, desena ceva. I se vărsase apa din borcan şi împrăştia cu degetul contururi tulburi pe hârtia umedă, scorojită.

După micul dejun, Isolda se dusese să se plimbe cu el, iar tălmaciul citea despre vindecările miraculoase şi rămăşiţele neputrezite.

Şi se întorseseră de la plajă. Copilul dăduse drumul la televizor şi începuse să se uite la desene

animate, iar Isolda spusese că a doua zi urma să plece cu copilul, pentru că aşa era imposibil să trăieşti şi că ea îl roagă pe tălmaci să plece undeva, pentru că nu mai putea sta cu el în aceeaşi casă, nu se mai putea afla în aceeaşi cameră.

Tălmaciul răspunsese că bine, într-adevăr, aşa nu se mai putea trăi, şi că a doua zi vor pleca toţi, şi că nici el nu mai putea sta cu ea în aceeaşi cameră. În momentul acela fiul, care stătea ghemuit în fotoliul din faţa televizorului, a început să scâncească încetişor. Tălmaciul a vrut să-i mai spună ceva Isoldei, dar se înţeleseseră să nu mai spună nimic în prezenţa copilului, şi s-a abţinut, pentru că oricum nu mai avea niciun rost. Şi, pentru a nu mai spune ceva, a ieşit mai repede afară, încercând din toate puterile să tragă încet şi calm uşa după el.

Tălmaciul nu ştia unde să se ducă, ba ploua mărunt, ba ploaia stătea. Oamenii îl priveau de la ferestre şi ar fi vrut să fie undeva unde să nu fie nimeni şi să nu aibă nimeni ce căuta.

Pe mare erau valuri cu creste albe, iar cerul scund era plin de pete tulburi, ca şi cum şi norii lui fuseseră împrăştiaţi de cineva cu degetul.

Tălmaciul ajunsese până la parcare, se urcase în maşină şi pornise spre Sorrento. La jumătatea drumului a văzut un loc în care stâncile intrau mult în mare dar te puteai plimba pe ele. Pe o vreme ca aceea probabil nu era nimeni acolo.

Trebuia să treacă prin sat. Uneori uşile caselor dădeau chiar în stradă şi tălmaciul încetinea şi se uita cum trăiesc italienii – fără niciun fel de antreu, imediat în spatele uşii deschise începe familia. O bătrână în negru cu nişte mâini înfricoşătoare, schimonosite de muncă, stă pe scaun şi se uită la maşina care trece, în spatele ei licăreşte televizorul. Se aud pe ferestrele deschise vocile copiilor. Un copilaş oacheş cu un tricou alb şi pantaloni de trening traversează strada în papuci, cu o oală din care ies aburi în ploaie.

În fiecare casă e o familie, uneori chiar mai multe. Şi cum de puteau trăi împreună?

Nu puteau! În spatele fiecărei ferestre cineva, mai devreme sau mai târziu, spunea sau o să i se spună cuiva: aşa nu se mai poate trăi, trebuie să ne despărţim, pentru că nu mai pot sta cu tine în aceeaşi cameră. Şi celălalt răspundea sau o să i se răspundă: bine, într-adevăr, aşa nu se mai poate trăi. Şi alături, într-un fotoliu, stă ghemuit un copil, vrea să se facă şi mai mic, orb şi surd, pentru a nu vedea şi a nu auzi nimic, ca o pernă.

Când tălmaciul cobora spre mare, pe aleea umedă, alunecoasă, din loc în loc săpată în piatră, a văzut deodată că cineva stătea acolo, chiar unde se spărgeau valurile. O femeie cu picioarele scurte, grasă, într-o pelerină de ploaie roz, de plastic, cu glugă. Ea s-a uitat în spate nemulţumită, era clar, voia să stea aici singură, iar el o deranja.

Faţa i s-a părut cunoscută.

— Buona sera!, a spus tălmaciul.

Ea, fără să răspundă, s-a întors cu spatele.

Tălmaciul a început să se plimbe pe stânci, dar femeia tot nu pleca şi silueta ei neverosimilă, roz, se iţea din mijlocul mării, îţi intra în ochi cu insistenţă.

Putea măcar să fi dat din cap în semn de răspuns.

El venise să se liniştească, dar iar nu era lăsat în pace!

Atunci tălmaciul şi-a spus că nu el o deranjează pe ea, ci ea pe el, şi şi-a mai spus că, din principiu, o să stea acolo, până când aia în pelerină roz o să plece.

Se adăpostea lângă o stâncă, unde vântul nu bătea aşa de tare, şi-şi spunea că femeia aceea îi aducea aminte de cineva. I se mai întâmplase ca în diferite ţări să întâlnească dubluri ale cunoştinţelor sale moscovite. Pur şi simplu, trăieşte omul într-o lume paralelă. Şi tălmaciul însuşi hoinăreşte pe undeva, pe străzile altor oraşe.

Din cauza vântului şi a valurilor i se înfundaseră urechile. Începuse să se întunece.

Deodată, şi-a dat seama de cine îi amintea femeia în pelerină roz. Numai că trecuseră mulţi ani. De aceea nu o recunoscuse.

Semăna cu fata aceea care parcă înota crawl în somn. Şi fata aceea era stânjenită de pieptul său. Avea un petic din piele de broască. Ca şi cum nu mai fusese suficientă piele de om şi i se pusese ce se găsise. Prinţesa-broască.

Fata asta îşi tăiase venele cândva, încuindu-se în baie, şi înghiţise şi o mulţime pe pastile, când amândoi aveau nouăsprezece ani. Când el a sunat la Salvare, a fost întrebat: „Ce, din nou frumoasa din pădurea adormită?" El nu pricepuse, pentru că nu ştia că la Salvare aşa sunt numite fetele care înghit somnifere. Medicul, pe când îi bandaja mâinile, a spus zâmbind: „Pentru viitor, dacă doriţi să vă sinucideţi serios, nu trebuie să tăiaţi de-a curmezişul, ci de-a lungul". A trebuit să spele pe jos în baie şi pe hol, totul era plin de pete de sânge, şi medicii mai făcuseră şi mizerie, era primăvară, totul se dezgheţa. Apoi, peste mulţi ani, Prinţesa-broască îşi tăiase venele aşa cum trebuie, de-a lungul.

Vântul devenea din ce în ce mai puternic. Începea din nou să plouă. Tălmaciul, în cele din urmă, a fost pătruns de umezeală şi a început să tremure. Se întuneca repede, sub ochii tăi, aşa cum se poate întuneca numai în sud. Pelerina roz, stupidă, ieşea în evidenţă pe fundalul mării, pe aceeaşi piatră de care se ciocneau valurile.

Şi, în momentul acela, tălmaciul şi-a dorit să se întoarcă mai repede acasă, pentru a povesti despre asta. Şi despre Prinţesa-broască, şi despre cum a stat el şi s-a uitat la furtuna care se pregătea. Şi să se mai joace puţin cu copilul. Doar luaseră o cutie întreagă de tot felul de jocuri. Aşa de mult îşi dorea căldură, confort, să fie acasă.

Îşi dorea să se întoarcă, să îmbrăţişeze, să uite de tot răul care fusese. Să se culce noaptea lipiţi tare unul de altul şi să asculte furtuna.

Iar dimineaţă să lumineze din nou soarele, ca atunci, şi marea să se legene uşor pe orizontul bine întins.

Tălmaciul a început să se caţăre sus pe scara umedă, alunecoasă, săpată în stâncă. Până a urcat s-a întunecat de tot, dar pelerina luminoasă încă aştepta ceva.

Poteca o cotea şi tălmaciul s-a uitat în urmă pentru ultima oară, pentru a mai vedea marea. Piatra cu pata roz se îndepărta de mal şi plutea.

17 septembrie 1924.

De o sută de ani nu am mai scris în jurnal şi acum am văzut caietul acesta, e urât, dar pentru mine e totuna. Serioja, vreau aşa de mult să-ţi povestesc tot! Te temi de scrisorile mele. Mai bine zis, spui că te temi să nu se piardă. Fie. În loc de scrisori o să primeşti caietul acesta, când o să ne întâlnim.

Uite ce s-a întâmplat cu mine. După concert am băut un pahar cu apă ca gheaţa. Ştiam că nu se poate, dar mai făcusem asta de o sută de ori şi nu se întâmplase nimic! Toată noaptea am avut frisoane. De dimineaţă a început să mă supere gâtul. A fost groaznic să simt că mă îmbolnăvesc. Guturai. M-am înfofolit în şal, am luat o aspirină, am băut ceai de tei cu lămâie. Mi-a fost puţin mai bine. Mi-am frecat pieptul cu grăsime şi vodcă. Am stat aşa, culcată, până seara. A venit Vania Delazari, să mergem la „Iar”. Era soare, Vania voia să ne plimbăm până la linia Sedmaia, pe Sredni Prospekt, care e la doi paşi. Dar picioarele mele erau slabe de tot. Abia atunci a observat că nu sunt în apele mele. S-a speriat: „Poate că e mai bine să nu cânţi azi? Să te înlocuim.” Asta m-a scos din minţi! Deja sunt gata să mă înlocuiască! Ce repede! Să mă înlocuiască? Pe mine? Şi cu cine,

mă rog? Mi-am spus că o să cânt în orice situaţie – cu amigdalită, cu inflamaţie a gâtului, cu temperatură mare. Mereu poţi, pe neobservate pentru public, să muţi accentele, să compensezi vocea care nu răsună cu mimică, cu temperament! Dacă nu cânţi, atunci joci. Am luat un birjar şi ne-am dus. La garderobă, ca de obicei, mi-am pus în ochi câte o picătură de atropină. Ce mai ochi! La a doua romanţă am simţit că mă ia răul, capul îmi bubuia, mă dureau tâmplele, gâtul nu era în ordine deloc. Am terminat de cântat orbeşte, nu vedeam şi nu auzeam nimic. Numai lacrimile îmi alunecau pe obraji. Asta a produs o mare impresie asupra publicului. Lacrimi adevărate, iar lor li se pare: ce divin interpretează! Aşa aplauze n-am mai avut demult.

Acasă am chemat medicul. Mi-a examinat multă vreme gâtul, urechile, nasul, a luat o probă din gât. Deja vorbeam răguşit: „Şi ce e?” Iar el: „Vreţi să vă spun cinstit?” Mi s-a făcut negru înaintea ochilor. „În opinia mea, e rău, inflamarea corzilor vocale.” Îi şoptesc: „Dar ce să fac? Trebuie să cânt, am concerte!” „Nu trebuie să cântaţi, ci să vă trataţi. Nici nu trebuie să vorbiţi, dacă vreţi să nu vă pierdeţi de tot vocea.”

Asta a fost ieri. Ce zi îngrozitoare! Şi noaptea. Am stat şi am plâns. În cele din urmă nici lacrimi nu mai aveam. Am stat întinsă în pat în stare de letargie. Golită, fără gânduri, distrusă. Doamne, de ce mă pedepseşti aşa? Ce am făcut? De ce? Pentru ce?

Iar azi au venit toţi – şi Epstein, şi Vania, şi Klava a trecut apoi, şi Maia. Maia o să cânte în locul meu. Ea s-a întristat cel mai mult şi-i pare rău pentru mine, dar părerea de rău nu prea îi iese. Un fel de părere de rău plină de bucurie! Şi-a ascuns foarte prost fericirea. Iosif a spus că neapărat o să mă ajute Poliakov – cel mai mare laringolog din Sankt Petersburg. L-a salvat pe Sobinov. Cei mai mari se tratează la el. Epstein e

un drăguţ! Deja mă programase la el. Acolo se fac programări cu luni înainte – ce le place cântăreţilor să-şi trateze gâtul! Dar Iosif a făcut astfel încât să mă primească vineri! Asta e poimâine.

Acum au plecat toţi, sunt singură. Nu sunt singură, ci cu tine, Serioja! Ce-mi mai lipsesc cuvintele tale, vocea ta! Vreau aşa de mult să-mi şopteşti că totul va fi bine. Fiindcă va fi bine, nu? Voi cânta din nou, da?

Voi cânta. Trebuie.

* * *

Scriu noaptea. Mi-e din ce în ce mai rău. Mă doare când înghit, fiecare înghiţitură de aer îmi zgârie pereţii gâtului de-mi dau lacrimile.

M-a luat tusea.

Serioja, mi-e aşa de rău, iar tu eşti aşa de departe! Vreau aşa de tare să te îmbrăţişez, dar va trebui să-mi îmbrăţişez genunchii. Pot orice, sunt puternică, dar nu pot lucrul cel mai important, Serioja, nu pot să mă îmbrăţişez singură, să mă mângâi singură. Vreau aşa de mult să fii acum cu mine, să mă lipesc de tine, să-mi ascund capul la subsuoara ta! Mi-e aşa de dor de mirosul tău, de pielea ta, de părul tău!

Iar de mine sunt interesaţi numai ţânţarii ăştia nesuferiţi!

Sunt aşa de fericită că te am pe tine şi sunt aşa de nefericită că, de fapt, nu te am!

* * *

Anul 1924 – cum afirmă ocultiştii – este anul lui Venus şi simt asta pe pielea mea. Este anul meu şi al tău. Totul va fi bine pentru noi! Neapărat va fi bine!

* * *

Nu va fi nimic bine!

M-am sculat de dimineaţă furioasă pe mine, că ieri m-a apucat aşa plânsul. O cârpă! Ce să spun, gâtul! Toţi au gât! Ce rost are să pierdem timpul de pomană! M-am aşezat la pian. Trebuie să lucrez! Am început să citesc notele aduse de Fomin. Boria e un geniu! E groaznic dacă până la urmă o să-l prostească ţiganca! Am lucrat „pe uscat", fără sunet. Nu pot să închid şi să deschid gura. Şi tot timpul sunt furioasă pe gâtul meu: nu, nu mi se va întâmpla aşa ceva! Nu mie!

Şi din nou groaza: oare n-o să mai cânt niciodată pe scenă? Mi-am adus aminte de nefericita Nina Litovţeva. Şi ea răcise, guturaiul se transformase într-o inflamaţie a urechii medii, fusese nevoie să se facă spargere a abcesului, dar a fost făcută astfel că a fost infectat sângele! Asta a povestit Paul, iar el e o cunoştinţă apropiată a lui Kacealov.

Ce simplu! Un guturai şi toată viaţa e distrusă.

Iar am bocit o jumătate de zi. Îmi era aşa de milă de mine, că lacrimile îmi curgeau singure.

Şi mereu aceeaşi întrebare: Doamne, de ce eu? Dacă este o pedeapsă, pentru ce? Oare pentru tine, Serioja, oare pentru iubirea noastră?

* * *

Până vineri mai e o eternitate întreagă!

* * *

A venit Klava, a început să se plângă de Ivanovski la care a filmat pentru probe la „Sevzapkino"[41]. Conform scenei, trebuia să plângă. A încercat să-şi aducă aminte de ceva trist. Lacrimile îi curgeau, iar Ivanovski a început să urle la ea: „Nu e asta! Nu e asta!" Şi a început să strige la ea cu nişte cuvinte grosolane, că nu ştie

nici pe dracu', şi nu e actriţă, ci o cârpă! Atunci ea s-a pus pe bocit şi au început să filmeze imediat. El făcuse asta intenţionat! A jignit-o special, ca lacrimile să-i curgă în mod natural. O liniştesc: „Klavocika, soarele meu, dar ştii şi tu că toţi regizorii sunt ticăloşi şi porci! Asta e munca lor!"

În momentul acesta s-a supărat pe mine: „Nu înţelegi nimic! E un geniu!" Am înţeles! Rolul ei: multe lacrimi, iar la final se îneacă şi este adusă udă pe o rogojină.

Şi a mai povestit un lucru ciudat, că şerpii simt pe scenă sexul partenerului, de aceea la *varieté* pitonii masculi „sunt împerecheaţi" cu actriţe, iar femelele – cu actori. Într-adevăr, în cea de la „Ermitaj" va interpreta cu un mascul.

Vremea se strică. Cineva i-a spus Klavei că o să fie inundaţie.

* * *

După-amiază m-am întins pe pat, din cauza nopţii nedormite. M-a luat somnul, dar m-am trezit lac de apă. Am visat că ies pe scenă, iar gâtul mi s-a umflat, e chiar ca o guşa. Cânt, dar în loc de voce e numai un şuierat. Mi-am spus – dacă n-o să mai pot să cânt, o să mă sinucid. Am spus şi m-am liniştit. Am început să mă gândesc la sinucidere. Să mă arunc de pe pod, mi-e groază. Am văzut o dată o înecată. Nu! Nu vreau să mor aşa. Să mă spânzur? Cineva a spus odată şi mi s-au întipărit cuvintele în minte: dacă vrei să te spânzuri, du-te mai întâi la toaletă! La spânzuraţi se golesc vezica urinară şi intestinul. De atunci, spânzurarea e exclusă. Rămâne să înghit nişte prafuri. Să mori precum o croitoreasă, cu veronal!

* * *

Doamne, ce-am mai scris!

Acum o să mă aranjez. O să mă machiez, o să mă coafez. O să-mi pun lucrurile cele mai bune. Pentru nimeni, numai pentru mine! O să mă aşez la pian şi o să cânt!

Mi se pare că pur şi simplu înnebunesc.

Am rupt notele. Le-am aruncat prin cameră. Nu va fi niciun cântat! Nicio muzică! Nu va fi nimic!

Am tot spălat vasele. Stau jos, mă uit la palmele înroşite şi ascult susurul apei la toaletă. În apartamentul ăsta, toaleta susură fără oprire.

* * *

M-am liniştit un pic. Am stat şi am lipit notele.

* * *

M-a uimit faptul că, acum câteva zile, Klava a spus că am devenit crudă. Am întrebat-o: „Faţă de cine?" Ea a răspuns: „Faţă de tine."

* * *

Într-un roman franţuzesc, doctorul îi prescrisese eroinei să înghită bucăţi de gheaţă ca medicament pentru amigdalită. Tot nu pot să-mi amintesc în care.

Ar trebui să ies acum să mă plimb, dar e noapte, mi-e frică. Toate ziarele scriu numai despre jafuri şi crime.

* * *

Deodată mi-am spus: de fapt, ce fac eu pe scenă? Iubesc, îi iubesc pe cei care au venit, le obţin iubirea. Iubirea mea e cu toată sala, cu sute de bărbaţi şi de femei. Ştiu să-i fac fericiţi pentru o

seară. Iar mai apoi mă întorc singură acasă şi mă întind pe patul acesta de gheaţă.

E aşa de respingătoare singurătatea asta nocturnă, plină de dor şi groază.

Am luat Pontapon. Şi ştiu că de la el o să mă doară capul!

* * *

Fonastenie!

În fine, am fost la Poliakov! Nimic bun.

O afecţiune funcţională a vocii. Se dezvoltă pe fondul unei tulburări a sistemului nervos. În cazuri dificile apare afonie. Asta înseamnă că pot să rămân, de fapt, mută.

Bătrânul mai întâi m-a speriat, iar mai apoi mi-a uns gâtul cu calomel şi m-a liniştit, cică totul va fi bine: „O să vă fac o voce de privighetoare!" El, nu mă îndoiesc, aşa le spune tuturor. Dar tare mai vreau să cred asta!

Linişte deplină, tăcere absolută timp de câteva zile, preparate pe bază de brom, vitamine.

Dar dacă luceafărul ăsta de Poliakov nu se pricepe la nimic? Dacă e unul dintre acei medici care îl asigură pe bolnav că, dacă iei medicament, trece peste o săptămână, iar dacă nu-l iei, trece peste şapte zile?

Orice ar fi, mi s-a interzis categoric să vorbesc. Va trebui să mă fac înţeleasă prin bileţele.

Sunt mută.

* * *

Şi mi-a mai spus Poliakov că paharul de apă rece n-are nimic de-a face. Totul e din cauza stresului. Vezi tu, Serioja, totul e numai pentru că tu eşti departe.

Vremea e îngrozitoare. Vânt. Ploaie.

Of, şi am vărsat din nou o porţie de lacrimi. Bine că nu mă vezi acum.

Ce zi e azi? Am pierdut noţiunea timpului.

Dor, frig – e stupid să scriu toate astea. Şi mi-am mai şi agăţat ciorapul de ceva.

Starea mea e extrem de încordată. Totul e tensionat în mine. E suficient un simplu imbold, o sperietură, ca să mă scrântesc de tot. Nu pot să fac absolut nimic. Mă liniştesc cu brom şi codeină.

* * *

E seara târziu, Vania a plecat acum. Ne-am certat, pentru prima oară. Nu a fost niciodată aşa. A venit să mă viziteze, să mă susţină, dar a scos o sticlă. În primul moment nici nu mi-am dat seama că era deja beat. Acompaniatorul meu a început deodată să-mi spună lucruri aşa de neplăcute, dar poate că are şi dreptate. Hodoronc-tronc a spus că, atunci când cânt pe scenă, sunt o zeiţă, dar când spun ceva la masă, sunt obişnuită şi spun numai prostii. În cele din urmă l-am dat afară. El, când bea, e rău de rupe lanţul. Dar, probabil, este o doză de adevăr în ce-a spus. Totul în jur e insuportabil, şi eu sunt insuportabilă.

Cine a spus că artiştii şi publicul nu trebuie să se întâlnească în afara teatrului? Câtă înţelepciune! După ce cade cortina trebuie pur şi simplu să dispari, să te evapori, ca sub mişcarea unei baghete fermecate.

* * *

Totuşi e ciudat, am succes, flori, admiratori şi toate celelalte, dar mie tot mi se pare că este un fel de greşeală, că sunt luată drept altcineva.

Desigur, sunt cea mai obişnuită, şi am nevoie de ceea ce are nevoie o femeie terestră, şi am nevoie acum de: ghete, palton, două rochii de iarnă, pălărie, parfum, un apartament separat. Dar toate astea sunt prostii. Pentru cea cu adevărat terestră numai de tine am nevoie! Acum,

neîntârziat şi în fiecare zi! Tu eşti salvarea mea. Nu pot să trăiesc fără tine. O să mor aici. De ce nu eşti acum cu mine, ci cu ea? Ea te omoară. Doar ai promis s-o laşi şi să vii la mine! Doar ai spus că pentru tine iubirea noastră e cea mai importantă în lume! De ce mă chinui? Unde eşti?

Uite, prefir în mână mărgelele de agat, piatra mea de iubire, care-mi aduce noroc. El mi te-a adus. Dar oare tu eşti la mine?

* * *

Dincolo de uşă sunt ţipete. Din mansardă, vecinilor li s-a furat toată lenjeria.

* * *

De-o săptămână nu mai primesc nimic de la tine, dar eu vreau să primesc scrisorile tale în fiecare zi. Eu trăiesc de la o scrisoare la alta. Scrie-mi – scrisul tău mă face să dorm aşa de bine! Şi nici nu mi-ai spus dacă ai văzut *Hamlet*-ul lui Mihail Cehov? Aici se vorbeşte numai despre această punere în scenă.

Scrie-mi orice! Doar nu am nevoie de la tine de răspunsuri detaliate. Pur şi simplu, de câteva rânduri. Pur şi simplu, de scrisul tău, de mâna ta.

* * *

Stau jos, mă uit pe fereastra udă de ploaie şi-mi aduc aminte cum am hoinărit atunci, în aprilie, neobosiţi, prin Moscova. Voiam să rămânem singuri, numai noi, şi nu aveam unde să ne ducem. Şi aşa de plăcut a fost să ne ascundem de toţi în muzeu. Mai ţii minte galeria „Morozovskaia”? Impresioniştii? Primăvara lui Degas? La „Şciukinskaia” m-a uimit Venus cubistă a lui Picasso. Monstruoasă, grea, numai din unghiuri. Mi-ai explicat ceva despre cubism. Iar mai apoi

am înţeles că n-are a face cubismul. Este pur şi simplu o femeie de la care a plecat iubirea. Ce groaznic e să ajungi aşa!

* * *

Afară e ceaţă. De toamnă, petersburgheză. În aer e umezeală, din aceasta obişnuită, fără ploaie, o umezeală pe care o poţi simţi numai aici. Dar e mai bună decât praful din timpul verii. Toată vara a fost numai zăpuşeală şi praf peste tot, pretutindeni se repara caldarâmul, se zugrăveau zidurile caselor, nu puteai să treci pe stradă, totul era săpat, peste tot numai instrumente, căldări, lopeţi, mirosea groaznic a vopsea, a sudoare de cal.

Şi totuşi e bine că toţi acei ani înfricoşători sunt în urmă. Şi e aşa de bine că tot ce e groaznic, sărac, rămâne în trecut, oraşul se curăţă, pentru prima oară de la război sunt văruite casele, se repară trotuarele, peste tot se reface încălzirea centrală, oamenii sunt din nou bine îmbrăcaţi, cu bani poţi să cumperi de toate, vara din nou se pleacă la casele de vacanţă!

Toţi se încurcă încă în bani. La „Gostinîi dvor”[42] mi-am cumpărat pantofi, m-am dus la casă, iar domnişoara întreabă cât vreau să plătesc – pe bon vânzătoarea a scris neinteligibil ceva care începea cu m. Milioane? Mii?

Totul se schimbă aşa de repede! Şi cel mai repede dispar glumele. Mai ţii minte gluma aia seacă despre instalator şi despre ţevi? „A intrat la noi fără nicio copeică, după o jumătate de oră a ieşit miliardar.” Nimeni nu mai înţelege ce e de râs.

Şi totul se uită la fel de repede. Ştii ce am primit de la sora mea Katia la onomastica mea din 1921? O draperie ca să-mi fac un palton! Ce fericită am fost!

Acum câştig şi eu bani. Uneori chiar mulţi. Dar ce înseamnă să ai bani într-o ţară săracă? Totul s-a dat peste cap – bogăţie şi foamete. La Eliseev, pe Nevski, găseşti vânat, şi peşte viu, şi fructe tropicale, şi vânzători galanţi, iar la intrare sunt cerşetori. Şi aşa a fost mereu, şi aşa o să fie mereu. Şi trebuie să înveţi să trăieşti fără să acorzi atenţie. Trebuie, dar e imposibil.

Mă duc prin oraş, iar vagabonzii dorm direct pe trotuar, şi nu câte unul, ci familii întregi, toţi zdrenţăroşi, păduchioşi. Şi pe trotuar pun o căciulă sau o caschetă ruptă, ca să arunci mărunţiş. Şi arunci, dar banii ăştia sunt mai apoi furaţi de copiii străzii sau oricum sunt daţi pe băutură. Şi toţi sunt desculţi. Şi cum arată picioarele astea! Te uiţi şi ţi-ai stricat pentru o săptămână buna dispoziţie, nu vrei să mai intri în niciun restaurant. Treci pe lângă şi nu poţi să faci nimic. Dar poate trebuie să te bucuri că nu te afli şi tu printre ei. Şi tare mai vrei ca mâine să nu fii cu ei pe stradă, ci acolo unde e frumos şi curat, şi cald, şi vesel. Nu pot să înţeleg cum înainte se aspira la o viaţă simplă, în popor, printre desculţi. Probabil nu văzuse nimeni picioarele astea.

Iar copii fără adăpost sunt atâţia, peste tot! Şi vrei să-ţi fie milă de ei, dar cum să-ţi fie, dacă se adună în haite şi atacă? Niusia a povestit că voiau să-i smulgă poşetuţa, dar ea acolo avea salariul pe o lună. Şi-a încleştat degetele, nu-i dădea drumul cu niciun chip. Un băieţel i-a strigat: „O să te muşc, am sifilis!” Imediat şi-a lăsat poşeta. A venit toată în lacrimi.

Trebuie să te ruşinezi de bunăstarea ta când alături sunt săraci şi amărâţi? Dar poate, dimpotrivă, trebuie să te bucuri că nu eşti şi tu pe trotuar în zdrenţe, că ai o pălărie frumoasă, şi pantofiori, şi obraji roşii, şi tinereţe, şi sănătate, şi iubire?

Doamne, despre ce scriu!

M-am dus din nou la oglindă, am deschis gura, am încercat să văd ceva. Ce priveliște respingătoare!

* * *

Ploaie. Şi ce mai ploaie!

Tot caldarâmul e acoperit de o spumă galbenă, plină de broboane. Iese smoala din lemne. Şi ce se mai mândresc petersburghezii cu caldarâmul lor din lemne! Ei, şi ce-i cu asta, ce dacă aşa ceva nu mai e în niciun alt oraş? Cum plouă puţin, aluneci, parcă mergi pe săpun! Dacă nu eşti atent, îţi rupi picioarele.

* * *

S-a auzit tunul. Dar asta nu înseamnă că e amiaza. Odată am vrut să potrivesc ceasul după tun, dar Epstein a spus că nu poţi avea încredere în tun, pentru că Observatorul Pulkovskaia nu mai dă semnalul la fortăreaţă, când se face ora 12, acum semnalul se dă numai la poştă.

* * *

Tot timpul mă gândesc numai la tine, îmi aduc aminte de sosirea ta. Ce zile minunate au fost! Aici totul îmi aminteşte de tine! Până şi pâinea! Tocmai a venit Klava. A adus pâine împletită de la brutăria Filippovskaia, cea care îţi plăcea aşa de mult. Mai ţii minte, te-am dus pe Staro-Nevski colţ cu Poltavskaia, acolo e brutăria.

Cât am visat să vii! Mi-am imaginat cum o să ne întâlnim în scuarul Mihalovski, cum o să luăm masa la „Evropeiski”, în restaurantul de pe acoperiş. Şi deodată tu! Fără nicio scrisoare, fără nicio telegramă! Ce poate fi mai minunat pe lume: eu vin acasă, şi tu mă aştepţi aici! Asta înseamnă minune.

Atunci aveam reprezentaţie la Teatrul de vară, şi ploua, dar se juca, de fiecare dată, cu casa închisă. Ţi-am spus că este numai Ledia, care l-a citit pe Zoşcenko, dar tu m-ai asigurat că e din cauza mea! A fost aşa de minunat să cânt pentru tine! Uite-aşa să ies de frecare dată pe scenă, ştiind că o să te văd pe tine în sală.

Iar până la Ermitaj n-am mai ajuns atunci! Toate drumurile duceau la patul ăsta, aşa de neînsemnat, aşa de pustiu fără tine!

Mai ţii minte batista ta? I-am legat colţurile astfel încât am făcut un omuleţ de cârpă. Locuieşte la mine sub pernă. Acum pot să adorm numai dacă omuleţul acesta mă ţine de deget.

* * *

Mai ţii minte călătoria la Strelna? Cum au dat cu pietre în noi, când ne-am dus să ne plimbăm prin parc? Trebuie să fie preveniţi îndrăgostiţii pe o rază de-o verstă, prin panouri uriaşe, că în marele palat al lui Petru este acum o casă de copii!

Şi cum ne-am urcat în cupola catedralei Sf. Isaac, şi pe mine m-a luat ameţeala când am privit în jos?

Şi cum nu voiam să cobor din pat, dar trebuia să fac ceva pentru cină, şi tu ai spus: „Stai aşa”, şi ai dat fuga jos la cooperativă şi ai adus bomboane de ciocolată, caşcaval, struguri, o sticlă de vin! Ce minunat a fost!

Îţi bag în gură o boabă de strugure, iar tu o ţii în dinţi! Ce dinţi divini ai!

* * *

A venit Epstein şi m-a scos afară. A spus că fără aer curat o să mă transform într-o mumie. Am mers, am mers până la „Picadilly”. Ne-am aşezat şi ne-am cufundat într-un film german extrem de stupid – am intrat la mijlocul părţii a treia. Nu am

mai rezistat, am plecat, ne-am dus să ne încercăm norocul la „Kolizei”. Înainte de începerea reprezentaţiei, publicul a fost întreţinut de nişte cântăreţi la balalaică, interpretau foxtrot. Ne-am uitat la drama *Procurorul*. O prostie, dar m-a tulburat groaznic şi, lucrul cel mai important, m-a absorbit. Procurorul apare ca acuzator al femeii iubite care nu se disculpă pentru a nu-l implica în caz şi ea este ghilotinată.

Am tăcut toată seara. Eu de nevoie, iar el, probabil, pentru că nu avea ce să spună. Mai bine zis, mai întâi a flecărit întruna, iar apoi a spus brusc: „E ciudat să vorbeşti tot timpul cu o femeie care tace”, şi a tăcut şi el.

Apoi ne-am dus la „Iar” al nostru. Nu trebuia! Când am intrat noi, cânta Maia. Imediat mi s-a făcut rău. Cu adevărat rău.

Am stat jos, oamenii din jur o aplaudau.

Dar eu deja nu mai exist?

Am spus că am febră şi am plecat. Iosif m-a urcat într-o birjă.

Dar eu chiar am febră.

* * *

Serioja, iubitul meu, mai ţii minte, am venit plânsă toată, pentru că am ieşit din tramvai, din înghesuială, şi abia atunci am văzut că eram plină toată de lapte, şi pe pantofi cursese. Iar tu m-ai îmbrăţişat şi ai început să mă linişteşti ca pe o fetiţă. Unde eşti, Seriojenka, vino, strânge-mă la piept, linişteşte-mi, alintă-mă! E aşa de bine să fiu micuţă alături de tine! Îmi vine să uit de toate în braţele tale! Să uit de tot din lume. Chiar şi de scenă! Aşa am obosit să-mi deschid sufletul pe scenă, iar în culise să-l ascund cât mai adânc, pentru că acolo nu ai nevoie de suflet, ci de dinţi şi gheare ascuţite! Şi, lucrul cel mai important, ai nevoie nu de o piele fină, ci de una groasă, ca de

rinocer! Eu nu am pielea tăbăcită! Mă doare aşa de tare!

Astăzi Epstein a venit cu un buchet de trandafiri şi m-a cerut în căsătorie iar. Şi ştii, Serioja, cu ce voia să mă ia impresarul meu de pe linia Sedmaia? Nici nu-ţi imaginezi! Aruncă la picioarele mele întreaga Franţă! Va fi trimis acolo ca reprezentant al „Mejrabrom-Rus”![43]

Sărmanul, naivul Iosif!

I se pare că trebuie să-i cad la piept din cauza nu ştiu cărui Paris! Nu am nevoie de niciun Paris, Serioja, am nevoie de iubirea ta!

Niciodată nu am refuzat pe o foaie de hârtie. Şi atunci am smuls din acest caiet o foaie şi am scris cu litere mari: „NICIODATĂ!”

* * *

Apropo, uite încă un episod amuzant. Epstein chiar, imaginează-ţi, mi-a prezentat-o, săptămâna asta, pe maică-sa! Mă aşteptam să văd o matroană grasă, un fel de Rebecca biblică, dar am dat peste o fiinţă aşa de iute, seacă, una care vorbeşte cu o voce tabagică, joasă. Şi se tot interesa dacă nu am rude printre evrei! Imediat ne-am antipatizat. Cum să spun, animozitate la prima vedere. Dar ce *gefilte fish*! Să-ţi lingi degetele!

Şi Iosif mi-a mai adus o cutie de cacao minunată, Van Hunten! Beau, îmi răsfăţ sărmanul gât. Mai ţii mine, ne-am contrazis care e mai bună. Van Hunten sau Georges Borman?

A venit Vania Delazari, trist. A pierdut la „Splendid-Palace”. A împrumutat bani.

* * *

Totul este pe dos – dorm ziua, iar noaptea nu pot să închid ochii. Nu ştiu ce dată e azi.

Ce urăsc camera asta dacă nu eşti aici! Deja mă doare spatele din cauza patului-hamac. Mă

sufoc din cauza lipsei de aer proaspăt, deschid fereastra. Mă culc pe pat cu şosetele, cu picioarele la perete, mi-e teamă că noaptea se vor urca gândaci pe mine. Seriojenka, salvează-mă! Ciocăneşte pe nepusă masă în uşa asta!

* * *

Nu pot să dorm. Stăteam culcată şi-mi aduceam aminte de tine. Prefir, ca pe nişte mătănii, cuvintele tale, gesturile. Uite, mă ajuţi să-mi dau jos paltonul umed, greu, îmi dai jos galoşii! Mai ţii minte ziua aceea când am nimerit într-o lapoviţă îngrozitoare? Şi primesc mereu şi mereu de la tine, de ziua de naştere, flori şi un flacon de „Jicky" Guerlain. De fiecare dată când îmi înmoi vârful degetului şi-l trec prin spatele urechilor mă cuprinde un val aşa de mare de tandreţe pentru tine!

* * *

Dar mai ţii minte cum a fost totul prima dată? Eşti un mincinos de doi bani! M-ai chemat la ziua de naştere a nu ştiu cărui prieten şi s-a dovedit că nu era nici prieten, nici zi de naştere! Şi ce minunată a fost păcăleala! Şi am venit din ger. Ştiam că se va întâmpla, şi din cauza asta parcă eram în ceaţă, nu eram în apele mele. Mergeam încet prin cameră, mi-am scos căciuliţa, mănuşile, le-am aruncat pe jos, fără să mă uit. Tu te-ai apropiat, mi-ai luat mâinile, ai şoptit: „Ce îngheţate sunt!" Ai început să mi le încălzeşti cu buzele.

* * *

Ce înseamnă drepturi legitime? Recunosc numai nişte drepturi adevărate – şi, după legea iubirii, tu eşti al meu. O, Doamne, ce jalnice sunt

drepturile maritale! Şi ce înseamnă ele în comparaţie cu dreptul meu de a adormi şi de a mă trezi cu tine în fiecare noapte şi în fiecare dimineaţă? Mie îmi aparţine dreptul acesta, nu ei!

Am dreptul asupra ta, dar tu nu eşti.

* * *

Am recitit această aiureală de liceană şi deodată a fost aşa de evident că nu va fi nimic cu noi, că n-o s-o părăseşti niciodată pentru mine. Şi aşa de pustiu a fost în sufletul meu! Aşa nu mai aveam chef de viaţă!

Numai cu tine mi-am dat seama ce înseamnă să te sufoci de furie. Mi te-am imaginat cu ea, cum îi sărutai părul, buzele, îi mângâiai pielea şi acolo, şi dincolo. Mi-am imaginat cum îi şopteai – ce? Aceleaşi lucruri ca şi mie? Am fost chinuită de gelozie.

* * *

Nu, mint, nu e deloc aşa. Ştiu că de mult nu avem nimic. Mă doare cu adevărat atunci când deodată încep să mă gândesc nu la faptul că eşti cu ea în pat, ci la faptul că încă o iubeşti. Tot timpul mi-e frică: dacă o mai iubeşti?

* * *

Acea seară groaznică la Moscova, când am venit prima oară la voi acasă, mă urmăreşte ca un coşmar. Vreau s-o uit şi nu pot. Am intrat şi imediat am simţit cu toată pielea prezenţa unei alte femei. Ea era peste tot, în toate. Şi totul era steril, curat, nu ca la mine. Şi mirosul. Mirosul ei. Hainele ei, parfumul ei, trupul ei. Insuportabil. Dureros. Abia am spus: „E plăcut la voi”. Iar tu ai răspuns: „Eu nu am aici niciun cuvânt.”

M-am culcat în patul vostru – al tău şi al ei. În patul ei. În camera ei. Şi am împietrit. Mi-a pierit orice dorinţă. Mă temeam că te supăr. Nu am spus nimic. Dar tu ai simţit tot.

Ce umilitor e! Mereu, ca nişte hoţi. Oare suntem nişte hoţi, Serioja? Nu, nu e aşa, nu se poate să fie aşa! Doar pe mine mă iubeşti, nu pe ea! Tu eşti de fapt soţul meu, nu al ei! Nu poţi fura ceea ce oricum îţi aparţine!

Din nou spun ce nu trebuie. Nu e vorba de niciun furt. Ştii despre ce este vorba? Despre papucii ei. Atunci m-am uitat tot timpul la papucii ei de lângă uşă.

* * *

Klava este cea mai apropiată prietenă a mea. Ştii ce-mi spune ea despre tine? Sigur că nu ştii. Ea spune să te las, că nu se poate să distrug viaţa altuia. Iar lucrul cel mai important e că, dacă m-ai fi iubit cu adevărat, demult ai fi fost cu mine. Dacă tu într-adevăr ai fi vrut s-o părăseşti pentru mine, demult ai fi făcut-o. Are dreptate.

Sunt convinsă că nu ai reţinut ziua aceea. Am remarcat deja că reţinem lucruri complet diferite. În ziua aceea mă hotărâsem să te părăsesc. Să întrerup tot. Mă hotărâsem, mă aşezasem într-un colţ şi plânsesem mult, fără să mă mişc şi fără să clipesc, privind încăpăţânată o floricică din tapet. Cândva, în copilărie, învăţasem să plâng aşa de la Başkirţeva. Şi pornisem spre tine convinsă că urma să spun o dată pentru totdeauna: nu! Dar te-am văzut şi mi-am dat seama că te iubesc aşa de mult, cum nu am iubit niciodată pe nimeni, şi că pentru tine mi s-a dat viaţa asta. Te-am văzut şi totul a luat-o de la capăt. A fost aşa de bine să ne iubim! Nu puteam să mă gândesc la nimic, numai la faptul că e o aşa de mare fericire să fiu a ta!

Ştii, niciodată nu mi s-a mai întâmplat aşa. Mă îndrăgostesc iar şi iar de tine. Şi când se

întâmplă, merg de parcă nu văd nimic, cu buzele uscate, cu ochii aprinşi.

* * *

Sunt geloasă? Deloc. Cum poţi să fii gelos dacă nu mai e nimic, numai cenuşă?

Mai ţii minte, la Şmakov, imposibila aia de Runa-Pşeseţkaia a început să te descoasă despre soţie: „Şi de ce nu e aici? E foarte frumoasă? Cum arată? E brunetă sau blondă?" Credeam că o să-i smulg limba! Dar nu din gelozie pentru Olia ta, ci pentru faptul că nu sunt eu soţia ta. Mai bine zis, pentru faptul că nimeni nu ştie că eu sunt soţia ta. De ce trebuie să ascundem asta?!

Iar dacă nu sunt soţia ta, atunci ce sunt? Amanta ta? Ce cuvânt mizerabil.

* * *

Spune numai un singur lucru: o mai iubeşti?

Şi, dacă nu, atunci de ce nu suntem împreună?

* * *

Ştiu, Serioja, o să ne fie bine. Peste o lună o să mă întorc la Moscova. O să am o cameră. O să pleci de la ea şi o să vii la mine. Asta o să fie fericirea noastră.

* * *

Spui că totul se leagă de fiul tău, că sunteţi împreună numai de dragul lui. Ştiu că ţi-e greu, că acum are vârsta cea mai dificilă.

Erai aşa de abătut, de distrus când ai povestit că el ţi-a furat bani şi i-a pierdut la pariuri cu nişte nemernici.

Te înţeleg când spui că ţi-e greu să o părăseşti din cauza lui Sioma. Dar oricum o să rămână fiul tău. Iar noi o să mai avem un copil. Vrei să-ţi fac o fetiţă?

Încă nu ţi-am vorbit despre asta, aşa că uite, să ştii: vreau un copil de la tine!

Numai de la tine.

* * *

Tot timpul îmi pun întrebarea: de ce mai eşti cu ea? Ştiu că răspunsul nu are de-a face cu fiul şi datoria. Şi e imposibil să te întreb deschis ce-ţi dă femeia asta şi nu-ţi pot da eu. Nu pot să-ţi dau? Eu?

Poate că e vorba numai despre faptul că sunt puternică şi nu ţi-e milă de mine? Sunt asemenea femei care toată viaţa joacă rolul de fetiţă şi-i fac pe toţi din jur să aibă grijă de ele. Aşa e şi ea? Şi-ţi pare rău pentru ea?

* * *

Îmi înşir amintirile ca pe nişte bobiţe preţioase. Fiecare înmugureşte în mine: cum ne-am prostit, ne-am înghiontit în zăpadă, cum ţi-am aruncat în nămeţi căciula. Apoi am coborât sub pod, pe gheaţă, chiar în mijlocul râului, şi am scris pe zăpadă cu picioarele acel cuvânt al nostru. Îmi aduc aminte de gerul acela când îţi crescuseră mustăţi albe. Şi cum dormeam acoperiţi cu plapuma, şi cu scurta ta de blană, tot timpul aluneca pe jos.

Iar dimineaţa în oglindă – străină, necunoscută, frumoasă. Oare sunt eu? Cum de poţi să mă faci frumoasă cu iubirea ta?

* * *

Noaptea, în somn, îţi sărutasem obrazul tău neted, ras, îţi mângâiasem părul.

Odată ai înşirat pe măsuţă lucrurile mele şi ai spus deodată: „Parfumul acesta miroase a tine!”

Te ţin minte pe de rost. Îmi trec vârfurile degetelor pe spinarea ta. Pe omoplaţi, sub palme, îţi simt puful. Spun: „Seriojenka, îţi vor creşte aripi! Iar cea dreaptă, nu ştiu de ce, e mai mare decât stânga.” Iar tu răspunzi de sub pernă că din cea dreaptă dai mai cu putere. De ce dormi mereu cu perna pe ureche?

Aşa nu mai poate continua! Nu mai pot deloc aşa! Trebuie să fim împreună, să trăim împreună, să dormim împreună, să mâncăm împreună! Când te-ai îmbolnăvit atunci, prima mea pornire a fost să vin repede la tine, să am grijă de tine, să te salvez! Şi e imposibil. Nu pot să trec nişte graniţe. Minciună, peste tot e numai minciună! Ce nedemn este şi de tine, şi de mine, şi de ea.

* * *

Sunt plânsă toată, iar ţie nu-ţi place când plâng. Bine că nu-mi vezi faţa urâtă, umflată de lacrimi. Acum o să-mi revin şi o să fac să-ţi fie plăcută.

* * *

Mi-am comandat să te văd în vis. Doamne, ce vis minunat a fost! M-ai sărutat peste tot, înţelegi, peste tot! M-ai înnebunit. M-am trezit udă toată şi pe dinăuntru, şi pe dinafară! Şi fericită! În noaptea asta am fost cu tine!

Şi acum mai simt pe pielea mea mâinile tale. Dacă bărbatul are mâini frumoase, cu adevărat frumoase, ca tine, nu poate avea sufletul monstruos. Mâinile nu mint.

Ce-ţi mai iubesc trupul, mâinile, picioarele, degetele de la picioare! Ce-mi place să-ţi sărut şi

să-ţi mângâi toate aluniţele, cicatricile, tăietura mare de pe burtă! Doamne-Dumnezeule, la operaţie te-au spintecat ca pe un peşte! Ador să mângâi şi să-ţi sărut genunchiul, acolo unde ai o cicatrice neagră. Ca să vezi, să ungi rana cu funingine!

Îţi place aşa de mult când îmi trec vârfurile degetelor pe pielea ta! Ce flămând de iubire eşti şi ce divin ştii să iubeşti! Noaptea retrăiesc mereu scena când m-ai sărutat jos, buze pe buze, şi cum buzele tale după aceea miroseau a mine.

* * *

Tot timpul vorbeşti despre familie. De mult nu mai aveaţi nicio familie. Cum poţi să trăieşti împreună şi să nu împărţi cu celălalt lucrul cel mai important, mai sfânt, fără de care viaţa este imposibilă?

M-am întâlnit cu Olia numai o singură dată şi mi se pare că a simţit tot imediat, a ghicit. Dacă ai fi văzut cum şi-a îngustat cu răutate ochii! Soţia tare are dinţişori de prădător, ascuţiţi. E coafată mult prea neted, fir lângă fir. Are degete puternice de muzician, cu falange lungi – apucă strâns.

* * *

Iosif e amuzant. E convins că e plăcut pentru o femeie să-i spui că are o faţă de sfântă şi ochi de păcătoasă. Klava mă asigura că aşa îi spunea.

Şi toate aceste trucuri ieftine ale unor donjuani ce încep să chelească! „Aveţi grijă, e o omidă pe dumneavoastră!” Eu am început să ţip şi imediat mi-am dat seama că nu e nicio omidă. „Nu vă mişcaţi, acum o dau jos!” A încercat să mă îmbrăţişeze. Ce plicticoase sunt toate astea!

Iosif azi a criticat *Noi* a lui Zamiatin. Ştii ce a descoperit acolo? Eroii, ţii minte, au, în loc de prenume, litere din alfabetul latin plus o cifră. Dar

în alfabetul latin sunt douăzeci şi patru de litere. Pentru fiecare literă sunt numai zece mii de oameni. Deci erau numai douăzeci şi patru de mii de oameni. E cât ostrovul Vasilievski al nostru. Nu mai mult.

* * *

Ce bine că o am pe Klava! Astăzi am vărsat tot asupra ei! Începuse să mă certe că vorbesc în loc să tac şi să-mi protejez vocea, dar aveam deja o adevărată criză de isterie! Că doar nu pot să fiu isterică pe o bucată de hârtie! Klava încerca să mă liniştească şi acumulase în sine atâta furie străină, că s-a molipsit şi începuse şi ea să zbiere. Şi aşa am strigat una la alta, ea cu voce, eu în şoaptă, până ne-am liniştit, cu lacrimi în ochi, şi ne-am îmbrăţişat.

Mâine o să plece la Moscova! Ce greu îi e cu Igor al ei!

* * *

Da, vreau ceea ce vor toţi! Vreau să fiu cunoscută, bogată, minunată! Desigur, vreau la Paris! Vreau foarte tare! Dar am nevoie de toate astea pentru ca, într-o zi nebună, nu, într-o zi minunată, pentru care merită să trăieşti, să dau foc întregii bogăţii şi măreţii de dragul celor mai simple sentimente. De dragul unei mângâieri omeneşti. De dragul iubirii tale. Altfel, la ce-mi trebuie toate astea?

Şi de dragul copilului nostru. Neapărat o să fie. Tu şi eu în acelaşi trup.

* * *

Ştii ce a spus odată Niusia? A spus nişte cuvinte înfricoşătoare. A spus că instinctul matern este pur şi simplu un instinct şi nu merită adulaţia

noastră superstiţioasă. Aşa a spus. Ca şi cum este un fel de instinct al foamei şi al somnului. O otrăvire fizică a organismului. Şi că cea mai clară manifestare a instinctului matern se poate vedea la găina care cloceşte cu mare grijă nişte ouă din porţelan. Am întrebat-o: „Cum aşa, deci iubirea este numai un instinct? Un ou de porţelan?" Iar ea mi-a răspuns: „Iubirea nu e deloc legată de perpetuarea speciei. Iubirea are viaţa ei, inseparabilă şi fără urmaşi, căci urmaşii pot exista şi fără iubire".

După divorţ, Niusia s-a schimbat foarte tare. Şi urăşte pe toată lumea. Este imposibil să-i faci ceva. Acum nu-mi place să mă întâlnesc cu ea. Nu pot. Mi-e greu.

Şi mai groaznic e că ea nu vrea să înţeleagă că nu va mai putea niciodată să concerteze. Uită uneori şi face ca mai înainte gimnastica degetelor, pentru flexibilitate: îşi pune degetul mare între celelalte mai întâi încet, apoi mai repede, în diverse combinaţii. Apoi parcă îşi vine în fire şi-şi ascunde mâinile.

* * *

Inundaţie! Astăzi e 22. Sau 23?

Stăteam la fereastră şi mă uitam cum pe Sredni Prospekt al nostru a apărut o baltă uriaşă şi copiii intrau în ea suflecându-şi pantalonii.

Deodată apa a început să crească foarte repede. La şase trotuarul nostru încă era uscat, iar la opt erau inundate etajele de jos.

Canalizarea nu funcţionează. Curentul electric s-a oprit. Tot Vasilievski e cufundat în întuneric. Un fel de Veneţie ciudată. Pe străzi trec bărci. Groaznic.

Deodată mi-a trecut prin minte: este potopul! Da, chiar acel ultim potop. Pedeapsa divină. Şi ştii pentru ce? Pentru faptul că suntem împreună.

O noapte îngrozitoare.

S-au auzit explozii. Undeva e un foc mare. Vâlvătaia a cuprins jumătate de cer.

* * *

Un singur lucru am înţeles despre iubire – nu poţi să stai atâta timp despărţit!

Niciodată n-o să mai fiu de acord cu nişte contracte aşa de lungi! Trebuie să fiu alături de tine. Vreau să mănânc din farfuria ta, să beau din paharul tău, să te sărut peste tot, să simt mereu alături mirosul tău! Ce grosolan, ce simplu te iubesc, Seriojenka! Şi nu mi-e deloc ruşine de asta!

* * *

Când ai fost aici, cu mine, a fost aşa de bine! Iar alături ticăia ceasul şi trebuia să ajungi la tren. Voiam să deschid capacul de sticlă şi să opresc limba ceasului cu degetul! Aveam totul, dar când limba va fi ajuns acolo, totul va dispărea. Aşa a şi fost. Am plâns, dar nu ai putut înţelege ce era cu mine, doar eram împreună, ne era bine. Am fugit în baie, să-mi spăl faţa plânsă, umflată. Te-am implorat să rămâi, m-am supărat pe tine că nu poţi s-o laşi, să trăieşti cu mine, am spus toate astea cu faţa în chiuvetă şi şuvoiul care cădea din robinet îmi ştergea cuvintele.

* * *

Astăzi de dimineaţă e soare. Totul e în apă.

Undeva s-a spart un depozit de lemne şi bucăţi plutesc pe bulevardul nostru, ca nişte peşti graşi, morţi. Sunt prinse de la balcoane cu un coş legat de-o sfoară.

Am aflat că azi-noapte au sărit în aer şi au ars depozitele de la uzina chimică de pe insula Vatnîi.

* * *

Toată ziua merg şi vorbesc cu mine, cu tine – ca o bătrână cu mintea dusă.

Vreau numai să spun cum te iubesc, dar se pare că e ceva imposibil!

Trebuie să fim alături, fie şi numai pentru că nu e nevoie de niciun cuvânt.

* * *

Acum o să mă dezbrac, mă bag în pat. Şi o să rod perna, pentru a nu plânge tare. Bine că omuleţul-batistă o să mă ia din nou de deget.

* * *

Apa a început să scadă. Lemnele plutesc înapoi. Sfârşitul lumii se amână! Aşa le trebuie tuturor!

* * *

Am fost cu Iosif prin oraş. Abia m-am întors. Pe străzi parcă e o petrecere populară! Tot cheiul e plin de lemne. Peste tot sunt urmele inundaţiei, e noroi. Tramvaiele nu circulă, pe tot Nevski sunt scoase scândurile din pavaj şi apa le-a aruncat unele peste altele în vitrine, în restaurante, în magazine. Toate geamurile de la etajele inferioare sunt sparte. În parcul Aleksandrovski încă mai e apă. Nu am ajuns până la Grădina de vară, dar se spune că acolo au fost smulşi mulţi copaci şi sunt sparte multe statui. Am văzut o barjă pe chei.

Mi se pare că-mi revine vocea.

La opt fără un sfert tălmaciul suna deja la uşa închisorii. Chemarea obişnuită: discuţia avocatului cu arestatul. Era devreme, frig, şi voia să doarmă.

Prin interfon i s-a spus tălmaciului să-l aştepte pe avocat ca să intre împreună.

Tălmaciul tremura, îl blestema pe avocatul care întârzia şi, pentru că nu avea ce face, călca pe băltoacele îngheţate. Gheaţa scâncea.

Avocaţii, în asemenea cazuri, lucrează din oficiu şi nu manifestă prea mare râvnă: de regulă, îi sfătuiesc pe clienţii lor să recunoască toate păcatele şi să ceară indulgenţa judecătorului. Formalităţi. Dar pentru asta tălmacii sunt plătiţi.

În cele din urmă avocatul a apărut – o făptură tânără, roşie la faţă de la mersul la trap. Frau P. s-a scuzat pentru întârziere şi i-a strâns cu putere mâna tălmaciului. Ea încerca să fie oficială şi seacă, dar, cât au aşteptat la uşa închisorii, a spus dintr-o suflare că anul acesta absolvise universitatea şi ca azi se duce la nunta fratelui său. Când a aflat că tălmaciul e din Rusia, a exclamat bucuroasă:

— Und mein Bruder heiratet eine Slowakin![44]

Intenţionase să-i spună tălmaciului ceva agreabil. I se părea că Slovacia şi Rusia sunt ceva asemănător, apropiat. Mereu dorim să găsim ceva comun la interlocutor. Tălmaciul a lăsat impresia că într-adevăr îi făcea plăcere.

Au fost lăsaţi să intre. Au prezentat documentele, au predat genţile şi telefoanele mobile, au trecut prin nişte uşi speciale, ca la aeroport, şi au intrat în închisoare.

Au fost conduşi pe un coridor întortocheat într-o celulă micuţă în care abia încăpuseră o măsuţă şi trei scaune. S-a încuiat uşa.

Cât timp îl aşteptau pe arestat, frau P. l-a pus la curent pe tălmaci. Un oarecare Serghei Ivanov, refugiat din Bielorusia, a primit de mult „negativ”, dar încă se mai află în Elveţia. Şi a ajuns de mai multe ori la poliţie pentru furt şi încăierări la beţie. Odată s-a luat la bătaie cu conductorul într-un tren...

— Ja, ja, immer die gleichen Geschichten, dădu din cap tălmaciul, pentru a întreţine conversaţia. Und immer heissen sie Sergej Ivanov[45].

Frau P. şi-a lăsat în jos capul şi părul îi atârna chiar sub nasul tălmaciului. Ea şi-l tot dădea mereu după ureche. Nici nu avea găuri în urechi. Şi nici nu era machiată. De atâţia ani trăia tălmaciul în Elveţia şi nu putea deloc să priceapă: de ce elveţiencele se tem să fie femei? Dar mirosul uşor, abia perceptibil pe stradă, al parfumului ei, aici, în celulă, îi intra în nări.

— Ich habe bereits mit Albanern, Afrikanern und Kurden gearbeitet, doch noch nie mit einem Russen[46].

— Und ich habe es nur mit denen zu tun[47], glumi tălmaciul.

— Aber Weissrussland, das ist doch nicht Russland?[48]

— Wie soll ich sagen[49], a început tălmaciul şi cu intenţia de a spune ceva despre complexitatea legăturilor etnice din patria sa, dar frau P. deja începuse să spună că încă nu fusese în Rusia şi tare mai voia să meargă cu trenul pe magistrala transsiberiană.

— Das muss sicher sehr interessant sein?[50]

— Sicher[51], a fost de acord tălmaciul. În mod ciudat, toţi elveţienii vor să treacă prin Siberia cu trenul. Tălmaciul, când trăia în Rusia, nu voia. Şi acum ar prefera avionul.

— Dieser Herr Ivanov ist ja immer wieder gewalttätig, a spus ea, privind la hârtiile pe care le scoase din dosar şi le întinse pe măsuţă. Schauen Sie, er ist in betrunkenem Zustand in eine Coop-Filiale gegangen, hat sich da allerlei Lebensmittel genommen, und ohne zu zahlen noch im Laden zu essen und trinken angefangen, vor allen Leuten.

Dann belästigte er ein paar Frauen. Und schliesslich widersetzte er sich auch noch den Beamten[52].

Ea s-a uitat cu uimire la tălmaci, ca şi cum aştepta explicaţia unui comportament aşa de ciudat al compatriotului său.

— Verstehen Sie, a încercat tălmaciul să se justifice, die Russen sind im Allgemeinen gutmütig, ruhig, nur eben wenn sie sich betrinken...[53]

Ea a râs, luând spusele lui ca pe o glumă.

— Das heisst, Sie feiern heute ein Fest, spuse tălmaciul pentru a schimba subiectul. Ich gratuliere. Am Vormittag das Gefängnis und am Nachmittag eine Hochzeit?[54]

— Sehen Sie, so ist das, a zâmbit ea şi, după ce a oftat adânc, a mai spus: In diesem Leben ist alles beisammen. Der eine sitzt im Gefängnis, der andere tanzt auf einer Hochzeit. Die Welt ist nicht gerecht[55].

— Ja[56], a dat din cap tălmaciul, fără să ştie ce să spună.

Când frau P. a zâmbit, i s-au văzut dinţii tineri, egali. Şi tălmaciul se uita tot timpul la buzele ei. Ea stătea foarte aproape şi s-a nimerit ca tălmaciul s-o privească în faţă. Aşa, în faţă, te privesc de regulă numai oamenii foarte apropiaţi. Privind la fata asta, tălmaciul s-a simţit deodată bătrân.

În momentul acela a zornăit ivărul şi a fost adus un băiat într-un trening. Un malac tuns scurt. O faţă obişnuită – unul ca el poate să vândă într-o piaţă din suburbiile Moscovei sau poate veni ca om de afaceri la negocieri în Zürich. Dinspre el venea un miros greu, stătut, de corp nespălat de mult.

Frau P. i-a întins vioaie mâna. El a strâns-o rânjind.

Tălmaciul s-a abţinut să-i mai explice că, în patria lui, oamenii nu se salută aşa cu femeile.

A fost din nou încuiată uşa, după ce un gardian le-a arătat butonul de alarmă. Pentru orice eventualitate.

— Herr Ivanov, a început frau P. când s-au încheiat formalităţile. Ich rate Ihnen, sich in allem schuldig zu bekennen. Sie werden ohnehin aus der Schweiz ausgewiesen werden. Es ist in Ihrem Interesse, mit den Behörden zu kooperieren. Dann müssen sie weniger lang im Gefängnis sitzen und können schneller nach Hause[57].

Tălmaciul a tradus.

Băiatul a rânjit din nou:

— Dar cine v-a spus că vreau acasă?

Tălmaciul a tradus.

— Aber in diesem Fall erwartet Sie eine Zwangsdeportation[58].

Tălmaciul a tradus.

Băiatul s-a scărpinat în pantaloni.

— Ce să spun, m-aţi speriat!

Frau P. îşi privea cu interes clientul, care deodată a izbucnit:

— Credeţi că sunt fată mare sau ce? Când o să mă urce în avion o să urlu şi o să mă zbat aşa de tare, că n-o să mă ia nimeni. Dacă nu vrea căpitanul să-l ia pe unul care face aşa, nu puteţi să-l obligaţi! Iar la închisoare aveţi dreptul să mă ţineţi numai jumătate de an. Ce, eu nu ştiu, cum aşa? Şi pe urmă o să-mi daţi drumul. Ce, nu-i aşa? Aşa, aşa e! Nu voi m-aţi apucat de boaşe, ci eu pe voi! E clar? Şi o să trag de boaşe Elveţia voastră cât o să vreau!

Amândoi, şi tânărul, şi avocatul, se uitau aşteptând spre tălmaci. El a tradus.

— Verstehen Sie, Herr Ivanov, ich möchte Ihnen helfen[59].

Tălmaciul a tradus.

— Vrea să mă ajute! Toţi vreţi să scăpaţi de mine, nu să mă ajutaţi! Tuturor aici vă e bine şi fără mine! Uite, tu, interpretule, fătălăule, te-ai aranjat aici, dar poate vreau şi eu să trăiesc omeneşte! De ce voi sunteţi mai deştepţi ca mine? Poate sunteţi mai proşti! Numai că, ce să spun, sunteţi îmbrăcaţi curat şi mirosiţi a parfum, iar eu nu am cu ce să vă iau.

— Was sagt er?[60], întrebă frau P.

— Das gehört nicht zur Sache[61], a răspuns tălmaciul.

— Ich möchte, dass Sie alles übersetzen[62], a spus ea.

— Gut[63]. Şi tălmaciul a început să-i traducă tot ce spusese acela. Iar băiatul era surescitat, se vedea că de mult nu mai avusese în faţa cui să-şi descarce sufletul şi striga:

— Poate că şi eu voiam să trăiesc şi să muncesc cinstit, dar pentru cinste m-au băgat cu botul în căcat! Poate că voiam şi eu un apartament şi o familie, şi să fie totul omeneşte, dar de unde să iau bani? Vrei bani, du-te şi vinde. Şi am vândut şi eu! Sunt plin de datorii! Dacă mă întorc, o să-mi ia capul. Asta e toată afacerea. Şi de ce? Ce, elveţienii sunt mai buni ca ruşii? Strămoşii mei, ce, au fost mai răi decât voi? Poate că nu au fost mai răi, ci mai buni: afară fumega Auschwitzul, dar voi vă bucuraţi de viaţă şi vă înmulţeaţi. Iar bunicul meu a luptat împotriva fasciştilor, a pierdut o mână pe front. Iar mama mea, apropo, e profesoară, toată viaţa i-a învăţat pe copii geografie, şi ce a câştigat? O pensie? A câştigat un rahat pe băţ! Păi cu pensia asta stă noaptea în gară şi vinde vodcă din sacoşă. Şi cu ce e vinovată ea? Aici v-aţi îmbuibat toţi, uite ce-i! Tu eşti rus, spune: ce, nu e aşa? Să-i traduci, să-i traduci tot!

Tălmaciul a tradus.

Frau P. s-a înroşit şi a spus că toate astea nu au legătură de fapt cu dosarul.

— Verstehen Sie, Herr Ivanov, ich will Ihnen helfen. Aber Sie wollen mir nicht zuhören. Nun, es tut mir leid, aber in diesem Fall kann ich nichts für Sie tun. Möchten Sie noch etwas zur Sache hinzufügen?[64]

Tălmaciul a tradus.

Băiatul a zâmbit strâmb, a scuipat pe podea. Se scărpina din nou în pantaloni.

— La obiect? La obiect vreau să te fut în cur! Amândoi sunteţi în fiecare noapte cu cineva, iar eu mi-o frec singur. Şi eu sunt om! Nu înţelegeţi asta? Dar cine are nevoie de mine? Nu am bani, nu mă iubeşte nimeni. Tu, interpretule, dacă ai fi în locul meu, nici pe tine nu te-ar iubi nimeni.

— Was? Was hat er gesagt?, a întrebat nerăbdătoare frau P. Übersetzen Sie genau, was er gesagt hat![65]

Tălmaciul a tradus, încercând să aleagă nişte expresii mai puţin dure. În pofida eforturilor sale, frau P. s-a înroşit, s-a acoperit de pete purpurii şi a apăsat în tăcere pe butonul de chemare a gardienilor.

— Hören wir auf. Das hat keinen Sinn.[66]

Tălmaciul a ridicat din umeri. Două ore oricum i se vor plăti.

Clientului său, frau P. i-a aruncat sec:

— Auf Wiedersehen! Alles Gute![67]

Au o clipă într-o tăcere încordată. În cămăruţa minusculă nu mai aveai ce să respiri. Băiatul o examina obraznic pe fată, scărpinându-se în pantaloni. I-a făcut cu ochiul tălmaciului, arătând spre ea, cică, hai, n-o scăpa!

În cele din urmă uşa s-a deschis. Tălmaciul a ieşit pe coridor după frau P.

Deodată, băiatul a strigat în urma lor:

— Spune-i că seamănă cu surioara mea!

Au ieşit în Helvetiaplaz. Au inspirat aer proaspăt, îngheţat. Faţa lui frau P. era încă acoperită de pete roşii. Ea i-a zâmbit tulburată tălmaciului.

I-a zâmbit şi el.

— Auch das kann vorkommen. Achten Sie nicht darauf. Gehen Sie auf die Hochzeit ihres Bruders und geniessen Sie es![68]

Frau P. a oftat.

— Nach so was ist es schwer, etwas zu geniessen. Zuerst muss man wieder ein bisschen die innere Ruhe finden[69].

— Sicher, a spus tălmaciul. Ian muss abschalten lernen. Gut wäre jetzt ein kleiner Spaziergang, den Kopf auszulüften, dann geht es vorbei[70].

Încă mai stăteau în faţa clădirii închisorii. Tălmaciul se uita cum ea îşi tot aranja nervos părul după ureche. Un tramvai a trecut cu zgomot pe lângă ei.

Frau P. a spus:

—Meine Mutter war auch Lehrerin und ist jetzt pensioniert. Trotz allem ist die Welt ungerecht[71].

Tălmaciul vru s-o liniştească cumva, să-i spună ceva plăcut, dar nu ştia ce.

Ea i-a întins mâna, i-a strâns-o.

— Auf Wiedersehen! Und einen schönen Tag![72]

Tălmaciul i-a reţinut un moment mâna într-a sa.

— Wissen Sie was, nehmen Sie das Ganze auf die leichte Schulter. Das gibt es gar nicht, dass es allen Lehrerinnen gut ginge. Man kann sich auch nicht Sorgen machen wegen allen Lehrerinnen, denen die Pension nicht zum Leben reicht[73].

Şi, în momentul acela, tălmaciul a izbucnit, ca şi cum şi el îndurase multe şi găsise în faţa cui să verse tot ce adunase:

— Wenn es Ihnen und Ihrer Mutter gut geht, dann freuen Sie sich doch! Wenn es irgendwo ein Krieg ist, dann sollte man um so mehr leben und sich freuen, dass man selbst nicht dort ist. Und wenn jemand geliebt wird, dann wird es auch immer einen anderen geben, den niemand liebt. Und wenn die Welt ungerecht ist, so soll man trotzdem leben und sich freuen, dass man nicht in einer stinkigen Zelle sitzt, sondern auf eine Hochzeit geht. Sich freuen! Geniessen![74]

Ea s-a uitat la tălmaci cumva ciudat. Probabil nu-l credea.

Şi nici tălmaciul nu prea credea.

Întrebare: Cine e acolo?

Răspuns: Există o parabolă: merge un călător obosit – albie pentru iubire, termos pentru sânge, pieton pentru o culegere de exerciţii, soartă pentru furnică, umbră pentru drum. Vede un bordei. Ceva în genul căsuţei celor trei purceluşi. Stuf, crengi de alun, cioturi ce amintesc de liniile din palmă: tu ai un pârâu, o să ai trei copii şi o viaţă lungă, lungă, iar tu ai o râpă, o să ai două soţii, şi amândouă au câte o aluniţă pe umărul drept. Acoperişul de paie fusese presărat de amurg cu un praf cărămiziu. Ferestrele erau din ceva transparent, cu membrane, oricât te-ai uita prin ele, nu se distinge nimic, ca şi cum cineva ar fi lipit cu limba aripi de libelulă. Pridvorul, de mult de vopsit, treptele respiră cu un şuierat: cum calci, oftează, dacă ridică piciorul, inspiră. Ciocănise, încet, nimeni nu răspundea. În meri, în pungi de portocale, sunt agăţate pietroaie, ca să le crească nişte coroane mai ample. Mănunchiurile de liliac alb, după ploaie, se acoperiseră de rugină. Lângă mesteacănul de lângă lavoar iarba era pătată abundent cu pastă de dinţi. O cărămidă veche lângă scânteiuţe. S-a gândit –

dacă o fi acolo cheia? Din spatele uşii se aude un târşâit, o tuse înăbuşită, scârţâitul duşumelelor. O voce ciudată întreabă: „Cine eşti?” Călătorul răspunde: „Eu.” Şi primeşte răspuns: „Aici nu e loc pentru doi.” Călătorul stă şi se uită cum un fluture, împiedicându-se în aer, se aşază pe pervaz, plin de pete de culoare roşie, şi se uită la el cu ochiul său de păun, apoi deodată îi face cu ochiul. Călătorul bate din nou la uşă şi roagă să fie lăsat înăuntru, dar vocea pune aceeaşi întrebare. Şi totul se repetă. Şi aşa până când ochiul de păun zboară şi la întrebarea „Cine eşti?”, călătorul răspunde: „Tu.” Atunci uşa se deschide. Dar ştiai asta şi fără să-ţi spun eu.

Întrebare: Chiar pot să-mi imaginez această voce ciudată. O aud în fiecare zi. Vecinul meu bolboroseşte întruna. Probabil mai înainte, acum mulţi ani, înainte de a ajunge băiat, fusese o păpuşă veselă de lemn, Pinocchio. Iar mai apoi o zână rea l-a făcut om, lăsându-i vocea de păpuşă. Şi Pinocchio şi-a continuat viaţa şi a îmbătrânit, merge tot timpul la cutia poştală îmbrăcat în nişte izmene murdare, speriind oamenii, la noi cutia se află în curte, iar noaptea curăţă cu o măturică aleea noastră pe care cad ace şi conuri de pin. Noi locuim într-o casă solidă, asemeni celei din povestea cu purceluşii, numai că în ea sunt multe garsoniere în care nu intră niciun lup. Iar bătrâneii şi bătrânelele care locuiesc în ele se transformă încetişor în mici păpuşi. Şi apoi, noaptea, ies la lumină coconii şi zboară acompaniaţi de sunetul măturicii şi al bolboroselii bătrânului Pinocchio în izmene. Iar acele de pin tot cad şi cad. Numai un leneş nu spune parabola despre călător, dar toate astea sunt prostii.

Răspuns: De ce?

Întrebare: Pentru că fânul şi paiele, tic şi tac, vopseaua şi pânza, talpa şi drumul, oglinda şi camera, metrul şi secunda, stânca şi norul, sacoul

adus de spate şi fusta mirosind a tutun, care tremură, şi aerul care naşte sunetul.

Răspuns: Bine, tu eşti un pistil care scrie, eu sunt o stamină care vorbeşte. Poţi începe.

Întrebare: Cum mai stau lucrurile?

Răspuns: Totul e bine.

Întrebare: Aşa ceva nu se întâmplă.

Răspuns: Ei, şi ce-i cu asta?

Întrebare: Ce noutăţi sunt?

Răspuns: Păi, te uiţi şi tu la ştiri!

Întrebare: Spune şi tu noutăţi! Ultimele ştiri! Nici nu-ţi trece prin cap ce noutăţi sunt aici! Muţi pe un program – dai de o cronică mondenă: Lysicles, negustor de vite, un om neînsemnat şi de origine umilă, a devenit întâiul cetăţean la Atena, pentru că trăieşte cu Aspazia după moartea lui Pericle. Dai pe un altul – acolo Dionisos merge prin Montmarte şi-şi poartă capul tăiat pe mâinile întinse, din cap picură sânge. Pe un al treilea canal, romanii, de jumătate de an, asediază Ierusalimul Pe al patrulea, un nene declară că e noul medic de la grădiniţă şi a venit să-i controleze pe toţi copiii din curtea asta, dacă nu au furuncule pe poponeţ, şi că acum trebuie să meargă cu el la policlinică.

Răspuns: Păi ce noutăţi sunt astea, dacă eu am povestit despre acest nene din curtea noastră acum mulţi ani!

Întrebare: Doar ştii şi tu: noutate este tot ce a rămas pentru toată viaţa şi a crescut, aşa cum un cuvânt scrijelit pe scoarţă creşte împreună cu copacul.

Răspuns: Dar, de fapt, toate acestea nu sunt aşa de importante.

Întrebare: Cum să nu fie importante, când toate acestea sunt în tine şi tu eşti făcut din ele? Odată ai găsit la mama ta sub pernă un prezervativ plin de cârpe răsucite. Ea era la bucătărie, pregătea micul dejun. Mai întâi ai vrut s-o întrebi ce este, dar apoi te-ai speriat şi nu ai mai întrebat.

Răspuns: Ţin minte, dar oricum, chiar că este lipsit de importanţă.

Întrebare: Dar ce e important? Cum ai jucat în povestea despre cele trei surori – cu un ochi, cu doi, cu trei, şi ţi-ai desenat al treilea ochi pe frunte?

Răspuns: Da.

Întrebare: Şi altceva?

Răspuns: Medicul mi-a recomandat frecţii cu sare dimineaţa. Desigur, asta nu-mi plăcea, dar mama în fiecare dimineaţă dizolva sare de mare şi mă fricţiona cu buretele. Odată, la şcoală, m-am certat în pauză cu fetele, nici nu mai ştiu de ce, am stat la oră şi eram aşa de nefericită, singură, total inutilă. Şi atunci mi-am lins pielea şi am simţit sare pe piele. Eram cuprinsă de o senzaţie ciudată. Deci în lume sunt oameni care chiar au nevoie de fricţionările astea cu sare? Adică nici măcar nu de aceste fricţionări, ci de mine e nevoie. Dar la asta abia acum m-am gândit cum trebuie, iar atunci, pur şi simplu, mi-am lins pielea şi am simţit sare şi iubire.

Întrebare: Povesteşte cum veneau amanţii la mama ta şi tu trebuia să faci lecţii la bucătărie, iar mama alerga în halatul pe sub care nu era nimic şi se ducea glonţ în baie.

Răspuns: Unul, nenea Slava, era amuzant, mama îl iubea foarte mult. Ea pe toţi îi iubea, de fapt. Dar nu voia să meargă în sud, la odihnă, spunea că e imposibil să ai idile scurte, de vacanţă, că te ataşezi. Nenea Slava spunea mereu lucruri ciudate. De exemplu, stăm la masă, iar eu nu vreau să mănânc. Mama îmi zice: „Ce tot te strâmbi aşa, mănâncă!” Dar eu nu voiam. Şi atunci nenea Slava mi-a luat apărarea: „Tan’, da’ mai las-o, doar omul nu e numai un maţ!” Şi atunci, deodată, la masă, începe s-o lumineze pe mama cum e construită lumea: „Noi, bărbaţii, spunea el, suntem sclavii hormonilor care se împrăştie prin sânge, se urcă la creier, nu poţi să faci nimic, suntem folosiţi!

Dumnezeu strânge jarul cu trupurile noastre! Dar de ce în instinctul feminin e pus să ai grijă de bărbat ca de un copil? Păi, pentru că acum sute de mii de ani, adică dintotdeauna, oamenii trăiau în poligamie şi amanţii-bărbaţi erau copiii ei mari. Amantul este mereu pentru femeie şi copilul ei!" Şi mi-a făcut cu ochiul: „Bagă la cap!" Mama îl iubea foarte mult. Era căsătorit şi venea la mama o dată pe săptămână, vinerea. Mama îl aştepta, pregătea ceva gustos, se machia. Uneori îmi dădea voie să-i dau unghiile de la picioare cu un lac roşu-aprins. Spunea că degetele trebuie să fie ca nişte lumânări în biserică, palide şi subţiri, iar unghiile ca nişte flăcăruici. Îmi plăcea să mă bag în pat la ea, acolo era aşa plăcut să te faci colac, să te lipeşti de ea şi să flecăreşti despre ceva înainte de-a te culca. Sau îmi citea ceva. Chiar şi mai târziu, când am crescut. Atunci ea-mi citea nu ceva pentru copii, ci ce citea ea, ce se afla de regulă pe noptiera ei – nişte romane sau horoscoape. Ţin minte că citise în horoscop că ea şi nenea Slava erau pur şi simplu incompatibili şi era foarte tristă. Eu voiam s-o liniştesc: „Mămico, dar uite, totul poate să fie foarte bine cu Taurul şi cu Capricornul!" Dar ea: „Nu vreau pe nimeni altcineva, vreau numai Leul – să-i pieptăn coama, să-i mângâi urechile." Deasupra patului ei se afla o reproducere după Gaugain. Mama stătea adesea culcată şi se uita acolo, ea o numea „ferestruica mea". Văd aievea acei palmieri, fetele oacheşe, aproape goale. Mama râdea: „Uite, o să mă leg la brâu cu o liană şi o să fug de aici, din iarna voastră, în raiul tahitian. Numai că nu am de unde să fac rost de liane, peste tot sunt numai nămeţi!"

Întrebare: Pe tata îl ţii minte?

Răspuns: Nu. Dar mama mi-a povestit multe despre el, mai întâi că el nu mă dorise. Mama, înainte de mine, făcuse câteva avorturi. Şi de această dată, tata, când a aflat că e însărcinată, a spus că nu-şi pot permite niciun copil. Ei aveau

bani deoparte pentru avorturi – asta costa bani mulţi pe atunci şi ei aveau destul de puţini. Dar, probabil, eu voiam foarte mult să trăiesc, pentru că tata a luat deodată banii ăia, i-a rupt şi a spus: „Gata, nu mai sunt bani pentru avort, o să facem copilul!” Mama l-a iubit foarte mult. Ea voia să poarte numele lui copilul şi era foarte bucuroasă că îl chema Aleksandr: dacă e băiat, o să fie Saşa, dacă e fată, o să fie tot Saşa. Noi nu aveam secrete, înainte de a ne culca mă lipeam de ea în pat şi ne povesteam una alteia tot. Şi eu ei, şi ea mie, tot, tot, şi bune, şi rele. Ea suferise foarte mult că, în copilărie, din cauza ei, murise sora ei mai mică. Asta se întâmplase vara, la casa de vacanţă, când mama avea opt ani. Părinţii se duseseră undeva şi o lăsaseră să aibă grijă de surioara ei, pe care o chema ca pe mine, Saşa. Avea un an şi jumătate, dormea, apoi s-a trezit şi a început să ţipe. Mama a încercat s-o liniştească, dar nu a putut. Afară începuse ploaia şi mama, cine ştie de ce, şi-a spus că, dacă o s-o scoată pe Saşa afară, în curte, ploaia o s-o liniştească. Şi s-a înfăşurat cu surioara în impermeabilul vechi al tatălui, a coborât din pridvor şi s-a aşezat cu ea pe o treaptă, sub o tufă de liliac. Crengile se aplecau, copacii foşneau, bălţile vălureau şi Saşa, de la zgomotul ploii, s-a liniştit imediat. Era o ploaie puternică, piezişă, dar mama uitase să închidă ferestrele şi pe terasă intrase apă. S-a ridicat să o ducă în pătuţ pe fetiţa care adormise, dar s-a încurcat în impermeabil, s-a împiedicat, a căzut şi a lovit-o tare pe Saşa de podea. Mama s-a speriat foarte tare şi nu ştia ce să facă, a dat fuga la vecini, ei au dus copilul la spital, iar ea a rămas să-i aştepte pe părinţi; au venit şi s-au dus şi ei la spital. N-au mai adus acasă copilul. Peste câteva zile, Saşa a murit. Mama a suferit aşa de mult, a plâns nopţi în şir. Şi s-a hotărât să nu mai trăiască, să se omoare, şi-a spus: cum mai pot să trăiesc, dacă Saşenka a murit din cauza mea? Şi, când toţi s-au întors de la înmormântare şi stăteau

la masă, la pomană, ea s-a dus în livadă şi s-a gândit să se înece în closet, dar a văzut că acolo sunt viermi şi s-a speriat. Am mângâiat-o pe mama pe mână, nu ştiam ce să spun, şi am zis: „Mimico, nu mai plânge, în locul acelei fetiţe mă ai acum pe mine! Poate că fetiţa aceea sunt chiar eu! Şi eu sunt tot Saşa!” Şi ne-am lipit una de alta şi am adormit aşa, era aşa de minunat să dormim amândouă!

Întrebare: Îmi aduci aminte de cineva. De o fată pe care am cunoscut-o acum mulţi ani. Dar nu are importanţă, ea nu mai este. Odată m-am certat cu ea, nici nu mai ţin minte pentru ce, ne-am spus unul altuia o mulţime de cuvinte dureroase şi ea a plecat, aruncând cu o carte în mine. Iar mai apoi, după o jumătate de oră, s-a întors şi mi-a spus încet: „Pune-ţi pulovărul pe dos!” Nu înţelegeam nimic, vedeam că şi ea avea pulovărul pe dos. Am întrebat: „De ce?” „În copilărie, bunica mi-a spus că dacă te rătăceşti în pădure, trebuie să-ţi pui hainele pe dos, ca să găseşti drumul”. Mi-am pus pulovărul pe dos şi, într-adevăr, toate răutăţile şi cruzimile care se adunaseră între noi au dispărut şi am dorit aşa de mult s-o îmbrăţişez, s-o strâng, să n-o mai scap niciodată din braţe.

Răspuns: Ce s-a întâmplat cu ea?

Întrebare: Ce importanţă are?

Răspuns: Să povestesc mai departe?

Întrebare: Cum vrei. De ce zâmbeşti aşa?

Răspuns: Mi-am adus aminte ceva. Mi se părea că toate prietenele mele sunt frumoase, iar eu sunt o urâţenie. Mă ruşinam groaznic de trupul meu – mă opăriseră cu apă clocotită în copilărie, pe piept şi pe gât. Mereu mă înfofoleam, să nu vadă nimeni. La bazin, la plajă, purtam un costum de baie închis. Şi voiam aşa de mult să fiu ca toţi ceilalţi! Şi uite, ţin minte, m-am decis să mă apuc de fumat – toate fetele fumează, numai eu nu. Prietena mea îmi tot oferea ţigări, dar eu refuzasem. Şi odată, în scuar, am luat ţigara

oferită, am încercat să trag, m-am înecat. Trecea pe lângă noi o bătrână, s-a oprit, a început să se uite la noi, dădea din cap. Apoi începe să strige în gura mare pe stradă: „Aha, pe lumea aialaltă o să-i sugeţi puţa dracului!”

Întrebare: Dar unde ai pielea opărită? În ce loc?

Răspuns: Nu-ţi arăt.

Întrebare: Deasupra canapelei era un raft de cărţi. Ea luase un album şi începuse să-l răsfoiască. Deodată zice: „De ce ea are buric?” Nu înţeleg: „Care buric? Cine?” Ea îmi arată o reproducere pe două pagini după Cranach, cu Adam şi Eva, şi Eva, într-adevăr, are buric. Am notat asta atunci. Aveam un notes mare, gros, şi mi se părea important să notez totul. Şi am mai notat cum şi-a pus albumul – pe şolduri, era ca un fel de fustă mini.

Răspuns: Am trăit şi nu m-am băgat în seamă. Este o copilărie. Apoi deodată îţi dai seama că pur şi simplu nu eşti de capul tău, că trebuie să placi. Mai bine zis, nu trebuie, ci vrei extrem de tare. Să placi tuturor din jur: bărbaţilor, femeilor, oglinzii, pisicii, pasagerilor din autobuz, norilor, apei de la robinet. Ca şi cum îţi pun în spate un sac pe care nu-l poţi ridica şi ţi se porunceşte – mergi. Dar, cu o asemenea povară, e imposibil să faci şi doi paşi. Nu mă iubeam. Pe mine, trupul meu. Nu mă suportam deloc. Era respingător faptul că existam trupeşte. Era neplăcut că am piept. Este un chin adevărat – să fii vizibil în fiecare zi! Şi nu poţi să faci nimic! Citisem într-o carte că eroina îşi tăiase genele cu foarfecă, după care crescuseră aşa de tare, că puteai să pui pe ele câteva beţe de chibrituri. Am făcut şi eu la fel, dar genele care au crescut au fost mai urâte ca înainte.

Întrebare: Şi mai ţin minte, vorbeam despre ceva şi eu am spus că existenţa lui Dumnezeu este imposibil de demonstrat. Iar ea a protestat, că nici vorbă de aşa ceva, că este chiar foarte simplu. Am spus: „Demonstrează!” Ea a tăcut puţin şi a

răspuns că pentru asta e suficient un singur vers. Şi am citit un vers dintr-o poezie, că pasărea e crucea de la gâtul lui Dumnezeu. „Oare mai ai nevoie de alte dovezi?”, a zis şi a început să râdă. Văd ca acum cum s-a oprit – mergeam seara târziu de-a lungul cheiului – se aşezase pe parapetul de granit şi începuse să se mute legănându-se repede, repede dintr-o parte în alta, făcând paşi cu fesele.

Răspuns: Mi se părea că pe mine, pe suprafaţa mea trupească, o să crească ceva străin. Eu sunt independentă, dar femeia asta care o să crească pe mine e şi ea independentă. Roşeam tot timpul şi nu ştiam ce să fac cu asta. Cineva începe să vorbească cu mine – imediat parcă sunt paralizată, mă uit speriată, mi se pare tot timpul că nu e ceva în ordine cu hainele mele. Deodată mă trăsneşte – oare mi s-au rupt dresurile? Simt că sunt goală, nu ştiu ce să spun, numai palmele îmi transpire. Plâng înainte de a mă culca în perna mamei, iar ea mă linişteşte: „Nu mai fi o proastă posacă! Să fii veselă!”

Întrebare: Nu aveam unde să ne ducem şi pur şi simplu mergeam cu orele pe străzi. Ţin minte, la metrou o femeie vindea vişine dintr-un borcan de sticlă asudat. Am cumpărat şi voiam să ne aşezăm undeva, dar toate băncile erau umede după ploaie şi am ajuns până la un loc de joacă pustiu, cu nişte leagăne rupte. Am pus pe marginea gropii de nisip geanta cu manualele şi m-am aşezat pe ea, iar ea s-a aşezat pe genunchii mei. Am început să mâncăm vişine, erau coapte şi curgea suc din ele. Mai întâi scuipam sâmburii în nisipul acoperit, de la picăturile de ploaie, cu o pieliţă ca de gâscă, presărat de chiştoace, cioburi de sticlă şi dopuri de la sticlele de bere, încercând să nimerim într-un cozonac de nisip lăsat de vreun copil, acum topindu-se în ploaie. Iar vizavi se afla un monument din timpuri imemoriale, dedicat celor morţi la datorie – o statuie a unui soldat cu o mână ruptă în care el, probabil, ţinuse cândva automatul

– din cioturile mâinii ieşea armătura. Soldatul mort se uita cu orbitele goale, albe, undeva sus, la coroanele umede ale copacilor din care, sub efectul rafalelor de vânt, începea din nou să picure. Cu mâna cealaltă chema pe cineva după el, în mod clar, pe noi, pentru că nu mai era nimeni în părculeţ, cică, hai, copii, să ne urcăm în copacii ăia, iar de acolo e uşor să atingi cerul cu mâna! Şi atunci noi am început nu să aruncăm pur şi simplu sâmburii, ci să strângem puternic vişinele între degete, astfel că din ele, alunecoase, sâmburii zburau ca din puşcă şi nimereau drept în soldat, lăsând pe ghips – sau din ce era el făcut – nişte jalituri vişinii. Ne murdăriserăm de tot din cauza sucului şi a sâmburilor şi aveam şi palmele vişinii. Ea trăgea precis, mai bine decât mine, şi o dată chiar îl nimerise în ochi. Pe albul ochiului deodată a apărut o pupilă vişinie, de parcă soldatul se uita pieziş cu un ochi la noi, cică, aşa deci, eu mi-am dat viaţa pentru voi, iar voi aruncaţi în mine cu sâmburi? Am început să râdem în hohote şi am pornit să hoinărim mai departe pe străzi. Iar acum, după atâţia ani, ştiu că soldatul de ghips, fără mână, privind în urma noastră, se gândea la cu totul altceva: eu mi-am dat viaţa pentru ceva important şi, în plus, şi pentru mine, iar dacă voi aţi tras în mine cu sâmburi în acest părculeţ plin de ploaie şi de iubirea voastră, atunci aşa să fie, poate că tocmai asta este o parte a acelui ceva important.

Răspuns: O să mă dezbrac şi o să mă privesc în oglindă. Uite trupul gol al cuiva în mijlocul camerei, pe parchetul rece. Slăbănog, monstruos, cu peticul din piele de broască. Prinţesa-broască. Şi arde o stea în frunte. Nu o stea, o constelaţie întreagă. Toată fruntea e plină de coşuri, unul se pregăteşte să sară pe vârful nasului. Obrajii sunt palizi, dar ca nişte trădători ce sunt, în momentul cel mai prost, prind culoarea sfeclei. Pe buze, după răceală, am un herpes. În cameră e curent, trupul, şi aşa albăstrui, se zgribuleşte. Dacă-ţi treci mâna

pe el, sub degete nu e neted, tot e numai bubuliţe. Sânii nu sunt mai mari ca pernuţele pentru ace. Sfârcurile sunt minuscule, ca nişte furuncule. Pe burtă e urma roşie a elasticului de la chiloţi. Buricul e urât – sta în afară, ca o boabă de strugure necoaptă. Mai jos, părul se încreţeşte. Poţi să-l tragi de rotocoale. Pentru ce e păr acolo? Mai departe sunt deschiderile invizibile, nu le poţi vedea fără oglindă. Oare cum trăiau oamenii când nu erau oglinzi? Aşa, să nu te vezi nici măcar o dată, toată viaţa? Stau şi mă gândesc: oare uite, trupul ăsta albăstrui de vizavi, acoperit cu piele de găină, plin de crăpături, de scorburi, de care nimeni în lume nu are nevoie, în primul rând eu, e al meu? Şi totuşi, pentru ce am eu nevoie de părul ăsta dintre picioare?

Întrebare: Eram în vizită la un cuplu tânăr, amândoi erau muzicieni, tocmai li se născuse un copil, un băiat. În cameră era un pian, rămăsese moştenire de la bunicul compozitor. Tatăl, student la conservator, de-o vârstă cu mine, îl puse pe fiu pe capacul pianului, între două perne, şi cânta. Apoi chiar el a înfăşat copilul, chiar acolo, pe muşamaua întinsă pe pian. Noi stăteam şi ne uitam ce bine face el asta, cu degetele lui lungi. Şi cum îi gâdilă cu barba crescută pe obraji picioruşele fiului său!

Răspuns: Nu aveam nevoie de nimic, numai să iubesc. Ca şi cum eram o ceaşcă şi trebuia să fiu umplută ochi. Sau un ciorap care aşteaptă piciorul, pentru a se împlini. Doar în asta şi constă semnificaţia ciorapului, în picior. Doar pentru asta e şi făcut, după chip şi asemănare. Totul în mine era pregătit, iar înăuntru era pustiu. Şi vara, în vacanţă, plecasem cu mama pe litoral, la Riga. Conveniserăm că suntem surori. Ea arăta foarte bine pentru vârsta ei. Şi aşa mergeam, ca două surori. Era acolo un leton, un băiat tânăr de tot, care îmi plăcea foarte mult. Şi mamei. Şi deodată, pentru prima oară în viaţă, între noi a apărut o

răceală. Ea era prinţesa-lebădă, iar eu – prinţesa-broască. Avea o idilă cu letonul ăsta, iar eu o încurcam. Mama, înainte de vara asta, fusese pentru mine aproape tot, voiam să fiu ca ea. Şi atunci, brusc, am privit-o cu alţi ochi. Odată, pe plajă, mama juca volei, iar eu stăteam pe nisip lângă apă şi mă jeleam că nu am nimic şi pe nimeni, îmi ştergeam stropii de pe faţă şi simţeam că pielea pe mână e sărată, ca atunci, în copilărie. Şi atunci mi-am pus în gând că, dacă al patrulea val îmi va linge degetele de la picior, atunci o să am o iubire uriaşă, adevărată, pentru toată viaţa. Dar valurile erau aşa de neputincioase, slabe, tot mai departe de picior, şi al doilea, şi al treilea. Dar al patrulea s-a adunat, s-a umflat şi a ajuns. Mi-a luat toate degetele în gură şi mi-a gâdilat călcâiul cu nisipul! Şi atunci ce mi s-a întâmplat! Stau jos şi ascult, văd, adulmec tot ce e în jur, mare, cer, vânt, pescăruşi, oameni, dar deja nu mai e văz, auz, pipăit, miros, ci iubire, nu mai am nimic al meu – nici ochi, nici mâini, nici picioare, tot e al ei. Am sărit în sus şi am zburat în mare, la propriu am zburat, ca o pasăre, abia atingând apa cu vârfurile picioarelor, ce fac eu cu atâta iubire? Unde mă duc eu cu ea?

Întrebare: Odată ne-am dus să ne plimbăm cu tramvaiul fluvial. Se pregătea să plouă şi ea luase umbrela de acasă, mare, antidiluviană, decolorată, care nu se plia, de care te puteai sprijini ca într-un baston. Am stat pe punte şi bătea groaznic vântul. Ea şi-a scos sandalele, şi-a băgat picioarele goale în umbrelă şi le-a ascuns acolo de vânt. A întins umbrela, s-a acoperit cu membrane legate între ele cu spiţele. A strigat: „Uite! Acum nu mai am picioare, în loc de picioare am o umbrelă!” A început s-o ridice şi s-o lase jos, ca pe o coadă strânsă, lovind-o de balustradă. Apoi a spus: „Ascultă, jumătate fată, jumătate peşte este rusalca. Iar jumătate fată, jumătate umbrelă – asta ce mai este?” Am răspuns: „Umbrelca!” Ea a

început să râdă: „Tu eşti o umbrelcă! Eu sunt o parapluică!”

Răspuns: Totuşi, spune, ce s-a întâmplat mai apoi cu ea?

Întrebare: Ea citise undeva că omenirea este o creangă din care ies oamenii la lumină, ca frunzele din muguri. Frunzele cad, iar creanga creşte. Şi a spus că în ea se instalase sufletul unui copil omorât, se întâmplase ceva la ei în familie, nu mai ţin minte exact. Spunea că altfel decât prin karma nu poţi explica de ce mor copiii – de ce sunt omorâţi. Aiureli de fetiţă. Cine ştie ce se poate întâmpla într-o clipă – ţinea în braţe un copil, s-a împiedicat, a căzut, asta e tot. Este aşa de simplu!

Răspuns: Un singur lucru nu înţelegi! Am văzut la televizor cum făceau experimente cu morţii. Când murea omul, era pus pe un cântar foarte sensibil. Un program întreg de experimente. Şi a rezultat că, după agonie şi instalarea morţii, masa trupului se reduce în medie cu cinci grame. Sau zece, nu mai ţin minte. La unul mai mult, la altul mai puţin. Este greutatea netă a omului fără trup. Spune-i cum vrei – suflet, chintesenţă, un firişor de polen. Şi aceste câteva grame nu dispar nicăieri, ele sunt pe undeva pe aici. Şi înmulţeşte toate astea cu miliarde, sau câţi oameni vor fi fost, zeci şi sute de mii, care au privit seara amurgul – catralioane? Aceştia sunt munţii care ne apasă pe umeri! Ni se spune că este presiunea atmosferică, dar sunt cei care au trăit înaintea noastră, de aceea e aşa de mare greutatea. Marinarii au credinţa că sufletele morţilor se duc în pescăruşi, dar nu este aşa. Noi suntem chiar acea creangă, dar anul viitor. Şi sufletul tatălui tău de pe submarin nu se află în niciun pescăruş. El e în tine. Ţi-e frică de apă şi oricine o să-ţi spună că asta e pentru că în viaţa trecută te-ai înecat. Dar asta e o prostie, nu există nicio viaţă trecută, e o singură viaţă, şi în ea tatăl tău, pe atunci avea nouăsprezece ani, se afla cu submarinul său pe fundul Balticii după o încercare

nereuşită de a torpila un vas german care mergea, la sfârşitul războiului, de la Riga în Germania cu trupe, mai degrabă cu refugiaţi. Doar ţi-a povestit! Deodată ţâşniseră bombele de adâncime şi, după o explozie, se stinsese şi lumina de avarie, şi în întunericul deplin se părea că asta e tot, gata, sfârşitul, că fusese străpuns compartimentul vecin, pentru că de acolo oamenii începuseră să bată în chepeng, deşi trebuia menţinută liniştea, orice s-ar fi întâmplat. Şi atunci tatălui tău i s-a făcut aşa de frică, că frica aceasta acum locuieşte în tine. Şi, de fapt, totul e legat, ca în copac, vizibil şi invizibil, zgrunţuros şi neted, vârfuri şi rădăcini. Rădăcinile sunt gura. Frunzele sunt mormolocii. Firişorul de polen – iubirea. Ni se pare numai că suntem independenţi, că discul acela pe care-l ascultase tatăl tău în subsol, la pick-upul lipit cu bandă izolieră –, e altceva, şi că Dracula, care voia să-i facă pe oameni fericiţi, dar nu a ştiut, e altceva, şi că acest guraliv Pinocchio în izmene, care din nou foşneşte cu măturică lui, este din nou altceva. Se înţelege, omul, în afara acelor câteva grame, să-i spunem fie firişor de polen, fie Dumnezeu – din cauza numelui nu se schimbă nimic – nu e numai animal, ci şi plantă, şi mineral în acelaşi timp. Părul, unghiile, intestinele trăiesc după legile lumii vegetale. Cu mineralul oricum era clar. Aşa că uite, intestinele oarbe, care nu se pot opri deloc, şi părul încăpăţânat care nu vrea să ştie nimic, într-adevăr sunt, pentru noi toţi, lucruri diferite. Dar acele grame volatile sunt cu totul altceva.

Întrebare: Cum poate să fie altceva ceva ce nu există?

Răspuns: Privirea ta, care s-a fixat pe reflexia becului pe sticla noptatică, vocea ta care se ascunde de tine sub pat şi sare pe ferestruică, cuvintele pe care le scrii, ca să nu mai vorbim de dinţii de lapte pe care mama ta i-a adunat într-un borcănel gol de vaselină – astea deja nu mai sunt tu, dar asta nu înseamnă că tu nu exişti. Aşa şi

noaptea aceasta, şi bucata de tufă de afară, albă pentru că lumina becului cade asupra ei, şi vuietul avionului, şi zăngănitul scurt făcut de vecin cu cheia – de parcă vecinul şi cheia îşi urau unul altuia noapte bună –, toate acestea vor trece spre dimineaţă, dar asta nu înseamnă nimic.

Întrebare: Şi dacă nu am auzit de tribul Arunta, care crede în piatra Eratipa, locul în care se refugiază sufletele copiilor care, printr-o crăpătură în piatră, le studiază pe femeile ce trec prin apropiere, şi în felul acesta, nu altfel, ajung copii în cuta lor fierbinte, umedă, asta nu înseamnă că tribul acesta nu există. Şi că, dacă, undeva în Colmar, cunoscut în Rusia numai ca patrie a ucigaşului lui Puşkin, săpunul dintr-o săpunieră s-a transformat într-o meduză, iar eu nu ştiu nimic despre asta, atunci neştiinţa mea oare arată imposibilitatea transformării săpunului în meduză? Şi pentru că bătrâna de la etajul al şaselea de o săptămână nu mai aruncă nimic pe fereastră, asta nu înseamnă că ea nu mai există.

Răspuns: Tu eşti la fel cu tine. Cu tine nu poţi discuta nimic serios. Şi dacă cineva a spus cândva că dorm ca şi cum aş înota crowl, şi în somn odată am simţit că el, cu grijă, pentru a nu mă trezi, îmi atinse buzele cu palma, oare asta nu a existat, dacă a existat?

Întrebare: Mi se pare că încep să înţeleg despre ce vorbeşti. Azi m-am întors acasă şi am văzut pe drum o pisică omorâtă de maşină. Roţile o făcuseră ca o foaie de hârtie. Doar în lumea noastră e plată, ca o umbră pe asfalt, dar, de fapt, ea are volum, trei dimensiuni ca şi noi, şi într-o pagină scrisă prinde cu laba fulgii de zăpadă, pe balcon.

Răspuns: Desigur! Punctul vede rândul, pentru el este o linie şi cu mintea şi-o reprezintă ca fiind plată. Cineva acum citeşte rândul acesta şi vede pagina, suprafaţa plană, dar asta e numai o reflexie, o manifestare a unui corp cu volum, de

exemplu, acestui dosar vechi de pe masă cu o urmă de cană sau a acestui fluture de noapte care înnebuneşte în jurul becului ori a acestei perne incomode, umplute cu vată, a mea, a ta. La ce te gândeşti?

Întrebare: La faptul că tu nu mai eşti nicăieri, numai în paginile astea.

Răspuns: Nu mă asculţi deloc!

Întrebare: Scuză-mă, continuă!

Răspuns: Aşa că uite, umbra gânditoare îşi dă seama că e numai o reflexie a călătorului pe care ea nu-l poate vedea, nici auzi, nici conştientiza. Ea este formată numai din drum, şi din iarbă, şi din trepte, şi din scânduri, şi din pereţi, şi din ce vreţi, din toate cele peste care cade. Ea poate fi în acelaşi timp animal, plantă şi mineral. Dar lucrul cel mai important din ea este călătorul. Şi noi suntem numai umbra celui pe care nu putem nici să-l vedem, nici să-l auzim, nici să-l conştientizăm. Trupul nostru este numai umbra altei existenţe adevărate a noastre, uite, atinge-mi genunchiul!

Întrebare: E aspru.

Răspuns: Gata, ia mâna!

Întrebare: Dar cine este călătorul acela?

Răspuns: Ce importanţă are? Călător, zăpadă, polen – toate acestea sunt cuvinte. E important numai că acolo unde sunt călătorul, zăpada şi firişorul de polen noi suntem un întreg. Ei, cum să-ţi explic ca să înţelegi? Uite, simţi, a început să miroasă a ars – este fluturele de noapte care a căzut pe bec, şi-a ars o aripă de sticla fierbinte, iar afară din nou a pornit ploaia nocturnă, dar din cer nu cad picături, ci litere – l, i, t, e, r, e – auzi, bate darabana pe pervaz, şi mirosul fluturelui ars – toate acestea sunt numai litere. Şi noi toţi suntem un întreg.

Întrebare: Miroase groaznic a fluture ars, trebuie să deschid fereastra, să se aerisească.

Răspuns: Du-te, aştept.

Întrebare: E o ploaie liniştită, invizibilă. Când picăturile cad chiar lângă fereastră, în lumina becului – explodează. Sunt mari, rare, lungi. Ca şi cum bătrâna de la etajul şase îmi aruncă pe balcon creioane albe care nu-i sunt nimănui în lume utile: ia câte unul de vârf şi-l aruncă.

Răspuns: Vino repede aici! Mi-e frig.

Întrebare: Stai puţin, doar am vorbit despre cu totul altceva. Despre ce?

Răspuns: Noi vorbim în tot acest timp despre iubire. Despre asta nu am vorbit niciodată cu tine. Ca şi cum am evitat cuvântul acesta. Probabil părea mult prea mare: oare poţi aduna tot ce simţi într-un cuvânt îngust, ca într-o pâlnie?

Întrebare: Şi ce să faci? Să imaginezi un alt cuvânt? Noi semne pentru litere?

Răspuns: Iar mă tachinezi! Dar nu e vorba de cuvânt. Poţi să-i spui cu un alt cuvânt, cu acelaşi călător sau firişor de polen, sau Dumnezeu, sau măcar acel miriapod. Într-o dimensiune se ascunsese sub o cărămidă între scânteiuţele umflate, grele de ploaie, iar în alta el este peste tot. Iubirea este un miriapod deosebit de mare, cât Dumnezeu, obosit ca un călător care caută adăpost şi atotprezent ca un firişor de polen. El ne îmbracă pe fiecare dintre noi ca un ciorap. Noi suntem cusuţi pe piciorul lui şi luăm forma lui. El merge cu noi. Şi în miriapodul ăsta noi toţi suntem uniţi. El nu are patruzeci de picioare, ci atâtea câţi oameni sunt. El e format din noi ca din nişte celule, fiecare celulă este independentă, dar poate trăi numai prin respiraţia comună, unică. Pur şi simplu, nu ne dăm seama că trăim într-o dimensiune invizibilă şi imperceptibilă, a patra, care este şi miriapodul-iubire, dar noi ne vedem numai în a treia, ca pisica aceea călcată pe drum, care, în realitate, e vie şi prinde cu laba fulgii de zăpadă.

Întrebare: Ai picioarele ca de gheaţă.

Răspuns: Tu, ca de obicei, nu m-ai ascultat. Dar mai ţii minte, am spus că din copilărie eram nedumerită: „De ce e nevoie de părul ăsta de jos?” Iar tu ai răspuns aşa de simplu: „Pentru a-l săruta.”

Întrebare: Ţin minte. Era foarte cald şi noi mergeam goi prin apartament. Fuseserăm să ne scăldăm şi eu mă arsesem la soare. Tu ai spus că trebuie să ung pielea arsă cu smântână. Nu aveam smântână, aveam însă chefir. Ai spus că nu merge chefirul, iar eu am răspuns că tot aia e, important e să fie rece! Eu stăteam culcat pe burtă, iar tu mă ungeai pe spate cu chefir rece ca gheaţa de la frigider. Abia zugrăviserăm şi pe podeaua proaspăt vopsită erau întinse ziare. Mergeam cu picioarele goale şi ziarele ni se lipeau de tălpile transpirate, aşa de mare era căldura, chiar şi spre seară. Apoi ne-am dus la baie. Acolo era un păianjen şi tu l-ai izbit cu jetul de apă al duşului. Tare mai doream să-ţi dau jos de pe tine, goală, sutienul şi slipul din piele albă, aproape albăstruie, în comparaţie cu bronzul. Umplusem cada de apă, tu ai intrat în ea, te-ai întins, şi în verdeaţa apei, picioarele tale au devenit scurte şi strâmbe, ca nişte labe de broască. Le mângâiam pe sub apă, lungi şi zvelte când le pipăiam umezeala şi credeam că aşa trebuie să fie, doar tu eşti broasca mea prinţesă. Iar mai apoi, când picături din mine au căzut în apă, tu te-ai aplecat ca să te uiţi mai bine şi ai spus: „Uite, s-au întors ca nişte mici norişori.”

Răspuns: Toate prietenele mele avuseseră deja pe cineva, dar eu nu mai avusesem pe nimeni înainte de tine. Mama îmi dăduse demult, demult nişte biluţe pe care, înainte, trebuie să le introduci în vagin, dar eu ce să fac cu ele, cu biluţele? Au stat aşa în frigider. Cum deschid să iau laptele, văd biluţele şi mă ia plânsul. Dar voiam aşa de tare să iubesc cu adevărat, să mă apropii de un trup, să mă întind, să mă lipesc de fiecare bucăţică de piele, să mă întorc pe dos, să absorb în mine, ca o faţă de pernă. Tu, când ai aflat că sunt o broască încă

fecioară, ai amuţit deodată, ai vrut să spui ceva, dar ţi-am închis gura cu mâna: „Taci! Aşa vreau eu!” Şi oricum multă vreme nu ne-a ieşit nimic – imediat totul s-a dat peste cap. Te mângâi pe burtă, pe piept, pe degradeul de pe gât, te miros, te gust cu limba, şi tot nu sunt femeie. Eu dădusem la psihologie, picasem la examen, şi mă angajasem la vivariul de pe lângă universitate. Mai înainte îmi imaginasem că totul, când voi fi prima dată cu un bărbat, va fi foarte frumos: într-o cameră frumoasă, neapărat la lumina lumânărilor şi să cânte o muzică frumoasă. Viaţa trebuie să fie frumoasă. Iar mai apoi mi-am dat seama că frumuseţea este cu totul altceva. Îmi plăcea să umblu printre vasele cu broaşte, pe lângă stelajele cu cutiuţe în care se agitau şoareci albi. Îmi plăcea acel miros deosebit, cald, pământesc, embrionar. Şi mai erau acolo maimuţe, speriate, rele. Făceau cu ele nişte experimente: le încuiau, să nu se mai poată mişca, în nişte prese speciale, ca să nu se mai agite, şi le băgau în cap electrozi. Iar în pauzele dintre experimente ele stăteau cu ochii trişti în cuşcă. Acolo erau saci cu nuci. Mai ţii minte, ai întins o nucă prin gratii, maimuţa a luat nuca şi te-a lovit cu toată puterea peste mână. Şi se uita cu nişte ochi în care nu mai era tristeţe, ci furie. Afară erau şiruri de cuşti cu câini. Când începea unul să latre, începeau şi ceilalţi, şi atunci lătratul se ridica până la cer. Trebuia să înec căţeii şi tu ai început să mă ajuţi: turnam apă în căldare, aruncam căţeluşii şi cu o altă căldare cu apă o acopeream mai repede, aşa că apa curgea peste margini, udându-ne picioarele. Eu mă ţineam tare, dar oricum lacrimile îmi curgeau. Şi tu ai spus, să mă linişteşti: „Ei, ce-i cu tine, nu mai plânge! Toate astea se vor ridica mai apoi undeva, într-o altă povestire.” Tu ai spus o aşa de mare absurditate, că am fost cuprinsă în interior de o milă aşa de acută, de o aşa de mare iubire pentru tine, că am vrut să-ţi lipesc capul de pieptul meu,

să te strâng ca pe un copil. Trebuia să aducem fân, care era pus într-o cuşcă goală, de la margine. Ne-am dus acolo şi atunci eu n-am mai rezistat, m-am încolăcit în jurul tău, te-am strâns, am început să te sărut, te-am doborât jos. Uite, asta a fost adevărata frumuseţe: mirosul de fân înţepător, lătratul ceresc, tu pentru prima dată în mine, şi durere, şi sânge, şi bucurie.

Întrebare: Dar mai ţii minte ziua când ţi-ai pus albumul peste şoldurile ca o fustă, mai apoi te-ai dus în baie, credeam că vrei să faci duş, dar nu se auzea zgomotul apei, se auzea numai cum căutai mult ceva în dulăpior, unde erau şampoanele, foarfecă şi tot felul de flaconaşe. Eu stăteam întins şi trăgeam cu urechea la sunetele din baie, ghicind ce puteai oare să faci acolo, mă uitam la sandala ta îngheţată într-un fotoliu – scuturasei piciorul ca să scapi mai repede de ea, când ne dezbrăcăm, şi ea zburase. Stăteam aşa şi mă gândeam că iar n-o să mă pregătesc pentru institut, eu făceam limbi străine, şi trebuia ca pentru fiecare curs să fac exerciţii, ca la şcoală. Şi stăteam atunci aşa culcat, pe canapeluţa mea veche, desfundată, care scârţâia la fiecare mişcare, mai bine zis, nici nu mai scârţâia, ci urla, cică, hei, voi, acolo, ia încetaţi imediat, că voi faceţi acolo dragoste, dar eu acum, acum o să mă prăbuşesc, mi se rup toate picioarele! – şi te aşteptam şi mă gândeam, să le ia dracu' de verbe neregulate! Atunci ai ieşit din baie şi te-ai oprit în pragul camerei. Zâmbeai: „Nu observi nimic?" Mă uitam cum stăteai aşa, lipită de tocul uşii, cu mâinile la ceafă, cu coatele la vedere, mişcai uşor de un genunchi, cu degetele de la un picior puse peste cele de la celălalt. Mă uit la bucata ta roz, membranoasă, de sub claviculă, la bobiţele sfârcurilor, la ghemotocul de culoare închisă de sub pântece – şi atunci am observat că nu ai buric. M-am ridicat, m-am apropiat şi am văzut că ai lipit un plasture peste buric. Un plasture de culoarea pielii, şi de la distanţă nu se

vedea. Te-am luat în braţe, am vrut să te învârt, dar unde să te învârţi într-o cămăruţă ca aceea! Ne-am pierdut echilibrul şi am căzut pe canapea. Mai ţii minte cu ce pârâit s-a prăbuşit sub noi? Tu mureai de râs, iar eu am dezlipit plasturele de pe burtă, voiam de moarte să spun acolo, înăuntrului tău, boabei tale de strugure ce ieşea din buric, cât te iubeam.

Răspuns: Şi tot atunci te-ai zgâriat la buză în cercelul meu. Arată! Nu, nu se mai vede nimic.

Întrebare: Şi-mi mai plăcea să vin la tine la vivariu. În acea cuşcă a noastră.

Răspuns: Iar mie la început mi-a plăcut acolo, dar, în cele din urmă, nu am mai putut suporta. Câinii erau adunaţi din oraş şi veneau speriaţi, aproape morţi de frică. Pentru întreţinerea lor erau alocate tot felul de produse, carne, dar toată carnea era furată, le dădeau să mănânce carne de câine. Omorau unul, îl făceau bucăţi şi-l aruncau celorlalţi. Mi-am spus că în ultima zi de lucru, înainte să plec, o să deschid toate cuştile şi o să-i eliberez pe toţi acei nefericiţi. Odată am rămas până la miezul nopţii, era la sfârşitul toamnei, se întuneca repede, şi era frig ca iarna. Se nimerise ca, în noaptea aceea, toate cuştile să fie goale, rămăsese numai un câine. Începuse de câteva ori să latre, dar nu-i răspundea nimeni. Şi atunci el a început să urle. Am plecat repede, să nu mai aud urletul acela. Poate că se simţea ultimul câine din lume. Am ajuns acasă, în garsoniera noastră pe care o închiriasem pe atunci în Beliaevo, tu nu erai, şi am început să iau la mână hainele tale, să-ţi miros mânecile, să-mi frec faţa de pulovărul tău, mi-am pus pe mine cămaşa ta. Uite, merg aşa prin apartament şi iubesc – şi nu pot să fac altceva. Tu nu eşti cu mine, dar asta nu are deloc importanţă, sunt aşa de plină de iubire pentru tine, că niciun alt gând, cât de mărunt ar fi, nu are unde să mai intre. Unde mă uit, te văd numai pe tine. Sunt pur şi simplu nişte crize de fericire. Huruie în calorifer

apa, ce plăcut huruie! Pe fereastră intră aerul rece – şi ce bine e! Uite fularul tău – ce moale e la gâtul meu! Mă uit pe fereastra, doi oameni sub un felinar stau de vorbă cu nişte vălătuci de abur – ce limbă minunată au inventat! Şi sunt aşa de încântată de la orice senzaţie numai pentru că simt, văd, pipăi. E numai bun momentul să plâng din cauza plenitudinii existenţei, dar mă duc să prăjesc cartofi cu ceapă – o să vii în curând – şi plâng din cauza cepei, dar pentru mine, în momentul acesta, este acelaşi lucru.

Întrebare: Stai puţin, mi-a amorţit mâna. Pune-ţi capul pe pieptul meu.

Răspuns: Nu ţi-e greu?

Întrebare: Nu. Spune.

Răspuns: Mă gândeam la tine şi-mi dădeam seama că iubirea asta e prima şi ultima, nu mai fusese şi nu va mai fi niciodată. Nu mai existase înaintea noastră şi nu va exista nici după aceea: acei sâmburi de vişină, chefirul de pe spinarea ta arsă, plasturele de pe burta mea, care nu voia să se dezlipească. Sau adu-ţi aminte de seara aceea în Kliazma, când stăteam şi ne uitam cum calul de sub măr îşi întinsese buzele spre fruct şi un nor ce trecuse îi schimbase culoarea. Sau, înainte de a ne culca, citeai cu voce tare ceva plăcut despre mituri: mai întâi îi distruseseră pe toţi, cu excepţia unui băiat pe care îl salvase şi-l alăptase o lupoaică, iar mai apoi ea a fost soţia lui şi i-a făcut nouă fii. Tu citeşti şi-ţi răsuceşti pe deget o şuviţă din părul meu. Eu şoptesc, adormind: „Ca să nu fug undeva în somn?” Tu dai din cap şi citeşti despre nu ştiu ce zeitate care s-a născut din subsuoara altei divinităţi. Păi eu sunt această divinitate nou-născută! M-am făcut ghem la subsuoara ta, mă lipesc de tine, ca şi cum tocmai m-am născut din subsuoara ta. Şi prin somn aud că cineva dă viaţă după lovitura de porumbel în faţă.

Întrebare: Spune, dar unde ai înotat atunci în somn, cu o mână înainte, sub pernă, alta în spate,

cu palma în sus?

Răspuns: Cum unde? La tine! Cel mai tare mă temeam că se va termina totul. Undeva citisem despre jocul de-a „nu” şi începusem să mă pregătesc: cu cât sunt mai puţine ataşamente, cu atât trăieşti mai puţin dureros. Medicament împotriva dependenţei. Autotratament – să te relaxezi, să mai întârzii, să închizi ochii. Să-ţi imaginezi ceva alături – un pahar gol pe marginea mesei. Mama băuse medicamentul şi pe margini rămăseseră urmele buzelor ei. Paharul căzuse jos şi se spărsese. Semn de fericire. În dulap, un album cu fotografiile mele din copilărie. Pot fi scoase. Sau chiar arse. Să iei o cratiţă mare, să o pui pe aragaz şi să le dai foc una câte una. În farfuriuţa frumoasă, a bunicii, lângă oglindă, sunt inelele şi cerceii mei. A venit un fur şi farfuriuţa e goală. Nu e nimic grav. Deci n-o să te mai zgârii în încuietoarea cercelului. La toaletă sunt schiurile – nu e loc, unde să le pun? Când m-am întors vara de la casa de vacanţă, le-am găsit roase de un mâncător de schiuri. Beţele o să le dau copiilor vecinilor, o să facă wigwam-uri din beţe şi pleduri. Piciorul meu e lipit de perete: degetele se desfac, apoi se strâng, ca şi cum piciorul scarpină spinarea tapetului. O să fiu călcată de tramvai, o să mi se taie piciorul ăsta, o să sar în cârje, o să-mi se facă o proteză, se poate merge şi în pantaloni – nu se observă, o să mă descurc şi fără picioare. Uite, mama mea, iubita mea, buna mea, proasta mea mamă. Ea nu avusese noroc de viaţa la care visase şi i se părea că viaţa ei este o ciornă pentru mine şi eu o să trec totul pe curat, de la capăt: o să mă căsătoresc, totul o să fie la mine ca la toţi oamenii, familie şi copil de la soţul iubit şi iubitor, şi totul o să fie adevărat. Una dintre primele mele amintiri: mama pregăteşte baia, toarnă apă clocotită – chiar era apă clocotită, ea fiersese apa în oale şi în ceainic şi o turnase apoi în cadă – pune făină de muştar uscat şi, după ce ţipă şi blesteamă, intră în

ea. Apoi, când iese, e roşie ca racul. Cu ocazia unei asemenea băi mă opărise din greşeală. Mama povestea că, atunci când rămânea însărcinată, iar mai apoi făcea avort, avea un sentiment confuz: şi părere de rău pentru cel nenăscut, şi altceva, total diferit – se simţea femeie deplină. Şi, dimpotrivă, dacă nu era însărcinată, i se părea că ceva nu e în ordine, că nu e deplină, că nu poate naşte. Pentru ea fiecare sarcină era un semn: totul e în ordine, totul e bine. Data viitoare se putea pregăti de o naştere adevărată, putea da naştere unui copil. Şi îmi imaginam că mama moare. Mai devreme sau mai târziu oricum asta trebuie să se întâmple. În piept, unde e inima, totul mă apasă, dar ştiu că o să trec peste asta. Deodată văd înmormântarea din amurg, în zăpadă. Cineva spune: fie-i ţărâna uşoară. Arunc un ghem îngheţat de nisip în groapa în care fusese coborâtă. Se loveşte tare, sonor, saltă. Ca şi cum aruncasem cu o piatră în moartă. Pentru toată iubirea ei pentru mine. În ochi îmi apar lacrimi, dar n-ai ce face, aşa va fi, şi va trebui să trăiesc fără ea. Şi uite încep să-mi imaginez că te pierd pe tine. Dar nici nu apuc să mă gândesc la ce se poate întâmpla cu tine, ce necaz poate să mi te ia, că mi se face negru înaintea ochilor, înăuntru totul se dă peste cap, până şi obrajii îmi tresar de la groaza extrem de pătrunzătoare, de la pustiul subit, de la singurătatea îngheţată. Într-o clipită încetez să mai fiu om şi devin un ciorap aruncat la ghenă iarna, în noapte.

Întrebare: E tare cald. Hai să nu ne mai acoperim cu pledul. Uite aşa. Spune, doar ai vrut să deschizi, înainte de a pleca, toate cuştile sau aşa ai şi făcut?

Răspuns: Sigur că nu. În aceste cuşti ele, cel puţin, trăiau. Iar aşa ar fi fost hăituite de toţi. Voiam să povestesc aşa de multe, dar acum m-am lipit de tine şi am uitat tot. Mai adu-ţi aminte tu ceva!

Întrebare: Ai spus odată că mult timp ai crezut că oamenii se nasc din fund, pentru că în sat, vara, ai văzut că o iapă fătase de sub coadă un mânz.

Răspuns: Probabil te-am sufocat cu iubirea mea. Pur şi simplu, a fost cam multă. Aşa se întâmplă: un om iubeşte, fără să bănuiască nimic, iar celălalt are senzaţia de sufocare din cauza acestei iubiri. Mor de dorul tău şi te sun, iar tu: „Acum nu pot să vorbesc!" şi închizi. Sun din nou. Din nou închizi. Sun din nou – la nesfârşit. Tu nu ai înţeles că trebuia numai să aud: „Te iubesc." Şi gata, n-aş mai fi sunat. Iar aşa, te-am înnebunit şi pe tine, şi pe mine. Tu scriai nu ştiu ce roman nesfârşit şi-mi citeai fragmente din el, eu nu pricepeam nimic, dar îmi plăcea teribil totul. Dacă ai fi citit şi instrucţiunile de utilizare ale maşinii de spălat, şi alea mi s-ar fi părut interesante. Odată ai scris că am scos dintr-o cutie un şoarece alb, ţinându-l de coadă, iar de el se agăţase un întreg ciorchine de şoricei cu ochii ca nişte merişoare, şi ai spus: „Aşa cum stau lucrurile, tu o să dispari, dar dacă eu scriu aici, o să rămâi."

Întrebare: Iar tu ai început să râzi: „Păi unde pot eu să dispar? Tu o să-ţi uiţi notesul în metrou şi gata! Cum de nu pricepi: numai un fir de păr de-al meu, care rămâne pe pernă când o să plec dimineaţa, e mai real decât cuvintele tale luate împreună!"

Răspuns: Mă gândeam tot timpul la viitorul nostru şi mi se făcea frică, doar nu se poate să te îndrăgosteşti prima oară şi să tragi după tine iubirea asta toată viaţa. Deci totul trebuie să se termine cândva. Şi iar am început să mă joc singură de-a „nu". Iar mai apoi am înţeles că, în felul acesta, atrag asupra mea nenorocirea. O chem la mine, mi-o imaginez şi mi-e frică. Într-adevăr, îmi rupsesem ceva, nu un picior, e adevărat, ci o mână. Purtam un bandaj ghipsat. Era bun să sparg nuci cu el. Şi după aceea, când mama a murit, totul

a fost aşa cum îmi imaginasem: cimitirul acoperit de zăpadă, în amurg, şi cineva a spus: „Fie-i ţărâna uşoară!” Am aruncat în groapa în care tocmai fusese coborâtă un ghem îngheţat de nisip. S-a lovit de capacul sicriului dur, sonor, a săltat, ca şi cum aş fi aruncat o nucă. Şi când ai plecat tu, am urlat chiar aşa, ca acel câine lăsat să îngheţe în cuşcă. Şi deodată am înţeles-o pe mama – de ce de fiecare dată îşi salva iubirea: din cauza acestui frig de gheaţă. Fiindcă este imposibil să rămâi singură cu această singurătate cosmică, cu tine însăţi. Ea trebuia să moară în fiecare zi de iubire, să nu se sufoce de teama cuştii de gheaţă. Mă temeam îngrozitor să nu te pierd – şi tot timpul mă gândeam la celelalte femei pe care le vei avea. Cum sunt ele? Oare pot iubi mai mult decât mine? Muream de gelozie şi de invidie – în locul meu se vor lipi de tine, ca mine, te vor săruta ca mine, te vor atinge peste tot, ca mine. Iar mai apoi mi-a venit o idee simplă: dar ele nu vor face decât să mă repete. Iubirea ta pentru mine va fi pentru ele ca un tipar. De fiecare dată o să mă iubeşti pe mine. Şi, când am înţeles asta, am încetat să mai fiu geloasă, ele începuseră să-mi fie apropiate. Chiar erau puţin din mine, şi ele, a doua zi, dimineaţa, vor mirosi a tine. Adică nu vor fi complet altele, ci puţin din mine. Ca şi cum nu ne-am fi despărţit, ci ne-am întâlni mereu şi mereu.

Întrebare: Acel notes chiar l-am pierdut pe undeva. Mi se părea c-a venit sfârşitul lumii – atâtea lucruri importante erau în el! Dar acolo erau, probabil, tot felul de lucruri fără importanţă. Acele cuvinte nu mai sunt, dar părul tău pe perna mea – uite-l, îl înfăşor pe deget.

Răspuns: Odată eu şi mama, când era deja foarte bolnavă, vorbeam despre tatăl meu şi despre alţi bărbaţi, şi ea a spus că poţi să nu mai iubeşti, numai dacă el nu te-a iubit, şi că pe cel ce l-ai iubit odată o să-l iubeşti şi prin mulţi alţii. Chiar aşa a şi spus: „Ah, să-i adun pe toţi la un loc! Ce i-aş mai

strânge pe toţi la piept! I-aş pune pe toţi la masă şi le-aş da de mâncare ceva gustos, ca unor copii!” Şi a mai spus că toată această distanţă dintre punctele A şi B e măsurată în kilometri, dar viaţa e măsurată în oameni, trebuie să alegi oameni în tine şi toţi cei pe care i-ai iubit nu dispar nicăieri, ei trăiesc în tine, tu eşti făcută din ei. Asta este originea vieţii. Atunci, după vara de pe litoral, la Riga, cel mai mult pe lume voiam să nu mai fie mama mea. Voiam să nu semăn deloc cu ea. Şi uneori, cu groază, îmi dădeam seama că înţeleg şi simt tot ce înţelesese şi simţise odinioară ea. Noi ne iubeam, dar în mintea mea încolţise ideea că, poate, şi mama îl iubise aşa pe tatăl meu, când eu eram undeva alături de lumea asta. Şi eu te îmbrăţişez la fel, îmi trec degetele pe spatele tău, pe vertebre, la fel te încolăcesc şi eu cu picioarele, cum făcea ea cândva cu tatăl meu. Şi încerc aceleaşi senzaţii ca şi ea. În acel moment noi două ne-am unit deodată, ne-am contopit. Şi tu ai tot aşa, o aluniţă sub omoplat, ca şi tatăl meu. Mama a spus că toată viaţa a căutat un om, prima ei iubire. Poate că şi el avusese o aluniţă sub omoplat?

Întrebare: Poate că jumătate dintre oameni au o aluniţă sub omoplat. Pur şi simplu nimeni nu s-a uitat.

Răspuns: Dar spune, ai avut şi tu, măcar o dată, senzaţia că eşti tatăl tău?

Întrebare: Niciodată. Mai bine spus, o dată, da. La scurtă vreme de la moartea lui. Sunt undeva în tren, e iarnă, e deja târziu, noapte. Din cauza zăpuşelii nu pot să dorm şi ies pe hol, să stau puţin, să respir. Mă strecor spre capătul vagonului de dormit, peste tot sunt picioare, mâini, sforăit, gemete prin somn, aer închis, miros urât. Culoarul e îngust, vagonul se leagănă, mă apuc de bare, sunt reci şi parcă transpirate. Ajung la tambur, iar acolo totul e acoperit de gheaţă, uşa de la vagonul vecin nu se închide, e un uruit, tampoanele saltă, fierul zăngăne. Şi mai e şi întuneric, nu arde niciun bec.

Deodată mă cuprinde un asemenea frig, mă apasă o asemenea durere! Şi, pentru o clipă, vagonul huruitor îmi pare a fi un submarin, şi eu sunt el, tata. Devenisem un întreg cu el. Timpul şi celelalte din jur se transformaseră în nimic, în pulbere. Eu eram tatăl meu. Submarinul era smucit, ca şi cum în jur explodau bombe de adâncime. M-am dus repede înapoi, în vagonul urât mirositor, sufocant. M-am întâlnit, pe coridorul îngust, cu însoţitorul de tren, care venea direct spre mine cu un topor. M-am speriat, dar el se ducea la toaletă să spargă excrementele îngheţate.

Răspuns: Ştii cine a locuit înaintea ta în acest apartament?

Întrebare: Nu. Probabil un bătrân.

Răspuns: În apartamentul tău, înaintea ta, am locuit eu. Tot aşa, noaptea, trăgeam cu urechea la sunetul viscolului, la vocea de păpuşă – vecinul iar nu putea să doarmă. De ce nu stai de vorbă cu el?

Întrebare: Despre el am scris deja.

Răspuns: E singur.

Întrebare: Chiar pentru asta e gândită clădirea. Sunt numai garsoniere. Celule confortabile ca să te transforme încet într-o păpuşă.

Răspuns: Dar cu cine să împartă bătrânul neliniştea sau bucuria? Şi ziua de mâine? Şi faptul că va fi furtună? Şi că în curând va fi toamnă?

Întrebare: Ce-are de-a face aici bătrânul? Noi vorbeam despre iubire.

Răspuns: Despre asta şi vorbim. Dar tu ai înţeles cine îţi aruncă de sus creioane albe?

Întrebare: Cât e ceasul?

Răspuns: Chiar aşa! Minutele şi anii sunt toate nişte unităţi necunoscute ale vieţii care marchează ce nu există. Timpul se măsoară cu culoarea schimbată a calului care-şi întinde buzele spre măr. Timpul, ca o maşină de cusut, coase cu un tighel inegal acea cuşcă a câinelui, plină de fân, şi vagonul pustiu de metrou cu notesul uitat,

zgomotul făcut de creioanele ce cad afară şi cearşaful acesta răsucit sul. Şi cartea asta căzută jos, pe care o poţi deschide imediat la ultima pagină şi să citeşti acolo că nişte călători obosiţi, după ce au trecut prin toate încercările, după ce au pierdut şi au găsit, disperaţi şi plini de credinţă, cu picioarele frânte şi sufletele zgâriate, deveniţi mai grosolani la pipăit şi mai maturi la iubit, ajung la finalul lungului lor drum, chiar la acea mare agăţată de orizontul bine întins pe nişte catarge îndepărtate, ca nişte cleşti de rufe, şi, cu lacrimi în ochi, se îmbrăţişează unul pe altul şi strigă, scoşi din minţi de fericire, cine ştie ce absurditate.

Întrebare: Dar dacă pe ultima pagină punctul e deja pus, deci nu se mai poate schimba nimic? Iar dacă vrei să îndrepţi ceva în viaţă? Să readuci pe cineva? Să termini de iubit?

Răspuns: Dimpotrivă, în orice clipă se poate schimba până şi ce a fost deja. Fiecare om trăit de tine schimbă tot ce a fost înainte. Semnele întrebării şi al exclamării au forţa de a schimba şi fraza, şi soarta. Trecutul este ceea ce este deja cunoscut, dar se va schimba dacă trăieşti până la ultima pagină.

Întrebare: Atunci poţi să răsfoieşti înapoi? Şi zăpada are să cadă în sus? Akaki Akakievici o să taie cu tocul din manuscris fiecare literă şi o să o scuture în călimară? Generaţie după generaţie o să învie din morminte, iar Hristos o să-l omoare pe Lazăr? Apă şi uscat, lumină şi întuneric o să se întoarcă în cuvânt?

Răspuns: Nu ştiu de ce, niciodată nu-mi iei cuvintele în serios! Doar ai înţeles ce aveam eu în vedere: pe aceeaşi pagină o să se întâmple mereu acelaşi lucru. Şi dacă mama mea era încă în viaţă, şi eu am supărat-o odată foarte tare, iar mai apoi m-am dus la ea şi am îmbrăţişat-o, şi noi stăteam aşa în bucătărie, aşa cum şi noi stăm acum, şi eu sunt băgată cu faţa în triunghiul cald al bronzului sub pieptul neted, alb ca zăpada. Şi dacă noi doi, în

nu ştiu ce februarie, ne uitam cum ninge peste un cal de bronz, iar fulgii uneori într-adevăr începeau să ningă în sus, atunci el şi acum are un valtrap de zăpadă pe spate. Şi dacă am avut cândva o criză de fericire din nimic, pur şi simplu aşa, pur şi simplu pentru că niciodată nu-mi plăcea să mă pieptăn, şi atunci mă pieptănam după ce mă spălasem pe cap, cu capul lăsat în jos şi, după ce dădeam părul în faţă, îmi treceam prin păr peria de lemn, şi dinţii tari, ca nişte chibrituri, se strecurau prin hăţişul des trosnind, plesnind, şuierând — şi acum eu, în acea baie, mă sufoc de fericire pur şi simplu din nimic, pentru că tu exişti, pentru că dinţii periei îmi scarpină ca nişte gheare ascuţite pielea de pe ceafă, pentru că ţin capul în jos şi părul proaspăt spălat cade ca un polog greu, mirositor, şi pentru că e mult, e des, umed, se agaţă de tot ca viaţa.

Întrebare: Dar cum de nu pricepi că totul e imposibil?!

Răspuns: De ce?

Întrebare: Pentru că ai fost învăţată să tai de-a lungul, nu de-a curmezişul.

Răspuns: O babă nebună, cocoşată, stătea pe stradă şi le şuiera tuturor trecătorilor: „O să mori în curând!” Voiam s-o tulesc, să fug, să mă fac invizibilă. Ea e bătrână, dar nu ştie: lumea aşa e făcută, că e imposibil să dispari în ea – dacă ai dispărut aici, atunci ai apărut în altă parte – într-o celulă cu două camere, pentru oameni singuri, în cuta cuiva fierbinte, umedă, tot în viaţa ta, acum mulţi ani. Dacă ai dispărut de la suprafaţă, înseamnă că ai coborât cu capul la fund şi acum o să ieşi la lumină. Şi apoi omul oricum nu e capabil să-şi dea seama că el nu mai există. Pentru asta nu este prevăzut niciun simţ. Mama mea nu aflase, nu înţelesese că nu mai există. Murise în somn, adormise şi nu se mai trezise. Şi acum doarme. Nici eu n-o să aflu, n-o să pricep că nu mai sunt. Nu avem libertatea de a dispărea. Tu o să te întorci la mine. Eu o să mă întorc la tine. Şi suntem liberi

să ne întoarcem în orice punct şi în orice moment. Şi cea mai dulce libertate este libertatea de a te întoarce chiar acolo unde ai fost fericit. Să te întorci în acel moment care merită întoarcerea ta. Îmi răsfoiesc viaţa şi caut în ea crize de fericire. Şi acolo, chiar când abia încep să mă sufoc de iubire, pot să mă opresc şi să închid cartea.

Întrebare: O să te întorci la mine?

Răspuns: Nu.

Întrebare: Cum nu, dacă deja te-ai întors la mine! Doar te îmbrăţişez, îţi adulmec mirosul părului. Respiri, pufăi uşor, adormind la subsuoara mea. Simt cu perniţele degetelor membranele netede ale pielii tale de broască de pe piept. Te-ai scărpinat pe burtă, unde a fost plasturele. Îmi înfăşor pe deget o şuviţă din părul tău, ca să nu mai fugi nicăieri în somn.

Răspuns: Nu.

Întrebare: Dar de ce?

Răspuns: Pentru că acum sunt în cu totul alt loc. Plaja netedă, Baltica, aproape goală. Stau pe nisip la marginea mării rece, abia vie. Abia plescăie, abia străluceşte la soare. În faţă sunt ţipete de pescăruşi, în spate sunetele unor lovituri de minge, se joacă volei. Cineva trece pe lângă mine, privind cu atenţie la algele aruncate pe mal, caută chihlimbar. Scoicile pârâie sub sandalele lui. Ştiu că acum urmează trei valuri anemic, fără putere. Iar apoi al meu, al patrulea, cel menit – o să se adune, o să se umfle, o să ajungă la piciorul meu, o să-mi ia degetele în gură şi o să-mi gâdile călcâiul cu nisipul

25 iulie 1926.

Astăzi, la „Printemps”, am văzut acest caiet cu copertă minunată, cu modele în relief, şi nu m-am abţinut, l-am cumpărat. Voi ţine din nou un jurnal; e adevărat, încerc să nu notez entuziasmul stârnit de Sena, şi de Notre-Dame, şi de muzee, şi de Turnul Eiffel, şi de toate celelalte. Toate aceste

exclamaţii după două săptămâni de Paris pur şi simplu au secat.

Iar caieţelul îmi trebuie pentru a nota în el acele senzaţii pe care nimeni, în afara mea, nu le-a mai trăit, nu le trăieşte şi nu le va mai trăi niciodată! Pentru că ce se întâmplă acum cu mine îmi aparţine numai mie! Mie. Am simţit deodată că eu, cea de dinainte, am început să dispar, să devin translucidă, iar cealaltă viaţă trece prin mine. Trupul meu deodată îi mai aparţine cuiva. Deja nu mai sunt singura stăpână.

Uneori mi se pare că un sector al vieţii mele s-a încheiat printr-o tăcere subită, fără aplauze. O cortină grea, compactă, m-a separat de tot ce era înainte şi de ce era adevărat, care, deodată, s-a dovedit a fi plin de tot felul de prostii inutile. Dar lucrul cel mai adevărat şi valoros care poate exista se află deja în mine. Şi nimeni, în afară de mine şi de Iosif nu ştie asta. Toţi vânează nişte mărunţişuri. Iar în mine este bobul meu de mazăre. Aşa a spus Iosif când încercam să ghicim ce se ascunde adânc în mine, un băieţel sau o fetiţă. Un bob de mazăre. El mă conduce pe mine, trupul meu. Toate dorinţele mele, poftele, capriciile, ciudăţeniile, toate acestea nu mai sunt ale mele. Trupul meu e limba bobului de mazăre.

Mama povestea că, atunci când a fost însărcinată cu mine, tare mai voia scrumbie şi struguri. Iar eu acum merg prin Paris şi inspir, ca nebună, mirosul maşinilor. Mai înainte nu-l puteam suporta, dar acum mă opresc lângă o staţie de benzină pentru taxiuri şi inspir, inspir. Ce minunat miroase a benzină!

Se spune că taţii evrei sunt cei mai buni taţi din lume. Câtă răbdare şi curaj are Iosif al meu, ce grijuliu este!

Sunt aşa de bucuroasă că perioada asta de coşmar, a greţurilor, s-a încheiat încă înainte de plecarea la Paris! Îmi venea să vărs pe stomacul gol şi, cum mă trezeam, Osia îmi dădea cu

linguriţa ceai dulce, tare, rece. În mod surprinzător, mă ajuta. Iar după micul dejun nu mă mai ajuta nimic! A fost respingător şi uimitor să mă aşez în faţa ligheanului adus de Iosif, ca după program! Mi se părea că nici nu am ce, dar dădeam totul afară. Apoi, golită şi chinuită, trebuia să stau culcată.

La medic venea împreună cu mine, nota recomandările şi-mi cerea să respect tot. Atunci am început să-i spun nu Osik, ci Albinuţă[75]. Viespile sunt nişte insecte rele, dar Osia are grijă de mine ca o albinuţă.

* * *

Voiam să scriu data şi mi-am dat seama că aici am pierdut de tot noţiunea timpului. Mai bine zis, acum timpul se măsoară cu totul altfel. Ştiu că acum e săptămâna a optsprezecea, iar toate celelalte mi se par total neimportante.

Am cumpărat o bandă centimetrică şi în fiecare dimineaţă măsor cât mi-a crescut burta. Încă nu se observă foarte bine. Se observă numai după rochiile mele, cusute pe talie.

Osia e la serviciu, acum zilele întregi mi le consacru mie. Beau ceai, mă aranjez, mă duc să mă plimb prin Paris.

În primele zile nu puteam să trec liniştită pe lângă magazine, încă pe drum, de la Berlin, m-am simţit jerpelită, pantofii, fusta erau groaznice. Iar aici nu sunt palate numai muzeele, ci şi magazinele. Am intrat în primul şi m-am transformat în stâlp de sare: pe dinafară totul e numai sticlă şi nichel, uşi care se învârt, înăuntru aceeaşi sticlă şi tot nichel, dar şi lemn preţios. Şi câte lucruri strălucitoare, colorate, frumoase! Şi ce plăcere e să mergi prin sălile infinite şi să atingi, să mângâi aceste valuri de mătăsuri – foşnet, licărire, unduire! Am vrut să cumpăr în primul rând lenjerie: subţirică, elegantă, plină de broderii şi

dantele. Tot acolo, în magazin, m-am schimbat şi am aruncat ciorapii îngrozitori, pantalonaşii simpluţi, juponul – cu o grimasă de repulsie pe care am observat-o în oglindă şi am râs. Deodată totul a fost aşa de bine! Ce important este să te simţi o femeie bine îmbrăcată! Dar ce plăcut e să duci acasă pachetele viu colorate şi cutiile de carton!

Osia mi-a dăruit un ghid, mereu îl iau cu mine, dar îmi place să merg pur şi simplu aşa, la nimereală, să mă uit la vitrine, la oameni. Astăzi am ieşit pe o stradă cu o denumire minunată: Cherche-Midi. Ce frumos este: caută amiaza! Am învăţat expresia asta încă din gimnaziu, cu Maria Iosifovna a noastră, şi deodată, uite-o, strada!

Ce-mi place Parisul când străluceşte soarele! Nu e oraş, ci pur şi simplu un bazar vesel, totul se vinde pe stradă – şi fructe, şi legume, şi flori. Şi peste tot baghetele lor lungi şi croasanţii lor pufoşi, crocanţi! Nu pot să mă abţin – cumpăr. Tot timpul am chef să mănânc. Şi la fiecare pas clătite – *Crêperie*, mai mare plăcerea! Am intrat într-o cafenea să mă odihnesc, am deschis ghidul, şi s-a dovedit a fi celebra »Procope”!

Odată, la „Lafayette”, m-am oprit în faţa unei ferestre şi mi s-a părut că nu e o fereastră, ci un tablou. Oraşul acesta pur şi simplu e pictat de impresionişti! Îmi place să mă plimb pe străzile în care îşi expun lucrările pictorii stradali. Întind paravane şi agaţă de ele tablourile. Expoziţii întregi pe stradă. Americanii cumpără totul de-a valma. Osia a explicat că, dacă acum cumperi ceva ieftin, peste douăzeci-treizeci de ani o să coste o avere. Tot vreau să-l rog să cumpărăm şi noi ceva. Nu pentru a aştepta treizeci de ani, desigur. Ce ne trebuie o avere peste treizeci de ani? Peste atâţia ani poate nimic şi nimeni n-o să mai fie. Pur şi simplu mă uit şi uneori îmi plac aşa de tare! Dar ştiu că acum îi este greu cu banii. Iar el nu poate să mă refuze. Dragul meu Osik!

Astăzi pictorii se tot uitau pe cer: o să plouă sau nu? Îmi imaginez cum trebuie ei să-şi salveze tablourile. Dar mie îmi place ploaia! În oraşul acesta ploile sunt cumva deosebite. Parisul e foarte frumos pe ploaie, mai ales ca acum, seara, când pe caldarâmul ud plutesc reflexii ale felinarelor electrice.

* * *

E o zi cenuşie, posacă. De dimineaţă plouă întruna. Nu am ieşit nicăieri. Am cântat şi am citit toată ziua.

Nici nu cânt pentru mine, ci pentru bobul de mazăre. Se spune că la ţigani se obişnuieşte să se cânte în faţa burţii viitoarei mame, încă înainte de naştere se educă urechea muzicală. Bobul meu de mazăre! Trebuie să fii foarte muzical! Şi când o să creşti puţin, o să cântăm împreună sau eu o să te acompaniez, iar tu o să cânţi!

Iar pentru ca tu să fii înconjurat de tot ce e frumos pe lume, nu numai de muzică, tot timpul o să te duc la muzee. Şi tu ai fost vrăjit, odată cu mine, de plăcere, şi la Luvru, şi la Rodin şi la Cluny, nu-i aşa? Mai ţii minte cum ne-a plăcut femeia cu inorogul? Am stat în faţa ei o oră întreagă! Şi o să mai mergem la ea, da?

Doamne, ce mult ţine ziua! De-ar veni mai repede Osia!

Ce sentiment minunat, să-ţi aştepţi soţul. Vine acasă obosit, flămând. Soţul meu! Ce frumos sună asta: soţul meu. Ce fericită sunt însă cu Iosif al meu! Cum are grijă de mine, de mine şi de bobul nostru de mazăre! Câtă grijă manifestă el, câtă iubire! În fiecare zi înainte de a se duce la biroul său se scoală devreme, curăţă şi rade morcov pentru mine şi bobul de mazăre. E aşa de emoţionant!

* * *

M-am plimbat mult, până la Trocadero. Am obosit. Tot timpul se auzea câte un tunet.

Priveam vitrinele şi le comparam cu Berlinul. Acum mi se pare că acolo totul e sec, fără gust, fără har. Dar aici! Vitrinele de cravate sunt ca nişte grădini, peisaje, numai ape, cascade, şuvoaie de lumină. Parfumurile sunt mare, primăvară. Şi sunt numii ţesături contrastante, catifea, mătase.

Încerc să mă plimb în fiecare zi, în pofida vremii – bobul de mazăre are nevoie de aer proaspăt. Şi sărbătorile. Aici tot timpul sunt numai sărbători! La două săptămâni, în două cartiere din patruzeci sunt sărbători stradale – iarmaroace, montaigne russe, carusele, tiruri, circuri, iluzionişti, jongleri!

Dar ce plăcut a fost când parizienii au făcut o serbare în cinstea sosirii noastre la Gare du Nord! Tot oraşul ieşise pe străzi! Vin mulţimi de oameni şi-ţi cântă Marseilleza. La Paris trebuie să vii numai pe 14 iulie! Sunt atâţia oameni şi nicăieri niciun gardian, niciun soldat, cuplurile merg îmbrăţişate, toţi zâmbesc tuturor!

De regulă mă duc în parcul Luxembourg. Mi se pare că este cel mai frumos parc din lume, mai ales când e soare. Şi acolo te simţi aşa de uşor, aşa de liber! Unii mănâncă sendvişuri, unii se sărută. Pentru francezi, a te săruta pe stradă se pare că e o necesitate vitală, ca şi a mânca sendvişuri. Şi vrei uite, să stai şi tu aşa cu Iosif, să mănânci sendvişuri şi să te săruţi! Îmi place să mă uit cum bătrânii joacă *pétanque*. Mi se pare că deja îi ştiu pe toţi, dau din cap spre mine, salutându-mă.

Dar câte doamne tinere cu copii! Mi se pare că toate femeile din Paris sunt ori însărcinate, ori au născut de curând, atâtea cărucioare pentru copii sunt! Acum, când mă plimb şi dau de un cărucior, vreau să mă uit în el.

Ieri, pe bancă, alături, stătea o mamă cu un copilaş şi citea. Suzeta a căzut pe jos, copilul a

început să plângă, ea a ridicat-o, a lins-o şi i-a dat-o din nou. Oare, bobule de mazăre, o să avem şi noi aşa ceva?

Iar un alt gândăcel, un pic mai mare, nu putea coborî de pe o scăriţă mică din faţa fântânii. S-a întors cu spatele şi s-a târât pe burtă pe trepte.

Parcul acesta nu este unul simplu, ci regal. Te plimbi pe alei şi tot timpul te întâlneşti cu regi: ba cu Anne de Bretagne, ba cu Margareta de Provence. Aici e Blanche de Castilia, acolo Anna de Austria. Ieri am stat vizavi de Margareta de Valois. Soarele ieşise pentru o clipă şi pe rochia ei începuseră să ţopăie pete de lumină, ca şi cum ea se decisese să-şi îndrepte cutele lungi şi eu mă gândeam că femeile acestea, când îşi aşteptau bobiţele lor de mazăre, încercaseră acelaşi sentiment pe care-l simt acum şi eu. Asta ne-a apropiat aşa de tare, ne-a unit! Şi probabil reginele acestea simţeau şi ele că toate regatele, în comparaţie cu această senzaţie a bobului de mazăre care creşte înăuntru, sunt o fleac; înăuntru creşte o lume care e mai mare şi mai importantă decât toate regatele şi republicile luate la un loc.

* * *

La 7 dimineaţa m-a trezit furtuna. Şi acum, când scriu, e din nou furtună.

Trăiesc la Paris, în centrul lumii, şi nu am pe nimeni să vorbesc în afară de Liubocika! Ieri ne-am plimbat două ore împreună, iar apoi, până seara, m-a durut capul. Liubocika nu vorbeşte, ci scoate un piuit. Şi face asta fără pauză. Dar, de bine, de rău, e o comunicare.

Mi-a arătat unde, în mai, a fost omorât Petliura, pe Racine colţ cu Saint-Michel.

Povesteşte că ea a fost adusă la spital în săptămâna a opta, cu o hemoragie puternică, şi toţi credeau că are puţine şanse de a păstra copilul. Îi înţepaseră fesele slabe aşa de tare, că totul era

negru de vânătăi şi vene sparte şi s-a salvat numai punând frunze de varză.

Prima dată s-a căsătorit repede, „din cauza tinereţii şi a prostiei”, şi a divorţat după ce soţul a molipsit-o cu gonoree. Copilul avea pe atunci patru luni.

Ea a lucrat la Gosizdat împreună cu o damă coaptă, care pufăia tot timpul din ţigară. Chiar ea era „Frumoasa Doamnă”, Liubov’ Dmitrievna Blok, cântată de poet. Îmi povestea să mă amuze. Dar eu mă simţeam îngrozitor de tristă şi de neplăcut.

E căsătorită cu secretarul misiunii comerciale. L-am văzut o dată şi el mi s-a părut simpatic, dar după discuţia cu ea mi-a lăsat impresia că nu-l iubeşte deloc.

Liubocika trăncăneşte fără oprire, într-o jumătate de oră deja începe să mă doară capul şi nu mai pot răspunde. Şi nici nu are nevoie. Astăzi a povestit cum era acasă şi călca, aici, la Paris, şi deodată a auzit soneria. Un tânăr, francez, s-a prezentat poet, îşi vindea poeziile din uşă în uşă. Nu a putut să-l gonească, i-a fost milă. Ea s-a târguit şi el i-a dat pentru un franc o poezie mică de tot. El a plecat, ea a citit, iar versurile sunt uimitoare! Imediat s-a îndrăgostit de el. Şi-a spus că asta este dragostea adevărată, dragostea vieţii ei, pentru că aşa, pur şi simplu, geniile nu vin la uşa cuiva. A început să caute peste tot, să întrebe, a vrut să dea un anunţ la ziar, dar mai apoi cineva i-a spus că e o poezie cunoscută a lui Arthur Rimbaud.

* * *

Bobul de mazăre a început să se mişte! Totul cum a spus medicul, în săptămâna a nouăsprezecea.

Ziua, rămasă singură, fac linişte. Închid toate ferestrele. Opresc ceasul. Mă întind. Trag cu urechea la tot ce este acolo, înăuntru.

Şi acum am făcut aşa, m-am întins, am tras cu urechea. Nimic. M-am întors pe burtă. Mi-am ţinut răsuflarea, am amuţit. Şi deodată – poc! – parcă a pocnit în burtă o bulă mică de aer. Şi iar, din nou.

Au?! Cine eşti, bobul meu de mazăre?

Osia aşteaptă o fetiţă, dar eu nu ştiu pe cine vreau. Probabil la fel. Tare aş mai vrea să-i împletesc panglici în codiţe şi s-o îmbrac cu rochii frumoase.

Sunt bucuroasă de tine, bob de mazăre, ce importanţă are dacă eşti băiat sau fată? Dacă e să fie fetiţă, Doamne, să ia de la tata ochii şi mâinile, dar nasul să fie al meu. Numai nu nasul lui, te rog!

Astăzi am observat că sutienul cel nou al meu, frumos, pe care l-am cumpărat de la „Lafayette", a rămas mic. Peste noapte, pieptul mi-a crescut din nou, dar numai sânul drept, e aşa de amuzant! Mai întâi se măreşte dreptul, şi abia după câteva zile şi stângul îl ajunge din urmă.

Dar am început să mă plac. A început să-mi placă să mă uit la trupul meu, să mângâi pielea asta. Niciodată nu am avut un piept aşa de uimitor.

Iar uneori trupul mi se pare că nu e al meu: e greu, străin, îmi ia câteva zile să mă obişnuiesc cu noua stare, şi cum mă obişnuiesc, cum nu mă mai preocupă, iar începe să se întâmple ceva cu mine. Mâine o să-mi cumpăr un sutien nou, special, care să se poată deschide în faţă.

* * *

Azi de dimineaţă era o ceaţă puternică. Am fost să mă plimb, am ajuns până la podul Alexandru al III-lea. Turnul Eiffel parcă fusese construit numai până la jumătate. Mă gândeam că tocmai aşa, neterminat, l-a văzut cândva Maria Başkirţeva. Doar este oraşul ei, aici a trăit, a cântat, şi-a scris jurnalul, a desenat, a mers pe

aceleaşi străzi pe care acum merg eu. Aici a murit. Iar eu nici nu ştiu unde, în ce cimitir se află.

Astăzi am fost în vizită la Petrovi. Liubocika m-a introdus în lumea bună a doamnelor sovietice. Eu, în Parisul acesta, apucasem să mă dezobişnuiesc de oameni. Mai întâi m-am bucurat că sunt feţe noi, că vorbesc ruseşte, dar, după jumătate de oră, am vrut să fug! Doamne, câte mi-au auzit urechile! Mai întâi toate se lăudau ce şi de unde cumpăraseră, apoi au început să discute tot felul de interdicţii, lucruri faste pentru femei însărcinate. Şi fiecare începea că toate astea sunt prostii muiereşti, dar mai apoi dădea exemplu de cum se întâmplase chiar lucrul acela ca o cunoştinţă de-a ei!

Nu trebuie să dai cu piciorul şi să mângâi pisici şi câini, altfel copilul o să aibă „blană". Ce prostii! Dacă o să văd undeva o pisică, special o să mă duc la ea s-o mângâi!

Nu trebuie să trec peste o hulubă de căruţă, o funie sau peste nu ştiu ce altceva, că o să se nască cocoşat. Păi de unde să găsesc eu la Paris huluba asta?

Iar dacă îi tai calea unui mort, copilul se va naşte cu o aluniţă – se frige sângele. Rezultă că aluniţa este o întâlnire a femeii însărcinate cu moartea?

Seara i-am povestit lui Osia. Toate astea vin din sălbăticia ţărănească! Osia mi-a tot explicat: de unde, de exemplu, vine interdicţia păşirii peste nu ştiu ce: păi pentru că pe sub fustă nu era nimic! Se temeau, în prostia lor, că nişte obiecte de jos „o să vadă" organele de reproducere! Ei, o să le vadă, şi ce-i cu asta? Cică ei credeau că în fiecare obiect este un spirit. Dar ce spirit era în hulubi?

Am cumpărat câteva cărţi despre sarcină şi maternitate. Citesc. Ce clar şi simplu e totul acolo! Şi nu trebuie să te temi de nimic. Oricum, e groaznic când te gândeşti că se poate întâmpla

ceva cu copilul la naştere. Şi e şi mai groaznic când te gândeşti că o să fie dureros.

Sunt o fricoasă şi mă tem foarte tare de durere. Tocmai de asta mi-e şi frică, de faptul că, fizic, o să mă doară, şi trebuie să accept asta. Osia a spus că durerea, în natură, e necesară pentru autoconservare, pentru a preveni moartea, pentru a iubi viaţa. Cum e construit totul! Ţi se produce durere pentru a te obliga să trăieşti. Te gonesc în viaţă ca pe un lemn. Dacă nu ar fi dureros, dacă nu te-ar goni, cine ar mai rămâne să trăiască?

Dar Liubocika a spus despre durere: la naştere durerea, suferinţa, e necesară, pentru a putea să-ţi iubeşti copilul, pentru a ţine minte cu ce preţ l-ai primit.

* * *

Osia e aşa de drăguţ! L-am rugat să-mi facă rost de Başkirţeva. Aşa de mult voiam s-o recitesc! El e un deştept, e de aur, s-a dus special la bibliotecă şi a găsit-o! O ediţie veche, veche, făcută ferfeniţă de atâta citit. Am deschis-o la întâmplare şi am dat imediat de rândurile astea: „Ce plăcere e să cânţi bine! Crezi că eşti atotputernică, crezi că eşti regină! Te simţi fericită datorită meritului tău personal. Nu e acea mândrie pe care ţi-o dă aurul sau un titlu. Devii mai mult decât o femeie, te simţi nemuritoare. Te smulgi de la pământ şi te ridici la cer!”

Răsfoiesc şi sunt uimită de fetiţa asta. „Nimic nu dispare în lumea asta... Când oamenii încetează să mai iubească pe cineva, ataşamentul trece imediat asupra altcuiva, chiar fără să-ţi dai seama de asta, iar când se gândesc că nu iubesc pe nimeni este pur şi simplu o greşeală. Chiar dacă nu iubeşti un om, iubeşti un câine sau o mobilă, şi cu aceeaşi intensitate, numai că într-o altă formă. Dacă aş iubi, aş vrea să fiu iubită la fel de puternic cum iubesc eu; nu aş suferi nimic, nici măcar un singur

cuvânt spus de altcineva. Dar nu întâlneşti nicăieri o asemenea iubire. Şi n-o să iubesc niciodată, pentru că nimeni n-o să mă iubească aşa cum ştiu eu să iubesc.”

Când apucase să treacă prin atâtea şi să simtă atâtea? Oare mai înainte oamenii erau mult mai maturi şi mai inteligenţi decât noi, adulţii de astăzi?

Sau: „Eu, care voiam să trăiesc deodată şapte vieţi, trăiesc numai un sfert din viaţă.”

Dar asta nu poate scrie o fată de paisprezece ani!

M-am uitat la data de azi a ultimului ei an de viaţă – însemnarea din 30 august: „Aşa că uite cum o să termin... O să lucrez la un tablou... n-are importanţă la care, oricât de rece ar fi... Oricum, nu la lucru, ci undeva, la plimbare: doar şi cei care nu fac pictură mor în cele din urmă...”

Iar peste două luni n-a mai fost.

* * *

O scrisoare de la Katia! Am citit despre viaţa lor moscovită şi aşa de tare mi s-a strâns inima, ce tare mi s-a făcut dor de toţi!

Nu mă aşteptam de la ea să fie aşa superstiţioasă! Scrie să nu-mi tai părul, că e semn rău: îi scurtezi viaţa copilului. O să mă duc mâine, în ciuda tuturor interdicţiilor, la coafor, o să mă tund şi o să mă coafez. Na, ca să vedeţi! Nu cred în semne!

Mi se pare că nu demult am fost la ei la Moscova pentru prima oară, oare câţi ani au trecut? Oho! Deja zece! Da, era în ianuarie sau februarie 1916. Visam să mă angajez să cânt, dar la „Ermitaj” – la acel „Ermitaj” al meu! – nici nu m-au ascultat! Ce amuzant e să-mi amintesc astea acum, când tot ce mi se părea atunci un vis de neatins a devenit deodată o etapă trecută. Dar atunci, Doamne, ce tragedie a fost!

Am hoinărit, nefericită, inutilă, prin centrul Moscovei înzăpezite, iarna, ore întregi, în mulţimea frumoasă, de sărbătoare. Cineva povestea cum făcuse cunoştinţă Vertinski cu Vera Holodnaia: s-a decis să curteze o duduie frumuşică pe Kuzneţki, dar ea i-a zis: „Sunt căsătorită, sunt soţia locotenentului Holodnîi.” A dus-o la „Hanjonkov” – a devenit regină a cinematografului. Aşa şi eu, ca o proastă, mergeam şi visam să mă oprească cineva şi să-mi spună: nu vreţi cumva să jucaţi în film sau să cântaţi? Mă uitam la domnişoare şi toate aveau coafură à la Vera Holodnaia şi fiecare visa să devină o divă a cinematografului.

Şi ce supărător era să auzi cum o duduiţă la patru ace iese dintr-un magazin şi-i spune vânzătorului: „Nu, nu e ce vreau, nu-mi place. Mă rog, o să vin cu logodnicul meu.”

Am trecut pe lângă o vitrină cu pălării şi nu m-am mai abţinut – am intrat şi eu să le probez. Pălării pariziene, toate îmi plăceau nespus, aş fi vrut-o pe oricare dintre ele, dar am spus şi eu: „Nu, nu e ce vreau, nu-mi plac. Mă rog, o să vin cu logodnicul meu.”

Acum toate pălăriile pariziene sunt ale mele. Însă altceva este important.

* * *

Mă gândesc din ce în ce mai des: aş putea să cânt aici? Nu ştiu.

Bunul meu Osik mă duce la café-chantant şi la music-halluri. I-am văzut şi i-am răsvăzut pe toţi idolii Parisului – Mistinguett, Chevalier, apoi Josephine Baker. Nu cântă mai bine ca ai noştri, dar cântă cu totul altfel. Uşor, liber. Iar la noi orice cântecel e interpretat grav, ca o arie de operă.

Ieri am fost la „Casino de Paris”, la Josephine Baker. O maimuţică, dar talentată ca un drăcuşor.

Şi mi-a mai plăcut şi la „Moulin Rouge”. Unde am fost când Dumnezeu a dat asemenea picioare?

Dar cum să cânt aici? Te pui să te gândeşti ce înseamnă „sufletul rusesc”. Este atunci când nu poţi să te zbânţui aşa pe scenă, ca Josephine asta!

Pentru „sufletul rusesc” aici găseşti cârciumi ruseşti. Am fost cu Iosif la una din asta, în Montmartre. Ce impresie groaznică! Ruşii îi vând ieftin pe ruşi: cumpăraţi măcar pe un piatac! Ţi-e silă să priveşti cum se veselesc americanii: fredonează cântecele ţiganilor, dansează cu ei. Beţivii se apucă să ţopăie. Şi toţi, fără excepţie, după cântecul de nuntă, sparg vasele – probabil li se pare că tocmai ăsta e „sufletul rusesc”. În toate e ceva umilitor.

Apoi au stins lumina, în întuneric au dat aprins punciul şi au făcut un fel de alai, cu personalul într-o uniformă militară fantastică à la russe: aduceau solemn pe baionete frigăruile.

Respingător e numai gândul că aş putea cânta aici.

Doamne, cât mai duc dorul scenei!

O să te naşti, bobule de mazăre, o să creşti puţin, o să ne întoarcem acasă şi o să mă laşi să cânt din nou.

Am scris rândurile acestea şi deodată aşa de tare am dorit să fiu înapoi, la Moscova!

Ne-am întors ieri cu taxiul. Şoferul era un rus din Tula. A spus că la Paris trei mii de ruşi sunt taximetrişti.

La „Casino de Paris” cel mai mult m-a uimit jonglerul cu tava în mână, pe care erau patruzeci de pahare şi patruzeci de linguriţe, fiecare stând alături de pahar. Hop! – şi cele patruzeci de linguriţe au ajuns în cele patruzeci de pahare! Pur şi simplu – hop!

* * *

Am fost din nou la Luvru.

Fie că nu m-am sculat pe ce picior trebuie, fie dispoziţia mea nu era cea potrivită pentru extaz. Deodată m-am plictisit.

M-am uitat la Afrodita şi mi-am adus aminte ce mă îngrozise când citisem încă din gimnaziu din ce spumă se formase ea în realitate. Ca să vezi: fiul îi tăiase cu secera tatălui chiar acel organ!

Am hoinărit prin săli şi deodată m-am simţit iritată: atâtea tablouri pe aceeaşi temă – imaculata concepţiune! Nu mai termină cu imaculatea asta? Şi, la drept vorbind, ce e rău în cea maculată? Ce e aşa de rău aici?

Să te naşti dintr-o fecioară şi din Duhul Sfânt nu e o minune mai mică decât să te naşti dintr-o femeie obişnuită şi un bărbat obişnuit. Bobule de mazăre, tu eşti minunea.

* * *

În cele din urmă am primit o scrisoare de la mama. Acelaşi lucru. Se plânge de toate.

Ultima dată ne-am văzut anul trecut, când aveam spectacole la Rostov. Mai bine zis, când am fugit din Moscova, pur şi simplu nu am mai putut rămâne după ce se întâmplase acolo.

După Moscova şi Petersburg, mama şi tata mi s-au părut aşa de îmbătrâniţi, de provinciali! Şi ei, şi, de fapt, tot Rostovul. Sau eu în toţi aceşti ani am încurcat totul, am dat peste cap, am schimbat tot?

Mama nu se mai îngrijeşte deloc. Ea îşi vopsea părul cu henna, dar de data aceasta nu şi-l mai vopsise aşa de demult, că rădăcinile ajunseseră cărunte de tot. Nu am văzut-o niciodată aşa.

Tata era, ca de obicei, vioi, dar acum mama scrie că e tare bolnav. Iar mie în ultima scrisoare nu mi-a plâns niciun cuvânt. Aşa face el mereu!

Toată ziua m-am gândit la ei. Aşa de mult îmi plăcea în copilărie când tata se juca cu mine: se

prefăcea că e un animal sălbatic şi mă muşca – barba lui îmi gâdila gâtul şi obrajii!

Tăticule! Cât te mai iubesc! N-o să-ţi spun niciodată că am văzut atunci, în biserica Tuturor Sfinţilor, cum tu, care toată viaţa ai râs de popi şi de biserici, te-ai rugat pe furiş, ascuns de toţi în pridvorul în penumbră. Tanecika, fetiţa făcută cu Elena Olegovna, surioara mea vitregă, murea de tifos.

Sărmanul meu tătic! De aici n-o să pot să te ajut cu nimic. Numai să scriu o scrisoare şi să mă gândesc la tine, să-mi amintesc.

Amintirile sunt ca nişte insuliţe în oceanul neantului. Pe insuliţele acestea ei, toţi cei apropiaţi şi dragi mie, vor trăi mereu, aşa cum au trăit. Pe o asemenea insuliţă tata, pe furiş, o să se închine în penumbră. Mama o să-şi vopsească părul cu henna. Nina Nikolaevna a mea merge cu pălărioara ei de modă veche. Voiam atunci să o văd, la Rostov, dar nu mai era. Şi nici la mormântul ei nu am ajuns, nu am avut când.

În primele zile ale revoluţiei o întâlnesc pe stradă. Strig spre ea: „Nina Nikolaevna, vă felicit!” Ea întreabă uimită: „Cu ce ocazie?” „Cum cu ce ocazie? Cu ocazia revoluţiei! Cu ocazia primăverii!” Ea răspunde: „Draga mea! Nu ai de ce să mă feliciţi cu ocazia revoluţiei, iar primăvara vine nu după calendar, ci când îmi schimb eu pălăria de fetru cu cea de paie.”

Fie-i ţărâna uşoară!

* * *

Astăzi, când mă plimbam prin Île de la Cité, am descoperit o placă memorială închinată lui Abélard şi Eloisei. Şi mi-am adus aminte de Zabugski. Abélard al meu din Rostov a murit de tifos în decembrie 1919.

Mi-am adus aminte de acele vremuri îngrozitoare – război, tifos. Câtă durere a fost, dar

câtă căldură, câtă lumină au rămas! Mi-am adus aminte de acel Crăciun al anului 1919. Toţi fugeau din Rostov. Tata făcuse rost de bilete de tren pentru mine şi mama Am stat undeva, în afara oraşului, pe calea ferată, cinci zile – ne deplasam tot timpul şi era o teroare să te duci la gară, ca să faci rost de mâncare – dacă o să rămâi acolo? Iar oamenii care săreau din tren şi fugeau cu lucrurile într-un alt tren, care se întorceau din nou, şi mai şi povesteau că văzuseră spânzuraţi lângă gară. Spuneau că mecanicii sabotau şi, într-adevăr, ne luaseră banii şi abia după aceea porniseră. În vagon aerul era groaznic – pe un copil îl durea burta. Iar cineva ne liniştea că după vagoanele pentru vite, vagonul nostru de clasa a treia, cu bănci, era pur şi simplu rai. O femeie tot îi striga soţului: „Saşa! M-a muşcat un păduche!” Şi începea să se descheie, fiul ei adolescent ţinea o cuvertură ridicată, iar soţul căuta muşcătura, ca să o frece cu spirt. Iar o franţuzoaică cu soţul, un colonel rus, rănit, îşi pierduse de tot capul, îl fricţiona pe bebeluşul său cu naftalină, pentru a-l proteja de insecte. El plângea, iar ea, disperată, începea să-l scuture ca să tacă, şi să ocărască Rusia şi pe ruşi. Era un adevărat coşmar. Toţi se sălbăticiseră şi mai că se aruncau asupra celuilalt cu pumnii. Şi era chiar Ajunul. O femeie se hotărâse să facă un brad pentru copii în vagon – în mijlocul gălăgiei, al mirosului greu, al isteriei. Găsise o creangă, nu era de brad, una obişnuită, o pusese într-o sticlă goală. Agăţase de creangă bucăţele de vată. Nu erau lumânări – cumpăraseră o lumânare groasă, pentru felinar, de la un acar. Găsiseră câteva mere – fuseseră tăiate în feliuţe subţiri. Un brad în vagon! Copiii se adunaseră, adulţii se înghesuiseră. Începusem să cânt cu copiii. Feţele tuturor se schimbaseră: fuseseră obosite, rele, încordate, dar deveniseră bucuroase, solemne! Mai apoi, un băieţel m-a sărutat şi mi-a dăruit comoara lui, un nasture.

Unde e acum nasturele ăla? Unde e acea femeie uimitoare? Ce s-a întâmplat cu acei copii?

* * *

Ce bine e ca uneori să greşeşti în privinţa oamenilor! De la început, gazda mea nu mi-a plăcut deloc. Începuse în prima zi să spună că fotoliile şi canapelele sunt tapisate cu o ţesătură scumpă, *tissu Rodier*, şi imediat am avut chef să le stropesc cu cafea, şi pe ele, şi pe gazdă. Ea locuieşte chiar sub noi şi uneori mă invită la cafea. Cum să refuzi? Şi discuţiile sunt numai despre ruşii îngrozitori cărora răposatul ei soţ le dăduse pe datorie o grămadă de bani, cumpărând obligaţiuni ale ţarului, iar ei acum nu vor să-i înapoieze. Şi un sentiment uimitor – în mijlocul alor mei pot să ocărăsc Rusia cât îmi doreşte sufletul, dar aici, cu străinii care încep să vorbească urât de ţara mea, nu ştiu de ce, încep să-i iau apărarea.

Dar, de fapt, e drăguţă. Citeşte tot timpul Biblia, merge la nu ştiu ce cerc biblic, mă cheamă mereu acolo. E amuzant că pentru ea toţi prorocii nu profeţeau decât în franceză.

* * *

Am fost la cabinetul figurilor de ceară. Şi acum sunt furioasă! Am devenit aşa de sensibilă la mirosuri! Acolo aerul e stătut, nu ai ce respira. Şi nici vorbă să pleci imediat! Mi-a părut rău că am dat atâţia bani pe bilet!

Am hoinărit pe acolo, confundându-i pe oamenii vii cu cei din ceară. De ce e nevoie de asta? Să dai ceva mort drept viu. Ca să vezi, o înviere de ceară! Mai lipsea trompeta îngerului! Amenajaseră o morgă elegantă!

Nu am văzut tot, am plecat, dar senzaţia neplăcută a rămas. M-am dus la Notre-Dame, ca să-mi refac buna dispoziţie. Îmi place să stau acolo

în penumbră, să mă uit la trandafirii uriaşi ai vitraliilor, la fumul uşor de sub tavan, să-mi imaginez cum s-a încoronat aici regina Margot cu Henric al său: ea e singură în faţa altarului, iar el e afară, în stradă.

Aş fi vrut să mă cunun aici? Aş fi vrut să cânt cândva aici. Acustica e minunată.

Am ieşit şi am mai stat multă vreme pe cheiul Senei, în faţa Notre-Dame. Ce umbră uriaşă arunca ea azi, în amurg!

* * *

Astăzi am fost pe rue Daru. Am fost cu Liubocika prin magazine. Ea a cumpărat nişte lucruri fără gust şi nu aveam chef s-o conving să renunţe.

Ea mă asigură că anul viitor o să fie la modă să porţi fuste deasupra genunchilor.

Liuba trăncăneşte întruna, nici nu e obligatoriu să dai din cap aprobator, poţi să te gândeşti la ale tale, dar nu ai cum. Azi a povestit despre amanţii ei – aşa, hodoronc-tronc! Respingător! Schimbă bărbaţii ca rochiile pe umeraş, în şifonier.

Copiii puneau cuie pe şinele de tramvai. Nu puteam pricepe deloc de ce, dar mai apoi m-am prins că ei îşi făceau în felul acesta jucării: cuiele deveneau plate, ca nişte săbioare. Pentru soldăţei? Era aşa de periculos! Voiam să pun mâna pe ei şi să-i trag de urechi! Bine că i-a speriat un poliţist.

Bobul de mazăre, oare o să te naşti băieţel şi o să inventezi şi tu distracţii la fel de stupide, de periculoase?

Am fost cu Osia la film. Am văzut Pat şi Patachon.

* * *

Am văzut azi pe stradă o fetiţă cu o pată mare roşie pe obraz şi imediat mi-am amintit de discuţiile alea stupide. M-am gândit involuntar: probabil mama s-a speriat şi a pus mâna pe pântece.

Mă uit acum tot timpul la ceilalţi copii şi mă gândesc: cândva şi tu, bobule de mazăre, o să te joci uite aşa, cum se jucau ieri copiii în parc, o să luăm şi noi de capete o funie lungă şi o să facem valuri.

Iar dacă eşti fetiţă, o să te joci cum se joacă fetiţele acelea pe care de o jumătate de oră le privesc pe fereastră: au scos în curte nişte oale mici, nişte căni şi fac supă din buruieni şi crenguţe, dau de mâncare unor copii din cârpă caşă de nisip, îi schimbi, îi leagănă, îi lovesc peste funduleţ, îi pun la colţ, îi ceartă.

L-am întrebat pe Osia cum îşi imaginează copilul, ce va face cu el. El a răspuns: „Îmi imaginez cum o să-l învăţ să citească. O să-i arăt cum se scriu literele. „TATA" şi „MAMA" ies bine, dar pe S îl face invers". Bobule de mazăre, ce-l mai iubesc pe tatăl tău!

* * *

Ce zi groaznică! Ploaia cade de azi de dimineaţă. Am ieşit pentru puţin timp, m-am udat din cap până-n picioare. Şi e aşa mizerie în jur! Mi se pare că este cel mai mizerabil oraş din lume! Gunoaiele acoperă caldarâmul şi trotuarele şi nicio armată de oameni de serviciu nu se va putea descurca. Şi ce miros greu! Şi, de fapt, de ce oare toţi sunt extaziaţi de Parisul ăsta? Şi-au imaginat un Paris căruia şi în Paris îi duci dorul!

Astăzi am simţit extrem de acut că mă plictisesc aici, sunt melancolică, fără prieteni, fără rudele mele. Ce fac eu aici? De ce sunt aici?

Sunt aici ca într-o colivie de aur! Şi colivia nici nu e de aur, ci e una obişnuită, asta n-o poţi

cumpăra, asta nu ţi-o poţi permite! Liubocika îşi comandă rochii la case de modă, iar eu cumpăr confecţii – economisesc fiecare franc.

Se înţelege, nu e vorba de franci! Iosif se duce la serviciu, iar eu sunt singură aici. Toată ziua sunt singură cu gândurile mele şi cu Parisul care nu mă mai bucură! Dar mie îmi trebuie oameni! Şi nu Liubocika, nu Petrovii! Ei nu pot să-mi asigure o comunicare normală, omenească, de care am nevoie!

Liubocika mi-a povestit azi că noaptea, în pădurea Boulogne, pe pajişte, se adună automobile – sunt acceptate numai cele foarte scumpe şi vreun Citroen 10 *cheveaux*[76] nu este primit – în ele se urcă bărbaţi în smoching şi impermeabile şi femei complet goale pe sub mantouri de blană. Toţi ies din maşini şi pe pajişte se dedau unui desfrâu colectiv. Farurile automobilelor luminează tabloul ăsta, iar la volan, nemişcaţi, ca nişte sculpturi, stau şoferii.

Şi eu stau şi ascult porcăria asta!

* * *

Deja a nu ştiu câta oară o răsfoiesc pe Başkirţeva: „Când mă gândesc că trăieşti o singură dată şi că orice clipă trăită ne apropie de moarte, pur şi simplu înnebunesc!” – şi mă gândesc la altceva – la faptul că ea când scrie, vie, încă se mai teme de moarte, dar când eu citesc, ea deja nu mai există.

Şi, mai ştii, bobule de mazăre, la ce m-am gândit? Pentru tine tot ce e acum în jurul nostru încă nu există. Dar când o să creşti şi, poate, o să citeşti rândurile astea, deja nimic n-o să mai existe.

Stau acum la fereastră şi mă uit cum băieţii se joacă în curte. Au făcut rost de undeva de nişte cârje şi se amuză – merg pe ele ca pe nişte catalige. De unde au cârjele?

Poate nici eu n-o să mai fiu.

Ce ciudat! Pentru cel care citeşte, eu, vie, deja nu mai sunt, aşa cum o citesc eu pe Başkirţeva, care încă se mai teme de moarte şi, cu toate acestea, e deja moartă de mult. Rezultă că totul există şi nu există în acelaşi timp, mai bine spus, există, dar numai pentru că eu scriu acum despre asta. Despre tine, bobul meu de mazăre. Despre aceşti băieţi din curte, iar acum unul, care e mai mare, a agitat cârjele în lateral ca pe nişte aripi şi a zburat ca un avion. Toţi au alergat după el, toţi voiau să zboare şi ei.

Adică Başkirţeva e încă vie, numai pentru că a rămas jurnalul ei şi eu acum îl citesc?

Oare şi de la mine, cea vie, vor rămâne numai rândurile acestea?

Nu, toate sunt nişte prostii! De la mine o să rămâi tu, bobule de mazăre!

* * *

De mult nu am mai scris nimic. Nu fac nimic, stau acasă şi ceasul se mişcă încet, dar nu am timp pentru nimic.

Bobul de mazăre are deja douăzeci şi cinci de săptămâni! În fiecare zi încerc să fac gimnastică aeriană. În cartea pentru viitoarele mame se afirmă că gimnastica asta e folositoare pentru organism. Poate că e folositoare, dar numai dacă ai o dispoziţie bună. Mă dezbrac în pielea goală, mă apropii de oglindă – la noi, în antreu, avem o oglindă mare într-o ramă frumoasă – încap toată în ea şi mă examinez multă vreme, parcă dintr-o parte. Atunci mi se pare că sunt frumoasă, o matroană aşa de liniştită în aşteptarea misterului. Sunt eu şi deja nu mai sunt eu, eu şi tu, bobul meu de mazăre! Iar când mă plictisesc şi sunt tristă, nu mă plac deloc!

Am început să obosesc repede: după masa de prânz vreau să mă întind pentru o jumătate de oră, dar mai înainte nu dormeam niciodată ziua. Şi

seara, după nouă, ca o liceană din clasele mici, trebuie să fiu în pat. Să dorm! Copiii cresc în somn!

Să creşti mai repede, bobule de mazăre, am obosit să te aştept!

Simt tot timpul că atingi pereţii dinăuntru.

* * *

Ieri am intrat într-un magazin de haine pentru copii. Totul e foarte frumos, dar nu sunt lucruri pentru cei mai mici. Am cumpărat nişte lână galbenă, m-am hotărât să fac o bluziţă, o căciuliţă şi nişte botoşei. Bobule de mazăre, o să fii galben ca un pui de găină! Copiilor iernii le trebuie haine călduroase. Ca să vezi, spre Anul Nou o să fim deja trei!

Am spălat toată dimineaţa, am făcut ordine, am curăţat.

Unde sunteţi voi, prieteni dragi, Klava, Vania, Boria, Ledia, Olia? Acolo, în Rusia, nici nu-mi puteam imagina ce dragi îmi sunteţi! Ce tristă sunt aici fără voi! Şi n-am unde să mă duc în vizită! Sâmbătă am fost la Petrovi, mi-am dat jos paltonul şi voiam să-l agăţ în cuiul înalt, deodată au sărit toţi, să nu ridic mâna, că atunci cordonul se poate înfăşură în jurul copilului şi-l poate sugruma! Şi toate în genul ăsta. Oamenii ăştia mă cheamă să facem revelionul cu ei!

N-o să mă duc, am decis că o să-l facem noi trei – cu Osia şi Bobul de mazăre.

Dar ce frumos am petrecut revelionul trecut! Osenin a adus un brad uriaş care nu intra nicăieri! Şi ce mai râdeam în hohote când Dania şi Mitia au adus o albiuţă pentru copii plină de zăpadă, din care ieşeau sticle de şampanie şi de vodcă! Şi când Dania a arătat şmecheria magistrală a fratelui său american: cu o mână cânta la vioară, iar cu cealaltă acompania la pian! Şi cum Sorokin îi imita pe toţi la chitară! Ce bine ne-a fost împreună! Dragii mei,

ce mai faceţi? Unde o să vă distraţi şi o să vă prostiţi revelionul acesta? Fără mine!

Dar ce aţi făcut la onomastica mea! Toată strada a dat fuga la orchestra aceea – din ligheane şi oale, pahare legate de picior cu sfoară, piepteni cu hârtie de ţigară, sticle umplute cu apă în diferite cantităţi. A fost cel mai bun concert din viaţa mea! Prietenii mei îndepărtaţi, ce vă mai iubesc! Abia acum am înţeles asta.

* * *

Am fost la „Printemps”. Am obosit. M-am întors cu taxiul.

În magazin m-am văzut din întâmplare în oglindă alături de alte femei şi mi s-a părut că arăt nefiresc de palidă, ca o moartă.

Acum, în antreu, m-am privit din nou. Ce urâtă m-am făcut! Buzele s-au umflat, nasul mi s-a ascuţit. Faţa prelungă. Ochii ca de bufniţă. Burta e tare, ca o nucă. Iosif a venit din spate, m-a îmbrăţişat, s-a uitat la noi în oglindă şi a spus:

— Ce frumoasă te-ai făcut!

* * *

Sunt zile îngrozitoare, când pur şi simplu totul îţi scapă din mână.

Ziua a început prin faptul că am spart o cană. Şi nu-mi vine să cred că e semn de fericire.

Am cumpărat *dépilatoire* – îmi smulge pielea, dar părul rămâne.

Am stat multă vreme pe un scăunel şi piciorul mi-a amorţit.

Ieri am văzut *Boris Godunov* în interpretare franceză. Ce circ de prost-gust! Cântăreţul care îl interpreta pe Boris îl imita pe Şaliapin. El măcar cânta, dar ceilalţi! Dar punerea în scenă! Dar decorurile! Şi asta e imaginea lor despre Rusia! Şi,

pentru a pune capac, diaconul se închina ca la catolici!

Şi a mai venit şi Liubocika şi mi-a turnat o altă istorie a sa. E chiar un decameron parizian!

Ieri mergea cu taxiul. Şoferul era rus. Şi deodată l-a recunoscut în el pe iubirea ei, pe cel care a murit la Harkov. Şi şoferul se uita ciudat la ea. Dar nu putea fi acela, era mult prea tânăr. Mai bine zis, avea vârsta pe care o avea şi acela altădată. Şi ea mergea şi tăcea, ca drumul să fie mai lung. Mi-a făcut capul calendar, cum îi dăduse el mâna, ce trup zvelt, puternic avea, ce frumos ţinea mâinile pe volan. „Şi deodată îmi dau seama că, dacă acum o să spună: vino după mine!, o să mă duc şi o să fac tot ce vrea el!”

Dar, din fericire pentru Liubocika, şoferul doar a luat banii în tăcere şi a plecat.

Am spus că vreau să mă duc la o expoziţie de fluturi, am văzut un anunţ. Dar Liubocika a şi sărit la mine: „Ce spui! În niciun caz! Sunt morţi!”

* * *

Tala! Draga mea, buna mea Tala! O scrisoare de la Tala! Cum m-a găsit?

Şi ea e căsătorită şi are deja doi copii! Soţul, fost ofiţer, s-a angajat ca muncitor la uzina Renault, apoi s-a îmbolnăvit, a pierdut serviciul şi acum sunt în Ahlbeck, la mare. Sărmana Talocika! Acum lucrează ca spălătoreasă şi speră să găsească un loc mai bun, într-un pensionat pentru bătrâni. Ce înseamnă acest „loc mai bun”?

Cât mai vreau s-o văd! I-am răspuns chiar azi să vină şi că îi trimit bani pentru bilet. Sau să mă duc eu la ea? Nu ştiu ce va spune Osia. Se teme aşa de tare pentru mine!

* * *

Toată ziua mă gândesc la Tala. Am visat-o!

La gimnaziu, înainte de examenul la istorie, eu şi ea ghiceam biletele, scriam pe hârtiuţe cifre şi trăgeam fără să ne uităm. Talka a tras 2. S-a hotărât să repete, din nou 2! Iar a doua zi a nimerit biletul cu numărul 22! Ghicitul nostru! Cum să nu crezi în el?

Doamne, câţi ani au trecut!

Nu ştiu de ce, mi-am adus aminte că alergam să ne uităm la dărâmarea statuii Ecaterinei. Şi noi ne-am agăţat de sfoară, ceva a plesnit, statuia a tresărit şi s-a prăbuşit de pe piedestal chiar pe grilaj – şi totul a fost înecat de urale! Ce bine ne simţeam! Apoi un echipaj de cărăuşi a tras statuia la secţia a şasea, în arest, şi veneau înaintea noastră elevii de gimnaziu cunoscuţi nouă, cu legături pe mâneci – „miliţia”. Şi noi ne legaserăm panglici roşii şi le prindeam tuturor trecătorilor panglici roşii la haine, iar Talka chiar cochetase cu o baionetă de poliţie din secţia vandalizată – i-o luase unui proaspăt miliţian!

Şi ce mare fusese bucuria generală, ce feţe luminoase aveau toţi – marea noastră revoluţie! Fără vărsare de sânge! Se bucurau de lipsa vărsării de sânge şi, cu toate acestea, toţi spuneau că trebuia să fie o singură execuţie demonstrativă – ca în revoluţia franceză – să-l execute pe ţar care trebuie, prin sângele său, să plătească pentru sângele poporului, şi nu să fie spânzurat pur şi simplu, ci să i se taie capul sau să fie tras în ţeapă. Acum pare uimitor că oamenii vorbeau aşa de liniştiţi despre asta.

Dar atunci, imediat după revoluţia noastră din Rostov, fără vărsare de sânge, venise o scrisoare de la Maşa, din Finlanda, na, fără vărsare de sânge! Boris fusese arestat, pe toate navele începuseră linşări ale ofiţerilor, mulţi morţi fuseseră mai ales pe „Andrei cel Întâi Chematul”, pe care se afla el. La Maşa năvălise un grup de beţivi care căutau arme. Ea avea revolverul lui Boris, dar apucase să-l arunce la gunoi. Nu găsiseră nimic, dar

spărseseră vasele şi luaseră un ceas de aur şi un portţigaret care se aflau pe biroul lui Boris. Maşa şi-a găsit soţul la morgă împreună cu alţi ofiţeri, mutilat, cu buzele sparte.

Sărmana mea Maşa! Sărmana Talocika! Sărmanele noastre fete! Fiecare a avut de tras.

Şi ce bine că toate grozăviile au rămas în urmă! Şi tu, bobule de mazăre, o să ai parte numai de cele bune, n-o să fie nimic rău. Tot ce a fost rău e deja în urmă.

* * *

Am vrut să mă duc să mă plimb, dar vremea e din nou respingătoare. O ploaie urâtă, rece şi rafale puternice de vânt. Am dormit foarte prost. M-a durut capul toată ziua.

Şi mai sufăr că ieri am ţipat la Osia. M-a scos din minţi cu grijile lui. A spus numai: „Ai grijă, aici e o treaptă!" Şi deodată am izbucnit: „Lasă-mă, pentru Dumnezeu!" „Bellocika, draga mea, nu te nelinişti, o să tac! N-o să mai spun niciun cuvânt, numai nu sări aşa pe scară!"

Toată ziua mi-a fost ruşine.

Bobul meu de mazăre, ce minunat este el! Şi ce insuportabilă am ajuns eu!

M-am aşezat pe pat cu o ceaşcă de ceai şi beau. O să mă gândesc la ceva plăcut. La Tala. Tare mai vreau să mă văd cu Tala mea! Măcar un singur suflet drag! Dimineaţă i-am scris o scrisoare lungă şi la sfârşit am întrebat despre soţ: îl iubeşti? Eşti fericită?

Iar acum mă gândesc la mine, eu ce i-aş fi răspuns: îl iubesc? Sunt fericită?

Da. Da.

* * *

A început săptămâna a treizecea. Obosesc îngrozitor.

Mergeam cu metroul şi deodată m-am uitat la picioarele mele – Doamne, ale cui sunt picioarele astea? Obosite, urâte, pline de pete vinete. Abia acum am înţeles ce-a vrut să spună Andersen cu sirena lui, cea care şi-a schimbat coada de peşte cu nişte picioare de femeie. Şi eu mă simt acum de parcă calc pe cuţite şi ace. Mi-e greu să merg.

La metrou, azi, era cât pe ce să mi se facă rău. Metroul parizian este pur şi simplu un coşmar. Faianţă albă, ca la baie, şi miros de baie. Nu poţi respira deloc. Am ieşit repede pe bulevard din măruntaiele fierbinţi. Frig, vânt. Aşa nu poţi să nu te îmbolnăveşti.

Ce m-am mai urâţit! Mă mândream aşa de tare cu pielea mea albă! Ce se întâmplă cu ea? Medicul mi-a spus că pigmentaţia creşte la toate femeile însărcinate. Să-i ia dracu' pe toţi! Şi buricul – buricul care strică tot! Nu ştiu de ce, a început să iasă în sus. Ca şi cum pântecele meu este umflat ca o minge, prin acest buric iţit.

Mă ruşinez de dimensiunile mele. Mai înainte mereu simţeam în mine o graţie de felină, dar acum mi se pare că merg ca un pinguin. Am obosit aşa de tare! Uneori mi se pare că sunt un monstru imposibil de ridicat! Să se termine odată mai repede!

Iosif, bunul meu, frumosul meu Iosif! M-a pus pe genunchi, mi-a lipit capul de umărul lui. Tot vorbea, tot vorbea... Despre frumuseţea mea interioară şi despre iluminarea deosebită din interior. Nu cred, dar mi-e mai uşor.

Notesul pierdut la metrou. Fuga în Egipt. El s-a sculat, i-a luat noaptea pe Prunc şi pe Mama Lui şi s-a dus în Egipt. Câmpia albă, luna plină, lumina cerurilor înalte şi zăpada strălucitoare. Luminiţele verzi ale semafoarelor. Locomotivele ţipă ca nişte pescăruşi. Vagoanele de clasa întâi sunt albastre, cele de clasa a doua – galbene, cele de-a treia – verzi, acum sunt selenare, cu coame de

zăpadă. Telegrafistul e singur. Zăpada pare o coajă. Odată, iarna, telegrafistul văzuse că o familie de lupi traversează şinele. Umbra tatălui apare la miezul nopţii, merge de-a lungul trenului important, bate cu ciocănelul pe saboţi, se apleacă, parcă vrea să se convingă dacă într-adevăr scrie acolo „frână Westinghouse” sau altceva – totul e în ordine, face semn cu felinarul, poate pleca. Liniştea este înghiţită de un ciocănit repetat. Sirena râgâind scurt. Înapoi pe drumul-tranşee înghiţit de nămeţi. Respiraţie de miezul nopţii. Scârţâitul geros, cosmic, al cizmei de pâslă. Luna a îngheţat într-un nor subţire, se uită de sub stratul de gheaţă. O stea tace spre o altă stea. Câte puncte şi nici o liniuţă. E ciudat că sub aceleaşi stele a fost lăsat cândva Moise, într-un coş de papirus, pe apele Nilului. Viaţa lui Samuel Morse. Capitolul întâi. Samuel Morse a fost pictor. Pământul este un coş cu oameni lăsat pe Calea Lactee. Întorcându-se din Europa pe corabia „Sally”, Morse se uita pe lunetă la viitor cu corecţia de vânt. În ocular vede pete albe. I-a scris soţiei:

„Dumnezeu se uită la noi cu acelaşi ochi cu care şi noi ne uităm la El. Draga mea, ce multe cuvinte care denumesc invizibilul! Dumnezeu. Moarte. Iubire. Şi ce să faci dacă trebuie să numeşti ceea ce este aşa de aproape, dar pentru care nu sunt cuvinte? Mai bine zis, cele care sunt nu explică nimic, mai mult, sunt bolnave, murdare, josnice. Noi avem aşa de puţine cuvinte pentru starea sufletului şi încă şi mai puţine pentru starea trupului! Cum să descriu ce a fost la noi? Să descriu pentru a reda măcar o parte dintre acele lucruri adevărate, uimitoare, frumoase? Să inventezi noi cuvinte? Să pun puncte sau liniuţe? Doamne, atunci ceea ce am sărutat noi ar fi compus numai din absenţe! Am citit, nu mai ţin minte unde, că sufletul, ca şi trupul, miroase a sine şi a hrana sa. Ce adevărat este! Mirosul sufletului. Sufletul poate avea un miros murdar. Dar în iubire

nu poate fi nimic murdar – acolo nu e nimic de la noi, acolo e numai ceea ce a pus în noi Dumnezeu. Şi de aceea mirosul tău (tot ce pot scrie în cuvinte) este divin. Şi gustul. Şi de fiecare dată e puţin altfel. Trupul, ca şi sufletul, miroase a sine şi a hrana sa. Trebuie inventat un nou alfabet pentru a numi nenumitul, pentru a nu ne mai fi ruşine să sărutăm ceea ce încă nu are un nume curat, minunat. Corabia e goală, în afară de mine nu mai e nimeni, numai pânza catargului – preoteasă a vântului. Amurgul e de un roşu-închis, tulbure. Îţi aduc, iubita mea, daruri, dar cel mai minunat dintre ele este un chihlimbar în care s-a prins o urechelniţă preistorică, şi se văd labele ei şi zimţişorii cu care a scărpinat, Dumnezeu ştie când, o ureche. Fac la lunetă o corecţie de claritate şi văd pisica noastră, cum ea, mijindu-şi ochii şi întinzându-se pe genunchii tăi, îşi scoate ghearele ca nişte ghilimele.” Soţia lui Morse o să moară de tânără şi profesorul de desen multă vreme va căuta o fată surdomută. O va găsi. Ei se vor căsători, ea va învăţa alfabetul inventat de el şi vor comunica prin puncte şi liniuţe multă vreme, fericiţi. A doua zi dimineaţa, câmpia este scrisă pe curat cu un scris mare, omătos. Umbra unui norişor a legalizat zăpada, ca o ştampilă. Cuvintele aleargă pe firele îngheţate, dar e imposibil să transmiţi tăcerea. Copiii fac un om de zăpadă. Stâlpii şchiopi se întind în şir peste mări şi ţări să caute fericirea nu acolo unde au pierdut-o – aşa ne căutăm ceasul, nu în şanţul în care a căzut, ci unde e mai multă lumină. Cum te uiţi la stâlpii fugari, îngheaţă în forma literei lambda. Nu vor pleca departe. Acolo e marginea lumii. Capătul lumii trece pe-aici, vedeţi, unde se termină cuvintele. Atmosfera e ca zăpada albăstruie, rânjită. Dincolo de ea nu e nimic, muţenie. Şi e imposibil să te duci acolo, de partea cealaltă a cuvintelor. Telegrafistul anterior, ajuns până la margine, s-a împiedicat de litere de fiecare dată, s-a lovit în ele ca musca de geam. De

partea aceasta a cuvintelor teiul, în ciorapul căzut, se lipeşte de stâlp, iar de partea cealaltă e muţenie. Şi nămeţii în amurg nu-şi joacă muşchii. Fumul din horn nu are trup. Iar aici totul este literal. Şi nu e niciun timp – numai o vreme de iarnă, prelungă. Când e zăpadă totul e masiv, cu o sută de ochi şi lătrător, iar aici toţi sunt salvaţi, aici toţi sunt urechelniţe. Timpul e literal, eu scriu pagina asta şi viaţa mea s-a lungit cu aceste litere, iar viaţa celui care citeşte acum literele acestea s-a scurtat. Lumina de pe fereastră care cade pe zăpadă are parcă membrane. Istoria mondială a măgarului. Capitolul întâi. S-a născut, nu a făcut semnul crucii, a murit, nu s-a mântuit, dar l-a purtat pe Hristos. La antici, măgarul e simbolul păcii, iar calul al războiului, de aceea prorocul trebuia să intre în Ierusalim pe un măgar alb. Soţia lui Osiris, Isis, cu pruncul-fiu Horus fug din Egipt pe un măgar urmăriţi de Seth cel rău. După sursele persane, când măgarul originar, cu trei picioare, scoate un strigăt, toate făpturile feminine acvatice, create de Ahura Mazda, rămân însărcinate. La carul Ashvinilor e înhămat un măgar cu ajutorul căruia Ashvinii au câştigat cursa organizată cu ocazia nunţii dintre Soma şi Surya. Măgarul de aur. Măgarul lui Buridan. Îşi mişcă urechile ca un măgar. Părul din crucea de pe spatele măgarului ajută la infertilitate. Cu o falcă de măgar, Samson îi omoară pe nefericiţii filisteni. Cel otrăvit de Cesare Borgia, pentru a se salva de otravă, s-a băgat într-o carcasă de măgar tăiată în două şi a stat aşa peste măruntaiele calde. În lapte de măgar, dacă e să-l credem pe Plinius, se scălda Poppeia, iubita lui Nero. Dacă auzi în vis răget de măgar, venit de departe, e semn că devii bogat de pe urma morţii cuiva apropiat. Cine a spus oare că timpul este un măgar: dacă îl grăbeşti, se încăpăţânează şi stă pe loc, dacă vrei să-l ţii pe loc, aleargă şi nu se uită la tine? Dacă măgarul ar şti să vorbească, ar pune o astfel de *Întrebare:* a spus Dumnezeu lui

Moise: „Tu nu poţi vedea faţa Mea, pentru că niciun om nu poate să vadă faţa Mea şi să nu moară”, deci morţii sunt cei care au văzut acea faţă, şi toate templele, şi toate rugăciunile sunt pentru ea, pentru moarte? Zăpada se apropiase de fereastră în vârful picioarelor. E plăcut să ieşi, să respiri şi să te uiţi la fumul din horn. Linişte, nu e vânt, în curând o să-şi sune sirena, fără oprire, cel de ora nouă. Unele trenuri gonesc acoperindu-şi nasul, altele adulmecă fiecare stâlp. Zăpada se duce mai departe, pe drumul spre Şablino, unde laptele se vinde la cântar – e tăiat cu toporul, iar oamenii dorm fără cearşafuri, pe nişte cârpe tari. Profesoara spălase cearşafurile şi le agăţase să se usuce, a doua zi de dimineaţă când s-a uitat – aruncaseră cu noroi de după gard, trebuia să le spele din nou. Cerul e jerpelit, cătunul e înghesuit, trecătorul e un câine. Însă decembristul Zavalişin observase obiceiurile locului: mă uit, un câine, culcat, linge ceva însângerat – căţelei acesteia i se tăiaseră buzele ruşinoase şi, nu demult, încă mai curgea sânge, şi Kaştanka îl lingea. Gazda povestea că aşa îşi vrăjesc aici muierile bărbaţii – buzele, cu farmece, sunt prăjite cu altă carne, apoi toate sunt servite bărbatului care o iubea pe femeia aia. La televizor rudele ostaticilor imploră să nu înceapă asediul. Asediul o să înceapă în curând. Cei care vor muri peste câteva minute sunt încă vii. Mecanicul, beat cu ocazia zilei tanchistului şi a zilei sale de naştere – toată viaţa glumea că s-a născut tanchist – adormise cu ţigara aprinsă şi arsese. Îi era frică să nu ardă în tanc – chiar asta visase în timpul morţii, că arde în maşina sa de luptă. Stăteau la pomană şi mâncau ce mai rămăsese de la ziua de naştere. Dincolo de marginea satului e o mare – de zăpadă, până la genunchi. Zăpada fusese aşezată de viscol ca un promontoriu. În spatele lui se înalţă fumurile satelor – vin ca o escadră dinspre râu spre pădure căsuţele de lemn cu bărcile sub zăpadă. Te tulbură

că nişte lucruri aşa de importante, nişte daruri aşa de mari, precum Sfintele Taine, se servesc într-o formă aşa de grosolană – mâncare, trebuie să rumegi ceva şi să înghiţi sau să intri în apă, să te scalzi. Şi pare stupidă explicaţia că fata născuse un copil şi nu rămăsese nimic – nicio ruptură, nicio cicatrice, – totul se închisese, precum Marea Roşie care se trăsese de o parte şi de alta de dragul lui Israel şi apoi se unise la loc. Se vede pe fereastră că trece pe stradă o muiere, una ca Maria, se opreşte în mijlocul drumului, îşi desface puţin fusta şi, fără să se aşeze, de-a-n picioarelea, înţepeneşte pentru o clipă, apoi merge mai departe, lăsând în zăpadă o gaură cu margini galbene. Chemarea iernii, epoleţi de zăpadă. Începutul Lăsatului de Sec, pe derdeluşuri băieţi şi fete se dau pe nişte sănii – se face din bălegar un fel de tigaie cu margini groase şi întoarse, nu mai mare de jumătate de arşin în diametru, se udă cu apă şi se lasă să îngheţe – nici eu nu am rezistat şi, molipsit de veselia generală, m-am dat şi eu de câteva ori de pe derdeluş. Uite-aşa, pe o sanie ca asta, să te dai de pe derdeluş şi să fugi de timp, de Irod ăsta. De ger îţi dau lacrimile, norii nocturni sunt o mulţime, drumul este scânteietor, şerpuitor. În spatele fiecărei ferestruici sunt un ibovnic şi o ibovnică. De fapt, pe pământ nu sunt mulţi oameni, dar în ziua învierii precis o să se umple. Şi aşa am reţinut eu camera aceea: pe o fereastră e iarnă, iar pe cealaltă crengi de liliac în floare împing un nor. De-a lungul şinelor sunt sticle, dar în niciuna nu e vreun un bilet. Paznicul de cale ferată de la trecere – cojoc, cizme de pâslă tocite, căciulă de oaie, două steaguri strânse, roşu şi verde, la subsuoară, în mâini are un felinar stins. Trenul luase viteză, paharul se apropiase de sticlă. Uşa compartimentului e întredeschisă, trec pe alături, ţinându-se de bare, femei cu prosoape şi săpuniere în mâini, cu cozile împletite pentru somn. Se aude cum s-a trântit uşor scaunul

rabatabil de peretele vagonului. Dar dacă Irod i-a ucis pe toţi pruncii până la vârsta de doi ani, atunci Iisus nu a avut cu cine să se joace, nu avea copii de-o vârstă cu el! Şi Irod nu a omorât niciun prunc! Ei au crescut şi apoi au murit singuri. Dincolo de câmpia albă, un turn de fabrică suge cerul. Locuitorii de aici nu voiau să vândă nimic celor evacuaţi, iar laptele care rămânea era aruncat ostentativ pe pământ. Inundaţia îi ajunsese casei până-n gât. Noi, pentru animalele sălbatice, suntem nişte nebuni, e mai bine să nu te iei de noi. Înaintea arestării i s-a permis să-şi ia rămas-bun de la copil, ea a intrat în camera lui – el stătea în pătuţ, ea a spus: plec în delegaţie, rămâi cu Klava, să fii cuminte! Iar el: păi tata a plecat în delegaţie, acum pleci şi tu – dacă o să plece şi Klava, eu cu cine o să rămân? Mâncarea tradiţională în Ajun – caşă de orz fără lapte şi unt şi compot din fructe uscate – aminteşte de fuga Sfintei familii în Egipt. Oamenii cu inimă îi mai lăsau în case, să înnopteze, dar în inimă nu mai este nimeni. Ea îşi agăţase vişine la ureche, pusese pe umăr umbreluţa ca pe-o puşcă şi strigase: stai pe loc! Pentru salvarea unui înecat trebuie să-i dai o lovitură de vâslă în cap. În cameră se jucau, toţi se pieptănau şi, după ce băgau mâna în sân, scoteau insecte pe care imediat le striveau pe hârtia de scris, aşa că la sfârşitul jocului pe hârtie nu mai puteau fi distinse cifrele din cauza virgulelor însângerate. Plecase un vapor, depăşind, pentru puţină vreme, iarna. Pe râu un mal pluteşte mai repede, celălalt mai încet. Aruncau pescăruşilor ciocolată. În timpul războiului nemţii ruşi erau duşi pe barjă în exil pe Caspica, căldură mare, la cisterna cu apă e coadă, înjurături, încăierări, şi o femeie spune: încetaţi, doar nu sunteţi ruşi! Pe mare se află ombilicul lunii. După amiază crochet, întreceri până la căderea întunericului, când nu se mai pot distinge bilele, dar Roza încă mai trişează – cu poala fustei din când în când îndreaptă bila, o duce la poziţia

bună. Pictorul Fu Dao se evaporase în ceaţa pictată de ele – desenase o ceaţă şi intrase în ea. În celulă, ea aduna chibrituri arse şi zgâria cu ele ceva pe o foaie de hârtie dată la closet sau modela din pâinea mestecată. Se duceau la fierărie să vadă cum fierarul potcoveşte caii, cum din resturile de copite fierbe un clei maroniu, mirositor. Ea se întorsese înapoi într-un car cu fân – aşa de minunat! –, căzuse pe spate, şi ai un asemenea sentiment de parcă te legeni într-un leagăn din fân, şi fusese suspendată chiar spre cer! Dă – procedează bine, iar dacă nu dă – e mai bine. Când şahul Persiei, Aga Mohamed, cucerise Tiflisul, soldaţii lui încercaseră nu numai să violeze cât mai multe femei, dar s-o şi însemneze pe fiecare – le tăiaseră celor violate un ligament la piciorul drept – şi acum încă, după mulţi ani, poţi întâlni bătrâne ce şchioapătă de piciorul drept. El deschisese fereastra – aerul se lovise cu fruntea de perdea. Maşinile de scris de pe soare scuipă snopi de lumină. Cu chibritul îţi poţi face sprâncenele, în loc de cremă femeile îşi foloseau propria urină – erau convinse că nu e mijloc mai bun de a-ţi păstra prospeţimea pielii, iar înainte de interogatoriu zgâriau cu degetul peretele acoperit cu var şi se pudrau cu el. Dacă mama a avut puţin lapte, atunci o să admiri nişte sâni mari, iar dacă ai fost alăptat până la doi ani, îţi vor plăcea femeile cu sânii mici, ca de copil. Rudă, dar nu de sământă. Potrivire a circumstanţelor. Le ştim noi pe damele astea din familii cuviincioase care se aruncă în îmbrăţişarea unui luptător de circ. Moartea în somn e semn de nuntă. Ploaia nepotrivită e semn că fânul e la vremea cositului. În timpul săpăturilor de la Pompei fuseseră descoperite viduri ale oamenilor. Se priveşte în oglindă – ea e în pijamaua lui, desfăcută, sânii îi ies, atârnă în direcţii opuse, flasci, fără umplutură. Adormit, corpolent, cu sprâncene albe. La radio se transmit cele şapte păcate capitale: invidia, avariţia, desfrâul,

îmbuibarea, mândria, lenea şi mânia. Fiul este un neterminat, e atras de o cârpă, topeşte chinovar, străpunge mercurul, încercând să găsească elixirul tinereţii şi nu mai e interesat de nimic în lume. Frasinul a început să facă paşi mici. Copilului, ca şi râului, îi place să sugă pietre. Culegătorii de ciuperci adormiţi dintr-un tren matinal suburban, pe fereastră vin în întâmpinarea lor cestode. Din moment ce ţara e condamnată, ea trebuie să fie curăţată de tot ce e luminos. Azilul, casa lui Poliubimov, care se află vizavi de un ulm mare, s-a tulburat aşa de tare, că voia s-o ia din loc, biletul cu adresa s-a transformat în pumn într-un ghemotoc umed. Mirosul apare când dăm bucăţele din noi, amestecăm ce este al nostru cu toată lumea, devenim aer, spaţiu, tot – parcă ne înmulţim prin împărţire. Moartea este clipa cea mai importantă, irepetabilă a vieţii, de care depind multe în egală măsură şi în viitor, şi în trecut – nu poţi s-o laşi să curgă aşa, trebuie să te pregăteşti pentru ea, trebuie s-o construieşti. Ploaia era rară, cenuşie, fără zgomot, de scurtă durată, în fugă, iar spre seară vremea se îmbuna, norii fuseseră alungaţi, câte bălţi, atâtea citate înstelate. Cunoscutul doctor hipnotizator din Moscova, Dal', îl vindecase pe Rahmaninov de beţie, după ce-l convinsese că vodca e gaz şi, de recunoştinţă, compozitorul i-a dedicat concertul numărul doi. Scrisoarea a ajuns sub ploaie, cerneala s-a întins, literele s-au umflat, au dat lăstari. Înainte de a se arunca de pe balcon, ea a aruncat mai întâi un papuc, s-a uitat cum a zburat în mijlocul străzii. La Strelnia comanzi nisetru din bazin, este prins pentru tine cu suliţa şi cu foarfecă se taie o bucată din branhii, iar când este servit, bucata tăiată trebuie să se potrivească cu tăietura. La primul ger ea şi-a pus haina de blană – fusese împăturită şi mai păstra încă acel miros pe care-l avusese la Roma. Aşa cum pauza dintre două sunete face şi ea parte din muzică, şi pauza de după moarte e

locuită. Mama bate cu mâna piciorul scaunului de care s-a lovit copilul: nu plânge, uite, vezi, şi pe el l-am făcut să-l doară! Un nor a fost umezit de lună. Fiul a murit la spital, după autopsie au dus la morgă lucrurile, au început să-l îmbrace, el i-a ridicat capul – era uşor, ca o cutie de chibrituri fiindcă i se scosese creierul. Din cauza focului faci o erupţie pe mână. E aşa de bine ca, după ce faci dragoste, să stai întins pe cearşaful răsucit, să mănânci struguri, să priveşti cum îşi împleteşte părul, cum i se mişcă omoplatul sub piele, apoi cum pe acest omoplat loveşte coada aruncată pe spate. Bătrâna, uscată ca o coajă de pâine, pipăie cu mâinile pe muşamaua crestată şi arsă din loc în loc, lipită de moarte de masa din bucătărie, caută o lupă şi-i explică aragazului că nenorocirile nu se întâmplă pentru că au crăpat oglinzile, ci aceste oglinzi crapă pentru că trebuie să se întâmple nenorociri. Barăcile de lemn, celula vecină – a bărbaţilor, scrijeliseră sub paturi o gaură, să treacă mâna prin ea, coadă sub pat. Dumnezeu a prins universul cu ajutorul pescarilor. Gărgăriţă, zboară la cer, acolo copilaşii tăi mănâncă bomboane. Pasărea Iv se naşte numai de sex feminin şi face pui de la vânt. Femeia însărcinată mergea cumva ciudat, ţopăind, apoi a fugit spre gard şi a început să vomite şi s-a şters la gură cu zăpada moale. Şi tot timpul voiam banane înnegrite, le alegeam la tejghea, dar vânzătoarea îmi spunea: uitaţi, doamnă, luaţi din cele bune, ce aţi ales porcăriile astea! La fiecare intrare de bloc se pregătise câte o scară, dar nu era cea a lui Iakov. Soţul o sună la serviciu pe amantă şi o cere pe Lena, dar formează, din obişnuinţă, numărul de la biroul soţiei, colega ei răspunde: acum, Andrei, acum o chem pe Maşa. Timpul este pur şi simplu un organ de simţ. Încă de-acum vreo două zile lumina lunii se afla pe preşul de lângă uşă, dar astăzi s-a urcat în pat. Merele din iarbă dorm cap la cap. Atelierul e în subsol şi pe scară tot timpul urinează cineva –

femeile jos, chiar lângă uşă, bărbaţii coboară numai câteva trepte. Bebeluşul adormise şi, pentru a-l lua de la piept, ea l-a strâns de nas. Uite aici nemţii au împuşcat o întreagă tabără ţigănească. Ţiganii mai întâi se rugaseră, imploraseră să-i lase în viaţă, voiau să se răscumpere, dar când au văzut că nimic nu ajută, au început să danseze şi să cânte, şi aşa au murit – erau împuşcaţi, dar ei cântau şi dansau. Zboară o pasăre şi nu ştiu cum se numeşte. Vreau aşa de mult să te trezesc cu o căpşună, mirositoare, aspră. L-am citit pe Soloviov, la el oamenii se împart în lunatici şi florile-soarelui. Încerc să ascult şi nu înţeleg ce-i asta, un sunet ciudat – ca nişte nuci ce se lovesc una de alta. El aştepta autobuzul sub felinar, a deschis cartea – pe pagini a început să ningă. Mai ţii minte noaptea aceea în gară, ploaia, buclele îţi ieşiseră de sub glugă, se încreţiseră şi mai mult, te luasem cu mâinile de după glugă, începusem să-ţi sărut genele umede, dar acum, de la noaptea aceea, au trecut catralioane de ani, bilioane de verste. Un şifonier gol într-o cameră goală amplifică sunetele. La poştă sunt tocuri proaste, masa e plină de cerneală, el a trimis scrisoarea recomandată, duduia cu nasul cârn i-a dat o recipisă, dar s-a întors – nu a fost expediată pentru că adresa e greşită. Acum, când mi s-a născut un fiu, ştiu ce să protestez în faţa Ecleziastului. Ea-şi deschisese venele cu foarfecă strâmbă, de manichiură, se uita cum picura sângele, a început să fumeze. Am jucat mult ping-pong, acum nu mai pot să adorm – mingea sare în ochii închişi şi tot tulbură petele de soare de pe masă. Nu, Valentina Gheorghievna, lucrul cel mai important din Evanghelie sunt acele trei zile când El a fost răstignit şi îngropat, şi El nu este, El nu a înviat, acele trei zile se întind până acum, şi toate acestea încă trebuie să aibă loc, acea întâlnire de pe mal, şi cineva trebuie încă să vadă asta: acel peşte prăjit, mierea în faguri. Tulpinile străpunseseră asfaltul ca nişte colţi. Trebuie să

mergi să eutanasiezi câinele cel bătrân. Tot ce este esenţial nu e creatura, ci carnea: El a făcut lumea din Sine, din carnea Sa, s-a încordat tocmai în poziţia asta, aşa cum acrobaţii se încordează în piramidă, aşa şi El ne ţine – în carnea Sa – prin încordarea muşchiului, de aceea, pentru că nimic pe lume nu s-a schimbat, înseamnă că Dumnezeu există. Plimbare cu norii mei, ei nu se vor repeta niciodată, sunt ai mei. Apa în vază e până la gleznă. În poveste, fetiţa fuge de forţele necurate şi pierde tot pentru a-l salva pe frăţior, dar tocmai pentru că-l părăseşte pe frăţior se salvează, n-o mai urmăresc, dar atunci povestea nu are niciun sens, şi nepovestea la fel, şi, de fapt, fetiţa asta nici nu trebuie să trăiască pe acest pământ de poveste. El fuma pe balcon şi se uita cum ea, în cameră, scutura cu palma firimiturile de pe canapea, smulgea ceva, îndrepta cearşaful ce pârâia la cusături. E ciudat să-mi imaginez că în mine se vor instala miriapozi sau bestiole fără picioare sau fără creier. Paştele e în ceaţă – trecătorii se întorc noaptea acasă şi ţin în faţa lor lumânări ca nişte păpădii. În cele din urmă s-a adus pianul – toţi au dat buluc, dar mama nu a permis nimănui să cânte, pentru că pianul trebuia neapărat să se odihnească după drum. Urmele din râu dispăruseră de multe ori şi îngheţaseră din nou, şi de aceea deveniseră nişte uriaşi. Ea a primit ultima scrisoare în acelaşi timp cu vestea morţii – în scrisoare el se scuza că, poate, hârtia o să miroasă a peşte: dragă mămică, mâncăm cu mâinile şi ne spălăm mâinile într-o altă cazarmă – după aceea de multe ori dusese la nas plicul şi de fiecare dată i se păruse pentru o clipă că într-adevăr acolo se păstrase mirosul. Cât timp noi beam ceai cu Napoleon, Timka s-a băgat sub masă şi le-a legat celor mari şireturile. Un mag apăruse la Novgorod, spunea că ştie totul dinainte şi se pregătise să treacă râul ca pe uscat în faţa tuturor oamenilor – în oraş începuse o răzmeriţă, mulţi îl crezuseră pe mag şi voiau să-i omoare pe

preoţii creştini, atunci cneazul Gleb, pentru a salva credinţa lui Hristos, după ce luase toporul sub mantie, s-a apropiat de mag şi a întrebat: ştii tu ce se va întâmpla mâine şi la fel azi, până diseară? Magul a răspuns că ştie şi a mai spus: o să fac mari minuni! Atunci Gleb a scos toporul şi l-a omorât pe mag. Dumneavoastră sunteţi văduvă, eu sunt burlac. O femeie fusese lovită de trăsnet pentru că, în timpul zilelor necurate, se hotărâse să treacă peste mormântul sfinţilor din Novgorod Ioann şi Longhin. El făcuse pe mal două acuarele, umezise foaia de hârtie chiar în râu. Prin colţuri erau aruncate crengi de soc, împotriva şoarecilor. Dar ce bine, ce plăcut se numesc culorile: acuarelă pe bază de miere – tare mai vrei să guşti din calupurile astea mici! Ea văzuse la el pe masă, într-o farfuriuţă, o lămâie, tăiată şi deja stricată, voise s-o arunce, dar el: ce naiba faceţi? Vreau s-o desenez! La nu ştiu ce nod de cale ferată, de zgâlţâială sărise lacătul şi uşa vagonului pentru vite se deschisese – acolo e apusul, stepa e în floare, toţi rămăseseră cu suflarea tăiată, şi nu mai exista nicio închisoare – respiraţia stepei, mirosul ierbii, soarele apunea şi deodată cineva a început să strige că trebuia chemat gardianul, că altfel vor crede că au făcut asta singuri, că voiau să fugă. Careva dintre musafiri adusese două bătrâne antice, le zicea nepoatele sau strănepoatele lui Puşkin şi, nu se ştie de ce, şi ale lui Walter Scott, în acelaşi timp – amândouă mâncau cu mare râvnă şi lăcomie. Oraşul nu e al ţarului, ci al unui pescar evreu. În vagonul al doilea, îngheţat, conductorul trage de sforicică – soneria, ca răspuns dat conductorul vagonului motor, trage de sforicică – soneria, vatmanul apasă cu piciorul pe soneria sa şi tramvaiul se urneşte din loc. Cele mai multe sinucideri au loc în nopţile cu lună. Tocmai voia să plece, dar brăţara îi sărise de la mână şi alunecase sub pat, se băgase acolo s-o ia şi văzuse atunci că tocurile cui ale pantofilor cuiva lăsaseră pe parchet

adâncituri. Crima fusese descoperită când curmalul sub care fusese îngropat mortul făcuse nişte roade neobişnuite. Se plimbau sub ninsoarea nocturnă, ieşiseră în Piaţa Palatului, acolo buldozerele strângeau munţii de zăpadă spre Coloana lui Alexandru. Eu sunt încăpăţânată ca dracu': când mi se spune cu forţă şi patimă despre nemurire, sunt convinsă că totul se termină cu viaţa asta, şi dimpotrivă, când vor să mă convingă cu stăruinţă că totul e terminat, deodată încep să cred că, din moment ce sunt, voi mai fi. Dinspre băltoacă pleacă o urmă singuratică. Casa explodase din cauza gazelor – şi pe atunci toţi chiar aşa credeau, că din cauza gazelor. Pe balcon zorii penaţi îşi ridicaseră coatele, iar în buze ţineau fleşa catedralei Petru şi Pavel. Înţelege odată, Taniuha-goriuha, Hristos nu i-a prelungit, pur şi simplu, lui Lazăr cel de patru zile bătrâneţea şi chinurile bolii, că el oricum după aceea, într-un fel sau altul, a murit, nu, toată treaba e în cuvintele care l-au făcut literalmente nemuritor pe unul din Bethania: vino-afară! Slăbuţul meu, bolnăviorul meu, doctorul a spus că totul merge spre bine, o să te mai tratezi puţin şi o să te luăm acasă! Prenumele Ksenia era rar, dar a devenit popular din cauza moftului lui Alexandru al III-lea, care şi-a numit aşa fiica. Plăcintă cu carne, coajă de lemn. Atunci, în *Căsătoria secretă*, cânta Schreder-Devrien, o cântăreaţă minunată, favorita publicului şi a curţii. Ciorapul îşi spune: ce nevoie e de picior, când şi fără el e aşa de ciorăpeşte! În germană, căderea stelelor se spune mătreaţa stelelor. Mi-e frică pentru împărat, împărăteasa îmbătrâneşte, iar el în fiecare zi are nevoie de o femeie. În lagăr a ars sala de mese şi platforma dintre cişmea şi baracă a fost îngrădită, în interior s-au pus mese şi bănci – acum mâncăm la aer, sub cerul liber, şi bătrâna cu mantie murdară, cu cizme de pâslă putrezite, oftează: exact ca în cafenelele „Caffè Florian" şi „Caffè Quadri" din piaţa San Marco! Drumul trecea

printre căi ferate ce aparţineau diferitelor companii particulare – de câteva ori a venit un control nou, şi de fiecare dată controlorii perforau biletul cu însemnele căii lor ferate – ba un cerc, ba o stea, ba o trompetă. Mâinile fără inele par goale. El citea pe drum *Călătoria vasului Beagle*: iarna, mânaţi de foame, locuitorii Ţării de Foc omoară şi mănâncă femeile bătrâne, şi nu câinii; din nou Mr Low l-a întrebat pe băiat de ce fac aşa şi i-a răspuns: câinii prind vidre, dar bătrânele nu. Aici nu-şi agaţă privirile. Otita începuse la Budapesta, dar se terminase la Viena. La necredinţă trebuie să ajungi singur, dar ruşii necredinţa o primesc gratis, de aceea ea nu este apreciată, ci este apreciată credinţa. Alcyon se transformase în pasăre – nimeni nu-i sărutase buzele şi ele deveniseră cornoase. Nu ajung scrisorile – probabil câinii de *tedeschi* sunt ocupaţi cu citirea lor – mă tem ca tabelele de tuse să nu fie luate drept documente cifrate. Cavalerul de aramă în armură ce locuia pe acoperiş bătea din oră în oră în scutul său. Regula nr. 17: urâm lumea orbită şi tot ce este în lume, urâm şi orice linişte trupească, respingem viaţa însăşi ca să putem trăi ca zeii. Un sărut plin de monocelulari. Noaptea, la lumina lunii, iarba are o lumină albă, parcă e de alabastru. În chilia sa ea se ducea rar, în cea mai mare parte a timpului stătea în curte, în groapa plină cu bălegarul pe care îl ducea mereu în sân. Aici casele se construiesc la distanţa unei funii de rufe. Un nebun a luat de jos un băţ, îl ţine într-o mână, cu cealaltă trece peste el o creangă subţire şi îngaimă ceva încetişor – exact Toma din Celano, cântă despre cât de frumoasă e lumea lui Dumnezeu. Coloanele, după ce pierduseră bolta, căpătaseră sens. Hoinăreau în mijlocul ruinelor, ea rupsese o crenguţă care semăna cu o ferigă: ce-i asta? Ascultă, în ghid se spune că la Orvieto trebuie neapărat să vedem în catedrală fresca lui Luca Signorini, *Învierea trupului*. Îngerii lui Bernini de pe pod vor să se

ridice la cer, dar au pietre legate de picioare. Bâzâitul ventilatoarelor din mâinile japonezilor, toţi au oglinzi de buzunar în care se reflectă cum primul om, cu vârful degetului, şi-a făcut tată după chip şi asemănare, musculos, ţopăitor. Pe Corso, curse de evrei. Acum, căcăcioşilor, o să ştiţi cum să-l răstigniţi pe Domnul nostru! Un jidan creştinat e un lup hrănit. Soţul e după grajd, iar în casă e jidanul. Omul este Sicriul Domnului, el trebuie să fie eliberat. Chiar Maria indicase locul unde trebuia construită biserica – în mijlocul lui august, pe Esquiliniu, începuse să ningă. Frunzele căzute se osificaseră după lăsarea gerului. Triton a înnebunit, zice că e înger şi trâmbiţează în trompele lui Eustachio: sculaţi, sculaţi, ce v-aţi culcat aşa! Aţi vrut în oraşul etern, dar v-a luat dracu'! Ce ciudat şi mortul ăsta: a murit marţi, au început să-i facă sicriul, iar el a sărit în sus, şi dă-i dans. O cotiră la stânga palatului Barberini, pe o străduţă înfundată, Gogol se apucase să cânte un cântec ucrainean de petrecere, în cele din urmă pur şi simplu începuse să danseze şi să învârtă cu umbrela în aer asemenea chestii, că peste nu mai mult de două minute mânerul umbrelei rămăsese în mâna lui, iar restul zburase într-o parte. Noaptea un vânt cald îndoaie jeturile fântânii. Ce a atins în Africa bucata asta de aer? Vezi cai breji. Ţânţarul îl urăşte pe om. Acu', acu'. Paşte, murgule, iarbă verde. Acolo sunt dealuri, fumul e lăţos, invizibil şi uimitor. În trecătoarea montană poteca e acoperită de mere, nu putrezesc. Am vrut să trăiesc ca de-un cot, dar a ieşit cam de-un dop. Iar spre noapte el a murit, o, durere, bărbăţelul. A muri nu-i ca şi cum faci opinci: te-ai întins sub icoane şi ai holbat ochii. Şi nu există umbră. Nici a soarelui penumbră. Şi prinde cu valurile luna, limanul. A răsărit luna, cititorul aşteaptă deja comparaţia cu fragmentul de unghie – na, uite-o, prinde-o repede. Lady avea o suzetă cochetă. Şi sânii ca ridichea. Fata tânără e ca o barcă. Când îi dai, îi fată vaca,

când îi ceri, îi moare viţelul. Unu-n hăis, şi altu-n cea. Dacă pui mâna pe varză, te faci şi tu ca ea. Omul, dacă se îmbată, se ia la harţă cu boierul, dacă se trezeşte, şi de porc se fereşte. În barca pe jumătate încălzită plutesc nori. Valurile scobesc bordul putrezit. În rogoz e un lup la pământ, burta umflată, muştele i-au acoperit pleoapele şi botul, sub coadă sunt viermi. O capră care rumegă întruna te priveşte în ochi. Charon rupe de pe cocean frunze crocante, albe ca zăpada, şi le rumegă cu dinţi galbeni. Cerul amurgului se macera în scoruş. Psst! Paşi! Spre mal aleargă, pe poteca dintre tufele de mălin sălbatic şi urzică, un ins gol. Cine eşti tu? Sunt un băiat micuţ, i-am adus lui Dumnezeu un snopuţ. De unde vii? De la Dumnezeu. Unde te duci? La Dumnezeu. Sim spune rugăciunea, Ham seamănă grâul, Iafet are putere, moartea este stăpână peste toţi. Ei, băiete, lasă tu asta! Na, uite, roade! El a rupt o foaie, i-a întins-o. Tare, lată. Sonor, suculent. Pluteşte alături, în aval, legănându-se uşor pe valuri, zgâriată de perete, o barcă. În ea s-a făcut ghem un fugar, doarme strângând în pumn coada unei linguri de închisoare. A obosit. A ajuns sub o salcie ce se apleacă deasupra apei, o creangă îi mângâie, cu frunzele, umărul. El zâmbeşte în somn.

* * *

Am puţin timp să despic firu-n patru. Am obosit aşa de tare în ultimele luni! Reprezentaţii, turnee, mutări, întâlniri cu oameni utili şi inutili. Mi-am spus: aceste trei săptămâni înainte de Kiev o să le petrec la casa de vacanţă, fără să plec o zi de-acolo, n-o să fac nimic, o să stau în hamac şi o să mă uit la cer.

Acum stau în hamac şi mă uit la cer, dar gândurile sunt tot pe pământ.

Ultimul an mi-a schimbat complet viaţa.

După cinci ani de tăcere, de hărţuire din partea proştilor şi a ticăloşilor care nu se pricep deloc la muzică, de şedere acasă fără rost, de încercări de a duce o viaţă de soţie – şi numai de soţie, după cinci ani de inactivitate forţată, când mi se părea că viaţa e terminată, că a venit vremea să înnebunesc – deodată totul a revenit la normal! De undeva ştiam, simţeam că totul va fi bine, că trebuie pur şi simplu să rezist, să îndur toate umilinţele, cu pumnii şi dinţii strânşi şi totul va fi bine.

Sunt din nou pe scenă. Şi ştiu că sunt alta. Şi nu e vorba de vârstă sau de anii pierduţi degeaba, cei mai buni ani. Am devenit mai înţeleaptă. Probabil nu trebuie să vorbesc aşa despre mine. Dar simt că am început să cânt despre acelaşi lucru, dar altfel şi altcumva.

În curând o să-mi iasă în fine un disc.

Primesc scrisori, îmi sunt trimise coşuri cu flori. Din nou mă agasează admiratorii şi celelalte neplăceri legate de succes.

Înţeleg că succesul i-l datorez lui Iosif al meu. E un mare administrator. Se înalţă tot mai mult. Director al Sălii coloanelor! Dar pentru el este numai o treaptă. Şi ştiu că omul acesta va obţine în viaţă tot ce va dori. La aniversarea sa şi-a făcut un dar regal: a cumpărat de la nişte americani un Chrysler auriu. La Moscova sunt numai două de felul acesta. Noi şi NKVD-ul. Şi acum, când ne întâlnim pe stradă, ne claxonăm în semn de salut.

Tare mult am mai plătit pentru aniversarea aceea! Din modestie, Iosif a refuzat să fie onorat la „Sala coloanelor”, cică nu e frumos să se folosească de bunul statului în interes personal, „s-a limitat” la „Metropol”. Dar câte griji şi-a mai făcut pentru lista invitaţilor! Se scula noaptea, mai tăia pe cineva, adăuga nume noi, se tot temea să nu omită pe cineva important. Şi, se înţelege, îi invita pe cei care, în aceşti ultimi cinci ani, pe mine nu mă băgaseră în seamă, uitaseră, se făceau că nu

mai sunt, în acei ani groaznici când „ţigăneala” era prigonită cu câinii, cu forţa, când aveai nevoie aşa de mult de susţinere sau, pur şi simplu, de-o vorbă bună. Mai întâi am spus că n-o să vin. M-a implorat aşa cum poate el. Tot nu puteam să-mi imaginez cum să le dau mâna oamenilor acelora? Dar s-a dovedit chiar foarte simplu. Şi cum toţi se bucurau extrem de sincer că am revenit pe scenă, că am concerte, turnee, cum m-au mai felicitat pentru apariţia discului! Şi eu încă habar nu aveam despre înregistrare, dacă va fi sau nu va fi, dar ei deja mă felicitau!

Mă minunam şi eu de mine. Niciodată nu m-aş fi gândit că o să pot să le zâmbesc aşa de uşor, să vorbesc cu ei, să râd. Dar eu i-am iertat. I-am iertat pe toţi. Ei sunt oameni nefericiţi. E păcat să nu-i ierţi.

E greu să porţi în tine supărare şi e aşa de uşor şi simplu să ierţi.

Mă uitam la toate parcă de la distanţă, ca şi cum era un film în care făceau figuraţie. Cum se mai grăbeau să mănânce, să bea pe săturate, să danseze. Ca şi cum mâine totul se va termina. Ca şi cum trebuie să te distrezi astăzi. Şi se distrează şi beau – până-şi pierd cunoştinţa, până li se umflă burţile, până încep să vomite.

Iosif nu s-a zgârcit – *noblesse oblige*. A ales chiar „Metropol”, un alt restaurant nu este de rangul lui, peste tot sunt covoare, cristaluri, intrarea principală străluceşte, portari cu galoane. Doamnele sunt îmbrăcate nu de la fabrica de confecţii, ci de la Lamanova. Discuţii, râsete, miros de parfumuri scumpe. Icre, batog, banane, torturi. Şampania curge râuri. Şi în centru e celebra fântână în care au căzut atâţia domni şi atâtea doamne. Şi câţi vor mai cădea! Orchestra e în frac.

Toţi m-au rugat să cânt. Iosif s-a pus în genunchi. În privire i se citea groaza că o să refuz să cânt şi rugămintea de a nu-i strica aniversarea cu toţi aceşti oameni necesari, de care depinde

viaţa lui. A lui, deci nu a mea. Am ieşit – într-o rochie lungă de seară din catifea subţire roşie, cusută special pentru seara aceea – şi am început să cânt. Am cântat Prozorovski. Toţi au înţeles, dar se făceau că nu s-a întâmplat nimic. Cine e Prozorovski ăsta? Unde e? Poate nici nu a existat! Dar romanţa uite-o, e o minune, va exista mereu! Dar cine e autorul şi unde e, ce importanţă mai are?

Iar acustica e bună acolo. Un spaţiu uriaş pentru muzică – tavanul de sticlă e undeva la cer.

Şi sub bolţile acestea e vodcă, haleală şi dansuri de beţivi.

Abia am rezistat până la sfârşitul serii.

Iar când mă îmbrăcam la garderobă şi stând lângă uşa de sticlă, îl aşteptam pe Iosif să mergem acasă, am văzut deodată că afară, pe nepusă masă, ningea serios! Şi asta după ce zăpada din oraş se topise peste tot! Am stat aşa, m-am uitat şi nu m-am abţinut, am ieşit în ninsoare. Totul era alb, alb! Era aşa de bine să inspiri mirosul de prospeţime după restaurantul fierbinte, asudat, beat! Şi ce linişte, şi ce încet cădeau fulgii uriaşi luminaţi de felinare. Zăpada acoperise asfaltul, dar, dacă păşeai pe ea, se topea. Am mers chiar în pantofi pe trotuarul acoperit de zăpadă şi în urma mea a rămas un şir de urme înguste, negre. Voiam să fug, n-are decât să mă caute după urme! Şi deodată mi-a fost aşa de bine, aşa de minunat era! Am adunat de pe parapet o mână de zăpadă, am făcut un bulgăre mic, mi l-am trecut pe buze, pe gât! Am fost cuprinsă pe neaşteptate de o fericire aşa de mare, fără motiv! De mult nu îmi mai fusese aşa de bine. Şi totul de la o zăpadă banală.

* * *

Astăzi sunt nouă ani.

Credeam că în toţi aceşti ani mi-am vărsat toate lacrimile. Nu poţi să plângi de tot.

Amintirile se împuţinează. Am fost cu el un an şi jumătate, aproape inseparabili, dar au rămas în memorie numai câteva tablouri din toată viaţa lui.

Volodecika îşi suge degetele de la picioare.

Zâmbetul lui.

Coţofana-cioară a făcut caşă, a adus apă, aici ea are apă rece – şi-i gâdil uşor încheietura. Aici e caldă – îi gâdil cotul mic. Iar aici – fierbinte, fierbinte, fierbinte – îl gâdil la subsuoară. Volodecika râde.

La clinica parizianã, când mi-au pus copilaşul pe piept, mi-au muls din sâni nişte lapte, l-au lăsat să lingă vreo câteva picături, apoi l-au dus. Iar eram flămândă – mi-au adus nişte supă, dar tare voiam să mănânc nişte ciorbă de varză!

Iosif tot insista cu nişte ceai de fenicul, să am lapte, mă implora: bea!

Doamne, câte am mai îndurat atunci! Mastită. Abcese la ambii sâni. Sfârcurile îmi crăpaseră. Îl alăptam pe copil şi urlam de durere. Şi aşa la fiecare trei ore. Rănile de pe sâni abia se închideau şi el le deschidea din nou.

Copilul parcă este inima ta din afara trupului tău. Tu eşti aici, iar inima bate dincolo.

Atunci mi se părea că doare, dar mai apoi am înţeles: orice durere aş fi suportat, numai să fi trăit copilul, dar nu mi-a rămas nimic în afară de amintirea şi de acel plic pe care l-am trimis atunci mamei, la Rostov. I-am pus o mânuţă şi un picioruş pe o foaie de hârtie şi le-am tras conturul cu creionul. I-am măsurat cu o aţă înălţimea şi am pus şi aţa în plic.

Mama mi-a adus plicul, eu îl păstrez. Astăzi l-am deschis din nou. Uite picioruşul, uite aţa. Dar copilul meu nu mai este.

Au trecut atâţia ani şi, când îmi amintesc, în loc de suflet e un ghem de sânge.

Uneori mi se pare că am deja opt sute de ani.

Altă dată nu puteam pricepe de ce în Biblie oamenii au câte cinci sute, şase sute de ani. Uite, din cauza asta!

* * *

Am fost la Serghiev Posad, acum, nu ştiu de ce, îi zice Zagorsk. La mănăstire totul e în părăsire, bisericile sunt închise şi se ruinează, în anexele mănăstirii trăiesc oameni, peste tot se usucă rufe pe frânghii. Şi rufele nu sunt frumoase, ci amărâte, sărăcăcioase.

Iazul Bethania, în care călugării prindeau peşte, a fost năpădit de iarbă şi stuf. M-am gândit: dacă undeva se roagă oamenii de secole, locul acesta nu putea să dispară. Undeva s-a păstrat aici, în aceste pietre, în aceste cupole, în stuf, în iarba asta mare.

Oamenii trec pe drum şi se închină.

M-am rugat pentru copilul meu şi la cupole, şi la zidurile mănăstirii, şi la copacii seculari, şi la iarba verde.

* * *

Am obosit, în principal, din cauza mutărilor, a trenurilor, a vagoanelor în care e curent şi miroase a lenjerie umedă, a gărilor, a hotelurilor, a paturilor îngrozitoare, a nopţilor albe. Noaptea de coşmar a transferului la Kursk – oamenii dorm pe jos de-a valma, cu boccelele la piept, closetele sunt urât mirositoare, o melancolie groaznică. La Voronej am vrut să mergem prin oraş, dar ne-am uitat la mulţime şi ne-am răzgândit. Sunt multe berării şi lângă fiecare se înghesuie oameni jerpeliţi, murdari. În oraş sunt mai mulţi beţivi decât oameni treji.

Iar la concert toţi vin gătiţi, frumoşi, feţe luminoase, oameni vii. Vin ca la sărbătoare.

Doamne, eu sunt pentru ei o sărbătoare! Păi ei mi-au dat mie o sărbătoare, nu eu lor! Totuşi, ce fericire este să stai în faţa sălii din care se revarsă spre tine căldură, speranţă, recunoştinţă şi iubire!

Iar mai apoi mergi în culise şi povestea se termină. Începe realitatea. Ba şoferul e beat, ba din nou au încurcat biletele, ba la hotel s-a spart o ţeavă.

Slavă Domnului, oamenii aleşi sunt minunaţi! Mulţumită lui Iosif! Se pricepe la asta. Mi l-au dat pe Trosman de la Teatrul „Bolşoi", iar din orchestra de jazz, pe Haskin, Lantzman şi pe Gladkov. Sunt nişte muzicieni minunaţi! Şi toţi au simţul umorului. Fără asta încearcă numai să vii întreagă la cap din turnee, dând concerte aproape în fiecare zi, înnoptând în hoteluri murdare, colcăind de ploşniţe!

De fiecare dată când ajungeam într-un alt oraş, începeam să mă emoţionez, să mă neliniştesc. În asemenea momente simt dorinţa de a cuceri oraşul, de a lua totul din el, de a-l face pe fiecare să se îndrăgostească de mine! După concert, la cină, Gladkov spunea de fiecare dată: „Ei, Bellocika, şi vă temeaţi! Oraşul e al nostru!" Iar Haskin a spus odată: „Ce, nu aţi priceput până acum că este acelaşi oraş, numai că e într-un alt loc?!"

După concertul din Tuia, în restaurantul gării, Lantzman, beat turtă, a declamat:

Şi o să întrebe Dumnezeu: „Fără să fii nimic,
De ce ai trăit, ce înseamnă râsul tău?"
„I-am alinat pe robii obosiţi", o să răspund
Şi Dumnezeu a plânge o să înceapă!

Toţi au râs în hohote. Mai întâi a vrut să ne convingă că el a scris-o, apoi a recunoscut că e a lui Garkavi.

Toţi au repetat versurile, au râs. Dar trebuia să plângem. Mergi cu trenul, te uiţi pe fereastră –

păduri şi câmpii, iar în cap ţi se învârt versurile astea.

În copilărie, tata ne ducea în stepă la săpături şi ne arăta femei din piatră. Sculpturile astea din gorgan ni se păreau cumva enigmatice, misterioase, eterne. Mă uit acum pe fereastră. Prin toată Rusia, la fiece oprire, sunt asemenea femei, la fel ca acelea, ic piatră, şi se uită la tren în nişte cizme de pâslă, cu pufoaice, cu baticuri cenuşii.

Din oraşele unde am dat concerte vin mereu scrisori. Mai întâi răspundeam tuturor, dar acum nu mai ştiu ce să fac cu ele. Mă roagă să le trimit medicamente. Îmi scriu din închisori. Admiratorii îmi trimit fotografii. Nişte poveşti impresionante. Sau groaznice de tot. O actriţă de la teatrul regional din Kursk e bolnavă, are trei copii, unul dintre ei, o fetiţă, e invalidă, s-a opărit cu unt topit, a orbit şi nimeni n-o poate ajuta. Foi rupte din caiete de şcoală, cărţi poştale. Entuziasm, declaraţii de dragoste, rugăminţi de a interveni pentru cineva, de a interna pe altcineva într-un spital. Iosif râde: „Şi astea înseamnă celebritatea. E bine însă! Doar asta ai vrut!”

Nu asta am vrut.

Ce să fac eu cu toate astea? Să le arunc, să le dau foc – Dumnezeu n-o să ierte, dar e imposibil să nu fac nimic.

A fost bine numai la Leningrad. Iosif închiriase un apartament la „Astoria”. Ţin minte că se transformase în cantină pentru muncitori. Dar acum e iar un hotel luxos. Un apartament minunat cu vedere spre catedrala Sf. Isaac.

Dar lucrul cel mai uimitor e că oamenii de aici au rămas la fel. *Maître d’hotel* e baronul Nikolai Platonovici Vranghel. Mi se pare că e singurul care ştie încă să mai poarte un franc, şi nu pe scenă. Şi m-am minunat şi mai mult când am văzut-o pe liftieră, aceeaşi Dina, cu acelaşi breton – copia fidelă a Annei Ahmatova din portretul lui Altman, numai că a îmbătrânit şi s-a lăţit.

Despre astea am vrut să scriu: e uimitor cum se schimbă tot, dar oamenii rămân.

Atunci, la „Astoria”, mi-am umplut cada uriaşă. Aşa vreau şi eu una la casa noastră de vacanţă: să poţi să păşeşti în ea, nu să te urci, să te loveşti la picioare.

În copilărie aveam un astfel de joc: îmi imaginam că, atunci când o să cresc mare, o să am o casă uriaşă cu o mulţime de camere pe care să le mobilez.

Şi am crescut. Şi le mobilez.

Se îndeplineşte tot ce am visat. Numai că de când?

* * *

Astăzi e cuptor. Toţi s-au vârât care pe unde. La ferestre sunt trase jaluzelele de paie. În grădină, chiar în faţa balconului, creşte un vişin bătrân, dacă te apleci peste balustradă poţi să culegi fructe. În crăpătura îngustă dintre firele de paie se vede cum se înalţă aerul fierbinte, ca nişte şerpişori. De peste tot se aud bătăi de ciocan, de topoare – Valentinovka se construieşte de la zero.

A fost foarte cald chiar de dimineaţă – în termometru la umbră sunt 20 de grade, iar pe pervaz deja poţi să faci omletă.

După cafeaua de dimineaţă am stat în leagănul de pe terasă, am răsfoit revistele de modă din Pribaltica pe care le-am luat de la croitoreasă. Maşa zornăia oalele la bucătărie, mama asculta radioul. Iosif e la Moscova, o să vină abia sâmbătă.

A venit Lugovskoi, admiratorul meu din satul de vacanţă, pe motocicleta cu ataş, ne-am dus să ne scăldăm la iaz. E groaznic să mergi aşa, te scutură oribil, dar a fost amuzant, am râs mult. La Kliazma e linişte, frumos. Lugovskoi se prostea ca un copil, în pofida petliţelor sale, prindea porcuşori cu boneta. Apoi şi-a pus-o pe cap, plină de apă.

Pe drumul de întoarcere am fost la fosta moşie Zagorianskoe, să ne uităm la ruinele casei părăsite. Un parc mare şi frumos, dar cu statui sparte şi dărâmate. Iazul, care înconjura parcul ca o potcoavă, s-a transformat demult într-o mlaştină stătută. Copacii au putrezit pe dinăuntru şi se ţin numai în scoarţă. Podeţe năruite. Locuitorii din jur au luat şi au spart tot ce s-a putut. Mi-am imaginat ce fusese acolo înainte. Cineva se străduise ca totul să fie frumos. În tufele de piciorul-caprei Logovskoi a găsit mormântul ultimilor proprietari ai moşiei, care au murit încă înainte de revoluţie: „Robul şi roaba lui Dumnezeu Bâcikov.” Bine că Bîcikovii nu văd asta.

Ne-am întors pe la cinci, mama şi Maşa făceau dulceaţă la grătarul din grădină. Voiam să gust spuma, dusesem lingura la gură, am suflat mult, dar obraznicul de Lugovskoi mi-a dat una peste cot – m-am murdărit toată pe gură şi pe obraji! „A, aşa! Atunci o să vă sărut pe toţi!” Toţi au fugit din calea mea. Am alergat după ei prin parc şi în jurul grătarului strigând: „E cel mai dulce sărut! Unde sunteţi?” Hohoteau aşa de tare, că abia mai puteau să-şi tragă sufletul.

De ce scriu toate acestea? Doar, la urma urmei, nu s-a întâmplat nimic important, nici remarcabil. O zi obişnuită de la casa de vacanţă la mijlocul nu ştiu căror ani în nu ştiu care secol.

La radio se transmit fragmente din *Don Giovanni*, de Mozart – tocmai aria lui Don Giovanni în faţa balconului Elvirei.

* * *

Vremea s-a schimbat brusc. Toată ziua a plouat, încă de dimineaţă. Am jucat loto. Plictiseală. Nu aveam chef să citesc nimic. S-a întunecat repede. Cum s-a terminat ploaia, am vrut să ies la plimbare. Bine că l-am convins pe Osia să acoperim aleile cu cărămidă – aşa poţi să te plimbi

după ploaie, nu sunt băltoace şi nu te afunzi în noroi. Am ieşit în parcul umed, rece. Mă luase aşa cu frig, de parcă fusesem nevoită să-mi pun pe trupul gol o bluză umedă, de lână. Oriunde ai păşi, în întuneric dai peste melci. Anul ăsta e o adevărată invazie de melci. Am stat şi m-am uitat la copaci, la cer, la norii repezi, la meri, la fâşia de lumină din fereastra acoperită cu storuri de la camera mamei. Picura de pe crengi. Peste tot erau foşnete umede. Coroanele plescăiau uşor. Scânteiuţele miroseau pătrunzător după ploaie, dulce, ameţitor.

Am urcat pe terasa pustie şi m-am aşezat în leagăn. Nu am aprins lumina. Şi am vrut aşa de mult să fi fost alături de mine cineva foarte, foarte apropiat. Să-i spun în şoaptă: „Priveşte, merele luminează în întuneric, parcă au o lumină în interior!”

Mă gândeam la tot felul de lucruri. Mi-am adus aminte că de Paşte am fost cu Maşa la Hamovniki. Au rămas puţine biserici, înăuntru era aglomeraţie. Era groaznic de sufocant din cauza lumânărilor şi a mulţimii. Am stat în picioare înghesuite din toate părţile, aşa că mi s-a făcut rău. Un fel de groază. Abia am ieşit la aer.

Pe străzi, noaptea era multă lume: în teatre, în Săptămâna Patimilor, au fost anunţate spectacole, încep la zece seara, şi cinematografele au fost deschise toată noaptea.

Am mers acasă şi în urechi îmi tot răsuna acel motiv pascal: „Hristos a înviat din morţi cu moartea pre moarte călcând...” Deodată, Maşa m-a întrebat dacă eu cred în învierea morţilor: „Uitaţi, eu cred în Dumnezeu, dar în înviere nu.” „De ce, Maşa?” „Nu cred şi gata. Bunica mea răposată, ce, o să învie ca o bătrână scofâlcită în viaţa veşnică? Atunci înseamnă că trebuie să murim toţi tineri. Nu, astea sunt toate poveşti!”

Mama, Maşa! Las’ să fie poveşti.

Dacă Dumnezeu i-a dat fiecăruia viaţă, atunci o să-i dea fiecăruia şi o înviere deosebită.

Dacă Dumnezeu a făcut o minune şi mi-a dat viaţa asta grăbită, alunecoasă, atunci o să se gândească cum să mi-o dea şi pe cealaltă, care o să rămână. Şi acolo o să fie acea noapte pascală. Şi seara aceasta de azi după ploaie. Şi Maşa, care nu crede în înviere, care deja sforăie în camera ei. Şi Iosif, care e undeva la Moscova, nu ştiu cu cine. Şi mama mea în camera de sus, care probabil citeşte, încă arde lumina la ea. Şi tata. Şi copilul meu. Şi tot, tot, tot.

* * *

În dimineaţa aceasta a venit Iosif. A adus tot felul de delicatese de la Eliseevski, am luat un mic dejun târziu sub liliac. I-am dat Maşei să guste stridii – ea a scuipat. Asta ne-a amintit de ananasul Aleksandrovilor. I-au dăruit femeii din casă un ananas, ca dar pentru ai ei din sat şi, pentru că nu au ştiut ce să facă cu el, l-au făcut supă.

Maşa s-a dus la gară, la magazin, şi mama a început să spună că ne fură servitoarea. Că nu se poate accepta aşa ceva, şi tot restul, dar Iosif i-a luat apărarea: nu număr niciodată restul adus de Maşa, dacă a luat, a luat de nevoie, să fie sănătoasă.

Oare se culcă cu ea?

Povestea că la Moscova, din cauza căldurii, nu se putea respira deloc, că o asemenea vară caniculară nu mai fusese demult: pe asfalt rămâneau urme de tocuri. Ocăra hotelul „Moscova”, abia deschis. Se scrie în ziare că e cel mai bun din lume, dar, de fapt, e ca de obicei: pe dinafară e lux, marmură, malachit, jasp, iar în camere sertarele comodelor sunt înţepenite, uşa de la baie nu se închide, mai mult, nu sunt dopuri la baie şi trebuie să găseşti ceva cu care să poţi astupa scurgerea.

El are mereu camere rezervate acolo, pentru musafiri, dar ştiu că Iosif şi-o duce acolo pe fata de la music-hall. Îi dau cezarului ce-i al cezarului – nu aduce pe nimeni acasă, în patul nostru. Mulţumesc şi pentru asta! Deşi ce înseamnă al nostru? Nu există niciun pat al nostru.

Iosif mă înşală de mult. În faţă îmi spunea că nu e nimeni, dar eu am simţit totul imediat. Nu ştiam dacă să-l cred sau nu. Mă convingeam: desigur, să cred. Sunt obligată să-i dau omului iubit şansa adevărului. Dar, orice mi-ar fi spus, nu-l credeam şi lăsam impresia că îl cred. Chiar şi atunci când spunea adevărul nu-l credeam, dar când minţea că mă iubeşte numai pe mine îl credeam.

În mod special m-am dus la music-hall să le văd pe cele treizeci de *girls* moscovite sub conducerea impotentului Kasian Goleizovski. Toate erau frumoase, una şi una, în tricouri presărate cu un praf strălucitor, în pantofiori eleganţi cu toc înalt, cu coafuri ultramoderne. Am început să ghicesc care dintre ele este. Apoi m-am gândit: ce importanţă are? Toate sunt la fel.

Ne-am întors în vremurile biblice, când bărbatul avea atâtea soţii câte putea întreţine, ca astăzi.

* * *

Ştiu că şi eu eram vinovată. În acei ani îngrozitori, când nu voiam să ies nicăieri, să nu văd pe nimeni, toată furia, toată iritarea le vărsasem pe Osia. El se afla între ei şi mine. Mă acoperea de lumea cealaltă, mă salva cum putea, voia să facă tot pentru a atenua loviturile, pentru a nu mai fi aşa de dureros pentru mine. Iar eu înnebuneam şi toate scandalurile, toate istericalele, totul aruncam asupra lui, asupra sărmanului meu Osik. Îi uram pe oamenii aceia, dar pentru ei soţul era cel ce suferea. Nu am mai putut să dorm cu el,

pur şi simplu nu am mai putut! Şi toate încercările de a atenua ceva, de a îndrepta, de a sta din nou de vorbă se terminau cu scandal. Nu ştiu cum se putea trăi aşa, în atmosfera unui scandal neîntrerupt.

Şi nu e nevoie de niciun motiv deosebit. Pur şi simplu, în câteva zile se acumulează iritare, se compactează şi apoi explodează. Eu spun ceva, iar el nici nu ascultă, se îmbracă să plece, se uită la deşteptătorul de pe comodă şi spune, într-o doară: „Mai ai trei minute.” Am luat ceasul şi l-am aruncat pe jos.

Iar mai apoi nu ne mai certam zgomotos, furtunos, aşa cum se ceartă cei ce se iubesc, ci rece, controlat.

Înţelegerea se terminase. Ca un telefon stricat. Vorbeam, dar nu ne puteam înţelege printre pârâituri, printre interferenţe. Şi fiecare se aude numai pe sine, vocea sa care-i revine.

Şi tot aşa am remarcat deodată că nu mai am contact nici măcar cu mine, cu trupul meu. Şi abia după aceea am văzut urmele unghiilor în palme. Se pare că tot timpul îmi strângeam pumnii şi nu mi-am dat seama că mă doare.

Am reţinut ultimul nostru scandal, din cauza unei vaze. Când a fost asta? Anul trecut, primăvara. Şi nu pur şi simplu nişte căni, farfurii acolo, spărsesem o vază chinezească scumpă, din nu ştiu ce secol, pe care o luase cu atâta mândrie de la anticariat. Şi deodată o senzaţie ciudată că nu sunt eu, că eu sunt undeva, departe. Este parcă o altă femeie cea care ţipă de furie şi sparge nişte lucruri scumpe, frumoase. Iar eu m-am liniştit demult şi deja nu mă mai îndurerează nimic şi nu-mi pare rău de nimic. Şi omul acesta s-a îndepărtat aşa de tare de mine, că nu-mi mai poate produce o durere adevărată.

Dar, lucrul cel mai important, m-am îngrozit de mine. Mi-am dat seama că mă urăsc, aşa cum sunt.

* * *

Primul gând a fost să-i omor, şi pe el, şi pe ea! Şi să arunc în aer casa. Şi să distrug toată lumea. Dar mai apoi mi s-au terminat lacrimile şi puterea de a suferi, m-am liniştit şi am lăsat impresia că nu ştiu nimic, că nu se întâmplă nimic deosebit în relaţia noastră.

Ce mai uram vocea lui când suna: „Bellocika, draga mea, plec pentru două zile!" Şi începea să îndruge ceva despre nu ştiu ce treburi. Dar, de fapt, suna din camera de hotel pe care o închiriase pentru a petrece noaptea cu amanta. Iar ea poate stătea alături şi-l mângâia pe genunchi. Am răspuns, încercând să nu-mi tremure vocea: „Desigur, Osik, nu te nelinişti! Să te întorci mai repede! Te iubesc foarte tare şi te aştept!"

Şi mă privesc în oglindă. Am riduri pe gât. Iar ea nu are.

Dar asemenea fete nu sunt deloc periculoase. Asemenea frumoase dansatoare nu sunt o ameninţare. Trebuie să mă tem de cele tăcute, liniştite, cu ochii unui copil uimit. Aşa cum are Maşa.

Ea într-adevăr e chiar un copil. Odată m-am întors acasă, iar Maşa apare din camera mea – am intrat şi mi-am dat seama imediat că ea se lăfăise în patul meu.

Deodată mi-am imaginat-o în locul meu. Probabil şi eu aş fi probat, în lipsa stăpânei, toate rochiile ei, ciorapii, pantofii, pălăriile.

Muncitoare, curăţică, închisă. Apă liniştită.

Refuzase salariul, cică o să-l cheltui şi gata, dar dacă am nevoie pentru o lumânare, o să-mi daţi, cică, ţineţi dumneavoastră banii, că altfel o să-i pierd.

Trebuie să mă duc să-i cumpăr pantofi, că dracu' ştie în ce mai e încălţată.

* * *

Nu am mai suportat detenţia de la casa de vacanţă şi am plecat cu Iosif la Moscova. E praf, e zăpuşeală, dar sunt oameni.

Am fost în vizită la Dneprov cu Milici. O jumătate de seară am tot vorbit de reînhumările din Moscova. Toţi au fost uimiţi de starea perfectă de conservare a trupului compozitorului Nikolai Rubinstein. Şi am mai vorbit despre tablourile de la Ermitaj. Dneprov ar fi auzit că Grabar' a spus că optzeci la sută din cele mai valoroase tablouri de la „Ermitaj" au fost vândute în străinătate şi că în curând vor fi răscumpărate cu un mare avantaj. Ne-a lăsat o impresie proastă Aleksandrov. A fost întrebat cum de reuşise în *Băieţii veseli* să îmbete un taur? Pare-se că la Gagra, la filmări, îi legaseră picioarele taurului cu sârmă ghimpată. Doamnele s-au indignat: „Păi îl durea!" Aleksandrov a râs.

A povestit că la Meyerhold, pe scenă, trebuiau să se încaiere de-adevăratelea şi-şi spărgeau nasurile, şi ţâşnea sânge adevărat.

A spus că dacă iei arta în serios, atunci, ca Avraam, trebuie să poţi să-ţi jertfeşti nu numai taurul, ci chiar fiul.

Mă uitam la el şi nu m-am îndoit nicio clipă că ăsta, da, ăsta o să şi-l jertfească, şi nici n-o să-i tremure mâna. O să-şi jertfească şi fiul, şi soţia, şi pe toţi cei de la masa asta.

Stătea la masă, bea vodcă şi mănâncă ciuperci şi scrumbie, şi pur şi simplu iradia succes. A povestit cum s-a întâlnit cu Chaplin şi că la Hollywood a fost invitat la masă de toate celebrităţile. Dracu' ştie, poate o fi fost invitat cu adevărat.

Se spune că îi construieşte Orlovei o casă de vacanţă la Vnukovo după propriul plan, cu ferestruici în formă de inimă. Culmea lipsei de gust şi a vulgarităţii.

* * *

E bine, după Moscova, să te întorci din nou la Valentinovka! Moscova mi-a lăsat o impresie ciudată – viaţa e mult mai bună, şi asta se simte direct: au fost abolite cartelele, au fost închise magazinele cu circuit închis unde oamenii îşi duceau dinţii, mâncarea e din ce în ce mai multă, e plin de teatre şi cinematografe. Dar restul a rămas – doar oamenii sunt la fel! Dneprovii se lăudau cu noua lor sufragerie suedeză, cu noul aparat de radio. Casa era plină. Şi totul la vedere, să ţi le vâre în ochi. Milici în mod ostentativ, în prezenţa musafirilor, a trimis-o pe bucătăreasă la Eliseevski să cumpere jambon fiert pentru spitzul lui. Iar noi după aceea am plecat de la ei şi mă uitam pe geam la femeile de pe stradă, îmbrăcate prost, fiecare căra ceva, erau împovărate cu nu ştiu ce greutăţi – cutii de tablă cu gaz, baloţi, saci, coşuri. Se urcau cu sacii ăştia în tramvai. Şi se uitau la mine cu invidie şi răutate.

De ce toţi se dispreţuiesc unii pe alţii şi se umflă atât în pene, ca să se laude fiecare cu ce vrea – apartamente, haine de blană, servitori, amante, maşini, o viaţă sătulă, îmbelşugată?

Dar dacă pedeapsa nu va fi după moarte, ci înainte de ea?

* * *

Oglinda din salon e plină de dispreţ faţă de mine, mă arată aşa cum vreau eu să fiu, oglinda din dormitor e nemiloasă, mă arată cu capul, cu ridurile, cu burta mare. Oare îmbătrânesc deja? Îmbătrânirea nu se mai ascunde, ca înainte. Bătrâneţea parcă nu se mai teme de mine. A devenit obraznică. Intră în mine ca şi cum e acasă la ea: păr cărunt, descoperit după o noapte albă, riduri care ieri nu existau. Cuta de lângă gură e chiar de bătrână.

Acum, ca mama, pun în apă puţină sineală, pentru ca părul cărunt să nu se îngălbenească.

Dar simt în mod deosebit timpul când mă întâlnesc cu cineva pe care nu l-am văzut de mult. Când am fost ultima dată la concert în Sala Mare, am dat nas în nas cu Taskin. A îmbătrânit de tot, dar se ţine băţos şi, se înţelege, e la braţ cu o tânără speranţă, desigur, blondă. După ce-a apărut *Circul*, Moscova s-a umplut de blonde, vopsite. Dar cărarea se înnegreşte trădătoare.

Ultima dată înainte de asta îl văzusem pe Taskin la Leningrad acum doi ani, chiar în perioada mea cea mai grea. Atunci era sec şi se grăbea, dar ieri s-a năpustit să mă sărute, mi-a spus tot felul de complimente a căror esenţă era că, nu e aşa, eu v-am descoperit, draga mea, aţi uitat?

Păi cum să uit? Văd şi acum aievea în faţa ochilor casa aceea: Kabinetnaia 7. Primul contract. Primul onorariu.

Eu, o elevă de gimnaziu entuziasmată şi încrezătoare în mine, am venit la Petrograd să dau admiterea la conservator. Conservatorul sau nimic! Nu ştiu de ce îmi spusesem că mă aşteaptă conservatorul! Numai pe mine mă aştepta! Niusia aranjase o primire la un profesor de canto, dar el m-a ascultat şi a spus moale: „Aveţi o voce... mai degrabă, un mezzo contralto...” Şi m-a refuzat, cu sentimentul datoriei împlinite faţă de artă. Eu eram înlăcrimată, dar el voia să mă liniştească, cică vocea v-a fost dată chiar de natură, prin studiu doar o să o stricaţi: o să o facă mai înaltă, dar până la operă n-o să ajungă, cântă aşa, fata mea!

Toate visurile mele! Nimic! Cântă aşa, fata mea!

Iar acum îmi spun: îi mulţumesc!

Am reţinut prima senzaţie ciudată dată de Petrograd – în niciun caz palatele şi nici Neva, ci că, spre deosebire de conductorii moscoviţi, care aveau în mână o scândurică cu teancuri de bilete lipite de ea, la Petrograd conductorii aveau la

curea pungi cu role. Şi-ţi mai sărea în ochi că, din cauza mobilizărilor, erau mai mult femei. Şi în spate cineva se plângea că, înainte de război, biletul costa trei copeici, iar acum e un pitac întreg. Am fost cu Niusia la un concert studenţesc – ea primea aplauze, făcea plecăciuni, iar mie mi se strângea inima de invidie. Da, de invidie. O ratată neînsemnată invidia succesul surorii sale. Dimineaţa studia la conservator, iar seara, pentru a mai face un ban, cânta la cinematograf. Niusia ştia cântăreţe, impresari şi mi-a propus să mă ducă la celebrul Taskin, care o făcuse mare pe Valţeva. Mi-am pus în gând: e ultima speranţă. Dacă o să mă gonească, o să mă duc şi o să mă înec, mă arunc de pe noul pod Dvorţovîi – tocmai fusese inaugurat, na, o să-i fac inaugurarea.

Mă aşteptam la ceva măreţ, dar a apărut cineva care îmi ajungea până la umăr. Cu un şervet la gât, tocmai se ridicase de la masă, şi a mai şi râgâit de la friptură. Imediat m-a luat de mână şi a început să toarcă: „Femeia începe să placă de la mâini”, iar el avea degetele ca vai de ele. Chelia îi strălucea.

O bătaie părintească cu palma peste toate locurile. M-am întors, m-am dus într-un colţ ca să nu se mai apropie de mine, am cântat. A fost entuziasmat:

— Păi sunteţi o cântăreaţă coaptă! Învăţaţi trei cântece de dragoste care vă plac şi, cu Dumnezeu înainte, la estradă! Desigur, vă lipseşte experienţa, dar aveţi deja tot ce nu se poate învăţa.

Ne-am înţeles să mai vin la el de câteva ori – să ne sfătuim în legătură cu alegerea repertoriului şi maniera interpretării. Zburam de parcă aveam aripi. Într-adevăr, îmi arătase protecţie. Data viitoare când am venit, am învăţat cu el câteva romanţe. Pe pian – nişte hârtii şi un plic. Primul meu contract şi primii bani! I-am strâns la piept, am dat fuga la soră-mea şi, la colţ cu Kabinetnaia,

am îmbrăţişat un stâlp şi l-am sărutat ziua în amiaza mare!

Am început să am reprezentaţii la „Kolizei”, dar Taskin mă sună: „Ce mai faci, Bellocika? Totul e bine? Sunteţi mulţumită? Bine, bine. Treceţi în seara asta, am o treabă foarte importantă!” Am trecut, iar treaba foarte importantă era să plătesc pentru angajament. Şi acum mi se face rău când îmi amintesc degetele lui cioturoase, cum îmi respira în ureche: „Nu sunteţi Bella, ci o bezea!” L-am apucat de mâini. „Încetaţi, vă rog!” S-a băgat să mă sărute. L-am plesnit peste obraji şi chelie şi am ieşit fuga din apartament. Şi a mai strigat în urma mea: „Dacă vă răzgândiţi, să veniţi!” Asta a fost tot angajamentul. Serviciul, cum este de înţeles, l-am pierdut imediat.

Au trecut douăzeci de ani! Ne întâlnim şi ne spunem complimente!

Minunate sunt faptele tale, Doamne!

* * *

În noaptea asta l-am visat pe tata. M-am trezit în lacrimi.

Ne plimbăm prin grădina noastră aici, la Valentinovka, şi eu îi arăt tufele de coacăze, căpşuni, merii mici. Vreau să-i mai arăt şi vişinii noştri, rămaşi de la foştii proprietari – sunt atâţia vişini, că, de la distanţă, satul pare roşu – şi nu e nimic în jur, au rămas numai ei, ciuguliţi, uscaţi. Din cauza aceasta m-am supărat foarte tare, dar el mă linişteşte, mă mângâie pe cap, de parcă sunt din nou mică: „Ei, de ce plângi! Nu trebuie! Totul e bine! Uite, o să-ţi iasă în curând discul! O să fii ascultată în toată ţara! O să te iubească toţi!” Dar eu bocesc şi mai tare: „Nu am nevoie de nimic, tată! Iubitul meu tată! Ce bine că nu ai murit!” Şi atunci m-am trezit.

Numai la gândul că nu am apucat să-l văd înainte de a muri, că nu am fost la înmormântare,

mă face să bocesc din nou disperată.

Ultima dată când ne-am văzut el deja ştia tot, dar eu nu am înţeles nimic. El a spus atunci: „De ce plecăm din viaţă tocmai în momentul când ni se pare că începem să înţelegem, să pricepem şi noi ceva?” Dar eu nu voiam să ascult: „Ce spui prostii! O să mai trăieşti o sută de ani!”

Am numai o fotografie de la înmormântare. În sicriu, fără ochelari, nu seamănă deloc cu el. A fost pus pe masă, chiar în locul unde mâncam mereu seara.

Tata mai păstrase nişte lucruri foarte vechi din gorganele în care se făcuseră săpături. Uneori îmi arăta comorile şi spunea de fiecare dată: „Imaginează-ţi numai, au trecut mii de ani după ce mâna meşterului a făcut catarama asta!” Dar acum mi se pare că, din acel moment când tata îmi întinsese catarama aceea, au trecut şi mai mulţi ani.

Tot încerc să-mi aduc aminte despre ce am vorbit atunci înainte de a pleca – că doar au fost ultimele cuvinte pe care mi le-a spus. Şi nu-mi aduc aminte nimic. Mă gândeam la altceva. Dacă aş fi ştiut atunci!

Mă chinuie că noi doi nu am stat niciodată de vorbă despre ceva cu adevărat important. Mereu, când ne întâlneam, discuţia se îndrepta spre fleacuri. Între tată şi copil trebuie neapărat să aibă loc în viaţă o discuţie foarte importantă despre lucrurile cele mai importante. Şi tata nu mai e demult, şi o asemenea discuţie n-o să mai aibă loc în viaţa mea.

Mamă, bătrâna mea mamă! Ce te mai iubesc! Şi ce puţin din iubirea asta pot să arăt! Şi cu tine de fiecare dată vorbesc despre fleacuri.

Ieri a mers o jumătate de zi prin pădure şi a scormonit cu bastonul muşuroaiele de furnici. Are picioarele bolnave. Cineva i-a spus că trebuie să pună ouă de furnici în alcool şi să-şi ungă genunchii cu amestecul acesta.

Iar săptămâna trecută i-a dat prin minte să-şi facă o rochie de înmormântare – o rochie în care trebuie s-o îngropăm. S-a privit în faţa oglinzii cum îi vine.

Acum principala ei ocupaţie e cititul, dar nu citeşte nimic nou, numai ce-a mai citit odată. Uneori, când o privesc pe mama din spate, văd că spinarea deodată începe să-i tremure. O apucă accese subite de plâns când citeşte ceva de care-şi aduce aminte, mai des se întâmplă aşa când ascultă muzică. Azi a lăcrimat deodată când din difuzor s-a auzit aria din *Lakmé*: „Unde se grăbeşte fata cea mică...”

Aparatul nostru SI-234 prinde posturi străine – îmi place să învârt, să ascult. Toată lumea transmite jazz american. Când nu mai am putere de nimic, e bine să-i dau drumul şi să ascult, şi de undeva vine din nou dorinţa de a trăi, şi am chef să dansez. Dar mama nu poate să suporte muzica asta. Pentru ea se transmite operă în fiecare seară: „Actul al doilea. Dormitorul contesei”. Dar, când încep ştirile, închide.

Mamă, oare acea discuţie cu tine chiar n-o să aibă loc?

Sau să vorbeşti despre fleacuri este chiar lucrul cel mai important?

M-am dus să mă plimb după-amiază prin sat şi s-a luat după mine un câine. L-am adus acasă, i-am dat de mâncare. Mama s-a bosumflat că aduc acasă toate mizeriile şi oricum nu poţi să dai de mâncare tuturor câinilor flămânzi.

Din moment ce nu poţi să le dai de mâncare tuturor – tocmai de aceea – trebuie să dai de mâncare celui căruia poţi, deci acestuia.

Aşa este şi cu fericirea. Din moment ce oricum nu se poate să fim toţi fericiţi, trebuie deci să fie fericit cel care poate acum asta. Trebuie să fii fericit astăzi, acum, cu orice preţ. Cineva a spus că nu poate fi rai dacă există iad. Ca şi cum este imposibil să fii în rai, dacă ştii că undeva există

suferinţă. Prostii. Adevărata plăcere a vieţii o poţi simţi numai dacă ai trecut prin suferinţă. Ce-ar însemna pentru câinele ăsta vagabond resturile supei noastre, dacă nu ar fi suferit de foame?

Şi aşa a fost mereu: unuia i se taie capul, iar doi din mulţimea din piaţă, din faţa eşafodului, trăiesc în acest timp prima iubire. Unul admiră apusul romantic al soarelui, iar altul se uită la acelaşi amurg din spatele gratiilor. Şi aşa o să fie mereu! Aşa şi trebuie să fie! Şi indiferent câtor zeci sau milioane li s-ar tăia capul, în acelaşi timp alţii vor trăi prima iubire. Până şi acel adolescent. Văd în faţa ochilor figura lui – ne întorceam din Crimeea cu trenul şi ne opriserăm într-o gară, iar vizavi era un vagon de marfă, şi pe ferestruica îngustă, acoperită cu gratii, se vedea faţa cuiva, aproape un copil. Şi noi pe măsuţă avem mâncare, şi flori, şi sticle.

Am stat aşa numai câteva momente. Toţi cei din compartiment tăcuseră. Iar când am plecat mai departe, nu mai eram veseli.

Sau ar fi trebuit să fie invers? Şi să trăim după aşa ceva şi mai plini de veselie? Şi gustul mâncării să fie şi mai puternic? Apusul şi mai frumos?

Toată lumea este un întreg, vase comunicante. Cu cât mai puternică este nefericirea altora, cu atât mai puternică şi mai tare trebuie să fie fericirea altora. Şi trebuie să iubeşti mai puternic. Ca să echilibrezi lumea asta, ca să nu se răstoarne ca o barcă.

* * *

Lugovskoi a trimis, aşa cum a promis, doi soldaţi ca să taie lemnele. Doi Vasili. Un Vasia zdrahon, celălalt Vasia înalt, zvelt. Tăiau lemnele dezbrăcaţi până la brâu. Eu stăteam alături în hamac, mă legănam încet şi mă uitam la cefele lor de copii tunse scurt, la spinările bronzate, la muşchi. Duceau lemnele pe lângă mine şi deodată

am simţit în nări mirosul de lemn proaspăt tăiat şi de transpiraţie bărbătească.

Şi niciodată în viaţă nimeni nu recunoaşte că se poate întâmpla aşa ceva, că mirosul de lemn şi de transpiraţie te pot excita aşa de tare. M-am excitat aşa de tare, că jos mi s-a întors totul.

* * *

Mă chinuiam din cauza trădării soţului până când l-am trădat şi eu, mai bine zis până când am înţeles că asta nu e trădare.

Vara trecută. Crimeea. Idilă de vacanţă.

Palmieri, totul e alb, depărtare, munţii pleşuvi. Călugărul. Cămila. Pisica siameză. Alunecă spre mare, arcuindu-şi spatele ca o pisică.

În fiecare zi el mergea pe malul mării, dimineaţa devreme, mergea în mâini, făcea salturi, roata, stătea în cap. Un trup antrenat, bine întreţinut, de gimnast. Mai întâi am vrut să-i plac aşa, ştrengăreşte. Am urcat sus pe munte. Pe o potecă îngustă l-am luat de mână – atât pentru a mă sprijini, cât şi pentru a-l atinge. O discuţie glumeaţă. „V-aş fura şi v-aş duce de aici pentru totdeauna!” „Iar eu aş lăsa tot şi aş fugi cu dumneavoastră!”

A doua zi de dimineaţă m-am trezit şi mi-am dat seama că m-am îndrăgostit, dar nu ştiu ce să fac cu asta. Un uşor frison de iubire, aşa cum ai atinge jetul de la chiuvetă cu limba.

În fiecare zi am fost să înotăm. Am stat pe mal. Îmi legănam papucul de plajă şi mă simţeam tânără, puternică şi uşuratică.

El mi-a redat trupul – prin iubirea lui mi-am îndrăgit din nou trupul acesta. Şi a mai spus: „În timp ce facem dragoste trebuie să vorbim, dar tu taci.”

Voiam de fiecare dată să-l dezbrac chiar eu. Să-l sărut acolo unde se aduna mirosul. Să-i iubesc

tot trupul fără frica de a nu fi înţeleasă. Nu să iubeşti, ci să fii făcut din iubire.

După nebunie, extaz, când trebuie să-ţi vii în fire, udă de transpiraţie, cu părul lipit de buze, simt în mine un aflux de forţă şi o aşa de mare tandreţe pentru el, aşa de neajutorat, de neputincios. El îmi ia mâna şi şi-o pune pe ochi. Mă cuibăresc la subsuoara lui, simt cu tâmpla cum îi bate inima. Sau mă uit la el stând cu coatele în pernă. Şi e aşa de bine, fără nicio grijă!

Iar dimineaţă el mă trezeşte, muşcându-mi cu buzele lobul urechii, şopteşte cuvinte de iubire şi mi-e indiferent dacă sunt adevărate sau nu. Pentru că în iubire nu poate fi minciună, numai în cuvinte se poate.

Noaptea ne-am plimbat cu barca pe mare. Niciodată nu mai văzusem această iluminare nocturnă a apei Mării Negre. Vâsleşti şi începe să se lumineze valul atins de vâslă. Apa care se linişteşte nu mai străluceşte. Este o privelişte uimitoare! Nu numai barca noastră lăsa o urmă luminoasă, ci fiecare peştişor se lumina când se mişca. Ieşisem în largul mării vreo doi kilometri şi admiram de acolo un tablou extraordinar: delfinii prindeau peşte şi lăsau în urma lor pete luminoase. Toată marea nocturnă era presărată de pete de lumină.

* * *

Odată m-am întors acasă doar cu un cercel şi am observat abia când mă dezbrăcăm ca să mă bag în pat. Dar Iosif nu a observat nimic.

De fapt, el nu observă nimic.

Dar poate că ştie tot şi tace. Iosif al meu. Bunul, înţeleptul meu Iosif!

Mă tem numai că nu voi apuca să-i dăruiesc tot ce e în mine. Trupul trece aşa de repede!

De la fiecare om pe care l-am iubit am vrut un copil. Şi vreau. Încă nu sunt bătrână, pot să nasc.

Şi ştiu că timpul trece.

Mă temeam că ceva nu e în ordine cu mine, oricărui specialist mă adresasem desfăcea mâinile neputincios.

Nu dă Dumnezeu.

De ce nu dai? Aştepţi să ajung bătrână de tot? Poţi numai minuni? Vrei să mă pui la încercare? Vrei să demonstrezi ceva cuiva? Vrei să trăiesc o sută de ani şi abia atunci să-mi dai, cum ai dat Sarrei?

Eu nu sunt Sarra. Şi nu vreau să ajung până la o sută de ani. Sunt vie acum, aici.

* * *

Din cauza furtunii a căzut curentul în tot satul. Toate casele de vacanţă sunt în întuneric. Stau la lampa de gaz.

Astăzi, 28 iunie, în ziar e o dispoziţie despre interdicţia totală a avorturilor. Şi tot aici este şi articolul despre cum a fost închisă o anume „Morozova Maria Egorovna de treizeci şi cinci de ani, muncitoare la fabrica Nazievskaia de prelucrare a turbei, care, în ultimii trei ani, a făcut şaptesprezece avorturi diferitelor muncitoare de la fabrica de turbă în condiţii neigienice, prin metoda injectării de soluţie de săpun”.

Sonia, verişoara lui Iosif, lucrează ca soră medicală la spitalul Otto. Când am văzut-o ultima oară la Leningrad, povestea despre toate grozăviile cu care se întâlneşte la serviciu. Cu ce vin nefericitele după ce-şi fac avort! Sărmanele femei se mutilează cu agrafe, creioane, pene de gâscă, aşchii de mesteacăn – toate au complicaţii, infecţii, septicemii. Vin cu rugămintea de a li se face avort, sunt refuzate, apoi vine acasă sora medicală şi nu este lăsată să intre. „Dar sunteţi însărcinată!” „Am pierdut sarcina.” Explicaţia obişnuită: a ridicat ceva greu, s-a împiedicat, a răcit la burtă şi aşa mai departe.

Turneu la Kiev.

Schimbările în bine le observasem deja de pe calea ferată. Mergeam repede, fără întârziere. Vagoane internaţionale, foarte confortabile, curate.

Locuim la „Continental”. Mobilă de dinainte de revoluţie, luxoasă, veche. Cheile sunt atârnate de o pară grea de lemn – nu poţi să le bagi nicăieri. Asta ca să nu le iei cu tine. La „Continental” se fac nişte ecleruri mici, celebre în tot Kievul. Sunt coapte la ora 12, e aşa de plăcut să le înghiţi întregi!

Am plecat de la ai mei şi m-am dus la Lavra.

Am ieşit la Nipru – e o frumuseţe! Deci de aici, de pe dealul ăsta, kievenii se uitau la idolii ce pluteau pe râu şi se rugau întruna lui Perun: „Arată-ne!”

Ce mai voiau ca zeul să-şi arate toată puterea faţă de blasfemiatori! Dar idolii nu ieşiseră din apă, nu ieşiseră la mal, nu pedepsiseră pe nimeni, plutiseră aşa, ca nişte lemne, ascultând de voinţa valurilor.

Am stat de vorbă cu o femeie. Ea a spus să mă duc neapărat să mă rog la catedrala Sf. Sofia din Kiev, la icoana făcătoare de minuni a Sf. Nicolae cel Ud. A povestit că denumirea vine de la o minune. Trăiau în Kiev un soţ cu soţia lui şi cu singurul lor fiu, Nikolai, încă prunc. Pe când traversau Niprul cu barca, copilul a alunecat din mâinile mamei şi s-a înecat. Părinţii, disperaţi, i-au reproşat Sf. Nicolae că nu i-a ajutat să-şi păzească copilul, apoi şi-au venit în fire şi au început să ceară iertare sfântului şi să-l roage să le aline durerea. Dar dimineaţa, înaintea liturghiei de la Sf. Sofia, când dascălul a intrat în biserică, a auzit plânsetul unui copil. Împreună cu paznicul a urcat în turlă şi acolo, în spatele unei uşi bine închise pe care s-au opintit s-o deschidă, l-au văzut, în faţa icoanei Sf. Nicolae, chiar pe acel prunc – era ud, ca şi cum ar fi fost scos din apă.

* * *

Tocmai m-am întors de la casa de copii a oraşului. Am stat de vorbă cu directorul, doctorul Gorodeţki. I-am spus că mă gândesc să iau un copil, am cerut ajutor.

Am stat multă vreme de vorbă cu el, apoi m-a condus prin camere, mi-a arătat tot. Mi-a povestit că, în timpul foametei, în anul 1933, au fost abandonaţi mulţi copii. De pe Kreşceatik erau adunaţi de miliţie cu duzinele. S-au făcut adăposturi pentru ei. Gorodeţki a primit cinci sute de copii. Mulţi au murit atunci de subnutriţie şi de boli. Iar eu mă uit la copii – acum toţi sunt grăsuţi, curăţei, fetiţele în rochiţe identice, toţi au capul ras, aşa că nu-i poţi distinge. Ne-am uitat într-un salon, copiii au ochii murdari, acoperiţi de excrescenţe purulente. Am întrebat: „Ce au?” „Conjunctivită granuloasă.” Am mers mai departe. Se pare că nu li se spune că e o casă de copii abandonaţi, ei sunt convinşi că sunt la un sanatoriu: „O să vină mama şi o să mă ia acasă.” Gorodeţki a spus că vin mulţi oameni şi înfiază. În ultima jumătate de an au fost înfiaţi treizeci de copii. Copiii îşi aleg şi ei părinţii. Gorodeţki a râs, dacă vrea să-i înfieze un om nu prea bogat, ei spun: „Nu mergem, nu a venit cu maşina.” Cât am stat în curtea mică şi am discutat, se adunaseră în jurul nostru. Stăteau aşa, se uitau la mine. Toţi au în ochi întrebarea: cine e? Poate mama?

— Galina Petrovna!

Nu aude. În jur e larma specifică din Piazza Mignanelli, îţi acoperă vocea.

Tălmaciul vine foarte aproape, dar ea nu-l observă. Se tot uită, cu capul dat pe spate, la fata imaculată pusă pe coloana antică, luată de la vreun împărat.

Galpetra e la fel: costumul violet, căciuliţa albă de mohair, cizme de iarnă cu fermoarul

deschis pe jumătate. Şi aceiaşi papuci de muzeu. Iar pe spate are lipită cu scotch o hârtiuţă. Chiar aceea.

Tălmaciul o strigă din nou.

— Galina Petrovna!

Tresare, se întoarce.

— Doamne iartă-mă, ce m-ai mai speriat!

Îşi îndreaptă căciuliţa.

— Uite, stau şi eu aici şi mă gândesc: ce să vezi, au făcut un monument în cinstea concepţiunii! Numai asta e în mintea lor!

Îşi scoate din mânecă batista mototolită, îşi suflă nasul, bagă din nou batista în mânecă.

— Până ajungi la metrou de la Vîhino al nostru, toţi strănută în nasul tău!

Strada e inundată de un sunet – ascuţit, penat. Cineva a prins în cer ciorapul păsării şi i-l pune pe picior.

O bătrână machiată, ieşind în stradă din „Tabacchi", aruncă în sus o privire şi deschide prevăzătoare umbrela. Şi alţi trecători au la fel, umbrele pentru păsări.

— Ei, să mergem!, spune Galpetra şi-şi îndreaptă din nou căciuliţa de mohair.

— Unde?

— Undeva. Ce, o să stăm aici, lângă coloană? Nu te uiţi cu atenţie în jur? Aici toţi umblă ca nişte nebuni!

Galpetra lasă în urmă o turmă de scutere şi trece strada, încet, fără grabă, târşâindu-şi papucii pe pavajul roman. Marginile desfăcute ale cizmelor se pocnesc unele de altele la fiecare pas.

Tălmaciul o ajunge din urmă, merg alături. Galpetra se opreşte la fiecare tarabă cu suvenire, vederi, tricouri cu nume de staruri. Se înghesuie spre chioşcuri. Priveşte vitrinele chioşcurilor cu madone în formă de Barbie şi cu Barbie în formă de madonă. Dă din cap privind la preţuri.

Sunt ajunşi din urmă de grupuri de turişti. Japonezi. Germani. Din nou japonezi. Deasupra

capetelor, în mulţime, sunt peste tot umbrelele şi beţele ghizilor cu batiste multicolore: cică să nu vă rătăciţi, veniţi după mine, o să vă arăt în oraşul acesta agitat, haotic, ceva adevărat, important, etern, de dragul căruia vă aflaţi aici, doar voi nu aţi existat şi n-o să existaţi, dar acum sunteţi aici!

Cineva o calcă pe Galpetra pe papuc. Ea mârâie:

— Ce, eşti orb? Uită-te pe unde mergi!

Trecătorii se uită la papucii ei de muzeu, la hârtia cu desenul de toaletă lipită de spate, dar aici oamenii au văzut de toate, s-au obişnuit cu orice.

— Dar ce-i acolo? Să mergem acolo! Maică, măiculiţa mea, uite, a dat Domnul şi am ajuns la Roma! Cine s-ar fi gândit?

Am luat-o pe Via del Tritone. În faţa noastră vine un grup de elevi, fiecare are câte un Big Mac. Unul a aruncat ambalajul pe trotuar. Chiar în faţa Galpetrei.

— Ce mai e şi asta?

L-a luat de ceafă, l-a obligat să-l ridice. Acela, năucit, a ridicat ambalajul, a fugit mai departe cu hârtia în pumn, tot timpul uitându-se înapoi. Nu era obişnuit să fie luat aşa, de ceafă.

Galpetra, privind la imaginea în vitrinele buticurilor, îşi aranjează tot timpul căciuliţa, îşi întinde fusta, încearcă să se uite în spate.

Ne-am oprit la o vitrină cu statuete de gips, îşi freacă tâmplele cu mâinile.

— Tocmai voiam să-ţi spun ceva şi uite, ca să vezi, mi-a ieşit din cap! În ultimul timp am nişte pierderi de memorie. Duci cu tine toată viaţa lucrurile inutile, dar ce e util vezi dacă-ţi mai aminteşti! Uite, Laocoon! Toată viaţa am visat să-l văd pe adevăratul Laocoon! Dar tu ştii că a fost găsit fără o mână şi au făcut alta, dar Michelangelo s-a uitat şi a spus că mâna trebuia să ţină şarpele nu de sus, ci din spate, de cap sau, dimpotrivă, nu din spate, ci de sus, nu mai ţin minte. Iar mai apoi, peste secole, au găsit-o pe aceea, mâna adevărată,

şi s-a dovedit că era aşa cum spusese el. Să mergem, gata cu număratul ciorilor!

S-au oprit la o intersecţie.

— Ia te uită! Şi aici toţi dau năvală pe roşu!

Din nou scoate din mânecă batista, îşi şterge nasul umflat. Deasupra buzei de sus sunt nişte bubuliţe – probabil şi-a smuls părul cu penseta.

— Spune, tu l-ai văzut pe Laocoon cel adevărat? La Vatican?

— L-am văzut.

— Şi cum e?

— Aşa.

— Cum aşa? Ce spui? Oare se poate aşa ceva? Este Laocoon! Calul troian! Atena cea mânioasă! Grecii antici! Dar ce frumos a înfăţişat sculptorul antic suferinţele pe chipul tatălui sub privirile căruia pier ambii lui fii! Este chiar frumuseţea dinaintea morţii! Este frumosul imortalizat pe vecie în piatră! Iar mâna, spune, unde se întinde mâna lui – în sus sau în spate, în spatele capului?

— Nu ţin minte.

— Dar cum se poate? Atunci de ce ai venit la Roma?

Am ieşit în Piazza Colonna. Mă loveşte în nas mirosul genţilor expuse pe trotuar. Imediat ce Galpetra se apleacă s-o pipăie pe una dintre ele, vânzătorul negru, care şi-a înşirat pe fiecare mână câte o duzină de genţi, o ia la goană. Probabil i s-a dat de ştire că vine poliţia. Genţile din mâinile întinse sunt ca nişte aripi.

— Am obosit. Şi mă dor picioarele. Poate stăm puţin aici?

Se aşază pe parapetul gardului de fier din jurul coloanei lui Marc Aureliu. Turiştii studiază basoreliefurile cu binoclul. Pe basoreliefuri romanii îi învinge pe sarmaţi, iar sus e Pavel cu crucea. Galpetra, scrâşnind din dinţi, se apleacă, desface panglicuţele papucilor. În jur sunt porumbei. Unul îşi agită aripile deasupra capului

ei, făcând să foşnească pentru o clipă hârtiuţa lipită cu scotch. Galpetra dă din mână:

— Ia uite ce-au mai venit!

Îşi scoate cizmele cu urme de sare pătrunse în piele. Îşi mişcă degetele de la picioare.

— Ce-i cu tine, eşti la Roma şi nu te duci nicăieri?

— Ba mă duc. Uite, ieri am fost pe vechea Via Appia.

— Ei, şi ce-i acolo?

— Un drum. Pietre. Vechi, şterse. Urme de roţi în pietre. De-a lungul acestui drum au fost răstigniţi luptătorii lui Spartacus. Am mers şi mi-am adus aminte că, în copilărie, am văzut la casa de cultură din Presnia filmul *Spartacus* şi că mai apoi ne-am jucat de-a gladiatorii, iar scuturi ne-am făcut din capacele de la căldări. Atunci, la fiecare etaj erau căldări pentru gunoi. Noi furam capacele alea, iar femeia de serviciu ne ocăra.

Se târăşte o bătrână, e aceea de la staţia Elektrozavodskaia. „Prego! Mangiare!” Mâna îi tremură. Degetele sunt negre.

— Of, şi n-am ce să-i dau, oftează Galpetra, trăgându-şi cizmele mai aproape, pentru orice eventualitate. Şi asta e tot? Nu mai era nimic altceva pe drumul ăsta vechi, cum îi zice, unde sunt ăia ai lui Spartacus?

— Mai este acolo o biserică, se numeşte Domine quo vadis. Sienkiewicz are un roman cu titlul acesta, „Unde te duci?”

— Ştiu. Şi ce?

— Am fost acolo. Înăuntru nu era nimeni. Numai bustul lui Sienkiewicz. Am vrut să mă duc mai departe, dar atunci am văzut în coridor, pe jos, o placă albă sub un grilaj. M-am apropiat Pe ea sunt urme, urme ale unor picioare desculţe. În locul acesta Hristos i-a apărut lui Petru şi pe piatră au rămas urmele lui. M-am aplecat ca să mă uit mai bine. Nişte picioare uriaşe, mai mari decât ale mele. Şi netede de tot. Un platfus clar. Şi deodată

am vrut să le ating! Deja întinsesem mâna, dar nu m-am simţit în apele mele.

— De ce?

— Dacă totul e o înşelătorie, şi este opera vreunui tăietor în piatră – şi-a pus piciorul, l-a desenat şi a început să scobească –, atunci de ce s-o ating? Dar dacă într-adevăr aceste picioare sunt ale Lui? Ale celui ale cărui ultime cuvinte au fost: „Tată, tată, de ce m-ai părăsit?” Şi atunci s-au auzit paşi – de undeva, de pe o uşiţă laterală, a ieşit repede un preot în sutană neagră – molfăia ceva. M-a văzut cu mâna întinsă. Eu m-am tulburat, am tras mâna, iar el a zâmbit, a dat din cap, cică nu e nimic, nu e nimic, atingeţi, se poate! Şi a mai spus că e numai o copie.

— Ştiam eu!, oftează iar Galpetra. Dar ce s-a întâmplat cu piatra adevărată?

— Asta am întrebat şi eu. Se pare că în biserică mereu intrau oameni, furau, şi originalul a fost dus în altă biserică, San Sebastiano, nu e departe, mai sus pe Appia. M-am dus acolo. Nici nu e o biserică, e o catedrală uriaşă. Am hoinărit prin ea şi nu puteam deloc să văd unde era pusă piatra. Sub tavan era agăţat un uriaş cu păr de aur. Atârna din tavan şi se uita pe fereastră – ce e acolo? Iar afară cerul era acoperit de nori, vechi, şterşi, cum sunt pietrele de pe Via Appia. Am întrebat un padre despre urme. A dat din cap spre un altar lateral din dreapta intrării. Acolo era un grilaj, geam. Era întuneric şi nu se vedea nimic – geamul era stins. Am căutat unde să bag un ban – la ei, aici, în biserică, pentru a aprinde pentru scurtă vreme lumina, trebuie să plăteşti – nu am găsit.

— Şi asta e tot?

— Asta e tot.

— Şi nu ai văzut?

— Nu.

Alături de tălmaci, pe balustradă, se mai aşază un bunic cu un rucsac – în pantaloni scurţi,

tricou, pe cap are o panama, în picioare bocanci de munte. Şi el are binoclul la gât. Are picioare albe, flasce, fără nicio urmă de păr. Zâmbeşte, îi întinde tălmaciului binoclul, cică, vreţi să vă uitaţi? Tălmaciul îndreaptă binoclul spre coloană. Focalizarea e mare. Imediat dă de capul tăiat al cuiva. Probabil un sarmat. Apoi unul pe cal, are barba creaţă – poate e chiar filosoful împărat care a spus că cel mai mult pe lume doreşte învierea morţilor, nu condamnarea la moarte a celor vii. Şi mai sus – Pavel cu sabia. Sabia e lungă. Probabil cu una ca ăsta tai bine capetele sarmaţilor. Tălmaciul întinde binoclul Galpetrei. Ea se uită la coloană foarte puţin, apoi se apucă să studieze strada, ferestrele caselor, trecătorii, porumbeii.

— Ia uite, sunt chiar ca la Moscova!

Porumbeii li se bagă printre picioare.

— Galina Petrovna!

— Ce-i?

— Tot voiam să vă spun...

— Ei?

— De fapt, e o prostie, dar...

— Ce tot spui acolo? Zi!

— Ştiţi, în toţi aceşti ani...

— Vrei să-mi spui despre hârtia de pe spatele meu?

— Da. Mai bine zis, despre cu totul altceva. Voiam să vă întreb uitaţi ce. De ce noi vă uram, iar dumneavoastră ne iubeaţi?

Bunicul cu pantaloni scurţi se pregăteşte să plece mai departe, se bate sonor cu palmele peste genunchii lui amărâţi – porumbeii, de spaimă, se agită. Galpetra îi dă înapoi binoclul, cureaua lui se agaţă de un nasture de la mânecă.

— Şi voi m-aţi iubit, dar nu ştiaţi asta. E interesant, Korczak o fi fost oare la Roma?

Tălmaciul ridică din umeri.

— Nu ştiu.

În piaţă se adună nişte demonstranţi, speriind porumbeii şi turiştii, îşi întind lozincile, bannere.

Unul dintre ei verifică dacă merge megafonul, cântă în el în gura mare, în toată Piazza Colonna: *amore, amore, amore!*

Galpetra îşi pune din nou cizmele, îşi leagă panglicuţele de la papucii de muzeu.

— Uite, o să mă chinui acum, cum este îndreptată mâna lui Laocoon...

— Galina Petrovna, ăsta nu e Laocoon.

— Cum nu e Laocoon? Dar cine e?

— Korczak.

— Ce spui?

— Este Janusz Korczak cu cei doi copii pe care i-a luat de mână când s-au dus spre camera de gazare. Mor sufocaţi. Asta nu e frumos deloc. Şi ce treabă are aici jocul muşchilor? Şi ce importanţă are în ce direcţie era îndreptată mâna lui Korczak?

— Ai încurcat tot! Ai încurcat totul în lumea asta! Eşti un mare încurcă-lume. Încurcă-lume a intrat în sufragerie şi a mâncat un colţunaş. Laocoon e una, iar Korczak e cu totul alta. Împăratul nu poate fi filosof, iar filosoful nu poate fi împărat. Ofiţerii din Sevastopol sunt una, iar îngerii lui Bernini – cu totul altceva. Grecii antici sunt una, cecenii sunt alta. Papucii de muzeu, din pâslă, din muzeul ăla neîncălzit de la Ostankino sunt una, iar acel copil care a fost în mine e altceva. Înţelege, acel băiat din Bielorusia care-şi trăgea nasul în receptor e una, şi ciorapul păsării care s-a transformat în nas e alta. Piciorul lui Petru e cu treaba lui, iar fotografiile celor bolnavi de lepră sunt cu treaba lor. Mai ţii minte, la Vatican, în piaţa din faţa catedralei, lângă obelisc, se strângeau bani pentru cei bolnavi de lepră – în jur erau afişe şi fotografii de copii şi adulţi fără degete la mâini şi la picioare? Ea s-a întors ca să nu vadă.

— Da, am stat la coadă la catedrala Sfântul Petru. Rafalele de vânt aduceau de la fântână o pulbere de apă. Toţi căutau fereastra papei – uite-o, a doua de la etajul de sus. În faţa noastră era un grup de elevi polonezi în uniforme de cercetaşi, cu

baticuri la gât asemănătoare cravatelor de pionieri – alb cu roşu. Iar în spate era un grup de fetiţe negre în veşmintele nu ştiu cărui ordin de călugăriţe – alb cu albastru. Voiam să văd garda elveţiană cu halebarde, dar lângă gardurile de protecţie toţi erau verificaţi de oameni de pază cu ochelari negri şi în costume negre. Au oprit-o, n-au vrut s-o lase din cauza umerilor goi, bronzaţi. Într-un coş uriaş de plastic erau puse baticuri de culoare închisă. Ea s-a acoperit cu unul. A râs, se prefăcea a fi o bătrână cu mâinile tremurânde. Am fost lăsaţi să trecem. Mai întâi am mers împreună prin catedrală, dar mai apoi ea a spus că vrea să aprindă o lumânare – şi am lăsat-o singură. M-am aşezat la coada pelerinilor pentru statuia lui Petru care voiau să-i atingă laba piciorului şi să-şi pună o dorinţă fierbinte. Acum la coadă se aflau numai negrese alb-albastre, iar undeva, în spate, cercetaşii polonezi. Am citit în ghid că, de fapt, nu era Petru, ci o statuie antică a lui Jupiter – stăpânul fulgerului. I-a fost pus demult un cap nou, iar în mână, în locul snopului de fulgere, i s-a băgat cheia. Coada înainta încet – fiecare negresă se ţinea mult de piciorul lui Jupiter. În spatele meu se afla o femeie îmbrăcată în negru, cu un băiat de vreo zece ani – era orb. Băiatul îşi mijea pleoapele, muşchii feţei îi tresăreau mereu. În cele din urmă am ajuns – şi piciorul s-a dovedit a fi fără degete, ca şi cum ar fi fost mâncat de lepră. L-am atins şi am simţit răceala bronzului şi sudoarea lipicioasă a sute de oameni. Involuntar mi-am retras mâna. Mi-am dat seama că nici nu-mi pusesem o dorinţă, dar mama deja pusese palma băiatului său orb pe piciorul cu degetele mâncate de lepră. Am pornit mai departe prin catedrală. Ea se afla încă în locul acela, cu o lumânare în mână. Ei au aici nişte lumânări ridicole, neadevărate, aşa se pun în restaurante pe măsuţe, în borcănele roşii de sticlă. Ea stătea cu păhărelul acesta roşu, luminos, în palmă, cu baticul de culoare închisă, străin, pe

umeri, arăta deodată bătrână, gârbovită, cu părul despletit. M-am apropiat s-o îmbrăţişez şi din nou am simţit acut sudoarea străină pe degete – voiam să mă duc şi să-mi spăl undeva mâna.

— Tu nu ai înţeles nimic. Toţi sunteţi deştepţi, frunte lată de şapte degete, faceţi totul să fie complicat! Îşi imaginează Roma, iar mai apoi se minunează că Roma nu este, iar în for sunt la pământ nişte oase supte de vreme, acoperite de iarbă. Îşi imaginează Tibrul şi aşteaptă nu se ştie ce, dar, în realitate, este ceva tulbure, furat, adevărat. Şi trebuie să iubeşti lumea asta furată! Totul e simplu. Tu trebuie să fii pe măsura lui Tristan al ei. Tu trebuie să fii pe măsura lui, să-i înapoiezi acea zi de la Izzalini. Tu stai întins cu o carte sub un copac, pe o saltea gonflabilă, şi pe crengi atârnă pe nişte fire invizibile omizi negre – agile, iuţi. Şi se aruncă asupra a tot ce respiră: frunze, umbre, pietre. Nu sunt omizi, ci tătărime. Acum încă nu e nimic, dar primăvara trecută, această tufă roz a fost mâncată până la lemn. Totul trăieşte în jurul meu – abia ce am pus cartea pe iarbă, pentru a-mi ridica tricoul, şi când am luat din nou cartea în mână – pe pagini deja se târăsc furnici, ca nişte litere care fug. În rai trebuie să fii precaut, să cauţi ca în geantă sau în gheată să nu-ţi fi intrat vreun scorpion. Pe pământ trebuie să mergi cu un toiag, ciocănind înaintea ta – aici sunt şerpi. Casa e pe munte, satul e jos – invizibil din cauza vârfurilor copacilor, numai de la balcon se văd turnul *castello* şi acoperişul bisericii. Din sat se aude zgomotul unui fierăstrău electric, iar când amuţeşte, îi iau locul păsările, frunzele şi lipăitul picioarelor goale. Acum douăzeci de minute în suflet, de la apa de gheaţă, sânii ei s-au răcit, s-au strâns. Dar acum ard, de la soare totul încearcă să se târască la umbră: şi cărăruia năpădită de buruieni, şi furtunul uitat de etrusci, şi sandala ta purtată, mirosind a piciorul tău. În pantaloni scurţi şi sutienul costumului de baie ea pune pe frânghie

rufele spălate: chiloţii tăi şi chiloţeii ei, şosete şi şoseţele, alături, se freacă, se mângâie una pe alta. Pune piciorul pe marginea saltelei gonflabile, ridicându-te, legănându-te. Piciorul e plin de ciupituri. Îţi întinde tubul pentru a o unge. Aici ţânţarii sunt mulţi, mici, periculoşi, nu auzi nimic, nu simţi, dar ei te muşcă. Şi piciorul, zvelt, bronzat, uşor, încă nu e mutilat de fier, încă nu e umplut de cicatrici. Muşcăturile roşii, scărpinate sunt şi mai sus de călcâi, şi pe gambe, şi pe pulpe. Vrei s-o săruţi, să dai cu limba pe fiecare muşcătură – îşi trage piciorul: ce faci, sunt murdară! O apuci de călcâi, îi săruţi glezna, dar Isolda râde în hohote, sare într-un picior, te loveşte cu tubul peste umeri, în cap, îşi pierde echilibrul, cade, se apucă de gâtul tău, salteaua se umflă, se ridică, ne aruncă pe amândoi în iarbă. Iar pe cer sunt chiloţi şi chiloţei, şosete şi şoseţele, fiecare creatură cu perechea ei, se usucă la soare după potop, şi de-acum înainte în toate zilele pământului semănatul şi seceratul, frigul şi arşiţa, vara şi iarna, ziua şi noaptea nu se vor termina. Apoi o să vă duceţi să vedeţi frescele lui Luca Signorelli. Drumul îşi şerpuieşte şoldurile. Undeva, jos, este Tibrul. Uneori râul se deschide din spatele copacilor şi Isolda spune: „Uite, ce barcă ciudată!” Iar tu te uiţi la drum. Între Todi şi Orvieto, la fiecare kilometru, pe marginea drumului stau negrese. Se uită pe sub palme la cei ce trec pe şosea. Sar în sus dacă frânezi. De dimineaţă sunt împrăştiate pe drum, iar seara sunt adunaţi de acolo. Isolda se indignează că sărmanele femei sunt obligate să se vândă uite aşa, ca nişte câini, sub un tufiş. Tu spui în glumă: sunt nişte femei uşoare. Ea răspunde: nu există femei uşoare. După o cotitură, încă o negresă petrece maşina voastră cu privirea. La Orvieto toate parcările sunt pline ochi, dar aveţi noroc – cineva tocmai pleacă. Vă duceţi la catedrală, dar acolo e messă şi o confirmare – capela cu frescele e închisă. Trebuie

să aşteptaţi până se va termina tot, şi mai e şi sărbătoare – aţi nimerit de Palombella. Peste capete se vede că, în interiorul catedralei, în faţa altarului, două călugăriţe dirijează un cor de fete. Fetiţele au rochii roz şi albe. Cântă ceva vesel, ca şi cum interpretează o scenă dintr-un music-hall american – toate se leagănă în ritm, bat din palme şi ridică mâinile când într-o direcţie, când în alta, scuturându-şi degetele. În curând în piaţă începe sărbătoarea. Deasupra mulţimii sunt nori din placaj, de acolo trebuie să zboare un porumbel şi să anunţe ceva foarte important, fără de care viaţa este imposibilă. Bubuituri şi salve de tun. Tunete. Foc de artificii în jurul Mariei imaculate şi al răstignirii. Maria şi răstignirea se ascund în fumul rachetelor. Din celălalt capăt al străzii, tot cu trosnete şi împuşcături coboară pe o frânghie întinsă o colivie, lăsând în urma sa o trenă de fum albastru. Acolo, în cilindrul transparent, tremură şi se zbate o sărmană pasăre, speriată de moarte. Italienii bat din palme, strigă de entuziasm. Poţi aştepta să treacă sărbătoarea şi la restaurant. Prin ferestrele deschise se aude bubuitul unui tunet, de data aceasta adevărat. Probabil porumbelul eliberat din cilindru a zburat undeva şi s-a tot plâns. Pocneşte-i! Şi poftim, furtună şi grindină. A început să bată darabana pe acoperişul de tablă. Voi staţi la fereastră şi vă uitaţi cum pe stradă boabele uriaşe de grindină se sparg de asfalt, sar mai sus de pervaz. În restaurant vin în fugă oameni din piaţă, strigă, râd în hohote. Tu spui: numai să nu lovească piatra în maşină, dar Isolda oftează pentru acele femei de pe drum: sărmanele, ce-or face ele acum, în tufişuri? Bucăţi de gheaţă intră pe uşa deschisă. Chelnerul le dă afară cu mătura, ne zâmbeşte, face cu ochiul, se preface a fi un hocheist care aruncă pucul în poartă. Apoi grindina se termină şi voi ieşiţi afară, unde e soare şi abur. Grindina fusese de mărimea unui ou, dar acum boabele de grindină au ajuns de mărimea unor

boabe de mazăre. Tu glumeşti: uite câte frunze au murit! Până la sfârşitul vieţii îţi mai rămâne numai foarte puţin. Dar asta aşa e mereu. Pentru că tu chiar ai fost Tristan al ei, numai că nu ai înţeles asta. Învierea cărnii. Din nimic, din vid, din tencuială albă, din ceaţă densă, dintr-o câmpie înzăpezită, dintr-o foaie de hârtie deodată apar oameni, trupuri vii, învie pentru a rămâne pentru totdeauna, pentru că e pur şi simplu imposibil să dispari din nou, să te duci aşa, doar moartea a fost odată. Mai întâi contururi, trăsături, margini. Punct, punct, virgulă. A ieşit o mutră strâmbă. Un marcaj. Omul se întinde, unde, de la crăpătura asta din perete până la pata aceasta de soare. Se întinde de la unghii la unghii. Mâini, picioare, capete, sâni, pântece – toate acestea sunt găsite în zăpadă, în ceaţă, în albeaţa hârtiei, iar acum sunt întinse pentru a fi recunoscute. Trupurile sunt încă translucide, ca o umbră a unui pahar gol pe perete. Realitatea e graduală. Carnea e progresivă – unul e încă fără mână, altul încă nu are picioare, precum statuile din Muzeele Vaticanului, iar între picioare e o lovitură cu toporul. Suprafaţa plană capătă volum în acel loc din spate, unde iese, dacă întorci mâna înapoi, omoplatul. Jocul muşchilor încă neacoperiţi de epiteliu. Se târăsc, încă nedesenaţi de tot, de transcrişi, se ridică în genunchi. Respiraţie şuierătoare, bolborosit neclar. Revin la ei sub piele. Se mai uită încă în urmă cu ochii orbi. Adulmecă. Se caţără de niciunde aici. Şi la îmbinarea dimensiunilor, peretele, zăpada, ceaţa, hârtia se prăvălesc în timp: el mâncase rodii cu separeuri amare şi pieliţe şi spusese că ajută împotriva tartrului; ea deschisese uşa – nu ceda, vântul o împingea de partea cealaltă; băuseră pe stradă din nişte păhăruţe de plastic, imponderabile – în ele trebuia imediat să mai torni ceva, să nu le ia vântul. Pulpele se acoperă din nou de blană. Un superstiţios îşi pune iar sandalele mai întâi în piciorul stâng, apoi în cel drept, încruntându-se,

bagă în el în fiecare dimineaţă câte un pahar de lapte de măgar, prescris pentru boala pieptului de către un medic-coropişniţă. Dar cel căruia i se umflă nările de la cântat se duce acasă, îi duce soţiei o sută de sicli de argint şi cântă, capul se uită cu albul ochiului său la vacile cu ugerul mânjit de bălegar, iar celui cu care se întâlneşte, care ştie cum au mers găinile şi porcii prin cenuşă şi au ţopăit cu un strigăt copilăresc, când au nimerit în cenuşa fierbinte, încă jumătate de drum – el tocmai ieşise dimineaţa devreme pe mal, sălbăticit pe durata nopţii, numai în depărtare e o mână de oameni şi pe nisip, după ploaie, e o crustă tare – calcă şi o striveşte cu piciorul gol. Dar aceea care se îndrăgostise de un bărbat însurat. Ea acoperise icoana cu un batic, când rămăsese prima dată el peste noapte, dar mai apoi, dimpotrivă, a luat-o. Ea alegea lucrurile, băga degetul prin gaura făcută de molie. Spăla pe jos – din cârpă ieşea abur. Mama, când a plecat, a spus numai: dezgheaţă frigiderul – în locul unor cuvinte importante despre iubire. Părul s-a subţiat, a început să cadă. Soţul străin o îmbrăţişează şi spune că are un dar uimitor, de felină, de a transforma orice punct al spaţiului într-o casă, de a genera confort, de a acoperi curentul cu iubire, şi chiar el explică: asta pentru că femeia are curent în suflet, pentru că ea nu are o casă înăuntru, acolo e singură şi poate acoperi vidul acesta numai ceva bărbătesc, puternic. Ei îi plăcea să-i adulmece barba cânepie. Citise undeva: nu trebuie să reţii niciodată pe cineva ziua cu ceea ce s-a întâmplat noaptea. Stă la rând la policlinică, se uită la picioarele sale şi-şi spune: triunghiul isoscel străpuns de genunchi. Ce poate să spună doctorul? A spus că bolile sunt produse de supărări şi de nemulţumiri, dar se tratează cu iubire. El a întrebat: mama dumneavoastră şi-a omorât în sine copiii? Da. Uitaţi, vedeţi, ea a omorât iubirea, iar acum dumneavoastră daţi socoteală pentru ea. Bătrânul vecin a băut ceaiul şi se pregăteşte să

plece, îşi bagă barba sub haina de blană, iar ea a văzut că el băgase în buzunar chiloţii ei şi nu a spus nimic, numai că-i înlocuise imediat cu unii nespălaţi. Iar acesta este chiar acel luptător care s-a întors din război viu, numai că are falca strâmbată şi merge cu o ţeavă de argint băgată în gât. Când el avea patru ani, fusese bătut în curte de copii. Viitorul luptător venise să se plângă la mama sa, ea spăla rufe. După ce a lăsat spălatul, ea, cu o voce plină de milă, a spus: sărmanul meu băiat! Apoi a răsucit indispensabilii tatălui şi l-a pocnit cu toată puterea pe spate: să nu mai vii niciodată să te plângi! La Poltava nu erau brazi – de Anul Nou aduseseră un pin. Copilul este căldura care se înfăşoară alături, care e aşa de uşor de jignit. Nu e nimic temporar – scrii ceva din întâmplare în copilărie cu furca pe apă, pentru a scoate mingea căzută în iaz, dar se pare că e pentru totdeauna. Vecinul cu ochii holbaţi ameninţă să te bată cu furtunul de la maşina de spălat, soţia lui are o guşă care se revarsă din gulerul incredibil de larg, ca o pară uriaşă. A secţionat o broască cu lama şi a privit cum i se contracta inima ei cenuşie, minuscula. Şi i-a mai trecut prin minte să facă injecţii broaştelor – lua mâna, împungea trosnind pielea cu tocul şi injecta cerneală. Fetele se joacă pe lângă tufele copacului de mai de lângă duş, pregătesc prânzul – din păpădii se pot face trei feluri de mâncare: macaroane, omletă şi scrumbii. Petalele unei floricele roşii sunt lipite, după ce le ling, de unghii, asta e manichiura. Dau fuga la closet să se aşeze deasupra găurii dinspre care vine curent. Pe timpul iernii, casa de vacanţă e mereu jefuită, el a scris un bilet: „Tovarăşi hoţi! V-aţi convins că nu păstrăm aici nimic valoros şi alcoolic. Vă rog, nu mai stricaţi nimic şi nu mai spargeţi geamurile, nu suntem oameni aşa de bogaţi.” El a venit în weekend, a mers în amurg de la portiţă, pe cărarea îngheţată presărată cu stele, iar în casă totul era spart, plin de excremente, şi

biletul se afla pe jos, strivit de un rahat. A început să adune tot cu făraşul, dar rahatul era îngheţat, pocnea sonor. Omul este un cameleon: cel care trăieşte cu musulmanii e musulman, cu lupii – lup. Ruşii nu mănâncă porumbei, pentru că Sfântul Duh a apărut sub forma unui porumbel. O reclamaţie din Corint: luaseră pe corabie un pasager, iar acela s-a dovedit a fi un proroc, a înviat o scrumbie care a sărit pe puntea alunecoasă drept peste bord, şi n-ar fi fost nimic dacă ar fi fost numai un peştişor, dar a fost vorba de un întreg butoi, drept pentru care echipajul a rămas fără provizii. Mâncaţi, nu flămânziţi, trăiţi, nu muriţi. Sufletele, ne spune Heraclit, provin din umezeală, dar, cu toate acestea, sunt înclinate să se usuce. Celor răi, străini, trebuie să le vorbeşti, dar celor apropiaţi, ai tăi, iubiţi, nu. Şi cum poţi să fii convins de ceva dacă mâine stăpânul fulgerelor se scoală pe un picior greşit şi va trebui să jertfeşti casa părintească pentru triremă sau să pleci la Siracuza la mătuşă, la clătite, dar ajungi la nişte piraţi sau, pe când dormi, te înjunghie un sclav fugar? Călătorule, unde e duci? Crezi că în Sparta? Zăpada iar a căzut aşa de tare, că tramvaiele nu circulă. Învierea cărnii. Başmacikin e suflet – mantaua e trup. Lăsaţi-i mantaua şi el nu va mai alerga după trecători. Lăsaţi tot şi să mergem la Roma – ce aproape e acolo de cer! El era chinuit de insomnie. Noaptea, el venea adesea în camera mea, când eu eram deja culcat, cu lumânarea stinsă, se aşeza pe canapeaua îngustă, împletită din paie, îşi lăsa capul în mâini şi moţăia multă vreme, în toiul nopţii venea pe vârfuri la el acasă, se aşeza pe canapeaua lui şi stătea moţăind. Odată cu venirea zorilor îşi şifona patul pentru ca slujitoarea să nu se neliniştească şi să vadă că locatarul a petrecut normal noaptea. El se temea să nu moară în somn şi încerca să nu doarmă nopţile. Ce mai aer! Mi se pare că, dacă îţi tragi nasul, cel puţin şapte sute de îngeri îţi vor intra în nări. Mă credeţi

că adesea îmi vine o dorinţă neobosită de a mă transforma într-un nas, să nu mai fie nimic – nici ochi, nici mâini, nici picioare, numai un singur nas mare ale cărui nări să fie de dimensiunea unor căldări, ca să pot să inspir în mine cât mai multe mirosuri frumoase şi numai primăvară. Când m-am apropiat de trupul lui Gogol, nu mi s-a părut mort. Zâmbetul gurii şi al ochiului drept nu chiar închis m-au făcut să mă gândesc la un somn letargic, dar nu am avut curaj să iau mulajul măştii. El se temea să nu moară. Şi mai trebuie înviată acea sticlă împletită cu paie: după spectacol beau vin sec şi Gogol îl vărsă cu abilitate din sticla pântecoasă îmbrăcată cu paie, iar stratul superior de ulei de măsline servise ca dop şi ferise vinul să se strice. Lucrurile au şi ele carne. Acea cărămidă acoperită de muşchi din tufele de scânteiuţe de la casa de vacanţă, sub care se afla miriapodul. Acel pick-up cu braţul bandajat cu bandă izolieră albastră, în subsolul din Starokoniuşennîi. Şi gerul de acum mulţi ani, când metroul se acoperise de straturi de gheaţă, iar omul de serviciu turna sare cu nisip dintr-o căldare, de la care îngheţa şi mai tare – şi asta e carne. Şi culorile. Pe pervaz, în pahar, sunt nişte carioca – toate sunt negre în *contre jour*. Vasul de toaletă e roşcat de la apa feroasă sau de la ţevile ruginite. Gingiile sângerează – periuţa de dinţi e plină de spumă roz. Şi acele acuarele pe bază de miere. Şi sunetele. Deodată începuse să se audă un ceas – ca şi cum făcuseră ochi, ca şi cum tăcuseră şi acum porniseră, mai întâi cel de perete, alene, după el, ţopăind, deşteptătorul de pe masă. Discurile vechi crapă ca lemnele în sobă. La cinematograf se rostogolise pe jos o sticlă goală. Şi mai trebuie să învie râsul acela de la fabrica de cauciuc, când fusese nevoie să fie oprită banda rulantă. Şi liniştea şi vidul. Vidurile oamenilor găsiţi la Pompei. Sosirea în nimic. Desfrânatele care nu există. Lipsa – şi ea e carne. Liniştea este aceeaşi

creatură produsă de cuvânt, precum vidul închis într-o cameră sau reflexia felinarelor pe pavajul umed noaptea, care se înmulţeşte vegetativ, prin altoi. Sau ca aceste amprente ale degetelor pe cer, deşi nu, sunt pur şi simplu nişte păsări care s-au spart acum în câteva stoluri. Bărbatul a fost numit Frasin, iar femeia Salcie. Adam stăpânea părţile de răsărit şi de nord, iar eu am păzit partea de vest şi cea de sud. Adam stăpânea animalele de parte bărbătească, iar eu stăpâneam peste cele de parte femeiască. La Judecata de Apoi vor fi chinuiţi desfrânatele şi mecanicii. Şi am văzut un râu care ardea, şi o mulţime de bărbaţi şi de femei ca nişte seminţe de muştar, cufundaţi în el până la genunchi, iar alţii până la brâu, alţii însă până la gură, iar ultimii – până la părul din cap. Întrebare: cine sunt aceştia care se află în apa de foc? Răspuns: sunt cei cărora nu le este nici cald, nici frig. Căci nu s-au aflat nici printre cei drepţi, deşi şi-au încheiat timpul vieţii lor pe pământ, căci au petrecut o parte a zilelor lor după voinţa lui Dumnezeu, iar celelalte zile în păcate şi în adulter, şi aşa au trăit fără oprire. Întrebare: De ce eşti gol? Răspuns: Nu ştii oare că şi tu eşti gol? Căci tu porţi blana oilor de pe pământ şi ea putrezeşte cu trupul tău. Dar eu, după ce mă uit la cer, văd faţa mea şi haina aşa cum sunt, în chipul lor adevărat. Întrebare: Câte părţi are sufletul? Răspuns: Trei: a cuvintelor, a furiei şi a dorinţei. Întrebare: câţi zei sunt cu adevărat? Răspuns: Şapte sute şaptezeci şi şapte. Întrebare: Şi mai bine zis, câţi sunt? Răspuns: O sută cincizeci. Întrebare: Dar în realitate? Răspuns: Unul. Întrebare: Spune adevărul! Răspuns: Mai puţin de unul. Întrebare: Trebuie oare să-i spui mamei că fiul ei s-a înecat în mare sau să-i spui că el a plecat departe şi nu s-a mai întors? Întrebare: Spune-mi, Sedrah, de la facerea lumii în toate veacurile câte picături de ploaie au căzut pe pământ şi câte vor mai cădea? Întrebare: Şi dacă în jur sunt nămeţi, – fâşia aia

roşie de pe piele, de la elasticul chiloţilor – de ce să nu fie şi liana? Răspuns: Nu va fi nicio Judecată de Apoi. Nu trebuie să te temi de nimic. Nu va fi nimic din cele ce nu au fost încă. Ne sperie! Şi cu ce poţi speria o bătrână într-o oglindă oarbă? Pe mine, care muream de frică să nu devin bătrână şi pedepsită cu o viaţă lungă, cu ce mă mai poţi pedepsi? Ei, am pierdut lupa, am căutat-o toată ziua, iar ea, hoaţa, se uita la mine de pe aragaz, se holba la proasta asta bătrână. Îi dai mai mult decât poate să ducă. Degetele au fost schimonosite de artrită. Pielea atârnă ca o draperie ce face falduri. Am devenit mică, m-am strâns ca o maimuţică dezumflată. M-am pierdut în pat. Sap cu picioarele insomniace în trecut. Îmi dezgrop Troia, care, poate, nu a existat niciodată. Nisip, fărâmături – le iau cu lopata. Deodată a strălucit ceva de porţelan – aici trebuie cu grijă, cu pensulica. După ce am săpat, examinez cele găsite şi din perspectiva asta, şi din cealaltă, şi în lumină, şi le miros, şi le zgârii cu unghia. Prima iubire a fost un căţeluş de porţelan. Tata m-a dus la bufet şi mi-a spus că nu e un căţel obişnuit, ci unul fermecat. El mă iubeşte şi o să-mi pregătească în fiecare zi o bomboană, dacă o să mă port frumos. Am luat căţeluşul, i-am dat jos capul – în interior era gol şi acolo era bomboana. Am încercat din toate puterile să mă comport frumos şi în fiecare zi am primit de la căţelul meu iubit din porţelan bomboana fermecată, entuziasmantă, neobişnuită, incomparabilă, cea mai gustoasă din lume. Iar odată am dat fuga în cameră şi am văzut că tata stătea pe vine, avea în mână o pungă de hârtie, iar alături, pe podea, era căţelul fără cap. Tata m-a văzut, s-a tulburat şi mi-a întins bomboana pe care se pregătea s-o pună înăuntru. Am băgat-o în gură şi mi s-a părut că nu e gustoasă. Eu aveam alergie la pisici – la şase ani a început deodată, nimeni nu putea pricepe despre ce este vorba. Dar eu ştiam despre ce este vorba, dar nu am spus nimănui. Sau

credeam că ştiu. Eu aveam în copilărie o pisică, ea a îmbătrânit şi a fugit să moară pe câmp. Pisicile se ascund când mor. Şi deci mă sufocam dacă era o pisică în cameră. Şi, din cauza acestui lucru, când, pentru prima oară totul trebuia să se întâmple cu omul pe care îl iubeam, iar el era căsătorit, am avut o criză. Ne duseserăm la el acasă. Soţia şi copiii nu erau în oraş. El mă săruta, iar peste un timp am început să mă sufoc. Întreb: ai pisică? Răspunde: Nu. Dar eu simt. Ei într-adevăr aveau o pisică, dar fusese dusă la casa de vacanţă, iar părul rămăsese peste tot. Şi îi spun: nu pot, mi-e rău, dar lui i se pare că eu fac pe cocheta, inventez prostii, mă joc. Începe să mă dezbrace, dar eu nu pot să respir. Mai înainte nu puteam pricepe cum se poate ca totul să se petreacă în acelaşi timp: acum sunt aici, cu lupa în mână, şi, în acelaşi timp, acolo, îl lipesc de mine şi simt că-mi pierd cunoştinţa, că mor, nu pot respira. Dar acum înţeleg, totul e simplu. Totul se întâmplă mereu în acelaşi timp. Deci, tu scrii acum rândul acesta, iar eu tocmai îl citesc. Tu acum pui punct la sfârşitul acestei propoziţii, iar eu o să ajung la el chiar în acelaşi timp. Nu e vorba de limbile ceasului! Ele pot fi mutate şi acolo, şi înapoi. E vorba de fusul orar. Paşii cadranului. Totul se întâmplă în acelaşi timp, pur şi simplu acele tuturor ceasurilor au luat-o la goană, care mai de care. Atâta nebunie din cauza faptului că soarele răsare în fereastra bucătăriei şi apune în cealaltă fereastră, în cameră, în spatele lămâii de pe pervaz – eu am pus în ghiveciul cu pământ un sâmbure, iar acum a crescut un copac întreg. Este ca Anul Nou – la Londra abia se pune masa, dar în Japonia toţi sunt deja beţi. Deci eu aştept pensia vineri, iar în acelaşi timp, norii pătaţi sunt încă undeva, pe conduct. Unul, în celulă, abia începe să zgârie pe perete o barcă – şi, în acelaşi timp, el deja coboară pe Tibru spre Orvieto. Vă spun, iubiţii mei, la ora de dirigenţie, că în Dumnezeu cred numai bătrânele şi, în acelaşi timp, şoptesc în

pernă: Doamne, dacă eşti în ceruri – şi-mi spun, ce frumos: în ceruri... Şi mulţumesc pentru fiecare zi trăită, pentru fiecare iubire pe care am avut-o. Şi-i cer iertare pentru că v-am spus că nu există dovezi pentru existenţa lui Dumnezeu. O prostie mare! Minunea e o dovadă. Moartea este o minune. Eu o să mor. Ce dovezi mai vreţi? El aşa este desenat – cu barbă, într-o hlamidă. Dar, în realitate, poate nu e un bătrân înfricoşător pe norii pătaţi din conductă, ci vreun om de la staţiune – hoinăreşte pe o plajă de la Baltica cu o cutie de chibrituri, examinează algele aruncate la ţărm, caută chihlimbar şi, când trece pe alături, scoicile pârâie sub sandalele lui. Sau acea vânzătoare care-mi spusese atunci: doamnă, luaţi banane bune, ce aţi ales mizeriile astea! Sau acel încurcă-lume care mai întâi încurcase totul pe lume, iar mai apoi a dat buzna în salon şi a mâncat colţunaşul. Dar, mai degrabă, nu e nici una, nici alta, şi nici a treia, ci ceva foarte simplu, vreo iarbă. O iarbă verde. Trăieşte în voie. Îşi lasă rădăcinile în fiecare crăpătură. Cândva ştiau că ea este dumnezeul din familia criptogamelor, dar mai apoi au uitat. Acum studiază ruinele templelor, dar nu observă esenţa: templele numai marcau locul unde se afla muntele sfânt sau crângul, dar bătrânii cei înfricoşători, cei din staţiune şi încurcă-lume nu trăiau în altare, ci în coroanele copacilor, în vânt, în iarbă. Toată treaba e în iarbă. Dacă în zeul originar nu mai crede nimeni, el nu dispare, pur şi simplu trăieşte şi el mai la o parte, neobservat, invizibil. Mai ţii minte casa construită pentru toţi zeii? Pentru că totul se întâmplă în acelaşi timp, aşa şi tu acum mergi cu ea – cu cicatrici pe picioare sau fără, nu are importanţă – pe Via Pastini, iar mai apoi ieşiţi în Piazza Rotonda, şi iată, el, templul templelor, s-a pierdut în înghesuiala caselor, a fost împins din toate părţile de vechiturile arhitectonice. Sub coloane îi vânează pe turişti romani antici în armuri de plastic – streleţi travestiţi din Piaţa

Roşie. Când intri prin crăpătura îngustă a uşii uriaşe, de bronz verde de la trecerea secolelor, pe pielea goală, asudată, te trece un fior, ca şi cum cineva a trecut printre picioarele tale, vreo pisică invizibilă sau zeul pisicilor. Intri din arşiţă în penumbră şi răcoare. Toate privirile sunt atrase de *oculus*. E sprijinit de un stâlp strâmb de lumină – praf, un fum uşor. Sub tavan zboară nişte insecte, explodează în rază. Fotografia veche din stand – în timpul inundaţiei în templu intră bărci sau zei ai bărcilor. Tot timpul vrei să te uiţi în sus, în pupilă. Undeva acolo, sus, deasupra capului, sub bolta surdă, în carouri, se ascunseseră cei pe care naivul Teodosie dorise să-i anuleze cu ucazul său, decizând să-i consfinţească prin Maria imaculată şi mucenici – poruncise să fie aduse douăzeci şi opt de căruţe de oase din catacombe. Cică n-aveţi de ce să vă îngrăşaţi voi aici. Iote ce mai palate! Nouă sudoare, iar vouă în gură! A fost al vostru, acum e al nostru! Ne înghesuim, dar nu-i cu supărare! Cu munca celor drepţi nu faci palate de piatră! Ce rost avea să te speli, dacă n-ai cu cine să te săruţi? Iubeşte ca pe suflet, scutură ca pe o pară! Există ordin de evacuare, dar cum să-i evacuezi pe ei, pe cei invizibili? Poate că aici atârnă peste tot cu picioarele în sus, ca nişte lilieci. S-au întors cu aripile, s-au zburlit, strânşi în nişte ghemotoace vii, îşi aşteaptă ora stelară. Dar cel mai important, atotputernicul nu aşteaptă pe nimeni, de aceea el e chiar iarba bogată. Numai că el nu este văzut imediat. Trebuie să ieşim. Să mergem, o să-ţi arăt. Tu ieşi primul, iar acea femeie care are şi cicatrici pe picioare, şi nu le are, o să rămână de partea cealaltă a uşii, să aştepte până la trecerea unui alt grup de turişti. Şi cât timp tu stai aici între coloane şi aştepţi să iasă ea – fie o clipă, fie toţi aceşti ani –, iar ea stă şi aşteaptă până să treacă toţi, să nu se înghesuie la uşă, o să-ţi arăt lucrul cel mai important, uite aici, unde peretele lateral şi cel din spate sunt din cărămidă, iar mai apoi – o stâncă din

calcar roz, pe ea sunt capitelurile coloanelor, fragmente de frize cu delfini, şi toate acestea sunt acoperite de muşchi şi sunt concrescute cu Dumnezeu, vezi, uşor, ondulat. La noi e o plantă de apartament, altfel nu rezistă, fără căldură omenească, dar aici e o buruiană. Aşa că o limbă moartă desemnează ceva viu – *Adiantum capulus veneris*. O iarbă frumoasă din genul *adiantum*. Părul Venerei. Zeul vieţii. Abia se mişcă în bătaia vântului. Parcă dă din cap, da, da, aşa e: acesta este templul meu, pământul meu, vântul meu, viaţa mea. Iarba ierburilor. Am crescut aici înainte de oraşul vostru etern şi o să cresc şi după ce va fi dispărut. Cât despre bărboşii în hlamide care au inventat naşterea maculată, desenaţi-i, sculptaţi-i cât vreţi. O să cresc prin toate pânzele voastre şi o să mă strecor prin toată marmura voastră. Sunt în fiecare ruină din For şi sub fiecare cărămidă cu scânteioare. Iar unde nu mă văd, acolo e polenul meu. Unde eu nu sunt acolo am fost şi o să fiu. Eu sunt acolo unde sunteţi voi. Voi sunteţi în Piazza Colonna – acolo sunt şi eu. Demonstranţii şi-au pus halate albe şi scandează la portavoce: *Morire con dignita!* Sunt medici la o clinică oncologică, ameninţă cu greva dacă nu le va creşte salariul. Se adresează trecătorilor cu un apel lung, cică, daţi-ne o mână de ajutor, că şi dumneavoastră azi, mâine vă veţi pune speranţele în oncologie! La dumneavoastră, domnule, totul e în ordine cu prostata? Bine, bine. O să vedem! Şi aici, pe Corso, unde e înghesuială şi cravatele sunt aşa de ieftine, că poţi să le mănânci, sunt curse de evrei. Trebuie să alerge goi. Cum l-au răstignit pe Domnul nostru – aşa cum l-a făcut mama. Carnaval. Carnavalissimo. Tot poporul se veseleşte şi se bucură. Ultimul burlac care nu are în ce să se îmbrace îşi întoarce pe dos scurta, îşi mânjeşte faţa cu cărbune şi aleargă şi el acolo, în mulţimea pestriţă. Şi veselia asta e chiar din natura lui. Mănânci, bea, veseleşte-te, însoară-te cu una

frumuşică! Evreii, se înţelege, se răscumpăraseră, rămăsese un oroci. Un croitor care nu are nici surtuc, nici pernă, dar are soţie, copii şi amărăciunea corespunzătoare. Şi tunguşii îl aduc pe oroci aici, pe Corso, iar soţia şi copiii plâng tare, îşi iau rămas-bun de la tăticu', pentru că nu poate să alerge viu până la capăt. În mulţime se împart nuiele. Orociul îşi dă jos pantalonii şi toată strada moare de râs. El este gol, acoperindu-şi ruşinea cu mâinile, şi spune: Acum o să mă omoare şi eu vreau să spun că vă iubesc foarte mult, şi pe tine Jenecika, şi pe tine Alioşa, şi pe tine Vitenka! La start, atenţie, marş! Şi el aleargă, iar ei îl lovesc. Aveţi puţină milă, fraţilor! El aleargă, iar ei îl lovesc. Aveţi milă, fraţilor! El aleargă, iar ei îl lovesc. Aveţi milă, fraţilor! Gata, nu mai poate să alerge. A căzut. Acum va trebui să moară. Şi deodată vede că după el aleargă încă cineva, gol, slab. Cine este? Numai piele şi os, sudoare şi sânge, bărbuţa îi tremură. Se vede că nici el nu mai are mult. Numai nasul nu e ca al meu, îşi spune orociul, deci nu sunt eu. Dar orociul îi ştie pe toţi evreii din Roma. Este un străin. De unde sunteţi?, întreabă orociul. Faţa parcă mi-e cunoscută, dar de unde vă ştiu? Din Roma nu am plecat niciodată, nu m-am aflat mai departe de marginea nasului. Numai asta ştiu, că mesteacănul din faţa ferestrei mele s-a acoperit de zăpadă, parcă e de argint. Şi de ce fugiţi aşa? E cursa mea, eu trebuie să mor! Poate că am murit deja? Dar acela răspunde: Dumneavoastră nu aveţi cum să mă ştiţi, pentru că eu am murit demult, iar dumneavoastră sunteţi încă viu. Vă par cunoscut, pentru că noi suntem toţi după chip şi asemănare: mânuţele, picioruşele, castraveciorul, iar sufletul, ca şi trupul, miroase a sine şi a hrana sa. Lucrul cel mai important e să-mi amintesc unde este întinsă mâna mea – în sus sau înapoi, în spatele capului. Numai că, probabil, asta n-o să-mi amintesc niciodată. Dar pentru dumneavoastră asta nu mai

are acum nicio importanţă. Dumneavoastră trebuie să trăiţi, îi aveţi pe Jenecika, pe Alioşa şi pe Vitenka. O să alerg în locul dumneavoastră. Orociul se minunează: dar dumneavoastră nu sunteţi evreu! Acela răspunde zâmbind: Dar dumneavoastră oare nu ştiţi că în regatul regelui Maciuś nu există elin, nu există iudeu? Duceţi-vă liniştit acasă, cinaţi, daţi drumul la televizor, jucaţi-vă puţin cu copiii, citiţi-le un pic înainte de culcare despre Urfin Juice şi tăietorii de stejari, iar mai apoi puneţi deşteptătorul şi duceţi-vă împăcat la culcare, iar eu o să alerg în locul vostru, al tuturor. Şi pentru evrei, şi pentru sarmaţi, şi pentru oroci, şi pentru tunguşi, şi pentru împăraţi, şi pentru filosofi. Haideţi, plecaţi, sunteţi aşteptat acasă! Şi aveţi grijă! Priviţi în jur! Aici toţi gonesc ca nişte nebuni. Şi a luat-o la goană cu pas mărunt. Ajungându-i din urmă pe turişti şi grupurile de turişti. Sărind peste canalele sub care se ascund senatul şi poporul Romei. Aleargă pe Corso în direcţia Piazza Venezia, unde e imposibil să treci strada până ce ghidul curajos nu se năpusteşte cu bastonul de bambus, asemeni unei săbii, tăind circulaţia. Dacă urci pe scări şi te întorci, atunci se vede numai coada armăsarului lui Vittorio Emanuele, iar sub coadă ghiulelele calului atârnând deasupra Romei. Păsările de deasupra Capitoliului iar s-au întors în nasul gogolian – în nările de o vadră intră şapte sute de îngeri. Augurii le urmăresc zborul, pentru a prezice evenimentele. O pisică cu un ochi se grăbeşte spre For. Pe Via Sacra plăcile sunt cioplite, una e concavă, alta e convexă, în carul triumfal al învingătorului trebuie să fii tare zgâlţâit. Lacul sacru al lui Curtius – *lacus Curtius* – e mult mai mic decât o baltă formată primăvara în piaţa noastră din Friazino. Sub arcul lui Septimiu Sever mă aşez pe o buturugă de piatră, mănânc o plăcinţică. Dar asta este închisoarea Mamertinum – *Carcere Mamertino*. Spuneţi-mi, dar unde a fost omorât

Cezar? Staţi puţin, vă grăbiţi, încă nu am ajuns acolo, încă nu a fost omorât, e tot viu. Aşa deci, a fost principala închisoare politică a imperiului. Nouă închisoarea ni se pare mică – numai două încăperi, sus şi jos. În cea de jos poţi să ajungi numai printr-o gaură de sus. În încăperea de sus se află un altar închinat lui Petru, care, conform legendei, a fost ţinut aici în detenţie până la execuţie, dar treaba asta nu e confirmată de niciun document, în timp ce, la Tacitus, în *Analele* lui, citim o povestire despre uciderea aici a lui Seianus, prefect al pretorienilor, cel care a încercat să organizeze un complot împotriva lui Tiberiu. Trupul revoltatului nepriceput, deja mort, a fost aruncat mulţimii pentru a fi sfâşiat şi, după trei zile, în Tibru. Dar şi asta a fost puţin. Aici au fost aduşi copiii lui. Fetiţa cea mică nu înţelegea nimic şi tot timpul întreba pentru ce vină vor s-o pedepsească, ea promite să nu mai facă niciodată aşa, şi nu trebuie oare s-o pedepseşti cum sunt pedepsiţi copiii – pur şi simplu să-i dai vreo două nuiele. Dar pentru că juriştii observaseră că în istoria Romei nu exista precedentul execuţiei unei fetiţe care încă nu ajunsese femeie, atunci călăii, înainte de a o sugruma, au necinstit-o. Dar acelei fetiţe nimeni n-o să-i ridice un altar. Pentru că Petru nu a fost la Roma, iar ea a fost. Pentru că, dacă într-adevăr există undeva adevărul, atunci este căutat nu acolo unde a fost pierdut, ci la Roma, cetate în care ceva nu e în regulă cu timpul – el nu se duce, ci se acumulează, umple ochi acest oraş, ca şi cum cineva a băgat Coloseumul în jgheab, ca pe un dop. Pentru că, dacă a fost iubire, atunci nimic n-o poate face inexistentă. Şi e imposibil să mori, dacă iubeşti. Eu stau întinsă într-o noapte albă şi mi-i amintesc pe toţi cei pe care i-am iubit. Oarbă, dar văd aievea în faţa ochilor. E aşa de greu să-mi petrec ultimii ani în singurătate! Şi aşa de mult îmi doream un copil! Dar acel copil care fusese atunci, la muzeul din

Ostankino, în mine, nenăscut, a devenit peştişor şi a plecat. Şi m-am rugat: iarbă verde, dă-mi din nou un copilaş! Ea îmi răspunde: Dar eşti bătrână! Eu: Şi ce-i cu asta? Ea: Ei, judecă şi tu, tot ce e femeiesc ţi s-a terminat de mult! Eu: Şi ce-i cu asta? Ce treabă are aici asta? Şi Sarrei i se terminase de mult, dar ei i-ai dat! Fă o minune, ce te costă? Atunci iarba verde a spus: Bine, ce să fac cu tine, fie voia ta! Du-te la brutărie după pâine Borodinski, o să ai un bob de mazăre! Şi mă duc la brutăria noastră, abia mă ţin pe picioare cu bastonul, gârbovită, şi-mi iese în faţă o ţigancă cu trei mâini. E udă toată, ca şi cum tocmai ar fi trecut un râu. Într-o mână are un copilaş, şi el ud, chiar curge apa de pe el, în alta o pară muşcată. Cu a treia mână mă mângâie pe cap şi-mi spune: tocmai m-am salvat de nişte tâlhari şi de aceea sunt udă toată. Nu te uita că sunt ţigancă, nu sunt o oarecare, sunt curată, imaculată, şi nu a rămas nimic, nicio cicatrice, nicio rană, sunt imaculată ca şi Marea Roşie care s-a deschis şi apoi s-a închis din nou. A scuipat pe pară şi a spus: „Na, muşcă!” Am muşcat şi n-am gustat niciodată în viaţa mea ceva mai gustos decât para aceea. Şi mă târăsc mai departe după pâine şi atunci simt că sunt însărcinată. Mi-e greaţă. M-am apucat de un gard şi mi-a venit să vomit, am început să mă şterg la gură cu zăpadă topită. A doua zi de dimineaţă mă trezesc şi-mi spun – probabil am visat toate astea. Mă privesc în oglindă şi nu-mi cred ochilor – am întinerit! Şi sânii mi s-au umflat. Şi burta mi-a crescut. M-am speriat: ce vor spune vecinii? Am înnebunit la bătrâneţe! Am început să mă ascund de toţi, să-mi ascund burta. Dar cum s-o ascunzi? Creşte nu în zile, ci în ore! Şi înăuntru totul trăieşte. Pântece viu. A revenit în mine bobul meu de mazăre! Mă ascult, iar copilaşul se mişcă. Şi aşa mi-am ascuns sarcina de toţi, mi-am supt burta, dar nu ai ce să ascunzi, aşa de tare s-a umflat. Am început să mă feresc de toţi, să nu mai ies nicăieri.

Stau culcată în pat şi nu mă mai dau jos. Dar cândva tot trebuie să nasc. Şi în toiul nopţii au început. Gata, nu mai pot. Contracţiile. Şi durerile sunt groaznice, insuportabile. Mă chinui, mă chinui, dar mă tem să chem pe cineva. Şi atunci deodată, ca din puşcă, a ieşit din mine. Băiat? Fetiţă? Nu văd nimic, trebuie să aprind lumina. Am început să pipăi în întuneric după veioză, am agăţat firul şi veioza a căzut cu zgomot! Încerc să mă ridic, dar nu mai am putere. Am alunecat pe ceva şi am căzut, m-am lovit cu capul. Stau întinsă şi aud tot şi văd tot, dar cumva ciudat, ca printr-o sticlă, ca şi cum nu eu stau culcată jos, ci mă aflu pe un balcon şi de acolo mă uit în cameră şi mă văd – zac lângă pat, într-un fel de baltă, alături e veioza spartă. Atunci vine fuga cineva şi spune: ei, gata, ai terminat cu chinurile! Şi în jur e noapte adâncă. Şi toţi dorm. Şi vântul doarme. Şi tot ce a alergat în timpul zilei, ghete, sandale, pantofi, toate dorm. Peştişorii au adormit în parc. Păsărelele au adormit în iaz. Şi Roma doarme, oraşul morţilor, unde toţi sunt vii. S-a potolit, e cuprins de un somn adânc. Numai pe o ferestruică se mai vede lumină, acolo e un locotenent venit din Riazan', un mare amator de cizme, încearcă o pereche nouă cu care chiar merge spre pat, pentru a le da jos şi a se culca, dar nu poate nicicum: ridică un picior şi-şi admiră tocul făcut de minune. Stomacul digeră Berna. Franzela luminează. Dacă tragi de capătul unui fir de păr lipit de o bucată de săpun, continentele alunecă. Dorm măruntaiele pământului. Dorm creioanele albe. Fetele dorm, parcă plutesc, cu mâna dreaptă înainte, sub pernă, cu stânga la spate, cu palma în sus. Noaptea fântânile sunt mai gălăgioase. La Barcaccio nu e nimeni. Nimeni nu e la Trevi. Fântâna fântânilor, amiralul, purtătorul de drapel – trage după sine flotila de fântâni pe marea de piatră adormită. Nimănui nu i se aşază pe piele praful acvatic. Nimeni nu bea gustoasa Acqua Virgo, nimeni nu

aruncă peste umăr o monedă, cică, ia cărăuşul caprelor, al lupilor şi al cotoarelor de varză, ia obolul tău, acum tu ai o datorie! Din crăpătura cupolei Panteonului, aşteptând ora stelară, se strecoară în noapte lilieci, plutesc. Sub podul ce duce spre Castel Sant'Angelo pluteşte pe Tibru barca zgâriată pe perete – e goală. În For e linişte, pustiu, numai pisicile stau şi nu-şi iau ochii de la mâinile sparte. În curând o să se lumineze. Arhitectul cerului pune mâna pe foarfecă, acum o să se apuce să taie tot ce e de prisos: coloana Sfântului Petru, podul cu îngeri. Şi el e un încurcă-lume – îi decupează pe îngeri, dar ies ofiţeri din Sevastopol, ei vor să iasă din apă şi, legaţi, se smucesc în sus, şi piepţii cămăşilor s-au ridicat ca nişte aripi. Poate chiar el, Bernini, este cel care a încurcat totul în lume! Lui i s-a comandat să sculpteze în marmură o bătrână care nici ea nu concepuse şi nu-i lăsa nici pe alţii să o facă, iar înainte de moarte a îngăimat: uite, a venit ora mult aşteptată, domnul meu! Uite, a venit vremea să ne vedem, logodnicul meu, moartea mea! Dar încurcă-lume a făcut o logodnică tânără. Şi logodnicul ei e părul Venerei. Se luminează. Pe scara spaniolă sunt mormane din gunoiul de ieri. Dinspre Monte Pincino cineva strigă: Eli! Eli! Lamma sabachthani! Un înger negru îşi ţine răsuflarea în colţul Piezzei del Popolo, întinzându-şi aripile făcute din genţi. Pe Corso aleargă, împingându-i pe primii trecători matinali, Galpetra, aceea din toaletă, mustăcioasă, goală, legănându-şi sânii de un pud, plescăitori, în pântecele ei e un bob de mazăre. Se grăbeşte, vrea să-l ajungă pe cel care aleargă cu pas mărunt în regatul regelui Maciuś, îl strigă: Staţi puţin, luaţi-mă şi pe mine să alerg în locul tuturor, să alergăm împreună! Iar la capătul străzii un ghid singuratic a ridicat umbrela strânsă cu o basma legată de ea, o basma de culoarea zorilor, cică, să nu vă pierdeţi, veniţi după mine, o să vă arăt lucrul cel mai

important din acest oraş efemer! Este obeliscul egiptean cu norul roz legat de el cel ce cheamă: Unde sunteţi? Veniţi după mine! O să vă arăt iarba minunată!

Zürich – Roma, 2002-2004

Notes

[←1]

Azilanţi (în germană, în original). Toate traducerile din germana elveţiană în rusă aparţin autorului.

[←2]

Oraş în Cecenia.

[←3]

Abreviere de la *Federal'naia slujba bezopasnosti* – Serviciul federal de securitate.

[←4]

Unitate de măsură la perşi, egală cu 5 250 m.

[←5]

Sunteţi doamna Eggli, nu-i aşa? (în germană, în original).

[←6]

Nu, nu sunt eu!

[←7]

Ţăran.

[←8]

Denumire dată soldaţilor sovietici în Afganistan.

[←9]

Aluzie la tabloul lui Ilia Repin, *Cazacii zaporojeni scriind o scrisoare sultanului turc*, şi la cel de-al doilea fals pretendent la tron apărut după moartea lui Boris Godunov.

[←10]

Le Avventure de Cipollino, carte pentru copii de Gianni Rodari, cunoscută în România sub numele de *Aventurile lui Cepelică*, foarte populară şi în Uniunea Sovietică. Nenea Stiopa este un miliţian, erou al unui ciclu de poezii pentru copii semnate de Serghei Mihalkov.

[←11]

Unitate de măsură echivalentă cu 1 068 m.

[←12]

Este vorba despre o altă pictură celebră semnată de Ilia Repin, ce-o înfăţişează pe ţarevna Sofia, în dispută cu fratele său vitreg, ţarul Petru cel Mare, în recluziune la Mănăstirea Novodevicii. Streliţii erau un detaşament de archebuzieri de a căror răscoală ţarevna s-a folosit şi care au susţinut-o.

[←13]

Oraşul Sankt Petersburg, noua capitală fondată de Petru cel Mare, era numit „o fereastră spre Europa”.

[←14]

În mitologia nivhă, lumea morţilor.

[←15]

Unitate de măsură egală cu 16,38 kg.

[←16]

Unitate de măsură a greutăţii echivalentă cu 0,453 g.

[←17]

Restaurant celebru din Moscova încă din secolul al XIX-lea.

[←18]

Tablou al pictorului rus Karl Briullov.

[←19]

Maria Başkirţeva (1858–1884), pictoriţă franceză de origine rusă.

[←20]

Pedagog, scriitor şi medic polonez, pe numele adevărat Henryk Goldszmit. A murit împreună cu copiii din orfelinatul pe care îl conducea în lagărul nazist de exterminare de la Treblinka, în 1942.

[←21]

Beco-pâine (în germană, în original).

[←22]

O sută de zile ca asta!

[←23]

Înjurătură în germana elveţiană.

[←24]

Iată Roma?

[←25]

Vă rugăm, nu vorbiţi în germană!

[←26]

Luaţi loc, vă rog**!**

[←27]

Aluzie la *Însemnările unui nebun*, de N.V. Gogol

[←28]

Personajul central al unor poveşti ruseşti scrise de Aleksandr Volkov.

[←29]

Erou rus din Primul Război Mondial, foarte controversat mai apoi; un simbol al eroismului rus, portretul lui a apărut în epocă pe cărţi poştale, cutii de ţigări, în revistele şi ziarele vremii.

[←30]

Baumann, Direcţia Probleme Sociale şi Securitate.

[←31]

— Bună ziua, domnule Baumann! Cu ce vă pot fi de folos?

— Avem o chestiune urgentă, aţi putea să veniţi acum?

— Nu, domnule Baumann, din păcate, nu pot.

— Rău, E o chestiune intr-adevăr urgentă. Şi nu pot găsi pe nimeni. Poate că aţi putea să treceţi pe la noi măcar pentru puţin? Am aici un tânăr, trebuie să-i comunic ceva. Dar el nu înţelege nimic, nici în germană, nici în engleză.

— Este imposibil, domnule Baumann. Acum sunt la Roma.

— La Roma? Ce frumos! Ştiţi ce, poate aţi putea să-i spuneţi telefon? Numai câteva cuvinte. Tânărul se află acum alături de mine, o să-i dau receptorul şi dumneavoastră o să vorbiţi scurt cu el.

— Bine. Ce trebuie să-i spun?

— Aşa. Îl cheamă Andrei. E vorba de doi fraţi care au venit să ceară azil din Bielorusia, din Minsk. Spuneţi-i că fratele lui, Viktor, a iosi găsit ieri, la ora 18, fără cunoştinţă, în faţa centrului de domiciliu al refugiaţilor din Glatt. Mai trăia, dar a murit pe drumul spre spital. Nu e clar ce s-a întâmplat. L-a aruncat cineva pe fereastră ori a fost vorba de o sinucidere, sau a fost un accident, încă se mai fac cercetări. Totul arată că era beat. A căzut de la etajul al doilea cu ceafa pe asfalt. Am încercat să-i explicam asta lui Andrei, dar el nu a înţeles nimic. Asta e tot.

— Bine, domnule Baumann, daţi-i receptorul.

[←32]

— l-am spus tot, domnule Baumann.

— Mulţumesc mult! O zi bună!

— Şi dumneavoastră la fel!

[←33]

Tatăl nostru.

[←34]

Aleksandr Hanjonkov (1877-1945), unul dintre pionierii cinematografiei ruse.

[←35]

Articol referitor la nebunie.

[←36]

Unitate monetară echivalentă cu zece copeici.

[←37]

Armeni.

[←38]

Unitate de măsură la vechii greci, egală cu 1851 m.

[←39]

Abreviere de la *Osvedomitel'noe agenstvo* – agenţie de informaţii şi propagandă a Armatei de Voluntari, deci a „albilor", înfiinţată în 1918 de generalul Denikin.

[←40]

Prima campanie a Armatei de Voluntari, în Kuban, care a avut loc în februarie-martie 1918.

[←41]

Una dintre cele mai mari companii cinematografice din Rusia înființată în 1918, care, mai târziu, va fi cunoscuți sub numele de „Lenfilm”.

[←42]

Centru comercial important din Petersburg.

[←43]

Companie cinematografică sovietică înfiinţată în 1924, care a purtat, mai târziu, numele lui Maxim Gorki.

[←44]

Şi fratele meu se căsătoreşte cu o slovacă!

[←45]

Da, da, mereu aceleaşi poveşti. Şi mereu îi cheamă Serghei Ivanov.

[←46]

Am lucrat deja cu albanezi, africani, kurzi, dar cu ruşi încă nu am avut de-a face.

[←47]

Şi eu numai cu ei am de-a face.

[←48]

Dar Bielorusia nu e Rusia?

[←49]

Cum să spun.

[←50]

Asta trebuie să fie interesant?

[←51]

Desigur.

[←52]

Domnul ăsta Ivanov tot timpul foloseşte forţa. Priviţi, a venit la magazinul „Coop” în stare de ebrietate, a luat o grămadă de mâncare, nu a plătit, şi a început să mănânce şi să bea acolo, chiar în magazin, sub privirile tuturor. S-a apucat să se lege de femei. Şi apoi nici nu s-a supus poliţiei.

[←53]

Înţelegeţi, ruşii, în general, nu sunt oameni răi, sunt liniştiţi, asta numai dacă nu se îmbată...

[←54]

Deci azi aveţi sărbătoare. Vă felicit! De dimineaţă închisoare, iar după-amiază nuntă?

[←55]

Da, vedeţi cum e! În viaţa asta sunt de toate. Unul stă în închisoare, altul se distrează la nuntă. Lumea e nedreaptă.

[←56]

Da.

[←57]

Domnule Ivanov, vă sfătuiesc să vă recunoaşteţi integral vina. Oricum veţi fi deportat din Elveţia. Dar e în interesul dumneavoastră să cooperaţi cu reprezentanţii autorităţilor. Va trebui să staţi mai puţin în închisoare şi veţi pleca mai repede acasă.

[←58]

Dar, în cazul acesta, vă aşteaptă deportarea forţată.

[←59]

Înţelegeţi, domnule Ivanov, vreau să vă ajut.

[←60]

Ce spune?

[←61]

Nu are legătură cu cazul.

[←62]

Vreau să-mi traduceţi tot.

[←63]

Bine.

[←64]

Înţelegeţi, domnule Ivanov, vreau să vă ajut. Dar dumneavoastră nu vreţi să mă ascultaţi. Ce să spun, îmi pare rău, dar într-o asemenea situaţie nu pot să fac nimic pentru dumneavoastră. Vreţi să mai spuneţi ceva la obiect?

[←65]

Ce? Ce a spus? Traduceţi tot, exact cum a spus!

[←66]

Haideţi să încheiem. Toate astea nu au niciun sens.

[←67]

La revedere! Toate cele bune!

[←68]

Se întâmplă şi aşa ceva. Nu luaţi în seamă! Mergeţi la nunta fratelui dumneavoastră şi bucuraţi-vă de viaţă!

[←69]

După asemenea întâlniri e cam greu să te bucuri imediat de ceva. Trebuie mai întâi să-ţi revii.

[←70]

Desigur. Trebuie să înveţi să te deconectezi. E bine să vă plimbaţi puţin, să vă aerisiţi. După aceea, va trece totul.

[←71]

Şi mama mea e profesoară la pensie. Totuşi, lumea nu e alcătuită corect.

[←72]

La revedere! Şi o zi frumoasă!

[←73]

Ştiţi ce, nu luaţi în seamă toate astea! Nu se întâmplă ca tuturor profesoarelor să le fie bine. Şi nu poţi să suferi din cauza tuturor profesoarelor cărora pensia nu le ajunge să trăiască!

[←74]

Şi dacă dumneavoastră şi mamei dumneavoastră vă e bine, atunci trebuie să vă bucuraţi de asta. Şi dacă undeva e război, atunci cu atât mai mult trebuie să trăiţi şi să vă bucuraţi că nu sunteţi acolo. Şi dacă cineva e iubit, mereu există altcineva pe care nu-l va iubi nimeni. Şi dacă lumea e nedreaptă, atunci oricum trebuie să trăieşti şi să te bucuri că nu stai într-o celulă care miroase urât, ci te duci la o nuntă. Trebuie să vă bucuraţi! Să trăiţi din plin!

[←75]

Joc de cuvinte în rusă, osa înseamnă viespe, întâlnindu-se în formele diminutivale ale prenumelui Iosif.

[←76]

Cai-putere; în franceză, în original.

Table of Contents

Notes

Table of Contents

Notes 502